

Teori, ancak hayatın içinde olduğunda, ancak hayatın içinde yürüyeceğimiz yolu aydınlatıldığında, işlevseldir. Hayatın dışındaki teori, ancak lafazanların işidir. Mahir'in dediği gibi, biz teoriyi devrim yapmak için öğrenmeliyiz.

HAYATIN İÇİNDEKİ TEORİ, Bağımsızlık Demokrasi Sosyalizm İçin YÜRÜYÜŞ dergisinde üç yıl boyunca yayınlanan ve aynı adı taşıyan eğitim bölümündeki yazıların derlemesidir.

151 sayı boyunca dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmelerin tartışılıp yorumlanmasıyla oluşan bu teorik birikim, 1960'ların sonundan bu yana, mücadelenin içinde yaratılmış olan güçlü ve berrak bir ideolojik zemine sahiptir.

Bu birikim, hayatın içinde 40 yıllık bir sınanmışlıktan geçmiştir.

Teori, içine girildiğinde sıkıcı, boğucu bir derya değil, tam tersine, içine girildikçe insana yeni güzellikler, yeni dünyalar gösteren, bilinmezlikleri bilinene çeviren, insanın beynini ve yüreğini ışıklandıran bir ışıklı deryadır.

Hayatın içindeki Teori, bu ışıklı deryaya dalmaya bir davettir.

Hayatın İçindeki Teori 2

Haziran
Yayınılık

Eğitim
Dizisi

4

Haziran
Yayınılık

HAYATIN
İÇİNDEKİ
TEORİ

2

Hayatın İçindeki Teori 2

(Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm İçin
Yürüyüş Dergisi eğitim yazıları)

(**haziran**)
yayıncılık

haziran yayıncılık

Eğitim Dizisi - 4
Hayatın İçindeki Teori -2

Eğitim Dizisi içinde bundan önce çıkan kitaplar

Eğitim Dizisi - 1

Halk Sınıfı - 1
Halk Sınıfı - 2

Eğitim Dizisi - 2

Amerikan İmparatorluğu,
Milliyetçilik ve Demokrasi

Eğitim Dizisi - 3

Kürt Sorunu Nasıl zlr?

Basım Tarihi : Aralık 2008

Baskı : Ezgi Matbaacılık Sanayi Cad. Altay Sokak
No: 10 Çobançeşme/Yenibosna - İstanbul
Tel: 0212 452 23 02

HAZİRAN YAYINCILIK

Katip Mustafa Çelebi Mah. Billurcu Sok. No: 20/2
Beyoğlu-İSTANBUL - Tel: 0212 251 94 21

ISBN: 978-975-92471-3-3

Yayınevinden

HAYATIN İÇİNDEKİ TEORİ, Yürüyüş dergisinde aynı adla yayınlanan teorik tartışma yazılarından derlenmiş bir kitaptır.

İçindekiler bölümünden de özet olarak görülebileceği üzere, bu çalışmada sınıflar mücadelesinin güncel ve stratejik bir çok sorunu ele alınmıştır. Yaklaşık üç yıllık bir zaman dilimi boyunca dünya ve ülkemiz pratiğinin önümüze getirdiği sorunlar, ideolojik, teorik boyutlarıyla yorumlanmıştır.

Dolayısıyla, herkes bu kitapta hayatın içinde karşı karşıya kalınan sorulara ideolojik ve pratik boyutlarıyla cevaplar bulacaktır.

TEORİ, sınıflar mücadelesinde karşımıza çıkan her olayı nasıl yorumlayacağımızı, olaylar karşısında hangi adımı atacağımızı gösteren bir kılavuzdur. Bu anlamda da sınıflar mücadelesinde yer alan herkes için vazgeçilmezdir.

Teori, dünyayı anlamak, kavramak ve değiştirmek için şarttır.

Fakat buna rağmen, düzenin kültürü teoriyi küçümseyen, gereksiz gösteren, dahası, okumayı eziyet olarak gören, araştırmak yerine ezberleyen bir şekillenme yaratmıştır.

Bu kültür, çok çeşitli biçimlerde sola da yansımaktadır.

Dünyayı anlamak ve değiştirmek için en başta bu çarpık kültür reddedilmelidir.

Teori, içine girildiğinde sıkın, boğan bir derya değil, tam tersine, içine girildikçe insana yeni güzellikler, yeni dünyalar gösteren, bilinmezlikleri bilinene eviren, insanın beynini ve yüreğini ışıtın bir ışıklı deryadır.

Hayatın İçindeki Teori, bu ışıklı deryaya dalmaya bir davettir.

HAYATIN İÇİNDEKİ TEORİ'nin ilk b6lümü, Yürüyüş'ün 22 Mayıs 2005 tarihli sayısında yayınlanmıştı. Çalışma, üç yıla yakın bir süre devam etti. 6 Temmuz 2008'de son b6lümü yayınlanırken, tam 151 hafta, 151 sayı boyunca dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmelerin yorumlandığı bir teorik birikim oluşmuştu. Bu alışmaları derleyerek, iki cilt halinde okurlarımıza sunuyoruz.

Bu birikim, 1960'ların sonundan bu yana, mücadelenin içinde yaratılmış olan güçlü ve berrak bir ideolojik zemine sahiptir.

Bu birikim, hayatın içinde 40 yıllık bir sınanmışlıktan geçmiştir.

Bilgi güçtür.

Aydınlanmak ve başkalarını aydınlatmak için bilgiye ulaşmak gerekir.

Bilgi, başka deyişle, teori, aydınlanmanızı ve aydınlatabilmenizi sağlar.

Teoriyi ışıklı bir deryaya benzettik bu nedenle.

"Hayatın İçindeki Teori" adıyla iki cilt olarak yayınladığımız bu kitaplar, insanlarımızı bu ışıklı deryaya çekebilirse, Yayınevi olarak bu kitapları yayınlamakla bir görevi yerine getirmiş olacağız.

İÇİNDEKİLER

– Küreselleşme Yanılgıları	
Manifesto, hala manifestomuzdur	13
– Medya	
Burjuva medyanın halka karşı savaşı	21
– Mücadele Biçimleri ve Feda	
Tartışma, biçim değil öz'ün tartışmasıdır	29
– Devlet İçinde Devlet	
Susurluklar, Acaristan'lar, Sistemin Kendisidir	37
– Yozlaşma Sorunu	
Yozlaştırma... oligarşik devletin iradi politikasıdır	45
– Hukuk ve Faşizm	
Mevcut hukuk, oligarşinin halka karşı baskı ve tahakküm aracıdır	53

– 21. Yüzyıl ve Küba Devrimi –1	
Dünya halklarının en mutlu yılbaşı: 1959 Kübası	61
– 21. Yüzyıl ve Küba Devrimi –2	
Yeni Kübalar Yaratacağız!	70
– Vietnam’dan Irak’a	
Vietnam’da ulusal birlik; Irak’ta parçalanmışlık!	77
– Tretman	
Eğitime ve ıslah edilmeye muhtaç olan kim?	87
– Azınlıklar –1	
Tarihe bakalım: Herkes ‘birinci sınıf’ vatandaş mı?	95
– Azınlıklar –2	
Azınlıklar Sorunu’nu ‘YOKEDEREK’ çözmeye politikası	103
– Devletin Niteliği Ve Bazı Yanılgılar	
Devletten Ne Beklenebilir, Ne Beklenemez?	111
– Faşizm Ve Milliyetçilik –1	
Şovenizm, faşizmin en ayrılmaz parçalarından biridir	120
– Faşizm Ve Milliyetçilik –2	
Milliyetçilik, bir burjuva ideolojisidir ve halka hizmet etmez!	128
– Marksizm –1	
Marksizm, insanlığın deniz feneridir	136
– Marksizm –2	
Marksizm, kurtuluş yolunun bilimidir	144
– Sosyal Şovenizm –1	
‘Ulusal çıkar’lar adına burjuvaziyle ittifak	152
– Sosyal Şovenizm –2	
Revizyonizmin... gömleğini Marksist–Leninistler yırtıp atmıştır!	160
– Ulusallık ve Enternasyonalizm –1	
Mücadelemizin formu ulusal, muhtevası enternasyonaldir	168

- **Ulusalılık ve Enternasyonalizm –2**
Enternasyonalist; ülkesinde... *mümkün olanın en fazlasını* yapandır .. 177
- **Sınıf ve Sınıfsallık**
Sınıf'ı savunmak, proletarya diktatörlüğünü ... savunmaktır 185
- **İşçi Sınıfının Öncülüğü**
'İşçi sınıfının yeri' tartışması, devrimin stratejisi ve hedefi... 193
- **Sendikacılık (Açmazları ve Dinamikleri)**
Sendikal mücadeleyi geliştirmek, devrimci bir stratejinin varlığına 201
- **Sömürge Tipi Faşizm**
'Temsili Demokrasi'yi Demokrasi Sanmak 210
- **Sömürge Tipi Faşizmin Sınıfsal Temeli: OLİGARŞİ**
Egemen sınıfların zorunlu ve çelişkili ittifakı 218
- **İrtica ve Şeriatçılık –1**
İrtica Oligarşinin içindedir! 226
- **İrtica ve Şeriatçılık –2**
Şeriatçılık gericiliktir! Öncelikli hedefimiz ise şeriat değil faşizmdir! .. 234
- **Parlamento ve Parlamentarizm –1**
Aslolan, sistemin görünümü değil, sınıfsal niteliğidir 242
- **Parlamento ve Parlamentarizm –2**
İflaslara rağmen bitmeyen parlamentarist hayaller 250
- **Parlamento ve Parlamentarizm –3**
Sonuç: Bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm, sandıktan çıkmaz 258
- **Demokrasi –1**
Her Demokrasi Bir Diktatörlüktür! 267
- **Demokrasi –2**
En geniş ve en katılımcı demokrasi, sosyalist demokrasidir! 275
- **Demokrasi –3**
Burjuvaziye Diktatörlük Halka Demokrasi! 283

- **Bağımsızlık ve Ulusal Burjuvazi**
Bağımsızlık, proletarya... önderliğinde gerçekleşebilir 291
- **Kapitalizm ve Çevre –1**
Sorunun kaynağı... kâr’dan başka şey düşünmeyen üretim tarzıdır! ... 299
- **Kapitalizm ve Çevre –2**
Tekeller... Yönettiği Sürece, ‘Küre’imiz Isınmaya Devam Edecek! 307
- **Halka Bakış –1**
Halka kızanlar, burjuva ideolojisiyle düşünenlerdir! 316
- **Halka Bakış –2**
İki sapma: kitleden kopukluk ve kitle kuyrukçuluğu 324
- **Grev –1**
Grev, eğitir, bilinçlendirir; burjuvazi işte bu ‘bilinç’ten korkar 332
- **Grev –2**
Grev hakkının kullanımına karşı çıkmak, emek düşmanlığıdır! 340
- **Faşizm, Din ve Kürt Sorunu**
Faşizmin Milliyetçiliği de, İslamın Ümmetçiliği de... 347
- **Savaş ve Barış –1**
Savaşız, silahsız politika yapılacak bir dünya yok! 356
- **Savaş ve Barış –2**
Savaşlara son vermenin tek yolu: Burjuvazinin mülksüzleştirilmesi... 364
- **Anayasa ve Sistem –1**
Her Anayasa Bir Sınıfa Aittir 372
- **Anayasa ve Sistem –2**
Yeni Anayasalar Altüst Oluşların Sonucudur 379
- **Alt Yapı ve Üst Yapı –1**
Alt yapı değişmeden köklü değişiklikler mümkün olmaz! 387
- **Alt Yapı ve Üst Yapı –2**
Yeni bir ekonomik temel üzerinde yeni bir toplum! 395

– İktidar Perspektifi –1	
İktidara Alternatif Olmanın Koşulları	403
– İktidar Perspektifi –2	
İktidar perspektifi... ne yaptığını ve ne yapacağını bilmektir!	411
– Objektif ve Subjektif –1	
Emperyalizm varoldua, Che Dönemi sürüyor demektir	419
– Objektif ve Subjektif –2	
Devrimin subjektif koşullarını hazırlamak, ellerimizdedir... ..	426
– Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı –1	
Emperyalizm öncesiyle emperyalizm dönemini karıştıranlar... ..	434
– Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı –2	
Birleşmek İçin Ayrılma Hakkını Savunuyoruz	443
– Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı –3	
Ortak Örgütlenme Ortak Mücadele Birlikte Kurtuluş!	450
– Ortak Düşman ABD	
Ortak düşmanı gösterebilmeli... birleştirebilmeliyiz!	459
– DKÖ’ler ve Demokratik Mücadele –1	
Kitlelerin örgütlenmeyi ve mücadeleyi öğrendiği yerler DKÖ’ler	468
– DKÖ’ler ve Demokratik Mücadele –2	
Kitleyi eğitmeyen... DKÖ işlevini yerine getiremez	475
– Emperyalizm –1	
Bu tekeller... emperyalizmin ‘değiştiğini’ mi gösteriyor?	483
– Emperyalizm –2	
Güçlü görünümüne rağmen o, asalak ve çürümüş bir sistemdir!	491
– Emperyalizm –3	
Emperyalizm can çekişiyor ve hiçbir şey bunu değiştiremez	499
– Emperyalizm –4	
Can çekişen kapitalizm önünde sonunda ölmeye de mahkum!	507

– Bağımsızlık ve Milliyetçilik	
Bağımsızlık bir ‘moda’ değil;... vazgeçilmez bir hededir!	516
– Sanat –1	
Mücadelenin Dışındaki Sanat, Ölü Sanattır!	525
– Sanat –2	
Devrimci Sanat ve Asalak Sanat	533
– Türkiye Devriminin Yolu –1	
Devrimci çizginin oluşumu ve gelişimi	541
– Türkiye Devriminin Yolu –2	
Devrimci izginin Ana Hatları	549
– Türkiye Devriminin Yolu –3	
Zafere Giden Yol	557
– Birlik –1	
Halkı Ve Solu Birleştirmek; İktidar İddiasıdır	565
– Birlik –2	
Birliğe Yaklaşımındaki Yanlışlık arpıklıklar	574
– Birlik –3	
Olumsuz Örneklerden Olumluluğu ıkarabilmeliyiz	582
– Birlik –4	
Doğru İttifaklar Devrimi Yakınlaştırır; Bölünmüşlük, Uzaklaştırır	591
– Halkın İktidarı –1	
Ezilenlere Demokrasi Ezenlere Diktatörlük!	600
– Halkın İktidarı –2	
Halk İktidarına Burjuva Kalıplarla Bakılamaz	608
– Halkın İktidarı –3	
Meclis, Ordu, Yargı... Herşey Halk İçin Herşey Halkın Elinde!	616

Konu: Küreselleşme Yanılgıları

Manifesto, hâlâ manifestomuzdur

Sevgili okurlarımız merhaba! Bugünkü sohbetimizde bir bilanço çıkaracağız. İdeolojik bir bilanço olacak bu.

15-16 yıl önce dünyanın artık “tek kutuplu” olduğunu ilan eden, 5 yıl önce (malum 11 Eylül eylemleri sonrasında) tüm dünya halklarına savaş ilan eden, Afganistan’ı, sonra da Irak’ı işgal etmesinin ardından “görev başarılıdır” diyerek dünya halklarıyla alay eden Amerikan emperyalizminin bugün içine düştüğü acizliği sevinerek izliyoruz. Bizi memnun eden, haklı olarak övünebileceğimiz bir başka nokta da tabii ki, onların değil, bizim öngörülerimizin doğru çıkmış olmasıdır.

1990’lı yılların başından bugüne 16 yıl geçti. Aradan geçen süre esasında çok uzun bir süre olmamasına rağmen, bu süreye son derece önemli gelişmeler sığıdı. Daha önemlisi, 1990’ların başlarında dünyanın durumu ve geleceğine ilişkin yazılıp söylenenlerle bugünkü gerçekleri karşılaştırmak, son derece çarpıcı sonuçlar çıkarır ortaya. O günlerin teorilerinde, politikalarında (tabii burjuvazinin ve küçük-burjuvazinin teori ve politikalarında) çizilen dünyayla, bugünkü dünya gerçeği, “iki ayrı dünya”dır.

Çok çeşitli yazı ve sohbetlerimizde bu “tez”lerden ve onların adım adım iflas edişinden söz etmişizdir. Ama, iflasın çok daha somut, tartışılmaz ve reddedilemez hale gelmiş olması vesilesiyle, bu sohbetimizde de onları maddeleştirerek, şematikleştirerek bir kez daha ele almamız, sürecin tam olarak görülmesi açısından yararlı olacak diye düşündük.

Mazlum: Birazdan tek tek değiniriz. ‘90’lı yılların revaçta teorileri vardı. Belli bir kesime göre, sosyalist sistemin enkazı ortadayken, bunları tartışmak bile abesti; tartışılmaksızın kabul edilmeliydi. Bunların tersini savunanlar **dinazor** ilan edildi...

Ve ama işte, çok değil, sadece 15-16 yıl içinde her şey yerli yerine oturdu... O yıllarda tek kutuplulukla, küreselleşmeyle, “ebedi barış”la, “insan haklarının evrenselliği”yle çizilen dünya tasvirlerine övgüler dizenlerin, bu-

gün övecekleri ve övünecekleri hiçbir Şey yoktur.

Özlem: Evet, hiç kuşku yok ki, '90'lı yılların başlarında yaşanan alt üst oluş, dünya çapında büyük bir sarsıntıydı. Peki bu sarsıntının anlamı neydi? Bu alt üst oluş; ideolojik, politik açıdan neyin göstergesiydi ve daha önemlisi, bu sarsıntıdan geleceğe dair hangi sonuçlar çıkıyordu? Emperyalistlere göre, çıkan sonuçlar Şunlardı:

- Artık bir dönem kapandı, sosyalizm öldü"!
- Artık “elveda proletarya” deme zamanıdır. Zaten işçi sınıfı artık eski işçi sınıfı değildir.
- “Sınıflar mücadelesi” teorisi de artık geçerli değildir. Marks'ın ta 1848'de yazdığı Manifesto'nun da modası geçti.
- Emperyalizm de artık eski emperyalizm değil.
- Zor'un devri doldu, artık “*Şiddetle kimse bir Şey elde edemez*”.

Hem burjuvazinin, hem proletaryanın eskisi gibi olmadığı söyleniyordu. **Sınıf mücadelesinin iki tarafı** diye de adlandırabiliriz bunları. Karşı-devrimci propagandanın böyle Şekillenmesi “mantıkı”ydi de. Bir tarafta değişiklik varsa, öbür taraf da değişmeliydi tabii... Emperyalizm artık eskisi gibi olmayacaktı. Halklar da buna inanıp, artık emperyalizmle savaşmaktan vazgeçemliydi.

Bu koşullarda Şekillenmekte olan ilişkilere “**Yeni Dünya Düzeni**” adı verildi. Tüm dünya ölçeğinde hegemonyasını ilan eden emperyalizm, "Yeni Dünya Düzeni" adlandırmasıyla halklara mutlak anlamda boyun eğdirip sömürü ve talanının önünü açmanın teorisini yapıyordu. Bu teoriden etkilenenler de küçümsenemeyecek ölçüde çok oldu.

1990'ların başında büyük bir sarsıntı yaşayan dünya, 2000'li yılların başlarında da büyük sarsıntılar yaşıyor. Emperyalizmin 90'lardan bu yana dizayn etmeye çalıştığı Yeni Dünya Düzeni'nin, küreselleşme teorilerinin çöküşünü gösteriyor bu sarsıntılar.

Küresel ekonomi büyük açmazlarla yüzyüzedir ve bunu burjuva ekonomistlerin kendisi ifade ediyor. Devasa savaş makinesiyle Ortadoğu'nun bir ucundan girip Afrika'nın öteki ucundan çıkma üzerine yapılan “küresel” askeri planlar da iflas etmiştir. Bu da artık savaş makinesinin en tepesinde oturanlar tarafından itiraf ediliyor.

Kemal: O dönemi doğrudan siyasetin içinde yaşayanlar, burjuvazinin dünya çapında nasıl kendine güvenle dolduğunu, tabiri caizse nasıl “havalı” olduğunu hatırlayacaklardır.

Bu “hava”yı tam algılayabilmek için 1970'ler, 80'ler ve 90'ların nasıl Şekillendiğini bilmek gerekir. 1970'li yıllar, emperyalistler için kelimenin ger-

çek anlamıyla bir kabustur.

Doğu Avrupa, Çin, Kuzey Kore, Kuzey Vietnam ve sonrasında Küba'nın ardından, 1970'lerde de emperyalist sistemden kopmalar büyük bir hız kazanmıştı: 1975'te Güney Vietnam, 1974-75'te Kamboçya, Angola, Mozambik, Gine-Bissau, 1979'da Nikaragua ve İran, 1980'de Zimbabwe emperyalist zincirleri parçalayan ülkeler oldular. Yine bu dönemde, Cezayir, Libya, Suriye, Tanzania, Sudan, Etiyopya, Afganistan, Grenada gibi ülkelerde de, sosyalizmden etkilenmiş politikalar yürürlüğe konulmuş, bu ülkeler adım adım emperyalist sistemin dışına çıkıyorlardı.

Bu koşullarda emperyalizm kabuslar içinde olması da doğaldı tabii. Emperyalist sistemdeki bu daralma, emperyalist ülkelerde ekonomide üretim fazlalığı, durgunluk, işsizlik gibi sorunları da beraberinde getirmişti. Bu bunalımın en etkili olduğu ülke ise ABD idi.

80'li yıllarda ise tam tersine olarak ulusal ve halk kurtuluş mücadeleleri, belli bir durgunluk içine girdi. Bunda emperyalizmin ve işbirlikçi yönetimlerin başvurduğu politikaların belli bir payı vardı. Ama en az bunun kadar önemli bir diğer etken; dünya çapındaki revizyonist-reformist çizginin kurtuluş hareketlerinin bünyesine soktuğu uzlaşmacı, sağ teslimiyetçi ve enternasyonalizmden uzak ulusalcı-pragmatik çizgilerin kurtuluş hareketlerine hakim olmasıydı. Bu çizgi, tabii sosyalist sistemin kendi altını da oyan çizgiydi. Öyle olduğu için de gümbür gümbür yıkıldı revizyonist yönetimler.

Sonuçta dünya dengeleri bariz bir biçimde sosyalizmin ve halkların aleyhine bozuldu. Sosyalist ülkelerde yaşanan geriye dönüşler, çeşitli ulusal ve sosyal kurtuluş örgütlerinin yaşadığı savrulmalar, emperyalizmi siyasal anlamda taktik olarak güçlendirdi.

90'lı yılların başlarında emperyalistler, işte bu nedenle hem büyük bir sevinci, hem büyük bir rahatlamayı yaşıyorlardı.

Emperyalizmin taktik olarak güçlendiği açıktı. Kimileri bu taktik güçlenmeyi, gerçek bir stratejik güçlenme ve halk güçlerinin stratejik yenilgisi sandılar. Ulusal ve sosyal halk kurtuluş mücadelelerinin yaşadığı durgunluk, bu kesimler tarafından mutlaklaştırıldı, sınıflar mücadelesi teorisinin iflası, emperyalizm-halklar çelişkisi temelindeki saflaşmanın miadını doldurduğu şeklinde değerlendirildi.

Mazlum: Bugün bunların iflasının görülmüş olması işte bu yüzden çok önemli. Elbette Marksist-Leninist politikada ısrarlı, kararlı olanlar, o gün de, bugün de aynı şeyi söylüyorlardı. Castro'nun o zamanlar Küba'ya yöneltilen "*tüm komünist ülkeler serbest ekonomiye geçti, Küba hala geçmeyecek mi?*" türünden sorular karşısında söylediği bir söz vardı, aklımda yeretmişti o zamandan, şöyle diyordu:

"Bize gelip de kapitalizmin pazar ekonomisini, ya da buna benzer başka

masalları anlatmasınlar. Emperyalizmi tanıdıkça, kendimize olan, sosyalizme olan, komünizme olan bağlılığımız artıyor” demişti Castro.

Evet, Marksist-Leninistler bu masallara hiç itibar etmediler tabii ki. Ama bu masallar ne yazık ki, solun çeşitli kesimleri üzerinde de, kitleler üzerinde de etkili oldu. Tüm bu “küreselleşmeci” teorilerin “masal” olduğunun açığa çıkması bu yüzden oldukça önemlidir. Gelinek noktaı, 15-16 yıl öncesiyle bugünü her yönüyle anlatabilmek de önemli bu anlamda.

Özlem: "Yeni Dünya Düzeni"nin bir ayağı, "*Globalleşme*", "*Küreselleşme*" adıyla anılan ekonomi politikalarına, diğer ayağı ise, "*barış*", "*demokrasi*", "*insan hakları*" havariliği temelinde geliştirilen müdahaleler üzerine oturmaktaydı. Bunları biraz daha ayrıntılı ve somut olarak hatırlarsak, geçen 15 yıl boyunca emperyalist politikaların neleri hedeflediğini, neleri gerçekleştirdiği ve nerede iflas ettiğini daha açık görmüş oluruz. Evet, yürürlüğe konulan politikalar şunlardı:

- Yıkılan sosyalist ülkelerin emperyalist sömürü ağı içine alınması, kaynakları ve iş gücünün yağmalanması; bu ülkelerde işbirlikçi rejimler yaratılması

- Çok uluslu devletlerde, milliyetler arasında yapay sorunlar yaratarak veya varolan sorunları körükleyerek bu ülkelerin parçalanması,

- Yıkılan sosyalist ülkelerin ekonomik ve siyasal desteğiyle ayakta duran küçük burjuva diktatörlüklerinin içine düştüğü boşluğu değerlendirerek, bu ülkeleri emperyalist sömürü ağına katmak,

- Gerileyen ve moral olarak çökmeye yaklaşan bu ülkelerde yeni kültür politikalarını uygulamaya koymak,

- Direnen ülkelere, örgütlere karşı kuvvet kullanmak,

- Eski sosyalist ülkelerde eğitim, sağlık vb. sistemleri kapitalistçe yeniden kurmak,

- Sosyalizm öldü propagandasını yaymak ve ilerici, anti-emperyalist güç odaklarını tasfiye etmek,

- Sömürge, yeni-sömürge ülkelerdeki ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesi veren güçlerin moralmen çöküşlerini hızlandırmak, teslimiyete zorlamak, anlaşmalar yapmak ama yine de direnişlerini sürdürenlerin üzerine "ibret-i alem" denilecek tarzda şiddetle gitmek,

- İşbirlikçi iktidarları güçlendirmek,

- Askerileşmiş ekonomiyi canlandırmak için bölgesel çatışmaları kışkırtmak, dinsel, etnik vb. temelde ayrılıklar yaratmak,

- Birleşmiş Milletler gibi kurumların tüm eylemlerinin Yeni Dünya düzenine uygun tarza getirilmesi, misyonlarının daraltılması,

- ABD'nin emperyalist dünyaya yaptığı jandarmalık hizmetlerinin, hama-liye ve ekonomik faturasının tabana yayılması, herkese eşitsiz oranda ödet-tirilmesi,

- Emperyalist ülkelerdeki sosyal harcamaların azaltılması ve adım adım kaldırılması, polisiye denetimin artırılması, emekçi sınıfların hak alma giri-şimlerinin bastırılması,

- İnsan hakları ihlalleri konusunda çıkacak sorunları gidermek için NGO (Hükümet dışı sivil örgütler)'ları desteklemek.

Ayrıntılı olarak saydığımız tüm bu politikaların herbirini burada tek tek ele almak zor. Ama şunu belirtebiliriz; bu politikaların büyük bölümünü uygula-dı emperyalizm. Uygulamaya da devam ediyor. Bu politikaların hedefi tek bir noktada birleşiyordu: Bu temel hedef, Amerikan imparatorluğu önünde dünya halklarına boyun eğdirmektir. Emperyalizm, YDD politikalarını büyük ölçüde uygulamış olmasına rağmen, bu temel hedefe ulaşamadı.

Politikanın iflas ettiği nokta da burasıdır esas olarak. Dünya tablosuna çok kabaca bakıldığında görülen şeydu; SSCB yıkılınca, ABD emperyalizmi-ni "dengeleyebilecek" bir güç kalmamıştı. ABD'nin önünde durabilecek kim-se yoktu. İlk bakışta doğruydu bu. "Tek kutupluluğu" mutlaklaştıran, "küre-selleşmenin önüne geçilemez bir süreç olduğunu" iddia eden, "ABD'nin ha-kim olduğu ve boyun eğmekten başka yol olmadığı"ni söyleyen teoriler de bu somut durumdan besleniyordu.

Unuttukları bir şey vardı. Bu teorilerde halk yoktu.

Kemal: Küreselleşmenin iflası bir anda ortaya çıkmadı tabii ki. Bu sü-reç, daha başından itibaren iddia edilenlerden farklı bir seyir izliyordu zaten. Sorun, bu gerçeğin görülmek istenmemesiydi.

Daha 1994'te Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Butros Gali'nin yayınladığı bir rapor, yeni dünya düzeninin pek dikış tutmadığını gösteriyordu. O za-man da üzerinde durduğumuz bu raporda mesela şunlar söyleniyordu:

"Yaşanan bir hayal kırıklığıdır. İyimser yaklaşılan birçok beklentiden hiç-biri yerine gelmemiştir. Dünya, halen siyasi ve ekonomik olarak 'çok kötü' bir durumdadır. Çoğalan bölgesel anlaşmazlıklar, gerileyen kalkınma ra-kamları ve maddi zorlukların yaşanması milletler topluluğunu zor duruma sokmaktadır.

Doğu-Batı çelişkinin sona ermesiyle, daha önce karşılıklı silahlanmaya yatırılan paraların dünya ekonomisine ve özellikle kalkınmakta olan ülke-lerin yararına harcanacağını umut etmiştik ancak bu gerçekleşmedi. Aksine Üçüncü Dünya ülkelerine yapılan yardımlar daha da azaldı.

Eski krizler bulaşıcı hastalık gibi yayılmakla kalmamakta, yeni yaratılan savaş bölgeleri bizi düşündürmektedir. ... Etnik ve din temeline dayalı savaş-

ların yarattığı sorunlar kaygı vericidir.”

Bu raporda, Özlem'in biraz önce ayrıntılı olarak sıraladığı “Yeni Dünya Düzeni politikaları”nın tüm sonuçları görülüyor.

“Teori”ye göre, dünya "kocaman bir köy"dür ve bu köyde sınırlar, duvarlar kalkacak, serbest ticaret yapılacak, serbestçe dolaşılacaktı. Sınırların kalkması, ekonomideki ulusallığın kalkması demektir ve bu da zengin ülkelerin gelişmiş kapitalizminden, yoksul ülkelerin faydalanmasını sağlayacaktır. Böylelikle ülkeler arasındaki farklar ortadan kalkacak, yoksul ülkelere "refah" ve "demokrasi" götürülecektir. Masal böyle sürüp gidiyordu. "Asya Kaplanları", “Güney Kore modeli”, “Arjantin mucizesi” gibi yeni-sömürgeleleri “tavlayacak” demagojiler de eksik değildi.

Peki ne oldu? Bırakın zenginliklerin yayılmasını, küreselleşme politikalarının uygulandığı son 15 yıl, yeryüzünde ülkeler arasındaki, her ülkede egemenlerle ezilenler arasındaki gelir dağılımı dengesizliğinin en büyük boyutlara ulaştığı bir dönem oldu. Zaten emperyalizmin doğasına uygun olan da buydu.

1960'lı '70'li yıllarda yoksul insan sayısı -ki günlük geliri 1 doların altında olanlar bu kategoriye sokuluyor- 200 milyon kadardı. '90'ların ikinci yarısında ise 2 milyara yükselmiş durumda. Yine küreselleşme politikalarının uygulandığı bu dönemde, dünyanın en zengin üç kişinin servetinin, onlara Afrika ülkesinin gelirinden daha fazla olabildiği bir adaletsizliğe tanık oluyor... Bu rakamlar, fazla söze de gerek bırakmıyor.

"Küreselleşme", "Globalleşme" gibi kavramlar, bir yanıyla da bunların emperyalist politikalar olduğunu, sömürünün yaygınlaşmasını ve emperyalist hükümlanlığın ve denetimin daha da güçlenmesini gizlemek için kullanılan kavramlardı.

Mazlum: En büyük yanlış şuydu. Emperyalizm, karşısındaki en büyük güçten -sosyalist sistemden- kurtulunca, sanki bunalımlarından da kurtulabilecek; bunalımından kurtulmuş bir emperyalizm, faşist cuntaları desteklemekten, askeri işgallere başvurmaktan vazgeçecek, her yere demokrasi ihraç edecekti... Yanlış, emperyalizmin krizinin ‘yapısal’ olduğunu unutmaktı.

Nitekim, sosyalist sistemin yıkılışıyla emperyalizmin pazar alanları alabildiğine genişlemesine, yeni-sömürgelelere dayatılan IMF'nin yapısal uyum programlarıyla, özelleştirmelerle tekellerin yağması alabildiğine artmasına rağmen, emperyalist ülkeler bunalımlardan kurtulamamaktadırlar. Ve bunalımdan bugün de en fazla etkilenen ülke ABD'dir. Dış ticaret açığı durmadan artan ABD'de, işsizlik gibi olgular da artmaktadır.

Biraz önce Kemal arkadaşın dediği gibi, esasında sorun bunların görülmemesidir. Değilse, dünyanın en büyük borsa spekülütörlerinden George Soros bile farkında bu gerçeğin. Bakın ne diyor:

"Küresel kapitalist sistem ki, başlıca karakteristiği finansal sermaye akımlarının serbestliğidir, rakiplerin kendi olanaklarıyla baş başa kalmaları halinde sistemin tümünün dengeye yöneleceği yolundaki yanlış öncüle dayalıdır. Eh, Asya bunalımının gösterdiği gibi bu hiç de doğru değildir. İstikrarsızlık onun ayrılmaz bir parçasıdır..."

Küreselleşmenin dünyaya istikrar kazandıracağına bir tek tatlı su aydınları inanıyor ve bu düşünceleri de onlar yayıyor.

Burjuva ideologlar da gidişatın yolaçabileceği sonuçlar konusunda endişeliler aslında. Emperyalizmin ideologlarından Jhon S. Sweeney şöyle diyor mesela; *"...Küresel ekonomi emekçi insanlar için çalışır duruma getirilmezse, öyle bir tepkiye yol açacaktır ki, buna kıyasla 20. yüzyıl huzur ve sükun içinde geçmiş bir yüzyıl olarak görmemiz mümkün olabilir..."*

Kemal: Bu uyarılara rağmen, emperyalist politikalar pervasızca uygulanmaya devam ediliyor ve kriz bir şekilde derinleşiyor. ABD'nin krizinin nasıl gelişeceği konusunda pek çok spekülasyon yapılıyor. Kesin olan şu ki, ABD ve bütün olarak emperyalist sistem, krizden çıkamayacak.

Yeni-sömürgecilik, emperyalizmin bunalımını çözmek için başvurduğu bir yöntemdi. Yeni-sömürgecilik emperyalizmin bunalımını çözemedi. Marksist-Leninistler, 1990'ların başında, emperyalist dünya büyük bayramını yaşarken, **"Yeni-sömürgecilik emperyalizmin bunalımını çözemedi. Kapitalist restorasyon da çözemeyecek"** demişlerdi.

Biz bunu söylerken, kimi "sol"cu, hatta "sosyalist" olduğu iddiasındaki teorisyenler, sosyalist ülkelerdeki kapitalist restorasyonla "emperyalizmin, sistemi yeniden üretecek dinamiklere sahip olduğu"nu, *"istikrarlı bir gelişme gösterebildiğini"*, hatta *"üretici güçleri bugüne kadar sosyalizmden daha fazla geliştirdiğini"* ileri süren teoriler yaptılar. Ki bu teorileri bugün de hala savunanlar var.

Emperyalizmin mevcut krizinin veya Ortadoğu'da "bataklığa" saplanmış olmasının sonucunda bugünden yarına sistemin çökeceğinden söz etmek ne kadar yanlışsa, sistemin istikrarlı bir gelişim göstereceğini, üretici güçleri geliştireceğini söylemek de o kadar yanlıştır. Bu tür teoriler, emperyalizmi anlamamaktır. Emperyalizmin bunalımına ne kapitalist restorasyon, ne onlarca ülkeyi işgal etmesi, ne dünyanın petrol yataklarını ele geçirmesi çare olmayacaktır.

Mazlum: İsterseniz konuyu ben toparlayayım bugün. Son 15 yıllık sürecin gösterdiği şudur: Burjuvazinin sosyalist sistemin yıkılışının ardından piyasaya sürdüğü tüm teoriler, öngörüler iflas etmiştir. Bu teorileri temel alarak belirlenen tüm politikalar da iflas etmiştir. İkincisi; emperyalizmin değiştiği üzerine yapılan tahliller iflas ettiği gibi, emperyalizmin mutlak hakimiyete

ti üzerine öngörüler de doğrulanmamıştır. Peki iflas etmeyen ne denilirse;

Marks ve Engels, Manifesto'yu yazalı, 150 yılı aşkın bir zaman geçti. Manifesto, proletaryanın tarih sahnesine çıkışının anlatımıdır. Proletarya aynı misyonuyla hala tarih sahnesinde... Lenin, 1900'lerin başında "emperyalizm"i yazdı. Yüzyılı aşkın bir zaman geçti aradan. Emperyalizm hala o ünlü beş temel özelliğiyle tarih sahnesinde.

İflas etmeyen işte budur; Marksizm-Leninizm'dir. Emperyalizmin sömürü yöntemlerinde değişiklikler oluyor, işçi sınıfı çeşitli biçimlerde değişiyor. Sermaye yeni şekillenmeler içine giriyor... Bunları yok mu sayıyoruz, hayır... Dünya donmuş bir dünya değil; Marksizm-Leninizm de donmuş bir teori değildir. Bütün değişme ve gelişmeler, mücadelenin, örgütlenmenin yollarını, yöntemlerini değiştirir, etkiler. Fakat eğer tartışılan sınıflar mücadelesinin zyse, işte o özde bir değişiklik yok; dünyadaki her şey yine onun etrafında şekilleniyor. Dünyamızın yaşadığı çok hareketli son 15 yıl da, bize bunu bir kez daha kanıtladı. Dünyayı açıklamak için Marksist-Leninist teori dışında ne srlen teorilerin, tezlerin ömrü çok kısa oldu... Çünkü bu teorilerin, tezlerin esas özelliği konjonktürel ve subjektif olmalarıydı. Oysa, Manifesto, ya da Marksizm-Leninizm, tarihsel ve bilimseldir. Onu bu kadar dayanıklı yapan da budur. Emperyalizm, sosyalist ülkelerdeki karşı-devrimlerle, kapitalist restorasyonla, tarihin tekerleğinin ileriye doğru dönüşünü durdurmaya çalıştı; halkları tarih sahnesinden çıkararak, sınıflar mücadelesini ve devrimci örgütleri yok ederek tarihi "lokomotifinden" yoksun bırakmaya çalıştı. Tarihin ileriye doğru akışı biraz ve geçici olarak yavaşladı o kadar. Ama tarihin akışının yönü değişmedi. Dünyanın dört bir yanında emperyalizme karşı halkların direnişi ve anti-emperyalist, anti-oligarşik savaşların kanıtladığı budur.

Kemal: Sevgili okurlarımız, Mazlum arkadaşın bu toparlamasıyla, sohbetimizi burada noktalıyoruz. şimdilik hoşçakalın.

Burjuva medyanın halka karşı savaşı

Konu: Medya

Sevgili okurlarımız, merhaba. “Hayatın İçindeki Teori”de tartışmaya, dünyanın ve ülkemizin güncel gelişmelerini ele almaya devam ediyoruz. Bu haftaki sohbet konumuz medya. Konuyu gündemimize taşıyan ise, Hürriyet gazetesinin bir manşeti. Söz konusu manşeti büyük çoğunluğunuz görmüşsünüzdür sanırım; görmeyenler de dergimizin bu sayısında ayrıntılarını okumuşlardır... İşte bu manşetten hareketle, medyanın sistem içindeki yeri, rolü, bu rolü yerine getiriş biçimleri üzerinde duracağız. Evet Özlem, ilk sözü sana verelim.

Özlem: Medya veya basın denilince akla tabii ilk olarak çok sık kullanılan “**4. kuvvet**” meselesi geliyor. Bir toplumsal sistemdeki yönetim aygıtı, en genel anlamda **yasama, yürütme ve yargıdan** oluşuyor bilindiği gibi. Bunlar, bir sistemdeki en etkili, belirleyici 3 kuvveti oluşturuyor. Basın yayına işte bunlara eşdeğer bir güç atfedilerek **4. kuvvet** adlandırılması yapılıyor. Bu adlandırma, abartılı olması bir yana bırakılacak olursa, medya adı verilen gücün sistem içindeki yerini göstermesi bakımından önemlidir.

Medya yeni bir terimdir. Günümüzde çeşitliliği çok artan tüm iletişim organlarını içine alan bir anlamda kullanılmaktadır. Ama bunun içinde tabii belirleyici olan yazılı ve görsel basın-yayın organlarıdır. Basının 4. kuvvet olarak adlandırılması oldukça eskilere uzanıyor. Ancak basın tekniklerinin gelişmesi, özellikle de televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte, basın-yayın organlarının gücü ve etkisi daha da arttı. Bugün dünya çapında emperyalizmin ve oligarşilerin ülkeleri yönetmekte basın yayın organlarını son derece yaygın ve etkili bir şekilde kullandıkları ortadadır. Öyle ki, egemen sınıflar açısından medya kitleleri şu veya bu doğrultuda yönlendirmenin en etkili aracı haline gelmiştir.

Mazlum: Özlem’in söyledikleri kuşkusuz doğru. Ancak yine de belirtmek gerekir ki, medyayı değerlendirirken, ona “**mutlak**” bir güç atfetmek de, medyayı kendi başına bağımsız bir güç olarak değerlendirmek de yanlıştır. Bu yanlışa sık sık düşülmekte, bu da insanları, grupları başka yanlıslara sürüklemektedir. Birincisi medyanın etkisi, belli koşullarda gerçekleşebi-

lır; bu etkinin sonuç alıcı olması, ekonomik, siyasi, kültürel birçok başka etkenle birlikte ele alınabilir ancak. İkinci olarak, asıl yanılığı, medyanın “ayrı bir g” olarak değerlendirilmesidir. Oysa bugün böyle bir olgu yoktur. 1950’lerde, 60’larda “4. kuvvet” adlandırması, o günkü basın-yayın gerçekliğine biraz daha yakındır. Ama artık bugün tekelci burjuvaziden ayrı bir hakim medyadan sözedilemez. Başka bir deyişle, medyanın sermaye, yönetici, kadro, yazar anlamında sınıfsal niteliğinde önemli bir değişim olmuştur.

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (FIJ) tarafından hazırlanan bir raporda, medyadaki tekellemeye ilişkin Şu veri yer alıyor: "Global medya pazarı, 9 holding tarafından yönetilmektedir: AOL Time Warner (ABD), Bertelsman (Almanya), General Electric, Disney (ABD), Sony (Japonya), Vivendi-Universal (Fransa), News Corporation (ABD, Avustralya), AT&T ve Viacom.”

Bunlara göre biraz daha küçük olan yaklaşık 50 Şirket ise, “ulusal ve bölgesel medya ve enformasyon pazarlarını” ellerinde tutmaktadır.

Bilindiği gibi, aynı paraleldeki bir gelişme ülkemizde de yaanmıtır. “Gazeteci patronlar” dönemi kapanmış, gazeteler doğrudan çok çeşitli alanlarda yatırımları olan tekelci burjuvaların eline geçmiştir. Aynı dünya çapında medya ağının dokuz tekel tarafından denetlenmesinde olduğu gibi, ülkemizdeki basın yayın organları da 6-7 holdingin elinde toplanmıştır. Piyasadaki hemen tüm gazeteler, dergiler, televizyonlar, Doğan Grubu, Bilgin Grubu, Karamehmet Grubu, Doğu Grubu, Uzan Grubu, Çukurova Grubu, Aksoy Grubu’na aittir. Uzan rneğinde olduğu gibi zaman zaman bazıları bu piyasadadan silinmekte, yerine yeni gruplar medyada pay sahibi olmakta, medyadaki payları küçülüp büyümekte, ama medyanın büyük bölümünün 6-7 holdingin elinde toplanması olgusu değişmemektedir.

Bu değişim, özellikle 80’li yılların balarından itibaren basın-yayın organlarında ve gazetecilik olayındaki değişimin sınıfsal temelini de göstermektedir. Bu değişime bağlı olarak klasik gazetecilikteki ilkeler, kurallar, değerler terkedilmiş, onun yerini tekelci burjuvazinin çıplak çıkarları almıştır.

Kemal: Şunu da ekleyelim burada. Mazlum’un sözünü ettiği bu değişim sadece basın yayın organlarının patronları düzeyinde kalmamış, giderek onların yöneticilerini, yazarlarını içine almıştır. Bugün gerek dünyadaki, gerekse de ülkemizdeki basın yayın organlarında, yazar olarak doğrudan tekelci burjuvaların yeraldiğini görmekteyiz. Ülkemizde Ertuğrul zkk, Nuri olakoğlu gibi TÜSİAD yesi isimler, Mehmet Barlas gibi i takipçileri, yayın yönetmeni, bayazar olmaktadır ve bu yadırғанmamaktadır.

Tabii ki bu sınıfsal niteliğe sahip kişilerin yönetimindeki basın yayın organları da, bu sınıfın çıkarlarına göre gazetecilik yapacaklardır.

Mazlum: Aslında bu eskiden de kısmen böyleydi. 80’li, 90’lı yıllarla birlikte, tekelci burjuvazinin medyada mutlak hakimiyetini kurmasıyla çok daha açık ve pervasız olarak yürütölmeye başlanmıştır. Bir yerde fark budur.

Kemal: Şimdi bu değışimin nasıl bir “gazeteciliğı” geliştirdiğı üzerinde duralım isterseniz.

Özlem: Bu alanın içindekilerin de artık inkar edemediğı gibi, en başta basın-yayın faaliyetlerinin “halkın haber alma özgürlüğü”, “gazetecinin gerçekleri yazma sorumluluğı” gibi ilkelerle varolduğı unutulmuştur.

İkinci olarak, **habercilik** unutulmuş durumdadır. Bir gazetede, televizyonda habercilik unutulabilir mi denilebilir? Veya işte hepsi bir şekilde “haber” veriyorlar diye de itiraz edilebilir. Fakat mesele şudur; haber, haber olmaktadır çıkmıştır. Haber, piyasaya sürölen bir “mal”dır. Çünkü, okurların, “**müşteri/tüketici**” olarak göröldüğü bir gazetecilik yürörlüktedir.

Mazlum: Biraz önce tekellerin durumunu aktardığım FIJ’in raporunda Özlem’in dediğini ifade eden önemli bir belirleme yeralıyor. Bakın şöyle deniyor; “*Araştırmacı gazetecilik ve dış haberlere ayrılan yer ve zaman, çok pahalı olduğı için kısıtlandı. Sansasyonel televizyon ve düşük dereceli gazete haberciliğı öne çıktı*”.

Özlem: Evet, bu da haberin artık bir ticari mal olarak göröldüğünü gösteriyor zaten. “Mal”ı en düşük maliyetle üretmeye çalışıyor medya kapitalisti. Araştırmacı gazetecilik maliyeti yükseltiyor çünkü. Ama üç beş mankenin peşine üç beş magazin muhabiri takmak ucuz üretim sağlıyor. Ve yine yukarıda belirttiğimiz gibi, artık haber yaparken, gazeteci sorumluluğı düşünölmüyor; onun yerine “tüketici” hangi tür “mal”ları talep ediyorsa, o sunuluyor piyasaya. Televizyoncuların pespaye programlarını savunurken “halk bunları istiyor” gerekçelerine sarılmalarının ekonomi politiğı de bu sanırım.

Kemal: Kuşkusuz, gazeteler, sermayesindeki ve yönetimindeki bu sınıfsal değışimle birlikte, dünden daha fazla ticari bir araç oldular. Elbette eski gazete patronları da kâr etmeyi amaçlıyordu. Ama onların durumu, tavrı, kültürü kısmen bir tekelci burjuvadan farklıydı. Gazeteler doğrudan tekelci burjuvaların eline geçince, kâr unsuru da daha fazla öne çıkmıştır. Ancak bundan gazetelerin toplumsal ve ideolojik görevlerinin, işlevlerinin azaldığı gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır. Burada bir yanlışlığa düşölmesin.

Gazete patronu olan tekelci burjuvalar için gazeteler, ekonomik bir güç değil, politik bir güçtür. Yani tekelci burjuvaların bizzat gazetenin kendisinden elde ettikleri kâr önemlidir ama tek başına belirleyici olan bu kâr değildir. Tekelci burjuvalar için gazeteyi önemli yapan, o gazete aracılığıyla elde ettik-

leri toplumsal politik güçtür. Bu nedenle, güçlü tekelci burjuvalar, gerekirse, gazeteyi ucuza satıp, ondan fazla kr etmemeyi de göze alırlar. Çünkü çok satan o gazete aracılıyla yaratacakları politik etki, onlara başka alanlarda daha fazla ekonomik kazanç sağlayacaktır.

Mazlum: Evet, bir gazetenin düzen içinde “etkili” bir g olabilmesi için, bir yandan halkın belli duygularına tercüman olarak, belli ihtiyaçlarına cevap vererek belli bir satış düzeyi yakalaması; öte yandan emperyalizmin ve oligarşinin (veya oligarşi içinde belli kesimlerin) temel çıkarlarına cevap veren bir çizgi tutturması gerekir. Bu çizginin odağında ise, her zaman, düzenin devamını sağlamak, düzen için “tehdit” oluşturan güçlere karşı tavır almak yerlidir.

İte böyle olduğu içindir ki, mesela islamcı gazeteler, doğrudan tekelci burjuvazinin sahip olduğu gazeteler, Anadolu sermayesinin temsilciliğine soyunan gazeteler, hatta “solcu” geçinen gazeteler, devrim dmanlığında, Şiddet dmanlığında mutlak bir ittifak halindedirler. Bu noktada egemen sınıflara güven vermeyen basın-yayın organlarına düzen içinde fazla büyük bir güç olma Şansı tanınmaz.

Burjuva medya, bu anlamda, politik, ideolojik açıdan devrime, sosyalizme karşı sürekli bir savaş içindedir. Basın yayın organlarında yeralan hiçbir haber, program, yazı, bu savağın dışında değildir. Verilen haberlerin seçilişinden ke yazılarına, haberlerin büyüklüklerine, hangi haberde hangi resmin kullanılacağına kadar, bu savağı sürdürmek, medyanın günlük, olağan, asli iidir.

Özlem: Bu savağ, mesela Hürriyet’in F Tipleri konusundaki yayınlarında olduğu gibi bazen çok açık biçimde, bazen de örtülü biçimde sürdürülür. Bu savağın açık ve örtülü biçimlerinin özellikle devrimciler, aydınlr, demokratik kurumların temsilcileri, kısacası halkın öncüleri tarafından kavranması çok önemlidir. Çünkü bu kavranmadığında, kolaylıkla solda bile burjuva basının etkisi altında kalınabildiğine tanık olunmaktadır.

Burjuva basın yayın organları, apolitikleŐtirmeyi, dejenerasyonu nasıl ve hangi yöntemlerle yapmaktadır. Aslında doğrusu bu soruya cevap olarak “*bunun binbir çeşidi ve biçimi var*” demek gerekir ama biz yine de belli balılarını saymaya çalışalım. **Birincisi;** içerik bakımından halkın kültürüyle, düşünce yapısıyla, yaşam tarzıyla bağdaşmayan, her kesimden insanların milli, dini duygularını istismar ederek, veya zaaflarına, ihtiyaçlarına binbir çeşit hilelerle ulaşarak, kendine bir etki alanı açmaktadır. Mesela, burjuva basın birçok eve okunmak için değil, dağıttıkları tabak-çanak kuponlarıyla, farklı türde promosyonlarıyla girmektedir. Yarışma, eğlence türündeki programlarda milyonda bir kişiye dağıtılan hediyelerle, suni bir “umut kapısı” olarak, insanları ekran başına bağlayabilmektedirler.

İkinci aşamada, okuru/izleyicisi haline getirdikleri kesimleri, ideolojik, politik, kültürel olarak yönlendirme söz konusudur. Bu yönlendirme insanları şu veya bu partiye yönlendirme biçiminde olabileceği gibi, en genel anlamda “*hayatını yaşa, kendini kurtar*” şeklinde burjuva, bireyci ideolojilere yönlendirme biçiminde de olabilir. Üçüncüsü, bu yönlendirme, çoğunlukla açık değildir; haber bültenlerinde, dizilerde, müzik, eğlence programlarında dolaylı, örtük biçimlerde. Burjuva basın yayın organlarının rolü burada ortaya çıkmakta, bu yayınlarla halkı kendi kimliğinden, değerlerinden, sorunlarından uzaklaştırmakta, mücadele dinamiklerini köreltmektedirler.

Her türlü ahlaksızlığın, üçkağıtıcılığın, pislüğün sıradanlaştırıldığı bir kültürle birlikte, şovenizm, kadercilik, şükürcülük, gerici, boş inançlar, faşist bir bakış açısı da empoze edilmektedir. Çoğu zaman bunlar birbirinden ayırde-dilemeyecek bir bileşim içinde sunulmaktadır.

Mazlum: Burjuva medya, toplumsal muhalefeti de yönlendirmekte, belli biçimler içinde hareket etmeyi dayatmaktadır. Medya, muhalif güçlere, şöyle yaparsanız “haber” olursunuz, şöyle yaparsanız, sizi görmezden geliriz demektedir. “Medyatik eylem tarzı” dediğimiz olgu da esasında bu dayatmanın kabul edilmesinin sonucunda ortaya çıkmıştır.

Medyadan yararlanmak, medyanın eylemlere yer vermesini sağlamak, eylemleri kendi siyasal çerçevesinden çıkarıp bir “reklam” çerçevesine hapsedmektedir. Memur-Sen, Kamu-Sen gibi sendikaların eylemlerindeki soytarlıklar, palyaço kılıklı eylemciler, bunun en uç noktasıdır artık. Gerçekte ise bu durum, o muhalif gücü halka yakınlaştıran değil, halktan uzaklaştıran, halkla arasına mesafe koyan bir sonuç yaratmaktadır.

Kemal: Bütün bunlar doğru, fakat burada da şu soru çıkmıyor mu karşımıza: medya, gerek kitleleri, gerekse de aydın insanları bile etkilemeyi nasıl başarıyor? Sorunun “inceliği” de sanırım burada.

Biraz önce belirttiniz, gazetecilik ilke ve sorumlulukları, habercilik terk edilmiş durumda. Ama görünürde öyle değil. Çünkü, burjuva basın yayın organları da farkında ki, gazetecilik, habercilik maskesini taşıdıkları ölçüde, inandırıcı ve etkili olabileceklerdir.

Başka bir deyişle, burjuva basının düzen açısından bütün bu görevleri yerine getirebilmesi için, **inandırıcılığa** ihtiyacı vardır. Bunun için bazen gerçekten habercilik yaparlar, şurda burda bozuk halkın çeşitli sorunlarını gündeme getirmekten, sağlıksız üretim, hırsızlık, töre cinayetleri gibi sorunları gündemleştirmeye kadar çeşitli habercilik örnekleri verirler zaman zaman. Düzeni tehdit etmeyecek, düzenin esasına yönelmeyecek düzeyde muhalif haberler yaparlar. Oligarşi içi çelişkilerin sonucu olarak açığa çıkardıkları yolsuzlukları da “büyük gazetecilik başarısı” olarak sunma gibi fırsatları kaçırmazlar... Bazen AB’ye, bazen iktidara, bazen genelkurmaya yaslanarak, kâh

polisi, kâh başka düzen kurumlarını eleştirirler. Ülkedeki çok daha büyük katliamları, daha yaygın işkenceleri gizledikleri halde, mesela bir kaç polisin bir eylemdeki dayak atmasını abarttıkça abartır ve bu tür haberler sayesinde “gerçekleri yazan, söyleyen, bozuklukları eleştiren” bir imaj yaratırlar kendilerine... Keza, solcu yazarlara köşe açılması da, kimsenin yazısına müdahale edilmiyor diye verilen demokratik görünüm de, aslında burjuva basının görevini yapmasının bir parçasıdır.

Fakat bir gazetenin köşe yazarları, çoğu kez vitrini oluştururlar; politikayı belirleyen değildirler. Mesela ABD'nin Irak işgalinde bu somut olarak görünmüştür: yazarlarının-program yapımcılarının neredeyse ezici çoğunluğu ABD işgaline karşıyken, o gazete veya televizyon, ABD yanlısı politikalar izleyebilmiştir... Yani kısacası, burjuvazi işini o kadar kaba yapmıyor. İşte burjuva basını değerlendirirken ve teşhir ederken, bu ikili yapısını, bu demagogik şekillenişini de gözönünde bulundurmamak gerekir.

Özlem: Burjuva medyanın haber tarzı üzerine birkaç ek yapayım. Gündemdeki asıl sorunlar, basına, TV'ye dahi yansıtılmazken, uydurma, suni gündemler televizyon haberlerinin, basının baş gündemi yapıyor ve bütün iletişim araçları adeta çılgınca bir yarış içinde bu tür gündemleri taşırlar halkın huzuruna.

Halkın, devrimcilerin mücadelesine yönelik haberler kontrgerillanın, psikolojik hareket merkezlerinin talimatlarına ve verdikleri bilgilere göre düzenlenir. Yalan dolu, asparagas haberlerle, kendi ahlaksızlıklarını devrimcilere, devrimci örgütlere maletmeye çalışırlar. Burjuva basın yayın organlarında devrimcilerin nasıl karalanacağına dair çok sayıda “teknik” geliştirilmiştir. Herhangi bir haberin, konuyla ilgisi olmayan bir resim ya da görüntüyle yan yana/peşpeşe verilmesi bu “teknik”lerden biridir. Mesela, devrimcilerle ilgili bir haberin yanına, kendi ahlaksızlıklarının görüntüsü olan çıplak kadın resimli bir haber, veya uyuşturucuyla, kaçakçılıkla ilgili bir konudur. Bu tür yöntemlerle kitlelerin bilinçaltında bir **ÖZDEŞLEŞTİRME** yaratılmak istenir.

Bir başka “teknik”, ülke ve halk açısından son derece önemli bir haberden hemen önce ya da sonra Sibel Can, Hülya Avşar gibi "sanatçı" bozuntularının yedikleri naneler ekranlara getirilerek her şey **DEĞERSİZLEŞTİRİLMEMEYE, AYNILAŞTIRILMAYA** ve **SIRADANLAŞTIRILMAYA** çalışılır. Bu da bir “teknik”tir. Mesela, ülkede onlarca kişinin öldüğü bir gün ana haber bülteni “*İMKB 1. seansı şu seviyede kapandı*” diye başlayabilir. Veya “AB’ye Uyum” yasalarının meclise gelmesi, Beşiktaş’la ilgili bir haberden sonraya bırakılabilir. Veya bir bölgedeki selle ilgili haber, Fenerbahçeli bir futbolcunun basın açıklamasını canlı olarak yayınlamak için kesilebilir. (Şunu da belirteyim, bunları ihtimal olarak değil, olan olaylardan, NTV, CNN haber bültenlerinden aldığım notlardan örnek veriyorum.) Yani Kemal arkadaşın da dediği gibi “ince yöntemler” bunlar; keza, hemen her türlü programın içine yedirilerek,

giyim-kuşamda, dilde, düşüncede, sevgide, insan ilişkilerinde, ev-aile yaşamında kısacası toplum yaşamının her alanında dejenerasyon dayatılmaktadır.

Kemal: Bu durum, emperyalizmin bugünkü politikalarıyla da açık bir bütünlük oluşturuyor. Emperyalist politika, bugün hayatın her alanında halkların nasıl yaşayacağını, nasıl düşüneceğini belirlemeye çalışan bir muhtevaya sahiptir. Ve işte bunun en önemli aracı da medyadır. Basın, yayın kuşatmasıyla, benim, senin yerine düşünen veya benim, senin nasıl düşünmemiz gerektiğini gösteren bir organ durumundadır medya. 24 saatin her anını etkilemeye ve yönlendirmeye çalışmaktadır. Bugün medya, ne okuyacağından, bir çocuğa nasıl bakacağından, o yıl ne giyeceğine, neler yemen gerektiğine, hangi filmleri izleyeceğine, kısacası hayatına dair her konuda bir karar dayatan konumdadır. Tabii bu yanıyla da çok ciddi bir kuşatmadır bu.

Mazlum: Sık sık kullanılan bir deyim var biliyorsunuz; “*çağımız iletişim çağı*”... İletişimdeki devasa gelişmeleri yadsımak mümkün değil. Ama bu gelişme, bilginin ve haberin tüm dünyada daha fazla yayılması anlamına gelmiyor. Evet, TV’ler sayesinde dünyanın öbür ucunda gelişen bir olaydan anında haberdar olabiliyoruz. Ama mesele şurada: bu araçlar kimin elinde? Bu araçlara hangi politikalar yön veriyor? Yukarıda belirttik; bu araçlar, esas olarak bir avuç tekelin elindedir. Dolayısıyla, dünyanın öbür ucunda gelişen bir olaydan anında haberdar olup olmamamıza karar veren de onlardır.

İkincisi, iletişimdeki bu devasa gelişme, sömürücü egemen sınıfların, bu araçları, sömürü ve zulüm politikalarında daha yaygın biçimde kullanmalarını da beraberinde getirmiştir. İşte Irak işgali... ABD, medyayla birlikte işgal etti Irak’ı... Medya, işgalde, uçak gemileri, tank birlikleri kadar hatta onlardan daha fazla rol oynadı... Ülkemizde infazlar, faili meçhuller, kayıplar, katliamlar, 19 Aralıklar burjuva medyayla birlikte ve onun sayesinde bu kadar pervasız ve yaygın gerçekleştirildi... Diri diri yaktılar, ertesi gün, tüm ülke, tutsakların birbirini yaktığını okuyup dinledi basın yayın organlarından... binlerce faili meçhulde olduğu gibi, mesela ölüm mangaları Musa Anter’i katlettiler, ertesi gün tüm burjuva gazeteler ve televizyonlar “*örgüt içi infazdır*” diye yazdılar...

Bu noktada burjuva medya, esasında kendini devletle, düzenle özdeşleştiren bir konumdadır. Devletin halka karşı kararlarından, organizasyonlarından haberdar olmasına rağmen, onyıllarca bunları gizlediği defalarca açığa çıkmıştır. Susurluk’ta açığa çıkan gerçeklerin çoğunun medya tarafından bilindiği, veya 19 Aralık katliam hazırlıklarının medyanın yöneticilerinin çoğu tarafından önceden bilindiği, açığa çıkmadı mı?..

Halka karşı uygulanan terörde, burjuva medya, çoğu durumda, “tetiği çeken”den daha büyük rol oynuyor. Katletmenin koşullarını medya hazırlıyor

Çünkü. Katlettikten sonra aklama görevini de medya üstleniyor. Oligarşik devletle, oligarşinin medyasının halka karşı savaştaki ilişkisini ve işbirliğini bu anlamda şöyle özetleyebiliriz: **Medya hedef gösterir, devlet saldırır, devlet saldırır, medya aklar, meşrulaştırır...**

Dolayısıyla, yukarıda anlatılan tüm bu genel doğruların ötesinde, politik olarak çıplak gerçek şudur: Halkı yanlış yönlendirenler, halka gerçekleri göstermeyenler, halka karşı işlenen suçlara da ortaktırlar. Bu suçlar ve onların sömürü ve zulmün sürdürülmesi açısından oynadıkları bu rol, gazetedir, gazetecidir diye masum ve mazur görülemeyeceği gibi, onları okurken, seyrederken, onların gazetecilik yapmadığını hiç aklımızdan çıkarmamalıyız.

Kemal: Sevgili okurlarımız, Mazlum'un bu toparlaması ve uyarılarıyla sohbetimizi noktalıyoruz. Şimdilik hoşçakalın.

Tartışma, biçim değil öz'ün tartışmasıdır

Konu: Mücadele Biçimleri ve Feda

Sevgili okurlarımız merhaba! Bilindiği gibi, feda eylemleri, 6-7 yıldır gündemde olan, çok tartışılan konulardan biridir. İslamcıların ABD’de gerçekleştirdiği 11 Eylül eylemleri, ülkemizdeki 19 Aralık direnişi ve ölüm oruçları, Filistin direnişi, işgale karşı Irak direnişi, çok çeşitli biçimlerde feda eylemlerini tekrar tekrar tartışma gündemine taşıdı. Kimsenin kaçamayacağı bir tartışma aslında bu. Geçen hafta Filistin’de 64 yaşında, dokuz çocuk ve otuz torun sahibi bir ninenin feda eylemi gerçekleştirmesi dikkatleri yeniden bu eylem biçimine çekti. Ve biz de bu haftaki sohbetimizde bir mücadele biçimi olarak fedayı ele alalım dedik.

Biliyorsunuz, zaman zaman ölüm orucu Marksizm-Leninizme uygun mu değil mi, “canlı bomba” eylemleri solun ilkelerine, değerlerine uygun mu değil mi, tarzında tartışmalar da yapılır. Bu sohbetimizde bunlara da değinmiş olacağız. Buyur Mazlum, ilk sözü sana vereyim.

Mazlum: Öncelikle şunu belirtelim tabii ki; mücadele biçimleri tartışması, Marksizm-Leninizm açısından önemli bir tartışmadır. Marksist-Leninist literatür açısından bu tartışma, öncelikle hangi mücadele biçiminin –silahlı mücadelenin mi, barışçıl mücadelenin mi?– temel alınacağı tartışmasıdır.

Bunlardan hangisinin temel alınacağıının belirlenmesi o hareketin niteliğini belirleyen ayırdedici noktalardan biridir. Fakat mücadele biçimleri tartışması bunu belirlemekle bitmez tabii ki. Temel aldığı mücadele biçimini -ister silahlı, ister barışçıl mücadele biçimini temel almış olsun- nasıl sürdürecektir? “Tali”dir dediği mücadele biçimi karşısındaki yaklaşımı nasıl olacak?.. Bunlar da “mücadele biçimleri” tartışmasının bir parçası olarak devam eder.

Ölüm oruçlarına veya genel olarak feda eylemlerine dair şu veya bu tartışmada duyuyoruz; “*biz böyle bir eylem biçimine karşıyız*”.

Tabii ki sorun aslında sadece bir **biçim** tartışması değildir. Eylem biçimi tartışması, sınıflar mücadelesinde nasıl yeralınacağıının veya alınmayacağıının tartışmasıdır. Çünkü biçim, özün yansımasıdır. Feda üzerine bir yazıda belirtildiği gibi,

“Niye ölüyorsunuz?” demek, niye mücadele ediyorsunuz demekle özdeşdir... “Ölmeyin!” demek mücadele etmeyin demektir... “Şiddete başvurmayın!” demek, faşizme karşı savaşmayın demektir. Bağımsızlıktan, demokrasiden, sosyalizmden vazgeçin demektir... “Kendinizi feda etmeyin” demek, ideallerden vazgeçmiştir.” (Devrimci Sol, sayı: 16)

Kemal: Evet, bu nokta önemli. Eylem biçimi gibi görülen tartışma esasında devrimin yoluna kadar giden bir tartışmadır. Bir kere şunu baştan ortaya koymalıyız. Feda anlayışının politik muhtevası, esasında tüm halk kurtuluş savaşlarında vardır; emperyalizmin halklara yönelik kuşatmasıyla, feda özel bir eylem biçimine bürünmüştür... Fedanın politik muhtevasına karşı çıkmak, ölmenin ve öldürmenin kaçınılmaz olduğu halk kurtuluş savaşlarına karşı çıkmaktır. Eğer emperyalizme ve faşizme karşı savaşılıyorsa, emperyalizmi kovup faşizmi altedip bağımsızlık ve demokrasiyi kazanmak hedefleniyorsa, eğer devrim ve sosyalizm hedefleniyorsa, emperyalizmle ve oligarşiyle savaşılacaktır; savaş nedir, ölünecek ve öldürülecektir. Bu hedeflere ulaşmak için, binlerce, onbinlerce insan feda edecektir kendini. İşte bu anlamdadır ki, mücadele biçimleri tartışmasının esası, “**biçim**”in değil, politik mücadelenin **muhtevasının** tartışılmasıdır...

Mazlum: İsterseniz, konuyu biraz daha genel düzeyde ele alarak ondan sonra tekrar feda eylemlerine dönelim. Başta dediğimiz gibi, Marksizm-Leninizmde mücadele biçimleri en temelde bir, silahlı aksiyon, iki, silahlı aksiyonun dışındaki mücadele biçimleri olarak ikiye ayrılır. Bizim gibi ülkelerde silahlı mücadele temel, diğer mücadele biçimleri buna tabidir. Parti-Cephe stratejisi de, 1960’ların sonunda bu esasa göre şekillendirilmiştir.

Marksist-Leninistler, silahlı ve barışçıl mücadele biçimlerini birleştiren bir çizginin uygulayıcısı oldular bugüne kadar. Bu bütünlüğü anlamayanlar veya görmek istemeyenler, devrimci stratejiyi çarpıtmakta kendileri açısından yarar görenler, Marksist-Leninistleri silahlı mücadele dışındaki mücadele biçimlerini inkar etmekle, küçümsemekle, her şeye “namlunun ucundan bakmakla” vs. suçladılar. Bunun gerçeklikle bir ilgisi yoktu tabii ki.

Sözümün başında “önce konuyu genel düzeyde ele alıp ondan sonra feda eylemlerine dönelim” dememin nedeni de işte bu noktada gizlidir. Hatırlayacaksınız, bizim ölüm orucuna başvurmamızı bazıları “**öncü savaşı mantığı**”na bağlamış, bazıları da “*ölüm oruçlarını silahlı mücadelenin yerine koyduğumuzu*” keşfetmişti. Şimdi öncü savaşı mantığımızı anlamayan veya bunu mekanik bir yorumla çarpıtan birinin, bu mekanik mantığıyla ölüm orucu üzerine yapacağı bir yorumun isabetli olması mümkün mü?

Daha işin en başında THKP’nin tüzüğünde şöyle denir: “Savaş çok yönlüdür. Çeşitli halk kesimlerinin kitlevi hareketinin örgütlenilip, yönlendirilmesinden, ideolojik savaştan, silahlı savaşa kadar bütün mücadele biçimle-

rini aynı anda yürütmek gerekmektedir”.

Mahir de bir başka yerde şöyle diyor: “*Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi... kır ve şehiri, silahlı propaganda ve öteki politik kitlevi mücadele biçimlerini diyalektik bir bütün olarak ele alan çizgidir.”*

Keza, devrimci hareketin sonraki tüm süreçlerinde de temel-tali ilişkisinin tali olanı yok saymak olmadığı, ustalığın -temel olanı unutmadan, stratejik bir kaymaya izin vermeden- tüm mücadele biçimlerini birleştirmekte olduğu yazılmış, söylenmiş, ve fiilen de hayata geçirilen çizgi bu olmuştur. Biz bu noktada hayata şablonlarla, doğmalarla değil, hayatın ihtiyaçları penceresinden baktık hep.

Özlem: Benim mücadele biçimleri üzerine yapılan tartışmalardan, polemiklerden çıkardığım sonuç şu; esasında herhangi bir somut eylem biçiminin, o süreç açısından doğruluğunu-yanlışlığını, gerekliliğini-gereksizliğini tartışmaktan kaçmak için, bu konuda soyut teorik tartışmalar öne sürülüyor. Şu eylem biçimi Marks'ta var mı, bu eylem biçimi Mahir'de var mı diye yapılan tartışmalar, sanırım esas meseleleri ve görevleri tartışmaktan kaçış olsa gerek...

Mazlum: Evet Özlem, mücadele biçimleri tartışmasının soyut bir alana çekilmesinin nedeni tam da belirttiğin gibidir. Hemen tarihten bir kaç örnek aktaralım.

1905 devriminin yenilgisinin ardından Bolşevikler'in gerilla savaşına başvurması karşısında, Menşevikler, diğer küçük-burjuva çevreler, Bolşevikleri “*Marksizmde böyle bir çarpışma biçimi yok*” diye eleştiriyorlardı.

Mao, yoksul köylülük temelinde halk savaşı verirken “ortodoks komünistler”, şabloncular, “*Marksizm-Leninizmde halk savaşı yok*” diye eleştirdiler Mao'yu. Veya “köylülüğün temel güç olmasının” Sovyet devrim modeline uymadığını belirterek karşı çıktılar halk savaşına.

Emperyalizmin 3. bunalım döneminin devrimci önderleri de, öncü savaşına, silahlı propagandaya başvurduklarında, bu mücadele biçimlerinin Marks'ta, Lenin'de ve Mao'da olmadığı eleştirileriyle karşılaştılar. Mahirler de, aynı eleştiriden kurtulamadılar.

Dönemler, koşullar, ülkeler değişiyor, ama pasifistlerin itirazlarının biçimi değişmiyordu. Değişen koşullarını, mücadelenin tarihsel ve güncel yeni ihtiyaçlarını dikkate almayan revizyonistler, reformistler, oportünistler, teoriyi diyalektik bütünlüğü içinde ele alıp, pratiğe uygulayan Marksist-Leninistleri, hemen her zaman Marks, Lenin, Stalin veya Mao'dan kopmakla, anti-Leninistlikle, sol sapma olmakla, Narodniklikle eleştirdiler.

Özlem: Lenin'in aslında bu konuda, yani mücadele biçimlerine ilişkin

oldukça güzel ve net tesbitleri var. Onlardan bir iki kısa bölüm aktarmak istiyorum.

*“Marksizm çarpışma biçimleri sorunlarının salt tarihsel bir incelenmesini gerektirir. Bu sorunu, somut tarihsel durumdan ayrı olarak ele almak, diyalektik materyalizmin esaslarının yeterince kavranmadığını gösterir. İktisadi evrimin değişik aşamalarında, siyasal-ulusal-kültürel canlı koşullardaki değişmelere bağlı olarak **değişik mücadele biçimleri ortaya çıkar**, bunlar başlıca çarpışma biçimleri olurlar; bunlarla ilgili olarak ikinci derecede, tamamlayıcı mücadele biçimleri de değişir.”*

Gayet net değil mi! Yine Lenin diyor ki,

“Marksizm mevcut toplumsal durum değiştikçe, kaçınılmaz olarak, bu döneme katılanlarca bilinmeyen yeni savaşım biçimlerinin doğacağını kabul ederek, yalnızca o anda mümkün ve varolan savaşım biçimleriyle kendini hiçbir koşul altında sınırlamaz.”

Paris komünarlarının teorisinde de, aklında da silahlı propaganda diye bir şey yoktu tabii ki. Rus devrimcileri halk savaşı gibi bir stratejiyi düşünemezlerdi... Ama işte hayat, daha sonra Marksist-Leninistlerin önüne bu mücadele biçimlerini ve bunların temel olduğu stratejileri koydu... Veya, 1980 öncesi ülkemizde hiç kimse ölüm orucuna başvurma gereği duymamış... Veya bugünkü biçimiyle feda eylemlerine ihtiyaç duyulmamış... Dolayısıyla, Lenin'in sözlerinin de açıkça anlattığı gibi, mücadele biçimleri konusundaki bilimsel yaklaşım, şunda var mı, bunda yok mu diye, teoriyi şablonlaştırmak değil, somut tarihsel duruma bakmak, o somut durumun siyasal-ulusal-kültürel özelliklere bağlı olarak gündeme getirdiği mücadele biçimlerini ortaya çıkarıp geliştirmektir.

Kemal: Evet, soruna böyle bakıldığında ölüm oruçları veya genel olarak feda eylemleri üzerine yapılan bir sürü tartışma da gereksiz hale gelmiş olacak, tartışma, sınıflar mücadelesinin gerçek zeminine oturacaktır. Şimdi bu çerçevede devam ettirelim mücadele biçimleri tartışmasını.

1983-84'teki tartışmalarda reformizm ve oportünizm, ölüm oruçlarına *“siz kadro eylemini savunuyorsunuz, biz kitle mücadelesini savunuyoruz”* türünden bir gerekçeyle karşı çıkıyordu. Esasında bu “kadro-kitle eylemi” ayrımı, birçok yerde ve zamanda reformizm ve oportünizmin kendi pasifizmini gizlemesinin aracı olarak çıkar karşımıza. Bunu bir yana bırakarak bu açıdan ölüm orucuna bakalım.

Evet, ölüm orucu eylemleri, bilindiği gibi **“kadro eylemi”** olarak gündeme gelmiştir. 1984'de bu eylemi gerçekleştirenler devrimci hareketin kadrolarıdır. Ama sonra ne oldu? Bilindiği gibi 1996'da kitlesel bir karakter kazandı ölüm orucu. 2000'li yıllarda ölüm orucunun bu yanı daha da gelişti... Hapishanelerde ve dışarıda ölüme yatanların niteliklerine bakıldığında, kadro ey-

lemi-kitle eylemi tartışmasının ne kadar yersiz ve ne kadar öngörüsüz, ufuksuz bir tartışma olduğu görülür.

Keza feda eylemleri için de geçerlidir aynı gelişim seyri. Filistin’de başlangıçta bu eylemler, örgütlerin kadroları, tecrübeli, eğitilmiş savaşıları tarafından gerçekleştirilirken, bu da giderek çok daha geniş kesimlerin gerçekleştirdiği bir eylem biçimine dönüşmüştür..

O halde bu gelişimden çıkarılması gereken politik ve teorik sonuçlar vardır.

Mazlum: Bu sonuç, en başta şöyle ifade edilebilir: Mücadeleyi şablonlara, teoriyi doğmalara hapsedenler, hayatın ihtiyaçlarına cevap veremezler.

Bu noktada, herhangi bir grubun en başta belirttiğimiz ayrıma bağlı olarak silahlı mücadeleyi veya barışçıl mücadeleyi temel almış olması, çok önemli bir fark yaratmamaktadır. Mesela, 1984 ölüm orucuna ilişkin değerlendirmelerde, halk savaşını savunanlarla, ayaklanmayı savunanlar aynı tanımları kullanabilmişlerdir. Keza, 19-22 Aralık’ta tutsakların saldırıyı durdurmak için bedenlerini tutuşturmalarını, silahlı mücadeleyi savunan bazı gruplar da, legal partici reformistler de aynı şekilde mahkum etmişlerdir. Normal olarak beklenen, en azından silahlı mücadeleyi savunanların feda eylemlerine daha farklı bakabilmesidir. Burada mesele, statükoların içine hapsolmektir. Statükolara hapsolanlar, silahlı mücadeleyi temel alıyor bile olsalar, bazen böyle durumlarda siyasi olarak körleşebilmektedirler.

Bu anlamdadır ki, silahlı mücadelenin mi, yoksa barışçıl mücadelenin mi temel alındığı sorusuna verilen cevap, mücadele biçimleri açısından tüm farklılıkları izah etmeye yetmez.

1996 ölüm orucunda yeralanların ilkesel ve teorik olarak “feda eylemlerine” karşı olması mümkün değildir. Çünkü ölüm orucu da bir feda eylemi biçimidir nihayetinde.

Ölüm orucuna evet deyip “dışarıdaki ölüm orucuna” bir eylem biçimi olarak karşı çıkmak, ölüm orucunda yeralıp tutsakların bedenini yakmasına itiraz etmek, bedenini bomba yapıp hesap sormaya itiraz etmek, kendi içinde çelişkili yaklaşımlardır.. Bu tavırların tutarlı bir teorik izahı yapılamaz. Burada daha başka kaygılar, sapmalar söz konusudur.

Özlem: Tarihimizden bir örnek daha verelim. Kızıldere’den sonra hareketin yeniden geliştiği dönemde, resmi ve sivil faşist saldırılar artmıştır. Oligarşinin o zamanki güncel amacı, mücadelenin kitleleşmesini engellemektir. Anti-faşist mücadeleyi devrimci şiddet temelinde sürdüren devrimci hareket, bu mücadelenin boyutlanması ile orantılı olarak sokak çatışmaları mücadele biçimini hayata geçirmeye çalışmıştır. Bunun ilk örneği 1975’deki Kocamustafaşa direnişidir. Daha sonra bu adete bir çizgi haline gelmiş,

resmi ve sivil faşist güçlerle kitlesel sokak çatışmaları yaygınlaşmıştır. Mesele, o zamanlarda buna da itiraz ediliyordu; Mahir'in önceki sürecin koşullarında söylediği **“silahla güven altına alınamayan kitle hareketlerinin içine girmez.”** sözünü mekanik bir şekilde yorumlayan kimileri, bu direnişlere karşı çıkıyordu... Oysa bu mücadele biçiminin yaygınlaştırılmasıyla, her ne pahasına olursa olsun polisin ve faşistlerin saldırıları karşısında gerilememek tavrı yerleştirilmiş, sokak çatışmalarıyla bir gelenek yaratılarak, kitleye bu yönde bir bilinç kazandırılmıştır. **“Silahla güven altına alınmayan kitle hareketine girmeme”** anlayışı statükocu ve mekanik yorumlandığında böyle bir gelenek de gelişemezdi doğal olarak.

Kemal: Evet, bu örnek de ilginçtir. Devrimcileri “kitleden kopuk” mücadele biçimlerini tercih etmekle eleştirenler de bu kitlesel mücadele biçimi içinde yer almamışlardır. Yani mücadele biçimleri tartışmasındaki “kitle-kadro” meselesi de çoğu zaman meselenin esasını ve kendi konumlarını gizlemenin perdesi yapılabilmektedir görüldüğü gibi.

Bu çarpıtmalara bakılacak olursa, onlara göre “öncü savaşı sürgit silahlı eylem anlamına gelmekte”dir. Yani öncü savaşı aşaması, **öncülerin silahlı propaganda yaparak, kitlelerin gerçeği anlayıp kendilerini izlemelerini bekledikleri aşamadır!**

Birinci çarpıtma: öncü savaşında yalnızca silahlı propagandanın olduğu, diğer mücadele biçimlerinin reddedildiğidir. Ki bunu yukarıda açmıştık. Tersine, tüm mücadele biçimlerinin bütünleştirilmesini öngörür bu strateji. İkincisi, onlara göre, öncü savaşını savunmak, “kitleleri sürü yerine koymak”tır... Oysa ne teoride ne pratikte kimsenin öncülerle devrim yapmaya soyunması söz konusu bile olmamıştır hiç.

Ama bu çarpıtmayı yaparak, sürecin önlerine koydukları görevlerden yan çizmektedirler. Ölüm oruçlarını “öncü savaşçı mantık” diye eleştirmeleri de bu yüzdendir. Hapishanelerdeki koşullar açıktır; ister silahlı mücadeleyi savunsun, ister bir legal partiden olsun, bu koşullarda bir reformistin de ölüm orucuna yatması doğal ve doğru olandır. Ama yine ideolojik, kültürel, politik nedenlerle bundan kaçmaktadırlar. Eee, “kaçtık” diyemeyeceklerine göre de böyle çarpıtmalar yapmaktadırlar. Ölüm orucuyla “öncü savaşı” arasında stratejik bir aynılaştırma yapılamayacağı gibi, ölüm orucunun silahlı mücadelenin yerine konulamayacağı -veya konulduğunun iddia edilemeyeceği- de açıktır.

Özlem: Bu tür yaklaşımlara da bir örnek ekleyim. Bakın, bu tür teorilerden etkilendiği anlaşılan bir küçük-burjuva, dünyadaki ve ülkemizdeki fedai eylemlerini değerlendirmeye soyunduğu Radikal'deki yazısında şöyle diyor:

“Aslına bakarsanız, tüm bunlar bize çok tanıdık. Memleketimizde kendi-

sine 'sol' diyen kesimler bile bir 'şehadet' mertebesi yaratmış, 'feda' eylemleri yapabiliyor. Kendini yakmaktan, ölüm oruçlarına, intihar bombalamalarına kadar farklı 'feda'ları birer mücadele aracı olarak kullanıyorlar. ... son derece 'mutlak' olan bu biçimlerin, bir kahramanlık kültürü yaratmanın ötesine geçip geçemeyeceği esas tartışma konusudur. Tarih boyunca, kahramanların feda ettiği canların zorbalığı ya da sömürüyü durdurduğu görülmemiştir çünkü. Halbuki kitleler tarih sahnesine çıktığında, hep bir umut vardır..." (15/10/2005)

Hani derler ya, neresini düzelteyim ben bunun... Buradaki yaklaşım da öyle. Ama ben tartıştığımız noktaya bağlı olarak son cümlesine değineyim. Diyor ki, kahramanlarla bu iş olmaz, kitleler tarih sahnesine çıkmalı... Peki, dünyanın her yerinde, pek çok tarihsel dönemde mücadeleler nasıl kitleselleşmiş, en kritik anlarda nasıl en öne çıkanlar, tarihsel gelişimin yönünü tayin etmiş... Bunlardan bihaber sanki bu yazının sahibi. Bihaber olduğunu sanmıyorum; mesele burada ölümüne bir direnişi mahkum etmek istemesidir. Kitleler çatıştığında, kitleler halinde kurşunların üzerine yürüdüğünde de bu kesimler bu defa "aman provokasyona gelmeyelim" demeye başlarlar. Aslında çıplak olarak "yaşam kutsaldır... hiçbir düşünce uğrunda ölmeye değmez... emperyalizme karşı direnerek sonuç alınamaz" türünden çok çeşitli burjuva düşüncelerin etkisi altındadırlar, ama bunları açıkça dile getirmek yerine, sanki "sol"dan bir tartışma yürütüyorlarmış gibi, "kadro eylemi-kitle mücadelesi" tartışmaları, eylem biçimi tartışmaları yürütmektedirler.

Mazlum: Feda eylemleri, pratik olarak da tanık olduğumuz gibi, çok çeşitli biçimlere bürünebilmektedir. Bir eylem biçimi olarak feda eylemleri, işte bu bütün içinde devrimci bir çizgiye tekabül eder. Reformizme ideolojik olarak da, stratejik olarak da, kültürel olarak da uzaktır feda çizgisi. Bu kesimlerden de çok istisnai koşullarda kendini feda edebilecek insanlar çıkabilir; ama reformizm bir çizgi ve politika olarak fedayı savunamaz da, uygulamaz da.

Türkiye solu açısından dikkat çekici bir çarpıklık da, solun çeşitli kesimlerinin mücadele biçimleri konusunda ülkemiz söz konusu olduğunda farklı, ülkemiz dışındaki direnişler söz konusu olduğunda farklı yaklaşımlar sergilemeleridir. Feda eylemleri, ölüm oruçları başka yerde olduğunda savunurlar, hatta överler, ama iş ülkemize gelince değişir... Bu "çifte standart"ın bir örneği islamcılardır. İslamcıların Filistin'de, Irak'ta yaptığı feda eylemlerini savunan islamcılar, ülkemizdeki feda eylemlerine "terörizm" diye bakabilmektedirler. İRA'nın İngiliz emperyalizmine karşı gerçekleştirdiği ölüm oruçlarını olumlayan reformistler, aynı olumlamayı ülkemizdeki direnişten esirgerler. Bu çifte standartçı değerlendirmelerde hem subjektivizm, hem de icazetçilik etkindir. Subjektiftirler; gerçeği teslim ederlerse, şu veya bu grubun güçleneceğini düşünürler, ikincisi gerçeği teslim ederlerse, o zaman kendilerinin

niye bu direnişin dışında kaldığını açıklayamayacaklardır. Aynı zamanda icazetçilik söz konusudur; uzaktaki bir direniş oluılamak, pek riskli değildir, ama iş ölkemizdeki direniş oluılamaya gelince, oligarşinin bu güçlere tanıdığı icazet de bitecek veya daralacaktır...

Fedayı ortaya çıkaran hiç kuşkusuz en başta ideolojidir, stratejidir. O hareketin devrime ilişkin geliştirdiğı költürdür. Bir başka açıdan bakarsak, fedayı ortaya çıkaran özgürlük tutkusudur, iktidar iddiasıdır. Bu iddiayla savaşıldığı sürece, elbette bir devrimci hareket, bir halk, daha onlarca, yüzlerce yeni eylem biçimi bulacak, daha pek çok gelenekler yaratacaktır. Bu noktada şunu da belirtmek gerekir ki, savaşanların gelenekleri olur. Savaşanlar bu tür yeni mücadele ve eylem biçimlerini bulur ve uygularlar. Savaşmayanların, böyle bir sorunu olmayanların yeni eylem, mücadele, örgüt biçimleri geliştirmeleri söz konusu olmayacağı gibi, onlar ancak statükolara sığınarak ve statükoları bozanları da eleştirerek varılmaya çalışırlar.

Kemal: Evet, direnenler, hedeflerinde iddialı ve ısrarlı olanlar, bu spekülasyonlara sırtlarını dönüp, gerektiğinde fedalarla, gerektiğinde başka biçimlerle varolacaklar ve halkların direniş ve savaşını geliştireceklerdir. Nitekim dünyada da, ölkemizde de böyle olmaktadır. Sohbetimizi burada noktalıyoruz. Şimdilik hoşçakalın. Haftaya buluşmak üzere...

Konu: Devlet İçinde Devlet

Susurluklar, Acaristanlar, Sistemin Kendisidir

Merhaba! Sevgili okurlarımız, takip etmiş olacağınız gibi geçen haftanın en çok tartışılan konularından biri Acarkent, Acaristanbul adlı villa siteler nezdinde ortaya çıkan yağma ve yasadışılık. Dergimizin kapağında da yer verilen bu konuyu, biz de çeşitli açılardan ele alacağız.

Olay kabaca şu: Acarlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin yasalarını takmıyor, dahası, kendi "silahlı güçleri" var ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin memurlarını Acarkent'in sınırlarından içeri sokmuyorlar. Bu durumdan hareketle de burjuva basın yayın organlarında "**Acaristan**" adlandırması kullanıldı. "...istan" eki bildiğiniz gibi, aynı zamanda bir ülke-devlet sıfatıdır. Macaristan, Gürcistan, Kırgızistan gibi...

Bir devlet, kendi sınırlarına, kendi silahlı gücüne, kendi yasalarına sahiptir. "**Acaristan**" sıfatı kullanılarak, Acarlar'ın "*devlet içinde devlet*" olduğu söyleniyor. Peki gerçekten "devlet içinde devlet" mi bunlar? Gazetelere yansıyan bütün o gelişmeler "**devlete rağmen**" olan şeyler mi? Sorunu neden böyle tanımlıyor, böyle yansıtıyorlar?

Mazlum: Bu sorunun bir ön cevabı olması açısından en başta şunu belirteyim: Bu tür tanımlamalar, belli bir gerçekliği ifade ediyor gibi görünseler de, aynı zamanda bir yanıltmayı da içerir. Başka deyişle düzeni aklayıp, hedef şaşırtır. Bu **hem ekonomik, hem siyasal** oluşumlar açısından geçerlidir.

Hatırlarsanız, Susurluk döneminde de bu "**devlet içindeki devlet**" tanımı çok kullanılmıştı. Ve biliyoruz ki, Susurluk'un öyle tanımlanması, devletin suçunu, sorumluluğunu gizlemeyi, bu mekanizmanın düzenin bir parçası olduğunu örtbas etmeyi amaçlayan bir manevraydı. Acaristan meselesi de esasında aynı şeye hizmet etmektedir.

İktidarlar, bazen oligarşi içi çelişkiler, bazen göz boyayıp seçim yatırımı yapmak için, bazen de zorunda kaldıkları için yolsuzlukların, yasadışılıkların üzerine gidiyormuş gibi yaparlar. Bu çerçevede son yıllarda bol bol yolsuzluk operasyonuna tanık olduk hatırlarsanız.

Uzanlar operasyonu da bunlardan biriydi. Ve ne ilginçtir ki o günlerde de

Uzanlar için de aynen “*adamlar devlet içinde devlet olmuş*” denilmişti.

Acarlar nasıl bu sitelerle servet yaptıysa, Uzan’lar da en büyük birikimlerini baraj ihaleleriyle yapmışlardı. Berke Barajı inşaatında ne kadar büyük yolsuzluk yapıldığını herkes biliyordu. Gazetelere bir şekilde yansiyordu. Ama çark yıllarca dönmeye devam etti. Uzanlar, siyasi partilerin karşısında siyasi bir güç olmak istedikleri noktada, bozuldu çark. Değilse, diğer tekel gurupları açısından çark aynı şekilde dönmeye devam etmektedir.

Enkalar, Koçlar, Eczacıbaşılar, Ülkerler farklı mıdır, hayır! Hepsinin gelişiminde bir “Berke Barajı” olayı veya olayları vardır. Hepsinin gelişiminde bir “Acaristan” hikayesi vardır. Meseleye böyle bakıldığında, **Acaristan, Türkiye’dir** aslında. Veya şöyle de diyebiliriz: Türkiye, tekelci burjuvazinin ve top-rak ağalarının Acaristan’ıdır.

Kemal: Aslında Acaristan olayında sistem açısından “olağanüstü”, “olağandışı” birşey yoktur.

Mahir’in Bütün Yazılar’da aktardığı bir anekdot vardır. Orada şöyle der: “*İş Bankası’nın bir nevi politikacılar bankası olarak kurulmuş olması, Cumhuriyet dönemi için bir **aferezizm** salgınının başlangıcı olmuştur.*”

Aferizm nedir? Kavramın ilk anda çağrıştırdığı anlamla bir ilgisi yok. Aferizm, **vurgunculuk, dalaverecilik, çıkarıcılık** demektir. İş Bankası’nın kuruluşuyla vurgunculuk, dalaverecilik, çıkarıcılık salgını başlamış ve salgın bugüne kadar da hiç durmamıştır.

Yine Bütün Yazılar’da bu sürecin devamı şöyle anlatılmaktadır: “*Aslında sanayiye ellerinde tutan İş Bankası grubunun büyük yatırımlara burnunu sokup, tekel elde etmesi, bunun yanında perde arkasında bir şirket kurup o fabrika mamüllerini ithal edip, yüksek tuttuğu fabrika fiyatları ile piyasaya sürmesi reformist burjuvazinin İş Bankası içindeki bir kanadının sivrilmesi ve tekelleşmesine yol açmıştır. Türkiye’de tekelci burjuvazinin uç vermeye başlamasında en etkin grup, İş Bankası grubu olmuştur*”.

Yani burada görüleceği gibi, **birincisi**, tekellerle devlet ve bürokrasi hep içiçe olmuştur geleneksel olarak. **İkincisi**, tekelcileşme, alavere dalavere yöntemiyle içiçe şekillenmiştir baştan itibaren. Bizzat devlet de bu dalavere yöntemlerinin içinde olmuştur hep. Çarpık kapitalizmin bir özelliği de budur.

Mesela, ülkemizde sık sık günü birlik yasalar çıkarılır. Diyelim ki bir malın gümrüksüz ithalini serbest bırakan bir yönetmelik çıkarılır. Bu yönetmelik zaten belli grupların ihtiyacı için çıkarılmaktadır. İthal edilecek mal hazırdır, yönetmeliğin çıkarıldığı gün, mallar da gümrükten sokulur ve ertesi gün yönetmelik iptal olur. Bazen bunlar çok büyük ölçekli yapılır ve memleketimiz “mümtaz” bir tekelci patron daha kazanmış olur... Yani ülkemizdeki tekelleşme birçok durumda klasik sermaye birikimi yoluyla değil, bizzat devlet, hükümet destekleriyle bu şekilde gerçekleşmiştir. Öyle ki her iktidarın

kendi tekelci gruplarını yaratması, geliştirmesi gibi, kapitalizmin doğal gelişimine uygun olmayan bir sistem ortaya çıkmıştır... Acarlar da bunlardan biridir. Tabii bu tür “sonradan olma fırsatçı tekeller”, oligarşi içi kavgadan en fazla zarar görenler olmakta, sistemin bekası için gerekirse gözden çıkarılabilmektedirler. Acarlar da gözden çıkarılabilir, ama bu sistemin Acarlar’la dolu olduğunu değiştirmez

Özlem: Şimdi Acarlar ölçüsüyle bakıldığında Koç da bir “devlet içinde devlet”tir, Cargil de, Bergama’daki Koza Madencilik de... Çünkü onlar da yasalara rağmen fabrikalar yapıyor, madenler işletiyorlar ve “devletin memurlarının”, yargısının hükmü geçmiyor... Sanırım, Acarlar’ın haydutluklarının da istisna gibi, münferit bir olay gibi gösterilmesinde esas neden, sistemin aslında genel olarak böyle işlediğini gizlemek, yani Mazlum arkadaşın başta dediği gibi, düzeni aklamak olsa gerek.

Kemal: Evet. Bu çok eski ve çok klasik bir yöntemdir. Özellikle de siyasi oluşumlarda bu yönetime daha yaygın bir şekilde başvurulmuştur. “Devlet içinde devlet” tanımı, mesela CIA için de çok kullanılır. CIA’nın bir başka adı da **"Görünmeyen Hükümet"**dir. Bu tanımlarla, Amerikan emperyalizminin suçları, kirli işleri CIA’ya yıkılıp, tekeller ve sistem aklanır.

Zaman zaman ülkemizdeki MGK için de kullanılmaktadır **“devlet içinde devlet”** tanımı. Bilindiği gibi bir de **“MGK içindeki MGK”** var. Bununla da MGK içindeki askerler kastedilir. Demek ki MGK içindeki MGK; **“devlet içindeki devletin içindeki devlet”** oluyor bu durumda... Bu böyle sürer gider. Faşizmde böyle görünen kurumlaşmalara çok sık rastlanır. Burjuva demokrasisinde de bu yönetime başvurulmaz diye bir şey yoktur. Nato bünyesindeki Gladio örgütlenmesinin tüm burjuva demokratik ülkelerde uzantıları vardı mesela. Fakat mesele şu; bunları gerçekten **“devletin dışındaki”** olgular veya **“devlet içindeki devlet”** olarak mı değerlendireceğiz? O zaman devlet kim, nerede?.. O devlet değil, bu devlet değil, o zaman devlet kim? İşte saptırmaca ve çarpıtma bu noktadır.

Halkın devlete ve sisteme yönelik memnuniyetsizliğini uygun manevralarla şu veya bu kesime, bir kuruma veya kişiye yöneltmek, sistemin varlığını sürdürmesi açısından en sık başvurulan operasyonlardan biridir.

Bu geleneğin köklerini Osmanlı yönetim tarzında da görürüz. Padişahlar, yönetimlerinin, kutsallıklarının sorgulanmaması için, halk veya yeniçeriler ayaklandığında; sadrazamlarını, komutanlarını, bürokratlarını onların önüne atmıştır. Böylelikle, haksızlıklardan, adaletsizliklerden dolayı padişahın ve onun saltanat düzeninin sorumlu tutulmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Susurluk ortaya çıkar, üç beş özel timci ortaya atılır, bazı general ve polis şeflerinin birtakım işleri “kendi başlarına” yaptıkları havası verilir... Orman yağması artık gizlenemez hale gelmiş; İsmet ve Erdal Acar, sanki bu yağma-

yı tek başlarına yapmışlar ve bundan kimsenin bugüne kadar haberi yokmuş gibi, ortaya atılır, olaya bir de “**Acaristan**” adı takılır...

Özlem: Şimdi ben burada, mevcut devletteki denetim mekanizmalarından biraz sözetmek istiyorum. Bu mekanizmaları bilmek, oynanan oyunu ve demagogileri de gösterecektir çünkü. Orman Bakanı Pepe, havadan helikopterle denetim yapmış da durumun ne kadar vahim olduğunu görmüş... Şov yapıyor. Devletin birimleri tarafından bilinmeyen bir şey yok ki zaten ortada. Gidin bir şehirde, herhangi bir yere 3-4 metre karelik bir baraka kondurun bakalım. Belki üç gün, belki üç ay sonra sonunda birileri gelip sorar bu ne diye? Çünkü neticede sahipsiz arazi yoktur. Ya özel mülktür orası, ya mülk devletindir... Neyse; demek istediğim o ki, bu anlamda mesele devletin bu gelişmelerden haberdar olmaması veya “denetim eksikliği” meselesi değildir.

Devletin hali hazırda denetim mekanizmasını oluşturan 120 civarında kurum var. Evet, yanlış duymadınız, yüzyirmi kurumdan sözediyoruz. Bunların bir kısmı belli alanlara, sektörler e yönelik iken, bir kısmı ise “denetimin denetimini” yapmakla görevliler. Yaklaşık 120 civarındaki bu kuruluş ve birimler, yurt çapında denetim yetkisine sahiptirler.

Hiyerarşik olarak denetim kurumlarının en üstte bulunanı Cumhurbaşkanlığına bağlı Devlet Denetleme Kurulu'dur. Bunun dışındaki belli başlı denetim kurumları şunlardır: Sayıştay, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, Başbakanlık Teftiş Kurulu, Bakanlık ve Genel Müdürlük Müfettişleri, Bakanlık Merkez Teşkilatı Kontrolörleri ve Hesap Uzmanları.

Her Bakanlığın ayrı ayrı denetim ve teftiş görevlileri vardır. Hatta bazı bakanlıklarda birden fazladır bu tür kurumlar. Mesela, Maliye Bakanlığı'nda 7, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nda 2, Gümrük Müsteşarlığı'nda 4 teftiş kurulu bulunmaktadır.

Kemal: Evet, Özlem'in açtığı bu noktadan devam edeyim ben de. Şimdi aktaracağım KİT'ler konusuna ilişkin bir araştırmadan. Bir KİT'i düşünün. Bu kurumu, 1- kendi denetim elemanları, 2- bağlı olduğu bakanlığın müfettişleri, 3- Başbakanlık müfettişleri, 4- maliye müfettişleri, 5- sigorta müfettişleri denetlemektedir. Ama bilindiği gibi, buna rağmen onyıllar boyunca KİT'ler düzen partilerinin arpalığı olarak kullanılmış, her türlü yolsuzluk yapılmıştır.

Özlem: Bu meselenin bir yanı. Bir diğer yanı ise, denetim kurumları enflasyonuna karşılık, birçok devlet kuruluşu, keza fonlar, döner sermayeler, vakıflar, spor kulüpleri büyük ölçüde denetim dışı bırakılmıştır. Bu denimsizlik yasalarda “boşluk” olduğuyla açıklanmaktadır çoğu zaman. Öyle değildir.

Bu bilinçsiz bir boşluk değildir. Veya yasaları yapanlar unuttukları için bu boşluklar ortaya çıkmış değildir. Sistemin işleyişi açısından tekelci burjuvalar olsun, burjuva politikacılar olsun, böyle bir boşluk olmasını kendi çıkarlarına uygun gördükleri için sistem böyle şekillendirilmiştir.

Kemal: Cumhurbaşkanlığı'na bağlı DDK'nın rolü de önemli bir gösterge. DDK'nın denetim kapsamına yargı ve silahlı kuvvetler dışında *“tüm kamu kurum ve kuruluşları, sermayesinin yarısından çoğu kamuya ait olan tüm kuruluşlar, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, işçi ve işveren meslek teşekkülleri ve kamuya yararlı derneklerle, vakıflar”* giriyor. DDK, aynı zamanda diğer bütün teftiş birimlerini de denetleyebilecek yetkilere sahip.

Peki niye çalıştırılmıyor dersiniz bu kurum? Mesela Sezer, “laiklik” konusundaki hassasiyetini niye bu orman yağmaları, soygunlar konusunda göstermiyor?

Gösteremez. Sistemin sinir uçlarına dokunmuş olur çünkü o zaman. Normal işleyiş bozulur. Nakaratlardan biri de şudur: *“Yeterli denetim kuruluşu var, ama bunlar gerektiği gibi çalıştırılmıyor...”* Hayır, aksine tam da **“gerektiği gibi”** çalıştırılıyor. Sistemin gerektirdiği bu çünkü. Mesela işkenceleri, infazları, Susurluk'u, faili meçhulleri Araştırma Komisyonları nasıl çalışıyorsa, söz konusu denetim kuruluşları da aynı şekilde çalışıyor. Araştırma Komisyonları Susurluk tarzı örgütlenmeleri ve onların icraatlarını aklarken, Denetleme Kurulları da ekonominin Susurluklar'ını aklamakla meşgul.

Mazlum: Düzenin bu konudaki manevralarını küçümsemek gerekir. Yani gerek zulüm mekanizmalarının, gerek soygunların, açığa çıktığı noktada “devlet içindeki devlet” söylemleriyle devletten, düzenden bağımsız, münferit olaylar gibi gösterilmesi, hem halk üzerinde, hem küçük-burjuva aydınlar üzerinde oldukça etkili bir yöntemdir. Susurluk, Şemdinli gibi olaylarda bunu çok somut olarak yaşadık gördük.

AKP, mesela bir Uzanların, bir Acarların üzerine gittiği görüntüsüyle, hem kendini, hem devleti, hem düzeni aklamış olmakta, böyle bir imaj yaratmaktadır. Bazen bu yalanı da kimse yutmaz diye düşünürüz. Ama öyle değil. Yanılsamalar tahmin ettiğimizden daha köklü ve yaygındır. Dahası, önemli bir kesim de –ki bu kesim esas olarak düzen içi siyaset yapan kesimlerdir– yanılmaya dünden hazırdır.

Özlem: Bu olgu, bizi, ülkemiz solundaki çok ciddi bir yanılgıya götürüyor. Ne yazık ki ülkemiz solu, bu tür değerlendirmeler yapmaya çok eğilimlidir. Tüm olgu ve olayların sistemle bağıni kurması gereken sol aydınlar, küçük-burjuva, reformist bakış açılarıyla, bakıyorsunuz, olayların sistemle bağıni kopartan, kopartarak sistemi aklayan bir rol oynayabiliyorlar.

Mesela bir süre önce 78'lilerin bir eylemine saldırılmıştı; saldırıdan sonra şöyle diyordu grubun sözcüsü: *“Provokasyonu emniyet güçleri yapmıştır. ... Bu olay, **devlet içinde odaklanmış** bir avuç karanlık güçlerin eseridir.”*

Saldırının devlet değil de **devlet içinde odaklanmış** bir güç olduğunu nereden biliyorsun, nereden çıkarıyorsun, bilimsel, maddi kanıtın ne? Cevap yoktur. Bu “devlet içindeki rantçı güçler” söylemine Kürt milliyetçileri de çok başvurur, ama onlarda da sosyo-ekonomik bir açıklama yoktur.

Örnek olması bakımından bir gazeteci Susurluk'u şöyle tanımlıyordu. *“Sedat Bucak, DYP'nin Şanlıurfa milletvekiliydi ve tam sekiz yıl önce ‘Susurluk’ta ortaya çıkan **‘devlet içinde örgütlü silahlı çete’nin** elebaşları arasındaydı...”*

‘Susurluk Çetesi’ üç-beş kişinin bir araya gelip kurdukları örgütlü silahlı bir güç değildi elbet... Devlet olanaklarını kullanarak, kendi çıkarlarını sürdürmek isteyenlerin örgütlü bir gücüydü...”

Cumhuriyet yazarı Hikmet Çetinkaya'ya göre, Susurluk, devletin bir örgütlenmesi değildi. Burada söz konusu olan basit bir tasvir hatası, bir üslup meselesi değildir. Bu sözlerdeki mantık, Türkiye solunun devleti doğru tahlil edememesinin, faşizm gerçeğini tahlil edememesinin, dolayısıyla da gelişmeleri doğru değerlendirememesinin kaynağıdır.

Mazlum: Bir örnek olması açısından şu alıntıyı da ekleyebiliriz: İfadenin sahibi Oral Çalışlar. Şemdinli ve Andıç üzerine bir yazısında şöyle diyor:

“Şemdinli olaylarının bazı sanıklarının bu düzmece ‘Andıç’ işinde rol aldığı iddiasını duyunca, her şey o kadar ürkütücü geliyor ki! Biz neden düzelemiyoruz, ... sorusunun cevabını daha iyi anlıyoruz.

*Yalnız unutmayalım ki, ‘Andıç’ın ortaya çıkmasını da **devlet içindeki güçler** sağladılar... Bu nedenle tamamen umutsuz olacak bir noktada da değiliz.”* (Cumhuriyet, 14 Mayıs 2006)

Şimdi tabloya bakın: **devlet içindeki kötüler**, devletten habersiz ve bağımsız, andıç yapıyorlar, Şemdinli'deki bombalamaları gerçekleştiriyorlar... Ve yine **devlet içindeki iyiler**, yine devletten habersiz ve bağımsız, Andıç'ı açığa çıkarıyorlar... Devletin içi var, dışı var ama **kendisi yok** ortada. Kim bu devlet, nerde bu devlet, değil mi?

Bu konudaki yanılgıların nerelere uzanabildiğine, nasıl bir mantık ve politika ortaya çıkardığına yine aynı yazardan bir örnek daha vereceğim.

*“Şemdinli’de ortaya çıkan ‘derin devlet’ izi, demokratikleşme çabası içindeki Türkiye için tarihi bir şans. ... Olayın ortaya çıkmasından itibaren **hükümet, CHP, Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanı** ortak bir duyarlılık gösterdiler.*

Bu kez farklı olan, devletin tepesindeki birlik ve kararlılık. Eğer hükü-

met bundan sonra kararlı davranır... idari soruşturmayı dinamik ve yetkili kişiler eliyle sürdürebilirse bazı adımlar atılabilir. Bu imkân halen var.” (Cumhuriyet, 22 Kasım 2005)

Yıllardır siyasetin içindeki biri nasıl bu kadar körleşebiliyor, nasıl bu kadar yanılığa düşebiliyor değil mi? İşte bunun açıklaması, devletin tahlili ve bu tür olayların değerlendirilmesindedir. Tabii Şemdinli’yi **“devlet içindeki devlet”** olarak değerlendirince, bu tür yorumlar ve vahim yanılığlar da kaçınılmaz oluyor.

Şimdi tekrar Acaristan’a dönebiliriz. Devletin içine yuvalanmışlar var, devletten habersiz iş çevirenler var, ve lakin devlet yok gördüğümüz gibi bu tahlillerde. Sanki Şemdinli’de o kadar bombayı devletten, iktidardan habersiz bir astsubayla bir itirafçı koydu... Sanki iki müteahhit İstanbul’da ormanın kalbine o kadar villa kenti devletten, belediyelerden, iktidardan habersiz yaptı... Şemdinli ne kadar “devlet içindeki devlet” ise, Acaristan da o kadar “devlet içindeki devlet”tir.

Kemal: Sınıflar mücadelesinde olayları doğru tahlil edebilmek ve doğru yerde tutum alabilmek için, devletin tahlili son derece belirleyici bir önem taşır.

Susurluk reddedilemez hale gelip de devlet göstermelik birkaç soruşturma yapmaya başlayınca ne denilmişti hatırlayın: **“devlet bağırsaklarını temizliyor..”** Şimdi olan biteni doğru değerlendiremeyenler, pekala Acarlar meselesinde de aynı şeyi söyleyebilirler. Düzen bağırsaklarını temizliyor ve en azından ormanları kurtulacak mı diyeceğiz şimdi?.. Düzeni, devleti, bu sistemin işleyişini tahlil edemeyenler muhtemelen böyle diyecek, düzenden beslenenler böyle göstermeye çalışacak.

Oysa asıl soru şu; devlet Acaristan’a neden giremiyor? Gecekonduları yıkıyor da niye Acaristanbullar’ı yıkamıyor?..

Hem gecekondulara, hem villalara aynı yasalar, aynı politika mı geçerli? Buna evet diyenler, bu devleti, bu düzeni tanımıyorlar. Devlet, bir yanda tekelci burjuvazi diğer yanda yoksul halk varken, ikisi arasında tarafsız olabilir mi?

Bu tür durumlarda akla hemen klasik **‘Bonapartist devlet’** gelir. Engels şöyle tanımlar bu tür devleti.

"... modern temsili devlet de, ücretli çalışmanın sermaye tarafından sömürülmesinin aletidir. Bununla birlikte, genele aykırı olarak, savaşan sınıfların birbirlerini dengelemeye çok çalıştıkları bazı öyle durumlar olur ki, devlet iktidarı, görünüşte aracı olarak, o an için, bu sınıflara karşı belli bir bağımsızlık durumunu korur. ... burjuvaziye karşı proletaryadan, proletaryaya karşı burjuvaziden yana oynayan I. ve özellikle II. Fransız İmparatorluğunun Bonapartizm'in de durumu buydu."

Nitekim lkemizdeki devleti de zaman zaman “Bonapartist devlet” yerine koyanlar olmuştur. Hatta 12 Eylül cuntasının “*hem sağa hem sola karşı*” görünümünü böyle değerlendirenler de olmuştur. Ama yok böyle bir devlet.

Bu bakış açısı giderek sadece devleti değil, diğer toplumsal ve siyasal olgu ve kurumları da aynı şekilde görmeye başlar. Demokrasinin burjuvazinin demokrasisi olduğu unutulur, ona da sınıflar üstü, başka deyişle “**saf**” bir anlam yüklenir. Saf bir demokrasi yoktur oysa. Demokrasi ya burjuva demokrasisi, ya halk demokrasisidir. Bu iki nitelikten birine sahip olmayan, hem burjuvazi, hem halk karşısında aynı hak ve özgürlükleri vadeden ve uygulayan bir demokrasi yoktur. Başka deyişle, her demokrasi egemen olan sınıfın diğer sınıflar üzerindeki diktatörlüğüdür.

Toparlarsak, sınıflar üstü devlet, saf demokrasi anlayışı, diğer alanlarda da devam eder: “*Yargı bağımsızdır, sınıflar üstüdür*” tezi de bunların sonucudur rneğin. Ve böyle düşünüldüğünde, mesela Susurluk’u yargının zeceği, mesela bu düzenin yargısının Acarlar’a karşı adaleti sağlayabileceği umulur, beklenir ve bu beklentiler içinde politika yapılır. Bu politikalar ise soygun, sömürü ve zulüm düzeninin, başka deyişle Acarlar’ın düzeninin ömrünü uzatmaktan başka da işe yaramaz.

Sevgili okurlarımız, sonraki sohbetimizde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın diyoruz.

Konu: Yozlaşma Sorunu

Yozlaştırma, kapitalizmin nesnel sonucu, oligarşik devletin iradi politikasıdır

Sevgili Yürüyüş okurları, merhaba! Dergimizin merkez bürosuyla birlikte Temel Haklar Dernekleri'nin, TAYAD'ın polis saldırısına maruz kaldığı bir haftayı geride bıraktık. Büromuza ve diğer demokratik kurumlara yapılan baskının gerekçesi, yozlaştırmaya karşı bir süredir kararlılıkla yükselttiğimiz mücadelemizdi. Yozlaştırmaya karşı tavrımız oligarşiyi bu kadar rahatsız ettiğine göre, bize düşen de rahatsız etmeye devam etmek olacak. Büromuzun, demokratik kurumların yozlaşmaya karşı mücadele ettiğimiz gerekçeyle basıldığı bir haftada, "Hayatın içindeki teori" de elbette yozlaşmayı gündemine alacaktır. Çünkü şu anda "hayatın içindeki" sorun budur. Bu sorun etrafında saldırıyor oligarşi... Bu sorun etrafında bir saflaşma yaşanıyor.

Bu baskın, gözaltı ve tutuklamalarda açıkça görüyoruz ki, iktidar ve iktidarın polisi, **fuhuş, kumar ve uyuşturucu tacirlerini koruyan** bir politika içindedir. Peki neden? Bir ülkenin iktidarı, devleti, polisi, fuhuşu, kumarı, uyuşturucuyu **neden ve nasıl** himaye eder? Bugünkü sohbetimizin çerçevesi bu olacak.

Mazlum: Kemal arkadaşın sorusundaki vurguya dikkat çekerek başlamak istiyorum ben de sözlerime. İktidarların ve devletin kurumlarının, yozlaşmayı **NEDEN** himaye ettiği kadar **NASIL** himaye ettiği de önemli gerçektir. Çünkü, bu nokta iyi görülmediğinde devletin, burjuvazinin bu sorunda ki payı, rolü de tam anlaşılamamaktadır.

Mesela, fuhuşu, kumarı, uyuşturucuyu devletin, burjuvazinin desteklediğini kabul etmek istemeyenler cephesinde, meseleyi üç beş polis şefinin mafyacılara işbirliği olarak görme eğilimi yaygındır. Olay, geniş kitleler nezdinde de devlet politikası olarak değil, mafyanın, polis teşkilatı içindeki "çürük elmalar"ın işi olarak görülmektedir... Durum biraz da şuna benzer; infazlarda, kayıplarda, katliamlarda kitleler bunların "devletin en tepesi"nin karar ve politikalarıyla gerçekleştirildiğine inanmakta zorlanır. Devlet de hesap vermek zorunda kaldığında sorumluluğun faturasını daha alt düzey yetkililere

re çıkararak kendini dışta tutar... Kısacası, uyuşturucunun, yozlaşmanın, fuhuşun yaygınlaşmasının sorumlusu düzendir, devlettir, falan partidir dediğimizde, insanların “*ne yani bizzat Demirel mi fuhuşu yaygınlaştırdın dedi?*”, “*ne yani Tayyip Erdoğan mı kumarın, uyuşturucunun yaygınlaştırılmasını istedi?*” şeklinde sorular, tereddütler olacağı bilinerek, bu meselenin “kişiler” değil, **oligarşinin politikaları, düzenin devamı** açısından böyle şekillendiğini ortaya koyabilmek gerekir.

Tüm sömürücü toplumlarda halkı daha fazla sömürmenin, halkın tepkilerini bastırmanın, halkın örgütlenmesini ve iktidara yönelik bir mücadele içine girmesini engellemenin çeşitli yolları vardır. Egemen sınıflar bunun en temel aracı olarak zora başvuruyor veya başvurma tehdidini sürekli gündemde tutuyor olsalar da, zorun yanında başka yöntemler de kullanılmaktadır. Çünkü zor ve şiddet, tek başına herhangi bir sömürü düzenini sürdürmeye yetmez.

Ceza yasaları, karakollar, hapishaneler, düzenin zor aygıtının kurumlarıdır. Keza işten çıkarma, okuldan atma gibi yöntemler de düzenin “zor” aygıtını tamamlayan mekanizmalardır. Ama dediğimiz gibi bütün bunlar yetmez. **Zor’un dışında**, kitleleri düzen sınırları içinde tutmanın en önemli başlıca aracı **ideoloji ve kültürdür**. İdeolojik, ahlâki, kültürel yönlendirmeler, etkili olduğu ölçüde, kitlelerin sisteme bakışını ve tavrını da belirler.

İdeolojik kültürel yönlendirmeyle amaçlanan; sömürü düzeninin meşru ve değiştirilemez olarak görülmesini sağlamak, sorunların kaynağının ise sistemden değil, kişilerden, şu veya bu gruptan, partiden kaynaklandığına inandırmak ve insanları mücadeleye, örgütlenmeye, değişime karşı inançsızlaştırmaktır...

Kemal: Evet, diğer boyutlara da değineceğiz elbette ama sorunun özü budur; yozlaştırma politikalarına başvurulmasında burjuvazi açısından bütün mesele, halkı, gençlerimizi sistem içinde tutmak, bilinçlenmelerini ve örgütlenmelerini engellemektir; bunun için de uyuşturucudan fuhuşa, kumara kadar bu tür pisliklerden faydalanmak istemekte, daha doğrusu faydalanmaktadırlar.

Uyuşturucu, fuhuş ve kumar, yozlaşmanın, kitleleri doğrudan veya dolaylı etkileyen en yaygın biçimleridir. Uyuşturucu, fuhuş ve kumar, oligarşi için **iki boyutlu** çalışan mekanizmalardır. Bir yandan oligarşiye para kazandırır. Yozlaşma boyutlandıkça, uyuşturucu, fuhuş ve kumar işinde dönen para, ülkenin en büyük sektörleriyle yarışır büyüklüklere ulaşmaktadır. İkincisi, uyuşturucu, fuhuş ve kumar bataklığına çekilen topluluklar, düzen açısından etkisizleştirilmiş olmaktadır. Üçüncüsü bunlar yayıldıkça, toplumsal çözümlüş dediğimiz olgu da derinleşmektedir. Sanırım daha önceki bir sohbetimizde de değinmiştik; oligarşi açısından bunların yaygınlaştırılmasıyla “*bir taşla iki kuş*” vurulmuş olmaktadır yani. (Şunu da belirtelim; bu işlerden ge-

nellikle “mafya” kazanır ilk planda. Ancak mafyanın kazandığı kara para da sonuçta aklanarak veya aklanmadan piyasaya girer; piyasaya giren her para, bir şekilde tekellerin kasasına gidiyor demektir... Bu anlamda tüm pis işlerde dönen paralardan TÜSİAD üyesi, kravatlı, smokinli tekелci burjuvalar da payını alır. Keza, yine Susurluk döneminden biliyoruz ki, **devlet bütçesinin** “örtülü” hesaplamalarında da uyuşturucu ticareti özel bir yer tutmaktadır.)

Mazlum: Yani oligarşi açısından uyuşturucu, fuhuş, kumar gibi işler, “*sağmal inek*” gibi desene. **Ekonomik** kârı var, **siyasi** kazancı var. Bu işten mafyacılar nasipleniyor, polisler, subaylar nasipleniyor, kontrgerillacılar kontra faaliyetlerinin finansını buralardan sağlıyorlar, burjuva politikacılar nasipleniyor, tekелci burjuvazi nasipleniyor, sonra gençler uyuşturuluyor, halk çürütülüyor, ahlâk, namus ayaklar altına alınıp halkın direnme dinamikleri köreltiliyor... Ki daha da sayabiliriz; eh, bu kadar işe yarayan bir mekanizmayı büyütme, yaygınlaştırmak, tabii ki oligarşinin işine gelecek...

Çürüyen bir toplum, oligarşi açısından “tehlikesiz” bir toplumdur. Tabii burjuvazi de “tam” bir çürüme istemez. Düzeni sürdürece kadar diri bir yarı kalmalıdır toplumun. Bu asgari gereklilik dışında, toplumsal çürümenin derinleştirilmesi, oligarşinin bir politikasıdır. Bu politika bazen doğrudan, bazen dolaylı biçimlerde uygulanır.. “Yozlaştırma”nın oligarşinin bir politikası olduğunu gizleyecek aracı kurum ve kişiler kullanılır.

Hatırlayın; Susurluk döneminde **Yaşar Öz** gibi uyuşturucu kaçakçıları da “*biz ne yaptysak devlet için yaptık*” diyordu. Yalan ya da yanlış değildi söylediği. Keza, o dönemde açığa çıkan ve içinde polisin, MİT’in olduğu olayların başrolünde de kumarhanecilerin olduğunu hatırlamakta yarar var.

Türkiye, dünya uyuşturucu ticaretinin ana geçiş noktalarından biri haline getirildi. Uyuşturucunun artık sadece geçiş güzergahı değil, üretildiği bir ülke oldu... Devletin, oligarşinin onayı olmadan bütün bunlar mümkün mü?.. Kontrgerilla faaliyetlerinin uyuşturucu ticaretiyle finanse edildiği ve uyuşturucu kaçakçılığının bizzat panzerlerle, polis ekipleriyle gerçekleştirildiği artık bu ülkenin resmi belgelerine geçmiş gerçeklerdir... Günlük hayatın içinde de mafyacılığın nasıl korunduğuna, medya dünyasında, sanat alanında her türlü yozlaşmanın nasıl teşvik edildiğine tanık olmak mümkündür. Dolayısıyla ülkemizde yozlaşmanın oligarşinin bir politikası olduğunu göstermek için, başka birçok ülkeye göre daha fazla kanıt vardır ortada.

Kemal: Burada biraz daha yozlaştırmanın toplumsal boyutlarına geçebiliriz. Neticede, başta da belirttiğimiz gibi, yozlaştırma saldırısının etkili olabilmesi, toplum genelinde bu ahlâki, kültürel düşkünleşmenin anormal görülmeyeceği bir kültürel iklimin oluşturulmasını gerektiriyor. Bu anlamda yozlaştırmanın ideolojik yanlarına biraz değinelim isterseniz. Buyur Özlem.

Özlem: Her egemen düzen, kendi kültürünü empoze eder. Kapitalizm, bunu kendinden önceki tüm diğer toplumlardan daha yaygın ve etkili bir biçimde yapar. Kapitalizmde bu, adeta bir dayatma, kuşatma biçimine bürünür.

Emperyalizmin, oligarşinin kültürel anlamda bir yozlaştırma politikası hemen her zaman vardı elbette. Ama bugünkü durum, yine de geçmişteki herhangi bir dönemle kıyaslanamaz. Teknolojinin, kitle iletişim araçlarının günümüzdeki gelişmişlik düzeyi, düzenin ideolojik ve kültürel saldırısını/yönlendirmesini çok daha etkili hale getirmiştir. Bu araçların artık ulaşamadığı yer kalmadığı gibi, neredeyse günün 24 saati bunların bombardımanıya karşı karşıyayız.

Burjuvazi, eğitimden hukuka, kültürden sanata kadar her alanda kendi anlayışını, bireyciliği hakim kılmak, kolektivizmi, dayanışmayı, paylaşımı yaşamdan, halkın geleneklerinden söküp atmak için her yolu denemekte, her aracı kullanmaktadır. Bu araçların çoğu “sinsice” iş yapar. Yozlaşma bu anlamda bazen hiç farkında bile olunmaksızın kapılardan içeri girmektedir.

Burada burjuvazinin nasıl bir kültürü empoze ettiğini uzun uzun işlememiz gerekmiyor kuşkusuz. Ama yukarıda söylediğimi somutlamak açısından bazı yanlarına değinebiliriz yine de. Mesela, bu kültürün önemli parçalarından biri “**tüketim kültürü**”dür. Tüketim kültürü, kapitalizmin “**aşırı kâr**”, her durumda “*daha fazla, daha fazla kâr*” isteyen özelliğinin sonucudur. Ama “tüketim kültürü” sadece bir kâr olayı değildir.

İnsanlara, ihtiyacı olup olmadığını düşünmeden daha fazla ve sürekli tüketmeyi empoze eder bu kültür. Başka bir deyişle, tüketmek, bir **amaç** haline getirilir. Bu kültür modalar yaratır, kısa süre sonra yeni bir moda daha yaratıp öncekini “modası geçmiş” ilan eder... Bu böyle sürer gider. “*Giyisiden tabak-çanağa, traş bıçağından meşrubata, oturduğumuz koltuktan dış fırçasına kadar...*” neyi kullanacağımızı, hangi renklerin, hangi modellerin daha “süper” ve kullanışlı olduğunu, ne kadar süreyle kullanacağımızı onlar belirler.

Bunları hemen herkes bir biçimiyle biliyor, görüyor. Ama şimdi benim dikkat çekmek istediğim, burada aslında “moda” deyince, ekonomik anlamda bir sektörden çok, **ideolojik, kültürel** bir olgudan söz ediyoruz. Evet, moda diye adlandırılan ve ilk anda da daha çok giyim-kuşam boyutuyla algılanan şey, ekonomik değil, **ideolojik, kültürel** bir olgudur.

Moda ve reklam olarak karşımıza çıkan olgu, tamamen **ideolojik argümanlarla** donatılmıştır. Bu kompozisyon içinde, güzellik, sevgi, bağlılık, özgürlük gibi değerler, tamamen maddi nesnelere yöneltilmiş olarak dejenere edilir. Bir insandan önce otomobilini düşünmek, sıradan bir olgu gibi empoze edilir reklamlardan. İlgi çekme, kendini pazarlama, bencillik, meşrulaştırılır. Cinsellik metalaştırılır. Orada empoze edilen şekillenmeye göre, çağdaş-

lık mesela, falan traş bıçağını kullanmaktır; kişi bilmem hangi ürünü elde ettiğinde “güçlüdür”, “soyly”dur ya da “dünyanın en mutlu insanı”dır. Şunu içiyorsa özgürdür, falan markayı kullanıyorsa o bir devrimcidir(!)... Bir zaman sonra çağdaş, güçlü, soyly, özgür, ilerici olmanın kriterleri değişir. Yeni kavramlar yerleşir beyinlere veya kavramlar yeni anlamlar kazanır... Bu böyle böyle kitleleri kendi sınıf gerçeğinden uzaklaştıran, değerlerine yabancılaştıran, yaşamın anlamını “daha fazla tüketmekle” özdeşleştiren sonuçlar yaratır.

Şu, hiç unutulmamalı ki, bu nevi reklamlarda hedef yalnızca mal satmakla sınırlı değildir. Bize aslında mallarıyla birlikte ideolojilerini de satıyorlar. Ve insanlar bu ideolojiyi aldıkça, yozlaşma bataklığına sürüklenmeye hazır hale geliyor; uyuşturucuyu, fuhuşu, kumarı, kendini satmayı daha “normal” görmeye başlıyor. Yani bir insan, yaşamın anlamını “daha fazla tüketmek”le özdeşleştirdikçe, daha fazla tüketmek için de her şeyi yapacaktır. İşte yozlaşmanın ideolojik zemini böyle oluşturulmaktadır.

Mazlum: Gerçekten de düzenin benimsetmek istediği herhangi bir olguyu, ailede, okulda, sokakta, televizyonda, sinemada... o kadar sık ve çok görüyoruz ki, bir şekliyle bu olgu, beyinlere giriyor. Durmaksızın aynı şeyleri görerek, aynı şeyleri dinleyerek bunlar kafalarda doğallaşmaya, özentiler, yozlaşma kanıksanmaya başlıyor. Sonra da hiç farkına bile varmadan tüm bunlar kişilerin yaşamına giriyor. Kişi bazen bunları kendine, kendi halkına, ülkesine, tarihine ait, onların bir parçasıymış gibi algılamaya başlıyor, kendi toplumuna ne kadar yabancılaştığını, koptuğunu bile fark edemiyor. Sıradan, kendi halinde biriyle konuşsan, mesela fuhuşa karşı çıkacaktır. Ama işte görüyoruz, televizyonda bir annenin “çocuğunu iyileştirme” adına kendini 150 bin dolara satması, normal birşeymiş gibi tartışılıyor. İşte bu kanıksamayı sağlıyor. Şimdi o diziyi yazan, o diziyi oynatan medya patronu, o dizilere meydan veren iktidarlar, esasında fahişeliği meşrulaştırma işi görüyor. Bu yanıla bakıldığında Manukyan’ın yaptığından daha zararlı bir iş yapıyor. Manukyan’a “sermayeler” hazırlıyor...

Değerler, gelenekler, halkın içinde egemen olan yasalar gibidir. Çoğu zaman resmi yasalardan daha güçlü, daha etkilidir bu gelenekler. Ama tabii bunlar da donmuş, değişmez değildir. Toplumlar sürekli bir gelişim ve değişim halindeyken, geleneklerin yüzyıllar boyunca aynı kalması düşünülemez.

Zaman içinde geçerliliğini kaybeden, eskiyen değer ve geleneklerin yerlerini başka değer ve gelenekler alır; hayat boşluk tanımaz; bu anlamda da bir kültürel formasyondan uzaklaşılırken, onun yerine bir başka kültür etkin olmaya başlar.

Bilinç bulanıklığı yaratmak, halkın kendi kültüründe varolan hak bilirlilik, adalet, özgürlük, dayanışma gibi değerleri unutturmak, yeni bir kültürü yerleştirmenin ön koşuludur.

Yerleştirilecek yeni kültür, **burjuvazinin** bireyci kültürüdür, başka deyişle kapitalizmin kültürüdür. Özlem'in örnek verdiği tüketim kültürü ve benzeri işte burada yerine oturuyor, yozlaşmanın nesnel zemini haline geliyor. Bu şartlandırma içine çekilen bireyler, egemen sınıfların her türlü yönlendirmesine açık hale gelmiş olur. Bu da her tür yozlaşma, çürüme için bulunmaz bir ortam demektir.

İnsanların sevgiye, saygıya, dayanışmaya dayalı kültürü yerine, çıkarın, bencilliğin geçer akçe olduğu, özgürlük adına yozlaşmanın hakim kılındığı bir anlayıştır bu. Bu kültürün hakim kılındığı yerde, bırakın başkalarının sorunlarını, kendi sorunları karşısında bile duyarsızlaşmış bir kitle oluşturulmuş olur. Ki “**yozaştırma politikası**”nda da amaç bu zaten.

Özlem: Ben yine aynı çerçevede devam edeyim. İdeolojik, kültürel yönlendirmede başarılı ve etkili olabilmek için, **basın yayın kurumları ve sanatın değişik dalları** da burjuvazinin çok yoğun biçimde kullandığı araçların başında gelir. Bu araçların kullanımında, yozlaştırmanın burjuvazinin politikası olduğunu, devletin bu politikayı teşvik ettiğini de çok somut olarak görebiliriz. “*İnsanın duygu ve düşünce dünyasını zenginleştiren, ona yaşamı değiştirip-dönüştürmede güç veren, coşku veren ve binbir hünerle, emekle yaratılan sanatsal ürünler*”, burjuva ideolojisini empoze eden bir kulvara sokulmak istenir öncelikle. Burjuva ideolojisini benimseyen ve öneren, halkın mücadelesini ve örgütlenmesini karalayan “eserler” ödüllendirilir, teşvik edilir. Sapkınlıkları meşrulaştırmak, cinselliği her şeyin önüne çıkarmak , bireyciliği yüceltmek pohpohlanır... Mesela diyelim bazı romanlar okutulur ısrarlı reklam kampanyalarıyla... Veya diyelim, bir şarkıcı medyanın tam desteği ve kampanyasıyla idolleştirilir. Artık şarkı söylenecekse onlar gibi söylenmeli, onlar gibi giyinilmeli, onlar gibi yürümeli, onlar gibi konuşmalı, velhasıl onlar gibi düşünmeli ve yaşanmalıdır. Gençlerin hayali “*onlar gibi olabilmek*”tir artık. Aslında yalnızca gençler de değil. Burjuvazinin vitrininde toplumun her kesimine hitap edecek yozlaştırıcı ürünler mevcuttur... Televizyonlarda hergün bunların binbir türlü örnekleri görülüyor. Bu alandaki gelişmeler de burjuvazinin yozlaştırmayı nasıl desteklediğinin bir göstergesidir.

Burjuva medyanın patronları, yöneticileri, yozlaştırmadaki paylarını ve sorumluluklarını gizlemek için “*halk bunları dinliyor*” yalanına sarılırlar genellikle bu durumda. Sen halkın ozanlarını, halkın türküsünü söyleyenleri ekranlara çıkarmazsan, ekranları da böyleleri dolduracaktır doğallıkla. İşte burjuvazinin yozlaşmaya desteğidir bu. Keza... Sinemadan müziğe, romana, sanatın her dalında, mucizeler, “astroloji” denen saçmalıklar, cinler, periler, Hary Potter gibi, Yüzüklerin Efendisi gibi “metafizik” inançların beslendiği filmler, korkunç reklam kampanyalarıyla gündeme sokulmakta, izlemeyenin, okumayanın adeta “kendini eksik” hissedeceği ortamlar yaratılmaktadır.

Mazlum: Yozlaşma esas olarak burjuvazinin sunduğu sahte özgürlük anlayışıyla şekillenen bir durumdur. Özlem'in de örnek verdiği gibi, özgürlüğü kimi marka kullanmakla, kimi sınırsız bir cinsellik yaşamakla; kimi bireyleşmekle özdeşleştirmiştir. Böyle bir genç, hiç farkında bile olmaksızın kendini yozlaşmaya açık hale getirmiştir. Özgürlüğü böyle kavramış bir genç, her türlü örgütlenmeden, her türlü hiyerarşiden kaçacaktır. Neden örgütsüz olduğu sorulduğunda *“ben hiyerarşiye karşıyım da ondan”* diye cevap verecektir; Genç, kendini örgütsüzleştirenin burjuvazi olduğunu bile farketmeyecektir bu durumda.

Meselelere “bireyci” bir bakış açısından bakanlar, ülkemizde neyin nasıl ve neden olduğunu da doğru tahlil edemeyerek, bu politikalar karşısında bir direnç noktası oluşturamaz. Bakın mesela, uyuşturucu liselerin önlerinde, barlarda, sokak köşelerinde açıktan pazarlanıyor. Ve ilginçtir, onlarca derneği aynı günde basmayı bilen polis, onları seyrediyor sadece. Ne zaman bir gazete, televizyon bunları teşhir eden bir iki haber yaparsa, göstermelik bir operasyonla üç beş çocuğu gözaltına alıp şov yapıyorlar... sonra her şey yine aynen devam ediyor...

Fuhuş onyıllardır devletin vergi aldığı, resmi izin verdiği bir olguydu. Fakat son yıllarda fuhuş “genelevler”i aşarak, pıtırak gibi her yerde çoğalan barlara, pavyonlara, otellere, giderek caddelere, meydanlara taşmış, hatta üniversitelere, öğrenci yurtlarına, ve hatta yetiştirme yurtlarına uzanmış durumdadır. Polis-mafya işbirliğiyle gecekondu mahallelerinde de kumar, fuhuş, uyuşturucu yaygınlaştırılmaktadır. Fuhuş sektörü özellikle yoksul ailelerin genç kızlarını içine düşüren bir ağa dönüşmüştür.

Yozlaştırma politikalarında hedef en genel anlamda toplumun tümü olmakla birlikte, yoksul gecekondu semtlerinin bu politikalarda özel bir yeri vardır. Neden özel hedef durumunda olduğunu biliyoruz elbette.

Tabii nesnel olarak yozlaşma açısından gecekondu semtlerinde uygun zeminler vardır. Bu zemini oluşturan en önemli etkenlerden biri kuşkusuz yoksulluktur. Diğer bir etken ise, göçle gelen halkın yoğun bir kültür çatışmasını yaşamakta oluşudur. Şehirlilik özentileri yaygındır. İşte bu ortamda, düzen gecekondu halkını bir yandan yozlaşmayla, bir yandan da gerici ideolojilerle etkisizleştirmeye çalışmaktadır. Ama tabii ki yozlaştırma, gericileştirme politikaları, her zaman sınıfsal çelişkilerin üstüne çıkamamaktadır. Yaşanan çelişkilerin keskinliği sonucunda gecekondu semtleri yine de devrimci dinamiklerin en güçlü ve en canlı olduğu yerler olmaya devam etmektedir. Gecekondu halkının devrim mücadelesiyle bütünleşmesi düzenin en büyük korkularından biridir. Bu nedenle yozlaştırma politikalarında özel hedef durumundadır. Gecekondu semtlerinin barlar, pavyonlarla doldurulması tesadüfi değil tabii ki. Mafya çetelerinin bizzat polis tarafından kurulması tesadüfi değil. İşsiz-güçsüz, lümpen, kendi değerlerine yabancılaşmış genç delikanlılar ve kızlar, parayla, vaatlerle bu çetelerin ve bataklığın bir parçası haline

getirilmektedir. Devrimcilerin mücadelesi, buna izin vermemek içindir.

Kemal: Kısaca Şunu söleyebiliriz sonuçta; oligarşi, halkı gszleŐtireni, örgtszleŐtireni, rtei için kumarı, uyuşturucuyu, fuhuşu yaygınlaŐtırmaktadır. Düzen, bunlara yönelik göstermelik polis operasyonlarıyla da gerçek sorumluluğunu gizlemeye çalışmaktadır. Fakat bizim hiçbir kuŐkumuz yoktur yozlaştırmanın bir devlet politikası olduğundan. Hatta emperyalizmin bir politikası olduğundan. Bu anlamda yozlaştırmaya karşı mücadele, düzene, emperyalizm ve oligarşiye karşı mücadelenin ayrılmaz bir parçasıdır. Hem ideolojik olarak, hem kültürel olarak devrim ve sosyalizm mücadelesini güçlendiren bir mücadeledir. Çoğu kez öyle algılansa da “konjonktürel” bir sorun değildir. Bu anlamda da ne operasyonlar, ne de başka bir Şey bu mücadeleyi durdurmayacaktır.

Konu: Hukuk ve Faşizm

Mevcut hukuk, oligarşinin halka karşı baskı ve tahakküm aracıdır

Merhaba sevgili okurlarımız. Bu haftaki sohbetimizde “hukuk” meselesi üzerinde duracağız. Toplumsal yapıyı oluşturan her kurum, alt yapının ve üst yapının her elemanı, aynı zamanda sınıflar mücadelesinin arenası, ya da bir aracı durumundadır. Dolayısıyla hukuk da böyledir. Bilindiği gibi, hukuk zemininde kıyasıya bir mücadele yürütüyoruz. Adalet istiyoruz. Buna karşı oligarşi de “hukuk”u bize karşı kullanıyor, “hukuk”u kullanarak bizi cezalarla sindirmeye çalışıyor.

Ülkemizde nasıl bir hukuk var? Bu hukuk nasıl bir sistemin ifadesidir? Bu hukukun mücadele içinde oynadığı rol nedir?... Hukuk bağlamında sorabileceğimiz ve tartışabileceğimiz birçok yan mevcut.

Hukukun niteliğini, rolünü doğru kavramak mücadele açısından çok önemlidir. Mevcut hukukun niteliğini kavrayamamak, bir anlamda düzenin niteliğini de kavrayamamakla özdeştir. Bu anlamda hukuk deyip geçmeyin. Üç beş kanun maddesinden ibaret olmayan bu kavramın, güncel politikalarından stratejik tesbitlerin belirlenmesine kadar büyük bir önemi vardır. Stratejinin kaynağı olan “sosyo-ekonomik” yapının en önemli ve aslında ekonominin, siyasetin de yansıması olan bir parçasıdır.

Özlem: Marks’ın teorik gelişim sürecini hatırlayalım. En kapsamlı felsefi tezlerini, Hegel’in “*Hukuk Felsefesi*”ni eleştirirken geliştirmeye başlamıştır. Yani “hukuk” onu almış başka yerlere, sistemin özüne götürmüştür. Çünkü diyordu Marks, “*hukuksal ilişkiler... ne kendi başlarına, ne de insan aklının sözde genel evrimiyle açıklanamazlar. ... Kökleri yaşamın maddi koşullarındadır.*”

Bir anlamda giriş de yapmış oldum ben konuya. Bir kaç noktayı daha ekleyim o zaman. Hukuk, Marks’ın belirttiği gibi, **toplumun hakim üretim ilişkileri tarafından** belirlenir. Başka bir deyişle, hukuk, **hakim sınıfın “yasa” haline getirilmiş iradesidir**. Bu yasalar, devlet gücü tarafından “**cebren**” güvence altına alınmıştır. Toplumsal gelenek ve göreneklerden farklı olarak “yasa”lar, kurumsallaşmış bir gücün şiddetine dayanırlar. Böyle bir güç ol-

masaydı, bu tür yasalar da olmazdı, çünkü kimse onlara uymazdı.

Mazlum: Mevcut hakim üretim ilişkileri içinde, mevcut hakim sınıfın yönettiği bir ülkede, hukuk da bu **“hakim”** damgayı taşır doğal olarak. Bu anlamda mesela, bu ülkedeki iktidarların faşist olduğunu söyleyenlerin *“bağimsiz Türk yargısına güveniyorum”* sözünü söylemesi kadar abes bir şey olamaz. Hukuk bir yerde, verili güç ilişkilerinin bir sonucudur. Oligarşi iktidar olmuşsa, hukukunu da kendi iktidarını sürdürecektir şekilde düzenler.

Bu yalın gerçek gözardı edildiğinde, salt “hukuksal” veya “yasal” değişikliklerin sonucu olarak ülkemizdeki siyasi rejimin de niteliğinin değişebileceği sanılır. AB’ye uyum sürecinde bu yanılgıya çok daha sık rastlanmıştır. Oysa dediğim gibi, yasalar aslında birer sonuçtur. Mevcut üretim ilişkilerini aşan, onun dışına çıkan bir nitelikte olamazlar.

Kemal: Bu noktaya girmişken, “AB’ye uyum” süreci olarak adlandırılan süreçle birlikte nasıl bir hukuki sistem oluştuğunu biraz daha somutlayalım istersen....

Mazlum: Tabii. Son zamanlarda devrimcilere karşı gerçekleştirilen saldırılarda, soruşturma, iddianame gibi tüm aşamalarda **“dosya gizliliği”** diye bir uygulama var, duymuşsunuzdur. “AB’ye uyumlu” olarak çıkarılan yeni yasalarda getirilmiştir bu uygulama.

Ülkemizde yıllardır AB’ye uyum adına çeşitli ekonomik, siyasi ve hukuki düzenlemeler yapıldı. Peki ne oldu, ortaya nasıl bir yapı çıktı? Daha açık bir deyişle kimilerinin “yukarıdan demokratik devrim” dediği bu düzenlemelerle faşizm tasfiye mi oldu? Ben bu soruya şöyle özlü bir cevap vereyim öncelikle. **Mevcut hukuk, faşizmin hukukuyla AB müktesebatının “sentezi”nden ortaya çıkan bir ucubedir.** Başka bir deyişle buna faşizmle burjuva demokrasisi arasında bir “karıştırma” da diyebiliriz. Ancak burada hangisinin hangisine uyum sağladığı önemlidir. Gerçek şudur ki, oligarşik diktatörlük, kaçıt üstündeki düzenlemelerde burjuva demokrasisine yaklaşıp gözükürken, gerçekte AB emperyalizmi oligarşik diktatörlüğe, yani faşizme “uyum” sağlamıştır. AB emperyalistleri, yapılan değişikliklerin gerçek bir demokratikleşmeye tekabül etmediğini çok iyi bildikleri halde, “Türkiye’nin iyiye gittiği, hızla demokratikleştiği” yalanlarıyla faşizmi, faşizmin hukukunu ve pratiğini meşrulaştıran bir rol oynadılar.

Bu hukuki yapı, bir anlamda da biraz “ucube”dir tabii... AB emperyalizmi, bu ucubeye destek vermiştir. Bugün Temel Haklar’a yönelik operasyonda olduğu gibi veya F tiplerinde tecritin uygulanmasında olduğu gibi, devrimcilere karşı kullanılan da bu “uyum” sağlamış hukuktan başka birşey değildir. AB emperyalizmiyle oligarşi arasında esasında bu alanda önemli bir çelişki yoktur. Müzakerelerin askıya alınması gibi gelişmeler, tamamen bu-

nun dışındaki nedenlerle yaşanmaktadır.

Özlem: Burada şunu sormak istiyorum: AKP ve oligarşinin sözcüleri, AB'yle müzakereler durdurulsa bile bizim için süreç devam eder, “*Kopenhag kriterlerini Ankara kriterleri yapar, yolumuza devam ederiz*” diyorlar. Peki yapabilirler mi bunu? *Kopenhag kriterleri Ankara kriterleri* haline dönüşebilir mi?

Mazlum: Dönüşemez. Çünkü birincisi, AKP'nin ve oligarşinin “hak ve özgürlükler” anlayışla, demokrasi anlayışı zaten buna engeldir... Ama esas önemlisi, sistem de buna engeldir. *Kopenhag kriterlerini Ankara kriterleri* yapamazlar, çünkü ikisi arasında nitelik farkı vardır doğal olarak. Kopenhag kriterleri burjuva demokrasisinin, Ankara kriterleri faşizmin kriterleridir. Ve zaten “AB'ye uyum, demokratikleşme...” vb. demagojileri arasında görülmesi gereken de budur. Bu temel ayırım noktasından uzaklaşıldığında, devrim ve demokrasi mücadelesine doğru bir bakış açısı değil, altı boş aldatici beklentiler hakim olur.

Faşizm bir yönetim biçimidir. Faşizmin en ayırt edici özelliği tekelci burjuvaziye dayanması, tekelci burjuvazinin terörcü diktatörlüğü olmasıdır. Bu anlamdadır ki ülkemizde olup bitenleri oligarşinin hakim kesimini oluşturan işbirlikçi tekelci burjuvalardan bağımsızmış gibi düşünmek, sayısız siyasi yarılgının da kaynağı olur.

Baskı uygulamayan, herhangi bir devlet türü yoktur tarihte. Bir sınıfın başka bir sınıf üzerindeki baskı ve tahakküm aracıdır diye tanımlanması boşuna değildir. Devlet böyle bir yapı olduğuna göre, onun hukukunun da kendi karakterine uygun olacağı, hukukun da aslında “**bir sınıfın başka bir sınıf üzerindeki baskı ve tahakküme**” hizmet edeceği açıktır.

Bunun dışında mutlak bir eşitlik ve mutlak adaleti sağlayan soyut bir hukuk yoktur; böyle bir hukuk tahayyülü, sınıfsal gerçeğin reddidir.

“Sınıf”; toplumsal zenginlikten aldıkları paya göre toplumsal konum ve yerleri birbirinden farklı olan; dolayısıyla çıkarları da farklı olan toplumsal gruplardır. “*Kanunlar önünde herkes eşittir*” iddiası ve söylemi de, işte bu sınıf gerçeğine dağılıp tuz buz olur.

Kemal: Yukarıda da belirtildiği gibi, hukuk bir üst yapı kurumudur ve alt yapı tarafından, yani hakim üretim ilişkileri tarafından belirlenir. Hakim sınıfın çıkarlarını esas alır. Ama tabii bu, mekanik bir belirleme değildir. Kapitalist üretim ilişkilerinin hakim olduğu, faşizmle yönetilen tüm ülkelerde hukuk aynı olur diye bir kural yok. Temelde aynı olsa da, pek çok da farklılıklar içerebilir. Yani hukuk da donmuş bir üstyapı kurumu değildir. Sınıflar mücadelesindeki gelişmeler, şu veya bu şekilde hukuka da yansır ve onu ileriye ve geriye doğru yeniden şekillendirir. Halk güçleri de, egemen sınıflar da huku-

ku bu mücadele içinde birbirine karşı kullanabileceği elverişli bir silah haline getirmeye çalışır.

Yasaların ikide bir değişmesi, çeşitli sınıf ve katmanların yasalar karşısındaki tutumunun dönem dönem değişmesi, bunun sonucudur.

Faşizmin açmazı, zorluğu şudur; Kendi hukuklarıyla bize karşı mücadele edemiyorlar. Halkın mücadelesinin gelişmesini engellemek, egemenlerin çıkarlarını sağlama almak amacıyla belli bir dönemde belli yasalar çıkartıyorlar. Fakat bir dönem sonra bakıyorlar ki, halkın örgütlenmesini, mücadelesinin gelişmesini yine engelleyemiyorlar. Basit polis kafası, ve sınıf mücadelesi söz konusu olduğunda onu aşamayan burjuva kafa, o noktada sorunun **“yasaların yetersizliği”nden** kaynaklandığını dşnr ve daha sert, daha baskıcı, daha kısıtlayıcı yasalar çıkartılmasını ister. Tabii halk ve devrimciler de bunun karşısında, hak ve özgürlükleri daha fazla içeren bir hukuk sistemi için mücadele eder.

Bu böyle sürer gider. Eğer güçler dengesi, ulusal ve uluslararası konjonktür müsaitse, egemen sınıf iktidarı, daha ağır baskı yasalarını çıkarmakta hiç tereddüt etmez. Eğer bunu yapamıyorlarsa, o zaman “keyfilik” veya doğrudan “kontrgerilla” politikaları çerçevesinde düzen güçlerinin kendi yasalarını çiğnemesi gündeme gelir.

Özlem: Bu da önemli bir nokta gerçekten. Reformist, aydın kesimlerde, ve aynı zamanda bilinçsiz kesimlerde, devlet güçlerinin mevcut yasalara uyması, faşizmin olmamasına kanıt olarak da gösterilebiliyor.

Faşizm en genel anlamda baskıdır, terördür. Fakat sonuçta onun da bir **“meşruluk”** sorunu vardır. Ve faşizm de meşruluğunu **“kanun devleti”** olmaktan alır. Yani yürürlükte kanunlar olması ve devlet güçlerinin bu kanunlara uyması, faşizmin olduğuna veya olmadığına kanıt olamaz. Bu soyut yanlış bir tartışma olur zaten. Faşizmin mevcudiyetini veya yokluğunu belirleyen “devletin kendi yasalarına uyup uymaması” değil, bizzat o yasaların muhtevasıdır. Devletin kendi yasalarını bile çiğnemesi faşizmde sık rastlanan bir durumdur ve faşizmin teşhiri açısından önemli bir noktadır ama faşizmi belirleyen tek olgu değildir.

12 Eylül cuntasını hatırlayalım. Mevcut anayasa yrrlktedir diye açıklamıştı işbaşına geldiğinde. Ancak aynı günlerde **“MGK’nın karar ve icraatlarının anayasaya aykırılığı ileri sürülemez”** diye de bir kanun çıkardı. Dolayısıyla 12 Eylül yönetimi de “kanuna uygun” bir yönetimdi. Ama bu onun faşist olmadığını göstermiyordu değil mi!

Faşist bir devlet, sık sık kendi yasalarını iğnese de sonuçta bunu asgaride tutmak zorundadır. Tekelci burjuvazinin en gerici, en şovenist, en saldırgan ve en kanlı iktidarı olarak faşizmin de bir “hukuk”u vardır. Bu hukuk doğal olarak faşist bir hukuktur. Çünkü işbirlikçi tekelci burjuvazinin iktidarını

gerektiğinde en gerici, en şovenist, en saldırgan ve en kanlı biçimlerde korumayı içeren bir hukuktur.

Mazlum: Şimdi bu noktada şuna bakmak gerekiyor; AB'ye uyum adına çıkarılan yasalar, oligarşik devletin "*en gerici, en şovenist, en saldırgan ve en kanlı biçimlere*" başvurmasını hukuken imkansız hale getiren, burjuva demokratik hak ve özgürlükler dışına çıkılmamasını güvence altına alan bir düzenleme mi getirmiştir?

Bu sorunun cevabını hepimiz biliyoruz. Oligarşinin mahkemelerinde görülen sayısız infaz, katliam davalarına bakın; sonuçta hep "mevcut yasalardan aldıkları yetkileri kullanmışlardır" sonucu çıkmıyor mu?

Mesela bakın, düzene karşı çıkanlara yönelik olarak çok çeşitli biçimlerde "adam öldürmeyi" yasallaştıran düzenleme, ülkemizde ceza yasalarında değil, bizzat **Anayasanın** kendisinde yapılmıştır.

Anayasanın 17. Maddesinin 1. Fıkrası şöyle der: "*Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*"

Ancaak! Bu fıkranın devamında da katliamcılara, devletin silahlı güçlerine yol gösterilir: Anayasanın 17. Maddesinin tanıdığı "Yaşama Hakkı", devamında "ama" denilerek sayılanlarla ortadan düpedüz kaldırılır... Neyse uzatmayım, devamında da şöyle deniyor:

"Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali ve meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu ve hükümlünün kaçmasının engellenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili mercinin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır."

Yani bu süreçte daha güncel olduğu için TMY'den, TCK'dan daha çok sözediyoruz ama aslında ülkemiz hukukunda daha enteresan olan **devletin öldürme yetkisinin** bizzat anayasada tanınmış ve işkencecilere, katliamcılar bizzat anayasa aracılığıyla baştan "beraat" ettirilmiş olmasıdır.

AB'ye uyum sürecinde hatırlanacağı gibi, AB kurumlarının müdahalesi ve dayatmalarıyla birçok yasa, bir gecede değiştirildi. Ama o kadar değişiklik içinde, 1982 Faşist Anayasası'nın değiştirilmemesi, AB'nin bunu sağlamaması garip değil miydi sizce de?.. AB'ye göre sanki cunta tarafından hazırlanmış böyle bir anayasa yoktu... Bu da aynen Susurluk gibi, AB'nin görmezden geldiği şeyler arasındaydı.

Kemal: Ülkemizin burjuva politikacıları "*Türkiye laik, demokratik bir hukuk devletidir*" sözünü çok kullanırlar. Bazıları ise "*Türkiye bir kanun devletidir*" sözünü tercih eder. İkisi de sonuçta demagoji olmakla birlikte, hu-

kuk devleti kavramıyla, kanun devleti kavramlarının ifade ettiği Şeyler de farklıdır aslında.

Yukarıda verdiğimiz 12 Eylül rneğinde olduğu gibi, her Şey “kanunlara uygun” yapılyorsa, o bir kanun devletidir. Ama bu “hukuk devleti” olduğu nu göstermez. Çünkü ıkarılan kanunlar, hukukun en temel kavram ve değerlerine ters olabilir... Mesela, “suçsuzluk karinesi” (yani bir kişinin suçluluğu kanıtlanıncaya kadar masum sayılması gerektiği ilkesi) hukukun burjuva anlamda da kabul edilen temel değerlerinden biridir. Veya tutuklu ve hükümlülere insan onurunu aşağılayan hiçbir muameleye baŐvurulamayacađı da böyle bir ilkedir. Ama pekala bu ilkeleri çiğneyen kanunlar çıkarılmaktadır. O kanunlar uygulandığında o ülke bir “kanun devleti” olabilir, ama hukuk devleti sayılamaz...

Hukuk, kanunlar, adalet, bunlar birbiriyle ilişkili, ama birbiriyle özdeş kavramlar değildir. Mesela, hukuki olan her Şey adil demek değildir. Tam tersine, kapitalist üretim ilişkilerinin bir tezahürü olan hukukta, veya faşizmin hukukunda, adaletsizlik, hukuki hale getirilmiştir.

Özlem: Köleci toplumun da bir hukuku vardı; kölelerin nasıl alınıp satılacağını, efendilerin köle üzerindeki haklarının neler olacağını belirliyordu bu hukuk. Köleci toplumun egemen sınıfı köle sahipleridir. Devlet, onların elindedir. Köleci devletin hukuku da doğal olarak onların çıkarlarını yansıtır. O gün hukuki olan, adaletli değildir... İnsan onuruna yaraŐır değildir... O hukuk ancak o dönemin değerleri ve koşulları üzerinde anlamlıdır ve kendi dönemi içinde bir rol oynar.

Burjuva hukukunun “formu” ise, **eşitlik** zerine oturur. Daha doğrusu tarihsel olarak öyle olmak zorundaydı. Burjuvazi feodalizme karşı mücadele edip iktidarı ele geçirmek için işçi sınıfı ve belli ölçülerde de yoksul köylülerle birlikte savaŐmıŐtır. Feodalizme karşı nesnel olarak ittifak içindedirler. Bu savaş “eşitlik, adalet, özgürlük” bayrağı altında sürdürülmüştür. Feodalitenin elinden iktidarı birlikte kan dökerek almışlardır. İŞte bu Şekillenmenin zorunlu sonucu olarak, burjuvazi, feodalizme karşı savaşta bayrağına yazdığı “eşitlik, adalet, özgürlük” taahhütlerine belli ölçülerde uymak zorundadır. (Ki bu dönem burjuvazinin tarihsel olarak ilerici bir rol oynadığı dönemdir.)

Burjuvazi, iktidarını glendirdike, fiilen eşitliği, adaleti ve özgürlüğü yocketmiŐtir. Emekçilere tanımak zorunda kaldığı hak ve özgürlükleri gücü yettiğince geri almıştır. Ama bunu yaparken “formel” olarak bunları korumuŐtur. Yani burjuva demokrasisi, biçimsel olarak eşitliği içermeye devam etmiştir. Bu hukuk, ancak tekelci burjuvazinin faşizme başvurduğu dönemlerde hükmünü kaybetmiş ve yerini faşizmin hukukuna, tekelci burjuvazinin çıkarlarının en çıplak ve en kanlı biçimde savunulmasına bırakmıştır.

Mazlum: Emperyalizmle birlikte burjuvazi gericileşmiş, saldırganlığı

artmıştır. Bu gericiliğin en uç biçimi de faşizm olarak karşımıza çıkar. Burjuvazi gericileştikçe hukuk, o noktada çok daha önemli bir mücadele mevzisi haline gelmiştir. Bizim gibi ülkelerde ise, haklar ve özgürlükler alanının en önemli parçası hukuk alanı olmuştur hep.

Düzenin başta gelen iddiası; devletin demokratikliği, demokrasinin varolduğu iddiasıdır.

Öyle ya Anayasa var, meclis var, partiler var, mahkemeler var. Seçimler yapılıyor. Herkes istediğine oy veriyor. Basın da istediğini eleştiriyor, muhalif kitaplar, dergiler, gazeteler yayınlanıyor. Bundan daha demokratik bir ülke mi olur?!!!

Belirtmeliyiz ki, bu düşünce, birçok kesimi etkiliyor. Mevcut hukukun biçimsel olarak burjuva demokrasisinin bazı kurum ve kurallarını içermesi, büyük yanılgılara yolaçıyor. Demokrasi ve sosyalizm için mücadelenin sadece ve sadece “barışçıl demokratik” yollardan olması gerektiği tezleri de buradan doğuyor.

Hatırlanacağı gibi, ölüm oruçları karşısında bile çeşitli kesimler “*demokratik mücadele verin*” diyorlardı. Ölüm orucu sanki anti-demokratik bir mücadele biçimi! Neyse bu bir yana; sorun şu ki, mevcut devletin ve bu devletin hukukunun niteliğini doğru tesbit edemeyenler, demokratik mücadelenin muhtevasını da doğru şekillendiremezler. Nitekim, ülkemiz solunun belli bir kesimi demokratik mücadeleyi “yasal” mücadeleyle özdeşleştirmiştir. Klasik burjuva demokrasisinin yürürlükte olduğu ülkelerde demokratik mücadeleyle yasal mücadele hemen hemen aynı şeyi dile getirebilir. Ki onlarda bile, tam bir özdeşleşmeden bahsedilemez. Haklar ve özgürlükler mücadelesini geliştirmek, orada da sık sık yasaların dışına çıkmayı gerektirir.

Bizim gibi ülkelerde ise, haklar ve özgürlükler mücadelesini yasalar içine hapsetmek demek, bu mücadeleyi vermemeye dönüşebilir pekala. Çünkü bizim gibi ülkelerde, burjuva demokratik hak ve özgürlükler, **güvence** altında değildir, kağıt üstünde biçimsel olarak varolan hakların kullanılması, tamamen mücadeleye ve kararlılığa bağlıdır.

İşte bu noktada “*faşizmin hukuku*” denilince, bundan ne anlamak gerektiği noktasında net olmak gerekir. Bu sorunun cevabı, aynı zamanda ülkemiz somutunun da izahıdır zaten.

Her ülkenin içinde bulunduğu koşullara, faşizmin iktidara geliş biçimine bağlı olarak, hukukun şekillenışı de farklılıklar gösterir. Mesela Ceza Yasası, faşist İtalya’dan da alınabilir, veya “burjuva demokrasisi”nin hüküm sürdüğü AB müktesebatından da. Ama son tahlilde belirleyici olan nereden alındığı değil, somut olarak mevcut sistem içinde nasıl şekillendirildiğidir. Burjuva demokratik hak ve özgürlüklerin kağıt üzerinde biçimsel olarak tanındığı, fakat her hakkın devamına “ama, ancak” diyerek onun nasıl gasbedileceğinin yazıldığı bir “hukuk sistemi” yürürlükte. İşte bu yüzden haklar ve özgür-

lüklerin darlığı veya genişliğinin sınırları, yazılı metinlere göre değil, bizzat sınıflar mücadelesinin fiili güç ilişkileriyle belirlenir. Bu anlamda bizim gibi ülkelerdeki hukukun aynı zamanda “izafi” bir özellik taşıdığını da belirtebiliriz. Bu izafilik AB’ye uyum yasalarıyla daha da pekişmiştir.

Kemal: Bu izafilik noktasından toparlayım ben de. İzafilik, aslında mücadelenin hukuk üzerindeki etkisini gösterir aynı zamanda.

Bireylerle devlet arasındaki, bireylerin kendi aralarındaki, çeşitli toplumsal grup ve katmanların diğer grup ve katmanlarla ilişkilerini belirleyen kurallar, yani hukuk, sınıflar mücadelesindeki güçler dengesinden doğrudan ve hızla etkilenebilen ve bu anlamda hızla değişebilen bir özelliğe sahiptir. Belli bir zamana kadar savcıların oralı olmadıkları herhangi bir uygulama, bir bakmışsınız ki, ertesi gün yüzlerce davaya konu olur; o güne kadar suç sayılmayanlar, bir MGK emriyle suç sayılabilir. Veya suç sayılan bir direniş biçimi, halkın mücadelesinin kararlılığıyla suç sayılmaktan çıkar... Bu anlamda, hukuk açısından iki önemli nokta akıldan çıkarılmamalıdır: Birincisi, ülkemizdeki hukuk, faşizmin hukukudur. Biçimsel olarak kimi burjuva demokratik hakların varlığı, bu hukuku burjuva demokrasininin hukuku yapmaz. İkincisi, hukuk ve adalet bir mücadele zeminidir; uygulanan hukuk ne olursa olsun, halk bu zeminde bir mücadeleden asla geri durmamalıdır. Bu zemindeki mücadele, nihai anlamda burjuva hukukunu aşan bir perspektifle sürdürülmelidir. Sevgili okurlarımız, hepinize hoşçakalın diyerek, sohbetimizi burada noktalıyoruz. Haftaya görüşmek üzere...

Konu: 21. Yüzyıl ve Küba Devrimi -1

Dünya halklarının en mutlu yılbaşı: 1959 Kübası

Sevgili okurlarımız merhaba! Yeni bir yılın arifesinde yapıyoruz bu sohbeti. Ve siz okurlarımız ya bir yeni yıl kutlamasının öncesinde, ya da yeni yılı kutladığınızın ertesinde okuyacaksınız bu yazıyı. Kimi okurlarımız da yeni yıl, okuyarak girecek muhtemelen. Ve işte “hayatın içindeki teori” ekibi olarak biz de yeni yıla en uygun düşen bir konuyu seçtik bugünkü sohbetimiz için. Konumuza girişi Özlem arkadaşımız yapacak şimdi.

Özlem: Evet, her yılbaşı, Küba Devrimi'nin yıldönümü demektir aynı zamanda. Tarihte gelmiş geçmiş yılbaşı kutlamalarının hiçbirisi 1959'da Küba'da yapılan yeni yıl kutlaması kadar görkemli olmasa gerek...

Küba halkı, 1958'i, 59'a bağlayan yılbaşını, havai fişekleriyle değil, silah tarakaları altında karşıladı. Sokaklarına, meydanlarına şampanyaların değil, halkın ve halk düşmanlarının kanının döküldüğü bir ülkeydi o gün Küba. Zafer saati gelip çatmıştı. Saatler, artık o büyük anın tiktaklarıyla ilerliyordu. Zaferle, yeni yıl, aynı anda gelip vurmuydu işte kapıyı. Ertesi gün Küba'lılar ve yüreği, kulağı Küba'da olanlar, “hoşgeldin yeni yıl, hoşgeldin devrim” diye uyandılar...

O yılbaşında umut bir fırtına olmuş dolaşıyordu Küba'yı. Ama Küba halkının umudu, o gün için düzenlenen büyük piyango çekilişlerinden kaynaklanmıyordu. Onlar umudu dağlarda, meydanlarda kendi elleriyle büyütmuşlerdi.

Tarihin gördüğü en büyük “ikramiye”lerden biri vurmuydu o gün Küba halkına. Fakat bu “ikramiye”yi kazanmak için işi şansa bırakmamıştı Kübalılar. Küba'nın yoksulları ABD işbirlikçisi Batista diktatörlüğünü yıkmak için canla başla savaşıyorlardı. İşte bu savaşın sonucuydu yeni yılda kendilerine ve dünya halklarına armağan ettikleri bu devrim.

Özcesi, işte bu koşullarda, 1 Ocak 1959'da Küba halkı Batista diktatörlüğünü yıkarak karşıladı yeni yılı. Bundan daha güzel bir yeni yıl kutlaması olabilir miydi? Ya bundan daha güzel bir yeni yıl armağanı... Tüm yüzyıllar boyunca yeryüzüne sunulmuş en güzel yılbaşı armağanıdır Küba devrimi.

Ben bu kısa girişi, Türkiye halkları olarak, 21. Yüzyıl fazla ilerlemeden kendimize ve dünyaya böyle bir armağanı sunabilme dileğiyle bitirmek istiyorum.

Kemal: Bilindiği gibi, dünya 20. yüzyıl boyunca onlarca devrime tanıklık etti. (20. yüzyıl, Lenin'in tanımlamasıyla "emperyalizm ve proleter devrimler çağı"ydı.) İşte bu devrimlerden üçü, birer dönüm noktası, kendi içinde stratejik bir bütünlüğe sahip devrimler olarak öne çıktılar, simgeleştiler: **Sovyet devrimi, Çin Devrimi ve Küba devrimiydi** bunlar.

Sovyet devrimi, ilk proleter devrim ve sosyalizmin ilk inşası olarak, ayrı bir yere sahipti. Çin Devrimi ise, emperyalist işgal altındaki bir ülkede gerilla savaşını temel alan bir stratejinin zaferi olarak halkların mücadelesinde yol açıcı oldu. Küba devrimi ise, emperyalizmin açık işgalinin olmadığı bir ülkede yine gerilla savaşıyla, ama Çin'den farklı olarak öncü savaşıyla yeni bir stratejik şekillenmeyi gösterdi... Üç devrimin herbiri bir bunalım dönemine denk düşmekte, o bunalım dönemlerine özgü devrim stratejilerini ifade etmektedirler. Küba, **emperyalizmin 3. bunalım döneminin** ilk devrim zaferidir. Küba devrimiyle bir yeni-sömürge ilk kez devrim gerçekleşmiş oldu.

Küba devrimi, 20. Yüzyılın en parlak devrimlerinden biriydi. Parlaklığı ölçüsünde sarstı, tartıştırdı. Peki 21. Yüzyıl'da ne anlam taşıyor Küba devrimi? Başka bir şekilde şöyle de sorabiliriz: Dünya halkları çok mu uzak böylesi zaferlere? Ne diyorsun Mazlum arkadaş?

Mazlum: Aslında iyi bir tartışma. Solun çeşitli kesimlerinin bile devrimlere, devrimlerin olabirliğine inancını kaybettiği bir dünyada yaşadığımızı göre, bunu tartışmak gerek. Kemal arkadaşımızın biraz önce de belirttiği gibi, Küba devrimi 1960'ların, '70'lerin en önemli tartışma konularından biriydi.

"Küba bir istisna mı?" diye tartışılırdı örneğin. Fakat bu, devrimin hangi yoldan gerçekleştirileceğine dair bir tartışmaydı. Başka bir deyişle "**devrim içi**" bir tartışmaydı. Bugün ise tartışma, karşı-devrim rüzgarlarıyla birlikte, "Küba gibi bir devrim olabilir mi?" tartışmasına dönüştürülmüştür bazı kesimlerde. Benim kısa cevabım, Küba gibi devrimler elbette olabilir ve muhakkak olacak!

Peki nasıl bu kadar kesin konuşabiliyoruz? Küba devrimini bildiğimiz ölçüde, Küba'da devrimi zorunlu kılan nesnel nedenleri, Küba'da devrimin gerçekleşmesini sağlayan subjektif faktörleri bildiğimiz ölçüde bu kadar kesin konuşabiliyoruz. O nesnel zorunluluklar, hala geçerliliğini koruduğu gibi, subjektif faktörler de yaratılmaz değildir.

Bu arada şunu da belirteyim. Solda da, burjuvazi cephesinde de Küba devrimini bir "istisna" olarak görme yaklaşımı veya öyle gösterme propa-

gandası uzun yıllar geçerli olmuştur.

Mesela, 1960'ların sonunda Proleter Devrimci Aydınlik'tan bir örnek verelim: *"Evet Küba'da devrim olmuştur ama bu dar deneyci bir anlayışın tesadüfi sonucudur... Gerek Küba hakim sınıflarının ve gerekse Amerikan emperyalizminin uykuda olmasından gelen koşullarda Küba tecrübesi başarıya ulaşmıştır."* (H. Berktaş, P. Devrimci Aydınlik, Sayı:16, s: 326-327)

Yani deniyor ki, eğer ABD emperyalizmi uyanık davransaydı, Küba devrimi olmazdı!

Aslında bu hem gerçekleşen devrimi kendi teorilerini uygun bulmayan sol grupların başvurduğu bir söylemdir, hem de halkların gücünü küçümseyen burjuvazinin söylemi. Nikaragua devriminden tutun da İran devrimine kadar, hepsi için gazetelerde, çeşitli kitaplarda benzer şeyler okumuşsunuzdur mutlaka. Neymiş efendim, CİA şunları zamanında tesbit edememiş, ABD yönetimine doğru bilgi vermemiş, bu yüzden devrimler önlenememiş... Bu propagandalarla yapılan, halkların normal koşullarda emperyalizme karşı bir zafer kazanamayacağı düşüncesinin kitlelerin kafasına yerleştirilmek istenmesidir. Bu tür yaklaşımlara, "analizlere" itibar etmemeliyiz hiçbir zaman. Bunlar tarihin gidişatı üzerindeki "etkenler" olabilir en fazla, ama tarihi belirleyen unsurlar olamazlar.

Halkların devrim yapacak güçleri, akılları yoktur, ancak CİA'nın hatası sonucu iktidar olabilirler... şeklindeki burjuva tez, zaten pratiğe de uymuyor; devrimini yapmış ülkelerin hemen hepsinde yaşanan odur ki, emperyalizm devrimleri engelleyebilmek için son anına kadar her türlü ekonomik, askeri, siyasi gayreti sarfetmiştir. Bu arada CİA da bazı hatalar yaptıysa ne yapalım, iyi olmuş halklar açısından, ama CİA'ya o hataları yaptıran da zaten halkın ve devrimin gücüdür... Evet, emperyalizmin ülkeleri gizli veya açık işgal altında bulundurduğu, işbirlikçi iktidarlar aracılığıyla ülkelerin yeraltı ve yerüstü zenginliklerine el koyduğu, kukla yönetimler aracılığıyla yönettiği ve demokrasicilik oyununun yürürlükte olduğu ülkelerde devrim, Küba gibi, hala kurtuluşun tek ve zorunlu yoludur. Halklar da Rusya'da, Çin'de, Bulgaristan'da, Yugoslavya'da, Arnavutluk'ta, Küba'da, Nikaragua'da olduğu gibi devrimleri yapabilecek o potansiyel güce sahiptirler. Halkların bu gücü kaybettğine dair, siyasal, sosyolojik bir kanıt var mı, yok!

Özlem: Küba devriminin 21. yüzyılda nasıl bir anlam taşıdığını, 21. yüzyılın dünyasında devrim yapmak isteyen devrimcilere ne öğrettiğini görmek için Küba devrimin temel özelliklerine bakalım önce.

Che, bir yazısında şöyle diyor:

"Devrimimizin L. Amerika'da cisimleştirdiği örnekle, bütün şablon teorilerinin değerini hiçe indiren öğretisiyle kararlı, halkın desteklediği, ölümden korkmayan küçük bir grup adamın disiplinli ve düzenli ordu karşısına çıkma-

bileceğini ve onu yenebileceğini kanıtladık. Bu temel derstir." (Askeri Yazılar)

Bu "temel ders", dünya ve ülkemiz solunda birçok farklı yorumu tabi tutulmuş bir derstir. Bu temel ders, yanlış yorumlandığında fokoculuğun kaynağı da olabilmektedir...

Küba devrimi, 12 kişi ve 9 tüfekle yaratılan bir zaferdir de diyebiliriz. Çünkü 82 kişilik gerilla grubu, Küba topraklarına ayak bastıkları anda saldırıya uğramışlar ve geriye işte bunlar kalmıştır: 12 kişi ve 9 tüfek!

Fakat, 12 kişi, **iktidar perspektifine** sahiptir. 9 tüfek, **stratejik olarak doğru yerde** yerleşmiştir.

Küba'ya çıkan gerillalar Sierra Maestra'ya ulaştıklarında işte güçleri bu kadardı. 1956 sonunda gerilla savaşı başladı. 1959 başında gerilla ordusu Havana'ya girdi. Peki bundan ne sonuç çıkar?

"*Küçük bir grup, ve bir de Sierra Maestra'yla 3 yılda devrim*" diye bir modeli teorileştiremeyiz elbette. Marksist-Leninistler bunu hiçbir zaman da böyle ele almamışlardır.

Şabloncu olmayacağız, bu açık. Ama devrimciler şablonculuğa ne kadar karşısalar, deneyciliğe, agnostizme de o kadar karşıdırlar. Şablonculukla, deneycilik ve agnostizm (bilinemezlik) birbirine o kadar uzak değillerdir aslında.

Şabloncu, özgünlüğü yok sayıp, evrensel olanı abartır; **deneyci** ise, evrensel olanı yok sayıp, özgünlüğü abartır... ve devrimler ona hep "istisna" olarak görünmeye başlar.

Marksizm-Leninizmin evrensel tezlerinden, 3. bunalım dönemi devrimlerinin karakteristik özelliklerinden öğrenmesini bilmeyenler, tecrübeyi ve teoriyi küçümseyen dar kafalılardır. Devrim süreçleri, her dönemin kendi ilişki ve çelişkilerinin damgasını taşıırken, hemen hepsi değişmeyen evrensel bazı özellikleri de içerir.

Küba istisna mı? sorusuna bakarsak tekrar. Evet diyor Che, ve şöyle özetliyor bu durumu:

"*Kendine özgü etkenlerin Küba Devrimi'ne belirleyici özellikler kazandırdığını kabul ediyoruz. Tüm devrimlerin özel etkenlere bağlı olduğu açıkça ortaya konmuş bir gerçektir*" diyor ve devam ediyor:

"*Fakat devrimlerin hiçbir toplumun çığneyemeyeceği bazı yasalara uyduğu da daha az doğru değildir.*"

Kemal: Bu konuda şunu da belirtmek gerekir: Şablonlaştırılmaya çalışılan tüm devrimler, aslında kendileri şablonculuğun bir eleştirisidir; her devrim, şablonculuğa vurulmuş bir darbedir. Çünkü mutlaka kendi özgünlüğü içinde ulaşmıştır zafere. Henüz tarih, araya karbon kağıdı konulmuş gibi bir-

birinin aynı iki devrime tanık olmamıştır.

Küba da şablonculuğa yöneltmiş en etkili eleştirilerden biridir. Gerek Sovyetik modelin, gerekse de Çin modelinin mutlaklaştırılmasına karşı yaratıcı bir anlayışla gerçekleştirilmiştir Küba'da devrim.

Küba'dan Nikaragua'ya kadar 3. bunalım dönemi devrimlerinin birbirine benzer yanları çoktur, ama farklı yanları da en az benzerlikleri kadardır.

Mazlum: Küba devrimcilerinin “şabloncu” olmadığı gibi, Küba devriminin de bir “şablon” olmadığını ve şablon olarak görülemeyeceğini bu şekilde ortaya koyduktan sonra, Küba devriminin bazı temel özelliklerine geçebiliriz.

Küba devrimi, 3. Bunalım dönemine özgü özelliklerinden de önce, devrimin, aynı anlamda söylüyorum, Marksizm-Leninizmin **evrensel tezlerini** de kanıtlayan bir devrimdir doğal olarak. Bunların başında da **devrimde zorun rolü** konusundaki tez gelir. O tez bir kez daha kanıtlanmıştır Küba'yla.

Buna şundan dolayı dikkat çekiyorum. Bugün olduğu gibi, o zaman da “*silahlı mücadelenin*” temel strateji olamayacağını savunanlar, artık zor yerine başka yöntemlerin gündemde olduğunu söyleyenler vardı. “Emperyalizmin artık değiştiği” teorisi aslında, hemen her dönem kendine başka bir sahip bulmuştur. Devrimden şu veya bu biçimde yan çizmek isteyenlerin sarıldığı ilk teorilerden biridir. Ama bu teorilerin hiçbiri pratikte kanıtlanmamış, tam tersine, kanıtlanan emperyalizmin temel özelliklerini değiştirmede, ve baskıcı, tahakkümcü niteliğini her zaman daha fazla geliştirdiği olmuştur.

Her devrimin ebesinin zor olduğu tarihsel gerçeği, Küba devriminin de gerçeğidir. Dahası, devrimde volantirizmin artan rolüne de tanıklık eder Küba devrimi. **İhtilalci inisiyatif** ve **zor**, kendini “öncü savaşı”nda somutlamıştır Küba'da.

Yukarıda da belirttiği gibi, Küba, yeni-sömürge bir ülkedeki ilk devrimdi. Yani, kapitalizmin çarpık bir nitelik taşıdığı, emperyalizmin içsel bir olgu haline geldiği, merkezi devlet aygıtının güçlendirildiği, oligarşinin denetiminin arttığı, kitlelerin tepkilerinin suni bir denge içinde nötralize edildiği bir ülkede gerçekleşiyordu. Küba devriminin dünya çapındaki önemi de burada somutlanıyor zaten.

Emperyalizm tüm ülkeleri yeni-sömürgeleştirmekle meşguldü. Dolayısıyla, ekonomide, politikada bu ülkelerin hepsinde karakteristik olarak benzer süreçler yaşanıyordu. Latin Amerika ülkeleri, yeni-sömürgeciliğin ilk oluşturulduğu, şekillendiği ülkelerdi.

Küba devrimi yeni-sömürgelerdeki **nisbi refah** ve **sunî denge** olgularıyla birlikte, ihtilalci inisiyatifin rolünün artması açısından da dönüm noktası olarak kabul edilmesi gereken devrimlerden biridir.

Tarihsel materyalizm, toplumların gelişiminde nesnel yasaların belirleyici

olduğunu söyler. Ancak aynı teorinin gösterdiği ikinci nokta, bu nesnel yasaların bilincindeki bir gücün, toplumların gelişimindeki öznel etkiyi büyütebileceğidir.

Revizyonizm ve reformizm, neredeyse tüm bir 20. yüzyıl boyunca “ihtilalci inisiyatif”in rolünü görmezden gelmiş, yok saymıştır. (Ki hala da aynıdır, hatta bugün dünden daha saçıcı, devrime dünden daha çok uzak oldukları için, artık ihtilalci inisiyatif bir yana, ihtilalden bile sözetmemektedirler.) Devrimin ve sosyalizme geçişin koşullarının hep kendi dışlarında olgunlaşmasını bekleme teorisini savunmuşlardır.

Bizim gibi ülkelerdeki durumu gözden geçirelim. Derinliği zaman zaman değişse de sürekli bir milli kriz vardır. Buna bağlı olarak halk üzerindeki ekonomik, siyasi baskıların sonucunda kitlelerin memnuniyetsizliği de hemen hemen karakteristik bir olgudur denilebilir.

Ancak bu koşullara rağmen bizim gibi ülkelerde halk kitlelerinin baskı, sömürü karşısında atıl bir durumda olduğunu görürüz. Bu hareketsizliğin nedenleri, merkezi devlet aygıtının baskıcı niteliği, nisbi refah gibi bir olgunun varlığı, ve çeşitli tarihsel, kültürel sebeplerdir.

İhtilalci inisiyatif en başta bu tabloyu değiştirecektir. Ki, Küba’da olan da budur. Öncünün mücadelesi, Küba’da olduğu gibi kitlelerin dikkatini birkaç açıdan kendi üzerinde toplar.

Moncada birçok açıdan bizim Kızıldere’yi çağırıştırır... Küba devriminin yolu 1953’de Moncada Kışlası Baskını ile çizilmiştir. Moncada Kışlası Baskını eylemiyle ABD’nin kuklası diktatör Batista büyük bir sarsıntıya uğradı.

26 Temmuz Hareketi bu eylemde fiziki olarak yenilgiye uğradı ama vazgeçmedi. Gerek Moncada’da, gerekse de çıkarma sırasında uğranılan yenilgiler, Kübalı devrimcilerin "Ya özgür Vatan, Ya Ölüm" şiarında somutlanan iktidar iddiası ve kararlılıklarıyla aşılmıştır. CHE'nin ifadesiyle, "*şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da her çarpışmada, düşmandan ele geçirdiğimiz silahlardan başka silahımız olmadan, acıyla denenmiş halkın yardımından başka yardım görmeden ve önümüze koyduğumuz yüce amaçtan başka dayanağımız olmadan, tek başına savaşı sürdüreceğiz.*"

Dikkat çeken birinci nokta, koskoca bir ordunun saldırılarına rağmen bu gücün varlığını koruması, sürdürmesidir. İkincisi, öncü, sorunlara dair köklü çözümleri, programı ile kitlelerin dikkatini çeker. Üçüncüsü, bu mücadele ve örgüt, kitlelere düzen değişikliğinin mümkün olduğunu gösterir... Bu, kitlelere kendi güçlerini göstermek, kendilerine güven kazandırmaktır.

Küba devrimini anlamaktan uzak olanlar, veya bu devrimi bilinçli olarak çarpıtmak, basitleştirmek, küçültmek isteyenler, devrimi bir avuç gerillanın işi gibi gösterirler. Tabii olay o kadar basit değildir.

Doğru, bu süreçte kilit rol, “bir avuç gerilla”dadır. Dünyayı saran ateşteki

o kıvılcım gerilla hareketiyle yakılmıştır. Ama Küba devrimini zafere ulaştıran halktır.

Kemal: 1950’lerin Kübası, burjuva demokratik devrimini tamamlamamış yeni-sömürge bir ülkeydi. Küba, sosyalist devrimin, devrimci halk iktidarının kurulmasını izleyen “**kesintisiz**” bir devrim süreci içinde gerçekleşeceğini gösteren bir devrim olmuştur. Bu anlamda “*Leninist kesintisiz devrim teorisinin emperyalizmin 3. bunalım dönemi koşullarına başarılı bir şekilde uygulanmasıdır.*”

Kesintisiz devrim teorisi, emperyalizm döneminde birbirinden farklı iki devrimin savaşının tek bir süreç içinde verilmesidir.

Devrimin karakteri ve hedefleri itibarıyla böyle şekillenmesi, ittifakları da belirler. Devrimin demokratik, anti-emperyalist, anti-oligarşik muhtevası temelinde, proletarya köylülük ve küçük-burjuva katmanlarla ittifak yapar. Dolayısıyla, içinde bulunulan devrim aşamasını “demokratik devrim”le sınırlı tutan veya “önümüzdeki aşama sosyalist devrimdir” diyen iki anlayış da en geniş kesimlerin ittifakını sağlayabilecek bir perspektiften uzaktır.

Küba devrimi halkın en geniş kesimlerinin birliğini sağlamış bir devrimdir. 26 Temmuz Hareketi’nin önderliğinde devrimin gerçekleştirilmesinin ardından demokratik bir halk iktidarı kuruldu. Devrime katılan çeşitli sınıf ve katmanların temsilcileri de yereldi bu iktidarda. Emperyalist tekellere bağımlılığa, oligarşik yönetime son verildi. Tekellerin malvarlığı ve büyük topraklar kamulaştırıldı. Bunlar aynı zamanda sosyalist devrimin ve insanın da ilk adımlarıydı. 26 Temmuz Hareketi, sosyalizmin inşasına önderlik yapacak bir örgütlenme yaratmaya yöneldi hızla. Devrime katılan ve halkın iktidarıyla bütünleşen çeşitli devrimci güçler birleşirken, Küba Komünist Partisi yeniden kuruldu. (Tabii bu Komünist Parti’nin, devrim öncesindeki revizyonist Küba Komünist Partisi’yle bir ilişkisi yoktu. Ki tarih önünde iflas etmiş bulunan bu Komünist Partisi’nin durumuna ve politikalarına sohbetimizin ikinci bölümünde değineceğiz...)

ABD’nin burnunun dibinde bir devrimin yaşayamayacağını düşünüyordu birçokları. Gerçekten de ABD bu devrimi yaşatmamak için ekonomik, askeri, siyasi elinden gelen her yöntemi kullandı.

Şimdi deniyor ki, ABD şu kadar hakimdir, AB bu kadar etkilidir, onlara rağmen birşey yapmak mümkün değildir. Aslında Küba, bu tür teori ve iddialara da bir cevaptır. Hem de yalnız 47 yıl öncesinde kalmış bir cevap değil, bugün de tekrar edilen bir cevaptır.

Emperyalizmin etkisi, tahakkümü açısından elbette derece farklılıkları olsa da, o zaman da devrimini yapan ülkenin yoluna güller serpmiyordu emperyalizm. Küba’nın ne zorlu koşullar içinde devrimini koruduğunu, sosyalizmi hangi koşullar altında inşa ettiğini hatırlamak bile yeter.

Evet değerli okurlarımız; Küba zerine sohbetimizin birinci bölümünü bu-rada bitiriyoruz. Küba'nın devrimi hangi koşullarda sürdürdüğüne, Küba devriminin derslerine devam edeceğiz. Evet, 1 Ocak 1959 Kübası'nda yaşa-nan mutluluğu ülkemizde de yaşama dileğiyle tüm okurlarımızın yeni yılları-nı kutluyoruz.

Küba'da Devrim

1933... ABD emperyalizminin işbirlikçisi diktatör Machado, bir genel grev sonucu devrildi.

1934... ABD'nin desteğiyle Fulgencio Batista'nın yönettiği bir hükümet darbesi gerçekleştirildi.

1940... 33'ten beri kukla hükümetler aracılığıyla ülkeyi yöneten Batista doğrudan iktidara geldi.

1952... 1944'de yetkilerini Grau San Martin'e devretmiş olan Batista, ye-niden darbe yaptı.

26 Temmuz 1953... Fidel Castro önderliğinde oluşturdulan bir şehir ge-rilla birliği Moncada kışlasına baskın yaptı. Baskında savaşların çoğu kat-ledildi ya da tutsak düştü. Fidel de tutsak düşenlerin arasındaydı. Ancak Moncada etkileri sonraki yıllarda görülecek siyasal bir zafer oldu. Moncada Küba'nın Kızıldere'siydi.

1955... Fidel'i de kapsayan bir af çıkarıldı.

1955... Aralık'ta şeker işçileri genel grev yaptılar. Öğrenci eylemleri ya-yıldı.

1956... Kasım'da Santiago'da bir halk ayaklanması gerçekleştirildi. Ayaklanma bastırıldı.

Aynı dönemde Castro ve yoldaşları, Küba'da gerilla savaşını başlatmak için Meksika'da hazırlıklarını sürdürüyorlardı...

2 Aralık 1956... Castro önderliğinde 83 savaşı gerilla savaşını başlat-mak üzere Granma yatıyla Küba'ya çıkarma yaptılar. Gerillalar adaya ayak basar basmaz büyük bir saldırıyla yüzyüze kaldılar. Çatışmadan az sayıda savaşı sağ kurtulabildi... İşte büyük devrim yangınına tüm Küba'ya taşıya-cak olan da bu bir avuç adamdı...

Aralık 1956... Sierra-Maestra'da gerilla savaşı başlatıldı.

1957... 17 Ocak La Plata arpışması ve 22 Ocak İnfierno zaferi, gerilla-nın savaşma gücünü kanıtladı. Sierra Maestra Dağları'nı s tutan gerillanın mücadelesi Küba ve dünya çapında yankı yapmaya başladı.

Aynı yıl, 1-5 Ağustos'ta Küba'da genel grev yapıldı.

1958... şubat ayından itibaren gerilla yaygınlaşmaya, dağlardan inip sa-

vaşı ovalarda, yaylalarda geliştirmeye başladı.

Mart'ta gerilla ikinci cepheyi açtı.

9 Nisan'da bir genel grev girişimi oldu, ancak başarısızlığa uğradı.

Haziran-Temmuz'da Batista diktatörlüğü, gerillaya karşı genel bir saldırı düzenledi, ancak ordu gerilla karşısında önemli yenilgiler aldı.

4 Kasım'da seçimler halk tarafından boykot edildi.

1959... 1 Ocak'ta Fulgencia Batista ölkeden katı. Gerillalar ölkenin merkezi yerlerinden biri olan Santa Clara'yı ele geçirdi.

2 Ocak'ta gerilla Havana'ya girdi. Devrimci strateji ve politika zaferi getirmişti.

Yeni Kübalar Yaratacağız!

Konu: 21. Yüzyıl ve Küba Devrimi -2

“Ülkemizde çıkartmaya çalıştığı ayaklanmanın finansmanını devam ettirmek isteyen ABD, gelecek iki yıl için 80 milyon dolarlık, ondan sonraki her yıl içinse 20 milyon dolarlık ek kaynak tahsis etti, taa ki devrimi yıkma hedefine ulaşana kadar. Ancak, Küba bu planları boşa çıkaracak. Onur, sağduyu ve ağırbaşlılıkla hareket eden Küba, bu tür saldırganlığa karşı gereken yanıtı her zaman verdi. Ne kadar para harcarsalrsa harcasınlar, Küba halkının iradesini asla kıramayacaklar.”

Granma'nın yılbaşından kısa süre önceki, 14 Aralık günkü başyazısında işte böyle deniyordu.

Kübalı komünistlerin ağızından bu kararlılığı duymak güzel elbette. Ama zaten 47 yıldır tanık olduğumuz bir kararlılık bu.

Sevgili okurlarımız merhaba. Doğrudan konuya girdik bu sohbetimizin başında. İlk bölümde demiştik ya, *“Bugün, yani 21. Yüzyılda Küba Devrimi gibi devrimler mümkün mü, çok mu uzak, yakın mı?”* Buradan devam edelim yine isterseniz.

Mazlum: Küba Devrimi'nin bugün sürmesi ve başta Latin Amerika halkları olmak üzere, tüm halklara hâlâ esin ve moral kaynağı olması, bençe bu sorunun da cevabıdır zaten.

Devrimi yapmak ne kadar meşakkatli ise, onu korumak ve geliştirmek de o kadar zordur. Bu zorluklar küçümsenebilecek zorluklar değildir. Devrimini yapmış, sosyalizmin inşası yolunda belli mesafeler katetmiş birçok ülke, 1990'lı yılların başlarında, bu zorlukların üstesinden gelemeyerek emperyalist dünyanın içine savrulup gittiler. Bunların kimileri, ekonomik, askeri olarak güçlü, hatta SSCB gibi, emperyalist ülkelerle her alanda boy ölçüşebilecek ülkelerdi. Küba ise bunlara kıyasla, hemen her açıdan daha geri ve imkanları kısıtlı bir ülke durumundaydı. Ama bu “güçlü” ülkeler, sosyalizmi savunabilecek irade ve kararlılığı gösteremezken, Küba, Castro önderliğinde sosyalizm bayrağını dalgalandırmaya devam etti.

Kemal: Küba'nın 1959'dan bu yana tarihi, bir anlamda ABD emperyalizminin komploları, provokasyonları, ambargoları tarihidir. ABD emperyalizminin kendi deyişyle "arka bahçesi"nde bir devrim yapılması, bu arka bahçede adım adım sosyalizmin inşa edilmesi, ABD'nin hiçbir zaman kabul etmediği, tahammül edemediği bir gelişme oldu.

Bu nedenle ülke içindeki kontra faaliyetlerden Domuzlar Körfezi çıkarmasına, Castro'ya yönelik suikastlara kadar pek çok karşı-devrimci girişimde bulunuldu. Tarihte, hiçbir öndere karşı bu kadar suikast planı yapılmamıştır herhalde. CIA'nın bu konuda başvurmadığı bir yöntem kalmamıştır.

Sosyalist sistemin parçalanmasından sonra Küba'ya yönelik saldırılar daha da yoğunlaştı. Küba ekonomik olarak çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kaldı. Küba Devrimi işte bu koşullarda korundu.

Bir zamanlar "Domuzlar Körfezi" çıkartmasıyla devrimi boğmak isteyen emperyalizm, bugün de Küba'yı "**şer eksenini**" ilan edip gözdağı veriyor; Irak, Afganistan "örnekleri" gösterilip açık işgal tehditleri savuruyor. Ama kolay değil. Çünkü Küba, tarihinin politik açıdan en güçlü dönemlerinden birini yaşıyor.

ABD yeni baskılara, hatta çıkarmalara, hatta işgallere başvurabilir; ama "*emperyalizme teslim olmaktansa adayı batırırız*" kararlılığını, "*ya sosyalizm, ya ölüm*" sloganının bu topraklarda ete kemiğe bürünmüş bir politika olduğunu yok sayamaz. Yok saymadığı içindir ki, bugüne kadar bir işgale girişememiştir.

Mazlum: Sosyalist Küba'daki "ya sosyalizm ya ölüm" sloganı, muhteva olarak Batista diktatörlüğüne karşı mücadele dönemindeki "ya zafer ya ölüm" sloganıyla aynıdır. Bu anlayış, nasıl ki emperyalist kuşatma altında 21. Yüzyılda Küba'da sosyalizmi yaşatmaya devam ediyorsa, 21. Yüzyılda yeni Kübalar da yaratabilir. Hem dünya genelinde, hem tek tek yeni-sömürgelerde devrimlerin objektif şartlarının mevcudiyeti devam etmektedir. Bu açık nesnel gerçeğe karşın, "devrimler dönemi kapanmıştır" tarzındaki tezlerin hiçbir nesnel, bilimsel dayanağı yoktur. "*Emperyalizmin değiştiği*" gibi, bu tezler dayanak olarak ileri sürülen teoriler zaten çoktan iflas etmiştir. Emperyalizmin gizli ve açık işgalleri ise, pekişerek ve artarak sürmektedir. Gizli işgal olarak tanımladığımız olgu, emperyalizmin günlük politikalara müdahalede bulunduğu bir boyuta varmış, eskiden "kapalı kapılar ardında" sürdürülen bağımlılık ilişkileri pervasızca herkesin gözleri önünde sürdürülür olmuştur. Dolayısıyla emperyalist işgal açısından devrimin objektif koşulları olduğu gibi, devrimin stratejisi açısından da silahlı mücadelenin temel alınmasını gerekli kılan koşullarda varlığını devam ettirmektedir.

Aslında aradan 47 yıl geçmiştir ancak devrimci ve reformist tezlerin esasından çok bir fark yoktur.

Kemal: Evet, yeniden devrim yıllarına dönüp baktığımızda Mazlum'un dediği bu durumu daha somut görebiliriz. Küba Devrimi'ni gerçekleştiren 26 Temmuz Hareketi, aslında genç bir hareketti. Bir de Küba Komünist Partisi (KKP) vardı. 1925 yılında kurulan KKP kıtanın en eski, köklü komünist partilerinden biriydi. 1930'larda Latin Amerika'nın en büyük komünist partilerinden biri durumuna gelmişti ve o dönem Küba'daki mücadeleye damgasını vuran da oydu. Dünyadaki çeşitli komünist partilerle, SBKP'yle çeşitli şekillerde ilişkileri vardı... Fakat işte bu parti, Küba'da devrim sürecinin dışında kaldı.

Peki nasıl oldu bu? Veya niye böyle oldu?

Küba Komünist Partisi, klasik reformist, revizyonist çizginin savunucusuydu. Silahlı mücadelenin temel mücadele metodu olamayacağı, işçi sınıfının ve şehirlerin temel alınması gerektiği anlayışı, KKP'nin de vazgeçilmez dogmalarıydı; Sovyet Devrimi'nin şablonlaştırılması, komünist partiyi bu dogmaların sınırlarına hapsedmişti. Bu sınırların dışındaki her gelişmeyi, bir "sapma" olarak görüyorlardı. Oysa Küba Devrimi onların eleştirdiği, "olmaz" dediği bir çizgide şehirlerde ve kırlarda gelişmekteydi.

Gerilla savaşının ikinci yılında (1957'de) KKP, isyancı güçlerin taktiklerini eleştirmekle meşguldü hâlâ. 1958'de ise yine hâlâ Batista'nın seçim manevrasına katılma politikasını savunuyordu.

KKP'nin ne Batista diktatörlüğünün niteliği konusundaki tespitleri doğruydü, ne de diktatörlüğün nasıl yıkılacağı konusundaki politikaları... Gerilla savaşı ve iktidar hedefli bir mücadele karşısında, kitlelere "*barış içinde sosyalist bilinç taşıyabilmek için*" burjuvaziyi "*demokrasi yönünde ileri adımlar atmaya*" zorlama politikasını benimsemişti. İktidar diye bir hedef söz konusu bile değildi. Bu noktada da KKP'nin o süreçteki ittifak tercihleri, ihtilalci sol değil, burjuvazinin reformist kesimleriydi. KKP ülkedeki bunalımın, devrimci durumun varlığını tespit edemiyordu doğal olarak.

Keza, yine şabloncu bakış açısının sonucu olarak işçi sınıfı dışındaki kesimlerin -en başta da köylülüğün- sahip olduğu devrimci potansiyeli de görebilecek durumda değildi... Ki, Küba Devrimi'nin önemli başarılarından biri yoksul köylülüğün sosyalizm davasına kazanılmasıdır. Bu hem gerilla savaşı aşaması açısından, hem sosyalizmin inşası dönemi açısından belirleyici yanlardan biridir. Emperyalizmin kovulması, kapitalizmin adım adım tasfiyesi işçi-köylü ittifakı sayesinde mümkün olmuştur. Aslında KKP bu noktada **şabloncu bile değildi**. Çünkü köylülüğün rolünü yadsıyarak, Bolşevikler'in değil, **Menşevikler'in** yolundan gitmiş oluyordu.

Tüm bunlar gözönüne getirildiğinde, KKP'nin devrim sürecinin dışında kalmasında şaşılacak bir şey kalmıyor.

Revizyonistler, Küba'da devrim gerçekleştikten sonra, KKP'nin neden süreci doğru değerlendiremediğini ve yönlendiremediğini değerlendirmek yeri-

ne, ya Küba Devrimi'nin sosyalizme giden bir devrim olmadığını ileri sürerek kendi konumlarına mazeret bulmaya çalıştılar ya da bazıları, zorlama senaryolarla, KKP'ye de devrimde önemli bir rol biçmeye giriştiler. Ne var ki, tarihi gerçeklerle uyuşmayan bu çabalar elbette istedikleri sonucu vermedi.

Mazlum: Zaten o konumda olan bir tek Küba KP değildi ki... Bu dönemde Latin Amerika'nın hemen tümündeki komünist partiler aynı durumdadır. Bolivya'da, Nikaragua'da... Bir başka ilginçlik de şudur; devrimi gerçekleştiren ve kısa süre sonra da sosyalist inşa yoluna giren Castro ve 26 Temmuz Hareketi, revizyonistler tarafından “küçük-burjuva devrimci-demokrat” olarak adlandırılırken, “komünistlik”, yine devrimden ve devrimci politikadan uzak KKP'ye yakıştırılıyordu. Sosyal emperyalizmci çizgideki solun gözünde de Castro ve önderliğindeki hareket, küçük-burjuvaydı, Küba'da gerçekleşen de Marksist-Leninist önderlikli bir devrim değildi... Küba'daki sistem de sosyalizm değildi... Türkiye solunun birçok kesimi uzun yıllar Küba'ya ve önderliğine ilişkin bu görüşleri Küba'daki önderliğin devrimci sosyalist bir önderlik olduğunu, Küba'daki sistemin sosyalist bir sistem olduğunu ısrarla reddettiler. Onlara göre, Küba'da “Sovyet sosyal emperyalizminin uydusu olan bir küçük-burjuva diktatörlüğü” vardı. Bugün Küba'yı sosyalist olarak sahiplenen birçok siyasi hareketin sosyalist sistem yıkılmadan önceki Küba'ya ilişkin düşünceleri böyleydi. Tabii bugünkü düşünceleri olumlu yönde bir değişimdir. Ama ideolojik, teorik olarak içi doldurulmuş bir değişim de değildir. Küba'yı bugün için, bugünkü konjonktürde sahiplenme tavırları var ama Küba Devrimi'ni sahipleniyorlar mı, nasıl değerlendiriyorlar, en azından geçmişten farklı şeyler söylüyorlar mı, pek belli değil; bu konuda teorik değerlendirmelere pek rastlanmadığını söyleyebiliriz. Ama eğer dün söylendiğinden farklı olarak bugün Küba'da sosyalist bir sistemin varlığı kabul ediliyorsa, sosyalizmin inşasını mümkün kılan devrim stratejisine ilişkin eski inkarcı, yadsımacı görüşlerin de değişmesi gerek.

Başka bir deyişle, Küba sosyalistse, Küba Devrimi'nin sosyalizmin önünü açan strateji ve taktikleri de “Küba bir istisna”, “goşizm”, “fokoculuk” ve benzeri demeden, Marksizm-Leninizm hazinesinin bir parçası olarak kabul edilmek durumundadır.

Özlem: Bilindiği gibi devrimci hareketin önderlerinden Hüseyin Cevahir'in Küba Devrimi konusunda bir çalışması var. O çalışmasının bir yerinde özellikle Küba Devrimi'ni inkar edenlere şöyle diyor Cevahir:

“Sovyet, Çin, Vietnam deneyleri yanında Küba devrimi de Marksizm-Leninizm'in canlı hazinesine katkılarda bulunmuştur. Bunu inkara yeltenenler, Marksizm'i, katı, gelişemez bir şey olarak görmektir ki, bunu Marksistler ileri sürmez. Küba Devrimi aynı zamanda Latin Amerika'da devrim yapılabileceğini göstermiş ve reformculuğu, teslimiyetçiliği ve düzeltmeciliği mah-

kum etmiştir.”

Tabii ki soruna Marksist-Leninist açıdan bakıldığında her devrimci örgütün Küba’dan çıkaracağı sonuçlar vardı. Ama bu sonuçları kendi revizyonist, reformist çizgilerinin mahkum edilmesi olarak görenler bu sonuçları çıkararak yerine, Küba Devrimi’ni ve devrimin stratejisini önemsizleştirmeye, çarpıtmaya çalıştılar.

Küba Devrimi’ne devrimci bir bakış açısıyla yaklaşan Marksist-Leninistlerin “*Castrist, Guevarist*” olarak adlandırılması da bu çarpıtmanın bir parçasıdır. Oysa devrimciler açısından Castrizm, Guevarizm diye bir ideoloji yok. Castro ile Che’nin de böyle bir iddiası yok zaten. Ama Leninist devrim teorisine Küba Devrimi’yle bir katkıda buldukları ortadadır. Bu katkıyı ele almak yerine olayı “*Castrist, Guevarist*” olarak adlandırmak, aslında bu devrimci ve muzaffer çizginin Marksizm-Leninizm dışı olduğunu ileri sürmektir. Ki reformizmin, revizyonizmin esas düşüncesi de budur.

Mazlum: Madem bu noktaya geldin, şunu da bir ek olarak hatırlatalım; çarpıtmanın eski bir biçimi de, Küba Devrimi’ni, kendi önderlerinin sözleriyle değil, Regis Debray’ın “teorisi”yle değerlendirmek şeklinde ortaya çıkmıştır. Debray’ın teorisi aslında “Küba Devrimi’nin teorisi” değil, **fokoculuğun** teorisiydi. Debray, devrimde partinin önder rolünü reddeden, önce savaşını gerçekten kitleden kopuk, devrimci çalışma tarzından uzak bir “çekirdek” grubun eylemlerine indirgeyen bir düşünceyi savunuyordu. Oysa Küba’da uygulanan bu değildi. Küba Devrimi’nin teorisini devrimci anlamda ele almaktan kaçanlar, bu nedenle Küba Devrimi’ni Debray’ın fokocu teorileriyle değerlendirmeye kalktılar. Öyle ki Mahirler de zamanında Küba Devrimi’nin stratejisini devrimci bir strateji olarak gördükleri için “*Debray’dan etkilenmekle*” suçlandılar.

Sonuçta diyeceğim o ki, çarpıtmanın her zaman kırk türü karşımıza çıkar. Buradaki tartışma, aslında devrimden kaçıp kaçmama tartışmasıdır. Devrimden, daha doğrusu devrim için savaşmaktan kaçanlar, Küba’da somutlanan devrimci teoriden de uzak durmak zorundadır. Bugün de devrimden kaçanlar, başka türlü gerekçeler buluyorlar...

Kemal: Devrimler olmaz diyenler, “*emperyalistler hakimdir, izin vermezler*” diye düşünmektedirler. Oysa devrimler zaten izinle, icazetle olmaz, olmamıştır. Küba Devrimi nasıl ki, uzlaşmacı teorilere, “*barış içinde bir arada yaşama*”cı teorileri bir darbeyse, Küba’da sosyalizmin kuşatmaya rağmen sürdürülmesi de “*hakimdirler, onlara rağmen hiçbir şey yapılamaz*” teorilerine bir darbedir. Mesele, devrim öncesinde veya sonrasında, böyle bir kararlılığa sahip olmaktadır.

Küba gerçekten de özellikle son 15-16 yıl büyük bedeller ödeyerek, büyük fedakarlıklarda bulunup sıkıntılara katlanarak direndi. Bugün Latin

Amerika ülkelerinde eğer solun yeniden yükselişi söz konusuysa, onda en büyük paylardan birinin Küba'ya ait olduğu şüphesizdir. Bu direnişi sen biraz somutla istersen Özlem.

Özlem: Ekonomik ablukayla çöküntü ve sefalet yaratıp halkı devrimci iktidara karşı güvensizleştirmeyi, askeri sabotajlarla devrimin kalıcılığına dair şüpheler yaratmayı amaçlayan emperyalist saldırılar sonuca ulaşamadı belki, ama kuşkusuz büyük zararlar verdi. Devrimin gelişimini yavaşlattı. Bunlara rağmen 1 Mayıs 1961'de, yani devrimin üzerinden yaklaşık iki yıl geçmişken Küba'nın **sosyalist bir cumhuriyet** olduğu ilan edildi. Bu ilan, aslında ABD emperyalizmine karşı da bir meydan okuyuştu.

Devrim, bu meydan okuyuşun altını, hem de çok ağır baskılar ve kuşatmalar altında doldurdu.

Küba Devrimi neleri başardı? Rakamlar, istatistikler sıralanabilir ama şu özlü durum tasviri de oldukça anlamlı bir cevap veriyor sorumuza: *"Bir ülke ki, devrimin üzerinden geçen kırk yılda, tek bir kayıp yok, işkenceye maruz kalmış tek bir insan yok; ölüm mangaları yok, siyasi cinayetler yok; bunların hiçbirisi olmamış. Bir ülke ki, terk edilmiş tek bir yaşlı insan, sokaklarda yaşayan tek bir çocuk, kendi kaderine terk edilmiş tek bir insan yok."*

Devrimin, sosyalizmin başarısının özü bunlarda ifade ediliyor bence. Ama bazı rakamlar da ekleyebiliriz bunlara ek olarak. Mesela, devrimden sonra kısa denilebilecek bir süre içinde okuma yazma oranı % 100'e ulaştırılmıştır. Eğitim, dokuzuncu sınıfa kadar zorunludur. 60 yeni üniversite açılmıştır. Küba'da işsizlik yoktur. Küba, çocuk ölüm oranlarını binde 6'ya kadar düşürmüştür. Ki bu dünya ölçüsünde en düşük çocuk ölüm oranlarından biridir. (Kıyas olması açısından Küba'daki **binde 6**'lık çocuk ölüm oranına karşılık mesela ülkemizde bu oran **binde 80**'dir.) Tüm Kübalılar için sağlık ve eğitim, ücretsiz yararlanabilecekleri bir hak haline getirilmiştir. Küba halkı örgütlü bir toplumdur. Sendikalaşma oranı yüzde 95'tir. Keza, konut sorunu yoktur Küba'da. Her aileye bir konutun tahsis edildiği ülkede doğal olarak sokakta yaşayan kimse de yoktur. Konut, sağlık, eğitim gibi, genç yaşlı, her Kübalı'nın beslenmesi de bir "hak" olarak kabul edilmiş, yasal güvence altına alınmıştır. Bütün yöneticiler yılda bir ay tarlalarda ya da üretimde çalışır. Kısacası, ekonomisiyle, kültürüyle, ahlâkıyla kapitalizmden çok farklıdır elbette bu sistem.. Her şey halka göredir.

Küba'nın, sosyalist sistemin yıkılmasına rağmen bu kazanımlarını, ama en önemlisi bağımsızlığını korumak ve devrimi sürdürmek için büyük fedakarlıklarda bulunması gerekti. Bunda da belirleyici olan partinin cüret ve kararlılığıdır. Küba Devrimi, Amerikan emperyalizmine karşı 1959'daki, 60'taki meydan okuyuşunu sürdürüyor yani.

Kemal: Devrimlerin nesnel koşullarının varlığı üzerine bir tartışma ol-

madığına göre, devrimi yapmak da, sürdürmek de burada, devrimci teori ve stratejide, bu stratejiyi uygulayacak cüret, kararlılık ve ustalıkta düğümleniyor sonuçta. Kırlar-şehirler meselesi, öncü savaşının şekillenişi, bütün bunlar ülkelere göre farklılıklar içerebilir. Ama bu saydığım noktalarda bir farklılık olamaz.

Gazeteci Hatice Tuncer bir Kübalı'ya soruyor: *"Sosyalizm Fidel'den sonra sürececek mi? Küba halkı sosyalizmi srdrececek mi?"*

Kübalı eliyle işaret ediyor: *"Daha da yükselecek, hep yükselecek"*. Peki ya kapitalizm, ya bazılarının ellerinde dolar birikmeye başlaması diye ısrar ediyoruz. Elini boğazına götürüp boğuluyor gibi yapıyor. 'Amerikan ambargosu bizi boğmaya alışıyor. Ama Küba'ya kapitalizm gelmez' diyor ihtiyar gerilla. Kaslarını ortaya çıkararak tüfek işareti yapıyor: **'Yine dağlara ıkırız'** diyor." (21 Ağustos 1997, Cumhuriyet)

Evet, dağlara çıkma kararlılığı olmadan Küba Devrimi yapılamaz; **GE-REKTİĞİNDE YİNE** dağlara çıkma kararlılığı olmadan devrim korunamazdı. Sohbetimizin ilk bölümünde belirttiğimiz gibi Küba, 1950'lerde 3. bunalım döneminin yeni-sömürgelerindeki ilk devrimdi. Aynı Küba, 1990'larda da emperyalizmin Yeni Dünya Düzeni politikalarının, "tek kutuplu dünya" dayatmasının önünde kararlılıkla dikilen az sayıda lkeden biri oldu. Geriye dönüşlerin, kapitalist restorasyonun rüzgarları karşısında direnebildi.

Sohbetimizi burada bitirelim. Hoşçakalın derken, sizleri Küba Devrimi'nin nderi Castro'nun şu sözüyle baş başa bırakıyorum:

*"Tarih ilk başta başarısızlığa uğramaktan kurtulamayan devrim hareketleriyle dolu. Örneğin Küba'da halkın silahlı mücadelesinin başarıya ulaşmasından 6 yıl kadar önce, Moncada deneyimi yaşanmadı mı? ... pek çok kişi tam donatımlı modern bir ordu karşısında ... bir avuç savaşının sürdürdüğü eylemin 'derin bir yanılığı' içinde bulunan akılı-evvellerin ve idealistlerin hayali olduğunu düşünüyorlardı. 5 Aralık 1956'da dengesiz gerilla müfrezesinin uğradığı ağır yenilgi ve tümüyle dağılması kötümser kehanetleri tümüyle doğrular gibiydi. Ama yalnızca 25 ay içinde gerilla savaşından arta kalanlar bu orduyu yok etmek için gerekli güç ve deneyi edinmişti. Dvşmemek için her devirde her türden koşul altında yığınla bahane bulunabilir ve özgürlüğü elde edememenin tek yolu da hep bu olacaktır. Che dşncelelerinin gerçekleştiğini göremedi, ama onları kendi kanıyla sulayarak güçlendirdi. Kendisini eleştiren sahte devrimcilere gelince onlar **siyasi alçaklıkları** ve **ebedi eylemsizlikleriyle** birlikte, kendilerine özgü budalalıklarıyla yaşamaya devam edecekler."*

Vietnam'da ulusal birlik; Irak'ta parçalanmışlık!

Konu: Vietnam'dan Irak'a

Sevgili okurlarımız merhaba. Son zamanlarda bu iki ülkenin adını –Vietnam ve Irak'ı– sık sık yan yana duymaya başladık. Irak'taki direniş büyüdükçe, Irak-Vietnam benzerliği daha sık vurgulanır oldu.

Kuşkusuz, Vietnam ve Irak arasında gerek emperyalizm ve gerekse de direniş cephesinden çeşitli noktalarda paralellikler vardır. Emperyalizmin amacı ve halkların direnişinin bu amaç önünde set oluşturması her ikisinde de özü itibarıyla aynıdır.

Fakat; emperyalizm cephesinden olsun, direniş açısından olsun, kolaycı, mekanik benzeştirme ve değerlendirmelerden de uzak durmak gerekir. Bu yapılmayıp da şablonlardan hareket edildiğinde veya burjuvazinin empoze ettiği ölçüler içinde düşünülduğünde, mevcut durumu doğru tahlil etmek mümkün olmayacağı gibi, rahatlıkla sonu hayal kırıklıklarıyla, umutsuzluklarla bitecek değerlendirmelere de kayılabilir.

Şu örneği hatırlamalıyız en başta: Irak'ın işgali öncesinde burjuva basın yayın organlarında bol bol yayınlanan “20 günde Bağdat”, “Bir haftada iş-lem tamam” senaryoları ne kadar gerçekçi ise, *Amerika şu gün çekilecek, şu kadar asker öldü, psikolojik eşik aşıldı* türünden senaryolar da o kadar gerçekçidir. Emperyalizm ve halklar arasındaki savaşta, iki taraf için de “*kolay zafer*”ler yoktur. Bu nedenle kısa süreli bir direnişle emperyalizmin yenilgiye uğratılacağı veya emperyalizmin birkaç basit ve kaba manevrayla direnişi dağıtabileceği gibi teoriler, mücadelenin bu gerçeğinden uzak, komplocu, mücadeleyi satranç oynamakla bir zanneden bir bakış açısının ürünüdür.

ABD'nin Irak'tan çekilip çekilmeyeceği, çekilirse nasıl çekileceği üzerine burjuva basındaki “Ortadoğu uzmanları” veya “ABD uzantılı” stratejistler tarafından yapılan yorumlar sınıfsal perspektiften yoksun olduğu gibi, tarihsel bilgiye ve nesnellığe de dayanmamaktadır. Öyle ki, aslında çoğu zaman kastedildiği anlamda, yani “*içte Amerikan halkı çok tepki göstermiş de bunun üzerine ABD de Vietnam'dan çekilmiş*” şeklinde bir çekilme dahi söz konusu değildir.

Biz bu çalışmamızda işte bu tarihselliği hatırlatacağız. Tabii Vietnam dev-

rimi ve Irak direnişini her açıdan karşılaştırmak, bu sohbetimizin kapsamını aşar; biz burada, **birincisi**: Her iki savaşta “ulusal” boyut üzerinde ve **ikincisi** de; ABD’nin Vietnam’dan nasıl çekildiği üzerinde durmak istiyoruz.

Özlem: ABD’nin Vietnam’daki amacı neydi, Irak’taki amacı nedir?.. Vietnam ulusal kurtuluş savaşının niteliği neydi, Irak’taki kurtuluş savaşının niteliği nedir?... O günkü dünya konjonktürü ile bugünkü konjonktürün temel nitelikleri ve farkları nelerdir?..

Bu soruların cevapları kabaca gözden geçirildiğinde bile, bu noktalarda benzerlikler bulunduğu gibi, birçok da farklılık bulunduğunu anlarız. Bu anlamda Vietnam ve Irak halkının direnişinin tarihsel olarak aynı anlamı taşıdığını vurgulamakla birlikte, Kemal arkadaşımızın da dediği gibi, kolaycı ve şabloncu benzetmelerden de uzak olmalıyız.

ABD’nin Irak’tan çekilip çekilmeyeceğini veya hangi koşullarda çekilmek durumunda kalacağını tartışırken, ABD’nin Vietnam’dan neden –olağanüstü büyük askeri kayıplarına rağmen– yıllarca çekilmediğini bilmek gerekir.

Büyük tarihsel alt-üst oluşlarda veya sürece damgasını vuran çelişkilerin odak noktası haline dönüşen bir savaşta, gelişmelere sadece o ülkenin ve o savaşın sınırları içinde bakmak çoğu zaman yanıltıcı sonuçlara götürür.

Savaşın belli bir noktasından itibaren Vietnam savaşı, Vietnam’la sınırlı bir savaş olmaktan çıkmıştır. Vietnam zaferinin dünya halkları için anlamı büyük olacaktı. Nitekim öyle oldu. Vietnam’ın taşıdığı bu önemden dolayıdır ki, ABD, Vietnam’a tam **500 bin** asker göndermiş ve orada **59 bin ölü** vermiştir.

1950’deki Kore savaşı da ABD’nin “**komünizmi durdurmak**” stratejisi açısından önemliydi; oraya da **302 bin asker** gönderdi ABD. Ve orada da **37 bin Amerikan askeri öldü**, hem de sadece dört yıl içinde... Irak’taki Amerikan askerlerinin sayısı “*henüz*” 141 bin ve ölen Amerikan askeri sayısı da “*henüz*” 3 bindir.

Bunları hatırlatarak şuraya varmak istiyorum. Şu kadar bin ABD askeri öldü, şu kadar daha olursa kaldıramaz, çekilir türünden tahliller, emperyalizmin amaç ve politikalarını içermeyen, son derece sığ tahlillerdir. Emperyalizmin çıkarları için onbinlerce askerin ölümünü göze alabileceğinin somut kanıtı, yukarıdaki rakamlardır. Bugün Irak savaşı da, Irak’la sınırlı olmayan bir savaş durumundadır. Bugün için Irak’tan çekilmek ABD’nin Ortadoğu planlarından ve bunun da ötesinde dünya çapında imparatorluk stratejisinden vazgeçmesi demektir.

Emperyalizmin bugün bundan vazgeçmesi için bir neden yoktur. Evet, Latin Amerika’daki gelişmeler, Ortadoğu’daki direnişler, emperyalizmin işini zorlaştırmakta, önüne büyük bir engel olarak çıkmaktadır. Ama bütün bu gelişmeler, henüz emperyalizmin bu temel politikasını, stratejisini değiştirmeye

zorlayacak bir “güç dengesi” yaratmış değildir. Dolayısıyla, tek tek şu veya bu ülkedeki gelişmeler nasıl şekillenirse şekillensin, bu süreç, uzun süreli bir saldırı karşısında uzun süreli bir direniş şeklinde olacaktır. Görünen budur.

Kemal: İki direnişin siyasal, sınıfsal muhtevasını ele alalım isterseniz burada. İlk olarak ben şunu vurgulayayım:

Vietnam’da emperyalizmin işgaline karşı sosyal kurtuluşu da hedefleyen bir ulusal kurtuluşçuluk söz konusudur. Ulusal Kurtuluş Savaşı, **komünistlerin** önderliğindedir. Irak’ta da savaşın belirleyici niteliği işgale karşı ulusal kurtuluş savaşıdır.

Ancak bugün Irak’taki ulusal kurtuluş savaşının sosyal kurtuluşu içermesi söz konusu değildir. Başka deyişle **“Halkın iktidarı”** için bir savaş söz konusu değildir. Bu amacı taşıyanlar olsa da direnişin belirleyicisi değildirler. Önderliklerin niteliği açısından Irak direnişi daha kozmopolit bir yapıdadır; direniş tek bir cephede birleşemediği için önderlik sorunu da esas olarak çözülmüş değildir... Fakat bu, Irak direnişinin dünya çapındaki etkisini azaltan bir neden değildir. ABD, Irak’tan çekilmek zorunda bırakıldığında, bu sonuç, direnen güçlerin siyasal niteliklerinden bağımsız olarak, halkların emperyalizm karşısındaki zaferi olacaktır.

Mazlum: Belirttiğiniz gibi, Irak direnişinin bugün en önemli eksikliği ve en temel zayıflığı ulusal bir cepheye, ulusal bir önderliğe sahip olmamasıdır.

Hiç kuşkusuz bu noktada kaydedilmesi gereken önemli bir özellik Irak ulusal birliğinin tarihsel olarak son derece zayıf olmasıdır. Tarihte bir Irak ulusu ve devleti yoktur. Irak 20. yüzyılda emperyalistler tarafından oluşturulmuş suni bir devlettir. Bu anlamda Şii ve Sünni Araplar’ın, Kürtler’in birleşme zeminini, “Iraklılık”tan ziyade, anti-emperyalizm zeminine, çeşitli halkların yaşadığı Irak’ın emperyalist işgalden kurtarılması temeline oturmaktadır.

Vietnam ise tabii farklıydı bu noktada. Tarihi boyunca Çinliler, İngilizler, Hollandalılar, Portekizliler ve Fransızlar tarafından defalarca işgal edilen Vietnam’da işgallere karşı direnişler, halkın ulusal birliğinin de güçlü bir zeminini oluşturmuştur.

1940’da Fransızlara ek olarak Japon işgaline de uğrayan Vietnam’da bu dönemden itibaren Ho Chi Minh’in önderliğinde *“emperyalizmden kurtuluş için bağımsızlık yanlısı tüm güçlerin birleştirilerek harekete geçirilebileceği”* tespitinden hareketle bir cephe örgütü olan Vietnam Bağımsızlık Birliği **Viet Minh** kurulur.

Tüm alanlardaki örgütlenmeler de bu birliğe göre şekillendirilir. Bakın savaşın ulusal niteliğini göstermesi açısından o dönem kurulan örgütlenmelerin adlarını sıralayalım:

Ulusal Kurtuluş İşçi Birliği, Ulusal Kurtuluş Köylü Birliği, Ulusal Kurtuluş

Gençlik Birliği, Ulusal Kurtuluş Kadınlar Birliği, Ulusal Kurtuluş Eski Halklar Birliği, Ulusal Kurtuluş Asker Birliği, Ulusal Kurtuluş Rahipler Birliği...

Bu ulusal birlik zemininde, 16 Ağustos 1945'te çeşitli partiler, Vietnam'daki çeşitli milliyetlerin temsilcileri biraraya gelerek **Ulusal Kongre**'yi topladılar. Kongre Ho Chi Minh başkanlığında bir **Ulusal Kurtuluş Komitesi** seçti. Bu "ulusal" örgütlenmeler ve önderlik, işgale karşı direnişin zaferinde de belirleyici önemde oldular.

Buna karşın, Irak'ta bir ulusal önderlik oluşamadığını görüyoruz. Tabii bu nesnel zemini ne kadar zayıf olursa olsun böyle bir ulusal birliğin oluşmaya-cağı anlamına gelmiyor. Çünkü henüz 3 yıllık bir işgalden söz ediyoruz. Vietnam'da da bu gelişmeler ancak yıllar sonra mümkün olabilmıştır.

Özlem: İşgalci emperyalistlerin işgal ettikleri ülkelerden çekilmesi söz konusu olduğunda hep ABD'nin Vietnam'ı terketmek zorunda kalması örneği hatırlanıyor ama aslında bunun tarihte birçok örneği var.

Mesela, Fransızlar'ın Cezayir'i terketmesi var. Mesela, ülkemizi işgal eden emperyalistlerin kovulması var. Mesela, yine Vietnam'ı ele alacak olursak, bu ülkeyi 1940'larda işgal edenler Fransız ve Japonlardı. Ve yukarıda Mazlum arkadaşın sözünü ettiği Ulusal Kongre'den kısa süre sonra tüm ulusal güçler işgalcilere karşı saldırıya geçtiğinde; ülkeden kovulanlar da Japon ve Fransız emperyalistlerdi. Nitekim Japon ve Fransız emperyalistlerinin kovulmasıyla birlikte 2 Eylül 1945'te Vietnam'ın bağımsızlığı ilan edildi.

Ancak bağımsızlıktan hemen sonra tekrar bir işgal yaşandı. Bu defa işgal eden yine Fransa'ydı. Fakat ikinci işgalinde de yine kovuldu Fransa. Peki nasıl kovuldu?

İşgalin ardından 1946 boyunca Fransız saldırıları alabildiğine yoğunlaşmıştı ama Giap önderliğindeki halk ordusu Fransız ordusuna büyük kayıplar verdirdi. Fransızlar büyük kentlerin dışında hakimiyet kuramadılar.

1947 başlarından itibaren Vietnam halk ordusu Fransızlar'a saldırı harekâtı başlatır. Ani saldırılarla Fransız birlikleri birbiri ardına yok edilerek kıyı bölgelere sıkıştırıldı. 1954 Mart'ında **Dien Bien Phu**'da **16.500 Fransız askerinin yok edilmesiyle** Fransızlar artık savaşı kazanamayacaklarını anladılar. Çok kısa sürede 16 bini aşkın askerlerini kaybetmeleri, Fransa'nın "çekilme"sinde dönüm noktası oldu.

Cenevre Anlaşması'yla Kuzey Vietnam'ın bağımsızlığı tanınırken Fransa'nın güneyden iki yıl içinde tamamen çekilmesi ve yapılacak referandumla kuzey ve güneyin birleştirilmesi kararlaştırıldı. Ancak yenilen Fransız emperyalizmi, bu defa da Güney Vietnam'ı ABD emperyalizmine devretti. Artık işgalci düşman ABD emperyalizmi olacaktı. 1955'ten başlayarak Vietnam halkının 20 yıl sürecek olan direnme savaşı da işte bu dönemde başladı.

Kemal: Emperyalistler arası çelişkiler de önemlidir Vietnam'da. O kadar ki, birbirlerine karşı darbeler yapacak kadar. Nitekim, 1945'te Fransız sömürge yönetimi ile Japonya arasında çıkar farklılıklarından süren kavganın sonucunda Japonya yanlıları hükümeti ele geçirdiler. Fakat 2. Paylaşım Savaşı'nın bitmesinin ardından **entegrasyona** giden emperyalistler, Vietnam'ı yeniden işgale giriştiler.

Emperyalistlerin bu saldırgan niyeti açığa çıktığında, Vietnam kurtuluşunun önderleri, yine tüm ulusal güçleri birleştirme görevini yerine getirmeye öncelik verdiler. Tüm anti-emperyalist güçleri kucaklayacak yeni bir cephe oluşturdular. **Lien Viet Cephesi**'ni (**Ulusal Birleşik Cephe**) adı verilen bu cephe içerisinde tüm azınlık grupları, Budistler, Caodistler, Hao Hao müridleri, Hıristiyanlar gibi çeşitli dinlerin temsilcileri, milliyetçiler, ulusal değerlerini koruyan toprak ağaları vb. yerliyordu.

Vietnam halkı bu hazırlıkları yaparken, Fransız askeri güçleri de Saygon liman kentine çıkarak işgale başladılar.

Mazlum: Bu ikinci işgal döneminde de yine savaşın gidişatında ve sonucun tayininde **“ulusal birlik”** belirleyici bir önem taşımıştır.

İkinci işgal döneminde, 1960'da yeni bir ulusal örgütlenme oluşturuldu Vietnam'da. **Ulusal Kurtuluş Cephesi (NLF)** kuruldu. NLF içinde PKP (Halkın Devrimci Partisi), Demokratik Parti ve Radikal Sosyalist Parti yerliyordu. Bu ilerici, demokrat, sosyalist farklı çizgideki partilerin yanı sıra NLF içinde **Gaoda ve Hao Hao mezheplerinin** temsilcileri, **dağlı kabilelerin** sözcüleri, Köylü Birlikleri, Diem rejiminin baskılarıyla yasadışı konuma düşmüş kişi ve topluluklar yerliyordu. Cephe bir yandan Silahlı Propaganda Grupları oluşturarak silahlı mücadeleyi geliştirirken, diğer yandan halk örgütlülüklerini geliştirmeye önem verdi.

Ulusal Kurtuluş Cephesi'nde yer alan tüm dinsel ve siyasal eğilimler komisyonlarda temsilci bulunduruyor, tüm kararlara katılıyorlardı.

Anlaşılacağı gibi, Vietnam değişik etnik grupların bir arada yaşadığı bir ülkedir. ABD özellikle dağlık kesimlerde yaşayan kolonileri NLF'ye karşı kullanmak istemiştir. Emperyalizmin burada da uyguladığı politika “Böl ve Yönet” olmuştur. Ancak NLF buna karşı **“Birleş ve Diren”** sloganıyla halkı birleştiren bir çizgi izlemiştir.

NLF Merkez Komitesi'nde de belli başlı **ulusal azınlıklar, dini gruplar ve mezhepler** temsil edilmekteydiler. Cephenin kitle örgütlerinde de millî ve dinsel açıdan eşitlik politikası işletilmekteydi. Kabilelerin yaşadıkları yerlerde de diğer bölgelerde olduğu gibi Cepheye bağlı olarak oluşturulan yerel yönetim organlarında sorumluluk mevkilerine yerel halkın temsilcileri getirilmiştir.

Kemal: Buraya kadar anlatılanlar içinde  cephe türü örgütlenmeden szedildi. 1- **Viet Minh** (Vietnam Bağımsızlık Birliği), 2- **Lien Viet Cephesi** (Ulusal Birleşik Cephe), 3- **NLF** (Ulusal Kurtuluş Cephesi)... Her koşulda emperyalizme karşı tüm güçleri birleştirmek, Vietnam ulusal kurtuluşunun karakteristik özelliklerinden ve başarılarından biridir. Her üç ulusal cephe de Çin Hindi Komünist Partisi (ve Vietnam Komünist Partisi) nderliğindedir.

Burada, mücadelenin niteliği açısından da bazı noktaları belirtelim. **Viet Minh**'in mücadelesi hem muhtevası, hem biçimi itibarıyla çok yönlüdür. Gerilla savaşı sürdürülür, silahlı propaganda birlikleri vardır, milisler vardır, bunun yanısıra, Kurtuluş Komiteleri önderliğinde grevler, mitingler ve protesto gösterileri de düzenlenmektedir. 1960'lardaki işgalde, stratejik köylerden kitlesel olarak yapılan "Hareket zgrlğ" yürüyüşleri en önemli direniş biçimlerinden biriydi. Keza, işbirlikçi Diem rejiminin ağır baskı koşullarında çok çeşitli yardımlaşma dernekleri de örgütlenmek için kullanılıyordu. 1962'de Diem rejiminin asker toplama kampanyası sırasında kitlesel gösterileri örgütleyenler de bu örgütlenmeleri.

Bu farklılığın nesnel nedenleri de olmakla birlikte, önemli bir kaynağı da Vietnam'daki ulusal kurtuluş savaşının **sınıfsal bir perspektifle** yürütülmesidir.

Viet Minh, bu perspektife bağlı olarak, denetim altına aldığı bölgelerde afyon, tuz, alkol tekellerin kaldırılması, arazi vergilerinin azaltılması, okuma yazma seferberliği, gerici ağalardan el konulan toprakların yoksul halka dağıtılması gibi politikalar ve pratikler de geliştirmiştir.

Bu sınıfsal perspektifin farklılık yarattığı konulardan biri de şudur: Muhbir ve ajanlara yönelik cezalandırmalar Irak'ta olduğu gibi, Vietnam'da da özel bir yer tutar. Çünkü, muhbirlerin, ajanların cezalandırılması devletin otoritesini kırarken, halkın korkudan kurtulmasını sağlar. Halk örgütlenmelerinin n açılır, askeri örgütlenmelerin daha güvenlikli olmasının koşullarını yaratır.

Tabii burada eylemlerin **halka zarar verip vermemesi** açısından Irak ve Vietnam arasında büyük bir fark olduğu da ortadadır.

Gerilla ordusu, NLF, stratejik köylere girdiğinde önce ajanlar tutuklanıp halkın gözünün önünde cezalandırılır. Ancak bu cezalandırmalar yapılırken, ajanların ailelerine dokunulmuyor, onlara zarar vermemeye zen gösteriliyordu. Bilindiği gibi, Irak'taki direnişte ise, direnişi sürdüren bazı grupların islamcı bakış açısı ve pragmatizmlerinin sonucunda, bu açıdan oldukça olumsuz bir anlayış söz konusudur. Halka zarar veren eylemler bir çizgi halindedir ve bu da direnişi zayıflatan, tüm "ulusu", halkın tümünü kapsamasını engelleyen en önemli faktörlerden biridir.

Özlem: Vietnam'da işgale karşı direnişte gönüllü kadınlardan oluşan ve

“Topuzlar Ordusu” adı altında örgütlenen kadın örgütlenmesinin de özel bir yeri vardır. Şehit, tutsak yakınları için yardımları organize etmekten kimyasal savaşa karşı imza toplamaya kadar uzanır eylemleri.

Orjinal eylem biçimlerinden biri Amerikan bombardımanları sonrası ölenleri sedyelere koyup kırmızı giysileriyle karakollara kitlesel yürüyüşler düzenlemektir. Keza asker toplayan araçların yolu üzerine topluca yatarak yolu trafiğe kapatıp asker alımını engellemek de Topuzlar Ordusu'nun önemli eylem tarzlarından biridir... Kadınların mücadelede bu şekilde yer alışı da Irak ve Vietnam arasındaki farklı yanlardan biridir.

Kemal: Vietnam ve Irak'taki mücadelenin bazı niteliklerini böylece görmüş ve “ulusal”lığın nasıl şekillendiğini özetlemiş olduk. Her ikisi de ulusal kurtuluş savaşı niteliğindedir. Ancak hedefleri farklıdır. Önderliklerinin nitelikleri farklıdır. Bu da savaşın politik ve pratik seyrini belirlemektedir. Evet, ABD'nin Vietnam'dan çekilişi nasıl gündeme geldi; şimdi de ona bakalım.

Mazlum: 1960'ların ortasında Güney Vietnam'da işgalci Amerikan askerlerinin sayısı 500 bine ulaşmıştı. İşbirlikçi ordunun da sayısı yaklaşık 900 bindi.

Buna karşılık NLF önderliğinde 30 bin kişilik gerilla gücü ve 80 bin kişilik milis kuvveti bulunuyordu.

Görünürde tabii ki düşmanın büyük bir sayısal ve askeri üstünlüğü vardı. Ancak halk savaşında asıl güçlü olan NLF idi. Sayısı 1 milyon 400 bine ulaşan emperyalistlerin ve işbirlikçilerinin son teknoloji harikası silahları, halkın direnişi ve yaratıcılığı karşısında en ilkel silahlar durumuna düşmüş, etkisizleşmişti.

1960'ların ikinci yarısında Halk ordusunun saldırıları, Güney Vietnam'ın tümüne yayılırken psikolojik üstünlük yavaş yavaş NLF'nin eline geçmişti. NLF 30-31 Ocak 1968'de ülke çapında aynı anda işgalcilere ait 80 yerleşim birimine karşı saldırıya geçti. “**TET Saldırısı**” olarak adlandırılan bu harekatta, halk da kasabaların, köylerin içinden ayaklanarak NLF'ye destek verdi. Saldırı Amerikan ordusu ve işbirlikçi hükümet için tam bir şoka dönüştü.

Bu saldırıların üç önemli sonucu oldu. **Birincisi**, askeri olarak NLF, işgalcilere büyük darbeler indirebilecek durumda olduğunu göstermişti. Başka bir deyişle, işgalciler saldırıları engellemekten acizdiler. **İkincisi**, TET saldırısı, halkın da tamamen NLF'ye destek verdiğinin açık göstergesi olmuştu.

Ve **üçüncüsü**; ki konumuz açısından önemli; TET, Vietnam takviminin yılbaşı günü anlamına geliyordu. ABD askerlerinin Vietnam'dan çekilmesi tartışmaları işte ilk defa tarihe “TET saldırısı” olarak geçen bu operasyondan sonra gündeme gelmiştir. Artık onbinlerle ifade edilen ABD kayıpları, ve en az bunun kadar önemli bir diğer nokta olarak, **Mai Lay Katliamı** gibi geliş-

meler neticesinde Vietnam'daki savaşın niteliğinin halklar tarafından daha net görülmesinin sonucunda bu tarihten sonra çekilme tartişması giderek daha da yoğunlaşacaktır.

Ama geri çekilme tartişmasının gündeme gelmesiyle, geri çekilme arasında yine de epey uzun bir zaman vardır.

Dediğimiz gibi, tartişmanın gündeme gelişi 1968. Ama bundan bir süre sonra da ABD'nin çekildiğini düşünmeyin. Çekilme tartişmasının gündeme gelişine ABD emperyalizminin ilk cevabı, mart ayında, yani çekilme tartişmalarının gündeme gelmesinin üzerinden henüz iki ay geçmişken, Vietnam'a **200 bin kişilik** yeni askeri birlik göndermek oldu. Bunu Vietnam'daki saldırılarını daha da artırması izledi.

ABD, karada savaşı kaybetmişti; ama savaşı kaybettiğini kabul etmeyecekti henüz; Amerika, 1970'ten itibaren sistematik olarak havadan çok yoğun bombalamalara başladı. Yerleşim birimlerini, ormanları, dağları, akarsularını bombalayarak halkı yıldırmaaya çalışıyorlardı.

Özlem: Bu konuda Vietnam kurtuluş savaşına ilişkin rakamlar gerçekten çok çarpıcıdır. Birkaç rnek vermek istiyorum.

Kimyasal maddelerle Vietnam topraklarındaki bütün canlılar yokediliyordu. Gökyüzünden tabiri caizse ölüm yağıyordu.... 85 miligramı New York'un tümünü yokedecek Dioksin adlı maddeden 170 kg, on yıl sonra bile sakat doğumlara yolaçan Orange Agent adlı zehirli gazdan 40 milyon litre, 1961-1971 yılları arasında 90 milyon litre zehirli gaz savaş helikopterlerinden püskürtüldü. Aralık 1972'de 12 gün içinde yapılan hava saldırılarında 40 bin ton bomba kullanılarak ülke harabeye çevrildi.

Vietnam halkının bu savaşta dediğı bedellerin rakamlara dökülmüş halinde şunlar vardı. 83 bin sakat, 8 bin fel, 30 bin kr, 10 bin sağır ve 13 milyon 457 bin 882 l...

Mazlum: Evet, dediğı gibi, saldırının şiddeti çok büyüktü, direniş içinde halkın dediğı bedel de o ölçüde büyük oldu. Ama bu saldırılar ABD açısından gidişatı tersine eviremedi. Savaş bundan sonra NLF'nin işgalcilere karşı saldırılarını giderek boyutlandırması, ABD ve işbirlikçi iktidarın adım adım gerileyişi şeklinde devam etti. Mart 1975'te işbirlikçi hükümetin başkenti Saygon dışındaki tüm ülke kurtarılmıştı.

Nisan'ın ortasında Saygon'un kuşatılması hareketi başlatıldı. Saygon içindeki NLF rgtlenmesi de kuşatmayla birlikte harekete geçti. ABD, 18 Nisan'da Saygon'daki Amerikalıların kenti boşaltması emrini verdi. 29 Nisan'da son saldırı başlatıldı. 30 Nisan 1975'de Saygon düştü. Saygon'un düşüşü, savaşın bitişi ve zafer demektir.

Kemal: Mazlum arkadaş süreci anlattı aşağı yukarı. Ancak burada, bu sonuca gelinceye kadarki süreçte yaşanan bir kaç noktaya dikkat çekmek istiyorum şimdi.

ABD, TET saldırısının ardından yukarıda aktarıldığı gibi, 200 bin asker daha gönderdi, operasyonlarını yoğunlaştırdı. Ama ABD yönetimi bununla da geri çekilme tartışmalarını bastıramadı. O yılın (1968) sonunda yapılan başkanlık seçimlerini kazanan Nixon, 1969 Mayıs'ında "*yabancı kuvvetlerin çekilmesi, ateşkes yapılması ve Güney Vietnam'ın kendi kaderini tayin etme hakkının tanınması*"nı önermek zorunda kaldı.

ABD'nin Vietnam'dan çekilmesinin Aralık 1970'te tamamlanması kararlaştırılmıştı. Fakat ABD, Güney Vietnam'daki işbirlikçi Thieu hükümetinin askeri gücünü artırmadan çekilmedi, bu nedenle ABD Kara ve Deniz Kuvvetleri'nin Vietnam topraklarından ayrılma işlemi 1971 sonuna kadar sürdü.

Peki 1971 sonunda Vietnam'da ABD kara, deniz askeri kalmamasıyla ABD **çekilmiş mi oldu?**.. Hayır. ABD çekilirken, aslında savaşı "**Vietnamlılaştırma**" politikasını yürürlüğe koyarak çekiliyordu. Vietnam halkı birbirine kırdırılacaktı. Bunun için de işbirlikçi orduyu her biçimde güçlendirmeye devam etti.

1971-73 boyunca ABD, işbirlikçi Güney Vietnam ordusuna 700 uçak, 500 top, 400 tank ve zırhlı araç ve çok sayıda gemi, ve **2 milyon ton** savaş malzemesi verdi. Aslında ABD çekilmemişti, işbirlikçi ordu aracılığıyla sürdürüyordu savaşı... Üstelik Vietnam'dan kara ve deniz askerlerini çeken ABD, havadan saldırılarını bu "çekilme"den sonra da sürdürdü. Mesela sadece 1972'nin ilk üç ayında Amerikan uçakları Vietnam'a yüzü aşkın "**koruma saldırısı**" yaptı.

ABD'nin Kuzey Vietnam'ı bombalaması 1972 yılı boyunca hemen hemen kesintisiz sürdü. Bu saldırıların boyutunu göstermek açısından şu örneği verelim: Yılın son 12 gününde Hanoi'nin en kalabalık kesimlerinin hedef alındığı saldırılarda toplam **40 bin ton bomba** kullanıldı.

Ancak ABD'nin Vietnam savaşına karşı muhalefet gerek ABD içinde, gerekse de Avrupa'da oldukça yaygınlaşmıştı. İngiltere dışında tüm Avrupa ülkeleri (İngiltere'nin her katliamda ABD'nin en yakınında olması da yeni bir olgu değil yani) ABD'den bombardımana son vermesini istedi. Amerikan Kongresi'ne sunulan bombardımana son verilmesi önerisi de ezici bir çoğunlukla kabul edildi. Gösteriler her yerde üst düzeye çıktı. Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ne yapılan hava saldırılarına nihayet ve ancak 1973 Ocak'ında son verildi. 27 Ocak 1973'te imzalanan Paris Anlaşması ile ABD resmen savaşın dışında kaldı.

Özlem: Evet, bu son aktarılanlarla birlikte şunu daha somut gördüm ki, aslında öyle kelime anlamıyla anlaşılacak biçimde bir "çekilme" söz konusu

değil. Son ana kadar yapabileceği her Şeyi yapıyor emperyalizm. Kara, deniz güçlerini çekiyor, ama havadan saldırıları sürdürüyor... Vietnam'da çekilmenin "**savaşı Vietnamlılaştırma**" politikasıyla birlikte gündeme geldiği düŐünülürse, Irak'ta da işgalci ABD çekilmeyi "planlasa" bile, çekilmeden önce, işbirlikçi, kukla bir hükümeti güçlendirmek için elinden geleni yapacak, dahası savaşı "**IraklılaŐtırmak**" gibi politikalara baŐvurabilecektir. Ki Irak'ın milliyetler, mezhepler çatışmasına son derece elverişli bir sosyolojik, tarihsel geçmişe sahip olması nedeniyle de bu çatışmanın zemini daha da güçlüdür...

Kemal: Evet, abuk zafer beklentilerine girmek, aynı çabuklukta hayal kırıklıklarını da beraberinde getirir, çabuk zafer hayali kuranlar, bir noktadan sonra emperyalizme karşı zafer kazanılamayacağını düşünmeye başlarlar... Direniş ve savaş uzun sürelidir, zordur. Bugün için öncelikle kavranması gereken halka budur. Yarın için ise, kesin olan Şudur ki, emperyalistler açık veya gizli, işgal ettikleri tüm topraklardan "ekilmek" zorunda kalacaklar, daha doğrusu kovulacaklar. Bu tarihi neticeyi de hiçbir Şey deđiŐtirmeyecek. Sevgili okurlarımız, konumuza noktayı böylece koyarak sohbetimize burada son veriyor, hepinize hoşçakalın diyoruz.

Eğitime ve ıslah edilmeye muhtaç olan kim?

Konu: Tretman

Sevgili okurlarımız merhaba. Ölüm orucu direnişçilerinin açlığını koynundaki yolculukları iyice ilerlerken, Adalet Bakanlığı, “*ortak alanlar*” nakaratına devam ediyor. Oysa bu konuda “kilit” bir kavram var. O kavramın varlığı, “ortak alanlar”ın tecrit sorununa ilişkin bir çözüm olmasını da engelliyor.

TTB’nin geçen hafta yayınladığı raporun bir bölümünde şöyle deniyordu: “*Kapalı spor salonu, kütüphane ya da diğer tüm sosyal alanların tretmana tabi olduğu, buna tabi olmayan hiçbir sosyalleşme ortamı bırakılmadığı, buna uyan tutuklu ve hükümlülerin dahi, fiilen bu hakkı çok sınırlı olarak kullanabildiği saptandı.*”

TTB raporunun söylediği de şudur: “**Tretman**” politikası yürürlükte olduğu sürece, hiçbir hakkın önemi de, anlamı da yoktur. Bu anlamda, bu haftaki sohbetimizi, tecrit sorunu ve tecrite karşı mücadele açısından oldukça önemli olan “tretman”ı ayırdık. Zaman zaman kullandığımız bu kavramı biraz daha açmak istiyoruz.

Özlem: Ben bir giriş yapayım isterseniz. Tretman, –ki İngilizce kökenli bir kavram, “treatment” olarak yazılıyor– sözlük anlamı itibariyle “**tedavi, iyileştirme**” anlamına geliyor. Ancak infaz sisteminin bir parçası olarak tretmandan sözedildiğinde bu kelime, anlamını aşan bir içerik kazanıyor. Aynen şu yine çok kullanılan “rehabilitasyon” kavramının tıpta gayet olumlu bir anlamı olmasına karşın, bunun hapisanelerin dört duvarı arkasında işkence ve zulümle özdeşleşen bir kavrama dönüşmesi gibi... Zaten tretman’la rehabilitasyon, sözlük anlamları açısından da hemen hemen özdeş bir anlamı dile getiriyorlar.

Adalet Bakanlığı’nın hazırladığı bazı yasa tasarılarında olsun, başka bazı belgelerde olsun “tretman”ın karşısına parantez içinde “**eğitme**” yazıldığı görülmektedir.

Örneğin bir dönem çok tartışılan TMY’nin 16. Maddesindeki değişiklik için TBMM’ye sunulan taslakta bu kavram şu şekilde kullanılıyordu: “*Hükümlüler, iyileştirme ve eğitim (tretman) programlarına uygun olarak,*

bu kurumlardaki ortak yaşam alanlarında eğitim, spor, rehabilitasyon ve iş-yurdu çalışmaları ile diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılırlar. ...”

Burada iyileştirme ve tretman’a kısmen farklı anlamlar yüklenmektedir. Ancak her ikisinde de çıkış noktası tutsağın, düzenin yasalarına göre “suç işlemiş” insanın **“hasta”**, **“iyileştirilmesi gereken”** biri olarak kabul edilmesidir. **İyileştirme** ve **eğitime** burada birbirini tamamlamaktadır. Önce iyileştirecek, yani zararlı fikirlerden kurtarılacak, sonra eğitilip “yararlı” fikirlerle yeniden şekillendirilecektir. Bu ikisinin (iyileştirme ve eğitim) birlikte ele alınmasının tam karşılığı aslında **“ıslah”** kavramında bulunabilir.

Mazlum: Ceza, infaz sistemi ve politikaları içinde birbirine benzer veya yakın anlamlı birçok kavram kullanıyoruz. Tabii bunların bir kafa karışıklığına da yolaçmamasını gözetmek lazım. Aralarında nüans farklılıklar olsa da sonuçta bunların hepsinin dile getirdiği politika ve hizmet ettiği hedef, aynıdır. Kavramlar, iki sınıf arasındaki mücadelenin hapishaneler cephesine yansıdığıdır.

Tretman ve rehabilitasyon, farklı anlamlarda kullanıldıkları yerler olsa da, biraz önce de dikkat çekildiği gibi çoğunlukla aynı anlamda, bir “iyileştirme” ve “eğitim”i içeriyor. Neden **“iyileştirme”** kavramı kullanılıyor? Bu elbette çok bilinçli. Bu kavramı kullanmak, tutuklu ve hükümlünün otomatikman **“hasta”** olarak görülmesi ve de öyle algılanması demektir. Çünkü ancak bir hasta tretman’a tabi tutulabilir.

Aynı şekilde bu tanımlamalar, beraberinde düzenin kendini “iyileştirici”, “eğitici” yerine koyarak hastayı “istediği gibi!” tedavi etme yetkisini kendinde görmesini, hastanın verilen ilaçlara(!) itiraz etmemesi gerektiğini de içeriyor. Hatırlanırsa, 12 Eylül’ün hem hapishaneleri, hem hapishane politikalarını teslim alma amacına göre yeniden şekillendirmesiyle birlikte açılan “özel tip” hapishanelerde, klasik personelin dışında bir de **“psikolog”**, **“sosyolog”** kadroları konulmuştu. Bu da bu “hasta” ve “iyileştirme” imajını pekiştirecekti.

Bu anlamda da söz konusu kavramların kullanılması aleni bir yanıltma ve yönlendirme anlamına da gelir. Tretman, bir “iyileştirme”yi değil, **evcilleştirme, uysallaştırma, düzenin dışlisi haline getirmeyi** içerir. Bu yanıltma da başvurulan yöntem ve araçları farklı da olsa, içeride veya dışarıdaki tüm muhalif güçlere karşı uygulanan bir politikadır..

Başka bir ifadeyle, Tretman, tutsaklara düşüncelerini inkarı dayatmanın adıdır. Oligarşinin hapishanelerdeki baskılarının temelinde de bu zihniyet vardır zaten. İktidar, siyasi tutsakları **“iyileştirilecek”** insanlar olarak görmekten vazgeçmedikçe, sorunlar da kolay kolay çözülmez.

Ancak biraz önce dediğim gibi, sorun bu yanıltma sadece tutsaklara ilişkin bir sorun değildir. “Uslandırmak, iyileştirmek”, sömürücü egemen sınıfın tüm

kurum ve politikalarının içine nüfuz etmiş bir zihniyettir. Çünkü onlara göre, bu düzene muhalefet eden, mevcut dünya ve ülkemiz düzenine karşı çıkıp bağımsızlık, devrim ve sosyalizmden sözedener, dahası, herhangi bir hak ve özgürlük için cop yemeyi, hapishanelere atılmayı göze alanlar da “aklı başında” insanlar değildir. Onlara göre, militanca mücadeleler “aklı başında insanların yapacağı şeyler değildir”!

Dolayısıyla, bunu böylece kabul ettikten sonra, muhalif güçler karşısında hep onları ıslah edilecek uslandırılması gereken güçler olarak görürler.

Verilen her hak karşılığında muhalif güçlerin “daha uslanması” beklenir. Bakın anayasanın şu maddesi de değişti, artık muhalif güçlerin de bu demokrasicilik oyununa uyması lazım... DEP’liler tahliye edildikten sonra Cemil Çiçek’in “artık onların da bunun karşılığını vermesi gerekir” açıklaması bu zihniyeti göstermesi açısından çarpıcıdır. Veya 141-142’yi kaldırınca artık solcular da şöyle olmalı, artık “silaha, şiddete başvurmamalı” diyen zihniyet, tecrit ve aslında tüm diğer baskı ve yasakları, cezaları, ve “**tretman**”ın bir aracı olarak kullanılmaktadır. Ama sadece bunlar değil; 141-142’nin kaldırılması örneğinde olduğu gibi, hak ve özgürlük kısıntıları da aynı amaçla kullanılmaktadır. Haklar, özgürlükler, demokratik bakış açısı öyle gerektirdiği için değil, toplumu “usandırmak”, “ıslah etmek” zemininde gündeme getirilmektedir.

Esasında öğrenci kendi okulundaki uygulamalara, memur kendi işyerindeki, işçi çalıştığı fabrikadaki uygulamalara baktığında bu politikanın çok çeşitli örneklerini, yansımalarını görür. Öğrenciden, işçiden, memurdan, gecekonduculudan, köylüden hep –sanki hepsi 5 yaşındaki çocuklarmış gibi– “daha uslu ve akli başında olması” istenir. İşte bu, toplumsal çapta uygulanan bir tretman anlayışından başka bir şey değildir.

Özlem: Şunları da ekleyim. Burjuva politikacılar, bazı politikalarının, kararlarının hemen ilk anda doğrudan anlaşılmasını için bu tür kavramlar kullanırlar. Öyle olduğunda en azından anlamlarını açıklamak için onları kullanma zorunluluğu doğuyor. Tretman, oligarşinin sözcülerinin dilinde, F Tipi hücrelerinde uygulanan zulmün ve yapılmak istenenin üstünü örten bir kavram işlevi görüyor. Aynı zamanda tabii kilit bir kavram.

Adalet Bakanlığı sözcülerinin açıklamaları, genelgeleri, yönetmelikleri önünde sonunda ‘**tretmana uyarlarsa**’ diye başlıyor ve bitiyor.

Aslında **tretman**, oligarşinin yürürlükteki en önemli ve en kapsamlı devlet politikalarından biridir. Halkın ve vatanın çıkarını düşünen, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizmi savunan devrimci beyinlerdeki bu düşünceleri değiştirmeye yönelik bir devlet programıdır. Tıbbın, psikolojinin “beyin yıkama” yöntemleri, siyasi tutsaklara karşı yeniden şekillendirilerek bir teslim alma ve düşüncelerini inkar ettirme politikasına dönüştürülmüş ve bunun adı-

na da tretman denilmiştir.

Kemal: Ceza-infaz sisteminde, hapishaneler sisteminde salt cezalandırmaktan “iyileştirme”ye, yeniden eğitmeye uzun bir dönüşüm sonunda gelinmiştir. Cezanın şekilleniği de tarih boyunca hemen hemen s¼rekli bir evrim geirmiğtir. Bu evrime kısaca bir gözatalım isterseniz.

Köleci dönemde, feodal dönemin b¼y¼k kısmında, cezaların “caydırıcılığı”, esas olarak uygulanan cezanın herkese, kamuya açık biçimde infaz edilmesinde ve ceza aracı olarak başvurulan kırbaçlama, gözlere mil çekme, taşlama, idam gibi, fiziki şiddet yöntemlerinde gr¼lm¼řt¼r. İdamlar, kırbalamalar, bilindiği gibi y¼zyıllar boyunca meydanlarda, herkesin göz¼ ön¼nde yapıldı, cezalandırma bir anlamda “**seyirlik**” bir olaydı. Caydırıcılığı da seyirlik olmasındaydı.

Suçu herkesin ön¼nde itiraf ettirmek, cezanın herkese açık biçimde infaz edilmesi y¼zyıllar boyunca ceza kurumunun ayrılmaz bir parçası olagelmieştir. Herkese açık bir alanda azap ektirme uygulamasındaki dehşet, “ibret” oluşturmaya yöneliktir. Açıkça yapılan fiziki dehşet, “ortak korku”yu yaratacaktır. Mahk¼mların y¼zlerine, omuzlarına veya kollarına kızgın ateşle dağlanarak damga basılması da aynı amaca hizmet eder. (Ve 21. y¼zyılda ateşle dağlanarak değil ama “ıkımaz” m¼rekkeple basılan damgaların da o anlayışın bir uzantısı olduğu aşıkardır.)

Cezanın aynı zamanda “**seyirlik**” bir unsur olması, 1800’l¼ yıllarda değişmiştir. Neden böyle bir değişim oldu peki? Sm¼r¼c¼ egemen sınıflar neden vazgeçtiler bu yöntemlerden?

Mazlum: Bu değişimde tek bir nedenden değil, çeşitli nedenlerden söz etmek daha doğrudur sanırım. Haklar ve zg¼rl¼kler m¼cadelesinde yeni yeni gelişmeler ve kavramlar söz konusuydu. Fakat bu genel gelişmenin ötesinde, somut olarak bu yöntemlerin yararlılığı da zaten tartışılır hale gelmişti.

Çeşitli araştırmalar, pratik gerçeklik, “ibret” olsun diye yapılan açık infazların pek de ibret olmadığını, hatta zaman zaman tam tersine etkiler yarattığını gösteriyordu... Cezanın açık infazı esas olarak “ibret” amaçlıydı. ¼nk¼, yasaların suçlu olarak grd¼ę¼ kişi, **cezanın hedeflerinden yalnızca biridir**. Herhangi bir olayda, herhangi bir kişiye karşı verilen ceza, aslında sadece o kişiyi değil, onun dışında y¼zlerce, binlerce, milyonlarca kişiyi ilgilendirmektedir.

T¼m “muhtemel suçlular”ı, nihayetinde de t¼m toplumu ilgilendirmektedir. Ve o cezayla t¼m “muhtemel suçlular”a, o suçu işlemeyi aklından geçirebilecek herkese açık bir tehditte bulunulmakta, gözdağı verilmektedir. Ancak cezaların alenilik içindeki infazı, y¼zyıllar içinde tersine dn¼řm¼ř, bir

kanıksama yaratmıştır. İbret olsun diye, herkesin gözleri önünde yapılan işkenceler, ibret olmak bir yana, halkların tarihinde örnek alınacak kahramanlar ve kahramanlıklar doğurmuştur.

Sonuçta, bu tür ceza anlayışının yerini giderek hapis-haneler almış, hapis-hanelerin yerleşmesi, bir yanıyla cezanın artık “gözlerden ırak” bir biçimde çekilmesini gündeme getirmiştir. Cezanın açık infazından vazgeçilmiş olsa da, açık infazdaki amaç, yani “muhtemel suçlulara ve topluma” gözdağı verme amacı, yeni cezalandırma sistemlerinde de geçerli olmaya devam etmiştir.

Kemal: Neyin suç olduğu yüzyıllara, iktidarlara göre değiştiği gibi, “suçlular” a nasıl davranılacağı da çeşitli değişimler göstermiştir.

Bir dönem **intikam** duygusu öne çıkarken, bir dönem, suçluya en büyük cezayı yaşatma “ceza”nın esasını oluştururken, bir başka dönem gözdağı veya “pişmanlık getirtme” öne çıkabilmiştir. Veya bazen de mahkumlardan çeşitli biçimlerde yararlanmak anlayışı geliştirilmiştir. Örneğin, *“suçunun cinsine göre az veya çok genişlikteki bir kölelik içinde, devlet hizmetinde kulanılmak”* anlayışı Fransa tarafından yaygın biçimde uygulanmıştır. Fransa’da mahkumlar, tam kölelik koşullarında yol yapımında kullanılmışlar, kırbaçlar altında kölece çalışan mahkumların bu durumu, tüm toplumun gözleri önünde olmuştur. Böylelikle mahkum hem “ekonomik” yarar sağlanacak bir nesne haline getirilmiş, hem de *“hayatının geri kalanını topluma verdiği zararı telafi etmek için harcamaya zorlanan bir insan örneğinin ölümden çok daha fazla etkili bir ibret örneği”* olduğu düşünülmüştür.

Özlem: Belirttiğiniz anlayış içinde *“Topluma verdiği zararın telafisi”* sözü de ilginç. Kölece çalıştırma böyle gerekçelendirilmekte. İlk bakışta mantıklı gibi görünen bu gerekçe, bir dayatma, kölece çalıştırma biçiminde olduğu için kabul edilemez; ama bu uygulamada özellikle de siyasal tutsaklar söz konusu olduğunda işin niteliğini kökten değiştirmekte ve tabii insanları o düşünceleri savunduğuna/savunacağına pişman etmek haline dönüşmektedir.

Aslında buradan hareketle de başka bir şey vurgulamak istiyorum ben. Burjuvazinin modern ceza hukuku ve cezalandırma yöntemleri, “bilim insanları”nın katkılarıyla hazırlanan modern ceza, infaz sistemlerinin mantığı, elbette tarihsel bir gelişimi ifade eder; ama birçok bakımdan da Engizisyon’un bir devamıdır kanımca. Buna belki ilk anda itiraz eden çıkacaktır. Ama bu sohbetimizin konusu olan “tretman” bu devamlılığın en açık ve somut göstergelerinden biridir.

Engizisyon’a göre suçlu “yoldan sapmış”tır. Ve yola getirilmelidir. Bu anlayışa bağlı olarak Engizisyon’un ceza mekanizması *“islah, tedavi, normalleştirme, tövbe ettirme”* gibi kavramlarla şekillendirilmiştir. Engizisyon bunu, diyelim ki vücudu geren işkence aletleriyle yapıyor. Peki bir tecrit hücresinin

vücudu germe aletlerinden farkı nedir?

Filmlerden falan da hatırlarsınız; Engizisyon celladı, suçlunun vücudunu biraz daha gelecek olan çarkı çevirerek suçluya tekrar sorar: “*Şeytanla işbirliği yaptığını itiraf ediyor musun, bu düşüncelerden pişmanlık duyuyor musun?*” Suçludan “olumlu” cevap gelmediği sürece, çark döndürülür, ta ki suçlunun “**vücut bütünlüğünü**” parçalayınca kadar”!

19 Aralık Katliamının hemen ertesinde, 5 Ocak’ta M. Ali Brand’ın CNN Türk’teki Manşet programına çıkan Ertosun, “*Pazartesi’den itibaren ölüm orucunu ve açlık grevini bırakanları ortak kullanım alanlarına çıkaracağız*” diyordu.

Yani: “*Her türlü yaptırıma uy, düşüncelerinden vazgeç, seni ortak kullanım alanına çıkaracağım, değilse **tecrit** edeceğim...*”

Engizisyon celladının işkence aleti, tutsağın “vücut bütünlüğünü” parçalamayı, F Tiplerinin cellatlarının elindeki hücreler ve tecrit, tutsağın “**ruh bütünlüğünü**” parçalamayı hedefliyor. Yani: tretman, esas olarak zorbalıkla, tehditle, şantajla, işkenceyle uygulanan bir politikadır.

Mazlum: Evet, bence de doğru bir benzetme bu. Sömürücü egemen sınıfların muhalif düşünceler ve muhalif insanlar karşısındaki temel bakış açısı değişmediği için, bu **tarihsel paralellikler ve benzerlikler** çıkmaktadır ortaya. Yeniden bugünün somutluğuna dönersek: Tretman’da politika şöyle biçimlenmektedir:

Herhangi bir haktan, yasal veya meşru en küçük bir ihtiyacı dahi karşılamak, **koşullara** bağlanmıştır. Nedir bu koşullar? Bunlar biçim olarak çok çeşitlidir, ancak öz aynıdır. “Koşul”, tretmana uymuş olmaktır. Yani **islah** olmuş olmak, oligarşinin “**eğitimine**” istenilen şekilde cevap vermiş olmaktır. Engizisyon sistemi açısından söylersek: tövbekâr olmuş olmak. Günümüzün F Tiplerinde de tretmanla yapılmak istenen bu. Havalandırmaya çıkmaktan tutun da ziyaret hakkını kullanmaya kadar işte her şey buna tabidir. Yaşamak ve bazı haklardan yararlanmak için “*zararlı, günahkar, asi*” düşüncelerini terketmelisin. O halde şu da açıkça görülüyor ki, engizisyon da, günümüzün tretman politikası da “*ya benim gibi düşünürsün, ya da yoklursun*” diyor tutukluya.

Tretman, tutukluları eski düşüncelerinden kurtarmayı ve onlara yeni düşünceler vermeyi içeriyor. Tutuklunun “kurtarılması” istenen düşünce bellidir. Sosyalizm düşünceleridir bunlar. Bunun yerine verilecek (dayatılacak) olan ise emperyalizmin ideolojisi, kültürüdür. Dolayısıyla burada “*tutuklularını topluma kazandırma*” değil, olsa olsa tutukluları **düzene kazandırma** söz konusudur.

Tretman öyle bir politikadır ki, kurallara uymak, dayatmalara boyun eğmek, tutsağı baskıdan kurtarmaz. Çünkü aslında tretmanın amacına ulaş-

bilmesi için, tutuklu veya hükümlünün kişiliğini yoketmek zorundadır. Bu anlamda tretman politikasının uygulandığı yerde *“tutuklu ve hükümlülerin düşüncelerinden vazgeçmeleriyle de yetinilmeyerek nasıl kişiliklerinin parçalandığı, insanlıktan çıkarılmaya çalışıldığı, zayıflık gösterenlerin, direnemeyenlerin nasıl insanlıktan çıkarılıp kendilerinden nefret eder hale getirildiği”* birçok örnekte görülmüştür.

Kemal: Burada sadece havalandırma, ziyaret gibi hakların ötesinde bir konu daha vardır; bizzat ceza kurumunun kendisi tretmana tabi kılınmıştır. Cezanın çekilmesi ve süresi de “tretman”la birlikte yeniden şekillendirilmiştir. Cezalar, “koşullara göre” basamaklandırılmış ve değişebilir bir biçim verilmiştir.

Şu nedenle ki; herhangi bir ceza, *“ebediyen geçerli olmak üzere”*; değişmesi hiçbir biçimde mümkün olmayan bir ceza olarak saptanırsa, o cezanın üzerinden bir baskı yapma imkanı, cezayı (çok yatırma veya az yatırmayı) bir şantaj ve pazarlık unsuru olarak kullanma imkanı da kalmayacaktır.

Tutukluyu hasta olarak görme zihniyeti burada da devrededir aslında. *“Hastanın tam iyileşip iyileşmediğine göre tedavisine son veren veya sürdüren hekim gibi; bu iki varsayımdan birincisinde olduğu gibi, kefaret mahkûmunun tam olarak ıslahı halinde sona ermelidir; çünkü bu durumda onu hapis tutmak yararsız hale gelmiştir ve buradan hareketle, ıslah olan için insanlık dışı olduğu kadar, devlet için de boşuna bir masraf haline gelmiştir.”* (Michel Foucault, Hapishanenin doğuşu, syf. 355)

İşte ceza olayının çektirilmesi böyle şekillendirildiği için zindancıların *“şöyle yaparsan infazını yakarız”, “böyle yaparsan erken tahliye ederiz”* demeleri mümkün olmuş ve cezanın süresi de “tretman”a tabi kılınmıştır.

Mazlum: Tretman’ın veya rehabilitasyonun esasında beyin yıkama vardır. Tecriti de bunun için uyguluyorlar zaten. Buraya kadarki anlatımlardan görüleceği gibi **tecrit ve tretman**, birbirinden ayrı düşünülemeyecek iki kavramdır zaten. Tecrit, “Tretman”ın yani “düşünceleri değiştirme” politikasının en temel yöntemidir.

Burjuvazi, devrimcileri, sosyalistleri onyıllarca **“beyinleri yıkanmış”** olarak karalamıştır. Tabii bu tür demagojilere inanılabilirlik kazandırmak için komünist blokta nasıl beyin yıkama teknikleri geliştirildiğine dair de onyıllar boyunca sayısız rivayet salınmıştır ortalığa. Oysa, **“Beyin yıkama”** konusunda çok ısrarlı bir şekilde onyıllardır çaba sarfeden, bu işe büyük ekonomik kaynaklar ayıran burjuvazinin kendisidir. Çünkü haklı ve meşru olanların bu tür yöntemlere ihtiyaçları yoktur ama burjuvazi *“ah böyle bir yöntem olsa”* diye en çok yalvaran ve buna en çok sevinecek olandır.

Hücre tipi hapishaneler de aslında burjuvazinin bu “beyin yıkama” arayış-

larının bir ürünüdür. Amerika’da inŒa edilen ilk Yüksek Güvenlik Cezaevleri’nden biri olan Marion hapishanesinin tasarısı, 1961’de yapılan **Beyin Yıkama Konferansı**’nda tesbit edilmiŒtir. Evet, konferansın adı, açıkça ve alenen böyledir. Adı üstünde olduğu gibi, konferansta insanların beynini nasıl yıkarız diye tartiŒılmıŒ ve bunun için eŒitli projeler ortaya atılmıŒtır. Marion hapishanesi, iŒte bu projelere uygun olarak, tecriti en yoğun Œekilde uygulayabilecek bir mimarıyla 1963 yılında aılmıŒtır. (Bkz. Sessiz lm, mit KoŒan, syf. 142)

Tecrit politikasıyla ilgili özellikle Amerikan, Alman ve İngiliz emperyalizmleri tarafından yapılan tüm “bilimsel” deneylerde, cevabı aranan tek soru budur: Tutukluları nasıl olur da mevcut kiŒiliklerinden çıkartıp yeni bir kalıba dkeriz? Tecrit politikasını uygulayanların deneyimlerinden çok yararlandıkları hapishanelerden biri de ABD’deki **“Butner Tabutluğu”**dur.

Bu tabutlukta da, tecrit yine en yoğun Œekilde uygulanırken, sonraki yıllarda ABD hapishane sisteminin en temel uygulamalarından biri haline gelecek olan **zorla alıŒtırma** yöntemi uygulanmaktadır. alıŒtırma “tretman”ın da en temel parçasıdır burada. (Yakında lkemizdeki hapishanelerde de “alıŒma zorunluluğu”nun yaygınlaŒtırılması dŒnlmektedir.)

“Butner Tabutluğu”, bir **“tedavi merkezi”** olarak tanımlanmakta (Yine, artık iyi tanıdığımız ‘hasta’ ve ‘iyileŒtirici’ tanımları!), bu merkezde uygulanan ana terapi de “iŒ terapisi” olmaktadır. Hapishanenin kuralı kısa ve açıktır: *“Kim alıŒırsa (kendilerinin öngördüğü normlarda), sosyal iliŒki hakkına sahip olur.”*... Ertosun’un CNN ekranlarında söylediğini hatırlayın: Kim lm orucunu bırakırsa, kim diremezse, sosyal alanlardan yararlanır.

Kemal: Toparlarken, Mazlum’un söylediklerine bir ek yapayım. Özellikle emperyalist merkezlerde yapılan “hapishane” teorilerinde tutuklu **“Beyin Yıkama objesi”** olarak geçiyor, yani biraz önce zlem’in anlattığı beyin yıkama amacı bu szedeŒle kanıtlanıyor. Sonuçta tretman da buna çıkıyor zaten. Bir Œekilde “beyin yıkama”; iŒkenceyle, hücreyle, tecritle, infaz yakmayla, akla gelebilecek her yöntemle, tutsakların dŒncelerini deėiŒtirme. Ya dŒncelerini deėiŒtireceksin, ya tecrit edileceksin!

Ve düzen, infazlarla, F Tipleriyle, tecritle tüm halka diyor ki; ıslah olun, uslanın, bu dŒncelerden vazgeçin, değilse, iŒte böyle olursunuz! Teorik anlamda daha baŒka Œekillerde de tanımlar yapabiliriz ama tretman’ın pratik ifadesi iŒte budur.

Sevgili okurlarımız, hepinize sevgilerimizi, selamlarımızı yollayarak Œimdilik hoŒakalın diyoruz.

Konu: AZINLIKLAR -1

Tarihe bakalım: Herkes 'birinci sınıf' vatandaş mı?

Bir Ermeni'ydi Hrant Dink. Kendisinin bir konuşmasında söylediği gibi, 1910'lu yılların başında nüfusları üç milyon olan ve 1920'lere geldiğinde nüfusları 300 bine düşmüş olan bir halkın ferdiydi.

Şimdi bir düşünelim; bir halkın belli bir bölgedeki nüfusu nasıl olur da böyle değişir?.. Bu büyük, bu olağanüstü “nüfus” farklılaşması, bu topraklar üzerinde uygulanagelen “milliyet” politikasının en çarpıcı ifadelerinden biridir.

Evet sevgili okurlarımız. Bu haftaki sohbetimizin konusu, ülkemizdeki “azınlıklar”ın durumu olacak. Sohbetimiz içinde hem “azınlıklar”ın nasıl bir toplumsal kategori olduğu gibi genel yanlarını, hem de ülkemizdeki azınlıkların durumunu ele alacağız. Evet Özlem, sen bir giriş yap bakalım.

Özlem: Bu konuda önce şu noktayı belirteyim. Ülkemizdeki azınlıklar kimlerdir diye bir soruyla azınlıklar konusunu araştırmaya başladığınızda bu sorunun **resmi** cevabının farklı, **sosyolojik** cevabının farklı olduğunu görürsünüz.

Sosyolojik olarak, azınlık, “*belli bir toprak parçası üzerinde toplu olarak yaşama ve ulusal bir yoğunluk teşkil etme durumundan uzak, ama kendine özgü dilleri, kültür, gelenek ve alışkanlık biçimleri ve tarih birliğine sahip olan halk grupları*” olarak tanımlanabilir.

Başka bir deyişle, azınlık denilince, dil, kültür, gelenek ve alışkanlıklar gibi ulusal bazı özelliklerini şu ya da bu ölçüde korusalar da, ulusal bir topluluk oluşturamayan halk toplulukları anlaşılmalıdır.

Son olarak Halk Sınıfı kitabından aldığım tanımı da aktarayım isterseniz: “*Azınlık, buldukları toplum içinde dilleri, kültürleri, etnik kökenleri itibarıyla toplumun diğer kesimlerinden ayrılan, ancak bir ulus özelliği göstermeyen, ya da bu özelliklere daha önce sahipse bile bunları büyük ölçüde kaybetmiş olan topluluklara denir.*”

Ülkemizde ulus niteliğine sahip iki halk topluluğu vardır: Türkler ve Kürt-

ler... Bunun dışında ise azınlık veya literatürde bununla aynı anlamda kullanılan milliyetler olarak, onlarca halk topluluğundan sözetmek mümkün. Bu olgu, kimileri tarafından Anadolu'nun bir **"halklar mozaığı"** olduğu şeklinde tanımlanır, halk ağzında **"73 millet"** diye ifade edilir. (Daha doğrusu halk ağzında bu 72.5 millet şeklindedir ama söz konusu "buçuk" ifadesi Çingenele-re karşı bir hakaret anlamında kullanıldığından biz "72.5 millet" deyimini 73 olarak düzeltiyoruz.) Çeşitli akademik çalışmalarda, ülkemizde azınlık olarak adlandırılabilir 50 civarında topluluk olduğundan sözedilmektedir. Biz burada belli başlılarını sayacak olursak, ilk akla gelenler: **Arap, Çerkes, Gürcü, Boşnak, Laz, Azeri, Terekeme, Çingene, Ermeni, Rum, Süryaniler'**dir.

Fakat Türkiye'de bunlardan sadece Ermeniler, Rumlar, Süryaniler, yani gayri-müslim olanlar azınlık olarak kabul edilirler. Onların azınlık olarak kabul edilmesi de Lozan Anlaşması'nın sonucudur.

Fakat bir başka ilginçlik şudur ki, ülkemizdeki yönetimin azınlık saymadığı azınlıklar da kendilerini azınlık olarak görmezler pek. Çünkü "azınlık" olmayı geri, aşağılayıcı, onur kırıcı bir konum olarak görürler. Bu anlamda da *"biz azınlık değiliz, bu ülkenin asli unsuruyuz"* söylemine sarılırlar hep. Tabii, azınlıkların tarih boyunca hep aşağılandığı bir ülkede azınlık olmayı kabul etmek zor biraz.

Sonuçta hem resmi politikanın onları azınlık olarak görmeyip, dillerini, kültürlerini yasaklaması, hem de bu kesimlerin kendilerini azınlık olarak görmeyip Türkleştirme politikalarına karşı direnememeleri neticesinde, azınlıkların "azınlık" olarak kabul edilmediği, öyle tanınmadığı bir tablo çıkmıştır ortaya.

İşte bu yok sayma politikası sonucu bu kesimler genelde "Türkçeyi değişik şive ile konuşan kesimler" olarak bilinirler. Örneğin Lazlar; pek çoklarına göre en karakteristik özellikleri uzun burunları olan, fındık'a fınduk diyen, Türkçeyi "farklı bir şive"yle konuşan bir kesimdir. Keza, Laz olmanın başka bir şey, Karadenizli olmanın başka bir şey olduğu, çoğu insan tarafından pek bilinmez, bunlar aynıymış gibi düşünülür. Ve tabii ki "onlar da" Türktür! Lazlar'ın ayrı bir ulus olduğu geniş kitleler nezdinde bilinmez fazla.

Mazlum: Bir kere baştan şunu da belirtelim. Ulusal sorunun olduğu hemen her yerde azınlıklar sorunu da vardır. Çünkü ulusal anlamda **inkarcı, asimilasyoncu, yasakçı** bir politika söz konusu olduğunda, hakim ulus dışındaki tüm ulus ve milliyetlerin bundan etkilenmesi kaçınılmazdır. Herhangi bir ulusa karşı diline, kültürüne konulan yasak, kaçınılmaz olarak diğer azınlıklar üzerinde de dil, kültür yasağını beraberinde getirir. Ülkemizde de böyle olmuştur. Ülkemizde Kürt inkarı nedeniyle bir "ulusal sorun" olduğu gibi, pek çok halk topluluğunu içeren "azınlıklar sorunu" da vardır.

Ülkemizdeki azınlıklar, dilleri, kültürleri yasaklanmış durumdadırlar. Da-

hası, bu yasakların öncesinde birçok azınlık, katliamlar yaşamıştır. Mesela bugün ülkemizde çok küçülmüş topluluklar halinde bulunan azınlıklardan **Nasturiler**, böyle bir katliam yaşamışlardır. **Asuriler** büyük katliamlar yaşamışlardır. Keza yukarıda denildiği gibi pek bilinmese de **Lazlar** da defalarca katliamlar yaşamışlardır. Dolayısıyla bugün belki resmi tarih kitapları bu katliamlardan sözetmiyor olsa da bu yaşananlar, halkların tarihsel belleklerinde bir şekilde varlıklarını sürdürürler.

Osmanlı'nın ve sonrasında Cumhuriyet iktidarlarının azınlıklar politikalarını konuşurken, bu katliamları yeniden örnekleriz şimdi ben konuyu fazla dağıtmamak için Özlem'in bıraktığı yerden azınlıkların genel olarak tanımına ve durumuna ilişkin birkaç ek yapayım.

Azınlıkların ortaya çıkmasında birçok etken vardır. Herhangi bir topluluğun uluslaşma sürecinde yaşanan altüst oluşlar, tarihi olarak savaşlar, kıtlık gibi nedenlerle yaşanan göçler, toplumsal çözümler, uluslaşma süreçlerinin yarım kalmasına yolaçmış veya bu toplulukların belli kesimlerini ana topluluktan uzağa savurmuştur... Ama onlar buna rağmen, bütün olumsuz dış etkenlere rağmen kimi ulusal özelliklerini şu ya da bu oranda korumuşlardır.

Bazı durumlarda, topluluğun ana kesimi uluslaşma sürecini tamamlarken, ondan ayrı düşen kesimler başka ülke sınırları içinde azınlık olarak kalabildikleri gibi (mesela Ermeniler böyledir, Ermeniler uluslaşma sürecini tamamlamışlardır, bir Ermenistan vardır, ama bu ana topluluktan ayrı düşen bir kesimi ülkemizde azınlık durumdadır.) bazı durumlarda da topluluk tarihsel olarak uluslaşma sürecini tamamlayamamıştır... Mesela Lazlar bu konumdadırlar.

Kemal: Gayri-müslim azınlıklarla müslüman azınlıkların konumları, sahip oldukları hak ve özgürlükler birbirinden oldukça farklıdır.

Ermeni, Rum, Süryani gibi gayri-müslim azınlıklar, Lozan Anlaşması'nda varlıkları ve hakları tanımlanmış azınlıklardır. Bu anlamda kendi "ulusal" kurumlarına sahiptirler. Dillerini serbestçe konuşabilir, kendi okullarını açabilir, dini ve folklorik kurumlarını muhafaza edebilirler.

Fakaaat... Ermeni, Rum azınlıkların varlıkları kabul görmesine, dilleri ve kültürel etkinlikleri hukuki yasallığa sahip olmasına karşın, bir düşmanlık politikasıyla karşı karşıya olmaları hiç değişmemiştir. Bu hakların uluslararası anlaşmalarla "güvence" altına alınmış olması nedeniyle bu azınlıklara ait kurumlar kapatılmasa da, yıllardır sürdürülen çok yönlü bir baskı ve demagoji ile bu kesimler adeta tecrit edilmişlerdir.

Ülkemiz yönetiminin müslüman azınlıklara yönelik politikası ise tamamen **yok sayma** biçimindedir. Daha en baştan varlıkları yok sayıldığı için, ulusal özelliklerini koruyacak, yaşatacak hiçbir kurumsallaşma ve örgütlenme girişimlerine izin verilmemiştir. Halen de verilmemektedir. Dilleri yok sa-

yılmış, kùltürleri baskı altına alınmış, ulusal kimlik ve kùltürlerini şu veya bu biçimde ifade etmeye kalkıştıklarında “bölücü” olarak görülüp baskıya maruz kalmışlardır.

Mazlum: Böyle olması da kaçınılmazdır. Çünkü “Türkleştirme”, hemen hemen Cumhuriyet’in kuruluşuyla yaşıt bir politikadır.

Dönem dönem şu veya bu kesimin varlığını kabul eder görünen politikalar da geliştirilmiştir. Ama bunlar kalıcı olmadığı gibi, sistem tarafından gerçek anlamda benimsenmemiş, bu anlamda da bu tür politikalar ilk fırsatta rafa kaldırılmıştır.

Mustafa Kemal, 1920’lerin başlarında şöyle demektedir. “*Türkiye’de sadece Türkler yaşamıyor, Çerkesler, Kürtler, Lazlar ve Araplar da yaşıyor ve Türk ulusu bu müslüman halklardan oluşuyor.*” (Peter A. Andrew, Türkiye’de Etnik Gruplar. syf.36)

Şimdi bu sözlerde ulusal sorun ve azınlıklar sorunu açısından sanki “demokratik” bir yaklaşım varmış gibi görünüyor, daha doğrusu en azından farklı ulus ve milliyetlerin varlığı kabul ediliyor gibi... Ancak bu yaklaşımın odağında da “**Türkleştirme**” vardır. Bunların hepsinin farklı olduğu kabul edilmekle birlikte hepsine kendini “Türk ulusu” olarak tanımlama dayatılıyor. Ki, sonraki yıllarda geliştirilen Güneş-Dil teorisiyle bu dayatma açıkça ırkçı bir muhteva da kazanacak ve gerek Kürt ulusu gerekse de diğer ulusal azınlıklar üzerindeki baskılar, daha sistemli ve sürekli hale gelecektir.

Özlem: Fakat ilginç olan, 80 küsur yıldır bu baskı sürdürülmesine rağmen, oligarşinin tüm partilerinin bu ulusal baskıları inkar ediyor oluşudur.

Mesela, “*Türkiye’de yaşayan herkes birinci sınıf vatandaştır*” söylemi, hakim ulus dışındaki ulus ve azınlıklar üzerindeki baskıyı gizlemek amacıyla yıllardır başvurulan bir demagojidir.

Oysa en başta hukuk sistemi, hakim ve ezen ulusa göre şekillenmiştir. Bir ülkenin tüm vatandaşları hukuken eşit olmalıdır değil mi? Evet, ama gerçeklik öyle değildir. “*Türklüğü aşağılamak, Türklere hakaret etmek*” bir suçtur bu ülkede, Türk Ceza Kanunu’na yazılmıştır bu maddeler, ve bu suçtan yüzlerce devrimci, aydın yargılanmıştır. Hrant Dink’e ceza verilen son yargılamanın konusu da buydu. Ama “*Arapları aşağılamak*”, “*Ermenileri aşağılamak*” diye bir suç yok... “*Lazları aşağılamak, Kürtleri aşağılamak*” da suç değil... Peki bu nasıl eşitlik, bu nasıl bir hukuk o zaman?

“*Kardeşçe yaşıyoruz*” tespiti de, aslında gerçeğin tam ifadesi değildir. Halkların niyeti ne olursa olsun, sonuçta bu kardeşlik zehirleneli çok uzun zaman olmuştur. Bu kardeşlik soyut olarak ele alındığında hiçbir şey ifade etmez. Mesela faşist MHP’lilerin sloganlarından biri de şöyledir: “*Kürt Türk kardeşdir, ayırım yapan kalleştir*”... Şimdi kabaca bakıldığında ne güzel işte,

Kürtler'in ve Türkler'in kardeş olduğunu söylüyor, savunuyor diye düşünür herhangi biri. Ama öyle olmadığını biliyoruz. Bu sözün arkasında, "kardeşlik" adına, kendi ulusal kimliğini inkar etmeyi dayatan bir şovenizm olduğunu biliyoruz. Egemen sınıfın kardeşlik söyleminin tümü böyledir; "Kardeş"ler, "Türk olduğunu kabul ettiği" sürece bir sorun yoktur. Ama kendi ulusal kimliğini öne sürdüğünde, o zaman egemen sınıfın dilinde "bölücü" olurlar, "terörist" olurlar...

Herkes "birinci sınıf vatandaş" deniyor, kanun önünde herkes eşittir deniyor, hepimiz kardeşiz deniyor ama, bu "birinci sınıf!" vatandaşların milyonlarcası kendi dilini konuşmıyor. Herkes eşit olmasına rağmen, birine hakaret etmek suçken, ötekine hakaret suçtan bile kabul ediliyor.

Elbette bu eşitsizlik, sadece hukuk düzeninde değil, sosyal, kültürel alanlara da yansıyor. Mesela, Ermeniler'e, Araplar'a, Kürtler'e, Lazlar'a yönelik sayısız aşağılayıcı deyim, fıkra, benzetme vardır. Ama Türkler'e ilişkin böyle bir mizah gelişmemiştir. Çünkü Türkler "hakim" ulustur, "ezen" ulustur!

Kemal: Evet, ulusal baskı, asimilasyon hep inkar ediliyor, ama inkar tarihi gerçekleri yokedemiyor tabii yine de. Mesela bakın önümde bazı notlar var. Osmanlı'nın son dönemlerinde 1908 Meclisi'nde 14, 1912'de 13, 1914'teki Meclis'te ise 13 Ermeni milletvekili yer almış. Mesela Cumhuriyet döneminin ilk meclisinde de onlarca Kürt mebusun yanısıra, "**Lazistan Sancağı**"ndan gelen "**Lazistan Mebusları**" vardır. Peki sonra ne oldu bu Ermeniler'e? Bu Lazlar'a ne oldu?

İnkâr politikaları, bu sorulara cevap veremiyor tabii. Bu nedenle de oligarşinin tek yaptığı, baskıyla, yasakla bu tarihi soruların sorulmasını önlemektir. Ermeniler bu topraklar üzerinden silinmiş. Lazlar'a, Lazlıklarını unutturacak boyutlarda baskı ve asimilasyon uygulanmış. Çerkesler'in önemli bir kısmı, kendi ulusal kimliklerinden uzaklaştırılıp adeta "devşirme" haline getirilmiş.

Mazlum: Burada hemen bir ara not olarak şunu da ekleyim. Oligarşinin azınlıklar politikasının dikkat çekici yanlarından biri de, düzenle, sistemle bütünleştirilen azınlıkların çeşitli "kültürel" özelliklerini yaşatmasına daha hoşgörülü yaklaşım, icazet verilmiştir. Mesela Çerkesler, görünürde "ulusal kültürlerini" yaşatır gibidirler ama aslında yaşattıkları biçimsel olandır. Değilse, asimilasyon süreci işlemektedir.

Özlem: Ben tekrar gayri-müslim azınlıklar meselesine döneyim. Gayri-müslim azınlıklar, "azınlık" olma hakları bizzat Türkiye Cumhuriyeti'nin imzaladığı anlaşmalarla güvence altına alınmış olmasına rağmen, yine de Lozan'dan bu yana büyük baskılarla yüzyüze gelmekten kurtulamadılar. Denilebilir ki, oligarşi bu kesimleri o haklara sahip olduklarına pişman etmek için

elinden geleni yapmıştır. Hatta bazen bu baskılar açıkça “Lozan haklarınızı kullanmayın” demeye kadar varmıştır.

“Türk milliyetçiliğinin şahlandığı” ‘30’lı yıllarda, Trakya bölgesinde hatırı sayılır bir nüfusa sahip olan Yahudi nüfusa karşı açıkça “*Lozan haklarından vazgeçin, yoksa kötü olur*” telkinleri yapılmıştır. O zamanlarda güya Yahudiler’in de kendi okulları vardır, kendi ibadetlerini yapabilmektedirler ama bir süre sonra baskı ve katliam tehditleriyle, yağma, talan saldırılarıyla onlar da Anadolu’dan kovulmuşlardır. Yahudiler ‘40’lı yıllarda büyük ölçüde İsrail’e göç ettiler. Bunun bir nedeni ise 1948’de İsrail Devleti’nin kurulmasıdır ama bir diğer nedeni de bu tür baskılar ve o dönem çıkarılan Varlık Vergisi’dir.

Evet, dediğim gibi, gayri-müslim azınlıklar, hukuken azınlık hakları konusunda bir muğlaklık olmamasına karşın, çok baskılar gördüler. En çok baskı görenler, en çok aşağılananlar da hiç kuşku yok ki Ermeniler’dir.

Mazlum: Evet, öyle olduğuna hiç kuşku yok. Ülkemizde Ermeni olmak adeta suçlu olmak gibidir. “*Ermeniler’e yaşam hakkı yoktur; Ermeniler’le ilişki kurmak, dost olmak ise beterin beteri bir suçtur.*”

Burjuva basında Ermeniler’i aşağılayan her türlü deyim ve yazı serbesttir. Filmlerde, televizyon dizilerinde ayın zihniyet geçerlidir. “*Ermeni dünyanın en aşağılık insanıdır, insanlığın tüm değerlerine yabancıdır, en aşağılık suçların işleyicisidir, her şeyden önce de yeminli Türk düşmanıdır!...*” Evet, tasvir edilen Ermeni kabaca böyle bir şeydir.

Haklıyız Kazanacağız’da yer alan bir örneği aktarmak istiyorum:

“*12 Eylül Cuntası döneminde bir devrimciyi yargılamaya kalkan Adana Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı hazırladığı iddianamede bu devrimciye hakaret olarak ‘Ermeni oğlu Ermeni’ demektedir. ‘Ermeni’liğin en aşağılatıcı küfür sayılabilmesi kendini bilmez bir savcının zırvalamasıyla sınırlı değildir. Devlet politikasının yansımasıdır ve yaygın olarak işlenmektedir.*”

Hem suçlu, hem güçlü deyiminin karşılığını oligarşinin Ermeni sorununa ilişkin tavrında görmek mümkündür. Oligarşi Osmanlı mirasını reddetmemekte, üstlenmektedir. Böyle olunca, Osmanlı’nın işlediği suçlar söz konusu olduğunda da hemen inkar ve savunmaya geçmektedir.

Oligarşinin Osmanlı’dan miras aldığı en büyük suçlardan biri de Ermeni soykırımıdır. Oligarşinin onyıllardır bu konudaki politikasının odağında soykırım inkarı vardır. Soykırımın üstünü örtmek için ileri sürülen iddia şudur: “*Ermeniler tarih boyunca Türkler’i katletmişlerdir!*”

Bu iddiayı kanıtlamak için de ikide bir “toplu mezar” bulunur. I. Emperyalist Paylaşım Savaşı’ndan kalmış her kemik yığını, “*Ermeniler’in canavarlığı*”nın kanıtı olarak gösterilir.

Kemal: Peki gerçekte ne oldu o zaman? Buna da kısaca bakmakta yarar var.

Mazlum: Bu noktada isterseniz önce Osmanlı'nın şu ünlü "hoşgörü"süne değinelim.

Osmanlıcılar, Osmanlı'nın kimsenin diline, dinine karışmadığıyla övünürler hep. Tezlerinden biri de Ortadoğu'da bugünkü durumu gösterim "*Osmanlı buralarda dört yüz yıl hükmetti, barış içinde yönetti*"dir... Osmanlı'nın hoşgörülü olduğu tezi, aynı zamanda soykırım yapmadığının kanıtı olarak ileri sürülür... Madem öyleydi, Ortadoğu'daki Araplar Osmanlı'ya karşı niye ayaklandı?.. Madem öyleydi Ermeniler niye ayaklandı?

Aslında mesele Osmanlı'nın hoşgörülü olup olmamasında değil, tamamen tarihseldir. Ermeniler, Osmanlı döneminde uzun yıllar kendi ulusal özelliklerini, kültür ve geleneklerini sürdürmeye devam ettiler. Tarihsel ve bilimsel olarak bunun en temel nedeni, Osmanlı'nın "hoşgörüsü" değil, Ermeniler'in daha ileri bir uygarlığa sahip olmalarıydı. Sanayileşme, sermaye birikimi, eğitim gibi açılardan Ermeniler, ileri düzeydeydiler. Dolayısıyla daha geri bir uygarlık düzeyinde bulunan Osmanlılar tarafından özümlemeleri, tarihsel olarak mümkün değildi. Bu anlamda da çok çeşitli baskılara karşın, Osmanlı egemenliği; vergi alma ve idari denetimi kurmaktan ibaret kalmış, toplumun iç yapısına nüfuz edememiştir.

Aslında bu, yeryüzündeki hemen tüm fetih hareketlerinde görülen bir durumdur. Marks ve Engels toplumlar tarihini incelerken, bunun birçok örneğini aktarırlar. Engels, Anti-Dühring'de, ekonomik olarak geri durumdaki çeşitli toplumların, kendilerinden daha ileri durumdaki çeşitli toplulukların ülkelerini fethettikleri durumlarda, "*fethedilen halk tarafından özümledikleri, çoğu kez onun dilini bile benimsemek zorunda kaldıklarını*" örnekler. Böyle olmadığında bile, en azından fethettiğini özümseyemez. Osmanlı'nın özellikle Ermeni, Rum, Yahudiler karşısındaki durumu böyledir.

Osmanlı son derece güçlü merkezi bir örgütlenmeye sahip olduğu için, fethettiği toplumlar tarafından özümlememiştir; ama ama öte yandan Osmanlı da onların iç yapısını dağıtıp özümlemeyi başaramamıştır. Ermeniler'in daha ileri bir uygarlığa sahip olmaları, üretimde katettikleri mesafe, ticarete oynadıkları rol, Batı Avrupa Hıristiyan uygarlığı ile olan ilişkileri gibi nedenlerden ileri gelir. "*Ermeniler ticarete Rumlarla birlikte önemli bir güç durumundadırlar. Nitekim Osmanlı yönetiminde, İstanbul ve İzmir'de Ermeni ve Rum kolonileri oluşmuş, Ermeni ve Rum sermayesi demiryolları güzergahlarında ekonomik güç oluşturmuşlardır.*"

Tabii, Ermeniler'in hepsi aynı durumda değildi. Büyük şehirlerde, Avrupa sermayesinin desteğinde ticaretle uğraşarak palazlanan bir kesim olduğu gibi, özellikle Anadolu'da çiftçilik ve küçük işler yaparak yaşayanlar da vardı.

Osmanlı toplumu içinde kapitalist gelişmeye ilk intibak edenler, azınlıklardır. Ticarete biriktirdikleri sermayeyi, sanayi yatırımlarına dönüştürmüşlerdir. O kadar ki, *“1914’de Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yatırılan sermayenin % 85’i azınlıklara aiten, Türklere ancak % 15’i aittir.”*

Bu gelişmenin doğal sonucu, o zamana kadar Osmanlı tarafından işgal ve ilhak edilmiş topraklar üzerinde yaşayan çeşitli halkların bağımsızlık istemlerinin yavaş yavaş yükselmeye başlamıştır. Önce Yunanlılar, ardından da Bulgarlar Osmanlı’ya karşı isyan ederek ulusal bağımsızlıklarını kazandılar. Bu bağımsızlık savaşlarının etkisiyle Ermenilerde de kendi devletini kurma düşüncesi gelişmeye başladı.

Bunun “ihamet”le, Osmanlı’yı sırtından vurmakla ve benzeri tanımlamalarla ilgisi yoktur. Bu tarihsel gelişimin bir sonucudur.

Ne var ki, bundan sonrası katliamları, trajedileri, halklar adına yanlışlıkları içererek gelişmiştir.

Kemal: Evet arkadaşlar, bu katliam ve trajedileri ve oligarşinin azınlıklık politikasındaki diğer boyutları, sohbetimizin ikinci bölümünde işlemeye devam edeceğiz. şimdilik hoşçakalın.

Konu: AZINLIKLAR -2

Azınlıklar Sorunu'nu 'YOKEDEREK' çözme politikası

Sevgili okurlarımız merhaba!.. Azınlıklar konusuna devam edeceğiz bu haftaki sohbetimizde. Zaten hepinizin gördüğü gibi, konu halen güncelliğini koruyor. “Hepimiz Ermeniyiz” sloganı etrafında yoğun bir tartışma sürüyor. Slogandan kimlerin rahatsız olduğuna baktığımızda, tartıştığımız konudaki saflaşmayı da görmek mümkün. Slogandan sadece Bahçeli değil, AKP'den CHP'ye, Genelkurmay'dan burjuva medyaya kadar oligarşinin hemen tüm kesimleri rahatsız oldu. Sadece ifade ediş biçimleri arasında nüanslar vardı. Bu tablo azınlıklar meselesinin boyutlarının bir kez daha görülmesine vesile oldu kanımca. Azınlıklardan bir insanın katledilmesine karşı bir tavır olarak ifade edilen bir slogana dahi tahammülü olmayanların yönettiği bir ülkede “azınlıklar politikası”, demokratik, eşit, insanca, adil olabilir mi?

Zaten ele aldığımız bu tarih, bize sadece bir tarih bilgisi sunmuş olmakla kalmıyor, “azınlıklar sorunu”nun nasıl çözülemeyeceğini de gösteriyor. Çünkü, geçen 80 küsur yıl tek bir şeyi, gerek Kemalist küçük-burjuva diktatörlüğün, gerekse de oligarşik diktatörlüğün azınlıklar politikasının, yok sayma, yok etme ve dolayısıyla çözümsüz bırakma politikası olduğunu göstermektedir sadece.

Sohbetimizin bu bölümünde de azınlıkların hiçbir sorunlarını çözmeyen, sorun çözmeyi bırakın onlara hayat hakkı bile tanımayan politikanın çeşitli uygulamalarını ele almaya devam edelim.

Özlem: Azınlıklara karşı uygulanan politikanın tipik bir göstergesi açısından bir örnek vererek başlayayım ben konuşmama. Konuya hazırlanırken, ülkemizdeki azınlıkların durumuna ilişkin rakamsal bilgilere ulaşmaya çalıştım ve net bir rakama ulaşamadım. Azınlıkların nüfuslarına ilişkin kesin bilgilere ulaşamaması, bırakın talep ve sorunlarını, bırakın ekonomik, sosyal durumlarına ilişkin istatistikleri, sayılarının bile tam olarak bilinmemesi, üzerlerindeki baskının, inkar ve asimilasyon baskısının tartışılmaz, inkarı mümkün olmayan bir kanıtı zaten.

Bugün ülkemizdeki azınlıklara ilişkin bilgiler tahminidir. Sorunun teorik

boyutu üzerinde de durabilirdik tabii, belki ayrı bir çalışma konusu da yapabiliriz bu yanını. Ama bugünkü sohbetimize bu çerçevede devam etmek ben- ce de daha iyi olacak. Çünkü aslında bu tarihi gerçeklerin bilinmesi, en az sorunun teorik erevesi kadar önemli ülkemiz açısından. Tarihimizde ne ya- ғанmış, bugün neler yaғanıyor, bunlar “*Ne mutlu Türküm diyene*” klişesiyle rtlememeli. Ne yazık ki özellikle genç arkadaşlarımız bilmiyor bunları. Bu anlamda örtülen gerçekleri açığa çıkarmak, bastırılan haklı, meşru ulu- sal talepleri sahiplenmek, bizim görevimizdir.

Mazlum: Madem yle, örtülen tarihi anlatmaya devam edelim.

Osmanlı’da “Ulusal baskı”ların yoғunlařması ve sistematik hale gelmesi, esas olarak ulusal hareketlerin gelişmesine paraleldir doғallıkla. Ulusal ha- reketler geliştikçe, imparatorluk sınırlarını korumak için ulusal baskı da aşa- ma aşama artırılmıştır.

Ulusal talepli hareketler Osmanlı’da 19. yüzyılda gündeme gelmiştir. Mil- liyetilik akımının güçlenmesine bağlı olarak **Yunan, Bulgar, Sırp, Ermeni, Arnavut, Arap, Kürt** kimlikleri temelinde, “*yerel özerklikten bağımsızlığa ka- dar*” uzanan çeşitli talepler ortaya ıktı. Bu akımlar, öncelikle, sayıca çoğun- luğu oluşturdukları bölgelerde ve coğrafi olarak da “*Bati’ya en yakın*” du- rumda olan Balkanlar’da gelişti. nce Yunanlar (1830’da), ardından Bulgar ve Sırp lar bağımsızlıklarını ilan edip kendi devletlerini kurdular.

Sadece gayri-müslim halklar arasında değil, müslüman halklar arasında da ulusal nitelikli hareketler gelişti. Bunlardan ilk olarak **Arnavutlar** kendi devletini kurdular. Araplar da kendi devletlerini kurma doğrultusunda müca- dele içine girdiler. Fakat **Ermeniler’in, Kürtler’in** ve **Lazlar’in** devlet kurma girişimleri çeşitli tarihsel, sosyolojik nedenler ve Osmanlı’nın baskıları nede- niyle başarısız kaldı.

Bu gelişmeler Osmanlı egemenlerini çok korkuttu. Korku, baskıyı getirdi. Ve işte bu döneme dair şu notları aktarabilirim.

Tarihimizdeki nl ‘93 Harbi (1877-1878) sonrası **200 bin erkes**, Ru- meli’den sürgün edilerek Suriye ve Ürdün dolaylarına yerleştirildi.

1911-1918 arasında Abdülhamit “**Panislamizm**” politikasıyla tüm gayri- müslimlere din değiştirmeyi dayattı. Din değiştirmeyi reddeden Yezidilere karşı katliam ve sürgüne başvurdu, bu baskılar sonucunda Yezidiler’in nfu- su **yan-yanya** azaldı.

1. Paylaşım Savaşı süresince **500 bine yakın Asuri-Süryani** ya katledil- di, ya topraklarını terketmek zorunda bırakıldı...

Aynı dönemde bilindiği gibi, bugün da çok tartışılan Ermeni Tehciri var, buna birazdan tekrar geliriz.

Sonra Cumhuriyet kuruluyor. Ama Cumhuriyet’in de ulusal taleplerden

korkusu sürüyor. Kürt isyanları kanla, katliamla bastırılıyor. Kürt varlığı, ki, Kürtler'in nüfus çoğunluğu, yaygınlığı, herhangi bir azınlıkla kıyaslanamayacak kadar büyüktür, buna rağmen Kürt varlığı inkar edilebiliyor...

Kurtuluş Savaşı döneminde farklılıkları meşru gören Kemalistler, Cumhuriyetle birlikte farklılıkları yoketmeye yönelik politikalar geliştiriyor. **1923**'te Manyas ve Gönen çevresinde bulunan **14 Çerkes köyü** zorla doğuya göç ettirildi.

1924'te Nasturi Katliamı gerçekleştirildi. **21 Haziran 1934**'te, Türkiye'de yaşayan Yahudiler, devletin kışkırtmasıyla uğradıkları tehdit, tecavüz ve evlerinin, dükkanlarının yağmalanması sonucu göç etmek zorunda kalıyorlar.

Kemal: Evet, Mazlum arkadaşımız satırbaşlarıyla örnekler verdi. Ki bu bile yetersiz bir özettir. Daha eklenebilecek, azınlıklara karşı gerçekleştirilen başka baskı ve katliamlar da vardır. Esasında bu politikanın temelinde Anadolu'nun **"Türkler için esas mekan olarak"** tespit edilmesi vardır. Bu Osmanlı'nın son döneminde İttihat Terakki tarafından tespit edilmiş bir politika-dır ve adım adım Anadolu'nun diğer halklardan "temizlenmesi" öngörülmüştür. Başka bir deyişle buna **"Anadolu'nun Türkleştirilmesi"** planı da denilebilir. Sonraki tüm baskılarda bu planın izlerini görmek mümkündür.

Bu politika, Anadolu'daki farklı ulusal kökenden halkların kimileri **kovularak**, kimileri de **Türkleştirilerek** hayata geçirilecekti.

Planın uygulanmasına **İttihat ve Terakki** ile başlanmıştır. Ermeni, Rum nüfusun bir bölümü bu dönemdeki "Tehcir"le Anadolu'dan çıkartılmıştır. Planın ikinci büyük adımı ise "mübadele" aracılığıyla atılmıştır. Evet Özlem, "Anadolu'nun homojenleştirilmesi"ndeki bu iki önemli olayı sen anlat, ben ondan sonra devam edeyim.

Özlem: İttihat ve Terakki iktidarı, müslüman Türkler'in **"ana mekânı"** olarak saptadığı bölgelerde, azınlıkların nüfusunun yüzde 5'i geçmemesi kararı alarak bunu uygulamaya geçer. İlk olarak 1915 yılında Ermeni ve Rum azınlığa dair "tehcir" kararı alınır. Ermeni ve Rumlar, yaşadıkları bölgelerden çıkarılmaya başlanır; Rumlar Yunanistan'a göçerlerken Ermeniler, gitmemek için direnirler. Çünkü onların gidecekleri bir yeri de yoktur. Zaten tehcir kararıyla Ermeniler yaşadıkları bölgelerden zorla çıkartılıp **Suriye çöllerine** sürülmektedirler. Çöllere sürgün, yoketmenin bir biçimidir. Yüzbinlerce Ermeni, daha şehirlerden çıkar çıkmaz, çeteler tarafından katledilir. Çetelerden kurtulanlar ise çöl yollarında açlık ve hastalıktan ölürler... Katledilen Ermeni sayısı 1,5 milyona yakındır. Anadolu toprakları üzerindeki Ermeniler böyle yokedilir. İşte "soykırım" da budur zaten...

O süreci anlamak açısından Haklıyız Kazanacağız'dan şu tespitleri de aktarmakta yarar var: *"Ermeni ulusal hareketi, Osmanlı Devleti egemenliğinin"*

deki diğer ulusların destek ve dayanışmasından yoksun kaldığı gibi, özellikle Hamidiye Alayları (1892) şeklinde örgütlendirilen Kürt aşiret milislerinin saldırısıyla karşılaşmıştır. Ermeni katliamlarında Hamidiye Alayları'nın rolü büyük olmuştur. Ermeni hareketinin genel olarak Anadolu halkından destek yerine saldırı bulmuş olmasına, yerel egemen çevrelerin mülkiyet çelişkileri yanında yıllarca süren düşmanca propagandanın da rolü büyük olmuştur. İlk çatışmalar giderek birbirini beslemiş ve daha sonraki katliamlara zemin hazırlamıştır. Halklar arası düşmanlığın derinleşmesinde Ermeni misillemelerinin payını da belirtmek gerekir.”

Ermeniler büyük ölçüde katledilmiş olmasına karşın, Anadolu hâlâ çeşitli milliyetlerden halkların nüfus içinde önemli bir oran oluşturdukları bir yerdir. Anadolu'nun “homojenleştirilmesi”nde ikinci büyük operasyon Kemal arkadaşın belirttiği gibi, mübadeledir.

Mübadele, sözlük anlamıyla **değişim** demektir. Karşılıklı değişim olarak da tanımlayabiliriz. Ama Ege Denizi'nin iki yakasında gerçekleşen mübadele, herhangi bir kelimenin, kavramın içerebileceğinin çok ötesinde bir baskı, zulüm ve trajediyi içeren bir kavram olarak geçti tarihimize.

Evet, Anadolu'nun kadim halklarından biri de Rumlar'dı. Onların sayısı da 2 milyona yakındı. Onlar da parça parça tasfiye edildi Anadolu'dan. İlk büyük tasfiye **mübadele**'yle oldu. Mübadele Yunanistan'daki Türkler'in ve Türkiye'deki Rumlar'ın, Türkiye ve Yunanistan arasında karşılıklı olarak değiştirilmesi şeklinde gerçekleşti. Kimse Rum ve Türkler'e bir şey sormadı. Mübadele, ZOR'la gerçekleşti. 1923'te zorla uygulanan mübadele sonucunda 1.5 milyon Rum Türkiye'den Yunanistan'a, Yunanistan'da yaşayan 400 bin Türk de Türkiye'ye zorla sürüldüler. Tarihin en dramatik mübadelelerinden biridir bu.

Kurtuluş Savaşı yılları boyunca eli silah tutan Rumlar'a karşı da çeşitli şehirlerde **“ortadan kaldırma”** politikası uygulanmış, evleri, işyerleri yağmalanmış, bir kısmı da hapsedilmiştir... (Benden Selam Söyle Anadolu'ya adlı romanda Dido Sotiriyu bu dönemin katliamlarını ve trajedilerini anlatır. Keza Yaşar Kemal'in Son Nehir romanında da mübadelenin çeşitli yönleri anlatılmaktadır.)

Kemal: Bitti mi? Hayır!.. Kemalist iktidarın amacı, bir “ulus-devlet” yaratmaktı. Bunun için onlarca milliyeti barındıran Anadolu'nun **“homojenleştirilmesi”** şarttı. Bu anlamda, **“tek ulus-tek devlet”** anlayışı, sonraki yıllarda da, artık bir avuç bile kalmış olsalar, azınlıklara karşı yeni baskı ve zulüm uygulamaları yaratmaya devam edecektir. 1934'te Trakya'daki şovenist kışkırtma ve saldırılarla Yahudiler'in göç ettirilmesi, 1930'lu yıllar boyunca Kürtler'e uygulanan iskân politikaları, 1929-1934 arası Anadolu Ermenileri'nin İstanbul'a toplanması, “Anadolu'nun Türkleştirilmesi” politikasının yürürlükte olduğunun göstergeleriydi.

CHP'nin 1946'da hazırladığı bir raporda, "Anadolu'nun Türkleştirilmesi" politikası açıkça ifade ediliyordu. Bu raporda "1950'lere kadar Anadolu'nun, Yahudi ve Hıristiyanlardan temizlenmesi ve sonra İstanbul'un da, Yunanistan'la olan bağları ve nüfuslarının çokluğu nedeniyle **Rumlar'dan arındırılması** şart olduğu" söylenmektedir.

2. Paylaşım Savaşı döneminde çıkarılan Varlık Vergisi, ardından da 1955'teki 6-7 Eylül saldırıları, Anadolu'nun ve İstanbul'un azınlıklardan "temizlenmesi" operasyonunun son büyük aşamaları olarak yürürlüğe konuldu.

Mazlum: Varlık Vergisi de, azınlıklara karşı bu topraklarda nasıl bir adaletsizliğin ve zulmün uygulandığının çarpıcı örneklerindedir. Ama ona geçmeden önce Kemal arkadaşın konuşmasında geçen "1934 Trakya Olayları"na dair de birkaç not ekleyeyim.

Yahudiler, özellikle Trakya bölgesinde yoğunlardı. '20'lerde, '30'larda şovenizmin hedeflerinden biri oldular. Özellikle '30'ların ikinci yarısında dünya çapında faşist tırmanışın yansıması olarak Yahudi düşmanlığı ülkemizde de geliştirildi ve '34'deki saldırıyla birçoğu kaçırıldı. O dönem Türk Ocakları adına yayınlanan şu bildirimler şovenizmin boyutlarını ortaya koymaktadır.

"- *Türkçe konuş! Başka dil kullanmak, Türklüğe hakarettir,*

- *Bu ülkede Türk gibi hissetmeyen ve davranmayan kimseye yer yoktur.*

- *Bu ülkede mevcut tek ülkü Türk milliyetçiliğidir,*

- *Her Türk'ün görevi dilini korumaktır."* (T.C'de Yahudiler- Avner Levi, Syf.82-83)

Türk Ocakları'nın bu bildirisi tekrar okunduğunda, esasında "**ya sev ya terket**" sloganlarının, dil yasaklarının ne kadar eskiye uzandığı da açıkça görülür.

Yahudiler büyük oranda '40'lı yıllarda Türkiye'den İsrail'e göç ettiler. Bunun bir nedeni İsrail Devleti'nin '48'de kurulması hazırlıkları iken, diğer nedeni bu tür baskılar ve esas olarak da Varlık Vergisi'dir.

Varlık Vergisi'ne gelince;

Varlık Vergisi, 12 Kasım 1942'de yürürlüğe girdi. Yasanın asıl hedefi azınlıklardı. Azınlıklara ait **işyerlerinin ve mal varlıklarının el değiştirmesi** sağlanacaktı. Açıkçası, amaç bu kez **ekonominin Türkleştirilmesi**'ydi. Yasa oy birliğiyle kabul edildi. TBMM'nin o günkü bileşimi içinde ve o günkü şovenist, faşist hava içinde bu yasaya karşı çıkan olmadı. Düzenin basını da bu yasaya destek verdi.

Aslında uygulama biraz daha eskidir, müslüman olanların ödediği tüm vergileri ödemek zorunda olan azınlıklar, ayrıca Varlık Vergisi adı altında varlıklarının bedelinden daha büyük vergileri ödemek zorunda bırakılmıştır. Bunun en çarpıcı örneği, İstanbul Defterdarı'nın uygulamaya koyduğu rakam-

lardır. O dönemde Türkler'den **yüzde 5** oranında alınan Varlık Vergisi, Ermeniler'den **yüzde 232**, Rumlar'dan **yüzde 156**, Yahudiler'den **yüzde 179** olarak alınmıştır.

Yasaya göre, vergiler için eşit, adil bir ölçü konulmamış, her ilde vali başkanlığında **takdir komisyonları** oluşturulmuştu. Kimin ne kadar vergi vereceğini bu komisyonlar belirleyecekti. Vergi mükellefleri, dinine, mezhebine, etnik kökenine göre ayrıştırılmıştı. Müslümanlar (M), Gayrimüslimler (G), Ecnebilir-Yabancılar (E), Dönmeler (D) diye adlandırılmışlardı.

Takdir komisyonlarının "takdir" edeceği vergi kararına itiraz yolu kapalıydı, kararlar kesindi. Kiliseler, okullar, hastaneler, hayır kurumları bile vergilendirilmışti.

Yasayla birlikte, vergi miktarları acımasızca, insafsızca belirlendi ve ödenmesi için de 15 gün süre tanındı. Gecikme faiziyle ikinci 15 günde de denmemişe, tüm mal varlıklarına el konulacaktı.

Mal varlıkları, borçlarını ödemeye yetmiyorsa, çalışma kamplarına gnderileceklerdi. İşte bu yasayla, binlerce Ermeni, Rum ve Yahudi'nin mallarına el konulup, kendileri de Aşkale'deki kampa sürüldü.

Azınlıkların bir kısmı daha mlkszleştirilmış ve Anadolu'yu terketmeye zorlanmıştı.

Aslında Varlık Vergisi Yasası'yla vurulacak darbenin tam etkili olması için, bu yasa çıkarılmadan önce bir başka baskı daha uygulanmıştı. 1941 Mayıs'ında, 20 yaşından 50 yaşına kadar tüm erkek gayrimüslimleri, "**nafia askerliği**" ya da "**amele taburları**" adı verilen bir uygulamayla askere alındı. Tabii "askere alma" işin göstermelik yarıydı. İşyerlerinden, evlerinden toplanan gayri müslimler, kamplarda toplandı. Hepsine kahverengi elbiseler giydirilip, Anadolu'nun dört bir yanında yol yapma, tünel açma gibi işlerde çalıştırılmaya başlandılar. Aslında azınlıklara ait işyerleri daha o zaman iflas etmeye başladı, sonrasında konulan insafsız vergileri ödeyememeleri böylece garantilenmişti!!!

Kemal: Biraz nceki sorumu tekrarlayayım. Bitti mi? Hayır!

Bu kadar baskıya, zulme rağmen hala kalanlar vardı. 6-7 Eylül 1955'te çoğu Rum olan azınlıklara karşı gerçekleştirilen yağma talan ve katliamda bir darbe daha vuruldu. Sonra, 1964 yılında Kıbrıs olayları bahane edilerek, onbinlerce Rum sınırdışı edildi... Mesele biraz da şuydu. Lozan Anlaşması'yla gayri müslim azınlıklara belli haklar tanınmıştı. Ama fiiliyatta azınlıkları asimile etmekten, sindirmekten de hiç vazgemiyorlardı. Her fırsattan yararlanıp, provokasyonlar düzenleyip İttihat ve Terakki'den beri gelen "proje" büyük ölçüde uygulanmış oldu. Cumhuriyet ncesi genel nüfus içindeki oranları yüzde 20 olan azınlıkların genel nüfusa oranı önce yüzde 2,5'e düştü, bugnse artık en azından gayri-müslim azınlıklar açısından yüzdelik bir oran-

dan bile sözedilemez noktaya gelinmiştir. Müslüman azınlıklar ise, zaten hala tamamen “yok sayıldığı” için oransal bir rakam vermek de söz konusu değil.

Özlem: Ne kadar çok çektirilmiş bu halklara değil mi? Bunlar bizim ülkemizin gerçekleridir ve ne yazık ki insanlarımızın, gençlerimizin büyük bölümü bunlardan habersizdir.

Kapitalist sermaye her halukarda kirlidir, kanlıdır. Fakat ülkemizdeki burjuvaların, tüccarların sahip oldukları sermaye ve servetler, iki kere kanlıdır demek yerinde olur sanırım. 1915'teki Ermeni Tehciri'nde 1,5 milyona yakın Ermeni'nin geride bıraktığı varlıklarına el koyanlar, dönemin eşrafıdır. Mübadelede en kıymetli gayri menkulleri, adalardaki arazileri ele geçirenler bunlardır. Varlık Vergisi döneminde, 6-7 Eylül yağmasında “mülk”ün el değiştirmesinde servetlere el koyanlar, yeni yetme burjuvalardır. Ülkemizdeki burjuvaların, toprak ağalarının büyük bölümü bu gasplar sayesinde burjuvulaşmış, ağa haline gelmiştir. Günümüzün holdinglerinin bir çoğunun temelinde azınlıklara uygulanan bu kanlı zulümler vardır. Ve işte aynı nedenle, bu kesimler, onyıllardır şovenist kültürü eğitimde, politikada çeşitli biçimlerde yaşatmışlardır.

Kemal: Tüm bunlar tarih olsaydı, aşılmış olsaydı değil mi, ama ne yazık ki öyle değil. Oligarşi, azınlıklardan hâlâ korkuyor. Mesela bakın ülkemizde “*etnik ve dini azınlıklara ait vakıf vb. tüzel kişiliklerin mülk edinmesi*” yasaktır. Buna karşı açılan bir davada 8 Mayıs 1974'te Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, bu yasağı haklı bularak şu kararı almıştır:

“... Türk olmayanların meydana getirdikleri tüzel kişiliklerin mal edinmeleri yasaklanmıştır. Çünkü, tüzel kişilerin... taşınmaz mal edinmelerinin kısıtlanmamış olması halinde, devletin çeşitli tehlikelerle karşılaşacağı ve türlü sakıncalar doğabileceği açıktır.” (Aktaran, 4 Nisan 1999, Cumhuriyet Dergi)

Korku, belirli bir politikayı dayatıyor tüm halka. 1934 Haziran'ında özellikle Kürtler'in isyanlarını etkisizleştirmek ve onları asimile etmek için bir kanun çıkarılmıştı: Mecburi İskan Kanunu! Esas olarak Kürtler'e yönelik bir yasa olsa da diğer azınlıklar da bu baskı yasasından payını almıştı. İçişleri Bakanlığı Vekili o zaman yasayı savunurken şöyle diyordu: “*Bu kanun tek dile konuşan, bir düşünen, aynı hissi taşıyan bir memleket*” yaratacaktır.

İşte, farklı milliyetten, farklı dinden, farklı düşüncelerden olanların hala karşı karşıya olduğu politika, 34'teki bu politikanın devamından başka bir şey değildir.

Mazlum: Sanılmasın ki ağırlıklı olarak yakın tarihteki baskılar üzerinde durmuş olmamız, artık bu politikanın değiştiğindedir... Tersine, azınlıklara karşı, farklı milliyet ve dinlere karşı bu inkarcı, asimilasyoncu politika, ke-

sintisiz sürmektedir. Bakın yakın tarihten bir örnek vereyim.

1998'in başlarıydı sanırım. ANASOL-D hükümeti, Milli Eğitim Bakanlığı'nda yeni bir "atak" daha başlattı. Buna göre eğitim kitapları gözden geçirilerek tarihi kişiliklerin isimlerindeki **"bölücülük ve ayırmcılık çağrıştıran sıfatları"** kaldırılacaktı. Mesela; *"Çerkes Ethem'in, Kürt Sait'in isminin önündeki erkes ve Kürt sözcükleri çıkartılıp bunların yerine, Atatürk'ün hitap şekli olan, Ethem Bey ve Sait Bey vb. kullanılacak"*tı... Bu kafa bakın hala nelerle uğraşıyor.

Anayasada şöyle denir:

"Herkes, dil, ırk, cinsiyet, politik, felsefi veya dini inancından bağımsız olarak yasa önünde eşittir; hiçbir kişiye, aileye guruba veya sınıfa ayrıcalık verilemez."

Peki böyle mi?

Kemal: Öyle olmadığı bu topraklar üzerinde yaşayan, daha doğrusu yaşamaya çalışan farklı ulus, milliyet, din ve inançtan insanların başlarına gelenlerden belli değil mi! Hrant Dink'in katledilmesinden belli değil mi! Evet, sevgili okurlarımız, Azınlıklar konulu sohbetimizi burada noktalayacağız. Gördüğünüz gibi, esasında son derece geniş bir konudur. Azınlıklar konusu, bir bakıma Türkiye tarihidir. *"Azınlıklar sorunu nasıl çözülür?"* sorusu ise, daha da başka bir konu olarak ele alınmalıdır. Bu sohbetin, ülkemiz tarihini daha yakından ve geniş inceleme açısından bir çıkış, başlangıç noktası olmasını dileriz. şimdilik hoşçakalın.

Konu: Devletin Niteliği Ve Bazı Yanılgılar

Devletten Ne Beklenebilir, Ne Beklenemez?

Sevgili okurlarımız merhaba! Bu haftaki sohbet konumuz devlet... Daha tam bir ifadeyle, **devletin niteliği** konusunda bazı noktaları ele alacağız.

Bazı konulara tekrar tekrar değiniyoruz, tekrar tekrar dönmek durumunda kalıyoruz. Çünkü aslında, siyasal tartışmalar, belli birkaç noktadaki tercih ve politikalar etrafında odaklanıyor. **“Devlet”** bunlardan biridir. Devletin teorik bakımdan nasıl tahlil edildiği ve pratik olarak da devlete karşı nasıl bir tutum takınıldığı, her siyasi gücün siyasi arenadaki yerini belirleyen temel noktalardan biridir.

Hrant Dink’in cenazesi bu açıdan önemliydi ve üzerinde çok durulmasa da politik tercihlerin bir göstergesi oldu. Bu sohbetimizin de temel konusu olan **“devlet”** konusundaki yanlış politik hattı ve teorik yanılgıyı bir kez daha gördük cenaze töreninde. Kitlelere hedef olarak devletin gösterilmesi gereken bir noktada, tam tersi yapıp devletin kendini gizlemesine bir şekilde zemin hazırlanmış oldu. Bu, reformizm açısından taktik bir yanılgı, bir cenaze töreninde içine düşülen bir yanlışlık meselesi değildir. Sorun daha köklüdür. Başta işaret ettiğimiz gibi, devlete, devletin niteliğine ilişkin bakış açısı meselesidir. Evet Özlem, bu meselenin teorik, pratik boyutları nelerdir, konumuzu açmaya buradan başlayalım.

Özlem: Pratikteki yanlış, devletle çatışmaktan kaçan hattır. Bu, kısaca düzen içi solun çizgisidir. Teorik yanılgı ise, devletin niteliğine ilişkin tespitlerdedir. Bu yanlış anlayışların sonuçlarıyla Susurluk sonrası da karşılaştık. Üzerinden yaklaşık on yıl geçti, hatırlamayanlar vardır, Susurluk sonrasında da “devlet” konusu sol içi tartışmaların en önemli noktalarından birini oluşturmuştu.

Bugün Hrant Dink’in katledilmesiyle ilgili ne tartışılıyor? 81 ilden biri olarak değil, ülke genelindeki koşullardan koparılmış olarak Trabzon tartışılıyor... Devletten kopuk olarak Jandarma tartışılıyor. Polisteki kadrolaşma tartışılıyor. Yasin Hayal, devletin “haber elemanı” Erhan Tuncel tartışılıyor, “derin devlet” tartışılıyor... Bu kadar şey tartışılıyor ama esas olan yok ortada...

Susurluk dönemini bilenler hatırlayacaktır. O zaman da bir ‘Yeşil’ tartışması başlamış ve bir türlü de bitmek bilmemişti. Susurluk Yeşil’di. Devlet Yeşil’di. Her taşın altında Yeşil vardı. Nereye el atılsa Yeşil çıkıyordu ortaya, tüm Susurluk yazıları Yeşil’le başlayıp bitiyordu... Oyun basit ve çıplaktı: Yeşil’in o kadar öne çıkarılması, ‘sır’laştırılması, devleti aklamının bir aracıydı.

Derin devlet”i tartışmak, sanki bu oyuna gelmemek gibi gözüküyordu bazılarına. Derin devlet tanımı, Susurluk’a yöneltilen ‘radikal’ bir eleştiri gibi görünüyordu. Oysa bu da devleti aklamının başka bir versiyonuydu. Çünkü ‘derin devleti’ tartışmak da esasında devleti tartışmamaktır.

Mazlum: Kemal arkadaşın başta çizdiği çerçeveye bağlı kalarak, klasik anlamda devlet nedir, ne değildir meselesine girmeyeceğiz şimdi. Üzerinden oldukça zaman geçmiş olsa da, 27. sayımızda ve sonra yine daha yakın zamanda 82. sayımızda ‘devlet ve derin devlet’ meselesini genel boyutlarıyla ele almıştık zaten. Bu konuyu daha geniş görmek isteyen arkadaşlar, onlara da bakabilir.

Şimdi biz Hrant Dink’in katledilmesi ve benzeri olayların devletle ilişkisinin ve devletin niteliğinin karartılmasının nasıl gerçekleştiğine bakalım.

Katliamlara, mafya faaliyetlerine, kontrgerilla operasyonlarına ilişkin kimi gerçeklerin açığa çıkması engellenemediğinde, oligarşi, gerektiğinde üç beş günah keçisini ortaya atıp, düzeni ve devleti kurtarmaya çalışır. Bu adeta genel bir kural gibidir. Halk devlete güvensizleştikçe, halkın düzen kurumlarından memnuniyetsizliği arttıkça, oligarşinin bu tür manevraları artar. Devletin yeniden güven kazanmasının kilit noktası, devletin tüm bu pisliklerden azade gösterilmesidir.

İşte tam bu noktada, ‘**Şahinler, güvercinler**’, ‘**karanlık güçler**’, ‘**devlet içindeki klik çatışmaları**’ teorileri de, devletin aklanmasına kolaylık sağlayan teorilerdir.

‘Susurluk’ bugün herkes tarafından kullanılan bir kavram haline dönüşmüş durumda. Ama ondan ne anlaşıldığı biraz karışık ve tartışmalı. Marksist-Leninistler bu kavramın içini ‘**Susurluk devlettir**’ tespitiyle doldürmüştü. Kimileri için ise, Susurluk düzen içindeki şu veya bu kesimi dile getiriyordu ama devletle özdeşleştirilemezdi.

İşte ‘derin devlet’, ‘karanlık güçler’ gibi kavramlar veya ‘**Çiller-Ağar-Bucak**’ tanımları veya ‘**Çiller Özel Örgütü**’, ‘**Süper NATO**’ gibi adlandırmalar, karşı karşıya olduğumuz olgunun ‘devlet’ olduğunu kabul etmeyenlerin tarif ve tanımlarıydı. Bu kesimler ülkemizdeki demokrasıcılık oyununu fazla abartan, ‘parlamentar demokrasi’ye kendinde olmayan misyonlar yükleyenlerdi. Bütün bir devletin bu politikaları uygulamasını, böyle bir organizasyona sahip olmasını ‘anlayamıyorlar’dı. Aslında anlaşılmayacak bir şey yoktu, en gelişmiş burjuva demokrasisi örneklerinin olduğu Avrupa emper-

yalist ülkelerinde de NATO çerçevesinde bu tür örgütlenmeler vardı. Fakat dediğimiz gibi bu olgu kabul edilmek istenmiyordu.

Bu bakış açısı, o günden beri sürüp geliyor. Mesela, PKK ateşkes ilan ediyor, buna karşın oligarşinin katliamları sürüyor, bu noktada şu tür değerlendirmelere tanık oluyoruz: “Devlet içindeki karanlık güçler”, “devlet içindeki bir kanat” yapıyor bu katliamları... Bu nasıl bir karanlık güç ki, bu nasıl bir kanat ki, koskoca orduya istediği katliamları yaptırıyor, hükümetleri susturuyor, bu politikayı kabule zorluyor?.. Elbette böyle bir olgu yok... En son linç saldırılarını devletin dışında görme eğilimi de bu anlayışın bir devamıydı.

Bu yanlış değerlendirmeler, faşist teröre, katliamlara, örgütlenmeye, Susurluk’a son verilmesini, bir “düzen içi reform” meselesi olarak görmeyi beraberinde getirmiştir. Oysa devlet konusundaki Marksist-Leninist teori de, ülkemizdeki devlet yapılanmasına dair gerçekler de bunlara son vermenin yolunun reform değil, devrim olduğunu gösterir bize... Yine o dönem “Susurluk devlettir” tespitinin devamı olarak “Pisliği devrim temizler” denilmesi de kaynağını bu teorik ve pratik durumdan almıştır.

Kemal: Evet, Mazlum arkadaşın konuşmasını getirdiği nokta önemli. Daha doğrusu önemliden öte, bu tartışmanın esasıdır. Çünkü burada fikir cimnastiği yapmadığımızı göre, esas sorunumuz, bu yapıyı nasıl tasfiye edebileceğimizdir. Yapının nasıl tarif edildiğiyle nasıl mücadele edileceği elbette birbirleriyle doğrudan bağlıdır. Bu yapı “devlet içine yuvalanmış bir grup” diyorsanız, evet, bu yapıyı tasfiye etmek, bu düzen içinde mümkün olabilir. Ama eğer bu yapı, devlettir diyorsanız, o zaman bu yapının tasfiyesiyle, bu devletin tasfiyesi, yıkılması aynı şey demektir.

Özlem: Ama bu noktada şunu da ekleyelim. Susurluk’u devletin dışında veya “devletin içinde ama ondan bağımsız” olarak değerlendirenlerden bazılarının bugünlerde farklı şeyler söylediği de görülüyor. Örneğin, bildiğim kadarıyla “derin devlet” kavramını yaygınlaştıran, Susurluk’un düzen içinde çözümünün mümkün olabileceğini düşünen anlayışın sözcülerinden biri olan Ergin Cinmen’in bir özelleştirisine rastladım Hrant Dink’in katledilmesiyle ilgili tartışmalar içinde.

Cinmen şimdi şöyle diyordu: “Bugüne kadar derin devletin var olduğunu söylüyorduk. Ama ben artık buna katılmıyorum. Her şey devletin bilgisi dahilindeyse bunun adı **derin devlet olamaz**. Bunun adı derin devlet değil, devlettir.”

Derin devlet konusunda yıllar sonra da olsa verilmiş yerinde bir özelleştiri.

Çalışmaya hazırlanırken, Cinmen’in, sözcüsü olduğu “Yurttaş girişimi”nin eski açıklamalarına gözattım. Bizzat Cinmen’in konuşmasında Çiller, Açar, Bucak “**çetenin simgesi**” olarak nitelendiriliyor ve her şey onların üzerine

odaklanıyor. Mesela yine bir konuşmasında “*Mehmet Ağar, Sedat Bucak gibi isimlerin kesinlikle milletvekili seçilmemeli. Aksi taktirde Susurluk'un aydınlatılmasını isteyenler yenilmiş olacaktır...*” derken sorunu nasıl düzenin parlamenter düzlemine hapsettiği görülüyor.

Susurluk'un TBMM"siyle, MİT'i, Polis'i, Ordu'suyla, Yargı'sıyla kısacası bütün kurumlarıyla bu devletin bir organizasyonu olduğunu yıllarca görmekte ısrar ettiler.

Ergin Cinmen yine o zaman şöyle diyor örneğin; “*Eskiye göre şu anda bir şeylerin değiştiğini görüyoruz. Alışamadığımız şeyler olmaya başladı. Bu nedenle bu gelişmeler bizim için ucundan tutulması gereken bir ip. Doğru yerden ipin ucunu tutarsak çok daha önemli bir yol katedeceğimize inanıyoruz.*”

Evet, bütün mesele de bu: İpi doğru yerinden tutmak. Ama onlar bunu o zaman yapamadılar. İpin tuttıkları yeri, hiç de onları işin kaynağına götürecek yeri değildi. Özeleştiriyi biraz da bunun özeleştirisi olarak görmek gerek.

Mazlum: Ece Temelkuran da 2 Şubat tarihli yazısında benzer şeyler söyleyip karşı çıkıyor derin devlete. Okuyayım:

“*Herkes sarhoş gibi, derin devlet diye bir muallaka, karambole bağlıyorlar işin ucunu. Kimin suikastı haber verdiği belli, kimin haberi duymadığı, duymazdan geldiği belli. Neresi derin?..*” (2 Şubat 2007, Milliyet)

Bu soru gerçekte dünün de sorusuydu. Ülkemizde “derin devlet” diye adlandırılan hiçbir oluşumun, hiçbir eylemin çok da derin olmadığı defalarca açığa çıkmıştır. “Derin devlet” adına katliamlar gerçekleştirenler, provokasyon, komplö düzenleyenler, mafyacılık yapanlar, pekâla devletin, oligarşinin en üst kesimleriyle ilişki içindedirler.

Bu içli dışlılık her boyutuyla ortaya da dökülmüştür. Çatlı'nın TBMM koridorlarında gezdiği, parti liderleriyle, bakanlarla görüştüğü, Susurluk kazasının da gösterdiği gibi polis şefleriyle, generallerle içiçe olduğu birçok tanıkla kanıtlandı. Aynı şey Yeşil için geçerliydi, bölgedeki hemen tüm komutanlar, polis şefleri haberdardı ondan. Mesela, bu ilişkilerin bir diğer ayağını oluşturan mafyayla ve bir dönem onun en etkili isimlerinden biri olduğu anlaşılan Çakıcı'yla ilişkilere dair şu ifade de bunu anlatmaktadır:

“*Çakıcı ile arkadaşlık yapmaktan her zaman mutluluk duydum, eğer bu suçsa suçumu çekmeye razıyım, fakat şunu herkesin bilmesini isterim. Türkiye'de halen bu suçu işleyen en az 10 bakan, 100'e yakın eski ve yüzlerce yeni milletvekili, bir kaç parti lideri, yüzlerce genel müdür, devlet yetkilisi ve bir o kadar da işadamları vardır.*” (Erol Evcil, 9 Ekim 1998, Hürriyet)

Daha ne olsun?!.. “Aranır” durumdaki faşist Çatlı, yanında bir emniyet müdür yardımcısı ve milletvekiliyle bulundu. Daha ne olsun?!.. Bu tür operasyonlara en tepeden Evrenler, Demireller sahip çıktı. Daha ne olsun?!.. Bu

yapılanmaların finansmanı, silahlanması, ve yetki tayini, bizzat devlet tarafından yapılmıştır her zaman. İsrail'den alınıp konralara verildiği belgelerle ortaya çıkan silahlar, Çiller'in örtülü ödenekten aktardığı paraları hatırlamak bile yeter.

Günah keçisi yapılan faşist mafyacılardan biriyle (Kürşat Yılmaz) bir derginin yaptığı röportajdaki şu soru ve cevaplar da hatırlanmaya değer:

"Buldukları yere gelirken her biri, her birimizin peşinde koşuyordu. Bizler o zaman temizdik, faydalıydık şimdi kirli olduk öyle mi?"

- Sizi kimler karanlık emellerine alet etmek istedi?"

Yılmaz: (...) bunlar iktidar oyununu sevenler ve içinde bu güce dahil olan her sınıf var. Siyasetçi mi? Evet. İşadamı mı? Evet. Bürokrat mı? Evet." (Artı Haber 3-9 Ekim 98 Sayı: 420)

Burjuva politikacılar, tekelci patronlar, toprak ağaları, bakanlar, başbakanlar, generaller, polis şefleri, kısacası, bu ilişkilerin ve işlerin içinde bunların hepsinin adı geçmiştir, hepsinin bir rolü vardır. Bu kontrgerilla politikalarının, saldırılarının "devlet işi" olduğunu teorik ve siyasal olarak görmeyenler, gerçeği bu pratik olgulara bakarak da görebilirler esasında.

Kemal: Görmesine görürler de, sınıflar mücadelesinde görmek de bir siyasi cesaret meselesidir aynı zamanda. Devletle çatışmayı göze alamayanlar, gördüklerini de görmezden geleceklerdir.

Lenin devrimci bir partinin görevi konusunda şunlara dikkat çeker:

"Devrimci sosyalist partinin gerçek görevini berrakça ortaya koyan odur: Toplumun dönüşümüne ilişkin planlar uydurmak değil, kapitalistlere ve uşaklarına işçilerin durumunun düzeltilmesi üzerine vaazlar vermek değil, komplolar kıskırtmak değil, tam tersine nihai amacı siyasi iktidarın proleterya tarafından ele geçirilmesi ve sosyalist toplumun örgütlenmesi olan, proletaryanın sınıf mücadelesini örgütlemek ve bu mücadeleyi yönetmek." (Leninizm nedir?, syf. 137)

Reformist ne yapar bu noktada: O düzene akıl verir, düzene içine düştüğü krizlerden nasıl kurtulabileceğinin yollarını göstermeyi kendi görevi sayar ve bunu da "yapıcı muhalefet", "şabloncu olmamak", "keskin ve sekter olmak" ve benzeri gerekçelerle savunur. Hrant Dink'in cenazesindeki politika da tipik olarak buydu.

Özlem: Yani aslında devlet konusunda gerçeği görüyorlar ama gördüklerini kabul etmeye cesaret edemiyorlar diyorsunuz yani, öyle mi?

Kemal: Bu açıdan evet. Ancak bu konudaki teori ve politikalarının tümünde aynı etkenin geçerli olduğunu söylemiyorum. Evet, gerçek açıkça or-

tada olduğu halde, onu kabul etmek, örgütlenme biçiminden, mücadele biçimlerine kadar birçok şeyi de kabul etmeyi gerektireceğinden bu açık gerçekleri kabul etmezler. Ama gerçek olgunun ne olduğunu doğru dürüst tahlil edemedikleri durumlar da vardır. Reformist sol, devletin yapısına ilişkin birçok teorik tahlil yanlış da sergilemiştir bugüne kadar.

Mazlum: Mesela bunların başında oligarşi içi çelişkileri abartmaları gelir. Bir konuda oligarşi “hemfikir” olmadığına göre, demek ki o iş “devletin” değil, “devletin içindeki bir kesimin işidir” yaklaşımı hakim yaklaşımdır.

Mesela, bu kesimlerin “Susurluk devlettir” dememelerindeki en önemli etkenlerden biri de TÜSİAD patronlarının Susurluk’a karşı çıkıyor görünmeleiydi. Patronların karşı çıkışının konjonktürel olduğunu görmüyorlardı.

Oligarşinin şu veya bu kesimi herhangi bir politikaya, uygulamaya karşı çıkabilir. Bu, o politikanın, uygulamanın “devletin dışında” olduğunu göstermez. Bu noktada, Marks’ın, devleti, “*egemen sınıfın ortaklaşa çıkarlarını sağlayan bir organ*” olarak tanımladığını hatırlatalım. Başka bir deyişle, devlet, tekelci burjuvazinin, oligarşinin uzun vadeli çıkarlarını savunur. Tek tek burjuvalar, daha kısa vadeli düşünürler, sadece kendi tekellerinin kârını esas alırlar, ama devlet bütün olarak burjuva egemenliğini gözetir ve savunur. Devletle burjuvazi arasındaki çeşitli çelişkilerin kaynaklarından biri de budur zaten.

Bir ikinci yanlış, devletin özellikle burjuva toplumunda geçirdiği evrimlerin, hak ve özgürlükler konusunun abartılmasındadır. Unutulmaması gereken şudur: Devlet, tarih sahnesine, sömürü ve zulmün kurumlaşması olarak çıkmıştır. Egemen sınıfın sömürsünü ve tahakkümünü sağlamak için geliştirilmiş bir organdır. Ve 20. yüzyılda burjuvazinin egemenliğindeki tüm devletler, bu niteliğini devam ettirdiği gibi, 21. yüzyılda da devam ettirmektedir.

“Devlet”in gelişimi kimilerinin sandığı gibi daha “demokratikleşmesi”, daha “sınıflar üstü” olması yönünde değildir. Tersine, 20. yüzyıl boyunca, devlet, tekellerle daha fazla bütünleşmiş, aynılaştırmıştır. Devletin ulusal ve uluslararası plandaki rolü, tekellerin ve işbirlikçi oligarşilerin çıkarlarının daha çok bire bir tezahürü olmaktadır.

“Modernleşme”nin veya yeni bir yüzyılın “otomatikman” toplumları ve devleti demokratikleştireceğini sanmak, burjuvazinin tamamen kendine bağlı olarak gösterdiği “uygarlığın gelişimi” safsatalarının etkisi altında kalmaktır. Engels, sözü edilen “modernleşme”nin daha ilk dönemlerinde bu yanılgıya şöyle işaret etmişti: “*Modern devlet, biçimi ne olursa olsun, özü bakımından kapitalist bir makinedir. ... Üretici güçleri ne denli çok kendi mülkiyetine geçirirse... yurtaşları o denli çok sömürür. İşçiler, ücretli işçiler olarak, proleterler olarak kalırlar. Kapitalist ilişki ortadan kaldırılmamış, tersine doruğuna götürülmüştür.*” (Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm, syf. 79)

Devletin sınıfsal niteliğini unutarak politika geliştirmek, o niteliği yok sayan taleplerde bulunmak, kapitalizmin egemenliği ve burjuvazinin diktatörlüğünün sürdüğü koşullarda devletin bu tarz sorunları çözeceğini beklemek, bu devletin **“tüm halkın devleti”** olmasını istemek veya bunun teorisini, politikasını yapmak, sonuçta mevcut devlete tabi olmayı, onun dışında bir alternatife sahip olmamayı getirir.

Kemal: Evet, en önemli noktalardan biri de bu. Devlet teorisi konusunda bu yanlıgilara düşenler ve ülkemizdeki devlet gerçeğine ilişkin yanlışlarda ısrar edenler, esas olarak bir devlet “alternatifine” sahip olmayanlardır.

Mevcut devlete ilişkin düşünceler, bir yerde gelecekteki devlete ilişkin düşüncelerle bağlantılıdır. Devletin **“bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki baskı aygıtı”** olduğu gerçeğini reddedip, bunun dışında bir devlet olabileceğini düşünmek, aynı zamanda mevcut devletin de değişebilirliğini ve **iyileştirilebileceğini** düşünmeyi beraberinde getiriyor. Mevcut devleti bir sınıfın (Oligarşinin) diğer sınıflar (Halk) üzerindeki baskı aracı olarak değil de, **“oligarşik diktatörlük”** veya **“burjuvazinin diktatörlüğü”** olarak değil de sanki **“sınıflar üstü”** imiş gibi görebiliyor... Devlete böyle bakanların ortak noktalarından biri de “proletarya diktatörlüğü”nü reddetmeleridir. Reformizm çoğu kez anarşistlerden alınma düşüncelerle devleti “ele geçirmeyi”, yani yıkmayı ve “iktidar” sahibi olmayı reddeder. Mesela, Öcalan’ın teorilerinde de **“devletin ele geçirilmesi”** reddediliyor. Bu “reddediş”, doğal olarak aslında bir “kabul ediş”i de içeriyor. Neyi kabul ediş? Elbette ki mevcut devleti.

İktidar hedefinin ve buna bağlı olarak proletarya diktatörlüğünün reddedildiği noktada, aslında Marksizm-Leninizm söz konusu değildir. Devlet konusundaki bakış açısında Marksizm-Leninizm’den kopulmuştur. Lenin’in bu konudaki şu sözlerini hatırlayalım:

*“Marx’ın öğretilerinde özsel olan sınıf mücadelesiymiş. Bu sık sık yazılmakta ve söylenmektedir. Ama bu doğru değildir. Ve bu yanlışlıktan, Marksizmi ... burjuvazi için kabul edilebilir kılma doğrultusunda tahrif etme sonucu çıkmaktadır. Çünkü sınıf mücadelesi öğretisi Marx tarafından değil, ondan önce burjuvazi tarafından ortaya konmuştur ve o, genel olarak, burjuvazi için kabul edilebilir birşeydir. Yalnızca sınıf mücadelesini kabul eden biri, henüz Marksist değildir, henüz burjuvaca düşünmenin ve burjuva siyasetinin sınırları içinde biri olabilir. Marksizmi sınıf mücadelesi öğretisiyle sınırlamak, onu budamak, bozmak, burjuvazi için kabul edilebilir birşeye indirgemek demektir. Ancak sınıf mücadelesinin kabulünü, **proletarya diktatörlüğünün kabulüne dek** genişleten kişi bir Marksisttir. Marksisti sıradan küçük (ve de büyük) burjuvadan en derin şekilde ayırt eden şey, işte budur. Marksizmin gerçekten anlaşılıp kabul edilmesinin denektaşı bu olmalıdır.”* (Lenin, Tüm Eserler, cilt XXI, "Devlet ve Devrim", Syf. 493.)

Mevcut olanın burjuvazinin diktatörlüğü olduğunu reddedince, bu nokta-

da “derin devlet” teorilerinden “karanlık güçler”, “klikler” söylemine kadar birçok yanılı gündeme geliyor. Çünkü bu reddediş, aslında devlete ilişkin Marksist-Leninist tahlilin en temel olgularının reddidir. Bunun yerini gizli ve ya açık, burjuvazinin “devlet” tanımını almaktadır.

Mazlum: Sen böyle deyince hatırladım. Burjuvazinin devlet tanımının “sol” a sızması yeni değil. 19. yüzyılın sonlarında Almanya’da gelişen bir akım var, “**Krs sosyalizmi**” deniyor adlarına. Bizdeki “salon sosyalistleri” gibi bir kavram. Nitelikleri de benziyor zaten. Almanya’da o dönem gelişen reformizmin ve revizyonizmin en önemli kaynaklarından biri olan bu akım, kendilerini sosyalist olarak adlandırıyor. Krs sosyalistleri, ayrıca işçi sınıfının siyasal mücadele vermesini ve bir siyasal partisinin olmasını da gereksiz buluyorlardı. Çünkü savundukları en temel görüşlerden biri, “*devletin hasım sınıfları olabildiğince uzlaştıran bir kurum olduğu*”dur. “Sosyalizm” in de, **kapitalistlerin çıkarlarına dokunmaksızın**, aşamalı olarak gerçekleştirilebileceğini savunuyorlardı. Bugün de oligarşik diktatörlük değiştirilmeksizin ülkenin demokratikleştirilebileceğini söyleyenler, esasında aynı Şeyi söylüyorlar. Bu politikalar çerçevesinde mevcut devletle açıkça savaşa girmeyenler, devletin suçlarını da başka güçlere havale edip, o hayali güçlerle hayali bir savaş yürütüyorlar.

Özlem: Bu belirttiğiniz nokta benim “derin devlet” e ilişkin dikkat çekmek istediğim bir yana da denk düşüyor. Aslında derin devlet tanımında bir de Şu var; egemen sınıfların bu kavramı kullanması, bilinçlidir diye düşünüyorum. Bunu kullanarak kitlelere bu devletin ulaşılamayacak, hesap sorulamayacak bir oluşum olduğu imajı verilmek isteniyor. Başka bir deyişe, kitlelere bu kavramla bir **aresizlik** duygusu aşılanmak isteniyor. Yani, kitlelerin kime karşı, nasıl mücadele edeceği belirsizleştirilmiş oluyor. “Derin devlet” kavramı bu açılardan da yanlış ve halkın mücadelesine, bilinçlenmesine zarar veren bir kavramdır.

Kemal: Evet yle gerçekten. Sohbetimizi yavaş yavaş bitirelim burada. Devlet konusu, Marksist-Leninist literatür açısından son derece önemli bir konudur. Marksist-Leninist olup olmamanın kriterlerinden biri olduğu kadar, bu konuda doğru bir bakış açısına sahip olmak, devrim yolunda ilerleyebilmenin de ön koşullarından biridir.

İşçi sınıfıyla, ezilenlerle, sömürücü egemen sınıfın, yani kapitalistlerin elinde olan kapitalist devletin uzlaştırılabilir olduğunu savunmak, revizyonizmin, reformizmin en eski biçimlerinden biridir. Aynı Şekilde, faşist bir devleti, bu niteliğinden soyutlayıp, demokratik ve sınıflar üstü bir devlet gibi görmek ve göstermek de, düzen içi solculuğun bugünkü en önemli politikalarından biridir. Devlet konusundaki bu yanlışların, onları devrim ve sosyalizmden uzaklaştırması bir yana, güncel anlamda sürdürdükleri ekonomik demokratik

mücadelede de onları yanlış yönlere götürmektedir. Susurluk'a veya Hrant Dink'in katledilmesine karşı eylem ve mücadelelerinde olduğu gibi, onları neticede düzene hizmet eden noktalara savurmaktadır. Susurluk dönemindeki "ne Refahyol, ne hazırol", "ne darbe ne şeriat" politikası, "Çiller-AĞar-Bucak"ı hedeflemekle sınırlı politikaları, kendilerinin de daha sonra kısmen itiraf ettikleri gibi, oligarşinin işine yarayan politikalar olmuşlardır. Eğer mücadelemizin halkın ve devrimin hizmetinde olmasını istiyorsak, nasıl bir devletle mücadele ettiğimiz ve nasıl bir devlet istediğimiz konusunda net olmalıyız. Eğer bu netliğe sahip olunursa, hem olayların tahlilinde, hem olaylara tavır alışta yanlışlara sürüklenmekten kurtulunur.

Evet sevgili Yürüyüş okurları, sonraki sohbetimizde buluşmak üzere, şimdilik hoşçakalın.

Konu: FAŞİZM VE MİLLİYETÇİLİK -1

Şovenizm, faşizmin en ayrılmaz parçalarından biridir

Yürüyüş okurlarına Merhaba. Bu hafta dergimizin ağırlıklı konusu milliyetçilik. Biz de “Hayatın İçindeki Teori”de aynı konuyu ele alacağız. Konunun tarihsel boyutları daha çok diğer yazılarda ele alınacağı için biz burada biraz daha teorik boyutuyla, sadece ülkemiz açısından değil, genel olarak faşizm ve milliyetçilik arasındaki ilişkiye değineceğiz.

Kuşkusuz herkesin dikkatini çekiyordur; “*milliyetçilik*” üzerine, belki de hiçbir dönem olmadığı kadar çok yazı yayınlanıyor bugünlerde. Milliyetçiliğin “hamasetin” ötesindeki anlam ve işlevi tartışılıyor. Ancak yine de, bunların birçoğunda, meselenin politik muhtevasının yeterince ele alınmadığını söylemek mümkün. Başka bir deyişle, milliyetçiliğin emperyalizm ve oligarşiyle bağlantısı, faşizmin bir parçası olarak onyıllardır üstlendiği rol, tartışılmıyor. Bunlar yeterince tartışılmadığı için de sığ yaklaşımlar kaplıyor piyasayı. Sanki bütün bunlar kendiliğinden oluyormuş gibi yaklaşıyor. Milliyetçiliğin “kendiliğinden” bir olgu olarak ortaya çıktığı, yayıldığı yönündeki tüm görüşler, linç saldırılarını “*hassas vatandaşların doğal tepkisi*” olarak açıklamak kadar yanlış ve isabetsizdir.

Milliyetçilik ve şovenizm, sistemin bir parçası olarak ele alınmak zorundadır. Yükselmesinde, alçalmasında konjonktürel etkenler rol oynayabilir, ama bu onun sistemin ideolojik zemini olarak sistemi şekillendiren parçalardan biri olduğu gerçeğini değiştirmez.

Özlem: Ele aldığımız konunun hem önemini, hem de düzen içi güçlerin konuyu nasıl sığ ele aldığını göstermesi bakımından, başka iki örnek aktarmak istiyorum.

Ali Saydam adlı yazar, Akşam’daki köşesinde Sevgililer Günü’yle ilgili bir yazı yazmış. Şimdi içinizden “*ne ilgisi var?*” diyorsunuz. Bakın okuyalım, ne ilgisi var birlikte görelim. Şöyle diyor: “*Sevgililer günü ‘tuttu!’ derken neyi*

*kastediyorlar? Eğer büyük şehirlerdeki 20 bin **ecnebi Türk**'ün birbirlerine hediye alıp vermesini ise, tamam... Ama kastedilen Türk halkı ise, orada durun biraz."*

Hıncal Uluç adlı gazeteci de "o kibarlığından **Ecnebi Türk** diyor, yani **Gavur Türk...**" diye düzeltiyor onu.

Bakın ne kadar rahat kullanılıyor bu kavramlar değil mi? Ne demek şimdi "ecnebi Türk"? Böyle bir kategori mi var? Kavramın kendisi **ırkçı bir dayatmayı, Türkleştirmeyi** içeriyor. Ecnebi de olsan, "Türk" sıfatını da onun yanında kabul edeceksin, değilse sana bu ülkede yaşama hakkı yok. Çünkü "Türkiye Türklerindir..." Yani aslında "ya sev ya terket"e varıyor iş... Şovenizm işte böyle hayatın içine sızmış kavramlarla zincirleme bir etki yaratıyor, herkesi saran bir **kuşatmaya** dönüşüyor. Ve önemli bir kesim, bu kavramları kullanırken, bu kültüre göre düşünürken, düpedüz ırkçılık yaptığının farkında bile değil.

Bu yüzeyselliği göstermek bakımından şu gazete yazısı da iyi bir örnek olabilir sanırım. Bakın:

*"Bir de şovenizm var. Şovenizm temelini belki milliyetçilikten alır ama bu bir tür **takım tutmak gibi** bir şeydir. Samimi bazı duygu ve düşüncelerin 'başkasını görmeme, sadece kendini önemli sayma' hali gibidir. ... İrkçılık ve kafatasçılık ise çok farklıdır. Faşizmin temelini oluşturur. ... Kendinden başka her ırkı küçümser.*

Türkiye'deki yükselen milliyetçiliğe bakıldığında ırkçılık ve kafatasçılık adına bir şey göremezsiniz.

... Bu nedenle halkın rahatsızlığından kaynaklanan kimine göre 'ulusal' kimine göre 'milliyetçi' duyguları küçümsemek üstelik bunu 'ırkçılık, kafatasçılık' gibi kavramlarla karalamaya çalışmak ülkeyi gerginliğe ve bölünmeye iter." (Can Ataklı, Vatan, 13 Şubat 2007)

Bu yüzeysel satırlarla polemik yapacak değiliz elbette burada. Çünkü "neresini düzeltelim" ki bu kadar yanlışın. Ama yüzeysellik çarpıcıdır. Şovenizm, takım tutmak gibi bir şeymiş, ne kadar da masum... Ülkemizdeki milliyetçilikte "ırkçılık, kafatasçılık" görülmezmiş... "Türk anadan, Türk babadan olan, soyunda dönme bulunmayan" diye yeminler edenler ortalığı doldururken o görmüyor, demek ki bakar kör... Ülkemizde şovenizm, biraz da bu tür kesimlerin aymazlığı ve bilinçli-bilinçsiz olarak bu anlayışa verdikleri ideolojik, politik destek sonucunda gelişip yaygınlaşmaktadır.

Mazlum: Evet, oysa, şovenizmin ülkemize, halklara verdiği zarar, elbette bir "takım tutma"yla açıklanamaz. Ülkemizdeki milliyetçilik ve şovenizm, faşizmden ayrı düşünülemez. Aslında genel olarak faşizm açısından böyledir bu. Faşizmin şovenizme başvurması veya başka deyişle onu kullanması, son derece karakteristik bir olgudur. Bu niteliği taşımayan bir faşizm yoktur der-

sek, sanırım daha iyi anlaşılır.

Faşizmin *Komünist Enternasyonal* tarafından yapılmış tanımını hatırlayalım: “Faşizm, finans kapitalin **en gerici, en şoven ve en emperyalist unsurlarının açık terörcü diktatörlüğüdür.**”

Görüldüğü gibi bu tanımda şovenizm, faşizmin karakteristik bir özelliği durumundadır. Dimitrov bu konuda ayrıca şunu belirtir: “*İdeolojik açıdan faşizm, esas olarak **milliyetçilik ve şovenizm** fikirlerine sarılmaktadır. Bunun için, yerli işçileri, diğer ülkelerden gelen işçilere karşı çıkarmaya, özellikle işsizleri aldatmaya ve **kitlelerin dikkatini iç siyasi meselelerden dış siyasi meselelere** çekmeye çalışmaktadır. Bunun için kitleleri diğer halklara karşı kışkırtmakta, milli şoven duyguları körüklemekte ve işçi sınıfının durumunun komşu bölgelerin ve toprakların fethedilmesiyle düzeleceğini söylemektedir.*” (Faşizme Karşı Birleşik Cephe, syf. 27)

Yukarıdaki tanımın tüm öğelerini aynen bugünkü Türkiye’de de görmek mümkündür. Özellikle **kitlelerin dikkatini iç siyasi meselelerden dış siyasi meselelere** çekmek olgusu, neredeyse tüm şovenist politikaların temelindeki olgu durumundadır.

Dimitrov’un faşizme ilişkin tüm tanımlarında şovenizme özel bir vurgu yapması tesadüfi değildir:

“Hitler faşizmi, yalnızca burjuva milliyetçiliği değil, aynı zamanda **gaddar şovenizm** demektir.” (FKBC, syf. 59)

“Burjuvazinin en emperyalist ve en şoven unsurlarının temsilcisi olan faşizm, dünyanın yeniden paylaşımıyla bunalımdan bir çıkış yolu aramakta ve **milliyetçi veya ırkçı** kışkırtmayla geniş kitleleri aldatmaya, birbirine düşürmeye ve yeni bir emperyalist savaş çıkarmaya uğraşmaktadır.” (Agk., syf. 37)

“Faşizm, dış siyasette, diğer halklara karşı hayvanca nefreti körükleyen **şovenizmin** en vahşi biçimidir.” (Agk., syf. 37)

Dimitrov, faşizme karşı mücadelenin temel yönlerini sayarken de “**milliyetçiliği ve şovenizmi teşhir ve mahkum etmek**” görevini en başta sayar.

Kemal: Sohbetimizin akışı içinde ulus, ulusçuluk, milliyetçilik ve şovenizm gibi kavramları tek tek netleştirmeliyiz.

Özlem: Önce isterseniz şunu belirtelim. Ulus da, ulusalcılık da benim anladığım kadar otomatikman “ırk” olgusunu içermiyor. Tam tersine, tarihsel olarak bu kavramlar, ırk olgusunun dışında bir şekilleniş göstermiştir. “Ulus sorununda idealist yaklaşım, ulusu katışıksız bir tarihsel bütünlük içinde açıklamak; ulusu gens topluluğu, kabile, aşiret topluluğu veya kan bağına indirgemek olarak gösterir.” (Haklıyız Kazanacağız)

Ulusalculuk da bu anlamda, değişmez bir anlamı olmayan, tersine tarihsel süreç içinde yeni anlamlar kazanıp, yeni işlevler yüklenen bir kavramdır.

Mesela, Toplumbilim Terimleri Sözlüğü'nde şöyle tanımlanmaktadır: “*Ya-bancu baskısından ve sömürsünden kurtulmayı, kendi ulusunu sevip onu yüceltmeyi amaçlamaktan kendi ırkını bütün ırklara üstün görüp onları egemenliği altına almak istemeye dek varabilen öğretilerin genel adı.*”

Kemal: Bu noktada ulus ve ırk, bağılı olarak da ulusalcılık ve ırkçılık arasındaki farkı ve ilişkiyi somutlayalım. Çünkü sorunun kavranması açısından bu oldukça önemli. Aslında konu başlığımıza “faşizm ve şovenizm” de diyebilirdik. Dimitrov'un tanımlarına da tekrar bakacak olursanız, esas olarak vurgunun çoğunlukla şovenizme yönelik olduğunu görürsünüz.

Milliyetçilik, tarih sahnesine çıkarken bugünkü olumsuzluklardan uzaktı elbetteki.

Milliyetçilik, tarih sahnesine burjuvaziye ait bir düşünce olarak çıkmıştır. Burjuvazinin ulusallığı, esas olarak “*kendine ait bir pazara sahip olmak*” istemesiyle şekillenen bir düşünceydi. Burjuvazinin gelişmesinin ve egemenliğinin önünde engel olan feodal iktidarın yıkılması, burjuvazinin öncelikli hedefiydi. Kapitalist üretim ilişkileri her geçen gün geliyor, bunun etrafında da yeni bir toplumsal yapı şekilleniyordu. “*Tek bayrak altında ulusal bir devlet*”, feodalizmin egemenliğini yıkıp burjuvazinin iktidarını sağlayacaktı. Biraz önce belirtildiği gibi, milliyetçilik, bu anlamda belli bir ırk ya da din birliğinin ötesinde burjuvazinin çıkarlarına uygun olarak, “**belli bir toprak üzerinde aynı dili konuşan, aynı üretim ilişkileri içinde yeralan halkı ortak bir ruhsal şekillenme içinde birleştiren ‘inanç ve bilinç’ birliği**” olarak tarih sahnesine çıktı.

Bunu, milliyetçiliğin tarihsel anlamdaki tanımını olarak görebiliriz. Hatırlarsanız, “ulus”u tanımlarken de “*Tarihsel olarak oluşmuş, kararlı bir dil, toprak, iktisadi yaşam ve kendini kültür ortaklığında dile getiren ruhsal biçimlenme birliğidir.*” diyoruz. Görüleceği gibi burada “**ırk**” unsuru yoktur. Zaten uluslar da tarihsel olarak “ırk” temelinde oluşmamıştır. Mesela tarihsel veriler bize İtalyan ulusunun “*Romalı, Cermen, Etrüks, Arap, Yunan gibi çeşitli hakların*” kaynaşmasıyla veya Fransız ulusu “*Romalı, Galyalı, Bröton, Cermen halklarından*” oluştuğunu gösterir. Aynı şey Türk ulusunun oluşumunda da geçerlidir. Oğuz boyu, tarih boyunca göç yollarında, Anadolu’da sayısız kavimle, kabileyle, halkla içiçe girmiştir. Türk ulusu dendiğinde bunun saf bir “**ırk**”tan oluştuğunu söyleyebilmek bilime ve tarihsel gelişime aykırıdır. Bu esasında dediğim gibi tüm uluslar için geçerlidir. Çünkü hiçbir ulus birdenbire ortaya çıkmamış, ortaya çıktıktan sonra “saf” bir şekilde kalmamıştır. Eğer ulus “ırk”a göre tanımlansaydı mesela, Çinliler, Japonlar, Vietnamlılar’ın ayrı ayrı uluslar değil de tek bir ulus oluşturmaları gerekirdi. Aynı şey “siyah” Afrikalılar için de geçerli...

Mazlum: Evet, Kemal arkadaş özetledi. Böylelikle ulusun “ırk”la aynı olmadığını gördük.

İşte bu tarihsellik içinde şekillenen burjuva milliyetçiliği, esas olarak iki ana unsurla karakterize edilir: Bunlardan ilki, **bağımsızlıktır**. Belli sınırları olan devlet, yani ulusal pazar, kendi dışında bir ülkeye, krallığa ve saire bağlı değildir. İkinci olgu demokrasidir. Bu sınırlar içinde daha demokratik bir düzen kurulacaktır. **“Egemenlik ulusa aittir”** sözü, burjuva milliyetçiliğin o zamanki formülasyonu olarak görülebilir. Milliyetçilik, temelde burjuvazinin iktidar hedefine ve çıkarlarına hizmet etse de, tüm ulus açısından daha ileri bir düzeni hedeflediği, haklar ve özgürlükleri genişlettiği için ilerici bir konumdadır.

Burjuva milliyetçiliğinin bu ilerici karakteri takriben 1850'lere kadar sürer. Tekelleşmeyle, yani kapitalizmin emperyalizme dönüşmeye yönelmesiyle birlikte, artık burjuvazi **“başka ulusları egemenliği altına almak”** isteyen bir güçtür ve bu noktadan itibaren burjuva milliyetçiliği gericileşir. Bu gericileşme zaman içinde “ezen ulus milliyetçiliğine” yani şovenizme dönüşecektir.

Evet, emperyalist milliyetçilik, başka ulusları boyunduruk altına aldığı noktada, o artık herhangi bir milliyetçilik değil, **ezen ulus milliyetçiliğidir**.

Özlem: şovenizmin tanımlanmasında “ezen ulus” ve “ezilen ulus” ayrımının önemli olduğunu görüyoruz. Bu ayrım tarihsel olarak nasıl çıkıyor?

Bir; yukarıda söze edilen “uluslaşma-devletleşme” sürecinde, bazı devletler, güçlü durumdaki bir ulusun burjuvazisinin egemenliği altında **okuluslu devletler** olarak tarih sahnesine çıkmıştır. okuluslu devletlerin hepsinde bir hakim ulus ve ezilen uluslar vardır.

İki; önce sömürgeciler, ardından emperyalizmle birlikte, bazı devletler, kendilerine ait olmayan başka toprakları işgal ve ilhak ettiler. Ve böylelikle işgal ve ilhak edilen topraklarda işgalci bir ulus ve ezilen uluslar ortaya ıktı. Kimi durumlarda bu ezen-ezilen ilişkisi feodal dönemden devralınırken, kimi yerlerde emperyalizmle birlikte ortaya ıktı.

İşte bu iki durumda ortaya çıkan egemenliği sürdürebilmek için, egemen durumdaki ulusun burjuvazisi, milliyetçiliği alabildiğine kullandı ve krkle-di. Kendi ulusunu başka uluslara karşı savaştırabilmek, işgallerde kullanabilmek için, kendi ulusunun öteki uluslardan üstün olduğunun “ideolojisini” geliştirdi.

Bu anlamda söylersek; egemen ulusun burjuvazisinin ezilen uluslar üzerindeki hakimiyetini, sömürüsünü sürdürebilmek, ilhak veya işgaline, baskı, zor ve asimilasyon politikalarına meşruiyet kazandırmak için kullandığı milliyetçilik, ezen ulus milliyetçiliği yani şovenizmdir.

Şovenizmi geliştirmek, burjuvazi açısından bir taşla birkaç kuş vurmak anlamına gelir. Şöyle ki; burjuvazi “kendi ulusunu yüceltmek” için emekçilerden sürekli daha fazla çalışma, daha fazla fedakârlık talep eder, milliyetçiliği kendi ulusu üzerindeki sömürüyü artırmanın bir aracı olarak kullanır. İkinci olarak, kitlelerin kafasında hayali düşmanlar yaratır, onların enerjisini, öfkesini o hayali düşmanlar üzerine yöneltir.

Bu “düşman” çok çeşitlidir.

Bazen “komünistler” olur bu düşman. Bazen ulusal hakları için mücadele eden herhangi bir azınlık. Bazen “komünist” bir ülkedir düşman, bazen de bir sınır sorunu nedeniyle komşu bir ülke.

Mazlum: Bunların hepsinin hizmet ettiği bir nokta var tabii. Faşizm de kendisine bir kitle tabanı yaratmak zorundadır. Faşizmin aşağıdan yukarıya geliştiği ülkelerle, yukarıdan aşağıya inşa edildiği ülkelerde bunun yöntemleri farklıdır ama kullandıkları olgular yine de pek değişmez. Hiç değişmeyen olgulardan biri de din ve milliyetçiliğin kullanılmasıdır.

Faşizm, şovenizmi körükleyerek, halklar ve uluslar arasında düşmanlığı büyütür. İktidarı için tehlikeli gördüğü işçi sınıfı ve emekçilere, devrimci, ilerici, demokratlara karşı, etkisi altına aldığı bu kesimleri kullanır. Ulusun tarihi çarpıtılır ve ulusun alabildiğince yüceltildiği yeni bir tarih yazılır. Diğer uluslar aşağılanır ve düşman gösterilir. bu kaçınılmaz olarak “ırkçı” bir zeminde gelişir.

Şimdi bu milliyetçilerin, özellikle de elbette Türk milliyetçilerinin bir türlü kabul etmek istemedikleri noktaların başında gelir.

Ülkemizdeki Türk milliyetçiliğinin “ırkçı” olmadığını kanıtlamaya çalışırlar. Sol’da da bu tezi kabul edenler vardır: “*Atatürk milliyetçiliği ırk, köken milliyetçiliği değildir, esasında tarihten süzülen bir kültür ulusçuluğunu esas alır...*” denilmektedir. Mesela sohbetimizin en başında Özlem arkadaşın aktardığı örnek, tam da buna denk düşüyor. Türk milliyetçiliği ne şovenist, ne ırkçı değil diyenler, sürekli tekrarlanan bu teze inanmışlar aslında.

Evet, Cumhuriyetin ilk yıllarında böyle bir yönelim söz konusudur. Ama Kürt ulusal varlığını ve diğer azınlıkları inkâr üzerine gelişen politika ve buna ideolojik zemin sağlamak için geliştirilen Güneş Dil Teorisi’yle birlikte Türk milliyetçiliği de “ırkçı” bir zemine kaymış ve o günden bu yana da bu zeminde geliştirilmiştir. Kurtuluş Savaşı’yla birlikte yeni bir devlet kurulmuştu. Ve bu devlet “çok uluslu” bir devletti. Kemalistler, kendi iktidarlarını pekiştirdikten hemen sonra, “burjuva milliyetçi” anlayışlarının doğal sonucu olarak Kürtler’e yönelik ulusal baskı uygulamaya başladılar. Asimilasyon uygulamalarını gündeme getirdiler. Bu Kemalistler’in sınıf karakterine uygun oldu. Emperyalizm çağında milliyetçilik konusunda en bağınaz sınıfın küçük-burjuvazi olduğuna birçok ülkede tanık olunmuştur.

Ülkemizdeki milliyetçiliğin bu tarihsel evrimini görmemek, milliyetçiliğin şovenizme dönüşümünü, şovenizmle de faşizm arasındaki bağı görmemeyi getirmektedir.

Bakın bu döneme ilişkin Haklıyız Kazanacağız'da şöyle deniliyor:

"İktidar, bir ulusun varlığını yadsıyor, bu ulusun istemlerini zorla, katliamla bastırıyor, onu asimilasyon ve jenoside tabi tutuyorsa ve bunların hepsini egemen burjuva milliyetçiliği adına Misak-ı Milli sınırları içinde, herkesin "Türk" olduğu şovenist, ırkçı düşüncesinden hareketle yapıyorsa; o iktidar gerici bir konuma düşmeye başlamıştır. Kemalistler ulusal sorunda şoven ve ırkçıdır."

Bu şoven ve ırkçı politika, yeni-sömürgecilikle de sürdürülmüş ve sömürge tipi faşizmin milliyetçiliği bu temelde şekillenmiştir. Tekrar vurgulamak gerekirse, Türk milliyetçiliğindeki bu ırkçı evrimi anlamamak, milliyetçiliğin faşizmin hizmetine girmesini de anlamamaktır.

Hitler, bakın ne diyor: *"İrkçılık, insan ırklarının eşitliğine inanmaz. Üstün ırkın dışındaki ırklar, bu dünyayı yöneten büyük iradenin dileğine uygun olarak, en iyi ve en güçlünün zaferine yardım etmek ve onun işini kolaylaştırmakla yükümlüdürler. Üstün ırk, aşağıların ve güçsüzlerin kendisine boyun eğmelerini istemek hakkını taşır. Doğanın aristokratik ilkesine saygı göstermek gerekir. Yoksa melezleşme yoluyla Yahudiler'in ve zencilerin kapladıkları bir dünyada güzellik ve soyluluk adına ne varsa yok olacaktır. İnsanlığın mutlu geleceğini ancak üstün ırkın zaferi kurtarabilir."*

Hitler, buna bağlı olarak da Almanlar'ın tüm dünyayı yönetmesi gerektiğini ileri sürüyordu.

Peki şimdi bu bakış açısıyla **"Dünya Türk olsun"** deyişi arasında veya "dünyada Türk hakimiyetini sağlama" hedefi arasında bir fark var mı? Hitler faşizminin ve ırkçılığının teşhir ve tecrit olması sonucunda, şovenistler ellerinde pergelle kafatası ölçmeyi bıraktılar belki ama, şovenizmin düşünce tarzı, yöntemleri, değişmemiştir. Mesela alışlagelmiş ve neredeyse sorgulanmadan kullanılan **"Bir Türk dünyaya bedeldir"** sözünden bu çarpık ırkçı zihniyet dışında bir anlam çıkar mı?

Kemal: Ülkemizde milliyetçilik, bu tür klişelerle "dokunulmaz" kılınmış, bir yerde "kanıksatılmış"tır. Şovenist saldırganlık, bayraktan İstiklal Marşı'na kadar her türlü "milli" unsuru, halkın mücadelesine karşı kullanmaktadır. Öyle ki faşist terör ve şovenist hezeyan altında bunların tartışılması bile imkansız kılınmak istenmektedir. Türk milliyetçiliğinin faşizmin hizmetinde olmasının en bariz göstergeleridir bunlar. Sohbetimizin devamında bunları da ele alacağız. Bugünkü bölümü toparlarken, devrimcilerin milliyetçilik konusundaki düşünceleri ve tavrı nedir? Onu da kısaca özetleyelim:

Öncelikle akılda tutmamız gereken şudur: Milliyetçilik ilerici nitelikte de

olsa burjuvazinin çıkarlarını gözetir. **Devrimciler, Marksist-Leninstler, milliyetçiliğin her türlüsüne karşıdırılar.** Milliyetçi düşüncelere karşı mücadele etmek, Marksist-Leninstler'in her dönem görevidir. Marksist-Leninstler milliyetçi olmazlar. Milliyetçi düşünce ve politikaları hareket noktası olarak kabul etmezler. Meseleye sınıfsal açıdan bakarlar.

Öte yandan, emperyalizme karşı milliyetçi temeldeki kurtuluş mücadelelerini desteklerler. Burada l, söz konusu ulusal hareketlerin emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı olmasıdır. Emperyalizme darbeler vuruyorsa ilericidir ve desteklenir. Değilse, bu özelliği taşımayan milliyetçi hareketler desteklenemez.

Politik anlamda mesele şudur: Milliyetçilik, ıkış noktasında da, bugün de esas olarak burjuvazinin ulusal pazar talebine cevap veren bir düşüncedir. Küçük burjuvazinin önderlik ettiği milliyetçi hareketlerde de bu değişmez... Bu anlamdadır ki, vatanın bağımsızlığı ve halkın kurtuluşu, milliyetçilikten değil, anti-emperyalist, anti-oligarşik bir mücadele çizgisinden geçmektedir. Sevgili okurlarımız, hepinizi selamlayarak sohbetimizi burada noktalıyoruz. Haftaya görüşmek üzere.

Konu: FAŞİZM VE MİLLİYETÇİLİK -2

Milliyetçilik, bir burjuva ideolojisidir ve halka hizmet etmez!

Sevgili Yürüyüş okurları; hepinizi sevgiyle selamlayarak başlıyoruz sohbetimize. Milliyetçiliğe devam ediyoruz. Zaten konu ülke gündemindeki yerini de koruyor. Öte yandan, yine geçen hafta Hrant Dink'in katledilmesi ve cenaze töreni üzerine "sol" cenahtan yayınlanan kimi yazılar, şovenizme değinirken **sosyal şovenizm** meselesini de atlamamak gerektiğini gösteriyor.

Sohbetimizin başında şunu da belirtmek istiyorum. Şimdi biz "*Türk milliyetçiliği faşizmdir*" dediğimizde, "*milliyetçiler, emperyalizme hizmet ediyor*" dediğimizde, bu düşüncelerin etkisi altında kalmış kişilerin çoğu, bu gerçeği görmekte güçlük çekiyorlar. Kabul etmiyorlar. Şimdi Ogün Samast gibi bir tipi düşünün. O "Türklüğe" hizmet ettiğini düşünüyor yaptıklarıyla. Emperyalizme hizmet ettiğini, faşizmin maşası olduğunu aklının kenarından bile geçirmiyordur. Mesele Ogün Samast'ın cahilliği, gençliği değil elbette. Mesele Türk Solu adlı dergide yazıp çizen kişilere bakın, içlerinde bilim adamları var, birikimli aydınlar var ve maalesef onlar da bu milliyetçiliğin niteliğini, neye hizmet ettiğini, nereye tekabül ettiğini görmekten uzaklar. Bu anlamda da bu konular, çok ciddi ideolojik mücadeleye yürütmemiz, bulunduğunuz her alanda insanlara bıkmadan, usanmadan, tekrar tekrar anlatmamız gereken konulardır.

Evet, bunu vurguladıktan sonra ilk sözü Mazlum arkadaşına vereyim ve konumuza, milliyetçilikle faşizm arasındaki ilişkiyi somutlayarak devam edelim.

Mazlum: Türk milliyetçiliğinin gelişim ve şekillenişini üç döneme ayırabiliriz. Osmanlı dönemi, Kurtuluş Savaşı sonrasındaki dönem ve yeni-sömürgecilik dönemi... Her üç dönemde de geçerli olan unsurlar olduğu gibi, elbette farklılıklar da var. Bu tarihi gelişim, dergimizdeki "Türk milliyetçiliğinin tarihi gelişimi" yazı dizisinde anlatılmakta. Bu anlamda onları burada tekrar etmemize gerek yok.

Türk milliyetçiliğinin faşizmle özdeşleştiği süreç açısından biz şunu belir-

telim: Önce 2. Paylaşım Savaşı yıllarında, ardından yeni-sömürgecilikle birlikte sivil faşist hareket, faşizmin yeni kitle tabanı olarak örgütlenmiş, Türk milliyetçiliği de faşizmin ve onun kitle tabanının ana ideolojisi haline gelmiştir... Bu anlamda **şovenizmle yeni-sömürgecilik** birbirini tamamlayan olgular olmuştur.

Yeni-sömürgecilikle milliyetçiliği buluşturan bir başka unsur daha var: O da her ikisinin **“düşman”** tanımıdır. Bilindiği gibi, yeni-sömürgecilikle birlikte devlet yapısı ve özellikle ordu, **iç savaşa göre** şekillendirilir. O günden bu yana da çıkarılan yasalar, yapılan kurumsal düzenlemeler **“oligarşinin iç savaşa hazırlanması”**na hizmet etmiştir. Oligarşinin “iç savaşa” göre örgütlenmesi esprisi, bir **“iç düşmanın”** varlığını şart koşar... Anti-emperyalist özelliğini kaybetmiş milliyetçilik de, ülkemizde kendini bir **“iç düşman”** üzerinden varetmektedir. Bu noktada devletin ihtiyaç duyduğu olgularla, şovenizmin karakteristik olguları çakışır. Oligarşinin düzenin bekası için ihtiyaç duyduğu “iç düşman”, şovenizm aracılığıyla sağlanmış olur. Bu “çakışma” neticesindedir ki, ülkemizin emperyalizmin sömürgesi haline, ordunun emperyalizmin ordusu haline dönüştürülmesinde, faşizmin yukarıdan aşağıya inşa edilmesinde “Türk milliyetçiliği”nin büyük katkıları olmuştur. İlk bakışta bu bir paradoks gibi görünmektedir ama gerçek böyledir.

Kemal: Burada bir ek yapayım. Milliyetçiliğin faşizme ve emperyalizme hizmet ettiğini görmek, geniş kitlelere göstermek, zaman zaman oldukça güçtür. Bu güçlüğü yaratan nedenlerden biri, şovenizmin kendine yoksullar içinde taban bulmasıdır.

Bu sadece ülkemizdeki şovenizme, daha genel anlamda faşizme özgü bir durum değildir. Mussolini, Hitler faşizmlerinin kendine işsiz, yoksul kitleler içinde taban bulmuş olması, faşizmin niteliğinin kavranmasında da aynı güçlüğü yaratmış, buna bağlı olarak faşizmi yanlış tahlil eden çarpık anlayışlar ortaya çıkmıştır.

Dimitrov, faşizmin *“burjuvazinin ve proletaryanın üzerinde bir devlet iktidarı biçimi”* olduğunu ve *“devlet aygıtını ele geçiren başkaldırmış küçük burjuvazinin iktidarı”* olduğunu ileri süren yanlış ve çarpık görüşlere karşı şöyle demektedir:

“Faşizm, finans kapitalin iktidarının ta kendisidir. Faşizm, işçi sınıfının ve köylülüğün devrimci kesiminin ve aydınların şiddetle ve kanla ezilmesinin örgütlendiği düzendir. Faşizm, dış siyasette, diğer halklara karşı hayvanca nefreti körükleyen şovenizmin en vahşi biçimidir.

Faşizmin bu gerçek karakterini özellikle açığa çıkarmak gerekir. Çünkü sosyal demagoji maskesi, faşizme, bazı ülkelerde bunalımdan dolayı ne yapacağını şaşırın küçük burjuva kitlelerini ve hatta proletaryanın en geri tabakalarının bazı kesimlerini peşinden sürükleme imkânı vermiştir. Oysa

bunlar, gerçek sınıf niteliğini ve gerçek özünü kavrasalardı faşizmin peşine takılmazlardı. (FKBC, syf. 59)

Özlem: Evvelki hafta gündeme gelen “MHP-TÜSİAD kavgası” bu duruma çarpıcı bir örnek olsa gerek. Gazetelerin de yazdığı gibi bu kavga, MHP tabanında, daha doğrusu MHP’nin yoksul, lümpen tabanında “sempati”yle karşılanıyor, ama bu “kayıkcı dövüşü”! arasında MHP, onyıllardır işbirlikçi tekelci burjuvaziye hizmetini sürdürüyor. Milliyetçilik konusundaki ideolojik mücadelemiz, Dimitrov’un da dediğı gibi, bu demagojik maskeyi alaşağı etmek için çok önemli gerçekten de.

Kemal: Burada MHP yönetiminin, yani faşist kadroların riyakârlığı kadar TÜSİAD’ın riyakârlığı da önemli. Yani milliyetçilik konusunda MHP ne kadar riyakâr ise, TÜSİAD da o kadar riyakardır. Şöyle ki, özellikle AB üyeliğı süreciyle birlikte, AB üyeliğinin baş savunucusu durumundaki TÜSİAD, sanki “milliyetçiliğe” karşıymış gibi bir imaj veriyor. Oysa bu imaj aldatıcı. Onlar, sadece şovenizmin kendi denetimleri dışına çıkacak boyutlara ulaşmasını istemiyorlar. Değilse, toplumun milliyetçi, şovenist düşünceler altında olmasını her dönem istediler, bunu sağlamak için her türlü yöntem başvurular. Çünkü oligarşinin Kıbrıs meselesinde, Kerkük meselesinde, Kürt meselesinde, Ermeni meselesinde ve bütün olarak halkın sindirilmesi, sus-turulması meselesinde şovenizme ihtiyacı vardır.

Kapitalizm, tekelci dönemde, **serbest rekabet** yerine tekeli, **milliyetçilik** yerine kozmopolitizmi ve **demokratik yönetim** ilkeleri yerine de oligarşik diktayı ikame etmiştir. Fakat kitleler nezdinde “milliyetçiliğı” elden bırakmamıştır burjuvazi. Kullanmaya devam etmiştir.

Bundan sonra da edecektir. Çünkü, milliyetçi duyguların körüklenmesi, emekçilerin sınıf bilincinin gelişmesini engellemektir, milliyetçilik ve “milli” duygular, sınıfsal farklılıkları, çelişkileri en etkili ve en kısa yoldan örtbas etmek aracıdır.

İlerici rol oynadığı dönemler de dahil, burjuvazi her zaman milliyetçiliğı kendi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır. Burjuvazinin ulusal çıkar olarak gösterdiği kendi çıkarlarıdır. Aynı şekilde, **“egemenlik ulusundur”** sözü de, sınıfsal anlamda burjuvazinin **egemenliğı** anlamına gelmiştir. Emperyalizm dönemiyle birlikte ise, milliyetçiliğın kullanımı, esas olarak şovenizme dönüşmüş ve halklar açısından daha yıkıcı, tehlikeli hale dönüşmüştür.

Mazlum: Dikkat edilirse, milliyetçilik, şovenizm üzerine tüm tartışmalarda sorun hep halka karşı muhtevasıyla çıkıyor karşımıza. Böyle olması onun sınıfsal niteliğinin bir sonucudur. Bunu daha net ifade edersek: **Bir**; milliyetçilik bir burjuva ideolojisidir. **İki**; emperyalizm dönemiyle birlikte burjuva milliyetçiliğı gerici ve şovenist bir muhteva kazanmıştır. **Üç**; bu dönemde

milliyetçilik bayrağını yer yer küçük-burjuvazi devralmış, bunlar ilerici bir rol oynamış, ama sosyalizme yönelmeyip kapitalizme yönelen küçük-burjuva milliyetçilikleri de kaçınılmaz olarak gericileşmiştir.

Egemen sınıflar, hiç durmaksızın milliyetçiliklerinden dem vuruyorlar, ama bu milliyetçilik, artık sadece demagojik anlamı olan bir milliyetçiliktir. *“Oligarşinin ‘milliyetçilik’ dediği bu politika, gerçekte milliyetçilik değil uluslar arasında düşmanlık tohumları eken burjuva şovenist bir politikadır. Oligarşinin emperyalizme yaklaşımıysa ‘milliyetçilik’ değil, yardımcılıktır. ... Oligarşi, uluslararası ilişkilerde, ulusal onuru ayaklar altına almakta, kişiliksiz, aşağılık bir politika yürütmektedir.*

Oligarşi, emperyalizmin yoz, kozmopolit kültürüne bütün kapıları açmıştır. Emperyalist kültür, basın-yayın, TV programları, radyo yayınları vb.. pek çok yolla, Türkiye halklarının kültürel yapısını kendine göre biçimlendirmeye çalışmaktadır.” (Haklıyız Kazanacağız)

Özlem: Tarihte çeşitli olguların ortaya çıkış biçimleriyle sonra aldıkları biçimler veya ortaya çıkıştaki amaçlarıyla vardıkları yer arasında çok çeşitli farklar olabilir. Teori ve kavramlar, biraz da bu farklılıklar temelinde şekillenir. Özellikle Kemalist olma iddiasındakiler, Kemalist iktidar tarafından geliştirilen politikaların bugünkü ırkçılığa da kaynaklık ettiğini kabullenmekte zorlanıyorlar.

Oysa, sürece nesnel olarak bakıldığında, bunu görmek zor değildir. Kemalistler’in iç politikadaki gerici yanı ile, uluslararası plandaki ilerici yanı, belli bir dönem için aynı süreçte bir arada varolmuştur.

Anadolu’nun büyük bölümü emperyalizm tarafından işgal edildiğinde küçük-burjuvazi, Kurtuluş Savaşı’nda öncülüğü üstlendi. Ve savaş sürecinde çeşitli milliyetlerden halkları emperyalizme karşı birleştirme ve savaşırma anlayışıyla hareket etti. Bu çerçevede Kürtler’in, Lazlar’ın, yer yer Araplar’ın ileri gelenleriyle ilişkiler kurdu. Ama sonrasını biliyoruz.

Sonrasında doğru olan ne, yanlış olan ne, onu ayırtırmak gerek. Türkler ulusal bir devlete sahip olmak istiyordu. Bu tarihsel ve siyasal olarak Türkler’in hakkıydı elbette. Ama yanlış olan, bu hakkın sadece Türkler’e ait” bir hak olarak görülmesi ve diğer halkların iradesinin, varlığının yadsınması, onların kendi kaderini tayin hakkının gasbedilmesiydi. Kemalist politika, işte bu noktada şovenistleşti. Anadolu’da sadece Türkler’in egemenliğinde bir devlet yaratma politikası çerçevesinde, Laz, Kürt, Çerkes, Arap, Gürcü ve başka tüm milliyetlerden halkların varlığı inkar edildi. Türkiye devleti sınırları içinde yaşayan herkesin "Türk" olduğu dayatıldı.

Bundan sonra eğitimden kültür politikalarına, “Atatürk devrimleri”ne kadar birçok uygulama, şovenist politikaya hizmet edecekti. Daha sonraları ise bilindiği gibi dil yasakları, ulusal talepli her mücadelenin terörle, katliamlar-

la bastırıldığı bir dönem yaşandı.

Bu döneme ilişkin değerlendirmelerde karıştırılan şudur: Küçük burjuvazi tarihin bir kesitinde ilerici bir rol oynayabilir; ama bu her zaman öyle kalacağı anlamına gelmez. Küçük-burjuvazinin ideolojisi de politikaları da aslında hep “arada”dır. Tarihi olarak o “arada” uzun süre duramaz; oradan ya sosyalizme yönelecektir, ya da burjuva ideolojisi hükmünü sürdürecek ve kendi mantıki sonuçlarına ilerleyecektir. Kemalizm’de de olan budur. Emperyalizm karşısında ilerici bir rol oynayan Kemalist milliyetçilik, kendi içinden şovenizmi üretmiş ve “Türk” olmayan halklara karşı bir ulusal baskı siyasetine dönüşmüştür. Dönüşüm orada da kalmamıştır; 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı dönemindeki Hitler destekçisi faşist hareketler de, 1960’larda ABD emperyalizmi ve oligarşi tarafından rgtlendirilen sivil faşist hareket de, şovenist görüşlerini aynı ideolojik zemin üzerinde üretmişlerdir.

Mazlum: Türk milliyetçiliğinin veya kimilerinin deyişiyle “Atatürk milliyetçiliği”nin şovenist olduğu konusunda hiçbir tartışmaya yer yoktur. Eğer bir ulus, egemenliği altında tuttuğu başka bir ulusun bu hakkını kullanmasının önünde engel oluyorsa orada ezen ulus milliyetçiliği, yani **şovenizm** vardır. Ve elbette aynı zamanda bu milliyetçilik “**ırkçı**”dır. “Türk” üstün gören bir düşüncenin başka türlü adlandırılması da mümkün değildir.

Aslında sohbetimizin ilk bölümünde de bir yanıyla değinmiştik. Bu ırkçılık meselesinde şöyle de bir yan var. Hitler Almanya’sında şovenizmin en üst noktasında, saf bir “**Alman ırkı**” yaratma çabasına girilmişti. Yani Hitler faşizmi, sadece “*beyaz ırk üstündür*” demiyor, onun bir adım ötesine geçiyor ve beyazlar içinde de en üstünü *“Alman ırkı”*dır diyor. Ne var bunda diyeceksiniz. şunu soralım önce:

Peki “Alman ırkı” diye bir şey var mı? Yok!.. Zaten Türk ırkı veya İran ırkı veya İngiliz ırkı diye bir şey de yok... Çünkü; bilimsel olarak insanlar deri renklerine göre **beyaz, sarı ve siyah** olmak üzere üç ırk olarak sınıflandırılmıştır. Bu sadece insan türlerini biçimsel görünüşleri itibariyle gruplandırmak için yapılmıştır ve bilimsel olarak herhangi birinin diğerine bir üstünlüğü kanıtlanmamıştır.

“Irkçı” olarak adlandırdığımız politikalar, her zaman kafatasını ölçmüyor, renkleri ölçü almıyorlar. Mesela, Hitler’in faşist ideolojiyi geliştirirken feyz aldığı isimlerden biri olan Nietzsche’ye göre “*güçsüz insanlar, üstün insanların zaferi için yok olmalıdır*”. Bu da bir tür ırkçılıktır. Yani politik anlamda ırkçılık terimi, sadece ten rengine göre ırkçılıkla sınırlı olmayıp, kendi ırkı içinde bilimsel temeli olmayan ırklar yaratmıştır...

ABD’de beyazların siyahlar ve sarı ırktan sayılan Kızılderililer, Güney Afrika’da yine beyazların siyah ve melezler üzerinde uyguladıkları politikalar, kelimenin düz anlamıyla ırkçılıktır. Ama farklı türden de olsa Hitler faşizmi-

nin ki de bir ırkçılıktır. MHP'nin anlayışı da ırkçılıktır. Türk milliyetçiliği de ırkçılıktır. Irkçılık için illa Güney Afrika'daki gibi aleni bir beyaz-siyah ayrımı aramak, ırkçılığın hayatın değişik alanlarında ifadesini bulan biçimlerini yok saymak, dolayısıyla faşizme zemin oluşturan ırkçılık belasını küçümsemek demektir.

Özlem: İttihat ve Terakki, ta 1909 yılında çıkardığı Cemiyetler Kanunu ile *“amaç ya da adını bir ırk ya da milliyetten alan dernekler”* kurulmasını yasaklamış. Elbette tahmin edileceği gibi, bu, adını “Türk”lükten alan dernekler haricinde bir yasaktır. Bu yasak, yüzyıldır, yani bir asırdır bu topraklar üzerinde uygulandı. Bir asır boyunca bu toprakların Kürt'ü, Laz'ı, Arap'ı, Çerkez'i yok sayıldı.

Bu politika, o günden bu yana tüm düzen güçleri tarafından benimsenip sürdürülen bir politikadır. Faşizmin hizmetindeki “Türk milliyetçiliği” sadece MHP'yle, BBP'ye sınırlı bir milliyetçilik değildir. DYP, ANAP gibi düzen partileri de, CHP, DSP gibi “sol” görünümlü düzen partileri de, Genelkurmay da, yargı da esasında bu milliyetçiliğin savunucusudur. Demirel'in “Adriyatik'ten Çin Seddi'ne” deyişinde Turancılığın kalıntılarını, Genelkurmay'ın “sözde vatan-daş” tanımlamasında açık bir ırkçılığı, CHP'nin *“Türklüğe hakareti serbest bırakmayız”* hezeyanıyla 301. maddeye sahip çıkışında açık bir şovenizmi görmek mümkündür.

Ya da şöyle söyleyim. Aslında bu düzen içinde “milliyetçi” olduğunu söylemeyen tek bir kurum yoktur. Burjuva partilerinden, orduya, polise, maliyeden devlet su işlerine, TÜSİAD'dan Türk-Amerikan Derneği yöneticilerine kadar hepsi milliyetçi olduklarını söyler. Milliyetçiliğin bu şekilde ele alınışı, aynı zamanda tüm topluma, halka karşı bir dayatma ve kuşatmadır. “Milliyetçi” olmamayı adeta “suç” haline getirme dayatması, toplumun geniş kesimlerini faşizme bir şekilde suç ortağı yapmayı amaçlayan bir dayatmadır.

Zaman zaman *“bunların milliyetçiliği sahte”* diyoruz. Çok tercih etmesek de, sonuç da bu da denilebilir. Çünkü milliyetçiliğin tarihsel ve kavramsal anlamıyla ilgisi yok bunların milliyetçiliğinin.

Emperyalizme karşı olunmadan “milli” çıkarlar savunulamaz. Emperyalizme karşı olunmadan bir “ulus”un onuru korunamaz.

Milliyetçilere baktığımızda ne görüyoruz; hem milliyetçi, hem ülkeyi emperyalizme peşkeş çekiyorlar; hem milliyetçi geçiniyor, hem emperyalizmin işbirlikçiliğini yapıyorlar. Emperyalizmin çıkarları ve hükümranlığı için kendi halkına zulmediyorlar.

İşte bu anlamda bir sahtekarlık söz konusudur. Yani şöyle de tasvir edebiliriz: Hiçbir milli değeri olmayanlar, ulusal onuru olmayanlar, milliyetçilik yapıyor, milliyetçilikten sözediyorlar.

Mazlum: Bunu Şöyle tamamlayalım isterseniz. Günümüzde aslında “milliyetçi” olmaktan çıkmış bir milliyetçilikten sözediyoruz.

Bu hem ezen ulus milliyetçiliği, hem ezilen ulus milliyetçiliği açısından böyledir... Bugün yeryüzünde artık ne tarihsel anlamıyla, ne 20. yüzyılda emperyalizme karşı bir mevzi olan ulusal kurtuluş savaŐlarındaki anlamı ve iŐleviyle bir milliyetçilikten sözedilemez. (Şu veya bu ülkede bir istisnası varsa da, istisnalar kaideyi bozmaz.)

Milliyetçiliğin tarihsel anlamı ortadan kaybolmuŐ, o zemininden kaymış durumdadır. **Ekonomik, siyasi, askeri, kültürel anlamda emperyalizme karşı bağımsızlığı savunmayanların**, milliyetçilik, ulusalcılık adına söyledikleri her Şey sahtekarca ve riyakrcadır. Milliyetçiliğin toplum üzerindeki etkisini kırmak, faşizmi güçlendiren Şovenist zemini daraltmak için bunları açığa ı-karmalıyız.

Kemal: Mazlum arkadaş madem milliyetçiliğe karşı tavır konusuna girdi, ben de sohbetimizin son noktasını oradan devam ederek koyayım. Faşizmin hizmetindeki milliyetçilik, doğal olarak halka, devrimcilere yneltiŐ saldırganlığın da en önemli motivasyon aracıdır. Bu anlamda da Mazlum’un belirttiği gibi, milliyetçiliğe karşı mücadele sol açısından son derece büyük bir önem kazanmıştır. Esasında bu mücadelenin nasıl ele alınacağı ayrıca ele alıp iŐlenebilecek bir konu olmakla birlikte, ben kısaca Şunu belirteyim.

Bu mücadelenin bir yanı, milliyetçilerin sahtekrlığını, riyakarlığını, “milli” değil işbirlikçi olduklarını açığa çıkarmak, geniş kitleler nezdinde teşhir etmektir. Bu, dediğim gibi bir yanıdır. Bir diğer yanı ise, ulusal onurun savunulmasından ulusal sorunların zmne kadar milliyetçiliğin kullandığı manevra alanlarını mücadelemizle ortadan kaldırmaktır. Ulusal sorunları, ulusal değerleri, ve kitlelerin ulusal duygularını yok sayan bir politika eksiktir. Dimitrov, faşizmin Şovenist politikalarından sözederken bu noktada bakın ne diyor:

“Bütün bunların işçi sınıfı davasını hiç ilgilendirmediğini sanan ve emekçi kitleleri kendi halkının geçmişi konusunda tarihe sadık ve gerçekten Marksist, Marksist-Leninist bir ruhla aydınlatmak için ve bugünkü mücadeleyi kendi halkının geçmişteki devrimci gelenekleri ile birleştirmek için hiçbir Şey yapmayan komünistler, milletin tarihi geçmiŐindeki değerli olan her Şeyi, kitleleri kandırmaları için faşist sahtekarlara kendi elleriyle teslim etmiş olurlar.” (FKBC, syf. 122)

Türkiye solu bir bakıma bu eksikliğe düşmüştür. Vatan kavramı başta olmak üzere, milletin tarihi geçmiŐindeki değerli olan Şeyler de faşist sahtekarlara teslim edilmiştir.

Dimitrov’un yukarıdaki sözlerinin devamını da aktarayım:

“Biz komünistler, burjuva milliyetçiliğinin bütün biçimlerinin, ilkelerine

bağlı ve uzlaşmaz düşmanlarıyız: Ancak biz, milli nihilizmin taraftarları değiliz ve hiçbir zaman bu şekilde ortaya çıkmamalıyız. İşçileri ve bütün emekçileri proleter enternasyonalizm ruhu ile eğitmek her komünist partinin temel görevlerinden biridir. Ama bunun, kendisine, emekçi kitlelerinin bütün milli duygularını hor görme hakkı tanıdığını veya hor görmeye zorladığını sanan bir kimse, gerçek Bolşevizmden çok uzaklardadır.”

Evet, mesele, Türk milliyetçiliğinin faşizme hizmet ettiğini söylemekle bitmiyor. Ama bu önemli bir başlangıçtır. Şovenist kuşatmaya teslim olmadan, sosyal şovenizme düşmeden bu gerçeği açıkça ortaya koymak önemlidir. İkinci olarak, bu gerçeği en geniş kitlelere, özellikle de şovenizmin etkisi altındaki kesimlere gösterebilmeliyiz. Üçüncü olarak, politikalarımızla, propagandamızla, mücadelelerimizle, şovenizme ulusal değerler ve talepler noktasında demagoji ve manevra alanı bırakmamalıyız.

Sevgili Yürüyüş okurları, “faşizm ve milliyetçilik” sohbetimizi burada noktalıyoruz. Haftaya görüşmek üzere hoşçakalın.

Konu: Marksizm -1

Marksizm, insanlığın deniz feneridir

Merhaba arkadaşlar, merhaba Yürüyüş okurları. Bu haftaki sohbetimizin konusu Marksizm. Biliyorsunuz, 14 Mart büyük ustanın ölüm yıldönümü. Bu vesileyle, onu, bize miras bıraktığı teorinin ne olup olmadığını ortaya koyacağımız bir çalışmayla anmak istedik.

Sohbetimiz içinde Marksizmin ekonomik, felsefi, siyasi kaynakları... Marksizmin şekillenme süreçleri... Marksizmin temel ilkeleri, yaklaşımları... Marksizmin kendi dönemindeki pratikle ilişkisi... gibi konular üzerinde de duracağız. Fakat takdir edileceği gibi, bunların herbiri başlı başına son derece genişletilebilecek konulardır. Bu anlamda burada öncelikle yapmaya çalışacağımız, Marksizmi bir bütün olarak tarif etmek olacaktır... Evet, hangimiz başlıyoruz?... Buyur Özlem.

Özlem: Sözüme Marksizm kelimesinin bende yarattığı izlenimi paylaşarak başlayayım. Marksizm deyince, büyük bir deniz feneri geliyor aklıma. Veya bir pusula. Veya bir harita... Evet, Marksizm bende hep “yol göstermek”le, “rota çizmek”le ilgili nesnelere birlikte bir çağrışım yapıyor. Çünkü Marks’ın ve kendi adıyla anılan öğretisinin tarih sahnesindeki esas işlevi de böyle tanımlanabilir sanırım.

Böyle olduğunun en iyi kanıtı da bence, burjuvazinin Marksizme karşı bitmeyen saldırısıdır. Sosyalist sistemin yıkılmasıyla birlikte, Marksizmin de öldüğünü iddia ettiler. Marks’ın görüşlerinin artık geçerli olamayacağı üzerinde ısrarlı bir propaganda savaşı yürüttü burjuvazi. Çünkü aslında, her vesileyle “150 yıl önceki manifestodaki görüşler” diye küçümsedikleri bu görüşler, hâlâ dünyayı en iyi açıklayan ve emekçilere, ezilenlere dünyayı değiştirmenin anahtarını veren görüşlerdi. Burjuvazi bunu biliyordu. Fakat burjuvazinin tersini iddia ederek sürdürdüğü saldırılar yer yer kimi sol kesimler üzerinde etkili oldu. Devrimden, sosyalizmden vazgeçenler, doğal olarak “Marks’ın, Marksizmin gözden geçirilmesi” gerektiğini söylemeye başladılar. Kimisi buna “Yaratıcı Marksizm” adını verdi hatta. Neyse, sanırım bu tür yaklaşımlara sohbetimizin ileriki bölümlerinde tekrar döneriz, ama şimdilik şu kadarını söyleyeyim:

Karşı-devrim rüzgarları altında Stalin'den girip Lenin'e, oradan da Marks'a uzanan inkarcılar da Marksizmin yerine bir şey koyamadılar. Koyamayacaklar da. Çünkü Marks'ın tahlil ettiği tarih ve zaman aşılmamıştır ve onun öngördüğü sosyalizmin zorunluluğu hâlâ hükmünü sürdürmektedir. Burjuvazinin Marksizme karşı hiç bitmeyen savaşı, bence Marksizmin gücünü gösterir. Marksizm ve onunla ayrılmaz bir bütün oluşturan **Marksizm-Leninizm**, tüm ezilenlerin kurtuluş ideolojisidir.

Kemal: Evet, Marksizm-Leninizm, Marksizmin 20. yüzyılda Lenin'in katkılarıyla aldığı biçimdir. Ama biz konumuzu bu açıdan genişletmeden Marksizm nedir noktasından devam edelim.

Aslında Marksizme ilişkin birçok tarif bulmak mümkün. Burjuvazinin Marksizme ilişkin tarifinin, farklı olması normaldir, fakat solun kendi içinde de Marksizmin farklı tarifleri vardır.

"*Körün fili tarifi*" diye bir deyim vardır bilirsiniz. Bazılarının Marksizm tarifi de biraz böyle bir şeydir. Sadece kendilerinin görebildiği kısmıyla tarif ederler Marks'ı. Kimisi, onda sadece "**görmek istediğini**" görür. Bu anlamda kimi Marksizmi sadece felsefeye, kimi sadece ekonomiye indirger. Kimileri, bu tür tek yanlı, çarpık tariflerle de kendilerini –pek de ilgileri olmadığı halde– "**Marksist**" olarak adlandırırlar.

Marksizmi bir diğer tarif biçimi, sağa savrulan, düzen içileşen güçlerin yeni konumlarını haklı çıkarmak üzere geliştirdikleri Marksizm tarifleridir. Bu kategoridekiler doğaç olarak Marksizmi **tarif** ederken **tahrif** de ederler.

"*Marksizm, SSCB'nin yıkılışıyla iflas etmiş bir ekonomi teorisidir.*" Burjuva teorisyenler, akli evvel kalemşörler, özellikle sosyalist sistemin yıkılmasından hareketle buna benzer çok tanımlar yaptılar. "*Marksizm kapitalizmin bir mezhebidir*". Bu da sol'dan yapılan bir tariftir.

Özlem: Birkaç tarif de ben aktarayım isterseniz.

Uygarlık Tarihi adlı kitabında Server Tanilli şöyle tanımlıyor Marksizmi:

"*Batı Avrupa'da Sanayi Devrimi'nin doğurduğu iktisadi ve sosyal sonuçların nedenleri ile kaçınılmaz gelişmelerini araştıran Marks ve Engels, bu araştırmaların sonunda yepyeni bir dünya görüşü ortaya çıkarırlar. Bu yeni dünya görüşü, artık yalnız Sanayi Devrimi ile ilgili sorunların değil, tüm doğa, toplum ve insanla ilgili her sorunun karşılığını veren eksiksiz bir görüştür.*

*Marx ve Engels'in ortaya koydukları yeni dünya görüşüne **diyalektik maddecilik** adı verilir. Ve genellikle Marksizm diye anılır.*

Marksizm maddeci, diyalektik ve hümanist bir dünya görüşüdür."

Burada görüleceği gibi asıl vurgu **diyalektik materyalizm** üzerine.

Orhan Hançerlioğlu da şöyle bir tanım yapıyor: “*Marksizm, tek sözle, insanlık-öncesi çağını kapatıp insanlık çağına geçmeyi gerçekleştirecek olan tümsel kapsamlı bir bilimler bilimidir.*”

Bu tanımda bence altı çizilmesi gereken bir kavram olarak “bilimler bilimi” kavramı kullanılıyor, ki Marksizme en uygun düşen tanımlardan biridir. Çünkü Marksizm ne tek başına ekonomi bilimiyle, ne sosyolojiyle, ne felsefeyle sınırlanamayacak, hepsini kucaklayan ve kavrayan bir “ana bilim” gibidir. Ortaya koyduğu tarihsel ve toplumsal yasalar, tüm bilimlerin gelişim seyrini belirleyecek özelliktedir.

Felsefe Ansiklopedisi’ndeki Marksizm tanımı ise şöyle:

“*Marksizm, evrensel bir dünya görüşü olmak dışında ve temelde şu üç geniş alanı kapsar:*

Diyalektik ve tarihsel materyalizm, ekonomi politik ve bilimsel sosyalizm. Diyalektik ve tarihsel materyalizm, Marksizmin felsefesidir ve onun genel kuramsal temelini oluşturur. Ekonomi politik: Kapitalizmin ve sosyalizmin üretim ilişkilerini araştırır ve Marksizmin en temel konusunu meydana getirir... Bilimsel sosyalizm, devrimci hareketin taktik ve kuramıdır, toplumsal devrimin bilimsel öğretisidir ve kimi yerde tek başına Marksizmi adlandırır.”

Kemal: Evet, Özlem’in aktardığı bu son bölümle birlikte, Marksizmin tarifinden çıkıp muhtevasına geçmiş oluyoruz.

Görüleceği gibi, kimine göre, Marksizm demek, **diyalektik materyalizmdir**. Kimine göre ise Marksizmin esasını **ekonomi politik** oluşturur. Kimi de Marksizmi sosyalizmle özdeşleştirir. Aslında buradan anlaşılın, üçünün de Marksizmi oluşturduğudur. Ki Lenin’de Marksizmin muhtevasını anlatırken, bunların hepsinden sözediyor.

Nerede mi sözediyor? Kanımca Marksizmi en özlü biçimde ve kısa bir metinden kavramak isteyen birinin başvuracağı öncelikli kaynak, Lenin’in ülkemizde **Marks-Engels Marksizm** adıyla yayınlanmış olan kitabıdır. Bu kitabın içinde de özellikle “*Karl Marx, Marksizmin Bir Açıklaması Ve Kısa Bir Biyografik Özeti*” başlıklı makalesi, Marksizmi son derece özlü ve sistematik biçimde anlatmaktadır.

Zaten bu makale, 1913 yılında Lenin tarafından Marksizmi tanıtmak için Granat Encyclopaedia’ya konulmak üzere yazılmıştır. Çalışmanın niteliğinden de anlaşılacağı gibi biraz “ansiklopedik” bir anlatım özelliği taşımaktadır. Biz de bu sohbe hazırlanırken, anlatımımızı bu kitabın sistematığı üzerine kurmaya karar vermiştik zaten. Evet Mazlum, istersen şimdi oradaki sistematik çerçevesinde devam edelim sohbetimize.

Mazlum: Marksizmin şekillenişini anlamak açısından Marks’ın yaşam

öyküsünü bilmek de son derece yararlıdır. Şimdi burada konuyu dağıtmamak için bu yaşam öyküsüne giremeyiz belki ama şunu kısaca vurgulayayım. Marksizm uzun yıllara dayanan bir araştırma, ideolojik mücadele sonucu şekillendi. Yani bir “vahiy” gelir gibi, her şey birden bire olmadı. Kendi döneminin felsefi akımlarına yöneldi önce. Bir dönem sol-Hegelci’ydi Marks. Sonra bir ara kendi deyişiyle Feuerbach’çı oldu.

Hegel’in, Ludwig Feuerbach’ın eserleri derinden etkiliyordu Marks’ı. Aslında buna tam bir “etkilenme” demek de zor. Çünkü o bir süre sonra o teorinin zayıf, çelişkili yanlarıyla savaşımaya başlıyor ve orada yeni bir sığramaya ulaşıyordu.

Mesela bir dönem hukuk öğrenmeye yönelir, ama hukuk onu, toplumsal yapının kökenlerine götürür. Marks, Almanya’da Rheinische Zeitung adlı bir gazetenin yöneticiliğini yapar bir dönem. (1842-43) *“Marx’ın gazetecilik çalışmaları, ona, ekonomi politiği yeterince bilmediğini gösterdi ve tutkuyla bu konuyu incelemeye girdi.”*

Marksizmin oluşumunda bilindiği gibi Engels’in de çok özel bir yeri vardır. Ki, Lenin de bu konuda şu uyarıyı yapar: *“Marx’ın görüşlerinin doğru bir değerlendirmesi için, onun en yakın düşünce ve çalışma arkadaşı Friedrich Engels’in yapıtlarını tanımak esastır. Engels’in tüm yapıtlarını hesaba katmadan Marksizmi anlamak ve sunmak olanaksızdır.”* Marksizm, her ne kadar belirleyici olan Marks olsa da Marks ve Engels’in ortak eseridir. Bu anlamda onların tanışıp birlikte çalışmaya başlamaları da Marksizmin şekillenmesi açısından önemlidir.

“Eylül 1844’te, Friedrich Engels, birkaç günlüğüne Paris’e geldi ve bu tarihten sonra Marx’ın en yakın arkadaşı oldu. Her ikisi de, o dönemin Paris’teki devrimci grupların kaynaşma içindeki yaşantısında en etkin yerlerini aldılar.” Aralarındaki çok katı olmayan işbölümüne göre Marks ekonomiyi ve tarihi, Engels de doğa bilimlerini ve felsefeyi inceledi. Ancak diyalektik ve tarihsel materyalist yöntemi geliştirmeleri, başka bir deyişle *“Diyalektik yöntemi geliştirip ayakları üstüne oturtmaları”*, onların araştırmalarını da bütünlükten bir rol oynadı. Ele aldıkları tüm bilimlerin aslında birbiriyle bağlı olduğu, bunların hepsini de pratikle dolaysız bir bağ içinde bulunduğu görülüyordu.

Kemal: Ekonomi, tarih, doğa bilimleri, felsefe ve pratik... Marksizm bunların hepsini içeriyor. Ama Marksizmde bunları içermenin ötesinde olan bir şey vardı.

Lenin, yukarıda sözünü ettiğimiz yazısında Marksizmin kaynaklarına dair sunları belirtiyor:

“Marksizm, Marx’ın görüş ve öğretilerinin sistemidir. Marx, insanlığın en ileri üç ülkesince temsil edilen, 19. yüzyılın üç temel ideolojik akımını sür-

düren ve tamamlayan bir deha idi: **Klasik Alman felsefesi, klasik İngiliz ekonomi politiği ve genel olarak Fransız devrimci öğretileriyle birleşmiş olan Fransız sosyalizmi.**" (Marks-Engels Marksizm, Syf. 17)

Bunlar, devrimci literatürde "**Marksizmin üç kaynağı**" veya "**Üç bileşeni**" olarak da adlandırılır. Lenin, bir başka yazısında bunları, yani Alman felsefesi, İngiliz ekonomi politiği ve Fransız sosyalizmini, "**insanlığın 19. yüzyılda yarattığı en iyi ürünler**" olarak adlandırır ve Marksizmin bunların temsilcisi, meşru mirasçısı olduğunu belirtir.

Özlem: Şimdi Marksizmin kaynaklarını bu şekilde somutlaştırdıktan sonra, Marks'ı "tek yanlı" ele almanın, onu sadece ekonomik veya felsefi bir görüşe indirgemenin ne kadar eksik ve yanlış bir yaklaşım olduğu daha iyi görülüyor.

Burjuvazinin, Marks'ın etkisi karşısında başvurduğu yöntemlerden biri de onu sıradan bir "akademisyene" çevirme gayretidir. bu çerçevede mesela, Marks'ı bütün hayatı boyunca sadece kitap yazmış bir teorisyen olarak göstermek de vardır. Marks'ın her dönem pratiğin içinde olduğu gerçeği bir yana; Marksizmi oluşturan kaynakların da gösterdiği gibi, devrimci bir düşünce ve ruh, Marksizmin şekillenmesinin adeta mayası gibi her döneminde varolmuştur. Keza Marksizmin o güne kadarki teori açısından bir "devrim" oluşturan yanlarından biri de teori ve pratik arasında kurduğu bağıdır. Felsefenin o güne kadar yadsıdığı, görmezden geldiği bir bağıdır bu.

Mazlum: Marks'ın filozofların işinin sadece yorumlamak değil, **değiştirmek** olduğu yolundaki yaklaşımını da bu açıdan hatırlayabiliriz. Ayrıca Lenin Marks'ın biyografisinde şu özel vurguyu yapar:

"1843 sonbaharında, Marx, Arnold Ruge ile birlikte yurtdışında radikal bir dergi çıkarmak üzere, Paris'e gitti. Bu derginin, yani Deutsche-Französische Jahrbücher'in, yalnızca bir sayısı yayınlandı; Almanya'da gizlice dağıtılma güçlüğü ve Ruge ile anlaşmazlık yüzünden yayın kesildi. Marx'ın bu dergideki yazıları, onun daha o zamandan 'varolan her şeyin amansız eleştirisi'ni ve özellikle 'silahla eleştiri'yi savunan ve yığınlara ve proletaryaya çağrıda bulunan bir devrimci olduğunu göstermektedir."

Dikkat edilirse, tarih henüz 1843'tür. Yani henüz ne Komünist Manifesto yazılmış, ne 1848 devrimleri gerçekleşmiştir. Fakat devrim ve proletaryanın iktidarı düşüncesi, daha o tarihlerden Marksizmin temellerinden biri olarak netleşmiştir.

Marks, 1852'de yazdığı bir mektupta düşüncelerinin netleşmesinin evrimini açıklarken, hem bunu belirtiyor, hem de Marksizmde "özgün" olan nedir, buna açıklık getiriyor. Marksizm nedir, neyi içerir sorusuna da cevap içeren bu sözleri aktarıyorum, şöyle diyor:

“Ne modern toplumdaki sınıfların varlığını, ne de aralarındaki savaşı bulmuş olma şerefi benimdir. Benden çok önce, burjuva tarihçiler bu sınıflar savaşımının tarihsel gelişimini betimlemiş ve burjuva iktisatçılar bunun ekonomik anatomisini dile getirmiş bulunuyorlardı. Benim yeni olarak yaptığım şey: 1) sınıfların varlığının, üretimin tarihsel gelişme evrelerinden başka bir şeye bağlı olmadığını; 2) **sınıflar savaşımının zorunlu olarak proletarya diktatorasına götürdüğünü**; 3) bu diktatoranın kendisinin de bütün sınıfların ortadan kalkmasına ve sınıfsız bir toplumun kurulmasına geçişten başka bir şey oluşturmadığını kanıtlamak oldu...” (Aktaran, Devlet ve İhtilal, Syf. 44)

Kemal: Evet, Marksizmin kaynaklarını, değişik tariflerini, değişik ele alınış biçimlerini az çok görmüş olduk buraya kadar. Sanırım şimdi daha tam bir Marksizm tablosu koyabiliriz ortaya. Lenin “**Marks’ın öğretisi**” olarak adlandırdığı bu bütünlüğü şu altbaşlıklar halinde sıralıyor:

- Felsefi Materyalizm
- Diyalektik
- Materyalist Tarih Kavramı
- Sınıf Savaşımı

Bunların herbiri hem ayrı ayrı büyük bir önem taşıyor, ama herbiri ancak birbiriyle ilişkisi içinde bir bütün oluşturuyor.

Marksizmin gelişimi, idealist, metafizik düşünceye vurulan büyük darbeyle şekillenmiştir. Bu anlamda da Marksizmin gelişiminde materyalist anlayış, son derece önemli bir yer tutar. Fakat şunu belirtmeliyiz ki, Marks, metafiziğe, idealizme karşı amansız bir mücadele yürütürken, aynı zamanda materyalizmin kaba, ilkel biçimlerine karşı da mücadele yürütüyordu.

Marks, materyalizmle metafizik arasında kesin ve net bir ayrım koyarken, materyalizmin eski, kaba biçimlerini de mahkum etmiştir.

“Marx ve Engels’e göre Feuerbach’ınki dahil, ‘eski’ materyalizmin şu eksiklikleri vardı: **1)** bu materyalizmin ‘mekanik yanı ağır basmakta’ idi, kimya ve biyolojide sağlanan en son gelişmeleri hesaba katmıyordu; **2)** eski materyalizm ne tarihsel idi, ne de diyalektik (anti-diyalektik anlamda metafizikti), ve gelişim görüşüne tutarlı ve kapsamlı bir biçimde bağlı değildi; **3)** eski materyalizm, “insan özü”nü, (somut olarak ve tarihsel olarak saptanmış), ‘bütün toplumsal ilişkilerin karışımı’ olarak değil de, soyut olarak görüyor ve bu yüzden dünyayı yalnızca “yorumluyor”du, oysa bu bir “değiştirme” sorunu idi, yani ‘devrimci pratik eylem’in önemini kavramamıştı.” (Marks-Engels Marksizm, syf. 20-21)

Bu anlamdadır ki, Marx’ın felsefesi (felsefi materyalizm), bilginin ve dünyayı dönüşüme uğratmanın en yetkin metodudur. Felsefi materyalizmle,

Marks, işçi sınıfına ve tüm ezilenlere, savaşmak için güçlü bilgi araçları vermiştir.

Bu anlayışın tarih alanındaki yansımaları da kuşkusuz çok önemliydi. Daha nceki tarih teorilerinin eksiklikleri Marks tarafından giderilmiş oldu böylelikle.

O eksiklikler nelerdi?

Birincisi; “bu teoriler, olsa olsa, insanoğunun tarihsel eylemleri içinde yalnızca ideolojik nedenleri, bu nedenlerin kökenlerini araştırmadan ya da toplumsal ilişkiler sisteminin gelişimine hükmeden nesnel yasaları soruştırmadan ya da bu ilişkilerin, maddi üretim ulaştığı gelişim düzeyi içindeki köklerini görmeden inceler”di.

İkincisi, “tarihsel materyalizm, ilk kez, yığınların toplumsal yaşam koşullarını ve bu koşullardaki değişmeleri, bilimsel doğrulukla inceleme olanağını sağlarken, daha önceki teoriler, halk yığınlarının eylemlerini kucaklamamıştı.”

Bu yüzdedir ki, Marksizm-ncesi (evet, yukarıda da değinildiği gibi, Marksizm toplum ve doğa bilimlerinde bir devrim demektir; bu yüzden de **Marksizm-ncesi, Marksizm-sonrası** kavramlarını kullanmak hiç de yanlış değildir.) evet Marksizm-ncesi "toplumbilim" ve tarih, ağırlıklı olarak gelişigüzel toparlanmış bir kaba gerçekler yığınından ibarettir.

Marksizm toplum bilimi bir karmaşa ve tarihi bir yığın olmaktan çıkarılmıştır.

Marksizm; toplumsal ve tarihi süreçleri meydana getiren karşı eğilimlerin tümünü incelemiş; toplumun çeşitli sınıflarının üretim ve yaşam koşullarını ortaya sermiş; tarihin yazımında ve anlaşılmasında öznel, keyfi unsurları ayıklayarak nesnel nedenleri ve zorunlulukları bulmuştur. Böylelikle açığa çıkmıştır ki; tarihte ve toplum içinde karşımıza çıkan bütün fikirler, bütün eğilimler, maddi üretim güçleri koşulundan çıkmaktadır. Sosyal-ekonomik sistemlerin, doğuş, gelişim ve düşüş süreçleri de aynı koşullara bağlı olarak şekillenmektedir.

Mazlum: Bu hafta son uzun konuşmayı Kemal arkadaş yaptığına göre, toparlayıp sohbetimize noktayı koymak görevi bana düştü sanırım. Lenin’in “**Marks’ın öğretisi**” başlığı altında sıraladığı konuların kapsadığı teorik ilke ve ozmlerin ana hatlarını önümüzdeki çalışmada işlemeye devam edeceğiz. Bitirirken bir noktayı daha vurgulamak istiyorum. Yukarıda Marksizmi öğrenmek için zlg bir çalışma rneği olarak Lenin’in bir kitabını önermiştim. Aslında aynı işlevi gören bir başka eserden daha sözetmek gerekiyor: Komünist Manifesto.

Marksizmin ana hatları, 1844’de şekillenmiştir. Marks ve Engels **bu öğretinin tam ve sistematik bir açıklamasını**, 1848 şubat’ında Komünist Mani-

festo'da ortaya koydular. Lenin Manifesto'ya ilişkin şu güzel tasviri yapıyor: *"Bu yapıt, duru ve parlak bir deha ile yeni bir dünya anlayışını, toplumsal yaşamı da kucaklayan tutarlı bir materyalizmi; en geniş ve en derin gelişim öğretisi olarak diyalektiği; sınıf savaşınının kuramını ve proletaryanın –yeni, komünist toplumun yaratıcısının– dünya tarihindeki devrimci rolünü açıklar."* (Marks-Engels Marksizm, syf. 15)

Buradan şöyle bir Marksizm tanımı da çıkarmak mümkün değil mi; Marksizm, yeni bir dünya anlayışıdır, toplumsal yaşamı kucaklayan tutarlı bir materyalizm; insanlığın en geniş ve en derin gelişim öğretisi olarak diyalektik; ve sınıf savaşınının komünist toplumun yaratıcısı proletaryanın teorisidir... Evet Sevgili Yürüyüş okurları, haftaya aynı konuya devam etmek üzere şimdilik hoşçakalın.

***

Marx ve Engels'in büyük tarihsel hizmeti

Tarih 7 Kasım 1918. Moskova'da Marks ve Engels için dikilen anıtın açılış töreninde Lenin konuşuyor. Onları, yani Marksizmi anlatıyor:

"DÜNYA işçileri devriminin önderleri, Marx ve Engels için dikilen bir anıtı törenle açıyoruz.

Marx ve Engels'in büyük tarihsel hizmeti, kapitalizmin çöküşünü ve artık insanın insan tarafından smrlmeyeceği komünizme geçişin kaçınılmazlığını bilimsel tahlille kanıtlamalarıdır.

Marx ve Engels'in büyük tarihsel hizmeti, bütün ülkelerin proleterlerine, rollerini, görevlerini, uğraşlarını; sermayeye karşı devrimci savaşta ilk başkaldıran olmayı ve bu savaşımda bütün çalışanları ve sömürülenleri etraflarında birleştirmeyi göstermeleridir..."

Konu: Marksizm -2

Marksizm, kurtuluş yolunun bilimidir

Merhaba sevgili okurlarımız. Sohbetimize geçen hafta kaldığımız yerden devam ediyoruz. Lenin “**Marks’ın öğretisi**”ni oluşturan bölümler olarak şunları sıralamıştı hatırlarsanız:

- Felsefi Materyalizm
- Diyalektik
- Materyalist Tarih Kavramı
- Sınıf Savaşımı

Geçen sohbetimizde Marksizm’in tarifi üzerinde durduktan sonra muhtevasına geçmiş ve yukarıda sayılanlardan materyalizm üzerinde durmuştuk. Diğerlerine de özet olarak da olsa değineceğiz. Ancak sohbetimizin bu bölümüne Marksizm konusundaki bazı eleştirel, daha doğrusu eleştirel de değil, inkarcı, yadsımacı görüşleri ele alarak başlayalım. Öyle daha iyi olmaz mı?

Mazlum: Bence de iyi olur. Bu başlıkları ele alırken, bu inkarcı yaklaşımlara da cevap vermiş oluruz. Marksizm’i yok sayan bu söylemlerin güncel bir örneğini son zamanların oldukça popüler isimlerinden biri olan Noam Chomsky dile getiriyor. Bakın neler diyor Chomsky:

*“Marksizm, Freudçuluk; Bunların her birinin **irrasyonel** bir kült olduğunu düşünüyorum.*

Onlar teolojidir, dolayısıyla onlar, teoloji dendiğinde aklınıza ne geliyorsa odur; bundan daha fazla bir şey olduklarını düşünmüyorum. ... Marksizm ve Freudçuluk gibi kavramlar örgütlü dinin tarihine aittir. ... Bana öyle geliyor ki ‘Marksizm’ gibi bir şeyi tartışmak bile zaten bir hatadır.”

Birincisi, Marksizm’le Freudçuluğu aynı kategoriye koymak bilimsel bir tutum değil zaten. İkincisi, ikisini de “akıldışı” buluyor Chomsky. İnsan aklının doğa, toplum ve tarih karşısında ulaşabildiği en üst noktalardan birini böyle nitelendirmekten daha akıldışı bir şey olamaz herhalde. Kaldı ki, doğada ve toplumda olan biten her şey karşısında sadece izleyici olmayı ve rıza göstermeyi öneren dinlerin aksine, bu gelişmeye müdahil olmayı öneren

Marksizm'i "dinin tarihine" ait bir parça gibi göstermek de Marksizm'den hiçbir şey anlamamaktır. Chomsky, Marks'ın felsefenin görevi yorumlamak değil, değiştirmektir şeklindeki yaklaşımını da ya duymamış, ya anlamamış olmalı!

Chomsky devam ediyor:

"Marx'ın soyut bir kapitalizm modeli vardı -size hakikati söylemek gerekirse bunun ne kadar değerli olduğu konusunda emin değilim."

*"Kanunların olduğu varsayılır (yani tarihin ve ekonominin kanunları). Onları anlamıyorum, tüm söyleyebileceğim bu; peşinden gideceğimiz herhangi bir kanun varmış gibi gelmiyor bana... tarihteki 'kanunları' bildiğimizi düşünmüyorum. ... En azından onun, her sağduyulu insanın öğrenmesi ve kullanması gereken, **sınıf ve üretim ilişkileri** gibi bazı ilginç kavramlar ortaya koyduğunu düşünüyorum."* (Aktaran, 26 Aralık 2005, Birgün)

Eh, sözlerinin en sonunda lütfetmiş, Marks'ın öğrenilmesi ve kullanılması gereken bazı ilginç kavramlar ortaya koyduğunu söylemiş... Gerçi bunda da yanılıyor, Marks'ın kendisinin de belirttiği gibi, sınıfların varlığını, sınıf savaşını ortaya koyan Marks değildir.

Neyse, kitaplarına, genel ve güncel çözümlmelerine bu kadar ilgi gösterilen birinin Marksizm hakkında bu kadar sığ, bu kadar kör bir değerlendirme yapması ilk anda pek anlaşılır gibi değil. Ama mesele şu ki Chomsky, tüm 'muhalifliğine' rağmen, esasında sistem içidir. Dahası, sözlerindeki agnostizmin [*tarihin, toplumun kanunlarını bilemeyiz*] de gösterdiği gibi, esas olarak idealist dünya görüşünden, metafizikten de kopamamıştır. Bu noktada kendi bilimsel, entellektüel kapasitesinin de gerisine düşüp mevcut kapitalist düzenin aslında alternatifsiz olduğu noktasına geliyor.

Özlem: Bence Chomsky'nin sözleri, farklı bir görüş olmanın ötesinde bilime, gerçeğe karşı da bir saygısızlık içeriyor sanki. Çünkü, zaman zaman burjuva teorisyenlerin, ekonomistlerin, tarihçilerin de kabul ettiği gibi, Marksizm, tarihsel, toplumsal gelişme içinde defalarca kanıtlanmıştır. Kapitalist ekonomideki gelişmeler, dünya tarihinin gelişim seyri, hep doğrulamıştır Marks'ı. Marksizm'in gücü ve etkisinin ve aynı zamanda burjuvazinin de hâlâ Marksizm'e karşı savaşmaya devam etmesinin de nedeni budur zaten. Bazıları da ne yazık ki "sol" bir görünümle katılıyorlar bu savaşa.

Mazlum: Geçmişte olsun, bugün olsun, bu konuda son derece ilginç örnekler var.

Burjuvazinin savaşı açık. Bir ok ülkede Marksizm'i anlatan kitaplar, onyıllarca yasaklı oldu. Marksizm'den, sınıf savaşından sözeden partiler burjuvazinin terörüne maruz kaldılar. "Demokrasi"nin beşiği olma iddiasındaki ülkeler, onyıllarca Marksizm'i okullarına, üniversitelerine sokmadılar. Sonra, bu

tür barikatların, hiçbir şekilde Marksizm'in önünü kesemeyeceği açığa çıktı. Sonra, "*Sonra, diyalektik materyalizmin etkisi büyüyünce (aynı zamanda işçi sınıfının otoritesi artınca) hile yapmak gerekti: O zaman burjuva ideologlarının havası değişti. "Dediler ki: "Elbette, Marksizm, eskiden iyiydi. Ama bugün, Marksizm aşılmıştır." Sayısız Marksizm'i 'aşma' girişimleri, buradan ileri geliyor.*" (Politzer, syf. 38)

Diyebiliriz ki, o günden beri birileri Marksizm'i aşmaya çalışıyor. Bu iddia da bulunanlar bir değil, bin değil. Ama ortada Marksizm gibi bütünlüklü bir dünya görüşü de görünmüyor.

Revizyonistler de genellikle işe Marks'ı "revizyona tabi tutmakla" başlayıp, inkarla bitirirler. Ama inkar ettik demez, aştık derler. II. Enternasyonal savunucuları ve onların varisleri Marksizm'i revize etmenin, inkarın ve "aşma"nın başını çektiler hep. Fakat bu hemen her zaman riyakarca demagogik yöntemlerle yapıldı. Bir yandan sosyalizmi savunuyor görüneceklerdi, bir yandan da mevcut sistemi sürdürecektlerdi.

En sonunda, mesela şöyle diyebildiler: "*Marksizm, diyalektik ve tarihsel materyalizm, sosyalizm için hiç de gerekli değiller; dinsel telkin de onun kadar değerlidir.*" (Yeni Sosyalist Enternasyonalin Tüzüğü, aktaran G. Politzer, syf. 38)

Marksizm'siz bir sosyalizm ne kadar mümkün olursa, onlar da o kadar sosyalistler işte.

Chomsky'deki gibi önce Marks'ın görüşlerinin, Marksizm'in önemi küçültülüyor, ardından "son darbe" vuruluyor. Ülkemizde de Marksizm'i zayıflatmaya yönelik bu tür yaklaşımlar özellikle reformist kaynaktan gelmektedir. Yukarıda aktardığımız Chomsky'nin yazısının ÖDP çizgisindeki **BirGün Gazetesi**'nde yayınlanmış olması, kaynaklardan birini göstermektedir. Diğer kaynaklardan biri de Kürt milliyetçi hareketinin reformizmidir. Kürt milliyetçi hareketin teorisinde derin izleri görülen Wallerstein da benzer görüşlere sahiptir. Hatırlayacaksınız, Öcalan da, aynı paralelde Wallerstein gibi "*Marksizm kapitalizmin bir mezhebidir*" demektedir. Öcalan da bunu söylerken, hem sosyalistlik iddiasını sürdürüyor, hem Marks'ı aştığını iddia ediyor.

"*Türkiye Solu tezlerimi anlamıyor. ... Ben Marksizm'den istifa etmedim, Marksizm'i aştım... Marksizm'i kötülemiyorum, boğuştum, aştım. ... olumlu yanlarını aldım, ama aştım. ... Benim düşüncem bellidir, sosyalisttir, demokratiktir. Fırsatım olsaydı kapitalizmi Marks'tan daha iyi çözümlerdim.*" (4 Eylül 2004, Özgür Politika)

Görüldüğü gibi, farklı dönemlerde, farklı yerlerde de olsa, yadsıma aynı biçimlerde gerçekleşiyor. Şu da onları aynılaştıran bir diğer noktadır ki; Marks'ın, Marksizm'in reddedildiği yerde, sosyalizm yoktur, olamaz.

Kemal: Evet arkadaşlar, Marksizm'e karşı bu yaklaşımları gördükten

sonra, Marksizm'in muhtevasını ele almaya devam edelim.

Materyalizm üzerinde durmuştuk önceki bölümde. Diyalektik, bu bütünü, yani Marksist Öğreti'nin olmazsa olmaz parçalarından biridir. "Marx'a göre, diyalektik, *"dış dünya için olduğu kadar insan düşüncesi için de hareketin genel yasalarının ... bilimi"*dir

Marksizm bu anlamdadır ki **"değişimin ve gelişimin"** yasasıdır. Metafizik te, idealist felsefede olmayan budur. Politzer'in deyişle *"Her ortamda, her durumda, diyalektikçinin üstünlüğünü sağlayan şey de budur. Marksizm'e yaratıcı gücünü veren budur: Marksizm, her derde deva, mekanik olarak her duruma uygulanabilen bir reçeteler stoku değildir; değişikliğin bilimidir, de neyle zenginleşir."*

Sınıf savaşımı alt başlığına gelince... Tarihe bakıldığında hemen göze çarpan karmaşık, birinin bittiği yerde ötekinin başladığı olaylardır. Toplumlar kendi içinde çelişkilerle doludur. Ha keza, toplumlar, uluslar arasında da çelişkiler hemen hiçbir dönem bitmemiştir. *"Birbiri ardından gelen devrim ve gericilik, barış ve savaş, durgunluk ve hızlı ilerleme ya da düşüş dönemleri..."*yle doludur tarih.

Marksizm, işte bu *"labirent ve kaosu yöneten yasaların bulunması için bir kılavuz, yani sınıf savaşımının teorisini sağlamıştır."*

Marks, o güne dek varolan bütün toplumların tarihinin -ilkel toplum dışındaki- sınıf savaşımını tarihi olduğunu göstermiştir. *"Özgür insan ve köle, patrisyen ve pleb, efendi ve serf, lonca ustası ve kalfa, tek sözcükle, ezen ve ezilen, biri ötekine sürekli bir karşı-oluş içindeydi, kimi zaman gizli, kimi zaman açık bir kavga, her defasında, ya bir devrimle toplumun geniş ölçüde yeniden kurulmasıyla ya da katılan sınıfların ortak yokoluşu ile sonuçlanan bitmez tükenmez bir kavga sürdürüyorlardı."*

Peki, feodal toplumun yıkıntılarında yeşeren, modern burjuva toplum bu karşıtlığı yokedebildi mi? Hayır. Eski sınıfların yerine, yeni sınıflar, yine ezen ve ezilen olarak iki yeni sınıf ve yeni mücadele biçimleri geçmiştir.

Burjuva toplum, sınıfları yoketmemiştir ama, bu sınıfsal ayrımın gerçek muhtevasını gizlemeye çalışmıştır. Faşizmin "korporatif" anlayışı da, burjuvaların ağızlarından düşürmediği *"hepimiz aynı gemideyiz"* söylemi de, *"patron çok kazansın ki işçisine de çok versin"* türünden deyişler de esasında bu derin, keskin ve uzlaşmaz karşıtlığı gizlemeye yöneliktir. Fakat burjuva toplum da neticede sınıf düşmanlıklarını giderememiştir.

Mazlum: Aslında, bu gerçek, yani adalet, eşitlik, özgürlük bayrağı altında kurulan burjuva toplumun da yeni bir baskı sistemi ve işçi sınıfının sömürülmesi anlamına geldiği daha ilk andan belli olmuştur. Bu düzene karşı alternatif düşünceler de doğmakta gecikmedi. Kapitalizmin özel mülkiyetine karşı ortak mülkiyeti esas alan sosyalist öğretiler doğdu. Ancak, bu ilk sos-

yalist düşünceler ütopyik nitelikteydi. Ütopikliği sorunun temelini tam çözemediği için, sorunu, mesela kapitalistleri “sömürünün ahlâksızlık olduğuna” ikna ederek çözebileceğini düşünüyordu... Öte yandan, sınıf mücadelesi gerçeği bu ütopyik düşünceleri aşarak kendi katı gerçekliği içinde geliyordu. İşte tam bu noktada, Lenin’in deyişiyle **“Marx’ın dehası, bundan, dünya tarihinin öğrettiği dersi çıkartan ve bu dersi tutarlı bir biçimde uygulayan ilk insan olmasında yatar. Onun çıkardığı bu sonuç, sınıf savaşımı öğretisidir.”**

Özlem: Ben burada şunu ekleyerek devam etmek istiyorum. Marks’a yönelik eleştirilerde onun sosyalizme ilişkin pek bir şey söylemediği söylenir.

Mazlum: Araya gireyim, evet, benim biraz önce Chomsky’den aktardığım yazıda da böyle bir cümle vardı ama özel olarak aktarmaya gerek görmemiştim. Chomsky de o yazısında aynen şöyle diyor:

“Marks’ta sosyalizm hakkında hiçbir şey yoktur, o sosyalist bir felsefeci değildi. Marks’ın tüm çalışmalarında sosyalizme ilişkin olan yaklaşık beş cümle vardır. O kapitalizmin kuramcısıydı.”

Özlem: Evet, tam da buna dikkat çekmek istemiştim. Bu tür söylemlerde açık bir çarpıtma vardır. Marks’ı kapitalizmin teorisyeni, Marksizm’i kapitalizmin mezhebi olarak ilan eden teoriler de sırtını bu çarpıtmaya dayarlar... Evet, Marks ve Engels, sosyalist inşa ve sosyalist toplumun şekillenmesi konusunda kahinliğe soyunmamışlardır. Bu zaten, kendi tarih ve toplum anlayışlarıyla çelişmeleri olurdu. Fakat, Marksizm, daha ilk şekillenmeye başladığı andan itibaren kapitalizme karşı bir alternatifi içermiştir. Bu alternatif de sosyalizmdir ve tüm Marksist teori, bu alternatifle doludur. Marx, kapitalist toplumun **sosyalist topluma dönüşmesinin kaçınılmazlığını**, toplumların gelişiminin ve özel olarak da kapitalizmin ekonomik yasasından çıkarmıştır.

Keza, bunun devamında da sosyalist ve komünist topluma ilişkin, *devletin sönmesi, sınıfsız toplum* gibi, o güne kadar kimsenin ufkunun ulaşamadığı öngörülerde bulunmuşlardır. Bu anlamda yine denilebilir ki, sosyalizmin temel direkleri Marksizm tarafından kurulmuştur. Marks’ta sosyalizmi bulamayanlar, ya kördür ya da Marksizm’e şu veya bu nedenle düşmandır.

Marksizm, materyalizmden diyalektiğe, sınıflar savaşımına kadar ki tüm yanlarıyla;

“1. Sosyalizmin temelini;

2. Sosyalizmin kuruluşu için gereken nesnel koşulları;

3. Sosyalizmin kuruluşunun öznel koşullarını, bilimsel olarak tanımlamaya” olanak sağlamıştır.

Evet, o güne kadarki teoriler içinde proletaryanın kapitalist sistem içindeki gerçek durumunu, konumunu açıklayan sadece Marks'ın ekonomik teorisi olmuştur. Ama Marks, proletaryanın "durumunu" açıklamakla kalmayıp, "proletaryaya, o güne kadar, bütün ezilen sınıfların içinde boğulduğu manevi kölelikten **kurtuluşun yollarını da göstermiştir.**"

Mazlum: Şöyle de diyebiliriz; Marksizm, her şeyden ötede, bir "kurtuluş" ideolojisidir. Onu herhangi bir teoriden, akademik bir incelemeden ayırdeden de, onun her kelimesine, her tezine, teorisine sinmiş bulunan bu siyasal muhtevasıdır. Ki bu noktada Stalin'in, Marksizm nedir konusunda ele aldıklarımızı da bir anlamda özetleyecek şu tarifi son derece yerindedir: Stalin, Marksizm'in özellikle proletaryanın kurtuluşuna dair yanlarını da vurgulayarak şöyle der:

"Marksizm, doğanın ve toplumun gelişmesinin yasalarının bilimidir, ezilen ve sömürülen sınıfların devriminin bilimidir, bütün ülkelerde sosyalizmin zaferinin bilimidir, komünist toplumun kuruluşunun bilimidir."

Kemal: Marksizm'i kavrayamayanların veya çarpıtanların bir diğer yanı da, Marksizm'de sadece tarihin ve toplumların "determinist" bir anlatımını görmektir. Özellikle Chomsky gibi Marksizm'i "dinle" benzeştirenler bu çarpıtmayı yapmadan, bu benzetmeyi de yapamazlar. Oysa bizzat Marks'ın hayatı ve kendi teorisine yüklediği anlam, böyle bir "determinist" anlayışı reddettiğini göstermeye yeter.

"Daha 1844-45'ten başlayarak, eski materyalizmin temel eksikliklerinden birini, yani devrimci pratik eylemin önemini kavramada ya da koşullarını anlamadaki yetersizliğini inceledikten sonra, Marx, teorik çalışmalarının yanında, bütün yaşamı boyunca, proletaryanın sınıf savaşımının taktiksel sorunlarına sürekli bir dikkat göstermiştir."

Eğer Marks ve Engels, nasıl olsa kapitalist toplumdan sonra sosyalist toplum gelecek diye bir determinizm içinde olsalardı, proletaryanın -kendi ideolojileri olduğu için- kendiliğinden "sosyalist" olacağını düşünselerdi, bütün yaşamları boyunca sınıf mücadelesinin o zorlu pratiği içinde yerliler miydi?

"Marksist felsefeyi incelemeye başlayacak olanların hiçbir zaman unutmaması gereken bir nokta vardır. Devrimci proletaryanın bilimsel felsefesi, Marksizm, hiçbir zaman teoriyi (yani bilgiyi) pratikten (yani eylemden) ayırmaz. ... Zaten teori ile pratik arasındaki bu organik bağıdır ki, Marksizm'e zenginleşmek olanağını sağladı: Devrimci hareketin her aşaması, teoride yeni bir ileri hamleyi hazırladı. Eğer Marksizm'in verimliliğini ortaya koyan devrimci eyleme katılmazsa, Marksizm'in ilkeleri sindirilemez." (Poltzer, Felsefenin Temel İlkeleri, syf. 39)

Marksizm için sıklıkla söylenen "*Marksist teori bir dogma değil, eylem için bir kılavuzdur*" sözü de aslında Marksizm'in bu özelliğini anlatır. Teoriyle pratik, başka hiçbir bilimde, başka hiçbir teoride olmadığı kadar içiçedir Marksizm'de.

Mazlum: Marksizm'deki determinizm tartışmasına dair şuna da değinmek yerinde olur sanırım. Diyoruz ki, Marksizm proletaryanın ideolojisidir. Marksizm'in gösterdiği tarihsel ve toplumsal olgular, burjuvazinin aleyhine iken, proletaryanın lehinedir. Fakat bu, Marksizm'le, proletaryanın "sınıf içgüdüsü"nn aynı şey olduğunu göstermez. Bazıları Marksizm'i böyle ele alırlar, ama bu yanlış bir ele alıştır.

Bilindiği gibi, Marksist bilim de proletarya tarafından ortaya konulmuş değildir. Sosyalizm de aynı şekilde proletaryanın "kendiliğinden" bir ürünü olmayacaktır. Kapitalist toplumda, proletaryaya kendiliğinden ve her zeminde sunulan ideoloji, burjuva ideolojisidir. Proletaryanın kendi ideolojisiyle buluşturulması, sınıflar savaşının bir konusudur ve burjuvazinin baskıyla, terörle, propagandayla engellemeye çalıştığı şey de budur. Proletarya "kendiliğinden bir sınıf" olmaktan çıkıp "kendisi için bir sınıf" olmaya yaklařtıķça, kendi ideolojisiyle de yaklaşıyor demektir. Yani başka bir deyişle, Marksizm, proletaryanın kendiliğinden Marksist olmasını, kendiliğinden sosyalizmi savunmaya başlamasını beklemenin teorisi değildir. "Kendiliğindenliği" kutsayan refomistler, revizyonistler, burjuvaziyle savaşmayı değil beklemeyi önerirken, aslında Marksizm'in özünü inkar etmektedirler.

Kemal: Marksizm, bu temel öğretilerinin tamamlayıcısı olarak alt yapı st yapı ilişkisi, bilgi teorisinden sömürgeler sorununa, ulus sorununa, devlet konusundan proletarya diktatörlüğüne kadar birçok konudaki zmlerleriyle de bir bütündür. Bu anlamıyla da hayatın her alanındaki olguların ve olayların açıklamalarını veya bu açıklamaların "anahtarını" içerir.

Tersi yöndeki muhtelif iddialara karşın, Marksizm bugün aşılmış değildir. Aşılması da nesnel olarak mümkün değildir. Çünkü, her önüne gelen yeni bilimsel yasalar, yeni doğa ve toplum kanunları ortaya koyamaz. Bunlar belli bir nesnelliğin ifadesidirler ve Marksla Engels'in yaptığı bu nesnelliği bulup ortaya koymuş olmaktır. Marksizm'in aşılması demek, doğanın ve toplumun kanunlarının değişmesi demektir. Marksizm'in aşılması demek, toplumların kuruluşunun, tarihin gidişatının tamamen değişmesi demektir. Böyle bir şey de olmadığına göre, Marksizm'in aşılmasından sözetmek sadece bilimsel temeli olmayan bir speklasyondur.

Politzer Marksizm'e ilişkin şöyle diyor: "*Tamamen bilimsel ve, bilimsel olduğu gibi, kanıtlarını olgulardan –nk pratik, teoriyi doğrular– alan Marksist felsefe, aynı zamanda, tarihsel rolü burjuvaziyi altetmek, kapitalizmi ortadan kaldırmak, sosyalizmi kurmak olan proletaryanın felsefesi,*

devrimci sınıf proletaryanın partisinin teorisidir.”

Burada önemli olan Şu; Marksizm'in proletaryaya dair altını çizdiği görev, toplumların gelişiminin nesnel koşullarının ortaya koyduğu bir görevdir. Bu nesnellіđi görmeyip, *“Marksizm'i bir bilim olarak değil de, yalnızca tarihin proletaryaya için taşıdığı 'öznel' anlamı (başka bir deyişle proletaryanın olaylar hakkındaki öznel yorumunu) temsil ettiğini sanmak kesinlikle yanlıştır.”*

Şimdi burada son olarak Şunun da altını çizmeliyiz; Marksizm ne bir dogmadır, ne sihirli bir reçete, ne de donmuş bir teoridir. Her Şeyden önce Marksizm'in diyalektik özü, böyle bir donmuşluğu, dogma olmayı reddeder. *“Gerçek Marksist, Marksizmin klasiklerini ezbere bilen, bütün problemleri birkaç çözüm-tipiyle çözebileceğini sanan kimse değildir, her sorunu, onun çözümünü için gerekli verilerin hiçbirini ihmal etmeden somut olarak ortaya koyma yeteneğinde bir tahlilcidir.”*

Yenilenmeyi, gelişmeyi ve değişmeyi reddeden bir dargörüşlülük, teoriyi taşlaştırma veya politikada sekterizm, Marksizm'e yabancıdır. Bu anlamda da Marksizm'in gerek sınıflar savaşına, gerekse de sosyalizme ilişkin söyledikleri, dogmalar olarak değil, eylem kılavuzu olarak kavranmalıdır. Marksizm, ancak o zaman halkların kurtuluş yolunu gösteren yolun bilimi olur. Tersine ise, yani dogmalaştırılmış, pratikle bağı kopartılıp akademikleştirilmiş bir Marksizm, kurtuluşun yolu değil, lafazanlığın malzemesi olur ancak.

Evet sevgili okurlarımız, Marksizm çalışmamızı burada sonlandırıyoruz. Başka konularda sohbetimize devam etmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Sosyal Şovenizm -1

‘Ulusal çıkar’lar adına burjuvaziyle ittifak

Merhaba sevgili okurlarımız. Daha önceki bazı sohbetlerimizde şovenizm konusunu ele almıştık. Bu defa, şovenizmin bir başka tezahürünü, başka bir yüzünü ele alacağız: Sosyal şovenizmi. Kürt düşmanlığının, Ermeni düşmanlığının zaman zaman sol bir maskeyle savunulduğu, Kıbrıs işgalinin yine sol maskelerle sahiplenildiği bir ülkede yaşadığımız için, esasında son derece önemli bir konu.

Sosyal şovenizmin dünya çapındaki en karakteristik örnekleri 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı döneminde ve 1950-60’larda da SBKP’nin revizyonist politikalarıyla yaşanmıştır. Sonraki dönemlerde de o çizginin devamçıları, sosyal şovenizmin yeni örneklerini yaratmaya devam ettiler.

Ülkemize gelince, en çarpıcı örnekleri, 1920’lerde Kürt isyanlarının katliamlarla bastırılması karşısında TKP çizgisi tarafından sergilenmiştir. Sonrasında ise, gerek Kürt sorunu çerçevesinde, gerekse de Ermeni soykırımını, Kıbrıs meselesi gibi konularda bu tavrın çeşitli örnekleri görülmüştür.

Şunu da belirtmeliyiz ki, Türkiye solunda, sol aydınlar arasında sosyal şovenizm sanıldığından ve kabaca görüldüğünden daha yaygındır. Şovenizmin “sol” adına savunulması, ülkemizde oldukça yaygın bir durumdur. Eski TKP’den CHP’ye kadar örnekler çoktur. CHP gibilerini, Marksist literatür açısından “sosyal şovenizm!” kategorisine sokmak gerekmez, onlar düpedüz şovenizmin savunucusudurlar, ama belirttiğimiz gibi, bu görüşlerin “sol” görünümüyle, sol söylemle savunulmasına, ülkemizde sık rastlanır. Evet, bunlara tekrar döneceğiz zaten. Şimdi konumuzu tarihi gelişim seyri içinde ele alarak devam edelim.

Özlem: Sosyal şovenizm nedir, sosyal şovenler kimlerdir?

En başta diyebiliriz ki, yüzyıllık tarihi boyunca proletaryaya, dünyanın ezilen halklarına en büyük zararları veren akımlardan biridir.

Lenin bir makalesinde (Devrimimizde Proletaryanın Görevleri makalesi)

sosyal şovenizmi kısaca **“sözde sosyalist, eylemde şoven”** olarak tanımlar.

Sosyal şovenlerin siyasi konumlarına ilişkin ise söyledikleri şunlardır:

“Bunlar, emperyalist savaşta ‘anavatan savunması’ndan yana olan kişilerdir.

Bunlar sınıf düşmanlarımızdır. Burjuvazinin safına geçmişlerdir.”

Bu sonuncu belirleme önemli. Aslında sosyal-şovenler, ideolojik ve politik olarak karşı safa geçmişlerdir. Lenin’in şu açılımı da bunu gösteriyor zaten. *“[Sosyal şovenler] işçi hareketi içindeki burjuvalardır. Bunlar işçi sınıfının objektif olarak burjuvaziye satılmış ve küçük ve zayıf halkaları yağmalayıp boğazlaması ve kapitalist ganimetin paylaşımı uğruna mücadeleyi sürdürmesi için kendi burjuvazilerine yardımcı olan katman, grup ve kesimlerini temsil ederler.”* (Lenin, 1917. syf. 76)

Şöyle de diyebiliriz: sosyal şovenizm solcu, devrimci, sosyalist olduklarını iddia edenlerin, “ulusal çıkarlar” diyerek burjuvazinin çıkarları doğrultusunda hareket etmeleri, onun şovenist politikalarına destek vermeleridir. Yani burada en önemli unsur, bunların pratikte, politikalarında şovenist olmalarına karşın, sosyalistlik, devrimcilik iddiasını da terketmemiş olmalarıdır. Lenin Devlet ve Devrim’de *“Şaka bir yana, bugün bütün sosyal-şovenler ‘Marksist’ tirler!”* derken de buna işaret ediyor.

Mazlum: Kemal arkadaşın sohbeti açarken sözettiği gibi, sosyal şovenizm, en güçlü, yaygın ve karakteristik özellikleri açısından en açık haliyle, 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı döneminde karşımıza çıktı.

Sosyal şovenizm, bu savaşta, "anayurdun savunulması" görüşüne sahip çıktı.

Elbette bu noktada, akla ilk *“anayurdu savunmanın”* neresi kötü, neresi yanlış sorusu gelecektir.

Şurası yanlış ki;

Bu savaşta, “anayurt savunması” "kendi" burjuvazisinin haydutça çıkarlarının savunulması demektir. Bu görüş, mantıksal olarak, savaş süresince sınıf mücadelesinin bir yana bırakılmasına, savaş harcamalarının onaylanmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla bu noktadan itibaren de sosyal şovenistler proletarya karşısı, burjuvazinin çıkarları doğrultusunda bir politikanın savunucusudurlar.

Yani buradan da çıkarılabileceği gibi, savundukları aslında, yabancı boyunduruğa, ülkelerinin emperyalist güçlerce işgaline karşı mücadele anlamında bir "anayurt savunması" değildir. Tam tersine, şu ya da bu "büyük" emperyalist gücün sömürgeleri yağmalama ve diğer ulusları ezme “haklı”dır! Dolayısıyla *“‘kendi’ emperyalist burjuvazisinin ayrıcalıklarını, çıkarlarını, yağma ve şiddeti savunmak demek olan sosyal şovenizm, tüm sosya-*

list ilkelere... mutlak bir ihanet demektir." (Lenin, Sosyalizm ve Savaş, syf. 21)

Sosyal şovenistler, bu politikalarını haklı ve mazur göstermek için de, bu savaşın emperyalist amaçlar için değil de "özgürlükleri ve ulusların varlığını korumak için" yapıldığını söyleyen burjuvazinin söylemini aynen tekrar ederek, bu noktada da burjuvaziyle birlikte proletaryanın aldatılmasına ortak olmuşlardır.

Politikalarını "kendi" burjuvazisinin istek ve çıkarlarıyla özdeşleştirenler, zaten savaştan sonra da "haydut 'Milletler Cemiyeti'ni savunarak, devrimci proletaryaya ve 'Sovyet' hareketine karşı kendi ülkesinin burjuvazisiyle doğrudan ya da dolaylı ittifakı savunarak, 'Sovyet iktidarına karşı burjuva demokrasisini ve burjuva parlamentarizmini savunarak", sınıflar mücadelesinde proletaryanın davasının karşısında olduğuna dair hiçbir kuşkuya yer bırakmadı.

Kemal: Lenin'in sosyal şovenizmle ilgili kullandığı çok çarpıcı tanımlardan biri de şudur: "**sosyal şovenizm, tamamlanmış oportünizmdir.**"

Bilindiği gibi, sosyal şoven hareketler ve önderler, esas olarak 2. Enternasyonal içinden çıkmıştır. Bu da rastlantısal değildir.

2. Enternasyonal oportünizmi, işçi hareketine nüfuz eden burjuva politikanın bir ifadesiydi. 20. yüzyılın başındaki nisbi refah ve özgürlük koşulları, 2. Enternasyonal partilerini alabildiğine güçlendirmişti ve bu oportünistler, daha o zamandan itibaren "kendi burjuvalarıyla ittifak" politikasını savunmaya başlamışlardı.

Bu dönemde burjuva legalizminden yararlanma ona boyun eğmeye dönüşmüş, devrimden tamamen vazgeçilmiş, reform savunuculuğu çizgi haline getirilmiş, "iyi kapitalizm, iyi emperyalizm" olabileceği teorileri ortaya sürülmüştü...

Bu tür teorilerin en popülerleri o dönem (I. Emperyalist Paylaşım Savaşı döneminde) Kautksy tarafından ortaya atılan "**ultra emperyalizm**" teorisidir. Kautksy, bu teoriyle emperyalizmin yağmacı politikalarından başka seçenekleri olabileceğini söylüyordu. Teori, "*emperyalizm döneminde, değişik ülkelerin kapitalistleri arasındaki anlaşmalarla savaşların ortadan kaldırılabilmesi ve örgütlü bir dünya ekonomisinin oluşabileceği*" şeklinde özetlenebilir. Çünkü Kautksy'ye göre "*emperyalizm barışçı bir doğrultuya girmiştir.*" Bu nedenle de proletarya, sanayi sermayesiyle işbirliğine girmeli, "barışçı" burjuva güçleri desteklemelidir. Kendi burjuvazisini savunma işte bu teorinin sonucunda ortaya çıktı. Lenin "**... Sosyal şovenizmin en ince, bilim ve enternasyonalizme benzer bir şeyle ustaca süslenmiş teorisi Kautksy tarafından dile getirilen 'Ultra-emperyalizm' teorisidir**" der.

İşte bu koşullarda gündeme gelen emperyalist savaş, bu evrimi hızlandır-

mış, oportünizmi sosyal şovenizme dönüştürmüş ve böylece “oportünistler ile burjuvazi arasındaki gizli ittifakı açığa çıkarmış”tır.

Mazlum: O kadar ki, Marksist olduğu iddiasındaki partiler, işçi ayaklanmalarına karşı sıkıyönetimler ilan edilmesi, katliamlar düzenlenmesi politikalarını desteklediler. Hatta bizzat burjuvazinin hükümetlerinde yeralarak bu bastırma operasyonlarını yönettiler.

Oportünizm ve sosyal şovenizmin ideolojik ve politik özü aynıdır, der Lenin ve bu özü şöyle somutlar: “Sınıf mücadelesi yerine sınıf işbirliği, mücadelenin devrimci yöntemlerinden vazgeçme, ‘kendi’ hükümetlerinin içine düştüğü sıkıntılardan devrim için yararlanmak yerine onlara yardım etme.” (Sosyalizm ve Savaş, sayfa 23-24)

Sosyal şovenizm, bu politikalarını haklı çıkarmak için istikrar, ekonomik gelişimin sağlanması, ulusal güvenlik gibi birçok gerekçeler bulur kendine: Ama özünde, “[bu] partiler, ‘kendi’ burjuvazilerinin ayrıcalıklarını ve onların sömürgelere sahip olma, **küçük ulusları ezme, vb. ayrıcalıklarını savunan ulusal liberal-işçi politikacıları önünde boyun eğmişlerdir. Hem Kautsky, hem Potresov, ulusal liberal-işçi siyasetini, proletaryanın gözleri önüne serecek yerde, savunmakta ve haklı göstermektedirler. Sosyal-şovenistlerin saf-satalarının özü işte budur.**”

Buradan hareketle, sosyal şovenizme dair şunu da söyleyebiliriz: Sosyal şovenizm **şu veya bu konuda**, proletaryanın, ezilen halkların çıkarlarına aykırı olarak **kendi burjuvazisiyle ittifak içinde davranmaktadır**. Bu ulusal bir sorun da olabilir, uluslararası bir sorun da... Ayrıca şunu da vurgulamalıyız ki, sosyal şovenizm, hangi ülkede ve hangi konuda olursa olsun, **burjuvaziye güven ve proletaryaya, halka güvensizlik** biçiminde kendini gösterir.

Kemal: Sosyal şovenizmin ne olduğuna dair birkaç ayrı tanım, tasvir yapmış olduk, sanırım bu yanı anlaşılmalıdır. Keza bu çerçevede sosyal şovenizmin dünya çapındaki ilk yaygın örneğini de görmüş olduk. Peki ülkemizdeki ilk örnekler nasıl cereyan etti, nasıl kendini gösterdi, bununla devam edelim. Onlardan da adım adım günümüze kadar geliriz.

Özlem: Aslında ülkemizdeki ilk örnekler de, biraz önce anlatılan 2. Enternasyonal’in devamı olarak şekillenmiştir.

1910’ların sonu, 20’lerin başlarında oluşturulan Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF), TKP gibi sosyalist örgütlenmeler, II. Enternasyonal oportünizminin sosyal şoven yönlerinin izlerini taşıdılar. TKP, onyıllar boyunca, “sınıf mücadelesinde aktif olarak yer almak, halk yığınlarını örgütlemek, iktidar mücadelesi sürdürmek” yerine, Kemalist iktidara akıl hocalığı yapan, ona destek veren, birtakım demokratik reformları abartan, feodalizmin tasfiyesi diyerek 1920’ler, ‘30’lar boyunca Kürt ulusunun soykırımına uğratılma-

sını alkışlayan bir tutum sergilemiştir. Ki bu sayılanlar tam da sosyal şovenizme denk düşmektedir. TKP önderliği, tam bir burjuva kuyrukçusu, uzlaşmacı oportünizmin ve sosyal-şovenizmin örneği olmuştur.

TKP'nin Kürt ulusal sorununa uyguladığı mantık, tipik 2. Enternasyonal mantığıydı; ülkede sosyalist bir devrimin olması için önce **feodalizmin** tümüyle tasfiye edilip kapitalizmin ve dolayısıyla işçi sınıfının gelişmesi gerekirdi; milliyet sorunları, devrimden sonra halledilecek işlerdi. Kemalizm ise feodalizme karşıydı, işte “Kürt sorununu kılıf yapan” aşiretleri, tarikatları ezerek feodalizmi tasfiye ediyor, kapitalizmi geliştiriyordu. TKP, Kemalizm'e biçtiği bu “ilerici” rol nedeniyle, parti olarak yıllarca devletin baskısı altında kalmasına rağmen Kemalist iktidarın, CHP'nin kuyrukçuluğunu yapmıştır. Sosyalizm, Marksizm-Leninizm adına, burjuvazinin çıkarları savunulmuştur.

Kendisine “proletarya partisi” sıfatını yakıştıran bir örgüt, doğal olarak en başta ulusların kendi kaderini tayin hakkını savunmak durumundadır. Ama TKP bunun çok uzağında kalmıştır. Sosyal şovenizm TKP ve aynı paraleldeki tüm siyasi hareketlerin en karakteristik çizgilerinden biri olmuştur. Bunun yansımalarını '60'lardaki, '70'lerdeki siyasi gelişmeler içinde de görmek mümkündür...

Mazlum: Burada tekrar uluslararası planda tüm ülkeleri ve tüm ülkelerdeki komünist partileri etkileyen bir başka gelişmeye değinmeliyiz bence. Ona değinmeden ülkemiz solunda özellikle sözü edilen dönemlerdeki sosyal şovenizmi de tam olarak anlamak mümkün olmaz. Evet, sözünü etmemiz gerekir dediğim bu gelişme, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin **1956'da yaptığı 20. Kongre**'dir. Bu kongrede alınan kararlar, gerek SBKP çizgisindeki tüm partilerde, gerekse de tüm Avrupa'da sosyal şovenizmin önünü açmıştır.

20. Kongre'yle SBKP, bir yandan Stalin'e saldırırken, bir yandan **emperyalizmle uzlaşma, Sovyetlerin** sistematik politikası haline getirildi ve bir diğer yandan da “SSCB'nin güçlendirilmesi adına her şeyin merkezine SSCB'nin çıkarlarını koyan ulusal, ekonomist politikalar” savunulmaya başlandı.

Bu kararlar Avrupa solunu çok derinden etkiledi. Sosyalizme barışçıl yoldan geçme teorileri revaçta hale gelirken, bunun mantığı sonucu olarak da bu ülkelerdeki komünist partilerin kendi burjuvalarıyla uzlaşma çabaları gündeme geldi. Sosyal şovenizmin bu dönemdeki çarpıcı örneklerinden bir kaçını hatırlayacak olursak;

Mesela Fransa'nın **Cezayir işgali** karşısında, Fransız Komünist Partisi, aynen 2. Enternasyonal'in reformist partileri gibi Fransa burjuvazisinin yanında yer aldı. Mesela, **İtalya Komünist Partisi**, NATO gibi emperyalist saldırıganlığın kurumlaşması olan bir örgüte İtalya'nın üye olmasını onayladı. Ko-

münist partilerdeki bu değişim elbette aynı zamanda çok dramatiktir; bu değişimi anlatan şu satırları aktarmak isterim: *“Faşist ordulara karşı savaştan İspanya halkına enternasyonal tugaylar yollayan, 3 bine yakın üyesini bu savaşta kaybeden, Vietnam’daki sömürgeci savaşa karşı aktif politika ve eylem çizgisi sürdüren, enternasyonal dayanışmanın gurur duyulacak örneklerini yaratan FKP’nin mirasıyla, Cezayir Ulusal Kurtuluş Savaşı’na karşı ta-kındığı tavır arasındaki çelişki, doğrudan 20. Kongre’nin ideolojik, politik so-nuçlarına bağlıdır.”*

Peki, Fransız Komünist Partisi, Cezayir’deki işgal ve sömürgeciliği ne adı-na savunuyordu: **“Fransa’nın birliği”** adına! Bu gerekçeyi aklımızın bir kenarına not edelim. Çünkü, sosyal şovenizmin hemen her ülkedeki değişmez gerekçelerinden biri olarak karşımıza çıkacaktır hep. Sosyal şovenler, bu gerekçeyle, kendi emperyalistlerinin, burjuvalarının sömürgecilik politikasına, şovenist söylemlerine yedeklenirler.

Elbette bunlarla da sınırlı kalmadı. Kautsky’nin teorileri yeniden hortlatıldı. Kautsky’nin “ultra emperyalizm”inin yerine “emperyalizmle birlikte yaşama”, “üretici güçler teorisi”nin yerine **“toplumsal ilerleme teorileri”** vb. konuldu. Bu teorilerin herbirinin içerdiği farklı yönler var ama onlara burada girmeye gerek yok, çünkü işin özü, aynı 2. Enternasyonal oportünistlerinin yaptığı gibi *“parlamentar yoldan sosyalizme geçiş”*e varıyor. O dönem ortak bir adlandırma olarak adına “Avrupa Komünizmi” de denilen bu teoride, devrim terkediliyor, proletarya diktatörlüğü savunulmuyor, onun yerine burjuvaziyle “kardeş kardeş” yaşayıp, burjuvazinin icazeti ve inayetiyle sosyalizme geçiş vaazediliyor... Elbette burjuvaziyle “kardeş kardeş” yaşamının koşulu, burjuvazinin ulusal ve uluslararası politika ve çıkarlarını savunmaktan geçtiği için de, bu teorileri kaçınılmaz olarak sosyal şovenist politikalar takip ediyor. Bu noktadan itibaren “komünistler”, kendi burjuvalarının kurduğu askeri örgütleri, mesela NATO’yu savunmaya, kendi burjuvalarının sömürgeciliğini savunmaya başlıyorlar...

Özlem: Haklıyız Kazanacağız’da bu teorilere, yani Avrupa Komünizmi’ne ilişkin şöyle deniyor:

“Avrupa komünizmi proletarya enternasyonalizmi yerine sosyal-şovenizmin ve milliyetçiliğin geçirilmesidir... Avrupa komünizmi devrim yerine evrimin, sınıf mücadelesi yerine sınıf uzlaşmacılığının (burjuvaziyle tarihsel uzlaşmaya kadar vardırmanın) burjuva devletin parçalanması yerine, burjuva parlamentosu aracılığıyla sosyalizme barışçıl geçişin konulmasıdır.”

Yani görülüyor ki, devrimden vazgeçenlerin büyük bölümü, neredeyse kaçınılmaz olarak sosyal şovenizme sürüklenmekte. Kendi “burjuvazisiyle” ittifak politikası izlemekte. Doğrudan ittifak yapmasa bile, onun çıkarlarını gözetmekte. Mesela 2. Enternasyonal partilerinin Spartaküs ayaklanmasını bastırmakta rol almaları gibi, Fransız Komünist Partisi de 1968 eylemlerin-

de krizi derinleştirmekten, mücadeleyi geliştirmekten yana değil, tam tersine “*kapitalizmin istikrarından, statünün korunmasından, olayların yatıştırılmasından*” yana bir politika izledi.

Kemal: Bugün ülkemizde Kürt sorununun çözümü konusunda da kurtuluş mücadelesini geliştirmek yerine önerilen “silah bırakma” politikaları da esasında aynı sosyal şoven çizginin versiyonlarıdır. Kurtuluş mücadelesini “yatıştırmaya” çalışmakla, düzen adına istikrar savunulmaktadır. Hatırlanacak olursa, reformistler birçok olayda, düzenin “krizden kurtulmasına” yönelik politik önermelerde bulunurlar. Oysa devrimcilerin görevi düzenin krizlerini çözmek değil, derinleştirmektir. İşte sosyal şovenizm de zaten bu noktalarda açığa çıkar.

Dönek Kautsky kitabında buna benzer bir tartışma var. Mevcut savaşa nasıl yaklaşılacağı tartışmasında Lenin diyor ki:

“Bir savaşın bir ulusal kurtuluş savaşı olduğunu düşünmek, bir taktik, emperyalist savaş olduğunu düşünmekse bir başka taktik içerir. [Emperyalist] Savaş, ‘yararlanılması’ gerekecek ‘iktisadi ve siyasi bir bunalım yaratacaktır’: onu hafifletmek, ya da yurdu savunmak için değil, tersine, ‘kapitalist egemenliğin yıkılışını hızlandırmak’ ereğiyle yığınları ‘kamçulamak’ için yararlanılması gerekecek bir bunalım...”

Buna karşın sosyal şovenizm her durumda, “**kendi**” burjuvazisinin istikrarına öncelik verir. Çünkü, sosyalizmin, aslında sosyalizm de değil, hak kırıntıları getirecek reformların ancak böyle bir “istikrar” ortamında gelişeceğini düşünür. Kautsky’lerin teorileştirdiği ve o günden bu yana tüm reformistlerin, revizyonistlerin çeşitli şekillerde sürdürdüğü bir büyük yanılgı... Burjuvazinin istikrarının emekçilere yaradığı hiç görülmemiştir oysa bugüne kadar. Burjuvazi, o istikrarı değişmez bir kural şeklinde, emekçilere karşı kullanmıştır. Bu anlamda istikrar adına, krizleri çözme adına burjuvazinin yanında yeralanlar, burjuvazinin emekçileri sindirmesine hizmet etmiş olurlar. Tarih hep böyle olduğunu göstermiş ve bu yüzden de Lenin, sosyal şovenizmle kurulan ittifakı “*bu ittifak, burjuvazi uşaklarının, sömürülen sınıfa karşı burjuvaziyle ittifakıdır*” diye nitelendirmiştir.

Mazlum: Elbette burjuvazinin karşısına geçip açık açık ve cüretle biz sizin, yani düzeninizin krizinin derinleşmesini istiyoruz, halkın silahlı savaştan yanayız demek düzen dışı bir siyasi güç olmayı gerektirir. Keza, işbirlikçi burjuvazinin tarihi ve güncel suçlarını sıralamak, da aynı cüreti gerektirir. Burjuvazinin hoşgörüsünü, icazetini, olursa desteğini kazanmayı amaçlayan bir siyasi güç, elbette bunu yapamaz. Ülkemizde muhalefet yapmanın, dahası, **sol, sosyalist** olmanın en güç yanlarından biri, düzenin dayattığı şovenizm karşısında dik durabilmektir. Soldaki birçok savrulma da bu noktada gündeme gelmektedir zaten. Ülkemizde bir kişi veya grubun sosyal şoven

olup olmadığını anlamak için **Kürt** sorunundaki, **Kıbrıs** konusundaki, **Ermeni** sorunundaki tavırlarına bakmak yeterlidir. Elbette bakarken sadece o konuda “teorik” olarak ne dediklerine değil, pratik olarak ne yaptıklarına, nerede durduklarına bakmak durumundayız. Çünkü sözde, teoride başka şeyler söylenebilir ama pratikte farklı davranılabilir. Başka konular da eklenebilir ama sosyal şovenizm açısından Kürt, Kıbrıs, Ermeni sorunları turnusol niteliğe taşır.

TKP'nin klasik sosyal şoven çizgisinin dışında, 1960 ve '70'li yıllarda da sosyal şovenizmin kendini gösterdiği konular bunlar olmuştur. Kürt sorununda “misak-i milli”yi mutlaklaştıranlar, “Sovyet sosyal emperyalizmine karşı” kendi burjuvazisinin yanında saf tutan Aydınlıkçılar, sosyalist olduklarını söyledikleri halde Kürt ulusal sorununun tartışılmasına bile tahammül edemeyip, Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkını reddedenler, sosyal şovenizmin yakın dönemdeki örnekleridir. Bu üç konuda sosyal şovenizmin kendini hangi biçimlerde ortaya koyduğunu sohbetimizin ikinci bölümünde daha ayrıntılı olarak işleyeceğiz.

Sohbetimizin ikinci bölümünde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Sosyal Şovenizm -2

Revizyonizmin kirli sosyal şoven gömleğini Marksist-Leninistler yırtıp atmıştır!

Sevgili Yürüyüş okurları, Merhaba. Sosyal şovenizm konusuna devam ediyoruz bu haftaki sohbetimizde. Önceki hafta, sorunun tüm çıplaklığıyla ortaya çıktığı 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı dönemini ele alarak konunun teorik çerçevesini özetle ortaya koymuştuk.

Birinci bölümde işlediğimiz daha çok sosyal şovenizmin “uluslararası sorunlar” zemininde ortaya çıkış biçimiydi. Ama yine dediğimiz gibi, sosyal şovenizm sadece uluslararası değil, “ulusal” sınırlar içindeki sorunlarda da sık sık kendini gösterir. Ülkemizin en uzun süreli gündemlerinden **Kürt** sorunu, **Kıbrıs** sorunu ve **Ermeni** sorununda olduğu gibi... Evet Mazlum arkadaş, Kıbrıs konusunda sosyal şovenizm nasıl ortaya çıkıyor, buradan başlayalım istersen.

Mazlum: Kıbrıs konusu özellikle 1960’lardan başlayarak, oligarşinin sık sık gündeme getirip şovenizmi körüklediği bir konudur. Bu hava 1974’teki Kıbrıs müdahalesiyle birlikte doruğa çıktı.

Ülkede ise, çok güçlü bir şovenizm rüzgarı esiyordu. “Milli” bir savaşa girilmişti ve adına “**barış hareketi**” adı verilmişti bu savaşın. Böyle bir ortamda bu müdahaleye karşı çıkmak, son derece zordu. Zaten, Kıbrıs müdahalesi olduğunda sol, üç yıl önceki 12 Mart Cuntası’nın ardından henüz kendini toparlama aşamasındaydı.

İşte bu ortamda başta TKP, TSİP gibi reformist sol hareketler olmak üzere, geleneksel sol, bu şovenist kuşatmayı yaracak bir tavır ortaya koyamayıp, olayın bütünü açısından tali yanları öne çıkardılar.

Onlar neydi, kısaca hatırlatayım. Türkiye ordusunun Kıbrıs’a müdahalesinden bir süre önce Yunanistan’daki Albaylar cuntasının bir elemanı olan Sampson, Kıbrıs’taki Makarios yönetimine karşı faşist bir darbe gerçekleştir-

miş; bu darbeye birlikte Kıbrıs'taki Türk azınlığa yönelik baskılar da iyice artmıştı. İşte bu ortamda, iktidarda olan Ecevit Kıbrıs işgal hareketini, sanki faşist Sampson darbesine karşı bir hareketmiş gibi pazarlıyordu... İşte bu noktada: *“Olayların görülür yanlarına takılıp kalan, anlık gerçeğe boyun eğen geleneksel sol, Türk Ordusunun faşist Sampson hareketine ‘karşı’ oluştundan hareketle, bol bol Marksizm-Leninizm edebiyatı yapmalarına karşın, Kıbrıs ‘Barış’ Harekatı deneyinde, İkinci Enternasyonal oportünistlerinin takipçileri olduklarını bir kez daha gösterdiler.”*

Evet, Haklıyız Kazanacağız'dan aktardığımız bu değerlendirmede de görüleceği gibi, sosyal şovenizm söz konusu olduğunda kaçınılmaz olarak sık sık İkinci Enternasyonal'e atfı yapılacaktır.

Şovenist kuşatmaya teslim olan sol kesimler, doğal olarak sağlıklı değerlendirme yeteneğini de kaybediyor ve burjuvazinin *“Yunanistan'a demokrasi biz getirdik, faşist SAMPSON'u devirdik”* türünden demagojik propagandaları solda da etkili oluyordu.

THKP-C, 12 Mart döneminde örgütsel olarak dağılmıştı. Dolayısıyla Kıbrıs'ın işgali karşısında güçlü bir mücadele geliştirilmesi zordu. Fakat buna rağmen, Cephe çizgisini benimseyenler, o koşullarda içinde örgütlü oldukları merkezi dernekleri olan İYÖKD aracılığıyla da olsa, doğru tavrı ortaya koydular. İYÖKD, işgale karşı çıkarak, bunun haklı bir savaş olmadığını, Kıbrıs'ta gerçek çözümün bağımsız ve demokratik bir Kıbrıs'la sağlanabileceğini savundu. Devrimci hareket sonraki yıllarda da bu düşüncesinde ısrar etti. O günden bu yana geçen süreç, İYÖKD'nin devrimci bir tavır ortaya koyduğunu yeterince kanıtladı.

Kemal: Burada şöyle de ilginç bir nokta var tabii. Esasında TKP gibi yapılar, çok fazla merkezi darbe almamışlardı 12 Mart döneminde. Yönetici kadroları görevlerinin başındaydı. Ama işte o “tecrübeli eskiler”, şovenizmin etkisinde sosyal şovenizme savrulurken, genç Cepheliler doğruyu savunuyordu. Farkın nedeni, elbette ki sınıflar mücadelesinin devrim iddiasıyla, kararlılığıyla ele alınıp alınmamasıydı. Sınıflar mücadelesinde Marksist-Leninist bir perspektifi HER KOŞULDA savunacak ve sürdürececek cesarete, dirayete sahip olmayanlar, şu veya bu rüzgarın, baskılanmanın etkisi altında kalırlar doğal olarak. O koşullarda solun bu kesimlerinin Kıbrıs konusundaki bu sosyal şoven tavırlarının altında yatan iki neden, bir yanı sıra burjuvaziyle karşı karşıya gelmemek, bir yanı sıra, tırnak içinde söylüyorum *“halkla ters düşmek”* tir.

Özlem: İlginç gerçekten, yine 2. Enternasyonal'a dönmek olacak ama, Kautsky ile Lenin'in tartışmasında da var bu.

“Halkın ulusal duyguları, tepkileri...” söylemi sosyal şovenistlerin tutumlarını savunmak için sık başvurdukları gerekçelerden biri olmuş. Mesela

Kautsky, sosyal şovenizmini savunmak için şu gerekçeye başvurmuş: “*Halk, bir düşman istilasından korktuğu kadar hiçbir şeyden korkmaz... Eğer bir ülkenin insanları savaşa kendi hükümetlerinin değil, ama komşu devletin karanlık tasarımlarının neden olduğunu görürlerse... o zaman sınırları düşmana karşı savunma arzusu tüm halka yayılır... Öfkeye kapılan yığınlar, orduların sınırlara gönderilmesini engellemeye çalışanları öldürebilir.*”

Lenin, bu gerekçeyi “*bu, bütün sosyal-şovenistlerin temel düşüncesinin sözde Marksist savunusu*” olarak niteliyor.

Tüm burjuva hükümetlerin savaşa “*komşu devletin karanlık tasarımlarının neden olduğunu*” ileri süreceği açıktır. Bu gerekçelerle yığınları aldatması da ihtimal dahilindedir. Burada temel soru, “*böyle bir aldatmayı desteklemenin -[dolayısıyla] savaş ödeneklerinden yana oy vermenin, konuşmanın, yazı yazmanın, vb.- enternasyonalizm ve sosyalizmle bağdaşıp bağdaşmadığı*” sorusudur!

Kautsky ne yapıyor, bu sorunun yerine başka bir soruyu koyuyor; “*aldatılan halk çoğunluğunun arzusuna karşı çıkmak makul bir davranış mı?*” diyor. Yani başka deyişle burjuvazinin aldatmasına ve aldatılmış yığınların duygularına teslim olmayı öneriyor. Bunun bir başka adı da “*kitle kuyrukçuluğu*” ama elbette bu politika, kitle kuyrukçuluğuyla sınırlı kalmayıp “*kitlenin arzusuna karşı çıkmama*” adına burjuvazinin çıkarlarını savunmaya dönüşüyor.

Lenin bunun karşılığında şunu diyor: “*Aldatılan küçük-burjuva, bu görünüşün tersine inandırılmalı, aldatmaca, onlara açıkça gösterilmelidir: Bazen onlarla birlikte savaş alanına gitmek ve savaş deneyimiyle ayılmalarına kadar beklemek gerekli olabilir. Ama burada tartışma konusu olan şey bu değildir; burada tartışılan şey, burjuvazinin ‘halkı’ aldatmasına sosyalistlerin katılmasına göz yumulabilip yumulamayacağıdır.*”

O zaman da bugün de küçük-burjuva kesimler olsun, halkın farklı kesimleri olsun, burjuvazinin suçu öteki devletlere atan yalanlarına inanabilir; bu yalanın yarattığı milliyetçi tepki ve duygular içine sürüklenebilirler. Nitekim de böyle oluyor. Fakat bu noktada da devrimcilerin görevi değişmez; yapılması gereken bu dalgaya teslim olmak değil, **bu aldatmacayla savaşmaktır!**

Gerekirse o “dalga”nın karşısına dikilerek halka doğruları söylemeliyiz. Yani demeliyiz ki, Kıbrıs’ı işgal etmek, vatan topraklarını savunmak değildir. Demeliyiz ki, Kerkük’e müdahale çılgınlıkları atmak “*ata topraklarını savunmak*” olarak yutturulamaz. Demeliyiz ki, başka halkları, devletleri “boğazlamanın” adı vatan savunması olamaz.

Mazlum: “*Hepimiz Ermeniyiz*” sloganına “soldan” karşı çıkanların durumu da biraz önce Özlem’in anlattığına benzerdir. Mesela, TKP, “*Hepimiz*

Ermeniyiz” sloganına karşı çıkmanın gerekçesini “*akıllı olmak lazım*” diye savunuyor. Oysa bu gerekçe, tam da yukarıda anlatılana benzer aynı ruh hal-i ve aynı sosyal şoven savrulmayı ifade etmektedir. Kitlelerle, hakim eğilimle, mevcut konjonktürle ters düşmeme adına aslında burjuvazinin çizdiği sınırlar içinde bir politika geliştirilmektedir.

Kemal: Bu tür savrulmanın ülkemizdeki en uç örneklerinden biri bilindiği üzere Aydınlıkçılardır.

Sosyal-emperyalizm teorisinin tüm savunucuları, potansiyel olarak böyle bir savrulmanın zeminine sahiptiler, ama bu savrulmayı en uç noktada yaşayan Aydınlıkçılar oldu, öyle bir savruldu ki, soluğu karşı-devrimci saf-larda aldılar. Aydınlıkçılar’ın savruluşu, esas olarak 1970’li yılların ikinci yarısında tamamlandı. Bugün Aydınlıkçılar’ın lideri Perinçek’i Ermeni Soykırımı’nın avukatlığını yaparken görüyoruz. Aydınlık’ın sürecini de biraz açalım istersen Mazlum.

Mazlum: Peki. Aydınlık çizgisindeki savrulmanın önemli sıçrama noktalarından biri “**ulusal bir burjuvazi**” arayışıdır. Burjuvazinin çıkarlarını savunurken bunu “ulusal”lık kılıfına sarabilmek için böyle bir burjuva kesim bulmak şarttı tabii.

Aydınlık, sonunda böyle bir burjuvazi “buldu”! Böyle bir burjuvazi yoktu ama Aydınlık tekelci burjuvazinin en iri kesimleriyle çelişkileri olan bazı kesimleri böyle nitelendirerek işin içinden çıktı. Aydınlık’ın savruluşundaki ikinci önemli basamak “**sosyal emperyalizm**” tespitiydi. Aydınlık’a göre Sovyetler “sosyal emperyalist”ti ve sosyal emperyalistler, Amerikan, Avrupa emperyalistlerinden daha tehlikeliydi.

Bu “tespit”ler çerçevesinde neler yaptı, neleri savundu Aydınlık? Bunun cevabını Perinçek’in 12 Eylül mahkemelerinde yaptığı savunmalardan aktaralım:

*"(...) Partimiz Sovyet sosyal emperyalizmine karşı **Türkiye devleti ve ordusunu** savunuyor.*

*"**Milli güvenlik derslerinin** yeniden düzenlenmesini destekleyen biricik parti TİKP'dir. (...) Partimiz orduyu parçalamak bir yana, orduyu düşman ilan edenlerin adreslerini göstermiştir.*

*"TİKP orduyu **güçlendirmeyi** merkezi görev olarak benimsemiştir.*

*"Partimiz '**Özel Harbi**' dış tehdide karşı son derece gerekli gördüğünü defalarca belirtmiştir."*

12 Eylül Cuntası tarafından tutuklanan Aydınlıkçılar, kendilerini işte bunlarla savunup aklanmaya çalışıyorlardı. Gerçekten de faşist devlet için neler yapmamışlardı ki o güne kadar. Yayın organlarında devrimcileri isim isim,

adres adres yayınladılar. "**49 sahte sol**" başlığı ile yazı dizileri hazırlayıp devrimci örgütler hakkında bulabildiği tüm bilgileri; yönetici, kadro, sempatan tüm detaylarıyla yazıp, sıkıyönetim komutanlarından "gerekenlerin yapılmasını" istedi.

Hepsine teker teker tekrar bakıldığında, bunların sosyal şovenizmin çok karakteristik davranışları olduğunu görür. Bunları savunurken yaptıkları teori de öyledir.

Aydınlıkçılar'a göre tüm sol örgütler, ya Rusya'nın ya da Amerika'nın denetimi altında hareket ediyorlardı ve onların talimatlarıyla eylem yapan "provokatörler"di. Türkiye faşist devleti, özellikle de bu devletin ordusu ise, ABD'ye ve Rusya'ya karşı "millici" konumdaydı. Ünlü "üç dünya teorisi" çerçevesinde, oligarşiye akıl hocalığı yapıyor, **milli koalisyon** öneriyor, ordunun her an Türkiye'ye saldıracak olan Rusya'ya karşı teyakkuza olmasını -hatta ordunun SSSCB sınırına kaydırılmasını- istiyorlardı.

Aydınlık çizgisi, daha '80 öncesi karşı-devrim saflarına iltihak etmiştir. Bu anlamda bugün Ermeni, Kıbrıs veya Kürt sorunlarındaki tavrını "sosyal şovenizm" olarak adlandırmıyoruz, zaten oligarşinin bu konulardaki tezleriyle Aydınlık'ın savundukları bire bir örtüşmektedir. Ama Aydınlık'ın halen "sol" olma iddiasını terketmemiş olması nedeniyle, politikalarında, o politikalarını gerekçelendiren teorilerinde sosyal şovenizmin özelliklerini görmek mümkündür.

Kemal: Sosyal şovenizmin "en yeni" ve karikatürize bir örneği olarak siyasi arenaya çıkan HKP'nin söylem ve politikaları da çok benziyor bunlara değil mi? Onlar da tüm solu, "Sevrci emperyalizm cephesi" ilan ediyor. Aydınlık'ın "Sahte sol" deyimini, "Sevrci sahte sol" olarak tekrar ediyor. Aynen Perinçek gibi, Ermeni meselesinde rakamlarla oynayarak soykırımın avukatlığına soyunuyor...

Özlem: Aydınlık'a ilişkin şunu da belirtelim son olarak. Aydınlık çizgisi, oligarşinin ve milliyetçiliğin etkisindeki kitlelerin eğilimlerine göre politika belirlemiş olsa da hiçbir zaman güçlenmedi, o kitlelerin desteğini göremedi. Üstelik de düzenin belli kesimlerinin tüm himayesine rağmen...

Sosyal şovenistler, hemen her ülkede, oynadıkları rolün karşılığı olarak burjuvaziden himaye ve destek görmüşlerdir. "*Avrupa'da... devrimci proletaryayı zayıflatmak ve yozlaştırmak için çabalayan tüm burjuvazinin oportünizmi binbir biçimde desteklemediği herhangi bir ülke yoktur.*" Ama elbette bu himaye ve destek genellikle örtülü ve dolaylıdır. Çünkü tersi bir durumda sosyal şovenistlerin Marksistliklerine, işçi sınıfının temsilcisi olma iddialarına halel gelecektir.

Yukarıda da dediğim gibi, bu destek hiçbir sosyal şovenist güce hayır ge-

tirmemiştir. Sosyal şovenizmin **kitle kuyrukçuluğu**, **“akıllı olmak” teorileri**, **pragmatizmi** geçici güçler sağlasa da uzun vadede hiçbir siyasi hareketi güçlendirmemiş ve iktidar alternatifi yapmamıştır. Zaten bu karakterdeki hareketler, en güçlü oldukları dönemlerde bile, yine birilerinin kuyruğuna takılacaklar, yine burjuvazinin çıkarlarını savunacaklardır.

Mazlum: Sınıflar mücadelesinde doğruları savunmak zor tabii. Üstelik “ulusal” nitelikte sorunlarda bu zorluk daha da artar ve doğruyu savunacak olanları kuşatılma, hatta tecrit olma tehlikeleriyle de yüzyüze bırakabilir. Fakat er geç güçlenecek ve hakim olacak olan yine de bu politikadır. Bunun güveniyle hareket etmek gerekir. Değilse, sosyal şovenizme savrulmak işten bile değildir.

Bir sosyalist, eğer söz konusu olan emperyalist bir savaşa, söz konusu olan gerici bir savaşa, **“kendi” hükümetinin yenilgisini** isteyebilmelidir. Lenin şöyle diyor bu noktada: *“Bugünkü savaşta kendi hükümetlerinin zaferi ile ‘ne zafer, ne yenilgi’ sloganlarından herhangi birini savunmak sosyal şovenizmin bakış açısıdır. Devrimci sınıf, gerici bir savaşta kendi hükümetinin yenilgisini istemek ve askeri yenilgilerin onun yıkılmasını kolaylaştıracağını görmek zorundadır. ... Savaşan bütün ülkelerin sosyalistlerinin ‘kendi’ hükümetlerinin yenilmesini istemeleri ve bunu ifade etmeleri gerektiğine dair düşünce... emperyalist savaşın iç savaşa dönüştürülmesi doğrultusunda faaliyetlerimizle örtüşen tek ifade, kesinlikle budur.”* (Sosyalizm ve Savaş, syf. 28)

Diyelim, oligarşi Kore’ye veya Irak’a asker gönderiyor. Evet, biz tam bu noktada oligarşinin ordusunun orada yenilmesini isteyebilmeliyiz. Çünkü tersi, nasıl gerekçelendirilirse gerekçelendirilsin, oligarşinin zaferini istemek, haksız bir savaşta, sömürücü bir kesimin zaferini istemektir ve bu da tartışmasız biçimde sosyal şovenizmdir. Ki, *“Şovenizmin özü tam da budur; ‘kendi’ anayurdunu savunmak adına başka halkların anayurtlarını tutsaklaştırmayı amaçlamak.”* (Sosyalizm ve Savaş, syf. 76)

Kemal: Hiç kuşkusuz, ülkemizde sosyal şovenizmin kendini en yaygın ve en çeşitli biçimde gösterdiği konu Kürt sorunudur.

1920’lerde, 30’larda Kürt isyanlarına karşı Kemalist iktidar inkar ve katliam politikası izlerken, TKP’nin nasıl bir sosyal şovenizm içinde olduğunu birinci bölümde özet olarak anlatmıştık. Haklıyız Kazanacağız’dan bir bölümle hatırlatacak olursak;

“Kemalistlerin Kürt ulusunun varlığını yadsıyan, onları zor ve baskıyla eritmeye tabi tutan politikaları gerici, şovendir. Misak-ı Milli adına bir ulusun yok edilmesidir. ... Kemalistlerin anti-emperyalist olma yanlarını ileri sürüp... Kemalizmi temize çıkarmaya çalışmak, sosyalistlerin işi olamaz. ... Bunun Marksist-Leninist literatürdeki adı da sosyal-şovenizmdir.”

Ülkemizde sosyal-şovenizmin şampiyonluğunu yapan geleneksel sol [tarafından] Kemalistlerin şoven, ırkçı tavırları ‘feodalizmi tasfiye ediyor’ gerekçesiyle desteklenmiş, Komintern’de uyarılmalarına karşın bu destek sürdürülmüştür.”

Kürt sorunundaki bu sosyal şoven tavır, solun çeşitli kesimleri tarafından değişik biçimlerde sürdürüldü. Bunların herbirini ayrı ayrı ele alamayacak olsak da başlıklar halinde özetleyelim:

1- Kürt sorununda sosyal şovenizmin biçimlerinden biri ulusal sorunun **“Misak-ı Milli”** sınırları içinde çözüleceğini mutlaklaştırmaktır. Ki, solun çok geniş bir kesimi 70’lere kadar bu anlayışı savunmuştur. Sol hareketlerin üzerindeki bu “kirli şoven gömlek”, Mahirlerle birlikte yırtılıp atılmıştır.

Ulusal sorun konusundaki sosyal şovenizmin de tarihi çok eski. Lenin, Kautsky’nin ulusal sorundaki sosyal şovenizmini anlatırken, şöyle diyor: *“Kautsky, emperyalist burjuvazinin tartışılmasına izin vermediği tam da en önemli sorundan, yani ulusların ezilmesi üzerinde yükselen **devlet sınırları sorunundan** kaçınıyor; burjuvaziyi hoşnut edebilmek için, en önemli şeyi programdan atıyor.”*

Ülkemiz solunun önemli bir bölümü de bu anlayıştaydı, ta ki 70’lerin başındaki devrimci kopuşa kadar. (Ama ne yazık ki bugün sosyal şovenizmin bu tezi, bizzat Kürt milliyetçileri içinde yaşam bulmuş durumda, “devlet sınırlarını tartışmama” onların bir politikası haline geldi. Bu da ayrı bir konu.) Lenin’in dediği gibi, *“burjuva yasallık çerçevesi içinde kalındığı, devlet sınırları sorununda burjuvaziye ‘sessizce’ baş eğildiği sürece, burjuvazi her türlü ‘ulusların hak eşitliği’, her türlü ‘ulusal özerklik’ sözü vermeye hazır!”* (Leninizm, Ulusal Sorun ve Sömürgeler Sorunu, 90-92) Ama bu da ulusal sorunun çözümü değildir. Aslında ÜKKTH, her şart altında savunulmadığı sürece, sosyal şovenizmle aradaki sınırlar çok ince demektir.

2- Sosyal şovenizmin bir biçimi de ÜKKTH’nın *“sosyalist devrim”* gerekçesiyle reddedilmesidir... Bu anlayış, demokrasi mücadelesi ve bunun emperyalist aşamadaki biçimlenişinden habersiz olmanın dışavurumudur. Ve sonuçları itibariyle, ulusları, emperyalist boyunduruğa mahkum eden sosyal-şoven bir yaklaşım tarzıdır.

3- Sosyal-şovenizmin gizli savunusunun bir biçimi de “kültürel özerklik” savunuculuğudur. Bu görüş, ulusun ezilme siyasetini daha “uygarca” savunmak ve ezilen ulusun işçi ve köylülerini, kapitalist sömürüye mahkum etmek anlamına geliyor. Çünkü burjuva egemenliği altında “ulusal kültür” özü itibariyle burjuva kültürünü ifade eder. Bu düşüncenin sahibi sosyal-şovenler gerçekte egemen ulus burjuvazisinin ayrıcalıklarının devamını savunmaktadır.

4- Çokuluslu devlette ortak örgütlenmeyi savunmak, ezilen ulusun varlığını görmezden gelmeyi gerektirmez. Bu tür bir anlayış, iki ulusun proleter-

yasının örgütlenmesini tek bir ulusun proletaryası derecesine indirger ki, bu da sosyal-şovenizmin bir başka biçimde tezahür etmesidir.

Mazlum: Kemal arkadaşın anlattığı çerçevede baktığımızda aslında sosyal şoven tavırların ne kadar yaygın olduğunu daha somut görebiliriz. Mesela devletin silahlı müdahalesini meşru görüp Kürt halkının silahlı mücadelesini meşru görmeyen reformist görüşler, tamam bazı haklar verilsin ama “ayrılma” zinhar tartışılmaz diyen görüşler, sosyal şovenizmin ifadesidirler. Fakat tam bu açıdan enteresan bir nokta da şudur. Kürt milliyetçiliğinin tavır ve nitelendirmeleri, sosyal şovenist teori ve pratiğin kendini gizleyebilmesine hizmet etmiştir. Çünkü, Kürt milliyetçiliğine göre “sömürge” tespiti yapmayan herkes “sosyal-şoven”di. Sırf “sömürge tespitini” yaptıkları veya sırf Kürt milliyetçi hareketini eleştiriden muaf tuttıkları için çeşitli sosyal şoven tavırlar görmezden gelindi. Bu kavram o kadar keyfi ve çarpıtılmış olarak kullanıldı ki, Perinçekler, “Kürt dostu” makamına terfi ettirilirken, Marksist-Leninistler “sosyal şoven” ilan edildiler. Ama elbette sosyal pratik ve zaman, her şeyi yerli yerine oturtuyor.

Kemal: Evet, sosyal şovenizm sohbetimizi burada noktalayalım yavaş yavaş. Sosyal şovenizm meselesi tartışılırken, bir diğer konu da “ulusallık, sosyal şovenizm ve enternasyonalizm” arasındaki hassas Marksist-Leninist çizginin nasıl yerli yerine oturtulacağı, başka deyişle sosyal şovenizme düşmeden ulusal değerlerin nasıl savunulacağıdır, ki bu da bir başka sohbetimizin konusu olabilir daha sonra. Bu sohbetimiz açısından özetlersek, 2. Enternasyonal’den günümüze kadar örnekleriyle gördük ki, lafta sosyalist, gerçekte şoven davrananlar, kitleleri burjuvazinin ideolojik hegemonyasına teslim ederek, devrim ve sosyalizm mücadelesine zarar vermektedirler. Bu anlamda sosyal şovenizme karşı tüm Marksist-Leninistler hassas olmalı, her söz ve eylemlerinde proletaryanın enternasyonalist ve ihtilalci çizgisini gözetmelidirler. Sevgili okurlarımız, haftaya buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın diyoruz.

Konu: Ulusallık ve Enternasyonalizm -1

Mücadelemizin formu ulusal, muhtevası enternasyonaldir

Sevgili Yürüyüş okurları, Merhaba. Son iki haftadaki sohbetimizde sosyal şovenizmi ele almıştık. Hatırlarsanız, o sohbetimizin sonlarına doğru “ulusallık, sosyal şovenizm ve enternasyonalizm” arasındaki çizgilerin oldukça hassas olduğuna, Marksist-Leninist anlamda bunların yerli yerine oturtulmasının önemi- ne değinmiştik. Keza “sosyal şovenizme düşmeden ulusal değerlerin nasıl savunulacağı”nın önemli bir soru olduğunu vurgulamıştık. Araya başka bir tartışma girmeden, sıcağı sıcağına bu konuya devam edelim dedik. Hatırlarsınız, 92 ve 93’ncü sayılarımızda faşizm ve milliyetçiliği işlemiştik. Son iki sayımızda da sosyal şovenizmi... Şimdiki konumuzla da bir bakıma sorunun bir başka boyutunu, öncekilerle birbirini tamamlayacak şekilde ele almış oluyoruz... Sorun, zaten politik açıdan da, pratik açıdan da son derece önemli ve güncel. Bu anlamda bu konuda ne kadar donanımlı olursak, o kadar iyidir.

Özlem: Milliyetçilik, şovenizm, ulusal değerler, enternasyonalizm ve sosyal şovenizm; gerçekten de bunlar hep birbiriyle ilintili konular. Bu konularda eksik olduğunda, gerek milliyetçiliğin etkisi altındaki kesimlerle, gerekse de bu konulara eksik, çarpık yaklaşan solla tartışmalarda, onlara neyin ne olduğunu göstermekte yetersiz kalınacağı açıktır.

Son yirmi yılda yaşanan gelişmeler, ulusallık, ulusalcılık, enternasyonalizm konularında yeni sorunlar ve çarpıklıklar da ortaya çıkardı. En başta, sosyalist sistemin yıkılmasıyla enternasyonalizm düşüncesi hem maddi ve hem ideolojik açıdan büyük bir darbe yedi. Ardısıra gelişen süreçte “küreselleşme” olgusu, emperyalizm konusunda “soldan” geliştirilen yeni teoriler, geleneksel anti-emperyalist çizgide yaşanan kırılmalar, ülkemiz özgülünde Kürt sorununa ilişkin yaklaşımlar, ulusallık ve enternasyonalizm meselesinde çarpık anlayışları da beraberinde getirdi. Sınıflar mücadelesinin bu süreçteki pratiğinde sosyal şovenizmi mahkum eden gelişmeler olduğu gibi, sosyal şovenizme güç veren gelişmeler de yaşandı.

Solun bir kesiminde milliyetçilik veya sosyal şovenizm gelişirken, bazı kesimlerde bağımsızlıktan, bazı kesimlerde enternasyonalizmden uzaklaşma

yaşandı. Sonuçta bütün bunlar gerek kitlelerin yönelimlerinde, gerekse de solun imajında çeşitli değişikliklere yolaçtı.

Kemal: Özlem'in belirttiği gibi, kimilerinin enternasyonalist anlayıştan uzaklaştığını görüyoruz. Peki bunun karşısında gelişen “ulusallık” mıdır? Çoğunda böyle bir şey de yok. Enternasyonalist değil, ama ulusal bağımsızlık çizgisinde de değil... Soldaki kimliksizleşme biraz da böyle ortaya çıkmaktadır işte. Şöyle; emperyalizmin küreselleşme politikasına karşı çıkarken onun ideolojik tahakkümüne giren, onun çizdiği politik sınırları kabul eden ve **ne enternasyonalist, ne de ulusal olamayan** bir sol tablosu var ortada. Çeşitli ülkelerde faşizme, emperyalizme karşı mücadelenin sembolü olabilen bazı ulusal değerlerin ülkemizde bu konumda olmaması, tam tersine sola karşı kullanılan olgulara dönüşmesi, solun vatan kavramından uzaklaşması, bu süreçte daha da göze çarpan bir olgu haline geldi. Solun anti-emperyalist, anti-oligarşik kimliğini tartışılır hale getirdi. Oligarşi, bu durumu, solu kuşatan bir malzeme olarak kullanmaya çalıştı. Halen de bu politikayı yaygın biçimde uyguluyor. Dolayısıyla bugün milliyetçiliğin mevcut siyasal pratik açısından oluşturduğu sorunlar, “şovenist kışkırtmalar” denilerek aşılamaz.

Ulusallık ve enternasyonalizm meselesini yerli yerine oturtmak, sadece teorik açıdan değil, Türkiye solunun kitle çalışması, propaganda ve ajitasyon biçimleri açısından, oligarşinin demagojik saldırı ve kuşatmalarını etkisizleştirmek açısından da gereklidir.

Mazlum: İsterseniz, sorunun, yani ulusallık ve enternasyonalizm sorununun en temel ölçülerini koyalım burada. Sınıflar mücadelesi açısından millilik ve enternasyonalizm sorununu en iyi formüle eden hiç kuşku yok ki Marks'ın şu düşünceleridir: **İşçi sınıfının mücadelesi şekil bakımından ulusal, muhtevası bakımından enternasyonalisttir.**

Bu, tarihsel ve nesnel bir şekillenıştır. Bu şekillenişin dışındaki her yaklaşım, Marksizm-Leninizm'den, işçi sınıfının ideolojisi ve hedeflerinden bir sapmadır. Marksizm-Leninizm'in bu anlayışına genel olarak sosyalist saflarda kimse itiraz etmese de, sorun esas olarak, bu anlayışın günümüzde nasıl şekilleneceği ve pratikteki tezahürünün nasıl olacağıdır. Farklılıklar, ayrılıklar, sosyal şovenist tavırlar, burada ortaya çıkar.

Yine bu konuda sık kullanılan bazı kavram ve deyimlere değinerek devam edelim. Mesela, mutlaka okurlarımızın çoğu duymuştur; “*proletaryanın vatanı yoktur*” denir. Mesela, Marksizm'in “*milliyetlere*” karşı olduğu söylenir. Bunlar doğru mudur? Evet doğrudur. Ama sorun yine bunlardan ne anlaşıldığıdır. Marksizm-Leninizm'i bir dogma olarak ele almakla, bir kılavuz olarak ele almak arasındaki fark, Marks'ın bu düşüncesinin bugün nasıl ele alınacağını da belirleyen bir farktır.

Marks ve Engels, sosyalizm için mücadelenin dar milli sınırlar içinde,

“millet” çerçevesine hapsedilmesine karşı çıkmışlar, proletaryanın devrimci mücadelesinin, **burjuvazinin çizdiği sınırları aşmayı** ve **ulusların enternasyonalizmini gerçekleştirme**yi amaçlaması gerektiğini belirtmişlerdir.

“Proleterler, bütün ülkelerde bir tek ve aynı menfaatin; bir tek ve aynı düşmanın, bir tek ve aynı savaşın karşısındadırlar; ... onların bütün hareketleri, temel bakımından insancıl ve milliyet karşıtıdır. Milliyeti yalnız proleterler ortadan kaldıracırlar.” (Marks)

Özlem: Şuna açıklık getirelim: Yani milliyetlerin ortadan kaldırılmasını mı amaçlıyor Marksizm?

Mazlum: Evet. Fakat bu bugünden yarına bir süreç değildir. Çünkü; milliyetler bilindiği gibi uzun bir tarihsel süreç içinde oluşmuş ve kapitalistleşmeyle birlikte feodal egemenliklerin yıkılması mücadelesiyle ulusal devletlere dönüşmüştür. Milliyet olgusu tarih sahnesine çıktıktan sonra, onun ikili bir rolünden söz edebiliriz; milliyet olgusu, bir yandan burjuvazi ve tüm sömürücü egemen sınıflar tarafından (emperyalist paylaşım savaşlarında olduğu gibi) pazar alanları mücadelesinin aracı olarak kullanılırken, bir yandan da emperyalizme karşı ulusal kurtuluş savaşlarının ana motifi olmuştur. Proletarya ideolojisi, nihai anlamda halklar arasına çitler ören, suni düşmanlıkların zemini haline getirilebilen milliyet olgusunun ortadan kaldırılmasından yanadır. Fakat bu da milliyetlerin ortaya çıkışında olduğu gibi çok uzun bir tarihsel süreç içinde gerçekleşebilecek bir olgudur. Bu anlamda da proletaryanın “milliyet karşıtı” olması, mevcut ülkeler, milliyetler gerçeğinin yadsınması şeklinde anlaşılabilir. Mevcut sınırlar ve milliyetler bir gerçeklikse, mücadele de elbette bunları dikkate alacaktır.

Nitekim daha o zamanki (1870-80’lerde) tartışmalarda da Marks ve Engels, bunu belirtmişlerdir. Reformistlerin işçi sınıfı mücadelesini dar ulusal açıdan kavramalarını eleştirirken şöyle derler:

“Besbelli ki, işçi sınıfı, mücadele edebilmek için sınıf olarak kendi ülkesinde örgütlenmelidir ve her ülke ayrı ayrı bu sınıf mücadelesinin sahnesidir. İşte işçi sınıfının mücadelesi bu anlamda ulusal nitelik taşır, muhtevası bakımından değil...” (Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi, syf. 36)

Her ülkenin proletaryası, içinde bulunduğu ülke sınırları çerçevesinde ve kendi ulusunun proleterlerini, emekçilerini örgütlemeyi esas alarak, **kendi burjuvazisi ile savaşarak**, iktidarını kurma mücadelesi verecektir. Dolayısıyla, proletarya stratejisini, taktiklerini, **“mücadele zemini olarak kabul ettiği ülkenin”** ekonomik, sosyal ve siyasi şartlarına göre belirleyecektir. Bu anlamdadır ki, bir ülkenin devrimcilerinin enternasyonalist görevlerini yerine getirmesinin olmazsa olmaz şartı ve biçimi, kendi ülkesinde devrim mücadelesini geliştirmektir. Bu görevin üzerinden atlanıldığı noktada, Marksist-Leninist anlamda enternasyonalist olma iddiasında bulunulamaz. Yani; kendi ülkesinde devrim için çalışmayıp “dünya devrimi” peşinde koşanlar da, kendi ülkesi ve halkının

kurtuluşu için devrimci görevlerini omuzlamayıp kendilerini sadece başkalarıyla “dayanışma”yla sınırlayanlar da, ne enternasyonalist olabilir, ne de Marksist-Leninist. Marksist-Leninist’in ilk görevi kendi vatanını kurtarmaktır.

Kemal: Evet, “vatan” kavramı bizim mücadelemizde nereye oturuyor. Ulusallık-enternasyonalizmi tam olarak kavramak için, bu mutlaka cevaplanması gereken soruların başında gelir.

Mahir Çayan, Bütün Yazılar’da emperyalizm döneminde burjuvazinin niteliğini belirtirken şöyle der:

*“Emperyalist dönemde burjuvazi, bütün dünyada devrimci, milliyetçi ve demokrat niteliğini kaybetmiştir. Onun ideolojisi artık milliyetçilik değil, kozmopolitizmdir. O, vatan, millet bayrağını geminin bordosundan aşağıya atmıştır. **Bu bayrağı, emperyalist dönemde enternasyonalizm ve yurtseverlik tabanında proleter devrimcileri, milliyetçilik tabanında ise küçük-burjuva radikal unsurları yükseltmektedir.**”*

Fakat ülkemiz solunun “*bu bayrağı*”, enternasyonalizm ve yurtseverlik temelinde taşıması, çeşitli yaklaşımlar nedeniyle muğlaklaştırılmış, kitlelerde bunun dışında bir “sol” imajı yaratılmıştır. Bu devrimci yaklaşımın dışına çıkıldığı oranda, tarihle, vatan savunmasıyla solun bağları adeta kopmuş, enternasyonalizm ve anti-emperyalist mücadele temelinde ele alınması gereken kavramlar, değerler, tamamen gericiyle, faşistlere kalmıştır. Bunun en bariz göstergesi, solun vatan, vatanseverlik gibi kavramları dahi kullanmaması, çok çeşitli baskılanmalar altında ulusal değerleri sahiplenememesidir.

Mazlum: Burada ne kastettiğimizi biraz daha somutlayalım. Burjuva ulusalcılığı, temel olarak iki olguyu içeriyordu: **Birincisi**, devletin dışarıya karşı korunması (yani başka deyişle ulusal pazarın güvence altına alınması), **ikincisi**, içte, feodal iktidarın yıkılarak yerine egemenliğin ulusta olduğu demokratik bir düzen kurulması.

Proletarya ve diğer emekçiler, bu savaşta burjuvazinin yanında olmuşlardır bilindiği gibi. Bu bir vatan savaşıydı. Ancak burjuvazi, daha ilk andan itibaren vatani ve vatanseverliği satmış, yozlaştırmaya başlamıştır. Burjuvazi, emperyalizmle birlikte “ulusal” kimliğini reddetmiştir.

Vatan için burjuvaziyle birlikte savaşan proletarya açısından bu kavramlar artık farklı bir içeriğe bürünmüştür. Vatan’ın “dışa karşı” korunması yine söz konusudur ama bu savaş, “*burjuvazinin ulusal pazarı*” güvencede olsun diye değil, **ülkesi emperyalizmden bağımsız olsun diyerdir**. İkinci olarak, içte, yıkılması gereken iktidar artık feodallerin değil, bizzat burjuvazinin kendi iktidarıdır. Bu anlamdadır ki, emperyalizm döneminde vatanseverlik yeni bir içerik kazanmıştır. Çağımızda, gerçek anlamda vatanseverlik yalnızca emekçi halklara özgüdür; çıkarları uğruna pazarlamayacağı hiçbir şeyi olmayan burjuva-

ziye değil! Vatanseverlik, emekçilerin ülkelerine duydukları bağlılıktır, ulusal ve sosyal kurtuluşları için savaşmalarıdır, bu uğurda kan dökmeleridir.

Vatanseverlik kavramı, 1789 Fransız Devrimi'nde burjuva devriminin kazanımlarını, feodalizme karşı elde edilen zaferi içeren bir anlam taşıyordu. 1789 burjuva devrimi çerçevesinde vatanseverler, burjuvazi ve onunla birlikte feodalizme karşı savaşan tüm emekçilerdi. Burjuvazi vatanseverliğe ihanet ettiğinde ise tarih sahnesinde vatanseverliği temsil edecek tek güç olarak yine emekçiler kalmıştır.

Marks ve Engels, biraz önce de belirtildiği gibi “*proleterlerin vatani yoktur, onların vatani enternasyondur.*” derler. Peki bundan Marks ve Engels'in **vatanseverliğe karşı** olduğu anlamı mı çıkarılmalıdır? Mahir Çayan, Marks'ın değerlendirmelerini de aktararak şöyle cevaplamıştı bu soruyu:

*“Bu, Marks'ın vatanseverliğe karşı olduğu anlamında yorumlanmamalıdır. Marks ve Engels'e göre proletarya, vatani tehlikeye düştüğü her zaman ve her yerde en önde dövülmüştür. Ve de dövülmelidir. O açıdan **sonuna kadar milli olan** tek sınıf proletaryadır. İşçilerin vatani yoktur diyen Marks, bir işçi hükümeti olan Paris Komünü hakkında şunları söylüyor: ‘Komün, böylece Fransız toplumunun bütün sıhhatli unsurlarının gerçek temsilcisi ve dolayısıyla Fransa'nın **gerçekten milli hükümeti** oluyordu. Aynı zamanda bir emekçi hükümetin ve emeğin kurtuluşunun cesur savaşçısı olarak sözün tam anlamıyla **enternasyonal** bir mahiyete sahiptir.’”* (Fransa'da İç Savaş, syf. 86)

Burada “ulusallık ve enternasyonalizm”in farklı koşullar altında nasıl şekillenebildiğinin de bir örneğini görüyoruz. Mücadelenin “**formu bakımından milli**” olmasının sadece “örgütlenme sınırlarını” anlatan bir çerçeve olmayıp, politik bir muhteva da kazanabildiği Paris Komünü örneğinde oldukça açıktır. Prusya ordularının istilası karşısında vatani savunan Fransız burjuvazisi değil, proletaryasıdır. Burjuva hükümetinin, Prusya saldırısı karşısında bir “**milli ihanet hükümetine**” dönüştüğü durumda, Fransız emekçileri, vatanlarını savunma mücadelesine girişmişlerdir. Marks proletaryanın vatan savunmasının ve Prusya'ya karşı zaferinin, aynı zamanda “*Fransız kapitalistleriyle devletin parazitlerine karşı zaferi*” anlamına geleceğini de belirtir.

Kapitalist, emperyalist istilacılara karşı bu tarihsel görev, 20. yüzyıl boyunca birçok kez emekçilerin omuzlarına yüklenmiş; Nazi işgallerine karşı, emperyalizmin açık ve gizli işgallerine ve onların işbirlikçilerine karşı mücadele, aynı zamanda bir **vatan savunması** olarak emekçiler, devrimciler tarafından yürütülmüştür. Bugün de vatani savunmak, devrimcilerin, proletaryanın, tüm ezilen halkların görevidir.

Özlem: Şöyle de diyebiliriz sanırım. Enternasyonalizmle ulusallık (**ulusalcılık-milliyetçilik değil**), enternasyonalizmle vatanseverlik, birbirlerinin karşıtı değil, birbirlerini tamamlayan olgulardır. Burada meselemiz, bu kav-

ramların içeriklerinin burjuvazi ve faşizm tarafından nasıl başka türlü doldurulduğunu teşhir etmektir. Vatanını sevmek başka vatanlara, ulusunu sevmek başka uluslara, kendi halkını sevmek başka halklara düşman olmak, onları küçümsemek değildir. Enternasyonalizm her türlü ulusal önyargıyı, böbürlenmeyi ve başka uluslara yönelik her türlü küçümsemeyi, yadsımayı reddeden bir vatanseverliği içerir.

Mazlum: Elbette solda bu kavramlardan uzaklaşmanın bazı somut nedenleri de vardı. Mesela, 1970’li yıllardan itibaren, oligarşinin demagojileri, şovenist politikaları, sivil faşist hareketin sloganları karşısında, bir yanıla doğal ve nesnel bir tepki olarak bu kavramlardan adeta bir kaçış yaşandı. 1980’li yıllarda faşist cuntanın söylem ve uygulamaları da bu kopuşu pekiştiren bir etkide bulundu. Pratik olarak günlük siyasal söylemin şekillenışı açısından Devrimci Hareket de bu etkilenmenin dışında değildi, ancak ideolojik, teorik platformda Devrimci Hareket, bu kavramları kullanmakta kendi iç tutarlılığını ve istikrarını sürdürürken, belli dönemlerde bunları daha vurgulu bir biçimde kullanarak bu kavramlardan uzaklaşmanın yarattığı ideolojik boşluğu doldurmaya çalıştı.

Solun bu tavra verdiği tepki de çarpıcıdır. Bu kavramların, gerek tarihsel boyutuyla, gerekse de mevcut somutluk açısından etraflıca tartışılması gerekirken, sol, kestirmeden eleştiriler yapmayı tercih etti. Gerek Kürt küçük-burjuva milliyetçilerinin, gerekse de çeşitli oportünist grupların **vatan, vatanseverlik** kavramlarının kullanılması karşısındaki “eleştirileri”, hem ulusallık-enternasyonalizm, hem de mücadelenin anti-emperyalist niteliği konusundaki kafa karışıklığının bir yansımasıdır. Mesela, *"Türkiye’de tarihsel ve siyasal anlamda gündemde bir vatan sorunu yoktur"* diyerek buradan da vatan-vatanseverlik kavramlarının kullanılamayacağını ileri süren eleştiri, emperyalizmin 3. Bunalım dönemi ve yeni-sömürgecilik ilişkilerini, emperyalizmin **gizli işgallerini** yok saymaktadır.

Ortaya koyduğumuz “uluslaşma”yla özdeş tutulan bir vatan sorunu değildir. Bu kavramın ve proletaryanın görevlerinin burjuva devrimleriyle sonraki süreçte nasıl bir değişim geçirdiği biraz önce özetlendi. Çeşitli ülkelerdeki devrim mücadeleleri incelendiğinde görülür ki, 20. Yüzyılın ikinci yarısında devrimcilere ve halklara esin kaynağı olan **“Ya özgür vatan, ya ölüm”** sloganı, uluslaşma sürecinin başındaki “vatan” kavramından farklı bir muhtevaya sahiptir. Sorun, **emperyalist boyunduruk** ve **tam bağımsızlık** sorunu, yani başka bir deyişle **“özgür vatan”** sorunudur. Kimse Türkler’in ve Kürtler’in vatanının özgür olduğunu iddia edemeyeceğine göre, bunun bir siyasi hedef olarak formüle edilmesi de bunun doğal bir sonucudur. Ne Kürtlerin, ne de Türklerin vatanları özgür değildir. Bu anlamda, anti-emperyalist, anti-oligarşik bir devrim stratejisi içinde emperyalizme karşı bağımsızlık savaşı veren Marksist-Leninistler için **"Ya Özgür Vatan Ya Ölüm"** sloganı, hem emperyalizme karşı bağımsızlık için savaşa çağrı ve hem de savaşıma kararlılığının ifadesidir.

Kemal: Vatan kavramının kullanılmasına bir diğer itiraz ise, **“Türk ulusal sorunu”** olmadığı, bu anlamda kullanılamayacağıdır. Soruna sadece uluslaşma sürecinin başındaki tarzda bir “ulusal sorun” olarak bakanlar için bu “haklı” bir itiraz gibi görünebilir. **Birincisi**, yukarıda belirttik, “vatan” kavramının, pazar sorunuyla aynı anlamda ele alındığı dönem geçmiştir; **ikincisi**, devrimci hareketin “vatan” kavramı, **tek bir ulusla** (Türk ulusuyla) belirlenen, **tek bir ulusun** (Türk ulusunun) yaşadığı yeri tarif eden, **tek bir ulusun** (Türk ulusunun) talebini içeren bir kavram değildir. Türkiye çok uluslu bir devlettir, mevcut sınırlar içinde bu toprak parçası, üzerinde yaşayan Türk, Kürt ve tüm diğer milliyetlerden halklar için –emperyalizmden kurtarılması gereken– bir vatan olma özelliği taşır; “özgür vatan” mücadelesi de bu anlamda, Türk, Kürt ve tüm diğer milliyetlerden halkların halen yaşamakta oldukları toprakların **emperyalizmden bağımsızlaştırılması** sorunudur.

Mücadelemizin “formu bakımından milli olması”nın pratikteki karşılığı, kimilerinin çarpıttığı veya çarpık kavradığı gibi, **tek bir ulus** içinde örgütlenme değil, çok uluslu **tek bir ülke** içinde örgütlenme şeklindedir. Şunu da belirtelim ki, çok uluslu bir devlette mücadelenin her şart altında bu sınırlar içinde ele alınması mutlak değildir, ama bugünkü somutluk budur. Bu anlamda da devrimcilerin **öncelikli** somut politik hedefi Türkiye Cumhuriyeti olarak adlandırılan sınırlar içinde emperyalizmi kovup, oligarşiyi yıkıp devrimci bir halk iktidarını kurmaktır. Vatani özgürleştirmek, anti-emperyalist, anti-oligarşik mücadelenin muhtevasında vardır.

Devrimcilerin “enternasyonalizm ve yurtseverlik temelinde” vatan kavramını kullanmalarıyla, faşizmin “vatan-millet-Sakarya” edebiyatı arasında bir paralellik kurmak, son derece yüzeysel bir yaklaşımdır, bir çarpıtmadır. Özellikle Kürt milliyetçiliğinin bu noktadaki eleştirileri, elbette en başta **“Türk solu”** kavramından beslenmekte, bu nedenle daha baştan çarpık bir bilinci yansıtmaktadır. Oysa, bir daha belirtmiş olalım ki, Türkiye devrimci hareketi, **“Türk solu olarak”** konuşmuyor, bu anlamda da kullandığı kavramlar “Türk”lükle sınırlı değildir.

Mazlum: Devrimcilerin vatan ve vatanseverlik kavramlarını kullanmasını, yine son derece yüzeysel bir yaklaşımla **“vatanseverlik yarışına”** girme olarak değerlendirenler de çıkmıştı hatırlarsanız. Bu da çok kaba bir çarpıtmadır. Oligarşinin, faşizmin **“vatan”** kavramını istismar etmesi, devrimcilerin bu kavramı kullanmasına engelse, dünyanın hiçbir yerinde ve hiçbir ülkesinde bu kavram kullanılamaz demektir. Çünkü burjuvazinin, işbirlikçi oligarşilerin **“vatan millet Sakarya”** edebiyatı yapmadığı herhangi bir ülke yoktur herhalde. Faşist diktatörlükler de, emperyalist ülkelerdeki burjuva diktatörlükler de, şu veya bu biçimde bu kavramı kitleleri yönlendirmenin, kendi hegemonyalarında tutmanın bir aracı olarak kullanmaktadırlar. Vatan, vatanseverlik, millilik, her ülkede burjuvazinin istismar ettiği kavramların başında

gelir. Faşizmin hiçbir yerde **“kahrolsun faşizm”** dememesi gibi, işbirlikçiler de hiçbir yerde **“kahrolsun vatan”** demiyorlar. Elbette tüm işbirlikçi oligarşik rejimler “vatan, millet Sakarya” edebiyatı yapacak, kitlelerin milli duygularını istismar edecek ve bunu hem halkı devrimcilere karşı kıskırtmak, hem de kendi işbirlikçiliklerini gizlemek için kullanacaklardır.

Oligarşinin bu kavramları kullanması, devrimcilerin kullanmaması için bir neden değil, tam tersine, bu kavramları doğru bir içerikle kullanması, çarpıtmalardan kurtarması gerektiğini gösteren bir nedendir. Egemen sınıfların elinden bu kavramları almak, egemen sınıfları bu kavramları kullanamaz hale getirmek görevi söz konusudur burada. Vatani gerçekte kimin savunduğunu, kimin gerçekte işbirlikçi olduğunu güçlü bir biçimde teşhir edebildiğimiz ölçüde, vatanseverlikle ilgisi olmayanların bu kavramı kullanmasının önünü keseceğimiz aşıkardır.

Ancak Türkiye solunun çok büyük bir bölümü bir yandan Türk milliyetçiliğinin, diğer yandan ise Kürt milliyetçiliğinin “baskılanması” altında kalıp, bu kavramı teorisinin, propaganda ve ajitasyonunun içine yerleştiremediği için, bugünkü tablo ortaya çıkmıştır.

Özlem: Konuya ilişkin hazırlanırken, benim en çok dikkatimi çeken kavramlardan biri “ulusal gurur” oldu. Mesela, Türkiye solunda “ulusal gurur”dan sözedildiği pek duyulmaz. Bu noktada hemen sorulabilir; *“hangi ulusun gururundan sözedilecek peki?”* Cevabımız açıktır; Türkiye Solu’ndan sözettiğimize, Türk ve Kürt halkının ortak örgütlenmelerinden sözettiğimize göre, her iki ulus açısından da ulusal değerlerin sahiplenilmesi söz konusu olmalıdır. Nasıl ve neler sahiplenilecek? Bu sorunun ayrıntılı cevabı verilebilir; ama burada ele aldığımız konu açısından öncelikle cevaplanması gereken devrimcilerin “ulusal gurur” duygusunun olup olmayacağıdır. Türkiye solu işte bu noktada tereddütlü ve çarpık anlayışların, çeşitli baskılanmaların etkisi altındadır. Sözü uzatmadan Lenin’den dikkatimi çeken uzun bir bölüm aktarmak istiyorum:

“Ulusal gurur duygusu, bize, biz bilinçli Büyük-Rus proleterlerine yabancı bir duygu mudur? Elbette ki değildir! Biz, dilimizi ve yurdumuzu severiz; biz, yurdumuzun emekçi yığınlarını (yani yurdumuz nüfusunun onda-dokuzunu) demokratik ve sosyalist bilinç düzeyine yükseltmek için elimizden geleni yapıyoruz. Çarın kasapları, soylular ve kapitalistler elinde, güzel yurdumuzun uğradığı hakaretleri, zulüm ve aşağılamaları görmek ve duymak bizim için çok acıdır. ... 1870'lerin devrimcilerini kendi içinden yaratmış olan biz Büyük-Rusların, bu zulüm ve aşağılamalara karşı göstermiş olduğumuz direnişten ötürü gurur duyuyoruz. Büyük-Rus işçi sınıfının, 1905'te yığınların güçlü devrimci partisini yaratmış olmasından ötürü; Büyük-Rus köylülüğünün... papazların ve büyük toprak sahiplerinin boyunduruğunu kırma işine girişmesinden ötürü, gurur duyuyoruz.” (Lenin, Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı)

Lenin bunları belirttikten sonra, yurt sevgisiyle ulusal gururu bir arada anarak yine şunları belirtiyor: “Çernişevski'nin bundan yarım yüzyıl önce: ‘Zavallı bir ulus; tepeden tırnağa köleler ulusu; hepsi köle’ dediğini anımsıyoruz. ... bu söz, bizce gerçek **yurt sevgisini**, Büyük-Rus halk yığınlarında bir devrimci ruhun olmayışından ötürü duyulan acıyı içeren bir sevgiyi ifade eder. Çernişevski'nin zamanında o ruh henüz yoktu. ... Ama şimdiden o ruh mevcuttur. Büyük-Rus ulusu da, bir devrimci sınıf yarattığı için, bu ulus da insanlığa, yalnızca katliamlar, sıra sıra idam sehpaları, zindanlar, büyük açlık ve papazlara, çarlara, büyük toprak sahiplerine ve kapitalistlere kölece bağlılık örnekleri değil, özgürlük ve sosyalizm uğruna savaşımdan da örnekler verebildiği için, yüreklerimiz **ulusal gururla** doludur..”

Burada dikkat çekmek istediğim, akademik, teorik bir tanımdan ziyade, bu kavramları kullanmakta “kompleksiz” olunması ve enternasyonalist, devrimci içeriğiyle bu kavramları mücadelemizin, literatürümüzün içine taşıyabilmek gerektiğidir.

Kemal: Evet, Özem arkadaşımız çarpıcı bir bölüm aktardı bize. Türk halkının yüzlerce yıllık mücadelesinin ürünü olan ulusal değerler, Kürt halkının yüzlerce yıllık isyanlarının ürünü olan ulusal değerler sahiplenilmediğinde, “vatan”, “ulusallık” gibi kavramların altı boşalmaktadır. Çok ulusluluk elbette önemli bir konudur; Türk ulusal gururu ve değerleri söz konusu olduğunda “ezen ulus” olmanın meşrulaştırılması tehlikesi, Kürt ulusal gururu ve değerleri söz konusu olduğunda milliyetçi bir zemine kayma tehlikesi hep vardır. Ve bu “tehlike”ler solda sözünü ettiğimiz kompleksleri ve tutukluğu yaratmış, yukarıda değindiğimiz gibi ne enternasyonal, ne ulusal olamayan bir şekilsizlik doğmuştur. Önceki iki sohbetimizde değindiğimiz noktalara savrulmamak gerekir. Fakat öte yandan, bir devrimci hareket, “ezen ulus” konumuna, sosyal şoven eğilimlere, milliyetçi eğilimlere prim vermeden bunları ele alabilir ve enternasyonalizm temelinde ulusal değerleri sahiplenebilir, enternasyonalizm temelinde vatanseverlik bayrağını yükseltebilir. Türk ulusal gururu da, Kürt ulusal gururu da bizim yabancımız değildir ve olmalıdır. Mesele o gurura nasıl bir muhteva yüklediğimiz ve geniş halk kitlelerine bu muhtevayı nasıl kavratacağımızdır. Lenin aynı makalesinde Marks ve Engels’in “**başka ulusları ezen bir ulus, özgür olamaz**” sözünü hatırlatarak, gururlu bir Rusya’nın halkları köleleştirmeyen, ulusal özgürlüklerin tanıdığı bir Rusya olacağını anlatıyor. Ve ekliyor: “*Kölece bir anlam verilmedikçe, Büyük-Rus ulusal gururunun çıkarları da, hem Büyük-Rus, hem öteki proleterlerin sosyalist çıkarlarıyla bağdaşır.*”

Başlığımızın ulusallık bölümünü büyük ölçüde ele almış olduk. Evet, haf-taya konumuza, başlığımızın özellikle enternasyonalizm boyutuyla devam etmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Ulusallık ve Enternasyonalizm -2

Enternasyonalist; ülkesinde devrim için '*mümkün olanın en fazlasını*' yapandır

Merhaba! “Ulusallık ve enternasyonalizm” başlıklı sohbetimizin ilk bölümünde ağırlıklı olarak meselenin ulusallık yanı üzerinde durmuştuk. Şimdi sohbetimize enternasyonalizm boyutuyla devam edip, sonunda elbette yine ikisini birleştiren, diyalektik bir bütün halinde ele almamızı sağlayan bakış açısıyla toparlayacağız.

Özlem: Enternasyonalizm konusunda önce bir durum tespiti yapmak gerekir sanırım. Şöyle ki, enternasyonalizm, bugün için hem “*uzak bir rüya*” gibidir, hem de güncel, yakıcı bir görevdir... Enternasyonalizm, dünya proletaryasının ve tüm ezilen halklarının mücadeledeki **amaç birliği** ve **örgütsel birliğidir**. İşçi sınıfının tarih sahnesine çıkışından bu yana enternasyonalizmin özü değişmemiştir; öz dediğimiz, esas olarak amaç ve ruh birliğidir; bu değişmemiştir. Ancak enternasyonalizmin örgütsel biçimleri, politik tezahürleri bu tarihi süreç boyunca birçok değişikliğe uğramıştır. Bugün de dünyanın çeşitli ülkelerinde proletaryanın (ideolojik veya fiili) öncülüğü altında sürdürülen devrimci mücadeleler arasındaki birlik ve dayanışmanın sağlanması, gerçekleşme imkanları çok sınırlı olmasına karşın reddedilemez bir görev durumundadır.

Bilindiği gibi, III. Enternasyonal'den günümüze dek, Marksist-Leninist hareketler ve ezilen dünya halkları, bir daha Enternasyonal düzeyinde uluslararası bir örgütlenmeye sahip olamadılar. Fakat böyle bir örgütlenmeye sahip olunsun veya olunmasın, devrim, sosyalizm ve nihai anlamda komünizm iddiası olanlar, şu sorularla her dönem karşı karşıyadırlar: Dünya solunun bugünkü durumunda enternasyonalizm nasıl şekillenmeli? Enternasyonalizm anlayışı bugünkü politik mücadelede kendini nasıl ifade etmeli?..

Bu soruları cevaplarken elbette Enternasyonal örgütlenmelerinin tarihi yol göstericiliğinden yararlanılacaktır; ama bugün enternasyonalizme hayat vermek, söz konusu örgütlenmelerin bir tekrarıdır ibaret de olmayacaktır.

Mazlum: Özlem'in dediği gibi, III. Enternasyonal'den bu yana enternas-

yonel bir örgütlenme olmasa da, belli bir döneme kadar çeşitli sosyalist ülkelerle bağılı olarak yürütölen “uluslararası ilişkiler” olmuştur. Ancak bunların “uluslararası ilişki” olmanın ötesinde, politik anlamıyla ne kadar **enternasyonalist bir karakter** taşıdıkları tartışılır. Çünkü bu ilişkiler, enternasyonalist olmaktan ziyade, **SBKP**’nin veya **ÇKP** ve **AEP**’in sosyalist sistem içindeki parçalanmada, kendilerine tabi kıldıkları çeşitli partilerle kurdukları ilişkilerden ibaretti. Her biri bu “enternasyonal” ilişkinin merkezine kendi politikaları ve çıkarlarını koymuştu. Ve bu haliyle de dünya işçi sınıfının mücadelesini birleştiren, güçlendiren değıl, bölen bir rol oynamaktaydılar.

Yani ne biçimde, ne muhtevada, ne örgütsel ne de politik anlamda enternasyonalist olmayan ilişkilerdi bunlar. Mesela, III. Enternasyonal’de doğru ve gerekli bir politika olarak belirlenen SSCB’nin emperyalizmin saldırıları karşısında savunulması, sonraki yıllarda, **“sosyalist anavatanı savunma”** adı altında, enternasyonalizmle bağdaştırılması mümkün olmayan bir “benmerkezciliğe” dönüşecek, çeşitli ülkelerdeki ulusal ve sosyal kurtuluş mücadeleleri, SSCB’nin revizyonist politikaları ve çıkarlarına kurban edilecekti. Mesela AEP, halkların emperyalizme, faşizme karşı ortak cephesi anlayışından uzak, kendini dünya halklarından ve solundan tecrit eden bir “dar ulusalcılık” içine hapsedmişti. *“Dünya bir yana, Arnavutluk bir yana”*ydı!.. Velhasıl, işte bu ve benzeri politikalar sonucunda, SBKP, ÇKP ve AEP arasındaki bölünmeler, sosyalist bloku da parçalamış ve enternasyonalizm en ağır darbeyi bu noktada yemiştir. İşçi sınıfının ve ezilen halkların baş düşmanı olan emperyalizm karşısındaki ortak duruş, enternasyonalizmin de maddi zeminiydi. Sosyalist bloktaki parçalanmayla, bu ortak duruş da bozulmuş oldu.

Enternasyonalizm anlayışı, her türlü –ülke, parti, veya ulus düzeyinde– **benmerkezciliğı, mülkiyetçiliğı, milliyetçiliğı** reddeder. Enternasyonalizme hayat veren, işçi sınıfının, ezilen dünya halklarının **ortak ve genel çıkarlarını** ön planda tutabilmektir. Atılan her adımda proletaryanın ortak ve nihai hedefini gözetmektir. Bu anlayış gerilediğı ölçüde, enternasyonalizm anlayışı ve ruhu da kaçınılmaz olarak gerilemiştir. Proletaryanın enternasyonalizm ruhu, revizyonist pragmatik ve benmerkezci politikalarla büyük ölçüde zehirlenmiştir.

Kemal: Eğer tüm dünya halklarının kurtuluşu hedefleniyorsa, sosyalist bir ülkenin çıkarlarıyla dünya halklarının çıkarları ortaktır. SSCB bu konuda tam tersine bir politika izlemiş, izlediğı politikayla objektif olarak devrimlerin önünü kesmiştir. Peki bu çizgi enternasyonalizmi zayıflatırken “ulusal” olarak SSCB’yi güçlendirdi mi? “Sosyalizmin ana vatani”nin savunmasını pekiştirdi mi? Cevabını biliyoruz, sonuç böyle olmadı. Tam tersine, bu “benmerkezci” politikanın, sonuçta SSCB’nin kuşatılmasını kolaylaştıran, çöküşünü hızlandıran bir etkisi oldu. SSCB’nin uyguladığı bu politikadan ve bu politikanın sonucundan çıkarılması gereken ders şudur kanımca; enternasyonalist olmayan-olamayan aslında kendi grup, ülke, ulus çıkarlarını da ko-

ruyamaz. Buradan hareketle de şunu belirtelim: Proletaryanın mücadelesinin enternasyonalist niteliği, isteğe bağlı “*olursa iyi olur, ama olmazsa da olur*” türünde bir olgu değil, zafer için olmazsa olmaz bir şarttır.

Evet, sözümlüğün burasında enternasyonalizm açısından ülkemizdeki duruma geçebiliriz. Buyur Özlem, ‘70’ler sürecini sen anlat istersen.

Özlem: Türkiye devrimci hareketi, enternasyonalist damarı **güçlü** bir hareket olarak gelişmiştir. Enternasyonalist damarının güçlülüğü, anti-emperyalist yanının son derece güçlü olmasının sonucudur. Tüm dünya halklarıyla ve devrimcileriyle birlikte emperyalizme karşı darbeler vurmaya amaçlayan devrimci hareketin, 1960’lar sonundaki devrimci söylemine bakıldığında, Vietnam’dan Küba’ya, Falkon’dan Çin’e dünyanın neresinde olursa olsun emperyalizme karşı sürdürülen mücadelenin “*kendi mücadeleleriyle*” özdeş bulunduğu görülür. Keza Filistin hareketiyle kurulan bağ da bu enternasyonalist ruhun bir yansımasıdır. 1960’lar sonunda gelişen devrimci hareket, o süreçte enternasyonalizm ruhunun uluslararası düzeyde kirlenmişliğinin de dışındadır. Mahirler’in önderliğindeki hareket, dünya çapında ilerici güçler arasında sosyalist blokun parçalanmasına paralel bir saflaşma yaşanırken, bu saflaşmanın dışında kendi ayaklarının üzerine basma cüretini göstermişlerdir.

1960'lara kadar Türkiye soluna damgasını vuran revizyonist TKP geleneği, sola bu konuda da olumlu bir miras bırakmamıştır. TKP'nin SBKP'yle ilişkisi enternasyonalist bir ilişki değil, bir **tabi olma** ilişkisiydi. Türkiye devriminin politikaları, taktikleri de SBKP'nin revizyonist politikalarına, uluslararası manevralarına tabi kılınmıştır. THKP-C, mevcut “merkez”lere tabi olmayı reddeden, enternasyonalizmi emperyalizme dünyanın her yerinden darbeler vurmak ve en başta kendi ülkesindeki devrim mücadelesini geliştirmek olarak kavrayan bir bakış açısıyla bu revizyonist gelenekten de kopmuştur.

THKP-C çizgisi bu kopuşu sağlarken, 1970’ler boyunca solun diğer kesimlerinde tam tersine bir gelişme yaşanmıştır. Birçok grup yukarıda sözü edilen SBKP-ÇKP-AEP kutuplaşması içinde sırtını söz konusu “merkez”lerden birine yaslamaya çalışmış, enternasyonalizm gerçek muhtevasından koparılıp bu merkezlerden biriyle “ilişki kurmaya” indirgenmiştir. Bu durum ve anlayış, 12 Eylül Cuntası’na kadar da böyle sürmüştür.

Mazlum: Bugüne gelecek olursak; en başta vurgulanması gereken şu; anti-emperyalist gelenekteki kırılma, enternasyonalizmi zayıflatan bir olgu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bugün siyasi arenada yeralan pek çok gücün “kökeni” durumundaki devrimci hareketlerin önderliğinde 1960’ların ikinci yarısından itibaren gelişen mücadelenin en belirleyici özelliklerinden biri **anti-emperyalist** niteliğiydi. Türkiye solu, geneli itibarıyla, 1970’li yıllarda nesnel bir zorunluluk olarak anti-faşist mücadelenin öne çıkmasına rağmen, anti-emperyalist özelliğini korudu. Anti-emperyalist mücadele gelene-

ği ve anti-emperyalist kültür çeşitli biçimlerde sürdürüldü.

Bu gelenek, esas olarak 1980'lerin ikinci yarısında kırılmaya başlandı. Legal parti tartışmalarının temel tezlerinden biri, “*Türkiye'nin bir kaç yıl içinde AB müdahalesiyle demokratikleşeceği*” idi. Silahlı mücadelenin, illegal örgütlenmenin “gereksiz” ilan edilip sürecin ihtiyacının legal parti olduğu teorisi de bununla gerekçelendiriliyordu. Burada henüz emperyalizme açık bir onay verilmesinden öte, sanki bu kendi dışlarındaki bir “nesnellik” olarak sunulmaktaydı. Fakat bu teori aynı zamanda, önemli bir kesimi yılgnlardan, yorgunlardan oluşan kadro ve militanlarda emperyalizme karşıtlığı törpüleyen bir işlev de görecekti. Çünkü, legal particiliğin bu gerekçesinde, kendi dışlarındaki bir “nesnellik” gibi konulsa da, bu nesnellige, yani Avrupa emperyalizminin Türkiye'ye müdahalesine **itiraz etmeyen, emperyalizme bağımlılığı meşrulaştırın** bir muhteva vardı.

1990'larda ise emperyalizmin demokrasi getireceği daha açıkça ifade edilecek, bunun teorisi yapılacaktı. 90'ların başında yaşanan, dünyayı, ama özellikle de sosyalist dünyayı ve düşünceleri alt üst eden gelişmelerle birlikte, bir yandan orak-çekiçler, komünist isimleri çıkarılıp atılırken, bunları yapanlar doğal olarak emperyalizme ilişkin görüşlerini de değiştireceklerdi. Emperyalizme ilişkin görüşlerin değişmesi ise, **ulusallık ve enternasyonalizm konusundaki Marksist-Leninist değerlerin, ölçülerin ve anlayışın da değişmesi** demektir.

Özlem: Biz kavgaya atıldığımız dönemde işte bu “*değişen*” düşüncelere tanık olduk. Sanırım emperyalizme ilişkin bu şekildeki yeni düşünceleri en cüretli biçimde ortaya koyan, Birikim çevresi, Kürt milliyetçi hareketi ve AB özelinde de ÖDP çevresi oldu. Bu yeni düşüncenin odak noktası “**emperyalizmin değiştiği**”ydi. “Reel sosyalizm”in çöküşü, burjuvazinin ve burjuva demokrasinin zaferi demektir. Şimdi emperyalizm bu zaferini burjuva demokrasisini her yere ihraç ederek yayacaktı... Çeşitli nüansları, farklı boyutları olsa da değişen düşüncelerin özü buydu; ki biliyorsunuz, bazıları emperyalizmdeki bu değişimi “**demokratik emperyalizm**” diye adlandıracak kadar saçmaladılar, bunlar üzerinde ayrıca durmaya değmez, konumuz itibariyle de pek gerekli değil zaten. Önemli olan bu tespitlerin politik, pratik sonuçlarının ne olduğudur.

Bunun en önemli sonuçlarından biri **bağımsızlık** ve **demokrasi** mücadelesi arasındaki bağın koparılması; bir diğer sonucu ise, sohbetimizin ilk bölümünde belirtildiği gibi, hem ulusallıktan hem enternasyonalizmden uzaklaşma oldu. Bağımsızlık amacı açıkça terkedilirken, demokrasi konusunda da sınıfsal gerçeklerden uzak ve Marksist-Leninist teoriye yabancı bir anlayış teorileştirildi. Bu teorilere göre, bağımsız olmayan bir ülkede demokrasinin olabileceği iddia ediliyordu. O zaman öncelikli sorun, onlara göre demokrasiydi. Eğer **demokrasiyi emperyalizm getirecekse**, buyursun getirsin. Zaten “küreselleşme” çağında eski biçimiyle bağımsızlık diye bir şey söz konusu olamazdı...

Artık AB'nin en baş savunucusu, solun bu kesimiydi. Bu politika sadece AB'ye yeşil ışık yakma noktasında da kalmadı. Kürt milliyetçi hareketi nezdinde, AB'nin, ABD'nin, NATO'nun Türkiye'ye müdahale etmesi çağrılarında dönüştürüldü. ABD'nin Irak'a müdahale etmesi onaylanıp, *“oligarşi demokratikleşmeli, yoksa Irak gibi olur”* teorileriyle benzeri bir müdahalenin Türkiye'ye de yapılması için adeta çağrılar çıkarıldı. Bunlara sol aydınların ve de burjuva medyaya yerleşmiş sol görünümlü aydınların AB'ciliği de eklenmelidir. Bütün bunlar, *“Avrupacı sol”, “dışa bağımlı, dıştan desteklenen sol”* imajının oluşmasında önemli etkenler oldular.

Mazlum: Ulusallık ve enternasyonalizm meselesinde devrimci zeminde bu kadar kayılınca, solun kitleler nezdindeki imajı da bozuldu doğal olarak. Solun anti-emperyalist geleneğindeki bozulma, oligarşi tarafından da hakkını teslim etmek gerekir ki, başarılı bir şekilde kullanıldı.

Hepimiz biliyoruz ki, oligarşi, kendilerinin vatansever, Marksist-Leninistlerin ise “vatan haini” olduğu ve Marksist-Leninistlerin amacının, *“ülkeyi bir başka ülkenin egemenliğine sokmak”* olduğu demagojisini on yıllardır kullanıyordu. Bu demagojinin kaynağı da bir döneme kadar dünyadaki tüm ilerici hareketlerin **“Moskova merkezli”** olduğu söylemiydi. Komünistlerin Türkiye'yi Moskova'ya bağlamak istediği, emirleri Moskova (ya da Pekin'den) aldıkları, söz konusu merkezler tarafından finanse edildikleri, bu söylemlerin odağıydı.

Çok ilginç ve çarpıcıdır; bu söylemler açısından bakıldığında **solun “dış mihraklı” olduğu demagojisinin** özellikle 90'ların sonlarından itibaren yani Sovyetler'in yıkıldığı koşullarda normal olarak **azalması gerekirken**, böyle olmamış, **tam tersine** artmıştır. Solun “dış mihraklı” olduğu demagojisi, kitleler üzerinde daha etkili hale gelmiştir. Peki bu nasıl oldu? İşte bu sorunun cevabı bize, Özlem arkadaşın biraz önce anlattığı değişimlere götürür.

On yıllarca “Moskova” üzerinden sürdürülen “dış mihrak” demagojisi, sosyalist sistemin yıkılmasıyla etkisini kaybedebilirdi; ancak bunun yerini bu kez “dış mihrak” demagojisinin AB (ve **hatta ABD**) üzerinden sürdürülmesi aldı. Soldaki AB savunuculuğu, Kürt milliyetçiliğinin AB'den BM'ye, NATO'dan ABD'ye kadar tüm emperyalist güçleri Türkiye'ye müdahaleye çağıran politikaları, sola karşı önemli bir silaha dönüştü. Demagoji *“ABD helikopterleri PKK'ye silah atıyor”* gibi söylentilerle pekiştirildi... Bu ortamda halkın Avrupa ve ABD emperyalizmine tepkisi, normal koşullarda sola kanalize olması, solu güçlendirmesi gerekirken, ülkemizde faşist, gerici, işbirlikçi hareketlere kanalize oldu.

ABD'nin Irak'a saldırısına karşı ülkemizde en kararlı mücadele, hiç kuşkusuz yine sol tarafından yürütülmüştür. Ancak bu, **emperyalizme karşı tepkilerin solda toplanmasına** yeterli olmadı. Çünkü, AB ve ABD konusunda farklı alanlardaki tavırlar nedeniyle solun bütünlüklü duruşu -ve imajı- bozul-

muştı bir kere.

Kemal: Tam burada, Türkiye solunun bir kısmının enternasyonalizm açısından nasıl bir noktaya sürüklendiğinin ve devrimci bakış açısının daha çarpıcı biçimde görünmesi için Devrimci Sol Ana Davası Savunması'ndan biraz uzunca bir bölümü aktarmak istiyorum. Alıntıyı okuduktan sonra emimim hem enternasyonalizm daha somutlanacak, hem de bugünkü tabloyu ve bu tablonun vehametini daha çıplak görecek herkes.

“Savcı DEVRİMCİ SOL’u ‘yabancı örgütlerle ilişkileri var, işbirliği var’ diyerek, başka ülkelerle, kurtuluş hareketleri ile ilişkilendirerek ‘dış mihrak’ arama çabalarını umutsuzca sürdürüyor...”

Evet biz ilerici, devrimci, Marksist-Leninist her örgütle, eşit, kardeşçe işbirliği ve dayanışma temelinde ilişki kurmaktan yanayız. Ama bunu, emperyalizm ve oligarşiden kurtulmak, bağımlılık ilişkilerine son vermek, enternasyonalist sorumluluklarımızı yerine getirmek için yapıyoruz, yapacağız. Ya oligarşi? Oligarşi ‘bir başka ülke’ ile nasıl bir ilişki içinde?

... Savcı, DEVRİMCİ SOL’u Türkiye’yi bir başka ülke egemenliğine sokmaya çalışmakla itham ededursun, oligarşi, AET emperyalistlerine entegre bir işbirlikçi olmak için yıllardır çırpınıyor. Oligarşiyi AET’ye şikayet ettiğimizi söyleyenler, AET ile oligarşinin umutsuz flörtünü gizlemek isteyen işbirlikçilerdir. Avrupa Konseyi’ne giren... oligarşinin kendisidir. ... 12 Eylül öncesi ve sonrası, ülke ekonomisi, siyaseti vd. konularla ülkeyi emperyalistlerin denetimine veren kendileridir. ABD ve AET’ye, emekçi halkımızın çıkarları gereği karşı çıkanlar ise hep biz olduk. Bizim bir tek şikayet merciimiz vardır: Emekçi halkımız. AET’de ise, dostumuz ve dolaylı müttefikimiz işçi sınıfı. Emperyalistlerin parlamentoları, oligarşilerin ağılama duvarıdır, bizim değil!” (Haklıyız Kazanacağız)

Şimdi, bir, burada dile getirilen enternasyonalizm anlayışına ve anti-emperyalist tavrın netliğine bakın, bir de bugün sol adına ortaya çıkan görüntülere. Aktardığımız bu bölümde, *“Avrupa, oligarşinin ağılama duvarıdır”* denilmektedir. Ve ne yazık ki bugün, AB ve onun çeşitli kurumları, solun çeşitli kesimlerinin *“ağılama duvarına”* dönüşmüş, *“AİHM’e gideriz ha”* söylemi adeta bir muhalefet tarzına dönüşmüştür. Marksist-Leninistler, konumlarını bu satırların yazıldığı günden bu yana değiştirmemişlerdir; ama konumunu değiştiren solun yola çıktığı sonuçlar, tüm solu etkilemiş, tüm sola ilişkin olumsuz yargılar üretmiştir.

Mazlum: Peki bu şartlar altında devrimciler ne yapacak? Amerika’yı yeniden keşfetmemize gerek yok. Mevcut tabloda *“emeğin Avrupası”* gibi ne olduğu belirsiz hilkat garibeleri enternasyonalistliğin yerine konularak enternasyonalizme ve işçi sınıfının dünya çapındaki mücadelesine zarar vermeye devam edilmektedir. O halde;

Birincisi: Hiçbir ülkenin işçi sınıfı, kendi mücadelesini öteki ülkelerin işçi sınıfının mücadelesinden bağımsız göremez; “Çünkü -Marksizmin ustalarının yüzyıldan uzun bir süre önce belirttiği gibi- onun hasmı, sadece kendi ülkesinin burjuvazisi değil, aynı zamanda öteki ülkelerin burjuvazisidir de...”

İkincisi: Enternasyonalizmin bu nesnel zemini hiç kuşkusuz, emperyalizmle birlikte daha da güçlenmiştir. Tüm ülkelerin burjuvazileri, 20. yüzyılın başlarıyla kıyaslanamayacak ölçüde birleşmiş, birlikte hareket yeteneğini geliştirmiştir. Kurumsal düzeyde “uluslararasılaşma” açısından emperyalizm, dünya işçi sınıfından ve halklarından çok ileridedir. Emperyalist sistem ekonomik, askeri, politik sayısız uluslararası kurum yaratmıştır. Tekelci burjuvazi dünya çapında birleşik bir güç olarak hareket etmektedir.

O halde böyle bir durumda, ezilen halkların, emekçilerin “uluslararası” örgütsel birliklere daha fazla ihtiyacı olduğu, ama bundan çok daha önemli ve belirleyici olarak **enternasyonalist bakış açısına** ihtiyacı olduğu açıktır. Ülkeler, halklar, örgütler düzeyinde **enternasyonalist ruhu, kültürü, bilinci** daha fazla yaygınlaştırmak, öne çıkarmak durumundayız.

Kemal: Yazımızın başından bu yana ulusallık ve enternasyonalizm açısından ortaya koyduğumuz Türkiye solunun tablosu ise, sol açısından görevin biraz daha ağır ve karmaşık olduğunu gösteriyor. Türkiye solu, hem enternasyonalist, hem anti-emperyalizm temelinde ulusal yanını güçlendirmek durumundadır. Mahir Çayan, devrim mücadelesinin yürütülüşü açısından şu özgünlüğe dikkat çekmiştir yıllar önce: “*Oligarşi içinde bizzat emperyalizm yer aldığı için devrimci savaş sadece sınıfsal planda yürümeyecektir. Savaş, sınıfsal ve ulusal planda yürüyecektir. Şüphesiz oligarşik devlet cihazının militarize gücü yetersiz kalıp, Amerikan ordularının açıkça savaş içinde yer almasına kadar, sınıfsal yan ağır basacaktır.*”

Kim, hangi stratejiyi savunuyor olursa olsun, “bağımsızlık demokrasi ve sosyalizm” hedefleniyorsa, emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı savaş anlayışı söz konusuysa, bu savaş “ulusal ve sınıfsal” planda yürüyecek bir savaştır. Ve elbette Mahir’in belirttiği gibi, bugün sınıfsal yan ağır basmaktadır. Ancak bir yanın ağır basması, öteki yanın tümüyle yadsınması, yok sayılması demek değildir. Zaten “ulusal” yanın yok sayılması, mücadelenin “**emperyalizme karşı bağımsızlık**” boyutunun yok sayılmasıdır ki; Türkiye solunun bugünkü aksayan yanlarından biri bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Sorun tek başına, bugün “milliyetçi” dalganın solu kuşatması değildir. Solun anti-emperyalist niteliği ve mücadelesi zayıfladığı için zaten böyle bir sonuç çıkmakta, oligarşinin “milliyetçilik” temelindeki politikaları ve demagogjileri bu zeminde etkili hale gelmektedir. Dolayısıyla, şovenist dalgaya, bu dalganın solu tecrit etmeye yönelik olarak kullanılmasına karşı, kısa yoldan, kestirme çözümler yoktur. Reformist solun bir kesiminde zaman zaman gündeme geldiği gibi, “asker cenazelerine katılmak”, binalarına “bayrak, Ata-

türk resmi asmak” gibi kolaycı, pragmatik çözümler, bu şoven dalgayı durdurmak yerine, ona prim vermiş de olur. Milliyetçilik dalgasının panzehiri, devrimcilerin önderliğinde bağımsızlık mücadelesini yükseltmektir. Şovenizme zemin oluşturan, faşist hareketlere, linç saldırılarına “kitle tabanı” sağlayan bu dalga, anti-emperyalist mücadelenin gelişimiyle dağıtılabilir.

Reformizm, “*asker cenazelerine katılmayı*” düşüneneğine, Avrupalılığının, “*Türkiye’yi Avrupa’ya şikayet etme*”yi politika haline getirmesinin, demokrasi için emperyalistlere bel bağlamasının bu dalgayı nasıl güçlendirdiğini sorgulamalıdır. Aynı şekilde şovenizmin doğrudan hedefi olan Kürt milliyetçiliği, eğer şovenizmi etkisizleştirmek istiyorsa, bu konuda “Türk solu”nu suçlamak yerine, şovenist kıskırtmalara malzeme sağlayan yanlış eylem çizgisini, AB’ci, ABD’ci çözüm politikalarını, emperyalist işgallere onay veren tavırlarını gözden geçirmelidir. Milliyetçi dalgaya karşı, tüm kesimleriyle Türkiye solunun kuracağı en yerinde, en güçlü barikat, anti-emperyalist mücadele barikatıdır. Solun tüm kesimlerini, işte bu anlamda pragmatik hesaplardan, düzen içi politikalarından vazgeçerek anti-emperyalist mücadele bayrağını yükseltmeye çağırıyoruz. Sonuç olarak enternasyonalizm ve ulusallık meselesinin diyalektik bütünlüğünü Stalin’in şu sözleriyle bir kez daha formüle etmiş olalım:

“Herhangi bir ülkenin komünist partisi, eğer kendini, ‘kendi’ ülkesinin, ‘kendi’ yurdunun, ‘kendi’ proletaryasının çıkarlarıyla sınırlamayıp, tersine kendi ülkesinin koşullarını ve durumunu gözönüne alarak uluslararası proletaryanın ve diğer ülkelerdeki devrimin çıkarlarını odak noktası yaparsa, yani özünde, ruhunda enternasyonalist ise, ‘bütün ülkelerdeki’ devrimlerin gelişmesi, desteklenmesi, güçlendirilmesi için bir ülkede (kendininkinde) ‘mümkün olanının en fazlasını’ yaparsa bu partinin strateji ve taktiği ancak o zaman doğru olabilir...” (Strateji ve Taktik)

Kendi ülke ve halk gerçeğine yabancılaşan, kendi ulusal özelliklerini yok sayan hiçbir devrim gelişmeyeceği gibi, kendi kaderini dünya halklarının kaderinden ayrı gören, başka halkların katledilmesine, ezilmesine gözlerine kapayan, kapamanın ötesinde bundan “kendi ulusu” için “fayda” uman hiçbir devrim gelişemez.

Sonuç olarak şöyle de diyebiliriz; “*Millilik ve enternasyonalizm*” ilişkisini doğru kurmuş bir sol, **ulusal sınırları yıkmak için**, kendi ülkesinde emperyalizmi ve oligarşiyi yıkmak doğrultusunda mücadele eden; **milliyetleri ortadan kaldırmak için** tüm ulusların kendi kaderini tayin hakkını; **sınıfları ortadan kaldırmak için** proletaryanın iktidarını savunan bir soldur. “*Millilik ve enternasyonalizm*” ilişkisini doğru kurmuş bir sol, dünya halklarıyla dayanışma ve kader birliği içinde, “**ya özgür vatan ya ölüm**” şiarı ve kararlılığıyla, sosyalizme ve komünizme yürüyen soldur.

Sevgili okurlarımız, bir sonraki sohbetimizde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Sınıf ve Sınıfsallık

Sınıf'ı savunmak, proletarya diktatörlüğünü ve 'sınıfsız toplumu' savunmaktır

Sevgili okurlarımız, sohbetimize hepimizi selamlayarak başlıyoruz. Bugünkü sohbetimizin konusu, sınıf ve sınıfsallık.

1 Mayıs, her ne kadar tüm ezilenlerin, tüm emekçilerin mücadele günü olsa da, onun ilk ve asıl sahibi, işçi sınıfıdır. Dolayısıyla 1 Mayıs, hem teoride, hem pratikte işçi sınıfının daha ön plana çıkması demek olmuştur hep. Dolayısıyla, "hayatın içindeki teori"imiz, böyle bir güncellik vesilesiyle sınıf konusunu gündemine almaktadır.

Mazlum: Aslında öyle bir kavramı ele alıyoruz ki, her daim güncel.. Çünkü, devrim mücadelesinde yeralan herkes için "**sınıf**" kavramı en temel kavramlardan biridir. Bu hem ideolojik açıdan böyledir, hem de bir devrimcinin dili, üslubu açısından. Şöyle biraz düşünüldüğünde, literatürümüzde "sınıf" kelimesini içeren birçok kavram olduğu görülür: Sınıf bilinci, sınıf kını, sınıf tabanı, sınıf çıkarları, sınıfsal bakış, sınıf kültürü... ve buna benzer daha birçok kavram...

Sınıfsallık, devrimcilik ve devrimci çizgi açısından bir nevi **pusula** gibi veya belirlenmiş bir **rota** gibidir. Mesela, bir meseleyi doğru analiz edebilmekten söz ederken, "**sınıfsal bakmak**" gereğine vurgu yaparız. Mesela, sendikacılıktaki devrimci bakış açısını ifade etmek için "**sınıf sendikacılığı**" kavramını kullanırız.

İşkencelere sınıf bilincimizle direniriz; eylemlerimizi sınıf kinimiz ve öfkemizle gerçekleştiririz. En büyük yoksunluklara proleter sınıfın iktidarı için katlarız... Dolayısıyla, bunların hepsini gözönünde bulundurduğumuzda, rahatlıkla şöyle diyebiliriz: Sınıfsallık yoksa, devrimcilik de yoktur.

Kemal: Evet, Mazlum arkadaşın örnekleri sanırım kavramın bizler açtı-

sından ne kadar temel önemde olduğunu daha iyi somutlamıştır. Şimdi nedir sınıf? Konumuzun farklı boyutlarına geçmeden önce, tanımımızı yapalım. Evet buyur Özlem.

Özlem: Hep söylediğimiz gibi, bir olgunun tüm boyutlarını içeren tanımlar yapmak güçtür. Tanım, özsel olanı verir. Bu anlamda ele alınmak üzere, Lenin'in sınıf tanımını aktarabiliriz. Şöyle: "*Tarihsel olarak belirlenmiş bir üretim düzeni içindeki yerlerine, ve üretim araçlarıyla olan ilişkilerine, toplum içindeki iş örgütlenmesinde oynadıkları rollere ve dolayısıyla toplumsal gelirden paylarını alma biçimlerine ve elde ettikleri payın büyüklüğüne göre birbirinden ayrılan geniş insan gruplarına sınıf denir.*"

Buna göre, sınıfın karakteristik özelliklerini şöyle sıralayabiliriz: Üretim ilişkileri içindeki yerleri aynı olacak; yani ya mülk sahibi olacaklar, ya mülksüz... İş örgütlenmesindeki rolleri aynı olacak; ya sömüren, ya sömürülen olacaklar... Toplumsal gelirden aldıkları pay, aynı olacak. Yani ya emekçi, ya efendi olacaklar...

İşte burada ya o, ya bu diyerek iki kategori çizmiş olduk. Bu kategoriler, esasında sınıfları belirliyor. Mülk sahibi, sömüren, efendi durumundaki insanlardan oluşan grup bir sınıfı oluştururken, mülksüz, sömürülen, emekçiler de bir başka sınıfı oluşturuyorlar...

Sömüren ve sömürülen bu sınıfların adları, her toplumsal sistemde farklı farklıydı tabii.

Bu sınıflar, köleci toplumda köleler ve köle sahipleri, feodalizmde serfler ve feodaller, kapitalist toplumda kapitalistler ve proletarya... adını aldı.

Sınıf meselesini anlamaya çalışırken de, anlatırken de, önemli noktalardan biri sınıfların tüm insanlık tarihi boyunca varolmadığını bilmektir. Keza, bundan sonra da hep varolmayacaktır. Marks'ın bir yazısında belirttiği gibi, sınıfların varlığını, bunlar arasındaki mücadeleyi daha Marks ve Engels'den önce burjuva tarihçiler de ortaya koymuşlardır. Ama burjuva tarihçiler, bunu yaparken, sanki sınıflar her zaman varmış gibi ortaya koymuşlardır. Marks'ın sınıf gerçeğini açığa çıkardığı noktalardan biri budur. Burjuvazi, sınıflar ezelden beri var ve ebediyete kadar da varolacak diyor. Biz ise, sınıflar, insanlığın başlangıcında yoktu, ileriki gelişmiş aşamalarında da olmayacak diyoruz.

Sınıflar, sosyal iş bölümünün gelişmesi ve bunun sonucunda özel mülkiyetin gelişmesiyle çıktılar ortaya. Yani köleci toplumun öncesinde yoktu sınıflar.

"İlk insanların oluşturduğu ilkel topluluklar sınıfsız, insanın insan tarafından sömürülmediği topluluklardı. İşte bu yüzden 'İlkel komünist toplum' olarak da adlandırılırlar. Topluluğun bir üyesi topladığı bitkiyi, avladığı hayvanın etini-derisini veya yaptığı avadanlığı topluluğun diğer üyeleriy-

le paylaşırdı.

Kuşkusuz, özellikle vurguladığımız gibi, ilkel komünist toplum insanın bilinçli ve iradi eylemiyle oluşmuş bir toplumsal sistem değil, tam tersine doğanın zorunlu kıldığı bir ortak yaşayış düzeniydi.” (Neydik Ne Olduk, syf. 15)

Kemal: Sonra, sınıflar ortaya çıktı, özel mülkiyet yaygınlaştı, dünya bozuldu. Özel mülkiyet, belki tarihsel açıdan belli bir ilerlemeyi ifade etmekteydi. Ama ne zaman özel mülkiyet kelimeleri geçse, benim aklıma, hırsızlık, adaletsizlik ve bilcümle kötülüklerin anası olan bir şey gelir... Neyse, bu noktada şunu da ekleyelim. Her toplumda bir “temel sınıflar” vardır, bir de “temel olmayan” sınıflar...

Temel sınıfları yukarıda Özlem saymış oldu aslında.

“Temel olmayan sınıflar”, iki kategoriye ayrılabilir. Bu sınıflar, eski üretim tarzının temel sınıfı olup, kalıntıları bir sonraki üretim tarzı içinde devam etmektedir. Mesela, kapitalist toplumun temel sınıfları burjuvazi ve proletaryadır. Köylülük, feodalizmin temel sınıflarından biridir. Ama bildiğimiz gibi, kapitalist toplumda da köylülük çok uzun dönem boyunca varlığını sürdürür. İşte kapitalist toplumdaki köylülük, temel olmayan bir sınıf durumundadır. Feodal toplumda ortaya çıkan burjuvazi de, o dönem için, o toplum için temel olmayan sınıflardan biriydi... Sürecin gelişimi içinde de, kapitalist toplumdaki toprak ağaları, eski toplumun kalıntısı olan “temel olmayan bir sınıf” durumuna düşmüşlerdir. Kısacası, daha tam bir tarif vermek gerekirse, *“temel olmayan sınıf, kendi üretim düzeninin dışında, başka bir üretim düzeninde yer alan sınıftır.”*

Bu ayrım, sadece akademik, sosyolojik açıdan önemli değildir. Tersine, toplumdaki tüm kesimlerin politika yapma tarzını doğru anlamak açısından da hangi sınıfların temel, hangi sınıfların temel olmayan sınıflar olduğunu bilmek gerekir.

Özlem: Ne açıdan yani?

Kemal: Her toplumun temel çelişkisi, o toplumun temel sınıfları arasındaki çelişkidir. Kavga bu çelişki etrafında şekillenir. Bu anlamda da kesin ve netleşmiş amacı bulunan sınıflar, o toplumdaki temel sınıflardır. Temel olmayan sınıflar ise, temel sınıflardan birine yedekleneceklerdir. Bu anlamda politikaları çoğu zaman değişken ve bir başka sınıfa yedeklenme yönündedir.

Aynı olgu, **toplumsal katmanlar** için de geçerlidir. Hemen bunu da açalım. Belli çıkarlar çevresinde nesnel olarak bir grupta yer almakla birlikte, sınıf niteliği taşımayan toplum kümelerine de katman, tabaka gibi adlar verilir. Mesela, kapitalist toplumdaki serbest meslek sahipleri, birer katmandır-

lar. Fakat dediğimiz gibi bunların üretim araçlarıyla mutlak belli bir biçimde ilişkileri yoktur; bir kısmı üretim araçlarının sahibi olabilir, bir kısmının olmayabilir, toplumsal gelirden aldıkları paylar da farklı farklı olabilir, zaten bu yüzden bir sınıf özelliği taşımazlar. Toplumsal katmanlar da, kendi çıkarları temelinde siyaset yapsalar da, sonuçta temel sınıflardan biriyle birlikte hareket etme eğilimindedirler. Bu salt bir eğilim, tercih olmaktan ziyade, nihai anlamda nesnel bir zorunluluktur da.

Şimdi sohbetimizi sınıf kavramının ve sınıfsallığın politika açısından oynadığı rolü ele alarak devam ettirelim.

Mazlum: Her sınıf, gündeme gelen her olayda, kendi sınıf çıkarları açısından bakar meseleye. Her sınıf, olguları değerlendirirken, o olguları tarttığı terazide sınıf ölçülerini kullanır. Doğal olan ve olması gereken de budur sınıflar mücadelesinde.

Burjuvazi, bunu şaşmaz bir katılık ve kesinlik içinde uygular. Çünkü burjuvazi kendi “sınıf bilincine” sahiptir. Kendi sınıf bakış açısıyla hareket etmemek, daha sık ve yaygın olarak işçi sınıfında, emekçilerde görülür. Çünkü bu kesimlerin büyük bir bölümü, sınıf bilincine sahip olmazlar başlangıçta. Tam tersine, burjuvazi, yığınları, “*tüm toplumun çıkarları*”, “*milletin çıkarları*” gibi kavramlarla, aldatır, onlarda sınıf kavramının ve bilincinin oluşmasını engeller. Hatırlarsınız, Mustafa Kemal’in “*biz sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir kitleyiz*” diye bir sözü vardır. Bu demagoji “*hepimiz aynı gemideyiz*” gibi binbir şekilde sürdürülmüştür hep.

Oysa, bilinmelidir ki, çok istisnai bazı durumlar dışında “*tüm toplumun ortak çıkarları*” diye bir şey yoktur. Keskin çelişkilerle sınıfsal olarak ikiye ayrılmış bir toplumda, bir tarafın lehine olan, mutlaka öbür tarafın aleyhinedir. Böyle bir toplumda, herkes aynı anda, aynı ölçüde kazanamaz. Biri için iyi olan, öteki için kötüdür.

Gerek sınıf bilincine ulaşmamış, gerek sınıf bilinci bulanmış kesimler, gerekse de “*ara katmanlar*”, “*temel olmayan sınıflar*”, olaylara bu şekilde bakılmasına hep karşı çıkarlar. “*Her şey ya siyah ya beyaz değildir*” gibi, başka bazı olgular için geçerli bir doğruyu, bu konuya uyarlamaya çalışıp, birbirinden farklı, birbirine uzak ve birbirine düşman bu sınıfları uzlaştırmaya çalışırlar. Bu kesimler, isterlerse kendilerini Marksist, sosyalist olarak adlandırsınlar, “sınıf” zemininden kaymışlar demektir.

Olayların ve olguların “**sınıflar üstü**” bir bakışla ele alınması, birçok sapmanın ve savrulmanın da kaynağıdır.

İdeolojik sağlamlık, aslında ideolojimizin bu **sınıf temeline** oturması demektir. Çünkü sınıf meselesini çözmemiş, kavramamış ve içselleştirmemiş birinin veya bir grubun, hareketin, ideolojik sağlamlığından söz edilemez.

Kemal: Engels, Komünist Manifesto'ya sonraki baskılarında eklediği bir bölümde burjuvaziye ve proletaryayı şöyle tarif etmiştir: *“Burjuvazi'den kastettiğimiz üretim araçlarının sahibi olan ve ücretli çalışmayı sömüren modern kapitalist sınıftır. Proletarya ile kastettiğimiz de hiçbir üretim aracına sahip olmamaları yüzünden yaşayabilmek için emek güçlerini satmakta olan modern emekçiler sınıfıdır.”*

Burada apaçık ve kesin sınırlarla ayrılmış biçimde farklı konumlardan, farklı çıkarılardan sözediliyor. Sınıfsal bakıştan kaçmak, özellikle **iki anlama** gelir: Birincisi, sınıflar mücadelesinin yasalarından kaçmaktır. İkincisi, her koşulda proletaryanın çıkarlarını, tavrını ve politikasını savunmaktan kaçmaktır. Bu, politik, ideolojik ifadeyi pratiğe çevirirsek, kısacası, mücadeleden, burjuvaziyle ÇATIŞMAKTAN kaçmaktır.

Çatışmaktan kaçanlar, sınıf tavrı almamış olur. Çatışmaktan kaçan, sınıfsal bilinçten, sınıfsal tavırdan, sınıfsal kinden, kısacası proleter anlamda sınıfsal olan her şeyden uzaklaşmış olur. Mesela, “sınıf” bakış açısını reddedip “sınıflar üstü” olmayı övenler, “sınıf kini” gibi bir kavrama da karşı çıkarlar. Oysa, *“Kin duymadan yürütülen bir kavga kurusıkı doldurulmuş bir silah kadar etkisiz olacak, mücadeleyi daha başından kaybetmemize yol açacaktır. Kin duymamak; düşman karşısında esnemek, yumuşamak, belirsizleştirmek, ne yapacağını bilememektir.”* (Kurtuluş, 2 Eylül 1995, sayı: 8)

Daha önceki bir sohbetimizde de Marks'ın şimdi söyleyeceğimiz sözünü anmıştık yanlış hatırlamıyorsam. Marks, kendisinin burjuva tarihçilerden farklı olarak yaptığı şeyin *“sınıf mücadelesinin ister istemez **proletarya diktatörlüğüne** götüreceğini göstermek”* olduğunu söylüyor. Öyleyse, sınıfsal perspektife sahip olmak, proletaryanın sınıf çıkarlarıyla bakmak, sınıfın tarih anlayışıyla bakmak, **proletarya diktatörlüğünü** savunmayı gerekli kılar. Bunu savunmayan herhangi birinin proletaryanın “sınıfsal” bakış açısına uygun davrandığı iddia edilemez.

Ki burada şunu da ekleyelim. Marks, yukarıdaki sözünün bir sonraki bölümünde de *“bu diktatörlüğün [proletarya diktatörlüğünün] **sınıfsız bir topluma** geçiş dönemi olduğunu gösterdiğini”* vurgular.

Demek ki, sınıfsal bakmak, sınıfların ortadan kaldırılmasını savunmaktır aynı zamanda. Komünizmi savunmaktır.

Özlem: Biz zaten neden proleter sınıfın ideolojisini savunuyoruz? Neden Türkiye devrim stratejisi içinde proletaryanın ideolojik öncülüğü altında yürüyoruz? Çünkü bu sınıfın ideolojisi, tüm insanlığı kurtaracak ideolojidir. Bakın, Marks bir yazısında bunu oldukça da edebi bir biçimde şöyle anlatıyor:

Karl Marx, *“Almanya'da yepyeni bir sınıf gerekiyor...”*

Öyle bir sınıf ki burjuva toplumunun içinde oluşsun ama burjuva toplumundan olmasın.

Öyle bir sınıf ki tüm sınıfların yokoluğu olsun.

Öyle bir sınıf ki evrensel acılarıyla evrensel bir karakter taşısin ve kendisine özel bir haksızlık değil, evrensel bir haksızlık yapılmış olduğu için özel hak istemesin.

Öyle bir sınıf ki kendini tarihsel ünvanlara değil, sadece insan olma ünvanına bağlasın. Öyle bir sınıf ki anamalcı düzenle tikel bir karşıtlık halinde değil, genel bir karşıtlık halinde olsun.

Ve nihayet öyle bir sınıf ki toplumun tüm sınıf ve katmanlarından kurtulmaksızın ve dolayısıyla onları da tümüyle kurtarmaksızın kendini de kurtaramasın, tek sözle öyle bir sınıf ki insan varlığının tam yitimi olsun ve insan varlığını gerçek anlamıyla yeniden kursun.

İşte bu sınıf, emekçi sınıfıdır.”

Kemal: Gerçekten güzel bir özetti. Sınıf bilinci kavramı, bir sözlükte şöyle tanımlanıyor: “*Kendi sınıfının toplumdaki yerini ve özelliklerini bilimsel olarak kavramak.*”

Bu anlamda ezilen, sömürölen bir emekçinin “sınıf bilincini” kavraması demek; kendi kurtuluşunun aslında tüm insanlığın kurtuluşu demek olduğunun, kendi kurtuluşunun kapitalist sömürü düzenini ve asalak burjuva sınıfını yoketmekten geçtiğinin, yeni bir dünya kurma gücüne ve niteliğine yalnızca ait olduğu sınıfın sahip olduğunun farkında olması demektir. Sınıfı bilinçlendirmek, bunu sağlamaktır.

Kuşku yok ki, bu bilince ulaşmak, sadece kitabi bir eğitim sorunu değildir. Geniş kitleler bu bilinci, mücadele içinde kazanacaklardır. Bu bilinçlenme süreci, bazen yıllara yayılan bir yavaşlıkta, bazen ise aylara sığan bir hızla gerçekleşebilir.

Ama burada işin sırrı şudur ki, geniş emekçi yığınlar, kendilerine anlatılanı, gösterileni, bizzat pratik içinde görmeksizin sınıf bilincini kazanma dediğimiz bu süreç tamamlanmış olmaz.

Dolayısıyla bu süreç çok yönlü bir süreçtir. Bir yandan burjuvaziyle ideolojik mücadele yürüteceksiniz, bir yandan emekçileri eğiteceksiniz, bir yandan onları, “sınıf bilincini” kazanmalarının ilk basamaklarından biri olan günlük mücadeleler içine çekeceksiniz...

Bütün bunları, ısrarlı, kararlı bir biçimde yerine getiremediğiniz takdirde, burjuvazinin propagandasının etkisini kıramaz, o bilinci o kitlelere taşıyamazsınız.

Mazlum: Ben burada araya girip bir şey belirtiyim. Bu konuyu işlerken, ölkemiz solu açısından son derece önemli bir çarpıklığa da değinmek durumundayız.

Devrim ve sosyalizm mücadelesi açısından bu kadar önemli, bu kadar temel olan bir kavram, ne enteresandır ki, ülkemiz solunda pasifizmin, mücadele kaçkınlığının gerekçesi haline dönüştürülmüştür.

Şöyle ifade edeyim; ülkemizde en çok “sınıf”tan sözedener, genellikle pasifistler olmuştur. Durmaksızın, sınıfa gitmekten, sınıfla birlikte olmaktan söz etmiş, ancak bunu hep şu veya bu görevden kaçmanın gerekçesi yapmışlardır. Buradan da şu çıkar ki; sınıf bakış açısıyla davranmak, “sınıf” sözünü durmaksızın tekrarlayıp durmak değildir. Sınıf bakış açısıyla davranmak, sözde ve özde, sınıfın çıkarlarını savunmak, politikasını uygulamaktır.

Kemal arkadaşın biraz önce belirttiği gibi, emekçilerin sınıf bilincini kazanmalarının basamaklarından biri ekonomik, demokratik hakları için günlük mücadeleler içinde yer almaktır. Ama bu mücadelenin önderliğinin niteliğine bağlı olarak, emekçilerin o basamakta **takılıp kalması** da ihtimal dahilindedir. Böylesi “takılıp kalma”lar, tarih boyunca birçok kez, birçok yerde yaşanmıştır. Ekonomistler, “işçi sınıfı”ndan ister çok sözetmesin, ister hiç sözetmesinler, emekçilerin sınıf bilinci kazanmasının en büyük engellerinden biridirler.

Sınıf bilincinin en temel unsurlarından biri de; her sınıfın yönetiminin, o sınıfın çıkarlarına hizmet edeceğini kavramış bulunmaktır. Ki ancak bu kavrandığında, burjuvaziye, düzen içi güçlere, düzenin parlamentosuna yedeklenmekten uzaklaşıp, **emekçilerin iktidarı** savunulur. Başka bir deyişle, **emekçi sınıfın devrimci iktidarını** savunmak, sınıf bilincinin, sınıfsal perspektifin olmazsa olmazlarından. Her Marksist-Leninist, işçi sınıfının bütün savunucuları, emekçilere bu bilinci taşımak zorundadırlar. Bunu yapmayıp, düzenin parlamentosunu adres gösterenler, emekçileri bilinçlendirmek bir yana, bilinçlerini bulandırmış olurlar. Bu anlamda, aynı ekonomizm gibi, emekçileri şu veya bu biçimde düzene bağlayan reformizm de sınıf bilincinin önünde bir başka engeldir.

Burada, gerek Marksizmi kavramamış kişiler, gerekse de bu konuda çarpık bir bakış açısına sahip olanlar (yani oportünistler) tarafından sık sık içine düşülen bir yanılgıya da değinmek gerekir.

Sınıfın ideolojisiyle, sınıfın kültürüyle, sınıfın mevcut durumu, her zaman birbirine paralel olmaz. Bu paralellik ancak sınıfın çoğunluğunun sınıf bilincine ulaşmasıyla sağlanır. Değilse, herhangi bir işçi, günlük yaşamında herhangi bir küçük-burjuvadan farklı olmayabilir. Bu onun “emekçi sınıfın” bir parçası olduğu gerçeğini değiştirmez. Sözünü ettiğimiz yanılığın bunun kavranmamasıyla ortaya çıkmaktadır. Sınıf meselesini tam kavramamış arkadaşlar, “bu nasıl işçi sınıfı, nasıl proletarya” deyip sorunu ideolojide, teoride ararken, kimileri de işçi sınıfının bir sınıf olarak ideolojik planda sahip olduğu özelliklerin karşılaştıkları her işçide olduğu yanılığına düşmektedirler. Bu kesimlerde bir dönem abartılı ama temelsiz bir işçi hayranlığı görülür, ama bu hayranlığı da bir dönem sonra işçi sınıfı karşısında büyük bir hayal kırık-

lığı izler.

Özlem: Bu tür hayal kırıklıkları yaşanmaması için, veya işçi sınıfına dair yanlış değerlendirmelere, beklentilere yer vermemek açısından “sınıf” konusunun şu yanını da açmakta yarar var sanırım. İşçi sınıfının sınıf olma durumu, iki ayrı aşamada, iki ayrı biçimde kendini ortaya koyar. İşçi sınıfın, sınıf bilincine sahip olup olmamasından bağımsız olarak **“kendiliğinden bir sınıf”**tır. En başta aktardığımız özelliklere sahip olduğu için böyledir. İşçi sınıfının bir de “kendisi için sınıf” olma aşaması vardır; ki bu bilinçlenmeye paralel gelişen bir durumdur.

“Emekçi sınıfı, başka sınıfların siyasal yönetimlerinden en küçük bir yarar beklememek gerektiğini kavradığı gün sınıf bilinci'ne ulaşır.” İşte biz bu durumu, işçi sınıfının **“kendiliğinden sınıf”** olmaktan çıkıp, **“kendisi için sınıf”** olması olarak adlandırıyoruz.

Kemal: Sohbetimizi yavaş yavaş toparlayalım. Biz, bir sınıfın, proletaryanın ideolojik önderliğini kabul ederek bir devrim mücadelesi yürütüyoruz. Dolayısıyla, hayatın her alanında bu ideolojinin gereğini yerine getirmeye çalışıyoruz. Bu ideoloji, proletaryanın ideolojisidir. Bunu Marksizm-Leninizm olarak da, sosyalizm olarak da adlandırabiliriz. Sınıf bilinçli olmak, sınıfsal bakmak, bunların gereğini yerine getirmektir. “Sınıf sınıf” deyip durmak, ama bunların gereğini yerine getirmemek, aslında kendi pasifizmini, kaçkınlığına “sınıf” kavramının arkasına gizlemektir.

Biz faşist teröre karşı mücadele verirken, **“sınıfa gidelim”** diyorlardı. **“Faşist terörün karşısına sınıfı çıkarmalıyız”** diyorlardı. Bunlar yapılmasın diyen yoktu tabii. Mesele bunu yapmak gerekçesiyle faşist teröre karşı mücadeleden kaçılmasıydı. En yakın örnek, F Tiplerine karşı direniş içinde de, sık sık duyduk bu **“sınıfa gidelim”** önermesini. Direnişi bırakanların sarıldığı söylemlerden biri bu oldu.

Peki sınıfa gitmek için direnişi bırakmak zorunda mısınız? Direniş içindeyken sınıfa gitmenin önünde bir engel mi var?.. Veya şöyle soralım: Emperyalizmin ve oligarşinin tecrit politikasına direnmek mi **“sınıfın çıkarlarına”**, sınıfın ideolojisine uygundu, direnmemek mi?

Sevgili okurlarımız, haftaya buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın. Ve unutmayın, asıl buluşmamız 1 Mayıs Alanı'nda olacak. İşçi sınıfını savunmak, sınıf bilinçli bir emekçi olmak, sınıfsal bakış açısına sahip bir devrimci olmak, o gün 1 Mayıs Alanı'nı doldurmakta, o alanda umudun, devrimin ve sosyalizmin rüzgarını estirmekte somutlanacak. Tekrar hoşçakalın.

**Konu: İşçi Sınıfının
Öncülüğü**

‘İşçi sınıfının yeri’ tartışması, devrimin stratejisi ve hedefi tartışmasıdır

Sevgili okurlarımız, merhaba! Önceki sohbetimizin konusu, “sınıf ve sınıfsallık”tı. Bu hafta sohbetimize, odağında yine “sınıf” meselesi olan bir konuyla devam edeceğiz: Konumuz, işçi sınıfının öncülüğü.

En genel anlamda sınıf mücadelesi açısından ve ülkemiz somutu açısından işçi sınıfının öncülüğünden anlaşılması gereken nedir? Bunu ele alacağız. Buna bağlı olarak da özellikle ülkemiz solunda çokça tartışma konusu olmuş olan “*ideolojik öncülük*” ve “*fiili öncülük*” meselesi nedir, çeşitli ülkelerdeki mücadelede bu öncülük nasıl şekillenmiştir, bunlara bakalım.

Ben isterseniz konuya bir giriş yapayım. Şimdi söz konusu tartışma çoğu zaman “*işçi sınıfı öncü mü değil mi?!*” şeklinde gündeme getiriliyor. Fakat tartışma bu değildir.

Niye bu değildir; çünkü, bir Marksist-Leninist için, sosyalist ideolojiyi ve bir sistem olarak sosyalizmi savunan biri için “*işçi sınıfının öncülüğü*”, tartışmasız bir konudur. Başka bir deyişle, Marksizm-Leninizm zaten bunu kendiliğinden içerir. Önceki sohbetlerimizden hatırlayacaksınız, Marksizm-Leninizm’in, sosyalizmin bir başka tarifi de “**işçi sınıfının ideolojisi**” değil miydi zaten!

Marksist-Leninistler, geçen haftadan hatırlayacaksınız, “**proletaryanın çıkarlarını**” savunmaktadırlar. Yine Marksist-Leninistler, “proletarya diktatörlüğü”nü kurmayı hedeflerler. Bunları savunan biri için “*proletaryanın öncülüğünü*” kabul edip etmemek gibi bir tartışma olamaz mantiken de değil mi!..

Peki o halde bu tartışma nereden doğuyor?.. Evet, nereden doğuyor Mazlum?

Mazlum: 1960’ların sonunda bu oldukça önemli bir tartışmaydı. Bugün

ise bu aşılmış bir tartışmadır. “İşçi sınıfının öncülüğü” tartışması, esas olarak **“iřçi sınıfının devrimdeki yeri”** tartışmasıdır. İşçi sınıfının devrimdeki yeri ise, nasıl bir devrimin hedeflendiği ve bu hedefe ulaşmak için nasıl bir devrim stratejisi benimsendiğiyle ilgili bir konudur. Ve bu anlamdadır ki, esasında “iřçi sınıfının öncülüğü” tartışması, devrimin niteliği tartışmasıdır. Çünkü devrimde sınıfların mevzilenmesi, devrimin niteliğinden bağımsız olarak dūřünülemez.

Dolayısıyla bizim bugün konuyu ele alışımız esas olarak devrimde sınıfların mevzilenmesini daha iyi kavramak ve çeşitli sınıflara ilişkin örgütlenme ve mücadele anlayışı konusunda daha somut yaklaşımlara sahip olabilmek için gereklidir. Tartışmanın geçmişi de yine bu amaca hizmet etmesi bakımından önemlidir bizim için.

Kemal: Dediği gibi, demek ki, tartışma, “öncü mü değil mi?” tartışması değil; devrimin niteliği tartışması. Sen devam et buradan Özlem.

Özlem: 1960’ların sonunda “Türkiye devrimimin yolu” arayış ve tartışmalarının tüm yoğunluğuyla sürdüğü o dönemde, Mahirler açısından ön planda iki sorun vardı. Birincisi, ölkemiz devriminin 2. Bunalım dönemi devrimlerinden farkını koymak. İkincisi, devrimi, revizyonist, reformist teori ve pratiklerin tahakkümünden kurtarmak. Tartışmalar da doğal olarak buna göre şekilleniyor, vurgular bu ayrım çizgilerini kalınlaştıracak şekilde yapılyordu.

Mahir ayan’ın önderliğiyle netleşen Marksist-Leninist çizgiyle, revizyonist ve şabloncu çizgiler arasındaki farkın belirlenmesinde “işçi sınıfının öncülüğü” meselesi de oldukça öne çıkmıştı.

Mahir, **bir yandan** Sovyet devriminin kaba taklitçisi olan ve “işçi sınıfı temel, önder güçtür”, ayaklanmayı savunanlara karşı köylülüğün rolünü vurguluyor; **diğer yandan da** 2. bunalım dönemine özgü Halk Savaşı’nın taklit edilmek istenmesine karşı, işçi sınıfının ve şehirlerin, 2. bunalım dönemi halk savaşlarından farklı olarak daha çok önem kazandığına vurgu yapılyordu.

Mahir ayan, ölkemizde devrimi başarıya ulaştıracak stratejinin “Sovyetik ayaklanma” değil, PASS olduğunu tespit etmiş ve işçi sınıfının öncülüğü meselesiyle Sovyetik ayaklanmayı savunmayı özdeşleştiren revizyonist anlayışla ayrım çizgilerini kalınlaştırmak için de “işçi sınıfının öncülüğünün niteliği ideolojiktir” tespitini yapmıştır.

Bu tespitten o günden bu yana ne anlamlar çıkarmadılar ki?.. İşçi sınıfının öncülüğünü inkar ettiğimizden işçi sınıfını yok saydığımıza kadar, “proletaryasız proletarya savunuculuğu” yaptığımıza kadar birçok şey söylendi.

Kemal: Oysa, ben en başta işte bunun için özel olarak belirtmiştim; “iş-

çi sınıfının öncülüğünün niteliği ideolojiktir” tespiti, işçi sınıfı öncü mü değil mi tartışması değildir.

Bu tespit, işçi sınıfının “*devrime önderlik etmeyeceğini*” göstermek için değil, işçi sınıfının önderliğinden Sovyetik ayaklanma stratejisinin anlaşılabilirliğini vurgulamak için yapılmıştır. Devrim yolunu netleştirme tartışmaları içinde, açık ki, “*proletarya temel güçtür, köylülük yedek güçtür*” formülü, başka bir stratejiyi, “*proletarya önder güçtür, köylüler temel güçtür*” formülü başka bir stratejiyi dile getiriyordu.

Bugün için işçi sınıfının önderliğinin niteliği ideolojik midir, fiili midir diye bir tartışma, hem aşılıştır, hem de öncelikli değildir. Bu tartışma, ayaklanma stratejisini savunanlarla, uzun süreli halk savaşını savunanların netleşmesiyle aşılmıştır.

Bizim açımızdan, yani halk savaşını “Birleşik Devrimci Savaş” perspektifiyle savunanlar açısından “*işçi sınıfının öncülüğünün niteliği ideolojiktir*” tespiti ile, “*işçi sınıfı önder güçtür*” tespiti birbiriyle çelişmez, olgunun değişik yönlerini dile getirir ve birbirlerini tamamlarlar.

Mazlum: İsterseniz burada, işçi sınıfının devrimdeki yerini daha somut olarak açalım artık. Halk savaşında temel sınıflar, köylülük, işçi sınıfı ve küçük-burjuva kesimlerdir... Bu noktada da 2. bunalım dönemi halk savaşlarından farkı belirterek devam edelim: Ülkemiz halk savaşında da temel güçler işçi sınıfı, köylülük ve küçük-burjuvazidir. Fakat işçi sınıfı ve küçük-burjuvazinin devrimde oynayacağı rol, II. Bunalım Dönemi halk savaşlarına kıyasla artmıştır.

Keza, sadece ülkemizde değil, 3. bunalım döneminde bütün yeni-sömürgelelerde, kapitalist ilişkilerin gelişimi, temel güçler, temel alanlar, ve savaşın sürdürülüş biçimlerinde değişimlere yolaçmıştır. Kentler, ekonomik, sosyal yapısıyla barındırdığı sınıfsal çelişkilerle devrimci mücadelenin gelişiminde, geçmişe –II. Bunalım Dönemi’nin yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerine– göre daha önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Dolayısıyla devrim iddiası olan bir hareketin kentlerdeki bu gelişimi yok sayıp, mücadeleyi kırlarla sınırlaması düşünülemez.

Birleşik Devrimci Savaş formülasyonu, işte 3. bunalım döneminin bu gelişmelerine cevap veren bir formülasyondur.

Yeniden sınıf mevzilenmesine dönersek; Temel sınıflar içinde köylülük için “temel kitle kuvveti”, veya “devrimin itici gücü” kavramları kullanılmıştır zaman zaman. Bu da temel sınıflar içinde köylülüğün devrime kitlesel katılımında ağır basması anlamındadır.

Temel güçler içinde yeralan köylüler, feodal ağa ile büyük toprak sahipleri dışındaki ezilen köylü katmanlarıdır. Devrimin diğer temel güçleri olan proletarya ve küçük-burjuvazi ise, esas olarak Birleşik Devrimci Savaş pers-

pektifiyle kentlerde sürdürülen devrimci mücadelenin başlıca kitle gücünü oluşturlar.

Kemal: Bu ve benzeri bütün tartışmalarda meseleye devrimi zafere ulaştırmak açısından bakarız. Bunun dışındaki tartışmalar, çoğunlukla, dogmatizmin, şablonculuğun veya devrim iddiasından uzak soyut teorik tartışmalarıdır. Gerek sınıf ve katmanlar, gerekse de mücadele alanları açısından mesele her dönem en uygun formülasyonu yapabilmektir. Fakat bu “günübirlik” politikalarla olacak şey de değildir. “Strateji” işte bunun için gereklidir zaten. Ülkemizde de dönem dönem kentlerdeki mücadelenin ön plana çıkması söz konusudur, bu önümüzdeki süreçlerde de mümkündür; ancak bu tür konjonktürel durumlar, birleşik devrimci savaş perspektifini geçersiz kılmaz. Keza, bir dönem köylülük, başka bir dönem işçiler, başka bir dönem öğrenciler veya gecekondulular mücadelede öne çıkabilir. Bu da sınıfların mevzilenmesindeki temel formülasyonu değiştirmez. Zaten, sözünü ettiğimiz formülasyon da akademik bir “formül” değildir, stratejik bir süreç içinde tüm ezilen, sömürülen halk güçlerinin birliğini sağlamayı amaçlayan politik bir tespittir.

Tartışmanın “teorik” ele alınışında pek sözedilmese de esasında sorun, işçi sınıfının devrimci rolünü ve yerini tümünden reddedenler ve işçi sınıfının rolünü Sovyet devrimiyle aynılaştıran anlayışlar sorunudur. Daha özlü bir deyişle işçi sınıfının rolünün küçümsenmesi veya abartılması sorunudur. Sorun özellikle bu anlamıyla bugün de varlığını sürdürmektedir.

Mesela, kimileri “*proletaryanın öncülüğü için objektif şartlar tam olgunlaşmamıştır.*” demekteydiler daha 1960’ların sonundaki tartışmalarda. Bugün de “klasik” halk savaşını savunmaya devam edenlerin söylemeye devam ettiği bir tezdur. Bu tez temelden yanlıştır. Çünkü anti-emperyalist, anti-oligarşik bir devrim, ancak proletaryanın öncülüğünde gerçekleşebilir. Proletaryanın öncülüğünün objektif şartları olgunlaşmamıştır demek, devrimin objektif şartları da olgunlaşmamış demektir. Oysa o öncülüğün şartları tarihsel olarak olgunlaşmıştır.

Mahir’in o zaman dile getirdiği bir tespit var: “*İşçi sınıfının öncü role sahip olması, hemen devrimi yapabilecek güçte olması demek değildir.*” Pratik olarak hangi durumda olursa olsun; öncülüğü tarihsel ve politik bir olgudur. Öncülüğünün somuttaki tezahürü, Marksist-Leninist partidir. Bu parti, üyelerinin bileşimi nasıl olursa olsun, her şeyden önce ideolojik olarak proletaryanın partisidir. Hem proletaryanın kurmayı, hem proletaryanın öncü müfrezesidir. Fiilen de elbette devrimin gelişmesine bağlı olarak proletaryanın katılımı artacaktır.

Evet, ülkemizdeki işçi sınıfı 1960’ların sonunda da, bugün de henüz “**kendisi için sınıf**” olma konumunda değildir (Geçen haftaki sohbetimizden hatırlayacaksınız bu tanımı). Ama bu uzun bir mücadele sürecidir. Bugün şu

veya bu sendikaların etkisi altında olabilir, hatta yaygın bir örgütsüzlük içinde bulunabilir. Fakat Mahir'in dediği gibi, *“İşçi sınıfı, müttefikleri ile birlikte düşmana karşı sürekli bir mücadele içinde olacaktır. Bu sürekli savaş içinde, zaman zaman yenilecek, bozguna uğrayacaktır. Fakat her bozgunun daha güçlü ve tecrübeler kazanmış olarak çıkacaktır. Ve sonunda, müttefiklerinin başında, devrimin kesin zaferini sağlayacaktır.”*

Özlem: Zaten “Cephe” türü örgütlenmeler de bu birliğin, işçi sınıfının ve diğer müttefiklerinin birliğinin sağlanacağı örgütlenmeler olarak gündeme gelmektedir.

Cephe birliği, en özet tanımıyla, *“ezilen halk sınıf ve katmanlarının iktidarı hedefleyen birliği”*dir. Bu birlik, proletaryanın partisinin öncülüğünde çeşitli sınıf ve tabakaların birleşmesiyle oluşur.

Burada da “proletaryanın öncülüğü” tartışmasıdır. Çünkü, proletarya, *“devrimi sonuna kadar götürecektir, baskı ve sömürüyü ortadan kaldırıp, sınıfsız toplumu kurabilecek tek sınıftır”!*

Devrimin temel güçleri arasında yeralan köylülük ve küçük-burjuvazi için bunları söyleyemeyiz elbette. Köylülük ve küçük-burjuvazi, kapitalizm altında sömürülen kesimleri oluştursalar da, sınıf ve katman olarak varlıkları özel mülkiyete dayalıdır. Devrimi *“sonuna kadar götürmek”*, başka bir deyişle özel mülkiyeti tümenden ortadan kaldırıp sınıfsız toplumu kurmak, bu sınıfların ekonomik, sosyal konumlarına ve düzen içinde edinilmiş kültürlerine terstir. Bu anlamda, devrimi ve sosyalizmi hedefleyen bir örgütlenmede, proletaryanın öncülüğü de bu anlamda zorunludur.

İşçi sınıfının öncülüğüne her anlamda ve her biçimde karşı çıkanlar, 1990 başlarında revaçta hale gelen “elveda proletarya” söylemlerinin de etkisiyle kırk dereden su getirip, işçi sınıfının neden “öncü” olamayacağını kanıtlamaya çalışıyorlar. Aslında istedikleri, “ikna” etmeye çalıştıkları, işçi sınıfının öncülüğü-artıcılığı değil, işçi sınıfı ideolojisinin külliyen reddedilmesidir. Fakat bu kesimlerin işçi sınıfının dünyada ve ülkemizdeki mevcut durumda ne kadar olumsuzluklara sahip olduğuna dair sayıp döktüklerinin hiçbir önemi yoktur. Hatta onlar beş olumsuzluk sayıyorlarsa, biz iki katını da sayabiliriz.

Evet, işçi sınıfı bugün ideolojik, politik olarak tarihsel rolünden, yerinden uzaktır. **“Kendiliğinden sınıf”** durumundaki işçi sınıfı, bugün kültürel olarak da “proletarya”nın değil, daha çok küçük-burjuvazinin özelliklerini taşımaktadır. Ülkemiz aydınlarının işçi sınıfının tarihsel rolünü karartmak için en çok kullandıkları olgulardan biri de *“işçi sınıfının”* hâlâ köylülükten çıkamamış olduğudur. Ki bunun da doğruluk payı olsa da, bu da işçi sınıfının tarihsel rolünü değiştirmiyor.

Mazlum: Burada bir ek yapayım. Zaten bütün bu özellikler, sadece ül-

kemize özgü de değildir. Hemen her ülkede bunlar görülmüştür ve bunların aşılması, değişmesi de devrim süreci gelişmesine paraleldir. Mao, bir yazısında “**Çin proletaryası**”nın niteliği hakkında şunları söylüyor mesela:

“Çin proletaryası, geniş ölçüde, iflas etmiş köylülerden meydana gelmiş olduğundan, köylülükle tabii bağları vardır. Bu da proletarya ile köylülüğün ittifakını kolaylaştırır. Binaenaleyh, köylülüğe kıyasla küçük hacmi, kapitalist ülkelerin proletaryasına kıyasla genç yaşı ve burjuvaziye kıyasla düşük kültür seviyesi gibi bazı kaçınılmaz zaaflarına rağmen, Çin proletaryası, Çin ihtilalinin temeli olabilmıştır”.

Mahir de, işçi sınıfının öncü olabilmesi için “*köylülükle bağları tam olarak kopmalıdır*” diyenlere karşı, Çin’deki durumu hatırlatarak şöyle diyor: “**İşçi sınıfının öncülüğü için ‘köylülükle bağlarının tam olarak kopması- nı’ beklemek, kuyrukçuluk politikasının savunucusu Çen Tu-hsieu’nun yanında aynı bataklıkta kulaç atmaktan başka bir şey değildir.**”

Hatırlarsanız, partiden sözederken, bir partinin politik anlamda “alternatif” olmasıyla, fiilen iktidarı devralabilecek güç ve aşamada olmasının ayrı ayrı olgular olduğunu söyleriz. İşçi sınıfının politik ve tarihsel rolü açısından da benzer bir durum söz konusudur. İşçi sınıfı, tarihsel ve ideolojik olarak öncü durumundadır, fakat fiilen o öncülüğü yerine getirecek güç, bilinç ve aşamada olmayabilir. Proletaryanın Marksist-Leninist partisinin kurulması, işçi sınıfını bu aşamaya getirecek temel nitelikteki adımlardan biridir. Fakat aradaki yol yine de oldukça uzun bir yoldur.

Kemal: Aslında bugün Türkiye soluna baktığımızda, bir kısmının işçi sınıfı konusunda hâlâ “Sovyetik” şablonları kullanmaya devam ettiğini görüyoruz. Bunlar çoğunlukla “ayaklanmacı”, “uvriyerist” ve oportünist bir anlayışla da olsa devrim ve sosyalizmi savunmaya devam eden gruplardır. Öte yandan, solun bir diğer kısmında ise, “işçi sınıfı” gündemlerinden de, beyinlerinden de çıkmıştır. Artık bir kavram olarak bile işçi sınıfına, proletaryaya rastlamak mümkün değildir. Başta ÖDP olmak üzere, aynı kulvardaki legal partiler ve gruplar bu kategoridedir. Üçüncü bir kategori olarak da aslında bunlardan farksız olduğu, tamamen düzen içi, parlamenter politikalara angaje olduğu halde, ağızdan hala “işçi sınıfı”nı düşürmeyenleri sayabiliriz. Bu kategoriye örnek olarak da başta EMEP olmak üzere Marksist-Leninistlik iddiasından vazgeçmemiş görünen legal çevreleri sayabiliriz.

Bu anlamda her ne kadar “*Sovyetik ayaklanma mı, halk savaşı mı?*” şeklinde güncel bir tartışma olmasa da, işçi sınıfının yerine, konumuna ilişkin sapmaların çeşitli biçimlerde varlığını sürdürdüğünü açıklar.

Esasında işçi sınıfının devrimdeki yerine ve rolüne ilişkin bu ve buna benzer yanılgılar içinde olanların, yalnız işçi sınıfının devrimdeki konumu açısından değil, işçi sınıfının örgütlenmesinden sendikal mücadelesine kadar **işçi**

sınıfına ilişkin her konuda yanlış bir çizgi geliştirecekleri açıktır.

“İşçi sınıfının öncülüğü”nden en çok söz edenlerin, başkalarını bu konuda en çok eleştirenlerin burjuvaziyle uzlaşmaya en açık durumdaki siyasi hareketler olması, ülkemizde sık sık karşımıza çıkan olgulardan biridir.

Mesela, 1960’lı, ‘70’li yıllarda “işçi sınıfı” söylemini en çok kullanan TİP, TKP’ydi. Ama o TKP ki, CHP’yle “ulusal demokratik cephe” kurmak gibi, Türkiye solundaki en sağcı politikanın savunucusuydu. TDKP gibi “işçi sınıfı” savunucuları da, ‘80 öncesinde, anti-faşist mücadeledeki en pasifist kesimlerin başında geliyorlardı.

Emperyalizme, oligarşiye, faşizme karşı militanca mücadele edenler “gö-sist”ti, “maceracı”ydı; işçi sınıfı savunucuları “ağırbaşlı” olurdu. Sanırsız, ülkemiz pasifist solunun bu söylemi, işçi sınıfının tarihsel rolüne ilişkin en cüretli çarpıtmalardan biridir.

Grupların konumları değişmiş, kimileri mücadele arenasından silinmiş de olsa, “işçi sınıfı” söylemiyle sağcılık arasında kurulan bir “paralellik” bir şekilde devam ediyor.

Mesela, bugün, “işçi sınıfı” savunuculuğunu kimselere “hâlâ” bırakmayan legal partiler için işçi sınıfı artık sendikalarla özdeşleşmiştir. Onların literatüründeki “işçi sınıfı politikası” yapmanın fiiliyattaki karşılığı, sendikaların kuyruğuna takılmaktır. İşçi sınıfı içinde örgütlenmek, üç beş sendikacıyı kafalamaktır. Radikalizmden, militanlıktan kaçışlarını da “işçi sınıfının ağırbaşlı politikası”yla açıklamaya kalkarlar; yani o hale gelmiştir ki, “işçi sınıfını savunmak” artık pasifizmi gizlemenin aracı haline getirilmiştir. Ki bu da işçi sınıfına yapılabilecek en büyük kötülüklerden biri olsa gerek.

İşçi sınıfını tamamen reddedip salt küçük-bujruva çevrelerde örgütlenerek, burjuvazinin icazetini alarak güç olabileceğini hesaplayanlar ise, bu sürecin sonucunda yeniden emekçileri keşfetme aşamasındadırlar. İngiltere’den esinlenilmiş “üçüncü yol”un, İtalya orijinli “zeytin dalı”nın bu topraklarda karşılığının olmadığı görüldükten sonra, gözlerini yine Latin Amerika’ya diken bu çevreler, oralarda reformist zemindeki gelişmelerin bile “emekçi” bir tabana oturduğunu gördükleri için, şimdi o “modeli” ülkemize taşımaya niyetleniyorlar. Elbette bu taklitçilik de onları mecburen yine “emekçi”lerden, “işçi sınıfı”ndan sözetmek zorunda bırakıyor. Ama artık bu kavramlar, dillerinde oldukça iğreti duruyor.

Oportünist kesim ise, 30 yılı aşkın süredir Sovyetik modele uygun bir gelişmeyi sağlamak bir yana, bunun ipuçlarını bile görememişken, hâlâ bu şablonculuğu devam ettiriyor. Ülkemiz devrim mücadelesinin önümüze çıkardığı her devrimci görevde, onlar “işçi sınıfına gitmeliyiz” amentüsüyle politika belirlerken, sınıf mücadelesi bu şablonun dışında akıp geliyor.

Mazlum: İstersen ben toparlayım bu defa da.

Ölkemiz devriminin önder gücü, işçi sınıfıdır. Parti programında tespit ediliyor ki; *“Bu azgın sömürü düzeninin sömürülen, ezilen sınıfları, başta işçi sınıfı olmak üzere, yoksul ve topraksız köylü, kır ve şehir küçük burjuvazisidir.”*

Bu tespit aslında devrimin temel sınıf ve katmanlarını da ortaya koymuş oluyor. Devrimci Halk İktidarı'nı kurma savaşında esas olarak dayanılacak güçler olarak da şunlar sayılıyor: *“Başta işçi sınıfı olmak üzere, yoksul ve orta köylülük, tüm çalışanlar, şehir ve kır küçük üreticileri, esnaflar, sanatkarlar, memurlar, öğrenciler, aydınlar, ulusal değerlerini kaybetmemiş, ülkesinin bağımsızlığını ve halkın özgürlüğünü isteyen sömürü ve zulme karşı olan herkes”.*

Peki bu savaşta sayılan bütün sınıf ve katmanların konumu, rolü aynı mı? Hayır. Yine programda belirtildiği gibi, *anti-emperyalist anti-oligarşik devrim, proletaryanın hegemonyası altında gerçekleşecektir.*

Böyle gerçekleşecektir; çünkü proletarya **tarihsel olarak yerinde duruyor.** Konjonktürel olanla, tarihsel olanı karıştırmamak gerekir. İşçi sınıfının bugünkü durumu geçici olandır; Proletarya en başta ideolojisiyle, sonra örgütüyle, tarihsel rolünü oynamaya devam edecektir ve etmektedir. Evet sevgili okurlarımız, sohbetimizi burada noktıyoruz. Şimdi herkesin, hepimizin önünde, işçi sınıfının ve tüm emekçilerin en özgün ve özel günlerinden biri olan 1 Mayıs'ı, işçi sınıfının tarihsel rolüne, ideolojisine, ve ideallerine en uygun şekilde kutlamak görevi var. Haftaya buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Sendikacılık (Açmazları ve Dinamikleri)

Sendikal mücadeleyi geliştirmek, devrimci bir stratejinin varlığına bağlıdır

Sevgili okurlarımız merhaba! İşçinin, emekçinin ve emekten yana olan herkesin bayramı olan 1 Mayıs bayramınızı kutlayarak başlıyoruz sohbetimize. Umuyor ve inanıyoruz ki, 2007 1 Mayıs'ı, birliğimizi, mücadelemizi, dayanışmamızı güçlendiren bir gün olacak. “Elveda proletarya” diyenler, proletaryanın ve müttefiklerinin güçlü sesini duyacaklar dünyanın dört bir yanından. “Sosyalizm öldü” diyenler, sosyalizmin kızıl bayraklarının dalgalandığına tanık olacaklar yüzlerce, binlerce meydanda.

Önceki haftaki konumuz “sınıf ve sınıfsallık” idi, geçen haftaki konumuz ise “işçi sınıfının öncülüğü” oldu. Bu ikisini tamamlayacak bir konuyla devam ediyoruz sohbetimize: Sendikacılık... Sendikal örgütlenme ve mücadele konusundaki en genel tespitlere, teorik çerçeveye girmeyeceğiz bu sohbetimizde pek. Daha çok mevcut durum üzerinde duracağız. Sendikal mücadele ve örgütlenmedeki artıları ve eksileri konuşacağız. Devrimci İşçi Hareketi'nden bir arkadaşımız daha var aramızda: **Güler**. Tekstil işçisi. Aynı zamanda sendikacı. İlk sözü de ona veriyorum. Sendikaların, sendikal mücadelenin durumu en genel olarak nedir? Bundan başlayalım.

Güler: Sorunuzun cevabı olarak özetle şöyle diyebiliriz: Ülkemizde ve dünyada işçi sınıfının sendikal mücadelesi ve örgütlenmesinin oldukça büyük ölçülerde gerilediği bir dönemdeyiz. Sosyalist sistemin yıkılmasıyla birlikte, tüm dünya çapında sendikalar da büyük bir saldırı altında kaldı. Fakat durumu sadece bu dönemdeki saldırıyla da açıklayamayız. Çünkü, sendikacılığın çok daha eskilere dayanan zaafı nedeniyle bu saldırılar püskürtülmeyince, gerilemiş ve erime kaçınılmazdı. Bugün işte bunu yaşıyoruz.

Kapitalizm, kendi **mezar kazıcısını** da yaratmıştır. O mezar kazıcısı bilindiği gibi işçi sınıfıdır. Ama burjuvazi, mezar kazıcısını, mezarı kazmakta da özgür bırakmamıştır.

Böyle olması da doğaldır. Hangi sınıf, hangi iktidar, kendi mezarının kazılmasını sessiz sedasız izler ki?.. Sınıf mücadelesinin doğasına ve yasalarına uygun olan da budur. İşin bu yanını görmeyenler, işçi sınıfının kapitalizmin mezarını “sürecin doğal akışı içinde” kazacağını düşünmüş ve bu düşünüş tarzı, kapitalizmin ilk dönemlerinden beri de sayısız sapmanın kaynağı olmuştur.

Teorik olarak bu sapmaların birçok özelliği üzerinde durulabilir; ama onların en yalın yanı budur: İşçi sınıfına yüklenen tarihsel rolün hayatın içinde kendiliğinden yerine getirileceğini düşünürler. Sendikal mücadele konusundaki sapmaların birçoğunun kaynağında da bu vardır.

Ama elbette hayat onlara göre gelişmemiştir. Kapitalizm, tüm tarihi boyunca işçi sınıfını etkisizleştirmeye, objektif ve subjektif olarak güçsüzleştirmeye yönelik politikalar uygulamaya koymuştur. Bu politikaların değişmeyen hedeflerinden biri de, elbette ki sendikalar olacaktır. Amerikan mafyacı sendikalarından tutun da CIA uzmanı eğitimcilerin yetiştirdiği sendikacılar aracılığıyla oluşturulan sendikal örgütlenmelere, tamamen devlet güdümlü sendikalara kadar, her türlüşü arenada yereldi. Bu anlamda bizzat sendikaların kendisi bir “mücadele alanı” haline de geldi. Çünkü sendikaların birçoğu, işçilerin dışındaki güçler tarafından yönetilip yönlendiriliyordu... Bugün bu olgu çok daha belirgin durumdadır.

Dolayısıyla, sözü uzatmadan şunu belirteyim; sendikalar bugün alabildiğine gerilemiştir. Sendikal mücadele etkisizleşmiştir, ama bu yarın da böyle olacak demek değildir. Eğer neden bu noktada bulunduğu doğru tespit edilirse, sendika ve diğer örgütlenme biçimleri altında işçi sınıfı mücadelesinin bugünkünden daha ileri noktalara taşınmasının koşulları, dinamikleri de vardır. Ama tabii ki daha da önemli mesele, sizin bir önceki sohbetinizde vurgulandığı gibi, işçi sınıfının, sendikaların bu kavradaki yerini doğru belirlemek, hepsinin ön şartıdır. Onu doğru belirlemediğinizde, somutta sendikalara ilişkin doğru politika belirlemeniz de zordur.

Mazlum: Burjuvazinin işçi sınıfına ve onun sendikalarına karşı uyguladığı yöntemlere bazı ekler yapayım. Proletaryanın kapitalizmin sonunu getirebilecek tek sınıf olduğunun ayan beyan ortaya çıktığı noktada, burjuvazi bu gelişmeyi engellemek için arayışlara girdi. Mesela, daha işçi sınıfının mücadelesinin ve örgütlenmesinin belli bir ivme kazanmaya başladığı ilk dönemlerde bizzat burjuvazinin teşvik ve politikalarıyla “işçi aristokrasisi”nin yaratılması, bu arayışın sonuçlarından biridir.

İşçilerin sınıf kimliği kazanmasını, sınıflar mücadelesi arenasında bu kimlikle hareket etmesini engellemek için, sınıfsal kimliğinden farklı kimlikler, mesela hemşehricilik gibi, öne çıkarılır. Veya daha işçi sınıfının mücadelesiy-le tarih sahnesine çıktığı ilk yıllarda İngiltere’de yapıldığı gibi farklı futbol takımların taraftarları haline getirerek sınıf bölünmeye çalışılır. Kadın ve erkek

işçi ayrımı, kalifiye-kalifiye olmayan ayrımı öne çıkarılır, memur, sözleşmeli, kadrolu, sendikali, sendikasız gibi daha onlarca ayırım yapılır... Bütün bunlar üst üste bindiğinde sınıfın birliğinde de, sendikal örgütlenmelerinde de büyük çatlaklar oluşur.

Bu yöntemler, yüzyıl boyunca çeşitlenerek sürdü. Onlara tekrar geleceğiz sanırım.

Kemal: Yok, konuyu kesmeyelim, bu noktadan devam edelim. Sen devam et istersen Özlem.

Özlem: Peki. Burjuvazinin işçi sınıfına, sendikalara müdahalesi, 1900'lerin başlarında esas olarak II. enternasyonal oportünistleri aracılığıyla oldu diyebiliriz. Onlar sendikaları, kendisini parlamenter mücadeleyle sınırlandıran partilerin peşine taktılar. Bu "barışçıl" dönem boyunca biraz önce sözünü ettiğimiz işçi aristokrasisi de iyice palazlandı.

Fakat, Sovyet devrimi, onların, yani II. enternasyonal oportünistlerinin işçi hareketi ve sendikalar üzerindeki etkisini sarstı. İşçi hareketinde dünya çapında bir canlanma oldu. Çeşitli ülkelerde ayaklanmalar yenilgiyle sonuçlanırsa da işçi hareketi bütün olarak daha politikleşti.

II. Emperyalist Paylaşım Savaşı'ndan sonra, ABD emperyalizmi, sosyalist ülkeler dışındaki sendikal hareketlere doğrudan müdahale etmeye başladı. Bir anlamda yeni-sömürgecilik düzenine bağlı olarak sendikal hareketler de buna göre biçimlendirilecekti. Bu müdahale yeni-sömürgelerde doğrudan devlet desteğiyle, işçi sınıfının gerici, sağ ve kısmen de reformist kesimleri kullanılarak gerçekleştirildi. Bu organizasyonda ya doğrudan AFL (Amerikan İşçi Federasyonu) ya da ICFTU rol alıyordu.

Zaten esas olarak bu amaçla kurulan ICFTU (Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu) yeni-sömürge ülkelerin birçoğunda sarı sendikaların kuruluşuna öncülük etti. Ve varolan düzen içi sendikaları da önemli ölçüde kendi bünyesinde topladı. Bu, 3. bunalım döneminde sendikal alanda gerçekleştirilen en önemli burjuva müdahalelerden biriydi.

Bu tür sendikaların varlığı ve etkileri bugün de hâlâ sürmektedir. Mesela ülkemizdeki Türk-İş, AFL ve ICFTU tarafından örgütlenen ve Amerikan sendikacılık doktrini tarafından empoze edilen "partiler üstü sendikacılık" anlayışını o günden beri savunagelen bir sendikadır.

Kemal: Peki son dönemin müdahalesi nasıl şekilleniyor Güler arkadaş? Sanırım esas olarak bugünü somutlayacak olan da bu.

Güler: 1980 sonlarından itibaren, tekelci burjuvazinin dünya çapında sendikalara, sendikal mücadeleye karşı yeni bir müdahale gerçekleştirdiğini

görüyoruz. Ki görülmemesi düşünülemezdi zaten. Çünkü bildiğiniz gibi, sosyalist sistemi yıkan emperyalizm, her alanda çok cüretlenmiş ve sınıf mücadelesini her alanda geriletecek politikaları, ideolojik tezleri ortaya sürmüştü.

Bu dönemde burjuvazinin işçi sınıfına ve sendikalara karşı müdahalesinin özgün yanı, sendikaları zayıflatmaktan öte, yer yer tümüyle yoketme veya devre dışı bırakmayı hedeflemiş olmasıdır.

“Küreselleşme” adı verilen emperyalist politika, bu anlamda birçok yerde, tam bir örgütsüzleştirme-sendikasılaştırma saldırısı olarak sürdü. ‘80’li, ‘90’lı yıllar boyunca “sendikalaşma” gerekçesiyle işten çıkarmalar, sadece ülkemizde değil, birçok ülkede görülmemiş boyutlara ulaşırken, kimi ülkelerde de ekonomik veya siyasi baskılar yoluyla sendikalardan istifa ettirme gündeme getirildi.

Yine “küreselleşme” ekonomisi çerçevesinde dayatılan “esnek çalışma”, sözleşmeli personel gibi uygulamalarla sendikalar işlevsizleştirildi veya düpedüz gereksizleştirildi.

Yani kısacası bu dönemin en önemli sonuçlarından biri; emekçilerin yaygın bir şekilde örgütsüzleştirilmesi oldu.

İkincisi, grev ve direnişleri etkisizleştirecek politikalar geliştirildi. “*Eğer grev yaparsanız, daha fazla ücret isterseniz fabrikayı falan ülkeye taşırız*” tehditlerinde somut ifadesini bulan bu politika, işçilerin örgütlenmesini ve direnişlerini etkisizleştiren bir “açmaz” oluşturuyordu adeta. Çünkü daha fazla ücret, hak için direnmek, “işsizlik” tehlikesini de içinde taşıyordu.

Bu dönemin sendikalar nezdinde ortaya çıkan en önemli sonuçlarından biri de sendikaların “sınıf” örgütü olmaktan, mücadele, direniş örgütü olmaktan çıkartılıp “**sivil toplum örgütleri**”ne dönüştürülmesidir.

Bu noktada ayrıca şunu da belirtmeliyiz ki; ne burjuva demokrasisinin olduğu ülkelerde ne de bizim gibi ülkelerde, emperyalizmin bu politikalarını tamamen püskürtecek bir direniş sergileyemedi sendikalar. Söz konusu örgütsüzleştirme, güçsüzleştirme hemen her ülkede şu veya bu ölçüde gerçekleşti. Birçok ülkede sendikalı işçi sayısı, yüzde 70-80’lerden yüzde 30-40’lara kadar geriledi.

Yani bir yanda büyük bir örgütsüzlük, öte yanda sendikalı olanların da üyesi oldukları sendikaların içler acısı hali... 1990’lar sonunda ortaya çıkan tablonun özeti biraz da böyle.

Kemal: Kapitalizm işçi sınıfını bu hale getirdiğinde, ne olacak?

Olacağı şu; o işçici teoriler, bir kez daha iflas ediyor aslında. Çünkü onların “teorilerine” göre bunların olmaması gerekiyor veya bunlar olsa da, işçi sınıfı yine “şablondaki” işçi sınıfı gibi görülmeye devam ediliyor...

Aslında hemen tüm revizyonistlerin tarihinde işçi sınıfının objektif ve sub-

jektif durumunun abartılması vardır. O abartının nerelere götürdüğü ise ma-lum.

O abartı onları kâh sendikaların kuyruğuna takmış, kâh işçi sınıfı üzerine yanlış tahliller ve beklentiler nedeniyle devrimin tüm dinamiklerini görmele-rine engel olmuştur. Yani abartı, hem stratejik, hem taktik yanlışlara yolaç-maktadır.

İşçi sınıfına, sendikal mücadeleye ilişkin yanlış teoriler, 19. yüzyılın so-nundan beri, uvriyerizm, “trade-unionculuk” (sendikalizm) gibi anlayışlar, Marksizm’in mücadele ettiği teorilerin başında gelir. Sonra bunlara “Sovyet-ik ayaklanma şabloncuları” eklendi.

Fakat işin esası şudur ki; bu tür teorilerin öngördüğü türden bir gelişme, ne 19. ne de 20. yüzyılda hiç yaşanmadı. Sendikalizm, iyice düzen içileşir-ken, “*işçi sınıfının fiili ve ideolojik öncülüğü*” deyip, her yerde ve her dönem-de Sovyet devrimini taklit etmeye kalkanlar, yeni bir Sovyet örneği de yara-tamadılar. Zaten onların kafalarında yarattığı türden bir işçi sınıfı, Rusya’da da olmadı. Sovyetik ayaklanma diye adlandırılan stratejinin odağında “genel grev” yatar. Yani başka bir deyişle, bu strateji, işçi sınıfının üretimden gelen gücünün belli bir zaman dilimi içinde kullanılmasıyla sonuç almayı hedefler. Böyle bir stratejinin tek başına zafer kazanma şansı, dünde yoktu ama, bu-gün, düne göre daha da azdır.

Bu sağ anlayış sahipleri, aslında Sovyet devrimindeki Bolşevik Parti’nin rolünü de açık veya gizli inkar ediyor, devrimdeki volantirist yanı görmezlik-ten geliyorlardı. Adeta **kutsallaştırdıkları** “işçi sınıfı” ve **mutlaklaştırdıkları** “determinizm” de onlara hiçbir zaman devrim zaferini yaşatmadı. Bu dönem tüm devrimler, “sovyetik ayaklanma” savunucularının değil, halk savaşı sa-vunucularının önderliğinde zafere ulaştı.

Emperyalizmin 3. bunalım döneminde, uvriyerist teorilere hiç hayat hak-kı kalmamıştır. Nitekim, 3. bunalım dönemi boyunca işçi sınıfı üzerine bu uv-riyerist, şabloncu teorileri savunanların hiçbir başarı elde edememeleri de bunun ifadesidir.

Güler: Olaya bir de şu açıdan bakalım. İşçi sınıfını sınıf olarak güçlü ya-pan nedir?

“Üretimi gerçekleştiren işçi, üretimi durdurma gücüne de, gündelik haya-tındaki duruşundan bağımsız, nesnel olarak sahiptir.”

Demek ki öncelikle görülmesi gereken, bu güç, nesnel bir olgudur. Sub-jektif çeşitli faktörler olmadıkça, söz konusu güç, eskilerin deyimiyle “kuv-veden fiile” geçemez. Bu subjektif faktörler, en genel anlamda işçi sınıfının bilinçlenmesidir. Veya sizin önceki sohbetinizde vurguladığınız gibi, işçi sını-fının kendiliğinden sınıf olmaktan çıkıp, kendisi için sınıf olmasıdır. Peki bu nasıl olacak? İşte orada da işçi sınıfının öncü gücü olarak Parti giriyor dev-

reye. Dolayısıyla işçi sınıfının gücünün sınıflar mücadelesinde maddi bir güce dönüşmesi de esas olarak onun partisinin önderliğiyle mümkün olabiliyor. İşte bu yüzden, savaş uzun bir süre boyunca, burjuvazinin iktidar iradesiyle, proletaryanın öncüsünün iktidar iradesinin çatışması şeklinde cereyan ediyor.

Özlem: Proletarya, bir parti olarak politik örgütlenmesine sahip olmadığı sürece, zaten burjuvaziye karşı politik bir mücadeleyi, irade savaşını da sürdüremez değil mi?

Güler: Elbette öyle. Objektif ve subjektif olarak bu durumdaki işçi sınıfına olmadık roller yüklenirse, sonucun hayal kırıklığı olacağı kesindir. Veya bundan daha vahim olarak, işçi sınıfıyla sendikal hareket aynılaştırıldığında ise, sonucun daha da olumsuz olacağı ortadadır.

Bugün hâlâ belli dinamiklerini koruyanların dışında, sendikaların ahı gitmiş vahı kalmış. Bunun da ötesinde, zaten emekçilerin oldukça geniş bir kesimi sendikasız... Yani en basit anlamda, ekonomik anlamda bile örgütsüz.

İşçi sınıfını sendikal hareketle aynılaştıranlar, aslında hem işçilerin, hem sendikal hareketin tarihinden habersizdirler, hem de işçi sınıfına düzenin yasal imkanları olmadan gitme irade ve cüretine sahip olmayanlardır.

Üvriyerizm olarak adlandırdığımız akımlar, işçi sınıfının kendiliğinden hareketlerinin yaygın olduğu bir dönemde ortaya çıkmıştır. Fakat bu tarihin bütününe bakıldığında, işçi hareketinin en güçlü, burjuva demokrasisinin en yerleşik olduğu yerlerde bile, sendikacılığın sık sık budandığını görürüz.

İngiltere'de grev hakkı, ta 1824'de tanınmış. Ama bir süre sonra, grev ve sendikal örgütlenme hakkı kısıtlamaya uğramış... İki emperyalist paylaşım savaşı arasındaki dönemde ise daha köklü kısıtlamalar getiriliyor. 1927'de çıkartılan bir yasa, genel grevi yasaklıyor ve bu kısıtlama 1945'e kadar sürdü.

Keza, 1929 bunalımını takibeden dönemde de Avrupa'da gericilik azıyor; haklar gasbediliyor. Mesela 1938'de Fransız işçileri grev yapamaz duruma geliyor.

İkinci Paylaşım Savaşı döneminde komünistlerin öncülüğünde işçi sınıfının kahramanca direnişi, işçi sınıfının grev ve sendikal haklarının da pekişmesini sağladı. Ama bu defa da burjuvazi bu hakkın altını başka türlü oymuş ve bunda önemli başarılar da kazanmıştır. Ve bu hakkın altı oyula oyula da bugünlere gelindi. Burada kavranması gereken ana halkayı şöyle özetleyebilirim bu anlamda: Sendikalar sonuçta **“düzen içi”** örgütlenmelerdir. Kim ki bunlara dayanarak stratejiler inşa eder, kim ki işçi sınıfıyla sendikaları kafasında aynılaştırır, orada iflah olmaz bir **sendikalizm** vardır. Kim ki, işçi sınıfının “nesnel” olarak sahip olduklarını onun her an yapabileceği şeylermiş gi-

bi görür, orada iflah olmaz bir **ekonomizm** ve **uvriyerizm** vardır. Bu tür bakış açılarının işçi sınıfının mücadelesini, örgütlenmesini geliştirdiği de bugüne kadar hiçbir yerde görülmemiştir.

Lenin, sendikalar ve “sendikalizm” konusunda şunları söyler:

“Sendikacılık, emekçilerin kendiliğinden oluşan hareketidir ve içinde buldukları koşullardan ileri gelen acıların hafifletilmesi için hükümetleri önlem almaya zorlamak yolunda emekçilerin yaptığı ortak savaşımı dile getirir.

Ne var ki, bu durumu yaratan koşulları ortadan kaldırmayı, yani emeği, sermayenin boyunduruğundan kurtarmayı düşünmez.”

Şimdi sendikaların en genel karakteri böyle. Bu böyle olduğu halde, sendikal mücadeleyi işçi sınıfının mücadelesinin tek aracı ve biçimi olarak görmek, sendikalizmdir ve sendikalizm konusunda da şunu der Lenin: **“Sendikalizm, emekçilerin burjuva sınıfına ideolojik köleliği demektir.”**

Özlem: Ben de Marks’dan bir bölüm aktararak devam edeyim bu konuya. Okurken, çok dikkatimi çekmiş, açıklayıcı gelmişti.

Marks’ın Seçme Eserleri’nde bir makale. “SENDİKALAR. GEÇMİŞLERİ, BUGÜNLERİ VE GELECEKLERİ” bir bölüm var Oradan bazı noktaları aktarıp günümüze dair sonuçlar çıkarabiliriz.

Marks, sendikaların geçmişlerine ilişkin diyor ki; *“İşçilerin tek toplumsal gücü, sayılarıdır. Ama bu sayısal güç, bölünmüşlükle kırıılır. İşçilerin bölünmüşlüğü, kendi aralarındaki kaçınılmaz rekabetten doğar ve sürer. Sendikalar, başlangıçta, işçilerin, kendilerini hiç değilse salt köle olma durumunun üstüne çıkaracak sözleşme koşulları elde etmek üzere, bu rekabeti kaldırma, ya da hiç değilse denetim altına alma yolundaki kendiliğinden girişimlerinden doğmuştur. Sendikaların ivedi amacı, şu halde, günlük gereklerle, sermayenin ardı arkası gelmez saldırılarını önleme çareleriyle, kısacası, ücret ve çalışma süresine ilişkin sorunlarla sınırlıydı. Sendikaların bu faaliyeti yalnızca meşru değil, zorunludur da. Bugünkü üretim sistemi varoldukça bundan vazgeçilemez.”*

Ben burdan şu sonucu çıkarıyorum: **Birincisi**, kapitalizm varoldukça, sendikalara ve bu muhtevadaki faaliyetlerine ihtiyaç vardır. Bu anlamda bizim söylediklerimiz sendikal örgütlenme ve mücadelenin yadsınması değildir. Asla o anlam çıkarılmamalıdır.

“Sendikaların Bugünleri” diyerek devam eder Marks:

“Sermaye ile olan yerel ve günlük mücadeleye çok fazla eğilmiş olduklarından, sendikalar, ücretli kölelik sisteminin kendisine karşı harekete geçmekte sahip oldukları gücü henüz tam olarak kavramış değillerdir. Bu yüzden, genel toplumsal ve siyasal hareketlerden çok uzak kalmışlardır.”

İkincisi: İşçi sınıfına kendi gücünü kavratmak, halen o gün de bugün de en önemli görevlerden biri olarak durmaktadır.

Üçüncüsü: İşçi sınıfının şu veya bu gerekçeyle genel toplumsal ve siyasal hareketlerden uzak kalmış olması, önemli bir eksikliktir ve işçi sınıfını, onun gerek ekonomik, gerek politik örgütlerini zayıflatır...

Mazlum: F Tipleri işçi sınıfının gündemi değil, işçiler infazlarla ilgilenmiyor diyenleri düşünüyor da insan...

Özlem: Evet, devam edeyim. Marks **“Sendikaların Gelecekleri”** bahsinde de şöyle diyor:

“... Kendilerini tüm işçi sınıfının savunucuları ve temsilcileri olarak gördüklerinde ve öyle davrandıklarında, üye olmayanları kendi saflarına almamazlık edemezler. Özgül koşullar yüzünden güçsüz durumda olan ve çok düşük ücret alan uğraşların, örneğin tarım işçilerinin çıkarlarını dikkatle gözetmelidirler. Çabalarının, dar ve bencil olmanın çok ötesinde, mazlum milyonların kurtuluşunu amaçladığına dünyayı büyük çapta inandırmalıdır.”

Buradan da **dördüncü** olarak, Marks’ın daha sonra çok çeşitli biçimlerde vurgulamaya devam ettiği şu sonuç çıkıyor: İşçi sınıfının kurtuluşu tüm insanlığın kurtuluşudur. Sınıfın ideolojisiyle davranmak, **“mazlum milyonların kurtuluşunu amaçlamak”**tır. Aslında tam bu noktada uvriyeristlerin, ekonomistlerin, sendikalistlerin işçi sınıfı ideolojisinden nasıl uzak düştüklerini de görüyoruz. Bu kesimler Marks’ın önerdiğinin tam tersine, işçi sınıfını kendi içine kapatmış, onu halkın diğer kesimlerinden, diğer kesimlerin mücadelesinden koparmışlardır her zaman.

Güler: Evet, Özlem’in vurguladığı bu son nokta, bugün de reformistlerin, işçici revizyonistlerin karakteristik özelliği olmaya devam ediyor. Biraz önce Mazlum arkadaş F Tipleri, infazlar diye örnek vermişti. Sadece bu tür örneklerde değil, mesela esnafların, memurların, köylülerin eylemi karşısında da bu “işçici”lerin politikası farklı değildir. Tüm ezilenleri birleştirmek onların ufuklarına sığmaz. Bırakın bunu, işçileri birleştirmek de sığmaz onların ufuklarına. Çünkü onlar aslında “sınıfa dair” kocaman sözler etseler de, ufukları ve hedefleri birkaç sendikada güç olmayla sınırlıdır. Marks’ın yukarıdaki sözleri onlara uzaktır. Birkaç sendikada güç olmak adına, işçi sınıfını bölen rekabetlerin baş aktörleridirler. Bakın mesela, 1 Mayıs konusunda kimileri nasıl hala Türk-İş’e yedeklenebiliyor.. Marks’ın **“gelecek”** başlığında söyledikleri, esas olarak proletaryanın öncü müfrezesi tarafından üstlenilip yerine getirilen görevlerdir. Proletaryanın öncü müfrezesi, ihtilalci partidir.

Evet, bu arada Özlem arkadaş, konuştuklarımızın sendikalara dair bölümünü güzel özetleyen bir alıntı aktardı. Özellikle işçi, sendikacı arkadaşlar

bakmak ister belki, alıntının tam yerini de belirtir misin.

Özlem: Elbette. Karl Marks, Seçme Yapıtlar, Cilt iki. Sol Yayınları'nın. "Geçici Genel Konsey Deleğelerine Talimatlar" başlıklı yazı.

Kemal: Sonuçta işçi sınıfının örgütsüzleştirilmesinde, hem dünyada, hem ülkemizde burjuvazi önemli bir mesafe katetti. Sendikalar "kitleleşme" adına sosyalizmden uzaklaştılar, militan mücadele ve direnişlerden kaçtılar. Sonuç? Bunlardan uzaklaştıkça, daha da küçüldüler. Esasında dünya çapında yaşanan bu süreç, ülkemizde de DİSK ve Türk-İş nezdinde yaşanan sürecin benzeridir. DİSK da uzunca bir dönem, izlediği politikalarla "**Türk-İşleşme**" yolunda epey mesafe katetti. Fakat, "Türk-İşleşme"nin onları güçlendirmek bir yana, güçsüzleştirdiğini, erittiğini de görüyorlar. Görmezlerse biterler zaten. Bu noktada farklı çözümler gerektiği açıktır.

Bu sorunlar, esasında çözümlerini de içinde taşıyor. Bütün ezilen kesimlerin düzenle çelişkilerini değerlendirebilen, harekete geçirebilen bir halk hareketi perspektifiyle hareket edilmeli. Sendikal mücadele de, işçi sınıfı mücadelesini halk hareketinin, ve elbette devrim mücadelesinin bir parçası olarak gören bir anlayışla gelişebilir ancak.

Düzenle çelişkisi olan bütün halk kesimlerini nasıl örgütleyeceğiz? Temel sorun budur.

Bu çelişkiler, dönemselsel olarak şu veya bu alanda keskinleşme gösterir, devrimci bir çalışma tarzı, temel doğrultularını, hedeflerini gözden kaybetmeden öne çıkan bu keskinleşmeleri de değerlendirmek zorundadır. Bizim sık sık söylediğimiz gibi, mücadele şablonlara hapsedilemez. Bugün mesela gecekondulardaki çelişkiler alabildiğine keskinleşmektedir. Gecekondular aynı zamanda işçi sınıfının barınma mekanlarıdır. Kimilerinin öykündüğü Latin Amerika örneğinde gecekonduların bu direnişlerin içinde olduğu, gecekondulardaki örgütlenme ve mücadele ile, işçilerin mücadelelerinin çeşitli biçimlerde içiçe geçmiş olduğu görülür. Mesele temel halkaları doğru yakalayıp onları devrimci strateji içinde değerlendirebilmektir. Sendikal mücadele ve örgütlenmeyi geliştirebilmek de, doğal olarak doğru devrimci bir stratejiye sahip olmaya bağlıdır.

Sevgili okurlarımız, Güler arkadaşına da katkılarından dolayı teşekkür ederek, sohbetimizi burada noktıyoruz. Şimdilik hoşçakalın.

Konu: Sömürge Tipi Faşizm

‘Temsili Demokrasi’yi Demokrasi Sanmak

Sevgili okurlarımız merhaba!.. Şimdi bu satırları okuyan okurlarımız arasında vücudundaki morluklar henüz geçmemiş olanlar var. Biber gazının etkisini hâlâ üzerinden atamamış olanlar var. Bizde de durum pek farklı değil. Mazlum arkadaş gözü altında geçirdi 1 Mayıs’ı. Özlem gözü altına alınmadı fakat 1 Mayıs’a katılmanın nişanelerini üzerinde taşıyor. Ben de pek bir şey var sayılmaz. Fakat vücudumuzdaki o morluklar, bir “yara”dan çok, faşizmin ve faşizm karşısında bizim kararlılığımızın damgası gibidir. 2007 1 Mayıs’ı, büyük bir işgale karşı 1 Mayıs Alanı için mücadelemizi yükselttiğimiz bir gün oldu. Bu anlamdadır ki, bizim cephemizden bu 1 Mayıs, tarihe düzenin yasaklarına karşı kesin bir direniş ve kararlılık günü olarak geçecektir. Peki, tarih, düzenin 1 Mayıs 2007’de yaptığını ne diye adlandıracak?

Özlem: Zorbalık, despotluk, faşizm, zulüm... Bu kategorideki tüm kelimeler, buna uygun düşer sanırım.

Kemal: Evet doğru. Fakat, teorik olarak doğru tanımlayabilmek için burada gözönünde bulundurulması gereken, birincisi, bunun istisnai bir durum olmadığı, ikincisi bir Valinin kafasından çıkmadığıdır. DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi, 1 Mayıs günü yaptığı konuşmada diyordu ki, **“sıkı-yönetimlerde bile böyle uygulamalar görülmedi.”**

Doğru. Ve fakat, hafızamızı biraz zorlayacak olursak, bu sözü bir- çok olaya ilişkin duyduğumuzu hatırlarız. En sık kullanılan biçimiyle de sık sık **“12 Eylül’de bile bu kadar olmadı”** deniyor.

Peki sık sık bu benzetmeyi yaptırtan nedir? Neden bu ülke, bir cunta tarafından yönetilmemesine, görünürde sıkıyönetim gibi “olağandışı-üstü” yönetim biçimleri olmamasına karşın, “cunta, sıkıyönetim uygulamaları” sürekliliği karşımıza çıkıyor?..

Bu benzetmelerde dikkat çekici olan bir başka unsur da, bu benzetmeyi

yapanların çoğu kez bunu “büyük bir şaşkınlık içinde” yapmalarıdır. Büyük şaşkınlık, kafalarındaki Türkiye’yle, karşılarındaki Türkiye arasında ortaya çıkan farklılıktan kaynaklanmaktadır. O halde, “**kafalarındaki Türkiye**” konusunda da bir sorun var demektir. Değil mi Mazlum?

Mazlum: Çoğu kez tek bir olgudan yola çıkıp, o olguyu analiz ettiğimizde, o olgu bizi bütüne götürür. “Somuttan soyuta” diye de adlandırılan felsefi yöntemde olduğu gibi yani.

Elimizde, Kemal arkadaşın belirttiği olgu var. İşte bu olguyu analiz ettiğimizde, o bizi ülkemizdeki faşizm gerçeğine götürecektir. Yukarıdaki durumun açıklaması, ülkemizde açık faşizmin kurumsallaştırılmış olmasındadır.

Bunu dediğimizde ise sömürge tipi faşizme gelmiş oluyoruz. Konumuz da bu zaten.

Kemal: Ülkemiz faşizmle yönetilmektedir. Ne zamandan beri? Ülkemizin yeni-sömürgeleşmesi, aynı zamanda küçük-burjuva diktatörlüğünün faşizme dönüştürülmesi dönemidir. Yeni sömürgeleşme, 1945’lerden itibaren başlayan bir süreçtir ve sömürge tipi faşizmi de o dönemden başlatmalıyız.

Peki nedir sömürge tipi faşizm? Niye düz olarak “faşizm” değil de, faşizmin “sömürge tipi”nden söz ediyoruz?.. İsterseniz önce kısaca bunu cevaplayalım.

Klasik olarak faşizm, Dimitrov’un önceki sohbetlerimizden de hatırlayacağınız ünlü tanımında “**finans kapitalin en gericisi, en şoven ve en emperyalist unsurlarının açık terörcü diktatörlüğü**” olarak tanımlanıyor.

Ülkemizde finans kapital veya onun sınıfsal karşılığı olarak tekelci burjuvazi var; fakat ülkemizdeki tekelci burjuvazi, tek başına iktidara gelen güç değildir. Ülkemizde kapitalizm ve tekelci burjuvazi kendi iç dinamikleriyle gelişmediği için, pre kapitalist unsurların bir kısmıyla ittifak içine girmek durumunda kalmış; bundan da egemen sınıflar bloku olarak ortaya farklı bir bileşim çıkmıştır. Tekelci burjuvazinin ittifak yaptığı prekapitalist sınıflar, top rak ağaları ve tefeci-tüccarlardır. Ki bu yapıya “oligarşi” de diyoruz.

Demek ki, klasik faşizmden birincisi “sınıfsal niteliği” itibariyle bir farkı var. İkincisi, Dimitrov’un tanımına esas olan faşizm, aşağıdan yukarıya siyasal bir hareket olarak örgütlenip iktidara gelen bir faşizmdir. Bizim gibi ülkelerdeki faşizm ise, “aşağıdan gelen” bir hareket şeklinde değil, yukarıdan aşağıya devlet aracılığıyla inşa edilen bir faşizm olmuştur. Bu da faşizmin yönetim biçimi haline gelişine dair ikinci önemli farktır. Bu yüzden Mahir, bizim gibi ülkelerdeki faşizmi “**sömürge tipi faşizm**” olarak adlandırmıştır. Bütün Yazılar’da şöyle der:

“Bizim gibi ülkelerdeki oligarşik yönetim, rahatlıkla işçi ve emekçi kitlelerin demokratik hak ve özgürlüklerinin olmadığı tam bir dikta yönetimi ile

ülkeyi yönetebilmektedirler. Buna **sömürge tipi faşizm** de diyebiliriz. Bu yönetim, ya klasik burjuva demokrasisi ile uzaktan yakından ilişkisi olmayan ‘temsili demokrasi’ ile icra edilir (**gizli faşizm**) ya da sandıksal demokrasiye itibar edilmeden **açıkça** icra edilir. Ancak açık icrası sürekli değildir. Genellikle, ipin ucunu kaçırdığı zaman başvurduğu bir yöntemdir.”

Özlem: İşte bütün mesele de burada değil mi? Yani “**temsili demokrasi**” meselesinde. Biçimsel olarak “demokrasi”nin çeşitli kurum ve kuralları yürürlükte. Geçen hafta dergimizde yayınlanan “Demokrasıcılık oyunu” başlıklı yazıda denildiği gibi, “*Parlamenter sistem yürürlükte mi? Yürürlükte!*” “*Demokrasinin vazgeçilmez kurumları*” olan partiler var mı? **Var!** Seçimler yapılıyor mu? **Yapılıyor!**”

Ama işte bunların varlığı, demokrasi var demek için yetmiyor.

Mazlum: Şöyle bir örnek de veremez miyiz? Görünürde şeker var, un var, yağ var. Bu malzemeden “helva” olması gerekir değil mi, ama olmuyor.

Çünkü şeker şeker değil, şu görünen beyaz toz un değil, yağ sandığınızı şey de yağ değil. Bu yüzden üçünü, ne kadar, hangi oranlarda, hangi formüllerle karıştırırsanız karıştırın, helva elde edemezsiniz.

Özlem: Evet, böyle bir benzetme de yapabiliriz tabii. Sorun, Mahir’in kullandığı “temsili” kavramında düğümleniyor.

Temsili bir şey, adı üstünde “temsili”dir. Mesela bir törende “temsili gerilla birliği” olur; o birliği, gerçek gerilla ile bir tutabilir misiniz, aralarındaki benzerlik biçimseldir. Temsili bir gerilla birliği ne kadar gerillaysa, temsili demokrasi de o kadar demokrasidir. Fakat işte büyük aldatmaca da buradadır. Temsili demokrasinin varlığı, kitlelerden aydınlara kadar geniş bir kesim tarafından demokrasinin kendisiymiş gibi algılanmaktadır.

Gerçekte ülkemizdeki siyasi sürece bakıldığında, elli yıldır hemen tüm düzen partilerinin durmadan “demokrasi” vaat ettiğini görüyoruz. Her on yılda bir darbe oluyor denir ülkemiz için. Ama bir diğer yanı da şu; neredeyse her yıl bir demokrasi paketi açılır, yeni demokratikleşme hamleleri yapılır... Fakat “demokratikleşme ihtiyacı” da hiç bitmez. Demokratikleşme yolunda çok büyük mesafeler katedildiği sanılırken, bir olay olur, herkes aslında bir arpa boyu yol alınmadığını görür. Burjuva basında, küçük-burjuva aydınlar arasında, reformistlerde bu son söylediğime benzer cümleler, defalarca kurulmuştur. Fakat yine de tekrar tekrar aynı yanılığın içine düşmekten kurtulamazlar. Çünkü, ülkemizde faşizm değil, “**iyi kötü de olsa bir demokrasi**” olduğu düşüncesindedirler. İşin garipliği şu ki, onlar öyle düşündükçe, düzen bir şekilde onları şaşırtmaya, bu düşüncelerini tekzip etmeye devam ediyor.

Kemal: Bu tür yanılı ve şaşkınlıklar, 1983'ten sonraki süreçte daha fazla yaşanmıştır. *“Sivil” yönetim altında “cunta yönetimlerini aratmayan” uygulamalar*, özellikle bu süreçten itibaren sistemleşmiş, süreklileşmiştir. Bunun neden böyle olduğunu anlamak için 12 Eylül'ün niçin işbaşına getirildiğine ve nasıl bir programı hayata geçirdiğine bakmak gerekir.

12 Eylül Cuntası'nın geliş nedeni, devrim mücadelesini bastırmak, Türkiye'yi emperyalizmin Ortadoğu politikalarına payanda olabilecek bir istikrara kavuşturmak, tekelci burjuvazi lehine bir kısım değişiklikler yapmaktır. Tüm bu amaçlara ulaşılması içinse, 12 Eylül Cuntası'nın asıl yapması gereken, “12 Mart'ta yarım kalan operasyonu tamamlamak” yani ülkemizde **sömürge tipi faşizmi** cuntalara gerek duymayacak şekilde kurumlaştırmaktır.

Emperyalizm de, oligarşi de, askeri darbelere başvurmanın giderek daha güçleşeceğini biliyorlardı. Önceki tecrübelerinden de biliyorlardı ki, cuntalara ne kadar çok başvurulursa, askeri yönetimler ne kadar uzun süre iktidarda kalırsa, o kadar yıpranmakta ve başvurulacak “son koz” olma niteliğini kaybetmektedirler.

Bu nedenle emperyalistler ve oligarşi, yeni-sömürgelerde açık faşizmin kurumlaştırılmasını, böylece oligarşinin ihtiyaç duyduğu baskı araçlarını **cuntalara başvurmadan kullanabilmesine** imkan sağlayacak bir yönetim biçimini oturtmayı amaçladılar. Böylece hem “demokrasi var” denilebilecek, hem de gerek duyuldukça açık faşizm uygulamalarına başvurulabilecekti.

12 Eylül yönetiminin üç yıl içinde çıkardığı Anayasa ve diğer yasalar, oluşturduğu kurumlar, fiili uygulamaları, kadrolaşması hep bu amacı gerçekleştirebilmeye yönelikti. Cuntanın bu programını uygulaması engellenemedi.

12 Eylül Cuntası, işte bu görevi yerine getirdikten sonra, yönetimi “sivil” iktidara devretti. Ama sanki 12 Eylül yönetiminin uyguladığı program görül-meyerek, gerçekten sivil yönetime, “demokrasiye” geçildiği düşünöldü. Buna göre beklentiler oluştu.

Mazlum: Ve hayat o beklentilere göre gelişmedi... “Sivil” olduğu, adının “demokrasi” olduğu iddia edilen düzene geçildikten sonra, cunta döneminde görülmemiş boyutlarda infazlar yaşandı bu ülkede. Hapishanelerde, cunta döneminde olmadığı kadar büyük boyutlu katliamlar yapıldı. Birçok vesileyle göröldü ki “kışlasına döndüğü sanılan” ordu, ülke yönetiminin en tepesindedir...

Bence durumu şöyle özetleyebiliriz sanırım. 12 Eylül'ün on yıllık programının büyük ölçüde tamamlanmasıyla birlikte açık faşizmle, gizli faşizm arasındaki fark asgariye indi. Kurumsal olarak açık faşizmin sürdüğü, biçimsel olarak ise Mahir'in gizli faşizm olarak adlandırdığı yani parlamentosuyla, seçimleriyle “temsili demokrasi”nin yürürlükte olduğu bir şekillenme ortaya çıktı.

Bunun sonucudur ki, mesela “darbe” tartişmalarının yapıldığı bir dönemde Demirel çıkıp “*darbe ne yapacaktış, ne yapılacaksa biz yapıyoruz*” diyebilmektedir. Gerçekten de böyledir. Hükümetler, her türlü baskı politikasını uygulamakta ve bu politikalar çerçevesinde gerçekleştirilen infazlar, işkenceler, katliamlar, provokasyonlar, psikolojik hareket operasyonları, **aynen bir cunta döneminde olduğu gibi**, her türlü siyasal ve adli sorumluluktan muaf tutulmaktadır. İşte bunu sağlayan, zincirleme olarak MGK’da odaklanan yönetim biçimi, mevcut yasalar, devlet kurumlarının işleyişi, yasama-yürütme-yargı arasındaki ilişkilerin biçimlenişidir ve bu düzenleme de esas olarak 12 Eylül’ün eseridir. Ancak şunu da belirtmeliyiz ki, 1980’lerin sonundan itibaren sınıf mücadelesinin gelişmesi, oligarşi içi çelişkilerin yeni biçimler almasıyla, 12 Eylül düzenlemeleri yer yer yetersiz hale gelmiş, bunlar da “sivil” iktidarlar tarafından yeni düzenlemelerle tamamlanmıştır. Bu yeni düzenlemelerin de “demokratikleşme” değil, sömürge tipi faşizmi pekiştirme yönünde olduğunu belirtmeye gerek yoktur sanırız. Öyle olmasaydı, “demokrasi” altında, “hukuk” içinde kalınarak 19 Aralık’ta insanlar nasıl diri diri yakılabilirdi? Öyle olmasaydı, 17 Ağustos depreminin tüm sorumluları nasıl yakalarını sıyrabilirdi? Öyle olmasaydı, Diyarbakır’da, Kızıltepe’de çocuklar sokak ortasında nasıl pervasızca katledilebilir ve katiller nasıl cezasız kalabilirdi, değil mi?

Kemal: Demokrasi ile faşizm yan yana olmaz. Bir sistem, biraz faşizm, biraz demokrasi olmaz. Bunlardan biri belirleyicidir. Sistemin ruhuna ve işleyişine bunlardan biri damgasını basmaktadır. Ve eğer faşizmin şu veya bu biçimde ama kesintisiz hükmünü sürdürdüğü bir ülkede, demokrasiden söz ediliyorsa, o demokrasi bir aldatmacadan ibarettir.

Bu noktadaki yanılığı yani ülkemizdeki sistemin faşizm olduğunu görmekte ısrar, bu yanılığı içindeki kesimleri ittifaklar ve demokrasi mücadelesi konusunda da yanılığılara sürüklemektedir.

Sistem burjuva demokrasisi olarak görüldüğü için, faşizme, gericiliğe karşı, burjuva demokrasisini korumak için **burjuvaziyle, bazı düzen güçleriyle işbirliği** de gayet normal görülmektedir.

Mesela, solun çeşitli kesimlerinin faşist teröre, Susurluk’a karşı, TÜSiAD’ı “demokrasi mücadelesinde ittifak yapılacak” bir güç olarak görmeleri bu bakış açısının bir sonucudur. Veya CHP çizgisindeki sosyal demokratların, SHP’nin bir “ittifak unsuru” olarak görülmesi de aynı bakış açısının tezahürüdür.

Solun çeşitli kesimlerinin AB üyeliğini desteklemesi, “havet”ci tutumlar takınması, “*AB sürecini kim devam ettirirse onu destekleriz*” diye AKP’yi desteklemeleri, mevcut düzenin “burjuva demokrasisi” olduğu tespitinden beslenen tavırlardır.

Özlem: Bu konuda en yeni gelişme olarak, TSK muhtırası karşısında AKP'yi destekleme tavrı örnek verilebilir. Orduya karşı AKP'yi desteklemek, yine biraz önce Mazlum arkadaşımızın belirttiği gibi, mevcut düzeni demokrasi olarak görmenin sonucudur. Zaten DTP-SDP ortak açıklamasında “*Muhtıra, eğer bütün emekçiler birleşemez ve direnemezse, sınırlı demokrasiyi yıkmaya... yol açacaktır*” deniyor. Yani, o “*eksik gedik de olsa bir demokrasimiz var*” mantığı ve tanımı burada da karşımızda. Aslında bu tanım, burjuvaziye ait bir tanımdı, yıllarca onlar kullanmıştı. Şimdi solda da kullanılıyor.

Mazlum: “*Sistem esas olarak demokratiktir*” tespitinin yapıldığı yerde kullanılması da normal ama. Evet, biraz önce sıraladıklarımıza dönersek, sistemin temel niteliği (faşizm mi demokrasi mi?) doğru tespit edilmediğinde, Susurluk'tan AB meselesine, laiklik-şeriat kavgasında taraf olmaya kadar, gündeme gelen hemen her konuda, yanlış tutum geliştirmek de kaçınılmazdır. Bu anlamda, diyebiliriz ki, **temsili demokrasiyi demokrasi sanmak, yanılığardan yanılığlara sürükler.**

Kemal: Doğru. Fakat, sorun sadece sistemin niteliği konusundaki yanılığdan da ibaret değil. **Birinci büyük yanılığ;** mevcut sistemi, burjuva demokrasisi sanmalarıdır. Ki bu yanılığın sonucunda, bizzat faşizmi uygulayan ve faşizmden en çok çıkarı olan işbirlikçi tekelci burjuvaziye, çeşitli düzen güçlerini faşizme karşı bir güçmüş gibi değerlendirme yanılışına düşülmektedir. Bu yanılış, elbette öyle ufak tefek, taktik bir yanılış değil, yanılığın sahibini, halk saflarından düzen saflarına savuracak kadar büyük bir yanılıştır... **İkinci büyük hata ise;** mevcut sistemin burjuva demokrasisi olduğunu “bir an için” varsaysak bile, burjuvaziye yine de bu şekilde işbirliği içinde olunamayacağıdır.

Reformist kesimler, doğrudan TÜSİAD nezdinde işbirlikçi tekelci burjuvaziye veya çeşitli düzen güçleriyle işbirliğini “geniş cephe” politikası, “büyük politika yapmak”, gericiliğe, faşizme karşı olan tüm kesimleri birleştirmek gibi gerekçelerle savunurlar.

Şunu belirtelim ki, faşizme karşı olan tüm kesimleri birleştirme politikası, daha klasikleşmiş adıyla “**faşizme karşı birleşik cephe politikası**”, hiçbir dönemde, hiçbir ülkede burjuvaziye “sınıfsal işbirliği” anlamına gelmemiştir. Tam tersine, **faşizme karşı birleşik cephe** politikasının bir anlamda teorisini de yapmış olan Dimitrov, birleşik cephenin böyle kavranmasına özellikle ve şiddetle karşı çıkar. Bu kavrayışa karşı şöyle diyor mesela:

*“Bundan daha büyük bir yanılığ, birleşik cephe düşüncesinin bundan daha büyük tahrifi olamaz. Zira, **birleşik cephe** ve **sınıflararası işbirliği** aynı şey olmadıkları gibi, üstelik birbirine tamamen zıt, yan yana olmaları imkansız ve birbirini reddeden taktiklerdir.”*

Temsili demokrasiyi, başka bir deyişle “demokrasıcılık oyunu”nu, gerçek demokrasi sanan bakış açısı, 12 Eylül yönetiminin yerine ANAP’ın iktidar olmasını “demokrasiye geçiş” sanar. Aynı mantık, aradan yıllar geçer, uygulanan tüm politikaların birinci dereceden sorumluluğunu taşıyan işbirlikçi tekelci burjuvaziyi, bir “demokratikleşme paketi” hazırladı diye, tüm bunların sorumluluğundan muaf tutar... Aynı mantık, AB’ye uyum’u “demokrasinin gelişmesi” olarak görür ve AB’ye üyeliği savunduğu için, faşist, gerici, dinci partileri bile desteklemekte beis görmez... Aynı mantık, bugün generallerin muhtırası karşısında AKP’yi “demokrasi adına”(!) destekliyor. Peki böyle bir destek, halka ne getirir?

Cevabını yine Dimitrov’dan verelim. “Faşizme karşı olma” adına burjuvaziye işbirliğinin nelere yolaçtığını bakın nasıl gösteriyor Dimitrov:

“Sınıflararası işbirliği... , en iyi biçimiyle bile, belli partilere, gruplara veya hatta tek tek kişilere sağlanan geçici kısıtlı kazançlar uğruna emekçi kitlelerin çıkar ve ihtiyaçlarının burjuvazinin sınıf çıkarlarına, amaçlarına ve sınıf siyasetine tabi kılınmasından başka bir şey değildir.

Sınıflararası işbirliği, emekçi kitleleri dağıtır, partilerini ve örgütlerini zayıflatır, burjuvazinin sömürü ve baskı planlarını gerçekleştirmesini kolaylaştırır ve emekçi halkın büyük çoğunluğu üzerindeki sınıf hakimiyetini güçlendirir.

Sınıflararası işbirliği, kitleleri, kendilerine yabancı olan çıkar ve amaçları gerçekleştirmek için pazarlık aracı olarak kullanacaktır.

Sınıflararası işbirliği, emekçileri kapitalist burjuvaziye bağımlı kılar, kapitalist burjuvazinin sınıfsal durumunu güçlendirir, onu belirli bir anda halkın hoşnutsuzluğunun yol açtığı zor durumdan kurtarır.

Sınıflararası işbirliği, her koşulda proletaryanın, yoksul şehirli ve köylü kitlelerinin hayati çıkarlarının burjuvazinin ve kapitalizmin yararına yok pahasına feda edilmesi demektir.”

Özlem: Yani buradan anladığım şu ki, ülkemizde “faşizme karşı demokrasi” adına işbirlikçi burjuvaziye işbirliği yapmak, halka yapılabilecek en büyük kötülüklerden biridir. Çünkü hem ülkemizde faşizmin olduğu gizlenmiş, hem de bu faşizmde baş sorumlunun işbirlikçi tekelci burjuvazi olduğu perdelenmiş oluyor.

Kemal: Evet, reformistlerin yaptığı tam da budur. Hitler faşizminin gelişimi dönemine ilişkin de “reformistler”i bu nedenle eleştirir Dimitrov, der ki: “Sosyal-demokrat önderler, faşizmin gerçek sınıf niteliğini örtbas ettiler. Kitlelerden gizlediler, burjuvazinin gittikçe şiddetlenen gerici önlemlerine karşı mücadele çağrısı yapmadılar.”

Faşizm ve demokrasi (burjuva demokrasisi de olsa) farklı yönetim biçim-

leridir. Ülkemizin tarihi gelişimi içinde burjuva demokrasisi değil, sömürge tipi faşizm yönetim biçimi olmuştur. İşbirlikçi burjuvazi, burjuva demokrasisini uygulayacak güce ve dinamiklere sahip değildir. Bu nedenle yapabileceği tek şey, demokrasi yerine demokrasıcılık oyunuyla kitleleri oyalamaktır. Demokrasiyi uygulayamayan sistem, temsili demokrasiyle yönetiyor. Temsili demokrasinin perdesi arkasında uygulanan ise, faşizmdir. Kavranması gereken temel halka budur. Darbe, muhtıra değerlendirmeleri, muhtıraya karşı tavırlar, bu halka kavranmadan yerine oturmaz.

Ülkemizde adeta belli periyodlarla gündeme gelen ve bu sıralar yine güncel olan “darbe” tartışmalarına ilişkin olarak, **“kesinlikle olmaz”** denilemez elbette. Ama darbe olayı emperyalizmin ve oligarşinin ihtiyaçlarıyla belirlenir sonuçta. Devrimci mücadelenin, Kürt ulusal mücadelesinin ve halkın muhalefeti karşısında, emperyalizm ve oligarşi bugün için böyle bir ihtiyaç duymamaktadır. Bunun temel sebeplerinden biri, baştan bu yana ortaya koyduğumuz gibi, faşizmin uygulanması açısından önlerinde bir engel bulunmasıdır. Dahası, faşizmi uygulama noktasında oligarşinin tüm kesimleri arasında bir ittifak olmasıdır.

Enteresandır gerçekten; kimileri orduyu faşist cepheye, AKP’yi demokrasi cephesine yerleştiriyor, kimileri de AKP’yi şeriat ve gericilik cephesine, orduyu laiklik-demokrasi cephesine yerleştiriyor. Ama onlar yani AKP ve ordu, faşizmi uygulamakta el ele verip, emperyalizmin ve oligarşinin çıkarları doğrultusunda bildiklerini yapmaya devam ediyorlar. O halde sonuç olarak şunu söyleyelim: Demokrasi mücadelesi, mevcut düzeni koruma mücadelesi değildir ve olamaz, ve düzen güçleriyle “kol kola” girilerek sürdürülemez.

Sevgili okurlarımız, sohbetimizi burada noktıyoruz. Şimdilik hoşçakalın.

Konu: Sömürge Tipi Faşizmin Sınıfsal Temeli

OLİGARŞİ Egemen sınıfların zorunlu ve çelişkili ittifakı

Sevgili okurlarımız, merhaba! Geçen haftaki sohbet konumuz Sömürge Tipi Faşizm'di. O sohbet içinde sömürge tipi faşizmin klasik faşizmden farklarından birinin sınıfsal temeli olduğunu belirtmiş ve bu sınıfsal temel, yani oligarşi üzerinde kısaca durmuştuk. Bu hafta konuyu devam ettirerek, oligarşi meselesini biraz daha ayrıntılandıralım diye düşündük.

Buyur Mazlum, ilk sözü sana vereyim. Çünkü çalışma öncesi konuşmalarından anladığım kadarıyla bu konuda "öncelikle" belirteceğin bir şey var.

Mazlum: Evet. Zaman zaman bazı konuşmalarda dikkatimi çekiyor; geçen gün Temel Haklar'daki bir sohbette de dikkatimi çekti. Oligarşi, sanki salt ülkemize özgü bir kavrammış gibi kullanılıyor. Hayır. Oligarşi, kelime anlamı itibarıyla "azınlık yönetimi"dir. Etimolojik kökenine de baktım bu arada. Yunanca kökenli bir kelime; "**oligos**" "**az**" demek, "**arkhein**" da "**buyurmak**". Bu ikisinin bileşiminden üretilmiş bir kavram yani. Ansiklopedik olarak da "*Siyasal yönetimin birkaç kişilik bir kümenin elinde bulunduğu yönetim*" olarak tanımlanır. Yani sözlük anlamıyla, sömürücü bir azınlığın hükmettiği yönetimlerin tümünü ifade eden bir kavramdır. Elbette biz bu kavramı daha somut bir siyasal şekillenmenin adı olarak kullanıyoruz. Oligarşi, bizde işbirlikçi tekeli burjuvazi, artı, toprak ağaları, artı, tefeci tüccarlar olarak şekillenmiş. Ama mesela Latin Amerika'da oligarşinin bileşimi daha farklıdır. Bazı Latin Amerika ülkelerinde sanayi burjuvazisinin çok güçsüz olması, latifundistlerin esas gücü elinde bulundurması ve büyük toprakların özellikle yeni-sömürgeleşme sürecinde ortaya çıkan diktatörlerin elinde toplanması nedeniyle, değişik tipte **aile oligarşileri** oluşmuştur.

Yani oligarşi kavram olarak, tekeli burjuvazi, toprak ağaları, tefeci tüccarlar blokunun mutlak adı değildir. Bu tanım, oligarşinin **bizim ülkemizdeki şekillenişidir**.

Mahir, Bütün Yazılar'da, oligarşiyi ve oligarşik diktayı, emperyalist veya

emperyalizmin hakim olduğu ülkelerde varolan bir yapı olarak belirtir. Fakat her ülkenin kendi yapısına göre, oligarşinin yapısı da değişiklik arzeder.

Mahir'deki şu ifadeleri aktarırsak, sanırım demek istediğimiz daha iyi anlaşılacaktır.

“Sanayi devriminden geçmiş olan emperyalist-kapitalist ülkelerdeki yönetim de, geri bıraktırlmış ülkelerdeki yönetim de oligarşik yönetimdir.

Emperyalist-kapitalist ülkelerdeki kapitalizm gerici bir tarzda değil (yukarıdan aşağıya değil), devrimci anlamı ile, iç dinamiği ile gelişmiş ve yerleşmiştir.

Bu ülkelerdeki oligarşinin niteliği finans oligarşisidir.

Bizim gibi ülkelerdeki oligarşik dikta ise, sadece finans kapitalin damgasını taşımamaktadır. Çünkü ülkedeki kapitalizm, kendi iç dinamiği ile değil, yukarıdan aşağıya geliştirilmiştir. Dolayısıyla yerli tekelci burjuvazi, daha baştan, çekirdek halindeyken emperyalizmle bütünleşerek gelişmiştir. ... Ancak bu gelişen tekelci burjuvazi tek başına emperyalizmle ittifakını sürdürerek emperyalist üretim ilişkilerini muhafaza edecek güçte değildir. Dolayısıyla, yabancı ve yerli tekellere zorunlu olarak bağlı olan toprak burjuvazisi ve feodal kalıntılarla yönetimi paylaşmaktadır.”

Egemen sınıfların bu ittifakına tekrar döneceğiz, ancak burada benim özellikle vurgulamak istediğim, oligarşinin genel ve özel tanımlarıdır. Keza, ister finans oligarşisi olsun, ister bizim gibi ülkelerdeki oligarşilerin olsun, yönetimde bir **“dikta”** uygulaması da emperyalist kapitalist ülkeler ve onların yeni-sömürgeleri için geçerli bir olgudur. Yani “oligarşik dikta” da sadece bize veya yeni-sömürgelere özgü değil. Yine Mahir'den bunu gösteren bir bölümü hatırlayalım: *“Tekelci dönemde, kapitalizm serbest rekabet, milliyetçilik ve demokratik yönetim ilkelerini bir yana iterek, yerlerine tekelleşme, kozmopolitizm ve oligarşik diktayı ikame etmiştir.”*

Oligarşik dikta da bir yönetim tarzı olarak genel bir tanımdır. Ama yine emperyalist ülkelerle, yeni-sömürgeler arasında uygulayan sınıflar ve uygulanış biçimleri bakımından farklıdır. Emperyalist ülkelerdeki oligarşiler, normal koşullarda, klasik burjuva demokrasisini ve özgürlüklerini belli ölçülerde sınırlayabilmekte fakat özüne dokunmamaktadır. Onun özüne dokunmaları ise, burjuva demokrasiden faşizme geçişle birlikte olur ki, emperyalist ülkelerin tarihinde bunun örnekleri de var. Bizim gibi ülkelerde ise, oligarşik diktatörlük, aynı zamanda faşist yönetimin sınıfsal temelini gösterir.

Kemal: Esasında bu tartışmalar elbette bir bütün olarak ülkemizin nasıl bir devrim sürecinde olduğunu da belirleyen tartışmalardır.

Oligarşinin niteliğini doğru tespit edememenin **üç önemli yanlış** sonucu olmuştur: **Birincisi**, emperyalizmin “içsel” bir olgu haline gelmiş olduğunu görmeyen, dolayısıyla ülkemizi hâlâ “bağımsız” olarak gören yaklaşımlardır.

İkincisi; oligarşi içindeki prekapitalist sınıfların varlığını ve bu sınıfların ekonomik, siyasi, ideolojik, kültürel rollerini yok sayıp, ülkemizi klasik kapitalist ülkelerle aynılaştırarak tespitlerdir. **Üçüncüsü** ise, prekapitalist unsurların durumunu abartıp, kapitalizmin hakim üretim biçimi haline gelişini, işbirlikçi teknelci burjuvazinin belirleyiciliğini görmezden gelerek ülkemizin **yarı-feodal** olduğu tespitinin yapılmasıdır. Elbette bu yanlış sosyo-ekonomik yapı tahlilleri, beraberinde yanlış devrim anlayışlarını, ülkemiz gerçeğini uymayan hedefleri de getirmektedir. Kesintisiz devrim süreci yerine, kapitalizmin kendi iç dinamiğiyle geliştiği ülkelerdeki gibi **doğrudan “sosyalist devrim”in hedeflenmesi** veya ülkemizde “komprador burjuvazinin” hükmettiğinden, yarı-feodalizmden hareketle **klasik halk savaşı** stratejisinin savunulması, belirttiğimiz yanlışlıkların kaçınılmaz sonuçlarıdır. Kimileri de oligarşik yapının niteliğini doğru tesbit edememenin sonucu olarak ülkemizde **“milli burjuvazi”** arayışlarına düşmüştür. Bu anlamda ülkemizdeki oligarşinin, hakim sınıfların ve hakim üretim biçiminin doğru tesbit edilmesi son derece belirleyici bir olgudur.

Şimdi bu önemi de gözönünde bulundurarak devam edelim konumuza. Şu soruyla devam edelim isterseniz. Böyle bir yapı neden ve hangi koşullarda oluşmuştur?

Özlem: Evet, daha önce de belirtildiği gibi, ülkemizde, oligarşik yönetim içinde, işbirlikçi teknelci burjuvazi, emperyalizmin temel dayanağı olmasına rağmen, emperyalist üretim ilişkilerini muhafaza eden tek yerli sınıf değildir.

Ötekiler kim? feodal kalıntılar, prekapitalist unsurlar...

Üç-dört hafta önceki sohbetimizde geçmişti. Sınıflı toplumlarda, bir, temel sınıflar, bir de temel olmayan sınıflar vardır. Toprak ağaları, köylüler, kapitalist toplumda “temel olmayan” sınıflara girerler. Çünkü burjuva toplumun değil, bir önceki, yani kapitalizm öncesi toplumun sınıflarıdır onlar. Fakat kapitalizmin kendi iç dinamiğiyle gelişmediği bizim gibi ülkelerde varlıklarını çok uzun dönemler boyunca, belki de devrimlerle tasfiye edilinceye kadar sürdürebilirler.

Çarpık kapitalist ekonomi içinde gelişen işbirlikçi teknelci burjuvazi, yeni-sömürgecilik ilişkilerinde emperyalizmin, içsel bir olgu haline gelmesinde ve gizli işgalin gerçekleşmesinde en temel işlevi görmektedir. Bir anlamda emperyalizmin sıçrama tahtasıdır.

İşbirlikçi teknelci burjuvazinin güçsüzlüğü onu, iktidarı diğer sömürücü sınıflarla paylaşmak zorunda bırakmıştı. Dolayısıyla, bu emperyalizmin de prekapitalist unsurlarla doğrudan ve dolaylı ittifakı demektir aynı zamanda.

Bu içiçe geçişin sonucunda, emperyalizm, yeni-sömürgelerin ekonomisini ve pazarını kendi emperyalist ekonomisinin ve pazarının bir parçası, uzan-

tısı haline getirdi.

Mazlum: Şunu ekleyelim yalnız. Emperyalizm ve işbirlikçi tekelci burjuvazi, sömürüyü prekapitalist unsurlarla **paylaşmak istemiyorlardı** elbette. Fakat bu isteyip istememekten öte, bir zorunluluktur.

Milli krizin sürekliliği, sınıf çelişkilerinin derinliği, toplumsal muhalefetin onca darbelerle rağmen sürekliliği, tüm bunların sonucunda her dönem çeşitli biçimlerde kendini gösteren ekonomik, siyasal ve sosyal istikrarsızlıklar, egemen sınıfları ister istemez birbirlerine muhtaç kılmaktadır.

Burada oligarşik yapının niteliğini biraz daha somutlayabiliriz: İşbirlikçi tekelci burjuvaziyle prekapitalist unsurların birliği **“zorunlu ve çelişkili”** bir birliktir. İnisiyatif işbirlikçi burjuvazidedir; ama bu unsurların siyasal alandaki etkinliği, feodal ideolojik öğelerin bizzat sistemin de himayesiyle korunması sonucunda, altyapıdaki cılız etkinliklerine oranla çok daha ileri düzeydedir. Emperyalizm ve işbirlikçi tekelci burjuvazi, sömürüyü sürdürmek, halk muhalefetini **nötralize edebilmek** için, üstyapıdaki bu gerici öğeleri korumak durumunda oldular genellikle.

Emperyalizm ve burjuvazi prekapitalist unsurlara karşı zamana yayılan bir tasfiye planı da uyguladılar, bunun sonucunda tefeci-tüccarlar, büyük toprak sahipleri ekonomik planda güç yitimine uğrayıp, dönüşseler de, bu durum onların sosyal ve siyasal hayatta etkinliklerini önemli ölçüde korumalarına engel olamadı.

Kemal: Bu ülkemizdeki egemen sınıfların niteliğinin anlaşılması açısından önemli bir noktadır. İlk bakışta, oligarşi bir “blok” olarak görünür ve gerçekten de halka karşı, bir blok tavrı sergilerler.

Halka karşı böyle bir “bütünlük” içinde davranan oligarşi, içte **“birbirine düşmüş aç kurtlar”** gibidir. Oligarşi, çıkarları birbirleriyle uzlaşan ama aynı zamanda kendi aralarında bir sömürü savaşı da veren gerici sınıfların birlik-teliğidir. İktidarın paylaşılması mevcut sömürüden en fazla payı kapma savaşının da şiddetli olmasına neden olmaktadır.

Oligarşi içindeki mücadelenin bir yanı, büyük-burjuvaziyle onun küçükleri arasında, diğer yanı ise, büyük-burjuvaziyle prekapitalist unsurlar arasında sürmektedir.

Mazlum: Bu prekapitalist unsurların siyasi etkinliği, ekonomik güçlerinin çok çok üstündedir. Bu etkinliğin bir ayağı, düzen partileri içindeki varlıklarıdır. Ortalıkla çok görünmeseler, onların ne istediğinden, ne yaptığından fazla sözedilmese de onlar siyasi sahnede hep varlar. Bu varoluşları, daha tek parti döneminde CHP içindeki ağırlıklarından bugünkü partilerdeki etkinliklerine kadar uzanır.

Daha bu ilk dönemde kırsal kesimde güçlerini koruyan toprak ağaları ve tefeci-tüccarlar, iktidarda yer almasalar da, CHP rgtlerinde ve “parlamentoda” varlıklarını sürdürdüler. Böylece kendi aleyhlerine alınabilecek ekonomik kararları da birçok kez nleyebildiler.

Cumhuriyet dönemi boyunca gündeme getirilen hemen tüm toprak reformu girişimlerinin şu veya bu şekilde akibete uğraması, bunun en çarpıcı göstergelerinden biridir.

Kemalist iktidarın, devrimci bir programa sahip olamaması, uygun koşullara rağmen bu konuda kararlı bir tavır alamaması, toprak ağalarının gücünü korumasının başlıca nedenlerden biridir.

Bu kesimler kapitalistleşmeyle birlikte yeni bir sürece evrildiler, ama düzen içinden tasfiye edilemediler. Yaklaşık 50 yıllık sürece bakıldığında, 1950’lerde oluşan oligarşik yapıdan herhangi bir kesimin tasfiye edilmediğini görürüz; ancak g dengelerinde değişmeler olmuştur. İşbirlikçi tekelci burjuvazi g kazanırken diğer kesimlerin güç kaybına uğradığı, ekonomik ve siyasi hayatta eski etkinliklerini yitirdikleri ve yitirmekte oldukları bir gerçek olsa da, bu kadar uzun dönem varlıklarını sürdürmeleri de bir gerçektir.

şunu da belirtmeliyiz ki, prekapitalist unsurların nihai olarak tasfiyesi, tekelci burjuvazi ve diğer egemen sömürücü sınıfların tasfiyesi göreviyle i içe geçmiş bir görev olarak devrimci halk iktidarınının görevlerinden biridir.

Özlem: Ülkemizin yeni-sömürgeleşme süreci, kırsal alanda da çarpık da olsa, kapitalistleşmeyi geliştirmiş, pazar için üretim egemen olmasını sağlamıştır. Batıda büyük toprak sahiplerinin çoğu, kapitalist ifti haline gelirken, Türkiye Kürdistan’ında da emperyalist üretim ilişkileri yukarıdan aşağıya hakim kılınmaya çalışılmıştır. Kırsal alanların kapalı ilişkileri kapitalist pazara önemli lde bağlanmıştır.

Prekapitalist retim ilişkilerinin çözülmesi doğal olarak tekelleri güçlendirmiştir. Tekeller, ürünlerini tekelci fiyatlarla pazara sürmekte ve ticaret koşullarını kendileri belirleyerek, toprak sahiplerinin el koyduğu rantı etkisiz hale getirebilmektedir. Yani, toprak rantı, kapitalist birikimin önünde bir engel olmaktan çıkmıştır. Bu olgu, toprak ağalarının varlığına rağmen ülkemizdeki sosyo ekonomik yapının neden yarı-feodal olarak nitelendirilemeyeceğini gösteren nedenlerden sadece biridir. Bu durum, Haklıyız Kazanacağız’da şöyle tasvir ediliyordu: *“Daha açıkçası kırdaki soygunda tekelci burjuvazi ben de varım diyerek tepsiyi önüne çekmiş, daha önce sadece toprak ağaları ve tefeci-tüccarın kaşık seslerinin duyulduğu sömürü aşına tekellerin de gittikçe artan kaşık sesleri karışmıştır.”*

İç ticaret koşullarının prekapitalist unsurlar aleyhine olması, devletin kredi ve desteklerinden yararlanan büyük toprak sahiplerinin çıkarlarına zarar vermez. Sadece küçük üreticiler ve diğer emekçi köylüler, tekel kârını nedeni

ile daha fazla sömürülür.

Tüm bunlardan çıkan sonuç, emperyalist tekellerin ve işbirlikçilerinin, çıkarlarına özde dokunmadıkları büyük toprak sahiplerini, ya tarım kapitalistleri haline getirdikleri ve işbirlikçi ilişkilerle sömürü sistemini sürdürmeye zorladıkları, ya da iflas ettirdikleridir.

Mazlum: Evet, Özlem arkadaşın dediği gibi, ekonomik anlamdaki bu savaş, zaman zaman da siyasi platformlara taşınmıştır. 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri, aynı zamanda oligarşi içi savaşın da şiddetlendiği dönemlerdir. Özellikle de 12 Mart ve 12 Eylül cuntaları, esas olarak emperyalizm ve işbirlikçi tekелci burjuvazinin temsilcisi olarak prekapitalist unsurların tasfiyesini de gündemlerine almışlar, ancak hiçbirinde bu operasyon “sonuna kadar” sürdürülemedi.

Oligarşi içindeki güçler dengesi, bu süreçler boyunca sürekli olarak tekелci burjuvazi lehine değişmiştir. Tekелci burjuvazi, 1971 12 Mart Faşist Darbesi’yle birlikte toprak ağaları ve tefeci-tüccar karşısındaki ağırlığını pekiştirmiştir... Pekiştirmiştir ama, yine de oligarşinin diğer ortaklarını tasfiye etme planı bir yerde kesintiye uğramış ve uzlaşmak zorunda kalmışlardır.

Uzlaşma geçici, tasfiye isteği kalıcıydı. 1980 24 Ocak Kararları da bu kesimlere karşı bir tasfiye saldırısıydı. Bu operasyon 12 Eylül’le tamamlanmak istendi. 12 Eylül’e, “*tamamlanamayan 12 Mart operasyonunun devamı*” denilmesinin bir nedeni de buydu. Ancak, operasyon bu bakımdan yine tamamlanamadı. Tekелci burjuvazi diğer ortaklarına kısmi geri adımlar attırsa da, Danışma Meclisi’nin oluşumuyla yine uzlaşma süreci hakim oldu.

Kemal: Bu noktada şöyle bir özet sonuç belirtebiliriz: 1960’lı yıllarda sanayiinin –ağırlıklı montaj da olsa– hızla gelişimi, iç pazara dönük yatırımlardaki artış, işbirlikçi tekелci burjuvazinin güçlenmesini ve dolayısıyla oligarşi içinde belirleyici ve etkin güç haline gelmesini sağlamıştır. Fakat bu etkinlik sürekli artmasına rağmen, ötekilerin yokolmasını getirmedi.

Çok partili dönemde, kırsal kesimde geniş bir oy potansiyelini denetiminde tutan prekapitalist unsurlar, siyasal üstyapıda etkinliklerini artırdılar. Ama ekonomik planda bu unsurlar, işbirlikçi tekелci burjuvazinin gelişimi önünde engeldi. Ve bu, oligarşi içi çelişkiyi derinleştirdi. Çelişkinin keskinliği, ekonomik, sosyal ve siyasal güçsüzlük, prekapitalist unsurların önemli bir güce sahip olması, işbirlikçi egemen sınıfları çelişkili bir ittifaka zorlamakta, bu zorunlu ittifak hali, sistem açısından başlı başına bir istikrarsızlık kaynağıdır da. Egemen sınıfların emperyalizmden arta kalan sömürüyü paylaşma kavgası, iktidar bunalımlarına kaynaklık etmektedir.

Böyle olmasına rağmen, oligarşinin bu tasfiyeyi neden sonuca ulaştıramadığının açıklaması, prekapitalist sınıfların güçlü olmasından çok, tekелci

burjuvazinin gszlgdr... Evet, Şimdi yine bu kesimlerin arasındaki savaşın çeşitli boyutlarına değinerek devam edelim.

Özlem: Ben devam edeyim. Toprak veya tarım reformu, tarımsal kredi oranları, girdi fiyatları, ürün taban fiyatları gibi konular, biz onları çoğu zaman herhangi bir tartışma gibi izlese de, çoğu zaman bunlar işbirlikçi tekelci burjuvazi ile kır egemenlerinin çatışma odakları durumundadır.

Oligarşi içindeki prekapitalist kesimler sürekli ekonomik, siyasi savaşların içindedirler. Örneğin, 1973 seçimlerinden itibaren 1980'e kadar ülkeyi koalisyonlar yönetmiŐtir. Bu koalisyonlar, aynı zamanda oligarşi içi çatışma ve ittifakları da yansıtıyordu. Mesela, CHP-MSP Koalisyonu **tekelci sermayenin, prekapitalist kesimlerle ittifakı** olarak adlandırılıyordu.

Mesela, Adalet Partisi, başta tekelci sermaye olmak üzere prekapitalist kesimlerin de temsilcisi durumundaydı... Milli Selamet Partisi (MSP), ağırlıklı olarak prekapitalist sınıflar, tüccarlar ve dinci orta-burjuva kesimlerin partisi olarak çıkmıştı sahneye. Bugün onların devamı niteliğindeki partiler de aynı sınıfsal temsil özelliklerini aşağı yukarı sürdürmektedirler.

Yani, siyasi süreçleri izlerken gözönünde bulundurmamız gerekir ki; düzen partileri arasındaki iktidar savaşı, aynı zamanda oligarşi içi iktidar savaşı olarak cereyan etmektedir. Bunlar elbette daha somutlanıp ayrıntılandırılabilir. Biz burada satır başlarıyla değiniyoruz, okurlarımız, bunları hareket noktası yapıp, araştırma veya kendi aralarındaki tartışma ve sohbetleri derinleŐtirebilirler. Ki yle yapmalıdır.

Mazlum: Ülkemizdeki cuntaların geliş nedenleri arasında da, hem halk muhalefetinin yükselmesi, hem oligarşi içi çelişkilerin artması vardır. Ki, bu ikisi genellikle bir arada bulunur.

Temsili demokrasi, yani biçimsel de olsa bazı demokratik hakların varlığı, emekçi kesimlerin örgütlenmesi ve mücadelesi açısından nisbi imkanlar sağlamakla birlikte, aynı Şekilde, gerek oligarşi içinde, gerekse oligarşi dışındaki prekapitalist unsurlara da "muhalefet" imkanları tanımakta ve onların palazlanmasına ve sermayenin denetimi dışına çıkmasına yol açmaktadır. **Cuntalarla, muhtralarla** bu kesimler yeniden hizaya sokulmakta, sömürü pastasını paylaşım koşulları ve siyasi sınırlar yeniden çizilmektedir.

Kemal: Sistemin, gerek çarpık kapitalist yapısının dinamikleri, gerekse de siyasi, ideolojik niteliği itibarıyla, oligarşi içindeki bu çelişkili ittifak sürmektedir. Tarımın ekonomideki payı gittikçe klse de feodal unsurlar, siyasi yapıdaki yerlerini bir Şekilde korumaktadırlar.

Marksist-Leninist devlet teorisi açısından baktığımızda, devletin tipi ve biçimini belirleyen **hangi sınıfın politikasının** uygulandığıdır. Ülkemizde, iŐbir-

liki tekelci burjuvazinin kendi dışındaki prekapitalist unsurlarla ittifaka girmiş olması, siyasal sisteme tekelci burjuvazinin damgasını vurduğu gerçeğini değiştirmez.

Ölkemizdeki tekelci burjuvazinin işbirlikçi niteliği, yani emperyalizmin bir uzantısı olduğu, tüm politikalarının da emperyalizme göre biçimlendiği de hatırlanırsa, sisteme karakterini veren sınıfın tekelci burjuvazi olduğu açıkça görülür.

Sömürge Tipi Faşizm açısından bir belirleme yaparak konumuzu bağla- yalım. Oligarşinin yapısındaki bu iki temel özellik (bir; emperyalizmin oligarşiyle bütünleşmiş ve içsel bir olgu haline gelmiş olması, iki; prekapitalist un- surlarla zorunlu ittifak halinde bulunması) lkemizde devlet biçiminin neden sürekli faşizm olduğunun cevabını da içerir.

Tekelci burjuvazi baştan itibaren emperyalizme bağımlı tarzda geliştiğin- den, toplumsal hasılanın bir kısmına prekapitalist unsurlarca el konulduğu, sömürüden aslan payını da emperyalizm aldığı için, zayıftır, güçsüzdür, ser- maye ve teknolojik olarak dışa bağımlıdır, sürekli bir finans sorunu ile karşı karşıyadır. maktadır. Emperyalizm kendi genel bunalımını hafifletmek için yeni-sömürgelerdeki payını sürekli arttırmak istemekte, başka bir deyişle, bunalımını bizim gibi ülkelere aktarmaktadır. Bunun sonucu olarak da ülke- miz (ve tüm yeni-sömürgeler) sürekli bir ekonomik, sosyal ve siyasal kriz içindedir. İşte aynı zamanda **“milli kriz”** olarak adlandırdığımız bu olgunun sonucu olarak, oligarşi, burjuva demokratik yöntemlerle sömürüsünü ger- ekleştirme imkanından yoksundur. Başka bir deyişle, oligarşinin sömürü ve iktidarı ‘zor’ yöntemleri dışında sürdürülemez niteliktedir.

Evet arkadaşlar, bir sonraki sohbet konumuzda buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın diyoruz.

Konu: İrtica ve Şeriatçılık -1

İrtica Oligarşinin İçindedir!

Sevgili okurlarımız merhaba! Bu haftaki sohbetimizin konusu, irtica ve şeriatçılık. Bu iki kavram, özellikle Refah Partisi'nin yükselişinin açığa çıktığı 1990 başlarından bu yana sürekli olarak çeşitli biçimlerde gündemde oldu. 28 Şubat'ta ve keza daha sonra AKP'nin tek başına iktidara gelmesiyle, bu kavramlar etrafındaki tartışmalar daha da yoğunlaştı. Çankaya'ya kimin çıkacağı etrafında gelişen son çelişki ve çatışmalar, 27 Nisan'da Genelkurmay tarafından verilen muhtıra, aynı eksenlerdeki tartışmaları boyutlandırdı.

Bu tartışma, yani “şeriat-laiklik” tartışması, hep belirtmiş olduğumuz gibi, egemen sınıflar açısından bir iktidar savaşı olarak cereyan etmektedir. Haliyle, egemen sınıfların halkı ve çeşitli güçleri kendi yanına yedeklemeye çalıştığı böyle bir çatışmada, kavramların çarpıtılması, spekülasyonlar yapılması doğaldır. Çarpıklık, bu tartışmaya bağlı olarak gündeme getirilen saflaşmaların “*ya şeriatından ya darbeden yana!*” olmak gibi suni saflaşmalar olmasıyla da kendini göstermektedir. Bu sohbetimizde, söz konusu kavramları açarken, irticanın, şeriatçılığın, sınıflar mücadelesinin mevcut konjonktürü içindeki yerini de ortaya koymaya çalışacağız.

Mazlum: İrticai hareketler denilince Osmanlı döneminde **Genç Osman olayı, Kadızadeliler isyanı, Patrona Halil isyanı, Kabakçı Mustafa isyanı, Alemdar Mustafa Paşa Olayı, 31 Mart vakası** sayılır. Orta, lise tarih kitaplarını hatırlarsanız, Cumhuriyet dönemi söz konusu olduğunda da “irtica” denilince **Şeyh Sait İsyanı** ve **Menemen olayı** sıralanır. Resmi tarih böyle der. Peki öyle mi?

Ben şimdi buna bir cevap vermeyeceğim, önce bazı sorular soralım: Mesela 12 Mart, 12 Eylül, “irticai hareket” değil mi?

Mesela 1938 Dersim seferi irticai bir hareket değil mi? Veya Maraş, Sivas katliamları, “**irticai kalkışma**” değil mi?

Şöyle de sorabiliriz: “*Bu meseleleri ulemaya sormak gerekir*” diyen Tayyip Erdoğan irticacı da, askeri darbenin doğruluğunu ayetler okuyarak ka-

nıtlamaya çalışan Kenan Evren'in bu davranışı irticacılık değil mi?..

Buna benzer birçok soru eklenebilir? O halde sorunu önce bu "karışıklık"tan çıkaralım.

Nedir irtica?

İrtica, **gericilik** demektir.

Gericilik, bir ileri toplumsal sisteme karşı direnerek, aşılmış eski toplumsal sistemi korumaya veya yeniden tesis etmeye çalışmaktır.

Marks ve Engels, Komünist Manifesto'da gericiliği, "**tarihin tekerleğini gerisin geriye döndürmeye çalışmak**" olarak tanımlamaktadırlar. Ki en net, yalın tanım da budur bizce.

Tarih boyunca sınıfların gerici ve ilerici konumda olmaları değişmiştir, fakat gericiliğin bu tanımı her dönem geçerlidir.

Bu tanım itibariyle en genel anlamda somutlarsak; feodalizm içinde köleciliği savunmak, köleciliği sürdürmeye çalışmak, kapitalizm içinde feodalizmi savunmak, sosyalizm içinde kapitalizmi savunmak, gericiliktir.

Bir toplumsal sistem içinde gericilik çeşitli biçimlerde gösterir kendini. Ekonomik, siyasal, kültürel çok çeşitli alanlarda tezahür eder.

Burjuvazi, feodalizme karşı mücadele ederken ilericidir. Tarihin tekerleğini durdurmaya, geriye döndürmeye çalışan feodal beylere, krallara, padişahlara, feodalizmin ideolojisine, kültürüne karşı savaşımaktadır. Kapitalizmin hakim üretim biçimi haline geldiği aşamada, hâlâ feodal ilişki ve ideolojiyi, kültürü sürdürmeye çalışanlar, burjuvazi karşısında gerici/irticacı konumdadırlar.

Fakat aynı burjuvazi de bir süre sonra **gericileşir**; sınıflar mücadelesinin gelişimi karşısında tarihin tekerleğinin dönmesine karşı çıkmaya başlar... Burjuvazi için esas olan elbette ki, mevcut toplumsal sistemi, yani statükoyu korumaktır. Fakat statükoculuk, bir noktadan itibaren gericiliğe dönüşür. Çünkü, mevcut olanı korumak, tarihin tekerleğinin dönüşünü durdurup gerisin geriye döndürmekle mümkün olmaya başlar.

Özlem: Konuyu araştırırken, irtica kavramına birkaç değişik yerde rastladım. Mesela Mahir bir yazısında kavramı şu şekilde kullanıyor:

*"Türkiye'deki Marksist hareket şerefli bir mücadele tarihine sahiptir. CHP ve DP döneminin zorbalık yıllarında, **siyasi irticanın** en azgın olduğu yıllarda, Türkiyeli proleter devrimciler yığıtçe ve mertçe mücadele vermişlerdir."* (THKP-C Dava Dosyası - Yazılı Belgeler, syf. 228)

Lenin de Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı'nda Rusya'daki 1907-1910 dönemini "**İrtica yılları**" olarak adlandırıyor. Bu dönemin özellikleri olarak da "*felsefi idealizme doğru artan bir eğilim; mistisizm*" gibi özellikleri

sayıyor.

Bu alıntılarla dikkat çekmek istediğim şu; “irtica”, bizde kullanıldığı gibi, sadece “**dincilikle**” özdeş bir kavram değildir. Ben bu sonucu çıkardım.

Mazlum: Evet, konumuzun en önemli yanlarından birisi bu.

Kemal: Güncel bir örnek ekleyim ben de. Danıştay Başkanı Sumru Çörtoğlu, geçen hafta Danıştay’ın 139. kuruluş yıldönümü nedeniyle yaptığı konuşmada aynen şöyle dedi: “**Atatürk ilkelerine aykırılık irticadır...**”

Şimdi, tek telimeyle saçma bir cümle. Atatürk ilkelerine aykırı bir -çok ideolojik görüş vardır. Mesela, komünizm de Atatürk ilkelerine aykırıdır. Ama irticacı değildir. Mevcut sistemden daha geri bir sistemi değil, tam tersine mevcut sistemden daha ileri bir toplumsal sistemi öngörmektedir çünkü. Atatürk ilkelerine her aykırılığı “irtica” diye adlandırmak, bilimsel ve mantıksal değildir; fakat tüm toplumu “Atatürkçü-şeriatçı” diye saflaştırma politikasının bir tezahürüdür. Ve esasında bu yaklaşımın kökeni, oldukça eskiye uzanır.

Sonuçta Danıştay’ın başkanı olmuş bir kişi azbuçuk mürekkep yalamıştır. Ve öyle birinin böyle bir cümle kurmaması gerekir diye düşünebilirsiniz. Ama kuruyor. 12 Eylül darbesinin yapıldığı gün yayınlanan "Bir Numaralı Bildiri"de de şöyle bir ifade vardı: “**Atatürkçülük yerine irtica ve diğer sapık ideolojik fikirler üretilerek...**” Burada da Atatürkçülük dışındaki tüm görüşler “*sapık ideoloji*” kapsamına sokuluyor ve hepsi “irtica”yla eşitleniyor. 12 Eylül’ün icraatları da düşünüldüğünde, bu formülasyonda, asıl hedefin irtica değil, diğer ideolojiler olduğu açıktır.

Özlem: Benim notlarım arasında söylediğinizi kelimesi kelimesine ifade eden bir alıntı var. Onu aktarayım.

Ülkemizdeki tüm cuntaların ilk söz olarak “*NATO’ya, CENTO’ya bağlıyız*” dedikleri gibi, tüm hükümetler de “*irticaya, bölücülüğe karşıyız*” derler mutlaka.

İrtica’nın aslında hep iktidarda olduğu bir ülkede bu ilginç gelebilir. Ama “irticaya karşı mücadele”nin ne anlamda kullanıldığına, pratikte nasıl sürdüğüne bakılırsa, pek bir ilginçlik yoktur.

1950’de, tarikatlarla, aşiretlerle ittifak yaparak iktidarı devralan DP hükümetinin programında bile “irtica”ya karşı tedbirler almaktan söz ediliyordu. Ama bakın nasıl:

"İrtica ve ırkçılık gibi aşırı cereyanları vasıta olarak kullanan (...) aşırı solcu hareketlere karşı gereken bütün kanuni tedbirleri almakta asla tereddüt etmeyeceğiz."

Bakın, irticayı gösterip komünizme vuruyor. Hükümet programındaki bu bölüm, aslında DP'nin "biz ırkçılığa, irticaya karşı hiçbir şey yapmayacağız" demenin başka bir biçimidir. Ve nitekim, o günden bu yana da hemen tüm iktidarların politikası da böyle olmuştur.

Ha, benzer bir not daha var. O da ilginç. Serbest Cumhuriyet Fırkası lideri ve bir zamanlar Başbakanlık da yapmış olan Fethi Okyar, İzmir'de bir miting yaparken, alandan birileri slogan atıyor. Basında hemen suçlamalar başlıyor. Daha sonra Okyar kendini savunurken şöyle diyor:

"Komünistlerin, mürtecilerin tahrikatına alet olduğumdan bahsedildi... Halk Fırkası aleyhine reylerini izhar eden vatandaşlar irtica ile, komünistlikle itham edildi... En güzide şehirlerimiz hakkında bu vesile ile komünistlik, irtica, anarşi lekeleri sürülmek istenildi... Serbest Fırka mensuplarını irtica, Bolşeviklik töhmetleriyle lekelemeye çalışmışlardır..."

Oldukça ilginç değil mi? Serbest Fırka, o zaman CHP'ye muhaliftir. Mantıklı olan ya komünistlikle, ya irticayla suçlanması değil mi? Ama ikisiyle birlikte suçlanıyor.

Çünkü sistem, ikisini birlikte telaffuz etmekte büyük yarar görüyor. Ve asıl darbeyi de hep komünizme vurmaya çalışıyor.

Mazlum: Evet, örneklerden tanımlamaya dönelim yine. İrticanın veya gericiliğin bu şekilde sadece "dincilikle" sınırlandırılması, oligarşinin kendi gericiliğini gizlemesine de hizmet etmektedir.

Bir benzetme yapmak gerekirse, faşistliğin, faşizmin MHP'yle özdeşleştirilmesi, nasıl ki sistemin faşist niteliğinin ve diğer düzen partilerinin, kurumlarının faşistliğini gizlemeye yarıyorsa, gericiliğin de sadece "dinci partilerle" özdeşleştirilmesi, aynı türden bir saptırma ve gizlemeye hizmet eder.

Eğer gericilik, bir önceki toplumsal sisteme ait ekonomik, siyasi, kültürel kurum ve değerleri savunmaksa, daha somut olarak feodalizmin ideolojisini, kültürünü hakim kılmak istemekse, Menderesler, Demireller, Özallar, hepsi irticacıdır. Hem çıkardığı yasalarla, hem tarikatlarla yaptığı özel anlaşmalar sonucunda tarikat örgütlenmelerini, şeyhlik, şihlik gibi kurumları, yani feodalizme özgü kurum ve inançları yayan Kenan Evren, en büyük irticacılarından biridir.

Kemal: Burada tanımı biraz daha netleştirip, sonra irtica sorununun sistemle ilişkisine gelelim. Buraya kadar anlatılanlardan görüleceği gibi, irticacılık veya aynı anlamda gericilik, tarihin akışını durdurmaya çalışan, eski sistemi savunan tüm güçlerin politikalarının adıdır. Bu anlamda burjuvazi de gericilik politikalarının sahibidir. Fakat bu noktada irticacılığın genel ve özel olarak, veya geniş ve dar anlamlar olarak, iki anlam taşıdığını da belirtelim. Genel ve geniş anlamı, dediğimiz gibi, tarihin ileriye akışının karşısına çıkan

tüm politika ve politikacılar gericedir. Özel anlamda ise, irticacılık, ekonomik, siyasi, kültürel açılardan feodalizmi hatta köleci sistemi savunmaktır. İrticacılığın dincilikle hemen hemen özdeş hale geldiği nokta da burasıdır. Tarikatlar, aşiretler, bir önceki toplumsal sistemin, yani feodalizmin kurum ve kültürüdür. Bunları savunmak, toplumsal yaşamı bunlar çerçevesinde örgütlemeye çalışmak, irticacılığın en çıplak biçimidir.,

Aslında sorun Demirel, Evren, Özal sorunu değil. İrtica, oligarşik yapının, oligarşik siyasetin içinde olmuştur hep. Neden? Çünkü, oligarşik yapı, üst yapıda, önceki sohbetlerimizden hatırlanacağı gibi, **prekapitalist, yani feodal unsurlarla** ittifaka dayanır.

Yani başka bir deyişle, eski toplumsal sistem (feodalizm), çeşitli biçimlerde mevcut toplumsal sistem (çarpık kapitalizm) içinde devam etmektedir. Bu ise, gericiliğin-irticacılığın maddi zemininin sürekli varlığı demektir. Prekapitalist unsurların ekonomideki, ama esas olarak da üstyapıdaki varlığı, gericiliği sürekli besleyen kaynak durumundadır. Ülkemizde gericilik ele alınırken, kesinlikle gözden kaçırılmaması gelen noktalardan biridir bu. Şimdi ülkemizde bu nasıl ve neden böyle şekillenmiştir, bunu açalım, buyur Mazlum.

Mazlum: Din, ilkel toplumun belli bir aşamasından itibaren varolmasına rağmen, dinin toplumsal yaşamın bütününe hükmetmeye başlaması, buna bağlı olarak da din devletlerinin ortaya çıkması esas olarak feodal dönemdedir.

Batıda kiliseler, doğuda ise, tarikatlar, mezhepler ve bunların örgütlendiği vakıf, medrese, tekke gibi kurumlar, feodalizm dönemi boyunca, hem siyasi ve ekonomik olarak, hem de halk üzerindeki otoriteleri bakımından alabilmişliğine güçlendiler.

Bazen “kraldan” bile güçlü hale gelebiliyorlardı. Ama esas olarak feodal beylerle ruhban sınıflar (islamda ruhban sınıf yok denilse de, şihlar, şeyhler, benzer bir kategoridir esas olarak), evet, bu din egemenleriyle ülkeleri yönetenler sömürde ittifak içindeydiler. Keza köylülerin veya sistem içindeki başka kesimlerin sömürü, soygun karşısındaki muhtemel tepkilerinin bastırılmasında da ittifak içindedirler. Batıda kilisenin dini otoritesi, bu noktada zulmün meşrulaştırılmasına yarar. Aynen Osmanlı yönetiminde “şeyhülislam”ların her türlü baskı ve zulüm için “islama uygundur” fetvası vermesi gibi...

Kapitalist gelişmenin önündeki en büyük engel, feodallerle birlikte din ve bu “*ruhban sınıfı*” olmuştur. İşte bu nedenledir ki, burjuvazinin feodalizme karşı mücadelesi, krallara, senyörlere, derebeylerine, toprak ağalarına karşı olduğu kadar, mevcut düzeni en gerici nitelikleriyle korumaya çalışan kiliseye, dine karşı da bir mücadeledir.

Bu çerçevede de burjuva demokratik devrimlerle “dinde reform” gündeme getirilmiş, dinin etkisi ve ayrıcalıkları belli ölçüler içinde sınırlandırılmıştır. Burjuva demokratik devrimini yapmış ülkelerde kilisenin manevi otoritesi şu veya bu biçimde devam etse de artık bir “siyasi otoritesi” kalmamıştır. (Burjuvazi kiliseyi etkisizleştirdikten sonra, dini kendi denetiminde yine kitleleri uyuşturmak, itaat kültürünü sürdürmek için kullanmıştır, ama bu daha sonraki bir aşamadır ve bu yanıyla konumuz dışı.)

Laiklik veya “*devlet ve din işlerinin ayrılması*” düşüncesi de işte bu sınırlandırmanın bir parçası olarak gündeme gelmiştir.

Ülkemizin tarihi gelişim süreci içinde ise dinle ilgili bu şekilde sistematik bir gelişme yaşanmamıştır.

Çünkü, ülkemizde bu şekilde bir burjuva demokratik devrim yaşanmadığı gibi. Kurtuluş Savaşı döneminde ise yarım kalmış bir süreç söz konusu oldu.

Burjuva demokratik devrimler, bir yanıyla da dinin toplumsal hayattaki yerinin yeniden belirlenmesidir. Burjuva demokratik devrimini yapmamış veya tamamlamış ülkelerde, feodalizmle bağlar ekonomik, siyasi, kültürel ve ideolojik açılardan tamamen kesilip atılmamış olarak kalır. Feodal değer yargıları ve ideolojiler, güçlerini belli ölçülerde korurlar. Ülkemizde de böyle oldu. “Laik”lik de bu anlamda batıdakinden farklı şekillendi.

Feodalizm uzun yıllar boyunca alt yapıda ve üst yapıda varlığını sürdürdü. Yeni-sömürgecilikle birlikte, kapitalizm hakim üretim biçimi haline dönüştü ancak bu süreçte feodalizmin tasfiyesini gerçekleştiremedi. Yani neticede önceki sohbetlerimizden hatırlayacağınız gibi, prekapitalist unsurlar, oligarşinin içinde varlığını sürdürdü. Gericiliğin oligarşik yapı içinde varolması esprisi işte budur.

Alt yapıda veya üst yapıda feodalizmin kalıntılarının varlığını sürdürdüğü, sistemin o kalıntılarla siyasi bir hesaplaşmadan ve tasfiyeden uzak durduğu, tersine ittifak içinde bulunduğu bir sistemde, **dinin politikanın dışında kalması** da mümkün değildir elbette.

Bu kaçınılmazlık, dinin bizzat devlet tarafından kullanılmasıyla sonuçlanmıştır ülkemizde. Önce Kemalist iktidar, ardından oligarşik iktidar, “*madem ki bu bir güçtür, o halde bu gücü ben kullanmalı, ben denetlemeli, ben yönlendirmeliyim*” diye düşünmüştür. Oligarşi Takrir-i Sükun’dan, sıkıyönetimlerden, 12 Eylül’lere kadar “irticaya” karşıyız dedi hep; Kürt isyanları bile “irtica” olarak adlandırıldı... Ama irtica, yani gericilik bu sistemin en temel özelliklerinden biri olageldi hep. Sebebi, birincisi, bu tarihsel geçmişte, ikincisi, oligarşinin bu ittifak yapısında ve üçüncüsü devletin bu niteliğindedir.

Kemal: Ülkemizde dinin siyasetle iç içe olması, egemen sınıflar tarafından siyasal amaçlar için bir araç olarak kullanılması, çok uzun bir tarihi geç-

miŖe sahiptir.

Osmanlı iktidarının “halifelik” gibi bir sıfatının olması, bunun tarihi nedenlerinden biridir. Din, kitleler üzerindeki otoritenin kaynaklarından ve biçimlerinden biriydi. Kemalist iktidar da, oligarŖik iktidar da bu “otorite” kaynağından vazgeçemediler.

İktidar olmanın gereği olarak hilafeti tasfiye ettiler, ancak Diyanet İŖleri BaŖkanlıęı gibi bir kurum aracılığıyla, din devletin bir parçası haline getirildi.

Aynı Ŗekilde, sadece devlet değil, siyasal bir iddiaya sahip tüm düzen güçleri de eŖitli biçimlerde kullandılar dini. Tarikatlarla açık veya gizli ittifaklar kurdular. Dinin halk üzerindeki etkisinin derinliği sebebiyle, düzen partileri halk içinde kendilerine destek bulmak için dini adeta bir “ideolojik kaynak!” olarak kullandılar.

Ülkemizde irticayı “dinci”lerle sınırlı olmaktan çıkaran unsurlardan biri de budur. Çünkü dini sadece “dinci” diye bilinen partiler değil, deęiŖik biçim ve düzeylerde tüm düzen partileri –ve cuntalar– kullanmıŖtır ve kullanmaya devam etmektedirler. Dincilik anlamındaki irticacılık da ülkemizde birçok düzen partisi ve düzen kurumunun nitelikleri arasındadır.

Mazlum: Bu noktada bir iki ek yapayım. Osmanlı devletinin öteki feodal devletlerden farklılıklarından biri de, padiŖahın aynı zamanda halife olmasıdır. Bu dinin hem devlet katında, hem toplum katında farklı algılanmasını ve kullanılmasını da beraberinde getirmiŖtir.

Osmanlı sultanlarının hakimiyeti "allah adına" idi. Halifelik sıfatlarıyla Allah'tan gelen bir yetkiyi kullanmıŖ oluyorlardı. İmparatorluk bu anlamda “dini” bir nitelik de taŖıyordu. Ancak sistem salt din üzerine de oturmuyordu. Nitekim, farklı dönemlerde farklı Ŗekillenmeler olsa da, imparatorlukta, iki hukuk aynı anda yürürlükteydi: **rfi Hukuk** ve **Ŗer'i Hukuk**.

rfi hukuk, sistemin ihtiyaçları temelinde oluŖmuŖ kurallardan, aynı doğrultuda ıkarılmıŖ kanun ve fermanlardan oluŖuyordu.

Ŗer'i Hukuk ise, esas olarak **Ŗeriatın uygulanması** idi. Dini fetvalar Ŗeyhlislam tarafından verilmekteydi fakat bu fetvaların iktidarın istekleri doğrultusunda olduğunu söylemeye gerek yok sanırım. Çünkü iktidar, hem halife, hem padiŖah olarak Ŗeyhlislam'ın üstünde idi ve Ŗeyhlislam'ın geleceği padiŖahın iki dudağı arasındaydı.

Tayyip Erdoğan'ın **“ulemaya sormak lazım”** demesi, çok aykırı bir ıkıŖ gibi algılandı. Ama bir baŖka açıdan bakıldığında, durum pek de öyle değildir.

12 Eylül yönetiminin kürsülerde konuŖurken, ayetlerden alıntı yaparak haklılığını kurana dayandırarak kanıtlamak istemesi, aynı anlayıŖın ürünü değil mi?

Veya, Diyanet İşleri Başkanlığı adına, yıllardır her cuma günü camilerde okutulan **hutbeler**, sistemin kendi icraatlarını, politikalarını “**ulema**” aracılığıyla meşrulaştırmasının bir biçimi değil midir? Bu anlamdadır ki, gericilik, sistemde **içselleşmiş** bir olgu durumundadır. Sistemin ihtiyaçlarına ve iktidar içi dengelere bağlı olarak, dinin kullanılmasının biçimleri de değişmiştir. Kitleler bir şekilde din ve tarikat gibi dini yapılar aracılığıyla denetim altına alınmışlardır.

Özlem: Bugünkü şeriatçılık-laiklik kavgası da aynı sonucu veriyor değil mi?

Kemal: Evet, kitlelerin bir kesimini tarikatlar marifetiyle düzene karşı isyan etme noktasından uzaklaştırıyor, devrimcileşmesini engelliyor. Öte yandan, çeşitli konularda düzene karşı tepkileri olan veya olabilecek kesimleri de “*şeriatla karşı olmak*” çerçevesinde kanalize edip, tepkilerini nötralize etmiş oluyor. Burjuvazi deyim yerindeyse, iki türlü de kârdadır. Kitlelerin bir kısmı “şeriat” adı altında etkisizleştirilirken, bir diğer kısmı da “şeriatla karşı” olma adına etkisizleştiriliyor. Bunu bir “komplo” teorisi gibi, burjuvazinin başından sonuna planlayıp hayata geçirdiği bir oyun olarak değil, dinin devlet ve sistem içinde onyıllardır kullanılması politikalarının bir sonucu olarak görmek gerekir.

Dün Refah’tan, bugün AKP’den kurtulmak adına, en gerici, faşist partiler meşrulaştırılıyor. Mesela, daha birkaç hafta öncesine kadar hem kitleler, hem demokrat aydınlar nezdinde en ağır –ve daha da fazlasını hakettiği– eleştirilere tabi tutulan CHP’nin; bugün sırf AKP’nin -yani güya şeriatın- önünü kesme adına desteklenmesi gerektiği söylenmektedir. Ki sohbetimizin ikinci bölümünde “şeriat”ın düzen için nasıl bir tehlike arzettiğini, ne kadar bir tehdit oluşturduğunu da ele alacağız. Esas olarak irtica/gericilik meselesinin ne olup olmadığını açmaya çalıştığımız sohbetimizin bu bölümünü şimdilik noktalıyoruz. Gelecek sayıya görüşmek üzere hoşçakalın.

Konu: İrtica ve Şeriatçılık -2

Şeriatçılık, gericiliktir! Öncelikli hedefimiz ise şeriat değil, faşizmdir!

Sevgili Yürüyüş okurları, hepinizi gönülden selamlayarak başlıyoruz sohbetimize. Geçen hafta başladığımız konuya devam ediyoruz.

İlk bölümün sonunda, “laiklik-şeriatçılık” kavgasında oligarşinin iki türlü de kârda olduğunu, kitlelerin bir kısmını “şeriat” aracılığıyla, bir diğer kısmını da “şeriata karşı” olma adına etkisizleştirdiğinden söz etmiştik.

Yine önceki bölümde gördük ki, “irtica” çoğunlukla oligarşinin, devletin icazeti altında gelişmiştir. Peki “şeriat” söz konusu olduğunda durum nedir?

Özlem: Bunu kısaca şöyle özetleyebiliriz: Dincilik istediği kadar yaygınlaşsın, ama dinciler şeriat düzeni istemeyecek!.. Devletin dinle, islamcılarla ilgili politikası, bir yanıyla da böyle tarif edilebilir.

Mazlum: Yani, islamcılığın yaygınlaşmasına evet, tarikatlara evet, her yerde imam hatiplerin, Kur’an kurslarının yayılmasına evet, ama şeriata hayır!.. Devletin islamcılara yönelik politikalarının **açmazı** da buradadır zaten. İslamcılığın, tarikatların yaygınlaşması, şeriata da şu veya bu biçimde gündeme getirmektedir. Bu yüzden de tarikatların önünü açan, islamcılığı bizzat geliştiren devlet, zaman zaman da o gelişmeyi belli bir seviyede tutmak için operasyonlara, müdahalelere ihtiyaç duymaktadır.

Dinin, oligarşi tarafından halkın mücadelesinin, devrimcileşmesinin karşısında bir barikat olarak nasıl kullanıldığını önceki çalışmalarımızda ele almıştık. O çalışmalarda vurguladığımız gibi, dini kullanma politikası, her zaman oligarşi için “*ipin ucunu kaçıрма*” tehlikesini de içinde barındırmaktadır. İşte bu anlamda oligarşinin temel politikası, dinci güçlerin, şeriat düzeni isteyenlerin **bağımsız bir güç** oluşturmasını engellemek olarak şekillenmektedir. Devletin denetiminde oldukları sürece bir sorun yoktur. Fakat, islamcı

tarikât, parti ve hareketlerin devletin izin verdiğiyle yetinmeyip “şeriat” talep etmeye başladıkları nokta, devletin bir anlamda “**kırmızı çizgisi**” sayılır.

Kemal: Peki bu neden böyledir?

Özlem: Şeriat kelime anlamı olarak “*Yol, geniş yol...*” anlamına geliyor. Bizim için önemli olansa islami literatürdeki anlamı. İslamcı yayınlarda şeriatın tarifi olarak şöyle yazmaktadır:

“İlâhî kanun, dinin amel (uygulama) ile ilgili hükümlerinin bütünü... Dinin zahîrî ve dünya ile ilgili hükümlerinin tamamı.... Dinlerin esas kaideleri ve uygulamaya yönelik hükümleri.”

Yani kısacası, şeriat, kavram olarak, islam'ın hüküm ve kurallarını ifade ediyor. Elbette burada kavram açısından şunu da belirtmekte yarar var. “Şeriat”ın “kitabi” anlamıyla siyasal anlamı arasında da farklılıklar var. Keza, siyasal anlamı da islamcı gruplara göre değişmektedir. Düzen islamcıları, onu egemen sınıfların kabul edebileceği bir çerçeveye oturtmaya çalışırken, “radikal islamcı” olarak nitelendirilen kesimler onu bir **sistem** olarak tanımlamaktadırlar.

Dinci çevrelerde, “şeriatçı” suçlamalarına karşılık, yaygın olarak “*Her müslüman aynı zamanda şeriatçıdır*” savunması geliştirilmiştir. Bununla, şeriatın, “*her müslümanın kendi inancını yaşaması*” anlamına geldiği ileri sürülerek, burjuvaziye “korkmayın, şeriattan size tehlike gelmez” denilmektedir. Bu tanımla islamcılar aslında takiiye yapmakta ama sadece kendilerini kandırmış olmaktadır. Burjuvazi, neyin ne olduğunu kuşkusuz biliyor.

Tayyip Erdoğan da aynı takiiyenin bir parçası olarak “*her müslüman şeriatı savunur*” diyordu. Yani görünümde Tayyip de, Selefiler de, Taliban da, El Kaide de şeriatçı... Ama şeriattan hepsinin anladığı farklı.

Takiyyeler, icazetçi tarifler bir yana bırakılacak olursa, şeriatçılıktan anlaşılması gereken islamın kurallarının, hukukunun **bir siyasal sistem olarak** egemen hale getirilmesidir. “*Her müslüman şeriatçıdır*” gibi deyişler, mevcut durumda tartışmanın siyasal boyutlarını örtmektedir.

Kemal: Evet, bir “sistem” olarak ele aldığımızda, şeriat, Kur'an hükümlerine uymayanların kafir diye nitelendirildiği, cezalandırıldığı bir sistemi gerektirir her şeyden önce. Kur'an hukuku yürürlüğe girer doğal olarak. Peki başka?

Şeriat'ın **köleliğe** bir itirazı yoktur. Eğer şeriat Kur'an ise, olmaması da gerekir.

Şeriat, kadınların erkeğin kölesi olarak görülmesidir.

Şeriat, ekonomide sömürücü bir sistem demektir. Peygamberin yaşadığı

dönemin ekonomisi, köleciliğın kalıntılarının da sürdüğü bir feodal sistemdi. Bunun bugünkü karşılığı kapitalizmdir. Çünkü şeriatın kendine özgü bir ekonomik modeli yoktur. Ama sömürücü egemen sınıfın ekonomisine uyumludur.

Daha buna benzer birçok şeyi sıralayabiliriz; ama sanırım bu çalışma açısından gerek yok. Özetle şunları söyleyeyim. Şeriatta bir dayatma vardır, hak ve özgürlüklerin “din” adına yokedilmesi vardır. Sömürünün ve baskının din adına meşrulaştırılması vardır. İnsanlığın kazanımlarının reddi vardır. Dolayısıyla şunu belirtmeliyiz ki; **şeriatçılık gericiliktir.**

Mazlum: Bugün çeşitli şeriatçı güçlerin emperyalizme karşı direniş içinde olması, emperyalizm karşısında halkların cephesinde yeralıp, emperyalizme karşı direnme anlamında “ilerici” bir konumda bulunmaları, şeriatın gerici olduğunu değıştirmez. Emperyalizm karşısında **ilerici olan şeriatçı anlayış değıil**, söz konusu hareketlerin emperyalizme direnişidir. Bu ikisi birbirine karıştırmamalıdır.

İslamcı hareketlerin hedeflediğı şeriatçı düzen, gericidir. Çünkü, “*islamın kurallarının tüm hayata hakim olması*”, yukarıda da belirttiğimiz gibi, insanlığın toplumsal gelişme açısından yüzlerce yıl geriye götürülmesidir. Keza, “*islamın kurallarının tüm hayata hakim kılınması*” bir **gerici diktatörlük** olmaksızın mümkün değıildir. Nitekim, Afganistan, İran, Suudi Arabistan gibi şeriatın uygulandığı ülkelere bakıldığında bu gerçek tartışılmaz biçimde ortadadır.

Kemal: Şimdi de burada şunu sorabiliriz: Ülkemizdeki islamcılar, Afganistan’daki, İran’daki, Suudi Arabistan’daki gibi bir şeriat düzeni istiyorlar mı? Bir de şu var elbette; ülkemizdeki islamcılar denilince, tek, homojen bir islamcılık yok. Erbakan islamcılığı var, AKP islamcılığı var, İBDA-C gibi grupların, Özgür-Der gibi çevrelerin temsil ettiği islamcılık var. “*Şeriat tehlikesi var mı yok mu?*” sorunu açısından bakıldığında, bugünkü tartışmalar itibariyle madem ki “şeriat tehlikesi” AKP’nin iktidar olmasıyla, Çankaya’ya çıkmak istemesiyle açıklanıyor. O zaman AKP’nin, onların temsil ettiği islamcılığın şeriatı ne kadar istediğine bakacağız.

Özlem: Düzen islamcılığı, Tayyip Erdoğan’ın söylemiyle “*her müslüman şeriatçıdır*” dese de, bir sistem olarak şeriatı istemezler. Başka bir deyişle düzen islamcılığının aslında bir “**düzen değıişikliği**” hedefi yoktur. Sahip oldukları ekonomik, siyasi güce bu düzen içinde, bu düzenin imkânlarıyla sahip olmuşlardır; bu anlamda bunları kaybetmemek için de, aslında bu düzenin sürmesini istemektedirler.

AKP nezdinde “şeriatçılık” tehlikesinden sözedilmesi, işte bu anlamda “abartma” ve saptırmadır.

Tarikatların gücünü kullanarak peşpeşe holdingler kuranların, insanların islami inançlarını istismar ederek fabrikalara, market zincirlerine sahip olanların “*bir lokma bir hırka*” düzenine dönmeye razı olmaları düşünülemez bile.

Fakat şunu da vurgulamak gerekir ki, bugün şeriatın geçerli olduğu ülkelerde de aslında “**tarife uygun**” bir şeriat söz konusu değildir. Şeriatı en katı biçimde savunanların bile, onu ne kadar uygulayabilecekleri tartışmalıdır. İran’da, Suudi Arabistan’da uygulanan şeriat, “islam hukuku”nun, “Kur’an emirleri”nin bire bir uygulanması değil, **kapitalizme uydurulmuş bir şeriat**’tır.

Düşünün; bu ülkelerdeki burjuvalar, mallarının kırkta birini zekât olarak verseler, nasıl “**sermaye birikimi**” sağlayacaklardı? Ayetullahlar, nasıl ülkenin en büyük toprak ağaları haline geleceklerdi?

AKP’nin yöneticilerini, AKP’ye destek veren büyük ve orta burjuva kesimleri düşünün. Hepsi, hem ekonomik, hem siyasi olarak bu düzende palazlanmış, bu düzen içinde kurumlaşmışlardır. Bu düzenin nimetlerinden en üst düzeyde yararlanmaktadırlar. Bu yüzden islamcı tabana karşı “şeriatı yana” bir görünüm vermeleri, tamamen aldatmacadır, istismardır.

Kemal: Özlem’in anlattıklarının ardından ülkemiz somutunda şu soruyu soralım. Madem AKP islamcılığı şeriat istemez, o halde şeriatçılık bir tehlike değil mi, şeriatçılığa karşı mücadele etmek gerekmez mi?

Mazlum: Şeriatçılığa karşı mücadele, düzene karşı mücadelenin bir parçasıdır. En azından bugün için böyledir. “Şeriatçılık” bugün ülkemizde “yakın bir tehlike” midir? Biz çizgimizi bu noktadan belirlemeyiz. Soruyu şöyle sorarız: Bugün ülkemizde demokrasinin önündeki temel engel nedir?

Bu sorunun cevabı eğer “şeriat” olsaydı, yöneleceğimiz öncelikli hedef de şeriatçılar olurdu.

Fakat demokrasinin önündeki asıl engel, **emperyalizm ve işbirlikçi tekeli burjuvazidir**; onların uyguladığı **faşizmdir**. Dolayısıyla, MGK gibi “*öncelikli tehdit*” değerlendirmesi yapacak olursak, halkımız için öncelikli tehdit, yakından da öte, varolan tehlike, emperyalizm ve faşizmdir.

Bundan şeriate karşı mücadele gereksizdir, verilmemelidir gibi bir sonuç çıkmaz elbette. Şeriate karşı mücadele de, gericiliğe karşı olan muhtevası nedeniyle demokrasi mücadelesinin bir parçasıdır.

Şeriate karşı mücadelenin mevcut konjonktürde birkaç boyutu vardır. Bunlardan birincisi; gerek siyasi iktidarlar (AKP iktidarı ve benzeri), gerekse de doğrudan tarikatlar, dinci diğer örgütlenmeler aracılığıyla toplumsal yaşam içinde gündeme getirilen dayatmalara karşı tavidir. Toplumsal yaşamın “dini kurallara”, islami yasaklara göre düzenlenmesi kabul edilemez. Bu tür dayatmaların küçüğü, büyüğü, önemlisi, önemsizi olmaz; hepsi gericiğin

bir biçimidir ve hiçbir biçimi kabul edilemez. İkinci olarak dinci örgütlenmelerin halka, devrimcilere karşı saldırılarına karşı mücadeledir. 1980 öncesi Akıncılar, ‘80 sonrası farklı adlar altında örgütlenen islamcılar, zaman zaman devrimcilere karşı saldırılarda yer almışlardır. Keza Maraş, Sivas katliamlarında da şeriatçılar vardır. Bu anlamda bu tür örgütlenmelere karşı mücadele de hem düzene, hem şeriatçılığa karşı mücadelenin parçasıdır. Üçüncü olarak da şeriatçılığa karşı, insanların inançlarının istismar edilmesine karşı ideolojik bir mücadele yürütölmek durumundadır... Çünkü şeriat toplumsal olarak geri bir düzeni hedefler, dolayısıyla ilerici, devrimci güçlere de, demokrasiye de karşıdır. İslamcılarının basın yaygın organlarının büyük bir bölümünün temel politikalarının devrimcilere, komünizme düşmanlık üzerine şekillenmesi tesadüfi değildir.

Hatta öyle ki, düzenin islamcılara karşı şu veya bu biçimde baskı uyguladığı dönemlerde bile onlar iflah olmaz bir anti-komünizm kampanyası sürdürürebilmektedirler.

Fakat yine de bu olgu, bizim mücadelemizin asıl hedefinin onlar olacağını, olması gerektiğini göstermez. Bizim sorunumuz sistemlidir. Şeriatçılığa karşı mücadele de, dini inançlara, dini inancı olan insanlara karşı bir mücadele değil, gericiliğe karşı bir mücadeledir; bu ayrım konularak sürdürölmelidir.

Demokrasinin önündeki esas engel ise, sınıfsal olarak emperyalizm ve oligarşidir. Halka karşı baskı ve zulüm uygulayanlar, anti-demokratik uygulamaların, işkence, infaz, katliam, politikalarının asıl sahipleri bunlardır. “Demokratikleşme” demagojilerinden hiç vazgeçmeksizin faşizmi kesintisiz sürdüren bunlardır. Mücadelemizin baş hedefi de bunlardır. Bu anlamdadır ki, emperyalizmle, oligarşiyle, faşizmle uğraşmayıp, şeriatla uğraşmak, mücadelenin yönünün, hedefinin saptırılması anlamına gelir.

Kemal: Bu “saptırma”, burjuvazi açısından da, islamcı güçler açısından da, kitleleri kendi yanlarına yedeklemeye hizmet eder. Çünkü, burjuvazinin “şeriat tehlikesi” ıırtkanlığı da, islamcılarının “din elden gidiyor” ıırtkanlığı da aslında iktidar kavgalarını gizlemek veya meşrulaştırmak için öne çıkarılan söylemlerdir. Bu iktidar kavgasının nasıl şekillendiğini görmek için biraz tarihe dönmekte yarar var, değil mi Mazlum?

Mazlum: Evet, dönelim. Tarih her zaman öğreticidir. Osmanlı yönetiminde “ulema”nın gücü ve etkisi 1800’lerin ikinci yarısından itibaren gerilemeye başlamıştır. Tanzimat dönemi reformları, meşrutiyet hareketleri, anayasa reformları, hepsi saltanatla birlikte, hatta ondan daha çok “dinsel” etki ve yetkileri de tırpanlayan gelişmelerdir.

Şeriatçılarının Osmanlı’da ve Cumhuriyet döneminde “din adına” sürdürdükleri kavgalar, “halkçı” bir nitelik göstermekten çok, egemen sınıflar ara-

sı bir iktidar kavgası niteliği gösterir.

Osmanlı dönemine bakıldığında, “ulema”nın önderlik ettiği ayaklanmaların önemli bir kısmının ıslahat hareketleri, Gülhane Hattı Humayunu, Tanzimat dönemi reformlarının arkasından meydana geldiği görülür. Şeyhülislam ve öteki din ileri gelenleri, söz konusu reformlarla yetki ve etkilerinin sınırlandırılmasına karşı, iktidar kavgasında güç kazanabilmek için vergiler ve baskı altında inleyen halkın yönetime karşı tepkilerinden de yararlanmaya çalışmış, bu yanı sıra muhalefetlerine ekonomik bir dayanak da sağlamaya çalışmışlardır. Fakat bu çıkışlar, sürecin gelişimini durduramamıştır.

1850'lerden sonra bu kesimlerin ulemanın devlet yönetiminde gücü iyice gerilemeye başlar. Eğitim sisteminde yapılan değişiklikler, Medresenin gücünü de büyük ölçüde sınırlar.

İşte bu dönemde Osmanlı iktidarında şeriatçı kesimlerin “**fetva darbesi**” gerçekleşir. Şeyhülislamın fetvasıyla Sultan Abdülaziz tahttan indirilerek yerine Abdülhamit geçirildi. Yönetim üzerinde dini yetkililerin ve dinciliğin etkisi artar bu dönemde.

Fakat ilginçtir, -belki de aslında söz konusu olan islamcılar olunca pek ilginç değil- islami otoritenin etkisinin arttığı bu dönem, aynı zamanda emperyalizme daha büyük tavizlerin verildiği bir dönemdir.

Aynı “islamcı” bir partinin ülkemiz tarihinde ilk kez “tek başına” iktidar olduğu AKP döneminin, aynı zamanda ülkemizin emperyalist tekellerin yağmasına en çok açıldığı dönem olması gibi...

Özlem: Cumhuriyet döneminde de kavgada aynı etkenler geçerli. İrtica, şeriat konulu gündemlerin, veya ezanın Türkçe veya Arapça okunması, imam hatiplerin açılıp açılmaması gibi tartışmaların önemli bir bölümü, iktidar kavgasının bir parçası olarak gündeme gelmiştir. Ancak Cumhuriyetin kuruluşu döneminde bu kavga, daha çok yeni bir sistemin kuruluşu ve ona karşı çıkan güçlerin kavgasıydı ve bu anlamda da elbette zaman zaman ilerilik-gericilik kavgası muhtevasını kazanıyordu.

Cumhuriyetin kuruluş döneminde bilindiği gibi, halifelik kaldırılmış, tekke ve zaviyeler kapatılmış, cüppe, sarık giymek yasaklanmış, tarikatçılık suç sayılmıştır.

Yapılanların kapsamı, sadece tarikatçılara yönelik bir uygulama olmanın ötesindedir. Ekonomik, siyasal ve sosyal olarak yeni bir sistemin kuruluşu söz konusudur. Bu yeni sistemin sürdürülebilmesi, önceki feodal güç odaklarının dağıtılmasını, toplumsal yaşamın kurallarının değiştirilmesini gerektiriyordu.

İslamcılar, bir dönem yeraltına inmek zorunda kalan tarikatlar, yıllarca bu yeni düzenlemeleri Kemalizmin “**materyalist**” olmasıyla, **din düşmanı** olmasıyla açıkladılar. Oysa Mustafa Kemal ne materyalistti, ne de din düşmanı!

O pragmatik bir ihtilalciydi, yeri gelmiş kitleleri savaşa katmak için “*hilafeti ve saltanatı kurtarmak için*” söylemini kullanmış, yeri gelmiş Sünni ve alevi ileri gelenleriyle görüşmeler, anlaşmalar, ittifaklar yapmış, hatta birinci meclise birçok şeyhin, hocanın seçilmesini bizzat sağlamıştır. Ancak aynı Kemalist kadro, iktidarını pekiştirmek için de onları tasfiye etmekten geri durmamıştır. Burjuva devletin inşası, feodal dönemin güçlerinin, saltanat ve hilafetin, ulemanın, tarikat temelli örgütlenmelerin tasfiyesini gerekli kılıyordu. İşte bu tasfiye karşısında toplumdaki yerlerini, ayrıcalıklarını kaybeden şeyhler, tarikatlar, Kemalizme muhalif konuma geçmişlerdir. Bu dönemde çeşitli ayaklanmalar, çatışmalar oldu, bunlar, materyalizmle islamın çatışması değil, yeni bir devletin kuruluş sürecindeki iktidar mücadelesinin tezahürleriydi. Bugünkü çatışmalar içinde de bu tarihi geçmişin en azından kültürel, ideolojik, moral etkileri sürmektedir.

Mazlum: Tarikatların sürecini de kısaca özetleyelim:

Tek parti -CHP- döneminde şeriatçı kesimin örgütlenmesi ve gelişmesinin önüne büyük ölçüde set çekilmiştir. Ancak, çok partili sisteme geçişin ortaya çıkardığı kısmi özgürlüklü ortam ve asıl olarak da Demokrat Parti'nin CHP karşısında güçlenmek için şeriatçı, tarikatçı çevrelerle ittifaka girmesi, şeriatçı kesimin giderek yeraltından çıkıp örgütlenmesini ve gelişmesini beraberinde getirdi. Ondan sonra kısa kesintiler dışında, denilebilir ki, tarikatlar sürekli olarak oligarşinin içinde çeşitli kesimlerin sürekli himayesinde oldular, sürekli geliştirildiler...

1960 askeri yönetimi, şeriatçı kesime karşı da tavır almıştı. Nurcuların, çeşitli tarikatların ileri gelenleri tutuklandı. Ama ordunun bu tutumu 12 Mart darbesinden sonra değişti. Dini ve dolayısıyla tarikatları kullanma politikası hakim hale geldi. Orduda birlikler içinde cami, mescit yapımlarına başlandı.

Bu politika bilindiği gibi, 12 Eylül askeri yönetiminde en uç noktalara taşındı.

Dinin devlet tarafından daha açıkça kullanılmaya başlandığı 70'li '80'li yıllar, islamcılığın ve şeriatçılığın bizzat emperyalizmin himayesinde tüm dünyada geliştirildiği yıllardır. Emperyalizm ve oligarşi için asıl tehlike halk kurtuluş savaşları olarak tespit edilmiştir ve buna karşı islami akımlar, şeriatçılık, teşvik edilmiştir.

Bu anlamda da dini temeldeki faaliyetlerin ve örgütlenmelerin önü açıldı. Tarikat örgütlenmeleri Milliyetçi Cephe iktidarları döneminde giderek legalleşip daha açık faaliyet yürütmeye başladılar. Bu gelişim 12 Eylül'de de kısa bir dönem kesintiye uğramanın dışında sürdü.

Ve bilindiği gibi bu sürecin sonucunda 28 Şubat'a gelindi. İpin ucu biraz kaçmıştı. Üstelik oligarşiyi zorlayan başka gündemler de vardı. "**Şeriat tehlikesi**" yaygarası ile, hem islamcı harekete karşı bir çeki düzen verme ope-

rasyonu yapıldı, hem de halkın Susurluk nezdinde devlete yönelen tepkileri “şeriatçılık-laiklik” kavgası içinde boğulmaya çalışıldı. Ki kısmen de başarılı olundu bu politikada.

28 Şubat’ın nedenlerinden biri, “*din üzerindeki denetimini elinden kaçırmaya başlayan ve tarikatlara kaptıran devletin denetimi tekrar ele geçirmek, bu çevreleri disipline ederek düzen dışına yönelmelerini engellemek için adım atmasıdır.*” Çünkü bu denetim, disiplin sağlanamazsa düzeni korumak için uygulanan politikanın kendisini vurma tehlikesi de vardır. Türkiye'nin bir İran, bir Afganistan olmasının bugün için maddi zemini yoktur ama yine de ipin ucu kaçırıldığında, en azından ileride oligarşinin sorunlarına, krizine başını ağrıttacak bir yenisinin daha eklenmesi ihtimali vardır... Keza 28 Şubat ve sonrasında tanık olduğu gibi, kavga aynı zamanda tekellerin, gelişmekte olan çeşitli burjuva kesimlerle rant kavgasıdır. Bu kavgaya da “laiklik-şeriat kavgası” görünümü verilmiştir. Oysa açıkça iç pazarın paylaşılması kavgasıdır.

Laiklik-şeriatçılık olarak sunulan kavganın egemen sınıflar arasında bir güç ve iktidar kavgası olduğunun en iyi göstergesi, bu kavgada malzeme yapılan olguların kâh öne çıkarılması, kâh unutulmasıdır. Türban, sarık, Kur’an kursları, iktidar kavgasının aracı olarak dönem dönem öne çıkarılmakta, sonra taraflar arasında belli bir uzlaşma olunca bunlar unutulmaktadır. Mesela, kavga kızışınca, Fatih’in Çarşamba semtinde sarık operasyonu yapılmakta, birkaç “izinsiz” kuran kursu basılmakta, ama sonra hepsi olduğu gibi bırakılmaktadır. Bir bakıyorsunuz “şeriat” tehlike haline gelmiş, bir bakıyorsunuz, aslında değişen hiçbir şey olmadığı halde tehlike geçivermiş!!!

Kemal: Sohbetimizi burada yavaş yavaş toparlayalım. Bir düşünce; bir inanç, eğer toplumsal yaşamın tümünü düzenleme iddiasındaysa, o artık “kişisel bir inanç” olmak sınırlarını aşmış, siyasal bir sistem özelliği kazanır. Şeriatçılık da bu nitelikte bir sistemin adıdır. Bu anlamda da şeriatçılığın değerlendirilmesi salt bir “inanç” olarak değil, bir sistem olarak ele alınır. Böyle ele alındığında da, şeriatçılık, toplumsal ilerlemeye karşı, tarihin tekerleğini geriye çevirmeye çalışan bir anlayıştır ve bu yanıyla da gerici olduğundan hiçbir kuşku yoktur. Sonuç olarak şunu belirtmeliyiz ki; laiklik-şeriatçılık ekseninde sürdürülen kavga, halkın çıkarlarının savunulduğu bir kavga değildir. Laikçi kesimler, halka karşı dini kullanmaktan hiç vazgeçmediler, yarı da yine kullanacaklardır. Öte yandan “islamcı” kesimler, çıkarlarını nasıl sürdürebileceklerse, o kılığa girdiler hep; adil düzen savunucusu, milli görüşçü, şeriatçı, laikliğe karşı, ılımlı islamcı, muhafazakâr demokrat, hepsi bu düzeni sürdürmek içindi. Onlar, kendi kavgalarını veriyorlar. Halkı aldatarak kendilerine yedeklemeye çalışıyorlar. Ne inançlar, ne demokrasi, umurlarında değildir. Halk da kendi kavgasını vermek durumunda. Haftaya görüşmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Parlamento ve Parlamentarizm -1

Aslolan, sistemin görünümü değil, sınıfsal niteliğidir

Sevgili Yürüyüş okurları, merhaba. Burjuva siyaset sahnesinde de, solda da seçim büyük ölçüde gündemi kaplamış durumda. Ama elbette seçimi herkes farklı amaçlarla, farklı biçimlerde ele alıyor. Biz nasıl ele alacağız?

Halkın hoşnutsuzluğunun, oligarşi içi sorunların çözümsüzlüğünün tırmanma eğilimi gösterdiği hemen her dönemde oligarşinin başvurduğu araçlardan biri de seçimlerdir. Bu yanıyla bakıldığında da seçimlerin burjuvazi açısından kitlelerin tepkilerinin, hoşnutsuzluklarının sandıkta eritilmesi amacını taşıdığı görülür. Burjuva siyasetçilerin seçimleri “toplumun gazını almak” olarak tasvir etmesi boşuna değildir. Oligarşinin onyıllardır hiçbir dönem normal seçim zamanını bekleyemeyip erken seçim kararı almak zorunda kalması da bunu gösterir.

Seçim sorununu tartışırken en başta bu amacın farkında olmak gerekir. Neden böyle diyoruz? Çünkü, doğru bir seçim politikası, seçimlerin, parlamentonun sistem içindeki yerini, konumunu, rolünü doğru tespit etmekle mümkündür.

Sohbetimizin ilk bölümünde seçim ve parlamentonun niteliği konusunu, devamında da seçim tavrını ele alalım. Sözü Özlem'e veriyorum.

Özlem: Seçimler bir aldatmacadır diyoruz. Fakat, birinci olarak, geniş kitleler için henüz böyle değildir; ikincisi, seçimler, parlamento tarihin gündemine bir “aldatmaca” olarak gelmediler. Bu iki açıdan da sorunun ele alınması gereken birçok yanı var. Şöyle başlayalım.

Burjuva demokrasisi, siyasal katılım açısından insanlığın ulaştığı en ileri düzey olarak sunulur. Bu sistem içinde çok partililik, seçimler ve parlamento kutsanır.

Burjuva demokrasisi, bu mekanizmaların “halkın ülkeyi yönetmesini” sağladığını, “halkın taleplerinin yerine gelmesine” aracı olduğunu iddia eder. Seçim sonuçlarını yorumlarken sıkça kullanılan kavramları hatırlayın. “*Halk falan partiye tokadı indirdi*”, “*halk falan partiyi iktidar yaptı, falana sen bi-*

raz dinlen dedi...”

Seçimler, sistemin literatüründe **“halkın hakemliğine başvurmak”** olarak da adlandırılır.

Böyle mi gerçekten?

Görünürde halk istediği partiye oy veriyor, istediği adayı seçiyor.

Ama işin esasında olay böyle cereyan etmiyor. İkincisi, sistemin insanlık için ideal olup olmadığına karar verebilmek için, onun **sınıfsal** niteliğine bakmak durumundayız... Sınıfsal niteliğine daha sonra tekrar değinmek üzere, şu iddialarına bakalım.

Parlamentarizmde, demokrasi, seçimlerin **doğrudan** ve **genel oyla** yapılmasıyla özdeşleştirilmiştir adeta. Burjuva bakış açısından bir ansiklopedide şöyle yazıyor mesela:

*“Çağdaş devletlerin yasama meclislerinin başlıca özelliği topluluğun genel çıkarlarının siyasi alanda temsil edilmesidir.. Vatandaşlar doğrudan ve genel seçimle temsilcilerini seçerse, burada **eksiksiz temsil** edilme söz konusudur..”*

Görüleceği gibi, **eksiksiz temsil**, genel oyla özdeşleştiriliyor.

Sadece belli bir ekonomik düzeye sahip olanlara veya sadece erkeklere oy halkının tanındığı sistemlerde temsilin sınırlı olduğu doğrudur ama salt genel oyla da eksiksiz bir temsile ulaşıldığını söylemek, mümkün değildir.

Mazlum: Bu noktada sanırım parlamentoların oluşumuna kısmen değinmek gerek. Bu siyasal temsil biçimi, yüzyıllar içinde adım adım gelişerek ortaya çıkmıştır. Mesela ilk önce, krallar, danışma meclisleri oluşturdular. Başlangıçta kral kimlere danışacağını kendisi belirliyordu. Bu meclislerde feodal soylularla din adamları yeralıyordu. Kapitalizmin uç vermeye başlamasıyla birlikte tacirlerin, sonra burjuvaların da bu meclislere alınması gündeme geldi. Burjuva devrimleriyle birlikte ise bu defa, adım adım emekçilerin “seçme ve seçilme hakkı”nı kazanması gündeme geldi. 13. 14. yüzyıla kadar uzatılan geçmişleriyle İngiltere ve Fransa parlamentoları bu tarihi gelişimde diğerlerini de şekillendiren bir rol oynadılar.

Sistem, biraz önce de belirttiğimiz gibi aslında başlangıçta zaten içine sadece belli kesimleri almıştır. Genel oy, insanlık tarihi açısından oldukça yenidir aslında. Parlamentoların tarihi boyunca, sömürücü egemen sınıflar, sürekli olarak bu meclislere girmenin önüne engeller çıkarmış, sınırlamalar koymuşlardır. Demokrasinin ilk örneği olarak bilinen Eski Yunan sitesinde, Romalılar’da da buna benzer sınırlar vardı. 20. yüzyılın başına kadar da seçme veya seçilme hakkı sadece belli bir servete sahip olanlara ve erkeklere özgü idi.

Peki durum günümüzde farklı mı? Kağıt üzerinde büyük ilerlemeler var

tabii... Ama gerçekte, sınıflı toplumlarda ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel farklılıklar, eğitim farklılıkları ve hatta dini, milli birçok neden seçme seçilme hakkının önüne görülür ve görülmez engeller koymaktadır. Ve doğal olarak yoksullar, ezilen uluslar, kadınlar, bu haktan fiilen yoksun bırakılmaktadırlar.

Bugün, partilerin vitrinlerine koyacakları bazı isimler hariç, cebinde 40-50 milyarı olmayanın aday adayı olup seçilmesi mümkün değildir. Partiler, resmen 2-3 milyar aday adaylığı başvuru parası almaktadır. Buna yakın bir miktarı il-ilçe örgütlerine “bağış” yapmak şartı da unutulmamalı. Sonrasında seçim kampanyası masrafları ve benzeri... Yani tablo şudur; çok büyük bir zenginliğe sahip olmayanların veya zengin bir grup tarafından desteklenmeyenlerin seçilme hakkı diye bir şey söz konusu değildir.

Mekanizma böyle olduğu içindir ki, işçiler, köylüler ülkemizdeki mecliste hemen her dönem ya hiç olmamış, ya göstermelik, bir avuç olarak varolmuşlardır.

Bir terslik yok mu bu tabloda; çoğunluk olanlar, parlamentoda azınlık; daha doğrusu azınlık da değil, göstermelik, vitrinlik olarak varlar. Politik temsil edilme anlamında ise hemen hemen hiç yoklar...

Kemal: Evet, ilginç bir tablo çıktı şimdi. Yarım asır, bir asır öncenin seçimlerinde seçilme konusunda “şu kadar mülk sahibi olmalı, şu kadar vergi vermiş olmalı” diye sınırlar konuluyormuş, burjuva demokrasisinin geliştiğinin iddia edildiği 21. yüzyılda durum hiç de farklı değil; kağıt üzerinde farklı şeyler yazılı olsa da, fiili durum aynı...

Bir de biliyorsunuz, “baraj” sistemleri var. Bu da burjuva demokrasisinin “katılım ve temsil” iddiasını kendi içinde zayıflatan, hatta çürüten yanlarından biridir.

Bildiğiniz gibi, yüzde 10 barajı var. Bu mevcut seçim sistemi içinde “ülke barajı” olarak adlandırılıyor. Bir de çevre barajı vardı 1991 seçimlerine kadar. 1983, 1987 ve 1991 TBMM seçimlerinde uygulanmıştı. Belli bir bölgeden milletvekili çıkarmak için, o çevre bazında yüzde 17-50 arasında barajı aşmak gerekiyordu. Sonra kaldırıldı bu baraj. Ama genel baraj sürüyor. Ülkemizdeki yüzde 10 gibi yüksek bir baraj, ama aslında bu baraj tüm burjuva demokrasilerde değişik oranlarda var.

Bu durum, bugün ortaya çıkmış da değildir. 12 Eylül’de baraj sistemleri konularak temsil daha da daraltılmıştır ama aslında hemen her dönem böyleydi. Bakın, 1980’de yayınlanan bir Devrimci Sol bildirisinde şu satırlar geçiyordu:

“Hep bildiğimiz gibi seçimler, burjuva yutturmacası olarak süregelmekte ve bir avuç sermayedar, tefeci, toprak ağası sürekli meclisi elinde tutmaktadır. Emekçilerin, değil meclise girme, aday olma şansları dahi yoktur.”

Devamındaki bir cümleyi de aktarayım: *“Kokuşmuş parlamentonun bur-*

juva-feodal pisliklerini her gün görmektesiniz. Böylesi bir meclise girmeniz mümkün değil; girseniz dahi gerçekleri haykırıp iktidara gelmeniz imkânsız. Kazara iktidara gelseniz bile burjuvazinin ve emperyalizmin silahlı saldırısı karşısında iktidarı nasıl koruyacaksınız?”

Mazlum: Sistemin teorisyenleri, savunucuları, birden fazla partinin olmasının, genel oy hakkının tanınmasının, seçimlerin yapılmasının ve parlamentonun varlığının, “**demokrasi**” için yeterli olduğunu iddia ediyorlar.

Bu o kadar çok işlenmiş bir şeydir ki, zaman içinde geniş kitleler tarafından adeta tartışılmaksızın kabul edilen bir olgu haline gelirken, zaman içinde aydınların, küçük-burjuvazinin önemli bir kesimi de bu tanıımı kabul etmişlerdir. Örneğin, çok partililikle demokrasi öyle özdeşleştirilmiş ki, bizim gibi faşist bir yönetim sırf “çok partili” olduğu için demokrasi olarak pazarlanırken, sırf çok parti olmadığı için sosyalist rejimler “totaliter rejim”ler olarak adlandırılabilmiştir.

Bu yanılgılara düşmemek için, en başta belirttiğimiz gibi, sistemin sınıfsal niteliğine geliriz sonuçta.

Doğal olarak, burjuvazi, demokrasiyi de, seçimleri de, parlamentoyu da kendi sınıfsal çıkarlarını güvenceye alacak şekilde mekanizmalarla donatmıştır. Seçim sistemleri, parlamentoların yapıları, farklı meclisler arasındaki ilişkiler, yasama-yürütme-yargı arasındaki dengeler, sınıflar mücadelesinin gelişimine bağlı olarak sürekli yeniden şekillenmiştir. Burjuvazi bunları kendi iktidarını koruyacak şekilde değiştirmiştir.

Meselenin en önemli noktası sanırım şudur. Bu değişimler, aslında geriye doğrudur. Mesela, seçim sistemi, ülkemizde de sık sık değiştirilmiştir. Bu değişimlerde amaç, **katılımı, temsili güçlendirmek** olmadı hiçbir zaman. Tam tersine, devrimci, ilerici gelişmelerin parlamentoya yansımaları engellemeye yönelik oldu.

Genel oy hakkının kazanılması, parlamentoların daha geniş kesimlerin temsiline en azından yasal olarak açık hale getirilmesi, bütün bunlar aslında emekçilerin uzun mücadeleler sonucu kazandığı haklardır. Şöyle de diyebiliriz; burjuva demokrasisinin genişletilebilmesi uğruna en fazla mücadele eden ve en çok bedel ödeyen, işçi sınıfıdır. Ama bu sınır ne kadar genişlerse genişlesin, sınıfsal niteliği değişmez, değişmemiştir.

Sistem, mevcut haliyle kitlelerde “*seçim yoluyla parlamentoda çoğunluğun elde edilip iktidarın alınabileceğini, sistemin yanlış, adaletsiz yanlarının düzeltilebileceği*” umudunu yayar. Bu umudu yayabildiği ölçüde de etkili olur.

Burjuva demokrasisinin “çok partililiği” bu aldatmacanın en önemli dayanak noktalarından biridir. Aslında gerçek manada birçok partililik yoktur. Öyle değil mi?

Özlem: Şöyle; görünürde çok parti vardır aslında. Fakat sistem burjuvazinin, bizim gibi ülkelerde oligarşinin partilerinin iktidarı üzerine kurgulanmıştır. Egemen sınıflar, tüm ekonomik güçleriyle, ellerindeki geniş iletişim araçlarıyla, seçim süreçlerinde propaganda, demagoji, reklam, rüşvet, ulufe, tehdit her yolu kullanarak bu partilerin iktidarını sağlarlar. ABD’de yüzyıldır iki parti iktidardadır, bir o gelir, bir öteki. Peki ülkemizde farklı mı? Hayır, ülkemizde de demokrasıcılık oyunu, tahteravallisi DP-CHP savaşı üzerine oturtulmuştur. Bu oyuna MHP, RP (AKP) gibi partiler de eklenmiştir. Sonuçta onlar da kendilerini “merkez sağ” ve “merkez sol” olarak adlandırıp bu mekânizma içinde iktidar olmaya çalışıyorlar.

Sonuçta, ABD’de her seçime 40-50 parti giriyor olsa da, ülkemizde seçime giren partiler 20 civarında olsa da, başka ülkelerde seçimlerde parti bolluğu olsa da, aslında “diğerleri” bu oyunun içine giremezler kolay kolay.

İdeolojik ve programatik olarak içi boşaltılmış işçi partileri, komünist partiler, parlamentoculuk oyununa dahil edilerek, hatta ehlileşmeleriyle orantılı olarak burjuva demokrasisi içinde iktidara ortak yapılarak, bu yanılığlar, oyalamacalar sürdürülmektedir.

Sistemi kabul eden partilere, parlamentonun kapıları açılırken, sisteme çeşitli açılardan köklü itirazları olan partilere ise, parlamento kapılarını kapatmak için burjuvazi elinden gelen her şeyi yapıyor.

Hatta egemen sınıflar, değil bazı partilere parlamentonun kapısını kapatmayı, gerektiğinde parlamentonun kapısını tümenden kapatmaktan da geri kalmıyorlar. Görünürde ve sözlere bakılırsa, parlamento “Demokrasinin en önemli ögesi”dir; **“millet iradesinin sembolü”**dür; fakat o parlamentoların kapısına çok rahat kilit vurulabilmesi, bu sözün temelini olmadığını da gösteriyor. Parlamentoların gerektiğinde **“rafa kaldırılabilecek göstermelik kurumlar”** olması, sömürge tipi faşizm altındaki demokrasıcılık oyununun karakteristik özelliklerinden biridir. Burjuva demokrasilerinde bu pek sık başvurulan bir yöntem olmasa da, tekeller gerektiğinde, parlamenter sistemi sürdürmekten ziyade sistem dışı güçlerin eline geçmesi ihtimali belirdiğinde, faşizm dönemlerinde olduğu gibi, bu mekanizmaları birer birer ortadan kaldırmaktan çekinmiyorlar.

Keza, partiler, **“demokrasinin, parlamenter sistemin vazgeçilmez unsurları”**dır diyorlar ama aynı zamanda **denetlenmesi** gereken, zararlı da olabilecek unsurlar olarak baktıkları da açık. Gençlik, kadın örgütleri kurmalarının yasaklanması, diğer örgütlerle işbirliklerinin engellenmesi ve onlarcasının kapatılması, seçimlere sokulmaması, onlara nasıl bakıldığını da gösteriyor.

Kemal: Sonuç olarak görülmesi gereken, burjuva diktatörlüğü altında, sistemin sadece “hükümet”ini ele geçirmekle, sistemi değiştirmenin mümkün olmadığı, hem teorik analizlerin, hem pratiğin defalarca gösterdiği bir ol-

gudur. Sistem kendi içinde bir bütünlük taşıyor ve hükümet olmakla iktidar olmak, burjuva demokrasilerinde dahi aynı anlama gelmez. Sistemin militarist kurumlarıyla, bürokrasisiyle, açık bir savaşı göze almadan ve buna uygun örgütlenmeye sahip olmadan parlamento aracılığıyla sosyalizmin inşasının yolu açılmaz. Burjuva parlamentarizmin neredeyse **iki asırlık tarihi içinde** bunun tek bir örneği bile yoktur.

Mazlum: Peki o zaman seçimler ne işe yarıyor? İşte bu soruya Lenin Devlet ve İhtilal'de çok özlü bir cevap verir:

“Birkaç yılda bir, egemen sınıfın hangi temsilcisinin halkı parlamentoda temsil edeceğine ve ezeceğine karar vermek — sadece parlamenter-meşruti monarşilerde değil, aksine en demokratik cumhuriyetlerde de burjuva parlamentarizminin gerçek özü budur.” (İnter Yayınları, syf. 60)

Evet, işin özü bu. Burjuva parlamentarizminde seçimlerle halk *“kendisini kimin sömüreceğine, kimin ezeceğine karar verme hakkı”*na sahip aslında. Hele hele faşizmde bu, katmerli şekilde böyledir. Bu anlamdadır ki, seçimlerin *“halkın iradesinin tezahürü”* olduğunu iddia etmek, bir burjuva aldatmasıdır.

Özlem: Peki böyleyse, biz seçimleri, parlamentoyu her durumda kesin kes red mi edeceğiz?.. Sanırım yavaş yavaş sorunun bu boyutuna geçmek gerek.

Kemal: Evet geçelim. Seçimlerin, parlamentonun niteliği ve seçimler aracılığıyla neyin olup neyin olamayacağı konusunda Marksist-Leninistler nettirler. Ancak bu, bizim bunları toptan reddetmemiz anlamına gelmez. Lenin, bu konuda en başta şunu belirtiyor: *“...Asıl sorun şu ki, bizim için zamanını doldurmuş olan bir şeyin, sınıf için zamanını doldurduğuna, yığınlar için zamanını doldurduğuna inanmamak gerekir”*. (Lenin, Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı)

Bu anlamda da seçimler, parlamenter mücadele devrimciler açısından da önemlidir.

Bugün parlamenter imkanlar o kadar çok çevrenin ağzının suyunu akıtıyor ve gözlerini köreltiyor ki, sanki başka hiçbir Marksist-Leninist taktik yokmuş gibi davranılıyor. Oysa, reformizmin, oportünizmin “yararlanma” sandığı durum, çoğu zaman mücadeleyi geriletken bir muhteva kazanabilmektedir.

“Reformist solun ve ona özenenlerin seçim konusundaki temel yanlışı, parlamentoyu araç olmaktan çıkarıp amaçlaştırması, düzenin seçim sahnesini ve parlamentosunu kullanma tavrını ‘kullanılmaya’ çevirmesidir. Demokrasinin devrim sorunu olduğunu bilen, gerçek anlamda halkın iktidarını hedefleyen bir hareket, parlamentoyu bir araç olarak kullanılırken bile,

seçim oyununu reddeden siyasi yaklaşımından vazgeçmez. Parlamento kürsüsünü siyasi teşhir için kullanabilir, seçildiği halde adaylarını parlamentoya göndermeyebilir, ama hiçbir koşulda kitlelerin parlamentoyu bir ‘çözüm yeri’ olarak görmesine hizmet edemez. Bunu yaptığı noktada, düzenin seçim oyununun bir parçası haline gelmiş, demokrasicilik oyununun, yani oligarşinin iktidarının ömrünü uzatmış olur.” (Devrimci Sol, sayı: 17)

Yukarıdaki satırlar, 2002’de yazılmış. Aradan 5 yıl daha geçmiş. Bugün parlamentarizm meselesini daha somut tartışma imkanı var. Şöyle ki; “işçi sınıfının ve emekçilerin *legal parti ihtiyacı*”nın keşfedilmesi üzerine başlayan **legal particilik**, yaklaşık **20 yılını** doldurdu.

Süreç ne böyle bir ihtiyacı ortaya koydu, ne de şu veya bu ölçüde bir ihtiyaç varsa, ona reformizm cevap verebildi. Ki bu durumun başlı başına bir muhasebe konusu olması gerekir. Fakat solun geniş kesiminde görülen böyle bir muhasebe olmaktan çok, “ne olursa olsun meclise girmeyi” giderek her şeyin önüne geçirmek politikasıdır. Parlatmentonun **amaçlaşması**, her geçen gün pekişmektedir.

Mazlum: Sohbetimizin ikinci bölümünde daha geniş ele alacağız ama şimdilik ben de şu kadarını belirtiyim. Seçim tavrı konusundaki yanlışlar, genel ideolojik yanlışlardan, ülkeyi, süreci ve geleceği yanlış tahlil etmekten kaynaklanır.

Ülkemizde bu sorunun kilit noktası şudur: Parlamento, faşizmin bir parçasıdır. Bu anlamda biz, gizli faşizmle aynı anlamda olmak üzere **parlamentar faşizm** kavramını da kullanmaktayız zaten. Şunu kesin olarak ifade edebiliriz ki, faşizmi yok sayan her seçim politikası yanlıştır. Ülkemizdeki sistemi “*eksik gedik de olsa burjuva demokrasisi*” olarak gören ve bunu hareket noktası yapan her seçim taktiği yanlıştır.

Seçimler konusunda devrimci politika ve taktikler, birçok biçime bürünebilir. **Boykot, protesto, aday çıkarma** bunların başlıcalarıdır. Fakat bunlar da kendi içinde çeşitlere ayrılır, süreçlere göre farklı farklı şekillenebilir. Mesela boykotun pasif olarak uygulandığı biçimleri olabileceği gibi, seçimleri engellemeyi, yaptırmamayı amaçlayan biçimleri de olabilir. Bunlar mücadelenin içinde bulunduğu aşamalarla ilgilidir. Şimdilik bu biçimlerin herbirini ayrı ayrı detaylandırmak gerekmiyor. Burada biçim için esas soru şudur: Seçim tavrı, neye göre belirlenecek, neye göre biçimlenecektir?

Tek bir ölçümüz vardır aslında: O da belirlenecek politikanın **devrimi, halkın devrime doğru mücadelesini geliştirmesi**’dir.

Kemal: Sohbetimizi, Mahir’in sözleriyle toparlamak istiyorum. Parlamento ve parlamentar mücadelesi konusunda şu güzel formülasyonu yapıyor Mahir:

“Marksistler, ‘proletarya devleti ancak devrimle kurulabilir’ derken legalitenin olanaklarından, burjuva parlamentarizminin olanaklarından yararlanmayı da ihmal etmezler. Marksistlerin en gerici parlamentolarda bile çalışabileceklerini... Lenin açıkça belirtmiştir.

Ona göre parlamentarizm amaç değil araçtır. Bu nedenle parlamenter eylem Marksistlerin sınındığı bir sınavdır. Ve ince bir çizgidir. Lenin’in ünlü sözü açıktır; ‘Parlamenter eylem bazı kişilere -Marksist geçinen bazı kişilere uşaklık ünvanını, bazı kişilere de sürgün ve ağır hapis cezaları kazandırır.’ (Revizyonizmin Keskin Kokusu’ndan.)

Lenin parlamentarizmin bir **ilke** değil, **taktik sorunu** olduğunu belirtmiştir. Yani her durumda seçimlere katılma veya her koşulda parlamentoyu boykot etmek gibi bir yaklaşım Marksist-Leninist değildir. Ama her durumda devrimi geliştirme, bir ilkedir. Devrim ve sosyalizm mücadelesini geliştirmeyen herhangi bir seçim taktiği, devrimci olamaz. Haftaya kaldığımız yerden devam etmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Parlamento ve Parlamentarizm -2

İflaslara rağmen bitmeyen parlamentarist hayaller

Sevgili okurlarımız merhaba. Seçim sath-ı mailinde adaylar üzerine bolca spekülasyonların yapıldığı, ama “siyaset”in yine pek tartışılmadığı bir haftayı geride bıraktık. “İçinden siyaset geçmeyen bir seçim süreci” yaşıyoruz neredeyse... Solda bağımsız aday tartışması da bir bakıma aynı içeriksizlikle malûl; bağımsız aday parlamentoda ne yapabilir, neye hizmet eder, pek tartışılmıyor. Çünkü bu tartışma doğal olarak parlamentonun niteliği, devrim ve demokrasinin yolu gibi birçok tartışmayı da beraberinde getiren bir tartışmadır.

Evet, biz sohbetimizin ilk bölümünde, burjuva demokrasilerinde ve sömürge tipi faşizm içinde, seçimlerin ve parlamentonun nasıl bir yeri ve işlevi olduğunu ele almıştık.

Lenin’in, “burjuva parlamentarizminin özü, halkın kendini kimin sömüreceğine, hangi egemen sınıf temsilcilerinin yöneteceğine karar vermesidir” sözü, konumuzun özeti idi.

Kısaca seçim tavrı meselesine geçmiş ve onda da seçim için belirlenecek tavrın esas ölçüsünün “*halkın devrime doğru mücadelesini geliştirip geliştirmemesi*” olduğunu belirtmiştik.

Bugün, soldaki parlamentarist hayaller üzerinde duracağız. Sohbetimizin son bölümünde ise, ki bu muhtemelen haftaya kalacaktır; seçimlerdeki boykot, protesto tavrının şekillenışı üzerinde dururuz...

“*Soldaki parlamentarist hayaller*” dedik; peki parlamento üzerine hayaller kurmak, illa her zaman kötü mü, yanlış mı? Konumuzu buradan devam ettirelim.

Mazlum: Burjuva demokrasisi, dolayısıyla burjuva parlamentosu, **burjuvazinin egemenliğinin** bir aracıdır; fakat bu, burjuva demokrasisi ve parlamentosunun proletarya için hiçbir şey ifade etmeyeceği anlamına gelmez. Proletarya, koşullara bağlı olarak burjuva demokratik hak ve özgürlüklerden

yararlanır. Seçimler, parlamento da bu anlamda yararlanılabilecek haklardır. Bu, işin birinci yanı.

İkincisi; parlamentodan yararlanmak farklı bir şey, **parlamentarizm** farklı bir şeydir: *“Devrimcilik **parlamentoculuk** değildir. Parlamentosunun konjonktürel şartlarda yararlanılabilecek birtakım özellikleri ortaya çıksa da, parlamentoculuğun ülkemizdeki tek işlevi, emekçi halkın mücadelesini oligarşinin egemenliğine hapsetmektir.”* (Haklıyız Kazanacağız)

Bu anlamdadır ki, parlamentoya dair politikalar belirleriz, gerektiğinde içine girerek orada da çalışırız ama parlamentosunun halkımızın sorunlarını çözebileceği, oranın bir kurtuluş imkânı yaratabileceği gibi hayaller kurmayız. Tam tersine, işimiz bu hayalleri bozmak, sorunların çözüm yolunu göstermektir.

Kemal: Kısa ve özlü ifade etti Mazlum arkadaş. Seçim politika ve taktikleri meselesi, barışçıl geçiş mi, zora dayanan devrim mi, parlamenter yol mu, silahlı mücadele mi şeklindeki çok temel ayrımların bir tezahürüdür. Bu ayrımlar da doğal olarak dünyanın ve ülkemizin mevcut durumuna ilişkin tespitlerin sonucudur.

Ülkenin sosyo-ekonomik yapısını doğru tespit edememek, doğal olarak politikalarda da yanlışlıklara ve sapmalara yol açar. Mesela, ülkemizde sık sık gündeme gelen cuntalar, darbe tehditleri, muhtıralar karşısındaki tavırlar, bu tespitle yakından bağlantılıdır.

Ülkemizdeki sistemi **“demokrasi”** olarak değerlendirmek, son muhtırada olduğu gibi demokrasi adına AKP’yi savunmaya kadar gidebilmektedir. Bu tartışma, bir “cunta tehlikesi”nin artık aleni hale geldiği 12 Eylül öncesinde de söz konusuydu ve o zaman şöyle demiştik:

*“Devrimci Hareket açısından sorun, **açık faşizm** mi, **parlamenter faşizm** mi olduğu değildi. Sorunu, ülkede var olduğu öne sürülen burjuva demokrasisini faşizm karşısında korumak gerekiyormuş gibi ele almak, yani reformistler gibi meseleyi koymak yanlıştı. Açık faşizmi önlemenin yolu, parlamenter faşizme boyun eğmek değil...dir.”* (Haklıyız Kazanacağız)

Avrupa’yı Mussolini, Hitler faşizmi tehlikesi tehdit ettiği dönemlerde, faşizme karşı burjuva demokrasisini savunmak bir taktik olarak savunulabilirdi. Fakat ya mevcut sistem burjuva demokrasisi değil de, faşizmin bir biçimiyse... Evet, eğer sistemi yanlış tanımlıyorsanız, açık faşizm karşısında parlamenter faşizmi savunma noktasına sürüklenmek hiç de uzak ihtimal değildir. Sürüklenen bu noktada ise, faşizmin parlamentosu, gözünüze demokrasinin zemini gibi görünmeye başlar.

Ülkemiz solunun parlamentarist hayalleri işte bu yanlış bakışla şekillenmiştir.

Biz burada devrimci perspektif açısından parlamenter mücadeleyi ele alı-

yoruz. Devrimi hedeflemeyenler, kaçınılmaz olarak düzenin demokrasıcılık oyununun bir parçası haline geleceklerdir. Fakat her şey böyle yalın çıkmıyor siyaset sahnesine. Bu konuda bir ideolojik mücadeleyi gerekli kılan karmaşıklıklar, görünüle gerçeğin birbirinden farklı olması gibi olgular söz konusudur.

Birincisi, düzen içi bir siyasetin parçası olarak parlamenter mücadele veren reformistlerin birçoğu da **devrimcilik, komünistlik** iddiasındadırlar. Bu noktada doğal olarak onların parlamenter mücadele anlayışlarının ne kadar **devrimci, komünist** olduğunu ortaya koymalıyız.

İkincisi, Marksist-Leninist olma iddiasını taşıyan, buna paralel olarak parlamentarizmi, barışçıl geçiş anlayışını eleştiren, ama buna rağmen, seçim manevralarından, reformist taktiklerden uzak duramayan gruplar da söz konusudur. Onların bu taktiklerinin ne kadar **Marksist-Leninist** olduğunu ortaya koymak da ideolojik mücadelemizin bir parçasıdır. Her iki çarpık görüş de, **iktidar perspektifinden uzak** bulunduğu noktada ortaya çıkar.

Özlem: İktidar perspektifi sanırım bu konudaki en temel verilerden biridir. Şimdi revizyonistler ve oportünistler, parlamenter mücadeleyi esas alma ve barışçıl geçiş konusunda, devrimci çizgi ve politikadan ayrıldıklarını gizlemek için Marks ve Lenin'e başvururlar.

Özellikle başvurulmuş örnekler; Marks'ın istisnai koşullar için **"barışçıl geçiş olabilir"** demesi ve Lenin'in Rusya Parlamentosu Duma'ya katılmayı savunmasıdır.

Birincisi açısından; zaten Marks'ın **"barışçıl geçiş olabilir"** dediği ülkeler sınırlıdır, ABD ve İngiltere gibi ülkeler için, o da belli koşullar altında söylemiştir. Ki, bu koşullar daha o zamanlar ortadan kalkmıştır, bu anlamda parlamentarizmi savunanların tezleri açısından üzerinde durulabilecek bir dayanak değildir.

Kaldı ki, bu konuda Mahir çok önemli bir noktaya değinir. İster barışçıl, ister şiddete dayanan yoldan sosyalizme geçtiniz, nasıl bir iktidar kuracaksınız?.. Bu sorunun cevabı bir turnusol kağıdı gibi reformizmle devrimci çizgiyi ayırt eder. Mahir bu noktada şöyle diyor Bütün Yazılar'da:

"Sınıflar arası parlamentarist yarış ve bu yolla nihai olarak sosyalizme geçilebileceğini kabul eden bütün parlamentocu sosyalist partiler, iktidara geldiklerinde proletarya diktatoryasını kurmayacaklarını açıkça ilan etmişlerdir.

*Çağımızda bu yolu savunanlar **proletarya diktatoryasını** öngörmemektedir. Oysa Marx, istisnai ve de bir ufak ihtimal olarak kabul ettiği bu yön-tem sonucunda mutlaka proletarya diktatoryasını öngörür."*

Lenin'in Duma'ya katılma taktiğine gelince, sanırım boykot meselesinde ona daha ayrıntılı değiniriz. Ben şu kadar söyleyeyim şimdilik; Lenin'in par-

lamentoya yönelik gerek katılma, gerekse de boykot taktiğinin hedefinde devrimci durumu geliştirmek vardır.

Mazlum: Şunu da ekleyelim. Reformizmin parlamentoya ve seçimlere ilişkin bugünkü politika ve taktikleriyle, Bolşevikler'in politika ve taktikleri esasında kıyaslanamaz. Çünkü ikisi tamamen farklı zeminlerde ve tamamen farklı amaçlardadır.

Şöyle ki; "*Legaliteyi kullanma (istismar etme)*", proletaryanın illegal örgütlenmek zorunda bırakılması kadar eski bir politikadır. Sosyalistler, illegal örgütlenme zorunluluğunun doğmasını takip eden dönemlerde, legal imkânları kullanabilmek için "yasal" partiler, dernekler kurmuşlar, bu doğrultuda çeşitli politika ve taktikler geliştirmişlerdir.

Yani, olayın mantığı, **illegalitenin legaliteyi kullanması** şeklindedir. Reformizm için ise artık olay bundan çıkmıştır. Çoğu için illegalite zaten artık lanetlenmesi, mahkûm edilmesi gereken bir şeydir. Kimileri de reformistliğini, düzen içileşmesini gizlemek için illegal örgütü veya illegalite anlayışını hâlâ sürdürüyor görünseler de, esasta birincilerden farkları yoktur.

Burjuvazi, kendi anti-demokratikliğini, faşizmini gizlemek için illegal örgütlenen, şiddeti temel alan örgütlenme ve mücadele yolunu "anti-demokratik" olarak ilan etmiştir. Reformizmin birçok kesimi de bu anlayıştadır. Bakın 1960'ların sonunda reformizm bunu şöyle formüle ediyordu:

Barişçi yol = parlamenter yol = demokratik yol;

Barişçi olmayan yol = ihtilâlcı yol = anti-demokratik yol.

Mahir Çayan'ın dönemin oportünist teorisyenlerinden Kenan Somer'den aktardığı bu formülasyonda görüleceği gibi, ölçü burjuva parlamentarizmidir. Ve ölçüsü böyle olanların parlamenter mücadele konusunda doğru bir politika üretmesi mümkün değildir. Ölçüsü böyle olanlar, parlamenter mücadeleyi mutlak göreceklerdir.

Kemal: Şimdi ölçüsü böyle olanların tarihine bakalım biraz. Türkiye solu, 80 yıllık Cumhuriyet tarihinde sadece birkaç dönem parlamentoya girebilmiştir, o da çok sınırlı sayıda. Fakat buna karşın parlamenter hayaller Türkiye solunu hiç terketmemiştir desek yeridir. Bu alandan yararlanabilecek güçten uzak olduğu, mevcut konjonktürün bu taktiğe hiç de uygun olmadığı koşullarda bile bundan vazgeçmemiştir.

Parlamentocu hayaller, TKP'yle başlar ve bugüne kadar gelir. TKP, illegal bir parti olmasına, komünizmi savunmasına karşın, neredeyse tüm siyasal yaşamını legalleşme için harcamıştır.

Legalleşmek, parlamentoya girerek parlamentoyu kullanmak adına ne pragmatizmlere, ne çarpık ittifaklara başvurulmadı ki bu ülkede?

“Çok partili” hayata geçilirken, parlamento kapılarının kendilerine de açılacağını sanan TKP, Türkiye Sosyalist Emekçi Partisi (TSEP) adıyla yasal bir parti kurdu. Bu dönemde izlenen Kemalizm kuyrukçusu çizgi, TSEP’in kapatılmasını önleyemedi.

Sonra, bu revizyonist çizginin DP’ye –evet, bildiğiniz Menderes’in Demokrat Partisi’ne– savruluşunu görüyoruz. Şaşıracaksınız belki ama, gerek TKP, gerekse de o dönemin birçok ilerici aydını, Demokrat Parti’yle ittifak arayışına girmişlerdir, hatta DP listelerinde yer almak bile gündeme geldi; çünkü, DP’yi **“faşizme karşı demokrasi taraflısı”** olarak değerlendiriyorlardı.

Aynı kafa yapısı, sonraki yıllarda ANAP’ı demokrat olarak görececek, kırk yıllık faşizmin uygulayıcısı Demirel’den bir “demokrat” yaratacak, CHP-SHP çizgisinin kuyruğundan ise onyıllar boyunca kopamayacaktı... Tüm bu büyük politikalar, taktikler, parlamentoya girmek içindi! Elbette parlamentarizm temelindeki politikalar, örgütler dönemlere göre değışti, ama işin reformist özü, pek değışmeden kaldı. Legal partiler açısından bu tarihin özetini de senden dinleyelim Özlem.

Özlem: Özetlemeye çalışayım. Ülkemizde parlamentarizmi amaçlaştıran legal sol partileri üç ayrı dönem içinde ele alabiliriz. **Birincisi**, TİP’in kurulduğu ve o dönem boyunca da adeta “tek legal sol parti!” olarak kaldığı 1960’lardır.

İkinci legal partiler dönemi, 12 Mart sonrasıdır. Büyük bir devrimci potansiyelin varlığının görülmesi, çeşitli kesimleri de bu potansiyeli legal partilere kanalize etme hesapları içine itmişti. Bu çerçevede önce Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP) kuruldu. TSİP, TİP’i “pasif” bir çizgi izlemekle suçluyordu. TİP’liler de Behice Boran önderliğinde TİP’i tekrar kurdular. Keza yine aynı dönemde Mihri Belli önderliğinde Türkiye Emekçi Partisi (TEP), Mehmet Ali Aybar önderliğindeki Sosyalist Devrim Partisi, Kıvılcımlı çizgisinde Vatan Partisi gibi başka yasal partiler de kuruldu. Peki ne oldu?

İllegalite temelinde örgütlenen örgütler bu dönemde hızla gelişirken, birçoğu hatırı sayılır ölçülerde kitleselleşirken, bu legal partiler tam tersine, gelişemediler. Dönemin büyük devrimci potansiyeli içinde ciddi, kitlesel bir güç haline gelemediler.

Tüm legal partiler aynı durumdaydı; çünkü politikaları, varoluş biçimleri, dönemin ve devrim mücadelesinin ihtiyaçlarına cevap vermiyordu.

Bu güçsüzlük içinde, önceki dönemlerin Kemalizm kuyrukçuluğu, CHP kuyrukçuluğu olarak devam etti. 1975 seçimlerinde revizyonistler, reformistler, blok halinde CHP’yi desteklediler. Kürt milliyetçi örgütleri de “Ulusal Demokratik Güç Birliği” adıyla birlik oluşturup parlamentoya milletvekili sokmaya çalıştılar, ancak başaramadılar.

TKP revizyonizmi, seçimlerden sonra da CHP kuyrukçuluğundan vazgeç-

mek yerine, "Ulusal Demokratik Cephe"(UDC) politikasıyla, CHP kuyrukçuluğunun teorisini yaptı. Sözcülüğünü DİSK'in yaptığı UDC ile, "*tüm ilerici güçlerin birliğini sağlamanın*" hedeflendiği iddia edilse de, asıl hedef, CHP'yi TKP'yle ittifaka zorlamak ve bir CHP ittifakında legalleşip parlamentoya girebilmektir.

Solda bu beklentiler hiç bitmedi. Mesela, 1991'de HEP'lilerin SHP ile işbirliği de benzer bir bakış açısı ve beklentinin sonucuydu. Bu verdiğimiz örnek de legal partilerin üçüncü dönemi diyebileceğimiz 1980 sonrası başlayan dönemdir.

Kemal: Bu döneme geçmeden, legal partiliğin en "cezbedici" dönemi olan TİP'e ilişkin bir iki noktayı belirtelim.

Bugün bağımsız aday taktiğini önerenler, sürekli olarak TİP'in 1965 seçimlerinde parlamentoya 15 milletvekili sokması ve onlar aracılığıyla yürüttüğü etkili muhalefet örneğini veriyorlar. Bu örneğin günümüze ne kadar uyduğu ayrı bir konu; ama o gün açısından da TİP'in "başarısı" tartışmalı bir başarıdır.

TİP, aynı zamanda ülkemiz sınıflar mücadelesi açısından, parlamenter bir başarının, nasıl, parlamenter bataklığa gömülmeye dönüşebildiğinin de bir örneğidir. Bu parlamenter başarı TİP'in başını döndürmüş ve ülke gerçeklerinden iyice kopup boş hayaller kurmaya başlamasına neden olmuştur.

TİP, bu "parlamenter başarısı"na kadar, üç aşamalı bir devrim modeli savunuyordu. Sosyalizm, üçüncü aşamayıydı. "*Ama, 1965 genel seçimlerinde TİP, 15 milletvekili ile parlamentoya girince, 'direkt sosyalizme geçiş'i yani 'sosyalist devrim'i savunmaya başlar. Gerekçe, 15 milletvekili ile sosyalist bir partiyi parlamentoya sokan işçi ve köylülerin bilinçlenme seviyelerinin artık yüksek olduğuydu. O halde, eski düşünceler bir yana bırakılmalı, doğru- dan sosyalizmden, sosyalist iktidardan söz edilmeliydi!*"

Görüyor musunuz, aslında sistem içinde oldukça küçük hacimli bir parlamenter başarı nasıl da zafer sarhoşu haline çevirmiş, nasıl siyasi olarak körleştirmiş onları... Hatırlanırsa, 2. Enternasyonal partileri de parlamentizmi ve "barışçıl geçiş" teorilerini, seçim başarılarının ardından teorileştirmişler miydi!! Demek ki aradan yarım asır geçmiş olsa da, reformizm aynı tuzağa, aynı batağa düşmekten kurtulamıyor.

Yani, 65 seçimleri aynı zamanda reformizmi, parlamentarizmi pekiştiren bir sonuç yaratmıştır. Sonrası malumdur; parlamenter hayallerin yerle oluşudur. Sonuçta ise, "*burjuva parlamentosunu ele geçirme*" hayalleriyle, çarpıtılmış bir sosyalizm bilinci oluşturularak, kitlelerin devrimci mücadelesine zarar verilmiştir. Keza, yine eklemek gerekir ki, yasallık, meşruluk adına icazetçilik de bu dönemdeki parlamentarist TİP çizgisiyle yerleşmiştir.

Özlem: Demek ki sorun tek başına parlamento seçimlerine girelim mi, girmeyelim mi sorunu da değildir; girdiğinizde ne için ve nasıl girdiğiniz, girmediyinizde ne için girmediyiniz, önemlidir.

“Parlamentoya sosyalizmin bayrağını dikmek”, “barışçı geçiş” gibi teoriler, Marksist-Leninist devlet, devrim ve mücadele anlayışının reddidir.

Kemal: Sözü almışken, biraz önce yarım bıraktığımız konuyu da tamamlayalım istersen. Yani legal partilerin üçüncü dönemi...

Özlem: Peki. Birinci dönemde 1965 seçimlerindeki başarının zafer sarhoşluğu sonraki seçime kadar sürebildi ancak. 15 milletvekili seçilince işçi sınıfının bilinçlenme seviyesinin ne kadar yükseldiğinin teorisini yapan TİP'in teorisi, '69 seçimlerinde çöktü. Meclise sadece 2 milletvekili sokabilmişti o seçimde ve elbette teoriler de, politikalar da alt üst olmuştu.

1970'lerdeki legal partiler ise, hiç parıltılı bir dönem yaşayamadılar. Kavga o kadar keskindi ki, parlamenter hayaller kuracak fırsat bulamadılar demek yeridir. O fırsatı bulamadan da 12 Eylül Cuntası'nın darbesini yediler. Varlıklarını legal partiyle sınırlayanlar, tüm hakları rafa kaldıran 12 Eylül Cuntası'na karşı hiçbir direniş de gösteremediler. Bu dönem, demokrasıcılık oyununun bir gecede rafa kaldırılabilmesi, parlamentonun bir emirle kapatılabilmesi, legal partilere bizim gibi ülkelerde mücadelenin sürekliliğini sağlamak için farklı örgütlenme biçimlerine de sahip olmak gerektiğini göstermişti; ama daha sonra belli olacağı gibi, onlar bunu görmemekte ısrar ettiler!

Legal partiler ve parlamentarizm, 12 Eylül'ü takiben uzun bir ara vermek zorunda kaldı. Ta ki 80'lerin sonuna kadar...

Cunta bu kesimleri sindirmişti; uzun süre parlamentoculuğa cesaret edemediler. '87-88'de "**açık devrimci parti**" gibi öneriler ortaya konsa da, ne önerinin sahipleri, ne legalizmde karar kılmış olan solun öteki kesimleri böyle bir inisiyatif gösteremediler. Ortalık biraz daha “güven verici” hale gelmeliydi.

'89'da yoğun bir biçimde tartışıldı legal parti. Ve ancak 1993'te bir legal parti kurabildiler. Kuranlar, devrim hedefinden vazgeçmiş, illegal örgütlenmede, silahlı mücadelede “*ununu eleyip eleğini asmış*” kesimlerdi. Bu kesimler Birleşik Sosyalist Parti'yi kurdular. Aynı dönemde SİP (şimdiki TKP) kuruldu. Ardından 1996'da ÖDP kuruldu. İçlerinde Devrimci Yol'dan KSD'ye, TKEP'ten TKP'lilere kadar birçok eski örgütün yöneticileri, kadroları yerliyordu. Legalizm rüzgarı onlarla daha güçlü esmeye başladı. Rüzgar TDKP çizgisini içine aldı... Sonraları da deyim yerindeyse pıtrak gibi başka legal partiler kuruldu. Her birine ayrı ayrı değinmek de, değerlendirmek de burada mümkün değil. Ama şu söylenebilir, 1960'ların TİP'inin, hatta

1970'lerin legal partilerinin ciddiyetinden, iddiasından uzak bir legal partilik tablosu ve enflasyonu var bugün. Devrim hayalini kuramayan, bu hayali mücadeleleriyle, direnişleriyle besleyemeyenler, parlamenter hayaller kuruyorlar. Parlamentocu hayaller kuranların ne kadar çok olduğu son bağımsız aday tartışmaları gösterdi zaten.

Kemal: Özlem'in ortaya koyduğu tablodan da anlıyoruz ki, legal partilerin en çok çoğaldığı dönem 1990-2000'ler olmuş. Bu ilginç bir sonuç elbette. Niye dersiniz? Parlamentonun her zamankinden daha fazla kukkulaştığı, seçimlerin her zamankinden daha aleni şekilde bir oyuna çevrildiği bir dönemde, parlamentarizm yaygınlaşıp parlamenter hayaller daha çok besleniyor. Garip elbette.

Reformist legal partiler açısından parlamentoya girmenin kendisi bir amaçtır. Ama bunu gizlemeyi tercih ederler genellikle. Gerek bu noktada amaçlarının "*sosyalizmin propagandası*" ve "*demokrasi mücadelesini geliştirmek*" olduğunu savunurlar. Burada "*sosyalizmin propagandası*"nı da, "*demokratik mücadele*"yi de basite indirmek söz konusudur. Her iki kavram da çok daha kapsamlıdır ve hayatın bütün alanlarındaki mücadeleleri şu veya bu biçimde kapsar. Parlamenter mücadeleye indirgenemez. Oysa reformizm, "*demokrasi mücadelesi*"nin öteki alanlarında, hele ki bedel ödenmesini gerektiren riskli alanlarında pek görülmez.

Reformist cenahtaki seçim başarısızlıkları çoğu zaman "*seçimlerde nasıl bir çalışma yürüttük, hangi sloganları kullandık, adayları mı doğru tespit edemedik...*" tarzında bir sığlık içinde tartışılır. Oysa sorun daha derindedir. Parlametoyu amaçlaştırmalarındadır. Burjuva politikasını taklit etmelerindedir. Bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinin öteki alan ve biçimlerinde yer almamalarıdır.

Mesela, seçim çalışması, aday çıkarma veya salt teşhir biçiminde veya daha farklı şekillerde devrimci demokratik bir cephenin faaliyetlerinin bir parçası olarak ele alınabilir. Bu noktada parlamenter mücadele, cepheyi güçlendirmeye yaygınlaştırmaya, dolayısıyla iktidar mücadelesine hizmet eder. Ama reformizm, bunu hep tersinden ele alıyor; cepheleri, birlikleri "*seçim*" süreçlerinde kullanılacak araçlar olarak düşünüyor.

Evet, sohbetimizin bu bölümünü de burada sonuçlandıralım. Bağımsız adayları destekleyeceğini açıklayan bir legal partinin (DSİP) bildirisinde "**başka bir meclis mümkün**" sloganı kullanılmıştı. Parlamenter hayallerin veya parlamentarizmin kristalize bir ifadesi işte. Hayır, faşizm altında, emperyalizmin yeni-sömürgesi olan bir ülkede, "**başka bir meclis**" mümkün değildir. Başka bir meclis, oligarşinin parlamentosunun koltuklarında oturarak değil, o parlametoyu yıkarak kurulur. Parlamenter hayaller ve devrimci gerçeğin ayrıştığı nokta burasıdır. Parlamento ve parlamentarizm başlıklı sohbetimizin üçüncü bölümünde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Parlamento ve Parlamentarizm -3

Sonuç: Bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm, sandıktan çıkmaz

Sevgili okurlarımız, merhaba; hepinizi selamlayarak başlıyoruz sohbetimize. Parlamentarizmin halkların mücadelesini geliştiren, halkları asla sosyalizme götürmeyecek bir hayalcilik olduğunu gördük önceki bölümlerde. Sohbetimizin üçüncü bölümüne seçim tavrı konusuyla devam edeceğiz. Konu özellikle şu açıdan önemlidir. Bugün solun büyük bölümünde “seçimlere katılmak” neredeyse tek politika gibi, sanki bunun dışında bir taktik, politika olamazmış gibi sunuluyor. Böyle olmadığını her zeminde anlatmak, göstermek durumundayız. Evet, buyur Mazlum arkadaş.

Mazlum: Önce seçimlerde devrimci politikanın neyi esas alması gerektiğini ortaya koyarak başlayalım.

Seçim taktiği denilince aklımıza gelen belli başlı biçimler; seçimlerin boykot edilmesi, protesto edilmesi, bağımsız adayla veya başka biçimlerde seçimlere katılınmasıdır. Boykot, protesto, katılım, bunlar da kendi içinde farklı biçimler olabilir.

Devrimciler, burjuva sistem içinde seçimleri ve parlamentoyu bir araç olarak kullanmayı ilkesel olarak reddetmezler. Nitekim bugüne kadarki dünya devrim pratiklerine bakıldığında bunun birçok örneğini de görmek mümkündür.

Mesele, seçimleri ve parlamentoyu mutlak, **her koşulda kullanma** veya tam tersine olarak **her koşulda reddetme** biçiminde formüle edilemez. Hangi koşullarda hangi taktiğe başvurulacağını belirleyen, devrim mücadelesini hangi yöntemin geliştireceğidir. Çünkü, sohbetimizin önceki bölümlerinde de vurguladığımız gibi, bizim için seçim taktiklerinin özü ve amacı budur. Seçim taktiğinin başarısı veya başarısızlığı, meclise kaç parlamenter sokulduğuyla, kaç bin oy alındığıyla değil; bir bütün olarak belirlenen politikanın **devrimi**

ilerletip ilerletmediğiyle ölçülür.

İyice düzen içilemiş reformistler dışındaki reformist, revizyonist ve oportünist gruplar da seçim politikalarının “devrime hizmet ettiği” iddiasındadırlar elbette. Seçimlere katılma politikalarını, “*kitlelerin sesini parlamentoda duyurma*”, “*parlamentoya sosyalist temsilciler sokma*”, “*kitleleri sosyalizmle tanıştırma*” gibi gerekçelerle savunurlar. Bu gerekçelerde, seçim politikasını ya salt yüzeysel anlamda propagandaya indirgemek söz konusudur ya da parlamentoya girecek bir sosyalistin “*orada büyük şeyler başarabileceği*” beklentileri... Mesele, devrim ve iktidar iddiasından uzak bu gerekçelerle ele alındığında, farkında bile olunmaksızın faşizmin seçim oyunu içerisinde yer alınmış olunur. Bu ise, devrimi ilerletmek bir yana, *halk kitlelerinin devrim yürüyüşü önünde*, “*sol*”dan set oluşturmak anlamına gelir. Kitlelerin parlamentodan, dolayısıyla düzenden beklentilerinin sürmesine neden olunur. Parlamantonun hâlâ sorunların çözüm zemini olabileceği düşüncesi güçlendirilmiş olur.

Oysa, devrimcilerin seçim taktiği, her halükârda kitlelere, parlamantonun, halkın sorunlarını çözemeyeceğini göstermeyi içermelidir. **Her halükârda** diyorum; yani diyelim ki bağımsız aday gösterip parlamentoya seçtirdik; onun da parlamento kürsüsündeki en temel görevlerinden biri, parlamantonun sorunları çözemeyeceğini geniş kitlelere göstermektir... Başka bir ifadeyle, bizim devrim mücadelemizin bütünü açısından geçerli olduğu gibi, seçimlerdeki mücadelemiz de kitleleri **düzenden koparmayı** hedeflemek durumundadır. Bu anlamda da oligarşinin parlamantosuna yönelik beklentileri artıran, kitlelerin düzenden kopuşunu engelleyen veya yavaşlatan her seçim taktiği, reformist bir taktiktir. Böyle bir taktiği savunmanın sıfatı ne olursa olsun, bu değişmez... Benim şimdilik belirteceklerim bunlar.

Özlem: Şunu da belirtelim. Kimi genç arkadaşlarımız, oligarşi kendi parlamantosunu oluştursun bize ne diye de düşünebiliyor. Belli bir siyasi iddiası olan, kitleleri bilinçlendirme hedefi olan hiçbir siyasi hareket seçimlere ilgisiz kalamaz. Seçimler, burjuvazinin istemeden de olsa, ortamı politikleştirdiği bir dönemdir. Parlamantonun kitleler için henüz miadını doldurmadığı koşullarda, seçimler bizi ilgilendirmez diyemezsiniz. Çünkü zaten kitleler “*siz ne diyorsunuz?*” sorusunu bu dönemlerde daha çok soracaklardır. Seçim ortamı, genel olarak, kitlelerin politik duyarlılığının arttığı, dolayısıyla kitleleri eğitime ve bilinçlendirme imkanının genişlediği, ajitasyon propaganda koşullarının daha elverişli hale geldiği bir ortamdır.

Devrimciler, şu veya bu taktikle de olsa, bu ortamı devrim için kullanırken, düzenin, düzen partilerinin ve burjuva politikacıların yüzünü teşhir eder, düzenin alternatifsiz olmadığını gösterir, kitleleri devrimci örgütlenmelere çağırır.

Kemal: Revizyonizm ve oportünizm, seçim tartışmalarında çoğunlukla Bolşevikler'in Duma'da çalışmasından kendine dayanak bulmaya çalışır. Hem boykot diyenler, hem katılmayı savunanlar, Lenin'e yaslanırlar. Birinci olarak; söz konusu politika ve taktikler, Lenin'in Rusya için öngördüğü devrim stratejisi ve çalışma tarzına göre şekillenmiştir. Farklı sosyo-ekonomik koşulların ve farklı bir devrim stratejisinin söz konusu olduğu bir ülkede, onları aynen tekrarlamak, yanlıştır. İkincisi; siyasal konumları, hedefleri ve iktidar iddiaları bakımından Bolşevikler'le kendileri arasında bir paralellik de kurulamaz. Kaldı ki, paralellik olsa da olmasa da, Bolşevikler'in "boykot" veya "Duma'ya katılım" tavırlarının ikisini de şablonlaştırmak doğru değildir. Lenin'in kendisi bunun yanlışlığını belirtir daha o zamandan:

*"1905'de 'parlamentonun' Bolşevikler tarafından boykot edilmesi, devrimci proletaryaya son derece değerli siyasal deneyimler kazandırdı. Bu deney bize, legal ve illegal, parlamenter ve parlamenter olmayan savaşım biçimleri birleştirildiğinde, parlamenter savaşım biçimlerini reddetmenin bazen yararlı ve hatta zorunlu olduğunu göstermiştir. Ama gözü kapalı basit bir **taklitçilikle**, eleştirel bir gözle incelemeden, bu deneyimi **başka koşullarda, başka durumlarda uygulamaya kalkmak en büyük yanılığa düşmek olur.**" (Sol Komünizm)*

Dikkatinizi çekmiştir sanırım; Lenin sözlerinin başında *legal ve illegal, parlamenter ve parlamenter olmayan savaşım biçimlerini birleştirmekten* söz ediyor. Söz konusu seçim taktiklerini bu koşullar altında tartışıyor. Dolayısıyla Bolşevikler'in bu anlayışının ve gerekçelerinin, illegaliteden "*vebadan kaçır gibi*" kaçan ülkemizdeki reformist legal partilerin seçim politikalarına dayanak yapılması zaten mümkün değildir.

Lenin, parlamenter mücadele açısından şu ölçüleri koymuştur: *Legal ve illegal mücadelenin birleştirilmesi, kitlelerin eğitilmesi, örgütlenmesi ve **ayaklanmaya hazırlanması***; parlamenter taktik bunlara hizmet etmelidir. Duma'ya giren Bolşevik milletvekillerinin görevi de son tahlilde kitleleri eğitmek, örgütlemek ve ayaklanmaya hazırlamaktır. Bu anlamda söylersek, parlamenter mücadele de "**zor**"a dayanan devrimi geliştirmenin bir parçasıdır. Marksist-Leninist seçim politikasının esasında bu vardır.

Mazlum: Şimdi bunu da gözönünde bulundurarak boykot tavrını biraz daha irdeleyebiliriz. En genel anlamda, boykot taktiği, devrim mücadelesinin yükseldiği dönemlere denk düşer. Kitlelerin bilinç düzeyinin geri veya klasik kavramlarla söylersek "devrim dalgasının düşüş gösterdiği" dönemlerde ise, boykot taktiğini benimsemek "sol" sapmadır. Fakat bu söylediklerimiz, çoğunlukla geçerli olan bir açıklama olsa da, her durumda geçerli olmaz. Mücadelenin yükseldiği dönemlerde parlamentoya katılma veya mücadelenin oldukça geri seviyede olduğu zamanlarda da boykot taktiğine başvurma gereği olabilir. Nitekim ülkemizde cuntanın şemsiyesi altında gerçek-

leştirilen 1983 seçimlerinde böyle olmuştur. '83'te mücadelenin seviyesi oldukça geri düzeydedir; ortada "*devrim dalgasının yükselişi*" gibi bir durum yoktur, ama devrimci hareket seçimi boykot etme politikasını uygulamıştır.

Özlem: Bu boykotu biraz daha açabilir miyiz?

Mazlum: Açalım, fakat farklı seçim taktiklerini yerli yerine oturtabilmek için biraz daha geriye gidelim biz. Devrimci hareketin Devrimci Sol olarak siyasi arenaya çıkışından sonraki ilk seçimler 1979 seçimleridir. 1977'de de seçim vardı. Ki bu seçimlerde birçok siyasi hareket CHP kuyrukçusu bir politika belirlemiş, o günkü yayınlarımızdaki anlatımla, "*faşist teröre karşı mücadelede göstermedikleri çabayı, CHP'nin hükümet olması için göstermişlerdi.*"

Devrimci hareketi oluşturacak kadrolar, o süreçte de bu kuyrukçuluğa ortak olmadılar. Tersine, "*CHP'nin 'Sol' maskesinin altında düzen bekciliğinin yattığını, halkın hiçbir sorununu çözemeyeceğini, faşist terörün ancak devrimle ortadan kaldırılabileceğinin propagandasını*" yaparak kitleleri **düzen partilerine oy vermemeye** çağırdılar. Ki bu tavır, sonraki dönemlerde de devrimci hareketin çizgisini şekillendirecek olan bakış açısını yansıtıyordu.

14 Ekim 1979 seçimlerinde ise birbirinin tam tersi olarak gözükken iki tavır gündeme gelmişti. Bir kesim (TİP, TSİP gibi partiler), seçimlere katılma politikasını savundular. Ülkemiz sınıflar mücadelesi tarihi açısından bakıldığında, kitlelerin düzenden memnuniyetsizliğinin, parlamentodan ve düzen partilerinden kopuşunun, oldukça ileri boyutlarda olduğu söz konusu dönem, aslında "*parlamentoculuğun esamesinin bile okunmayacağı*" bir dönemdi. Solun yaygınlaştığı, devrimci saflara belli bir akışın olduğu bu dönemde legal partilerin bu taktiğinin kitleler nezdinde hiç itibar görmemesi de zaten bu politikanın süreç açısından uygunsuzluğunun bir başka göstergesiydi.

İkinci "uç" tavır ise, Devrimci Yol ve Halkın Kurtuluşu kesimlerinin yaptığı "boykot" çağrısıydı. Bu boykot da, politik muhtevası açısından sistemi, düzen içi yolları kesin bir reddedişin ifadesi olmaktan çok, biraz "güç gösterisi" amacıyla tespit edilmiş bir taktikti ve esas olarak da "*halkın durumunu, kendi durumlarını alabildiğine abartmalarının, kendilerini dev aynasında görmelerinin*" sonucuydu. Mücadele önemli ölçüde gelişmişti, kitleler hatırı sayılır derecede etkilenmişti devrim mücadelesinden ama ha bugün ha yarın kitlelerin devrim yapacağı bir durum da yoktu... Bu anlamda da bu tespitle temellendirilen bir boykot taktiği sürece denk düşmüyordu.

Devrimci hareket, 1979 seçimlerinde, ne legalistlerin parlamenter hayallerinin peşine takıldı, ne de oportünizmin boykot tavrına katıldı. "**Düzen Partilerine Oy Vermeyelim**" şiarıyla düzen partilerinin teşhirini esas alan bir kampanya içinde, gerek propagandif, barışçıl faaliyetlerle, gerekse de dev-

rimci şiddet eylemleriyle halk kitlelerinin örgütlenmesi ve mücadelesi geliştirilmeye çalışıldı.

Şimdi tekrar gelelim Özlem'in sorduğu 1983 seçimlerine.

Açık faşizmin kurumlaştırılmak istendiği, devrimciler, sosyalistler bir yana, burjuva partilerin bile cunta tarafından veto edilip seçimlere sokulmadığı bir seçimdi 1983 seçimleri. Öyle ki, 1683 milletvekili adayından 672'si veto edilmişti. Bu koşullarda **seçimleri boykot** çağrısı yapıldı.

Tamamen cuntanın çizdiği sınırlar içinde bir seçim oyunu oynanıyordu. Bu seçim sonucunda çıkacak parlamento da II. Danışma Meclisi olabilirdi en fazlası. Bu durumda düzen partilerine oy yok çağrısı seçimin mevcut niteliğini göstermekte yetersiz kalırdı. Aslında mevcut koşullar başka hiçbir tavra da geçit vermiyordu. Devrimci Sol, boykot taktiğine başvurdu.

Kimi hareketler, oy kullanmamaya para cezasının verildiği koşullarda "*kitlelerin boykot tavrını kaldıramayacağı*" gerekçesiyle boykot yerine "boş oy" çağrısı yaptılar. Solun bu kesimlerine göre, boykot taktiği yanlış, çünkü, oy kullanmama oranı düşük olacak, dolayısıyla boykot taktiği de başarısız kalacaktı... Tavır seçime katılmama oranının düşük ya da yüksek olmasına göre belirlenemezdi elbette. Çünkü mesele, cuntanın seçim aldatmacasını ortaya serecek, yüzündeki maskeyi ve sivilleşme manevrasını açığa çıkaracak bir politika belirlemektir. Boykot, işte bu açıdan doğru tavidir.

Kemal: Yukarıda da dediğimiz gibi boykotun da çeşitli biçimleri var. Mazlum arkadaşın anlattığı 1983 boykotu, pasif bir boykot olarak hayata geçirilmiştir. Devrimci mücadelenin o günkü düzeyi, seçim politikasını aktif boykot şeklinde yürütmeye elverişli değildi zaten.

Devrimcilerin boykot taktiğine bir "eleştiri" de mücadelenin seviyesi bu kadar geriyken boykot yapılamayacağı şeklindeydi. Evet, boykot, devrimci durumun olgunlaştığı koşullarda, halk kitlelerinin bilinçlenme seviyesine uygun bir hareket biçimidir. Fakat boykot sadece 'ayaklanma' anına özgü bir tavır olarak görülemez. Eğer böyle görülürse, bunun sonucu, bizim gibi ülkelerde boykotu ya hiç gündeme getirmemek ya da o son anı, ayaklanmayı beklemektir. Nitekim ülkemiz solunda 80 öncesi böyle diyen siyasi hareketler de vardı zaten: Mesela KSD şöyle diyordu: "*Boykot ve silahlı ayaklanma ya bir arada ele alınabilir ya da boykotun yeri bir mücadele metodu olarak yoktur.*"

Boykot sık sık başvurulabilecek basit, sıradan bir mücadele biçimi değildir. Böyle görmek yanlıştır. Fakat öte yandan, boykotu silahlı ayaklanma ile özdeşleştirmek, yani başka bir deyişle, devrim mücadelesi sürecinde neredeyse sadece bir kez başvurulabilecek bir taktik olarak formüle etmek de yanlıştır.

Boykotun aktif ve pasif biçimlerinden sözettik zaten yukarıda. Devrim

mücadelesinin ileri aşamalarında boykot politikası, kitlelerin seçime katılmamasının da ötesinde, fiilen ve askeri olarak seçimleri engelleme tavrını da içerebilir. Silahlı mücadelenin temel olduğu ülkelerde, boykot tavrı da silahlı mücadeleyle bütünleşen bir muhteva kazanır. Silahlı mücadelenin seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde, seçimleri boykot tavrı, seçim sandıklarının kaçırılması, oy kullanılacak alanların kuşatılması gibi çok çeşitli biçimlerle seçimlerin doğrudan engellenmesi biçiminde gerçekleşmiştir.

Sovyet Devrimi şabloncuları ise boykotu genellikle “ayaklanmayla özdeşleştiren” bir şekilde ele alırlar. Ki bu şekilde ele alan da pek fazla kalmadı ülkemizde.

Öte yandan, boykot konusundaki bir diğer yanlış şekilleniş de, boykotu, süreklileştiren anlayıştır. Karakteristik olarak TKP-ML çizgisinde görülen bu anlayış, ülkedeki koşullar ne olursa olsun, hemen her zaman boykot önermektedir. Bu da diğer bir uç noktadan boykotun işlevsizleştirilmesidir.

Özlem: Buradan seçim tavrı meselesinin bir başka yanına geçmek istiyorum. Parlamentonun bir araç olarak kullanıldığı koşullarda da, devrimciler, bunu kendi yöntem ve tarzlarıyla, kendi üslûplarıyla yaparlar. Ama ülkemiz solunda bu konuda maalesef çarpık bir bakış açısı vardır. Seçimler, parlamentoyu kullanmak olarak değil, **burjuvaziyle seçim yarışına girmek** olarak algılandığı için, burjuvazinin yöntemlerini kullanmaktadırlar.

“Abartıcılık” bunlardan biridir mesela. BSP’den EP’ye, HADEP’e, ÖDP’ye kadar son 10-15 yılda bu abartmanın ne örneklerine tanık olmadık ki? Seçimler öncesinde baraj sorunu olmadığını yazanlar mı, 50 milletvekiliği garanti diyenler mi, şu kadar ilde birinci partiyiz diye iddia edenler mi, hepsini gördük.

Ülkemiz solunda hem boykot hem de bağımsız aday politikası, tabiri caizse alabildiğine karikatürleştirilmiştir. Mesela, boykot taktiğinin savunucuları, gerçekte hemen her dönem varolan seçimlere katılmama oranlarını, sanki kendi boykot çağrılarının sonucuymuş gibi gösterebilmişlerdir.

Dergimizin iki hafta önceki 106. sayısındaki “Oligarşinin oy kullanım kampanyası” başlıklı yazıdan da hatırlanacağı üzere, ülkemizde hemen her zaman yüzde 20-25 oranında bir seçime katılmama söz konusudur. Birileri boykot çağrısı yapsa da, yapmasa da genelde bu oranda bir “katılmama” tavrı görülür. Seçime katılmayan bu yüzde 20-25’lik kesim içinde, bunu politik nedenlerle yapanlar olduğu gibi, salt umutsuzluğu nedeniyle sandık başına gitmeyenler ve apolitik nedenlerle katılmayanlar da vardır. Seçimlere katılmayan bu kesim üzerinde daha başka tahliller de yapılabilir. Ama her halukârda bu sonucun *“5 milyon (artı 750 bin boş oy) sandık başına gitmeyerek öncü’yle omuz omuza olduklarını adeta düşmana inat ortaya koyduklar”* diye **değerlendirilemeyeceği** açıktır. Ülkemiz solunda böyle değerlendirildi-

renler çıkmıştır. Keza, özellikle 1990'lardaki seçimlerde revaçta hale gelen "bağımsız aday" politikası da aynı karikatürleştirmenin bir başka alanı olmuştur. Öyle ki, alınan birkaç yüz oy üzerine, sanki 1917 Devrimi'nin arifesindeymişiz, bağımsız aday gösterenler de bu politikalarıyla Türkiye'yi sarsmışlar gibi çok derin tahliller yapılabilmıştır. Her seferinde bağımsız aday politikalarına çok büyük misyonlar yüklenir, fakat seçimlerden sonra, dağıtılan bildiri sayılarıyla, yapılan kahve konuşmalarıyla, alınan komik derecedeki oylarla bu misyonun nasıl yerine getirildiğinin muhasebesi yapılmaz.

Kemal: Yani mesele, biz parlamenter mücadeleyi reddetmiyoruz, bağımsız aday çıkarmayı ilke olarak reddetmiyoruz, öyleyse çıkaralım, meselesi değildir. Her devrimci taktik ve politikanın bir ciddiyeti, ağırlığı olması gerektiği açık; hele ki seçimler gibi bir konuda, devrimcilerin alternatif olma iddiasına denk düşen bir durum yoksa, bağımsız aday çıkarmak, kitleler nezdinde solun ağırlığını artırmaz, tam tersine sola dair "marjinal!" söylemini pekiştiren sonuçlar yaratır. Nitekim, bugüne kadar ağırlıklı olarak da olan budur.

Mazlum: Seçim tavrına ilişkin tartışmalarda sık sık gündeme gelen konulardan biri de kitlelerin çağrımıza ne kadar uyacaklardır... Bunun bir başka biçimi, kaba deyişle, boykot desek ne olur, protesto desek ne olur yaklaşımıdır. Sorun, belli bir anda kitlelerin çağrımıza ne ölçüde karşılık verecekleri değil; ısrarla belli bir anlayışı, politikayı savunmaktır. Devrim mücadelesi, bir noktaya kadar iğneyle kuyu kazma mücadelesi gibidir. Seçimlerdeki tavrımız ve çalışmalarımız da bu kuyu kazmanın bir parçasıdır. Önemli olan her koşulda ve ısrarla, ister boykotta, ister katılımı, "seçimlerin çare olmadığını" anlatmak, alternatif ortaya koymaktır. Nasıl olsa şu anda geniş kitleler çağrılarımıza cevap vermeyecek diye kısa vadeli hesaplar içine girip, buna göre seçim taktikleri geliştirmek, tam da işte daha önce de sözettiğimiz "*iktidar iddiasından uzaklaşma*" durumunun ifadesidir.

Seçimler, demokrasıcılık oyununun bir parçasıdır. Burjuvazi gerçekte seçim zemininde devrimcilerin olmasını pek istemese de, "demokrasıcılık oyunu"nu asgari düzeyde sürdürebilmek için buna tahammül etmek durumundadır. Fakat oligarşinin zorunlu tahammülüyle tahammülsüzlüğü atbaşı gider çoğu zaman. Çeşitli ilerici sol partilerin sık sık kapatılması, onların ve devrimcilerin seçim çalışmalarının engellenmesi, bu tahammülsüzlüğün göstergeleri arasındadır.

Oligarşi, halkın mücadelesinin gelişmesi karşısında, elbette devrime yönelimin önünü kesmek için legalizmin, reformizmin gelişmesini tercih eder. Bu çizgideki güçlerin gelişmesi, oligarşinin işine gelir. Ama "*bir yere kadar!*" Onların gelişmesi de halkın muhalefetinin gelişmesi açısından bir "gedik" açıyorsa, oligarşi her dönem bu gedikten daha sonra yine devrimci güçlerin

geçeceği korkusuyla yaşar. Bu anlamdadır ki, reformist sol üzerinde de baskılar eksik olmamıştır. Ülkemizde en küçük demokratik faaliyet bile baskının, keyfiliklerin hedefi haline gelebiliyor. Bu anlamda bu da doğal sayılır. Kaldı ki, mesela bazı Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi, gün gelir bağımsız aday çıkarma politikasına, oligarşi cinayetlerle karşılık verir, gün gelir, boykotu hayata geçirmek, büyük bedeller ödemeyi gerektirir. Bu anlamda, devrimciler, düzen partileri ve parlamento karşısında her koşulda istikrarlı ve kararlı bir tavrı sürdürmek durumundadırlar. Bunun sonuçları önünde sonunda alınır.

Özlem: Konumuzu şöyle özetleyebilir miyiz? Marksist-Leninistler, seçimler konusunda boykotu da, “düzen partilerine oy yok” çerçevesinde sürdürülen bir protestoyu da, seçimlere katılmayı da ilke olarak reddetmez, somut duruma göre her üçüne de başvurabilirler. Boykota; birincisi, 1983 koşullarındaki gibi, seçim ortamının asgari bir teşhir veya katılım faaliyeti yürütmeye elverişli olmadığı koşullarda veya ikincisi mücadelenin parlamenter mücadele ve araçları tamamen devreden çıkaracak düzeye geldiği koşullarda başvurulabilir. Subjektif koşullarımızın ve siyasi konjonktürün uygun olduğu durumlarda aday gösterme tavrına başvurulabilir. Son olarak, bunların koşullarının olmadığı, bu tür taktiklere başvurmanın nesnel olarak oligarşinin seçim oyununa katılmak anlamına geleceği koşullarda ise, seçimleri **protesto** olarak adlandırdığımız, düzen partilerine oy vermeme çağrısı ve düzenin teşhiriyle birlikte, bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm alternatifini öne çıkaran tavrı geliştirilebilir.

Kemal: Evet, bir anlamda toparlamış da olduk. Yukarıda sıralananlar doğrudur, ancak bugünden öngöremediğimiz çok farklı koşullar doğabilir, ona göre, bu kategorilere uymayan çeşitli tavırlar da geliştirilebilir. Bu anlamda, bakış açımızı kavramak açısından meseleyi bu şekilde ele alabiliriz, ama bunları mutlaklaştırmamalıyız. Kısacası, seçimlere katılmak da, bağımsız aday çıkarmak da, protesto veya boykot da kendi koşullarında değerlendirilmesi gereken politikalardır. Bunlardan biri mutlaklaştırılmaz. Sürgit boykot veya sürgit katılmak gibi bir tavır, parlamenter mücadeleyi temel alanlar için bile yanlıştır.

Mesele, bu sohbetimizin her aşamasında vurguladığımız gibi, devrim mücadelesini nasıl geliştireceğimizdir. Bu taktiklerin hepsi somut duruma uygunsa, devrimi geliştirebilir; ama parlamentoculuğun hiçbir koşulda devrimi geliştirmeyeceği açıktır.

Parlamentarizm, içine gireni sürekli daha dibe çeken bir **bataklık** gibidir. O bataklığın dibine battıkça devrimcilikten uzaklaştığı gibi, aslında aynı zamanda da güçsüzleşmektedirler. II. Enternasyonal partileri böyle bir süreci yaşadılar. Tüm güçlerini parlamenter mücadeleye vakfeden Avrupa komü-

nist partileri, savaş sonrası, oylarını % 30'un üzerine çıkarırken, günümüzde neredeyse parlamentoların marjinal partileri haline geldiler.

Mesela, 1970'lerde Avrupa'da parlamentarizme en yoğun eleştiri Yeşiller Hareketi tarafından yapılıyordu. Hareketin en önemli hedeflerinden biri de "doğrudan demokrasi"ydi. Parlamentoları buna aykırı olduğu için katı biçimde eleştiriyorlardı. Ne var ki parlamentarizme bu eleştirileri yönelten Yeşiller, o bataklığa bir kez adım attıktan sonra, parlamentoyu kullanma adına o bataklığa battıkça battılar ve bataklıktaki diğer partilerden farksızlaştılar.

Türkiye solunun büyük bir bölümü için de ne yazık ki parlamentarizm bir bataklığa dönüştü.

1987'lerde "legal, yasal parti" gündeme geldiğinde, henüz "devrime hizmet edeceği" iddiası söz konusuydu. Keza seçim tavırları da aynı iddiaya sahipti. Ama reformizm için artık bunlar geride kaldı.

1991 seçimlerinde, içinde Emeğin Bayrağı, Özgürlük Dünyası, Emek, Komün, Gelenek, Newroz, Kurtuluş (KSD) gibi çevrelerin yer aldığı seçim blokunun adı neydi hatırlıyor musunuz? Evet, özünde reformist bu blokun adı, **Devrimci Seçim Bloku** idi. Gerçekte ise, blok, düzen içileşmeye bir basamak, nitekim, sayılanların çoğu daha sonra yasak partililik ve parlamentarizm batağına uzandılar.

'80'lerin ikinci yarısında legalizm rüzgarları eserken, Aydınlikçılar'ın çıkardığı Saçak adlı dergide şöyle deniyordu: "*Yüzyıllık kökleri olan parlamento ve seçim geleneği ve özgürlük birikimi nedeniyle ülkemizde kitlelerle siyasal bağlar oluşturmada geçerli olan başlıca yol, yasal parti olanağıdır.*"

Devrimci Yol'dan TDKP'ye, TKEP'den KSD'ye, eski TKP'ye kadar birçok çevre, bugün aynı noktadadırlar. Artık onlar için YASAL PARTİ ve PARLAMENTO'dan BAŞKA BİR ŞEY YOKTUR!.. Mevcut konumlarını mazur göstermek için, seçimlere, seçilebilecek birkaç milletvekiline öylesine misyonlar yüklemektedirler ki, yükledikleri her misyon, Türkiye gerçeğinin inkârı anlamına gelmektedir.

Neticede bunlar, devrimi geriletan taktik ve politiklardır. Bu anlamda şöyle diyebiliriz: Reformist sol, parlamenter hayallerden vazgeçmelidir. Solun çeşitli kesimleri, parlamenter hayaller içindeki reformizmin parlamento-culuğuna yedeklenmekten vazgeçmelidir. Birincisi; "**Parlamenter yoldan sosyalizme geçiş**" bir hayal bile değil, koca bir aldatmaca ve aldanmadır... **İkincisi**, parlamenter mücadeleyi reddetmemek adına, reformistlerin şemsiyesi altına girmekten, "karikatürleştirilmiş" "bağımsız aday" taktiğini tekrarlayıp durmaktan çıkmalıdır... Evet sevgili Yürüyüş okurları, üç bölümdür sürdürdüğümüz parlamentarizm konusunu burada noktalıyoruz. Kesin ve açık olan şudur ki; bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizmin yolu, seçim sandığından geçmiyor... Sonraki sohbetimizde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Her Demokrasi Bir Diktatörlüktür!

Konu: Demokrasi -1

Merhaba arkadaşlar, merhaba sevgili okurlarımız... Bu haftaki sohbetimizin konusu demokrasi.

Belki şimdi diyeceksiniz ki, bu zaten hemen her zaman üzerinde konuştuğumuz bir konu değil mi! Haklısınız. Özellikle son haftalar içinde ele aldığımız sömürge tipi faşizm, parlamentarizm gibi başlıklar içinde de sık sık değindik bu konuya; özellikle de burjuva demokrasisine. Ancak demokrasiyi başlı başına bir konu olarak ele almamıştık. Bu kez ağırlıklı olarak, demokrasi konusundaki sapmaları ve halk demokrasisini ele alalım dedik.

Bildiğiniz gibi, solda, “demokrasi mücadelesi”nden her zamankinden fazla söz ediliyor. Bu, sanılmasın ki doğaldır ve olması gerektir. Hayır, bu durum esas olarak 12 Eylül sonrası ortaya çıkmıştır ve solun iktidar iddiasından uzaklaşmasının, ufkunun daralmasının ifadesidir. Bu ufuk daralmasına bağlı olarak “demokrasi”den ne anlaşıldığı, neyin kastedildiği konusunda da anlam kayması olmuştur. Konumuz bu açıdan da önemlidir. Elbette devrimcilerin hedeflerinden biri de demokrasidir, ama yaygın biçimde sözedilen “demokrasi mücadelesi”nin bu hedefle de fazla bir bağı kalmamıştır. Devrim mücadelesinin bir parçası olan demokrasiyle, yaygın biçimde sözedilen demokrasi mücadelesi arasında büyük farklar oluşmuştur. Sohbetimiz, bir yanılla bu farkı da göstermiş olacaktır. Evet Özlem arkadaş, konuya girişi seninle yapalım istersen.

Özlem: Mutlaka denk gelmişsinizdir, demokrasi tanımlandığında mutlaka sözedilir; demokrasi, Yunanca, “halk” ve “yönetim” kelimelerinin birleşmesinden türetilmiş bir kavramdır. Kısaca **halkın yönetimi**'dir. “*Halkın kendini yönetmesidir*” diye de tanımlanır. Okullarda da böyle öğretilir herkese. Fakat bu tanımlar, ansiklopedik, ve daha önemlisi “**içeriksiz**”dir.

Burjuva ideolojisinin, her konuda, her kavramda yaptığı şeylerden biri onu **sınıfsal** temelinden koparmaktır. Burjuvazi demokrasinin tanımını da böyle yapar.

Mesela, burjuva teorisyenlerin demokrasi tanımlarından biri de şöyledir:

“Demokrasi, bütün vatandaşların aralarında hiçbir ayrılık gözetmeksizin tam bir eşitlik içinde yönetime katılmasıdır”.

Kemal: Peki böyle mi?

Demokraside halk kendi kendini yönetir mi? Bütün vatandaşlar, hiçbir ayrılık gözetmeksizin yönetime katılabilir mi?

Özlem: Bu soruna cevap veremeyiz bildiğin gibi. Sanırım zaten bunu vurgulamak açısından sordun böyle... Yukarıdaki tanımda demokrasinin **sınıfsal** niteliği yoktur; bu tanım, sınıflar mücadelesini ve bu mücadeleyle belirlenen **devlet** olgusunu da yok sayıyor.

Dolayısıyla, demokrasiye ilişkin sınıfsal niteliği belirtilmemiş bir soruya cevap da verilemez aslında. Yani *“demokraside şu var mı, bu yok mu?”* diye sorular eksik ve yanıltır. Çünkü, sınıfsal niteliği olmayan bir demokrasi yoktur, hiçbir dönem de olmamıştır. Demokrasi, ya burjuva demokrasidir, ya halk demokrasisi (veya proleter demokrasi). Bu yüzden ancak burjuva demokrasisinde şu var mı, halk demokrasisinde bu yok mu diye sorulabilir.

Mazlum: Evet, sanırım konumuzun en önemli noktalarından biri bu. “Saf” bir demokrasi yok; keza, birazdan göreceğimiz gibi, *“herkes için demokrasi”* de yok...

Demokrasi, Özlem’in de kelime kökenini açarken işaret ettiği gibi, Antik Yunan sitelerinde, halkın, sitenin yönetimine ilişkin kararlara katılması şeklinde ortaya çıktı. Ve fakat, bu demokrasi de “sınırsız ve sınıfsız”, yani “herkes için” değildi. Sitenin çoğunluğunu oluşturan köleler dışlanmıştı bu demokraside. “Halk” diye adlandırılan, aslında, sadece özgür yurttaşlardan ibaretti. Dolayısıyla Antik Yunan’ın demokrasisi, köle sahipleri için demokrasi idi. Demokrasinin sonraki tüm evrelerinde de bu temel nitelik devam etti. Demokrasi, hep **“birilerinin demokrasisi”** oldu... Buna **“sınıf için demokrasi”** diyoruz. Evet, demokrasi, pratikte, hep şu veya bu sınıf için varolmuştur.

Marksist-Leninistler, işte bu yüzden, demokrasi sorununu ele alırken, her defasında, ısrarla **“kim için demokrasi, kimin demokrasisi?”** diye sordular. Bu soruyu sormamak, demokrasinin **sınıfsal içeriğini** yok saymaktır. Ki o zaman demokrasiyi kavramak da, demokrasi mücadelesini doğru şekillendirmek de mümkün değildir. Yani, mesela sadece demokrasiyi doğru tanımlamakla ilgili teorik bir mesele değil, aynı zamanda demokrasi mücadelesinin şekillenmesiyle de ilgilidir.

Sadece burjuvazi değil, revizyonizm ve reformizm de, demokrasinin tanımını ısrarla bu eksenden uzaklaştırmaya çalışmışlardır. Tüm revizyonistlerin, reformistlerin “babası”, “akıl hocası” sayabileceğimiz **Bernstein**’in demokra-

si tanımını hatırlatalım bu noktada. Ona göre demokrasinin tanımı işte şöyle: “*Demokrasi, sınıf tahakkümünün yokluğudur, yani hiçbir sınıfın siyasal imtiyaza sahip olmadığı bir durumdur. ... Çağdaş demokrasi, insan topluluğunun her üyesi için hak eşitliği anlayışı üzerine yükselir.*”

Bu tanımın üzerinde şimdilik durmayalım, zaten sohbetimizin bütününü bir yanıyla da bu tanıma cevaptır. Burjuva demokrasisinin, demokrasinin ulaşabileceği en üst sınır olduğu, bu anlamda burjuva demokrasisinin “**tam demokrasi**” olduğu, burjuva ve küçük-burjuva teorisyenlerin tezlerinden bir diğeridir. Keza, burjuva demokrasisinin toplumlara en iyi geliştiren, toplumdaki dinamikleri en iyi açığa çıkaran sistem olduğu da bu çerçevede ileri sürülen görüşlerden biridir.

Burjuvazi doğal olarak her dönem bu görüşleri savunmuştur. Ancak 12 Eylül ve ardından sosyalist sistemin yıkılmasını takip eden süreçte, bu görüşler “sol”dan da savunulmaya başlanmıştır.

“*Tam demokrasi*”, “*sınıf tahakkümünün yokluğu*” gibi tanımlar, aslında “saf demokrasi”yi tanımlamaktadır ve bu tezlere karşı Lenin şöyle der:

“*Sağduyuyla ve tarihle alay edilmek istenmiyorsa, çeşitli sınıflar var oldukça ‘saf demokrasi’den değil, ancak sınıf demokrasinden söz edilebileceği açıktır. (... ‘Saf demokrasi’ sadece gerek sınıf mücadelesi, gerekse de devletin niteliğinden bihaber olmayı açığa vuran bilgisizliği gösteren bir safсата değil, aynı zamanda bomboş bir safساتadır: çünkü komünist toplumda dönüşen ve alışkanlık haline gelen demokrasi sönüp gidecek, ama hiçbir zaman saf bir demokrasi olmayacaktır.)*”

“*Saf demokrasi*”, işçileri alaya alan bir liberalin uyduruk safساتasıdır. Tarih, feodalizmin yerini alan burjuva demokrasisini ve burjuva demokrasisinin yerini alacak proleter demokrasiyi bilir. (Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky, syf. 26)

Özlem: Aynı şeyi bir başka yerde de şöyle anlatıyor Lenin; “*Gelişmenin diyalektik şekli aşağıdaki gibidir. Mutlakiyetten, burjuva demokrasisine, burjuva demokrasiden, proleter demokrasiye, proleter demokrasiden demokrasizliğe...*”

Kemal: Hepimizin bildiği gibi sık sık, demokrasi için bir araya gelelim, demokrasi için omuz omuza verelim, “blok” oluşturalım diye tartışılır.. İyi, güzel de nasıl bir demokrasi? Buna ya girilmez, ya da girildiğinde meselenin hiç de o kadar basit olmadığı görülür. Reformizm, bunu “*önümüzde burjuva demokrasisini savunma görevi var*” diye teorileştirmektedir veya bazen “terorisiz” olarak, fiilen bunu dayatmaktadır. Sosyalizmden vazgeçip hedeflerini demokrasiye ulaşmakla sınırlandıranlar, burjuva demokrasisini savunurlar. Çünkü başka bir alternatif yoktur. Burjuva demokrasisi savunulunca da ne

savunulmuş oluyor?

Özlem: Daha ortaya çıkışından itibaren burjuva demokrasisi, burjuvazinin hem feodallere, hem de mülksüzlere karşı **kendi devlet egemenliği**'dir.

Demokrasi, her biçiminde bir **sınıfın egemenliğinin** damgasını taşır. Bu anlamdadır ki zaten "saf", "soyut" bir demokrasi yoktur. Soyut olarak yapılan tanımlar vardır ama bu tanımların karşılığı yoktur, hiç olmamıştır. Soyut tanımda demokrasinin "*vatandaşlar arasında eşitlik ve özgürlüğü gerçekleştiren bir yönetim biçimi*" olduğu iddiası vardır, ama hiçbir demokraside bunun da karşılığı yoktur.

Soyut tanımdaki "*halkın kendi kendini yönetmesi*" tanımına en uygun demokrasi, burjuva demokrasisi değil, halk demokrasisidir. Bu anlamda zaman zaman güncel propaganda dilinde halk demokrasisinden "*gerçek demokrasi*" diye de sözederiz. Gerçi Lenin "gerçek demokrasi" deyimini de eleştirir. Fakat onun eleştirdiği bizim kullandığımız anlamda değildir.

"*Tam özgürlük ve tam eşitlik*" anlamında kullanılan "gerçek demokrasi" deyimini eleştirir Lenin. Çünkü demokraside, en iyisinde, en mükemmelinde, en gelişmişinde dahi **tam özgürlük, tam eşitlik** yoktur, olamaz.

Niye olamayacağını nedeni de şudur: Her demokrasi bir diktatörlüktür, her demokraside bir sınıfın başka bir sınıf üzerinde diktatörlüğü söz konusudur. Bu, şu veya bu yönetimin isteklerinden, tercihlerinden bağımsız olarak böyledir. "*Herkes için demokrasi*", "*saf demokrasi*" kavramları, en başta demokrasinin sınıfsal niteliğini gizler.

Seçimler, parlamento gibi mekanizmalar, demokrasinin "*bir sınıfın başka bir sınıfa karşı, nüfusun bir bölümünün başka bir bölümüne karşı sistemli bir biçimde zor kullanmasını sağlayan bir örgütlenme olduğu*" gerçeğini ortadan kaldırmaz.

Yukarıda da belirttik; devletten bağımsız bir demokrasi tarifi yapılmamalıdır. Devlet neydi; bir sınıfın başka bir sınıfı üzerindeki tahakküm aracı. O halde aynı zamanda "bir devlet biçimi" olan demokrasi de doğal olarak "zoru örgütlenmiş hali olarak, bir sınıfın başka bir sınıf üzerindeki tahakkümüdür.

Başka bir biçimde söylersem; demokrasi, devletin "*bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki baskı ve tahakküm aracı olması*" gerçeğini de değiştirmez. Yani demokrasiyle diktatörlük arasında bir çelişki yok. Tersine demokrasi, diktatörlüğü içeren bir yönetim biçimidir. Evet, **halk demokrasisi** için de geçerlidir bu. Halk demokrasisi de burjuvazi üzerinde bir diktatörlüktür.

Mazlum: Şimdi "diktatörlük" deyince kimilerinin tüylerinin diken diken olduğu malum.

Solun bir kesimi, “zor”, “şiddet”, “otorite”, “proletarya diktatörlüğü” gibi kavramlarla arasına mesafe koymaya çalışıyor. Bunları literatüründen tamamen çıkarmış; ağzına aldığı anda da sadece lanetlemek, mahkum etmek için alıyor. Fakat solun bu kesimlerinin demokrasi, şiddet konusundaki yaklaşımları alabildiğine çarpık ve çelişkilerle doludur.

Bakin mesela, her türlü diktatörlüğe karşıyım diye, proletarya diktatörlüğüne (yani proleter demokrasisine) karşı çıkıyor. Halbuki buna karşı burjuva demokrasisini savunuyor. Burjuva demokrasisini savunmanın ise, **burjuva diktatörlüğünü** savunmak demek olduğunu görmezden geliyor.

Niyetleri, istekleri, hümanist hayalleri, sınıflar mücadelesinin yasaları yerine geçirmek, yeni bir tutum değildir. Mesela, Engels, ta o zaman benzer bir durumla karşılaştığını şöyle anlatıyor: “*Bazı sosyalistler son zamanlarda, otorite ilkesi diye adlandırdıkları şeye karşı düzenli bir haçlı seferine girişmişlerdir. Şu ya da bu eylemin otoriter olduğunu söylemek onu mahkum etmeye yetmektedir.*”

Burjuvazi, kendi diktatörlüğünü uygularken hiç çekinmiyor. Onu uygulamakta son derece cüretli ve pervasız. Fakat buna karşı, halktan, emekten yana olduğunu iddia edenlerin bir kısmı, halkın, emeğin sömürücülere karşı diktatörlüğünü savunma cüretinden yoksunlar. Halk için demokrasiyi, sosyalizmi, “*herkes için kabul edilebilir*” hale getirmek, onu burjuvaziye bile “hoş” göstermek için teoriyi kırk kılığa sokuyorlar. Tarihin yasalarını yok sayıyorlar. Zora dayanan devrimi, ve “Proletarya diktatörlüğünü” içermeyen bir sosyalizm teorisi yapmaya çalışıyorlar, bunun beyhude bir çaba olduğunu bile bile.

Kemal: Biz burjuvazinin özgürlük, demokrasi gibi konularda yarattığı, küçük-burjuvazinin de ortak olarak pekiştirdiği yanılgıları, yanılsamaları da düzeltiyoruz aslında. Şimdi hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde şunları bir daha tekrarlayalım. Burjuva demokrasisi, sömürücü egemen sınıfın, yani burjuvazinin diktatörlük aracıdır. Geniş kitlelerin seçme-seçilme gibi hakları olsa da, burjuva demokrasisi, kapitalist sömürünün çizdiği sınırlar içine hapsolmuştur.

Burjuvazi varolan hakları göstererek bu hakları sanki “kendisi” tanımış gibi gösterir. Buradan hareketle de kendisinin ne kadar özgürlükçü, ne kadar demokrat olduğunu kanıtlamaya çalışır. Oysa, kapitalist sömürü tehlikeye girdiğinde burjuva demokrasisine son verip **faşizme** başvuran da burjuvazinin kendisidir.

Özlem: Ama burjuvazi bunu gizlemek için, faşizmi kendi dışında gösterir. Demokrasiyi de biçimsel kurum ve kurallara indirger. Mesela, burjuvaziye göre, demokrasi demek, en başta **çok parti** demektir.

Bu partilerin sınıfsal niteliği, emekçilerin çıkarlarını temsil edip etmediği, emekçilerin haklarını savunmayı gündemine alan partilerin başına gelenler, bunların hepsi bir yana konulur ve sadece o “biçimsel” koşula bakılır: “ok parti” var mı, yok mu?.. Varsa demokrasi, yoksa diktatörlük!

Mazlum: Evet, bugün en çok çarpıtılan kavramların bir sıralamasını yapmak gerekirse, demokrasiyi bu sıralamanın en başlarında saymak gerekir. Kelimenin gerçek anlamıyla “iğdiş” edilmiş bir kavramdır demokrasi.

Özlem’in şimdi dediğinin uzantısı olarak deniyor ki, “*ABD demokrasiyle yönetiliyor, Küba’da diktatörlük var*”... Evet, aynen böyle resmediliyor dünyanın durumu.

Özellikle 1990’larda resmen ideolojik olarak saldırıya geçti burjuvazi. Ne yazık ki, sol hareketlerin bir çoğu, aydınlar, bunun karşısında sosyalist demokrasiyi savunamadılar. Tersine, sosyalist sistemin zaaflarının, eksikliklerinin ve bunların sonucunda yıkılmasının yarattığı baskılanma altında, ya burjuva demokrasisinin güzelliklerini keşfettiler, ya da biraz önce belirttiğim gibi, “diktatörlük”söz sosyalist demokrasi tarif etmeye giriştiler.

Kemal: Bu çok parti ve demokrasi arasındaki ilişkiye dair birkaç ek yapayım. Proletarya iktidarının sırf çok partiye yer vermediği gerekçesiyle demokrasiyi dışlamakla suçlanması, burjuva demokrasisinin biçimsel kural ve kurumlarını esas alanların bakış açısından gündeme getirilen bir iddiadır.

Burjuva demokrasisinde çok partililik, belli bir tarihi gelişim içinde ortaya çıkmıştır elbette; çok parti, kitleleri aldatmak, düzenin meşruiyetini sağlamak, kitleleri düzen içinde tutmak için olduğu kadar, sömürücü egemen sınıfların kendi iç çelişkileri açısından da gereklidir. Her sömürücü kesim, siyaset sahnesine kendi partisini çıkarır.

Kapitalist toplumdaki demokrasi, yani burjuva demokrasisi, burjuva partilerin varlığı ve seçime katılmaları anlamına gelir. “Sosyalist”, “komünist” sıfatlı partilerin varlığı, seçime katılmaları ise, bu demokrasi açısından tamamen göstermelik bir özellik taşır. Çünkü sistem, önceki sohbetimizde de değindiğimiz gibi, “parlamentar yol”dan değişime izin vermez.

şimdi burada burjuva demokrasisinin ipliği pazara çıkıyor zaten. Demokrasiye nasıl ki sınıflar üstü bir görünüm veriliyorsa, burjuvazinin partilerine de “**sınıflar üstü**” bir görünüm verilir. Tüm burjuva partiler, **milletin partisi** olduklarını, milletin çıkarlarını savunduklarını söyleyerek örgütlenirler.

İkincisi; burjuva partiler, sağ, sol, liberal, muhafazakar, milliyetçi gibi çok çeşitli sıfatlar taşırlar. Burjuva demokrasisinin “ok partililik” vitrini böyle süslenir. Dolayısıyla, kitleler nezdinde iktidarın hep burjuvazinin (veya oligarşinin) elinde tutulduğu, başarılı bir şekilde gizlenmiş olur. Geniş kitleler, oylarıyla iktidarları değiştirebildikleri dşnncesi içinde yaşatılır. Partiler, se-

çimler, bu görünümü ve yanılısamayı sürdürürler. Burjuva demokrasisinde seçimler, burjuvazinin kendi sömürü sistemini sürdürmek için kullandığı ve esasta **“burjuvazinin kendi içinde”** iktidar değişikliklerine izin verilen bir mekanizmadır.

Tekellerin çıkarlarını savunmayan partiler olamaz mı burjuva demokrasisinde? Evet olabilir. Fakat dediğimiz gibi sistemin görünür ve görünmez onlarca mekanizmasıyla bunların parlamentoya girmesi, girseler bile hükümet olmaları, hükümet olsalar bile iktidar olmaları, sistemde köklü bir değişiklik yapmaları engellenir. Dolayısıyla burjuva demokrasisi, en açık ve özet anlamda, **burjuvazinin kendisi için demokrasi**'dir.

Bu sınıfsal gerçeği yok sayarak veya görmezden gelerek *"saf demokrasi"* peşinde koşmak, burjuva demokrasisini savunmakla aynı anlamdadır. Bu anlayış aynı zamanda devletin "sınıflarüstü" olduğu safatasını savunmaktır ki, Marksizm-Leninizm külliye reddedip burjuva idealizmine gömülmektir.

Demokrasiyi doğru tanımlayamayan, sınıfsal niteliğini doğru tesbit edemeyenler, bunun kaçınılmaz sonuçlarından biri olarak sömürücü egemen sınıfları “demokrasi güçleri!” arasında görebilmektedirler. Sömürücülere yaslanarak savunulan demokrasinin “burjuva demokrasisi”sinden başka bir şey olamayacağına da kuşku yoktur.

Demokrasi mücadelesinin hedefi, burjuva demokrasisi olamaz. Devrimcilerin “demokrasi mücadelesi”, halkın iktidarını, halkın yönetimini, halkın demokrasisini hedefler.

Mazlum: Artık yavaş yavaş sohbetimizin ikinci bölümüne geçebiliriz sanırım.

Kitlelerin kendi kendilerini yönetmesinin ilk örneği Paris Komünü'dür. Komünden sonraki ikinci örnek, 1905 devriminde ortaya çıkan Sovyetler'dir. Gerek Komün, gerekse de Sovyetler, en demokratik burjuva parlamentolarından daha ileri bir demokratikliği temsil eder.

Bir karışıklık olmaması açısından baştan belirtelim, halk için demokrasi, sosyalist demokrasi, proleter demokrasi esas olarak aynı anlamdadır; devrimci halk iktidarının bileşimine, evrimine göre, elbette uygulandığında çok çeşitli ara aşamalar olabilir, ama kavramsal olarak anti-emperyalist, anti-oligarşik devrimle birlikte kurulacak halk iktidarının uygulamaya koyacağı demokrasinin niteliği, halk için bir demokrasi olacaktır ve bu iktidar, kesintisiz bir şekilde sosyalist devrime, sosyalist demokrasiye evrilecektir. Burada bu sürecin ayrıntılarını ele almak amacıyla olmadığımız için, belirttiğimiz kavramları aynı anlamda kullanacağız.

Halk demokrasisi, proletaryaya, halk sınıf ve tabakalarına demokrasi, önceki sömürücü toplumun temsilci ve kalıntılara ise diktatörlük (zor) anlamına gelir. Bu anlamda halk demokrasisi de sınıf demokrasisidir.

Yeni bir toplumsal sistemin kuruluşuna önderlik eden Marksist-Leninistler, sosyalist toplumda **herkes için** demokrasinin sağlanacağı, saf demokrasinin kurulabileceği gibi **sahte umutlar** yaymaz, yerine gelmeyecek vaatlerde bulunmazlar. Baştan açık açık söylüyoruz; “herkes için demokrasi” olmayacak halkın iktidarında. Devrimci halk iktidarı da, proletarya diktatörlüğü de bir devlet biçimidirler. Ve her devlet gibi bir sınıf diktatörlüğüdürler.

Tarih boyunca meydana gelen tüm devrimler ve toplumsal dönüşümlerde, eski toplum biçiminin yerine yenisinin konulabilmesi için, tüm sınıflar, bir hegemonya aygıtına ihtiyaç duymuşlardır. Burjuva devrimler de buna dahildir. Proletarya da tarihin ileriye doğru akışını sürdürebilmek için bu hegemonya aygıtını kullanmaktadır ve kullanacaktır.

Kemal: Evet arkadaşlar, bu haftalık sohbetimizi burada noktalıyoruz. Haftaya aynı konunun devamında buluşmak üzere...

Konu: Demokrasi -2

En geniş ve en katılımcı demokrasi, sosyalist demokrasidir!

Merhaba sevgili Yürüyüş okurları... “Demokrasi”ye devam ediyoruz. Sohbetimizin ağırlık noktasında halk demokrasisi ve sosyalist demokrasi olacak. Elbette son derece kapsamlı bir konu bu da. Sayılı dergi sayfalarına sığacak şekilde özetlemeye çalışacağız.

Şimdi sosyalist demokrasi denilince, karşımıza oldukça farklı bir tablo çıkar. Mesela, sosyalist demokraside öyle 50-100 parti göremezsiniz; “çok parti” bir zorunluluk değildir. Sosyalist demokraside seçimler vardır fakat, burjuva demokrasisinin alameti farikası olan “şışaalı” seçim kampanyaları, daha doğrusu şovları da yoktur... Bu şovların ayrılmaz parçası olan “vaatler” de pek görülmez sosyalist demokraside... Kısacası, “demokrasi” denilince, eğer bu görüntüleri ararsa gözümüz, bunları sosyalist demokraside bulamaz. Ve aslında demokrasinin olup olmadığını, daha da önemlisi niteliğini belirleyen de bu biçimsel mekanizmalar değil, mekanizmaların muhtevasıdır. Burjuva demokrasisinden en temel farklılıklarını ve kendisinin en temel karakteristik özelliklerini sıralayarak ele alalım şimdi sosyalist demokrasiyi. Neleri ele alacağız? Sosyalist demokraside tek partililik, çok partililik meselesi... Sosyalist demokraside taban örgütleri... İşçiler, köylüler yönetebilir mi?.. Sosyalist demokraside partinin rolü... Belli başlı yanlar bunlar. Buyur Özlem, sen başla.

Özlem: Ben en temel farklılıktan başlayayım. Halk iktidarı, halk demokrasisi, her şeyden önce, daha önceki tüm devletlerin tersine, **çoğunluğun iktidarıdır**. Bu anlamda da aslında burjuvazinin demokrasisi mi, yoksa halk demokrasisi mi daha demokratik diye bir tartışma, meselenin özü bakımından gereksizdir. Belirttiğim gibi, çoğunluğun, eski sömürücü azınlık üzerindeki hegemonyası olduğu için demokratiktir. Halk iktidarı, işçileri, köylüleri, tüm emekçileri söz, yetki ve karar sahibi yaptığı için demokratik-

tir. Proletarya iktidarı, kendisinden önceki devletlerden farklı olarak, demokrasiyi biçimsel kurum ve kurallar düzeyinde değil, muhtevasıyla, en geniş kitlelerin katılımıyla örgütlemesi yaniyla en demokratik devlettir.

Sosyalist demokrasinin “demokratikliği” hep “tek parti” açısından eleştirilir. Başkalarına parti kurma izni verilmiyor, bu nasıl demokrasi denir?.. Fakat burada şunu belirtmeliyiz; sosyalist demokrasi, tek partililik, çok partililik veya “tek seslilik, çok seslilik” tartışmasına sıkıştırılamaz. Tek parti meselesine daha sonra geleceğiz ama şimdi belirtmemiz gereken şudur; sosyalist demokrasi tartışması tek veya çok parti tartışması değil, **sistem** tartışmasıdır.

Sosyalist demokrasi, bir devlet biçimi olarak proletaryanın ilk kez ege-men sınıf olarak örgütlendiği bir yönetim biçimidir. Fakat bu sadece “yönetimsel” bir değişiklik değildir; proletarya, sosyalist demokrasiyi altyapıda ve üstyapıda yeni bir sistemin parçası olarak görür. Çünkü. sosyalizm, yeni bir iktisadi şekillenmenin üzerinde toplumun yeniden örgütlenmesidir.

Sosyalist demokrasinin tek parti çok parti meselesi değil, kitleleri **en geniş ve tam şekilde yönetime ortak etme meselesi** vardır her şeyden önce. Halk (ve proletarya) toplumu nasıl ve hangi araçlarla yönetecek, en geniş kitlelerin yeni bir toplumsal yapının kuruluşuna katılımı nasıl ve hangi araçlarla sağlanacak, kitlelerin yaratıcılığı nasıl açığa çıkarılacak... Sosyalist demokrasi, yönetimde çoğunluğun iradesinin geliştirilmesi ve pekiştirilmesi sorunudur.

Kısacası şu sözlerle özetleyelim: *“emekçileri sosyalizmin kuruluşu sürecine sokmak, kendi yaşamlarında söz ve karar sahibi yapmak; işte sorunun temelinde bunlar vardır. Yani sorun, kaç partinin olduğu, parti içinde muhalefet ve kanatların olup olmadığı sorunu değil, kitlelerin iradesinin iktidarda gerçekleştirilmesi sorunudur.”*

Mazlum: Ben de bu noktada bir ek yapmak istiyorum: Proletarya iktidarı, burjuvaziye ve onun çeşitli fraksiyonlarına örgütlenme hakkı tanımaz. Çünkü, bu bir **“örgütlenme özgürlüğü”** sorunu değildir. Sömürüye özgürlük tanıyıp tanımama sorunudur. Dolayısıyla, proletaryanın sınıf düşmanlarına, sömürücü asaklara örgütlenme izni vermemesi, demokrasiyi dışalamak değildir.

Kemal: Şimdi konumuzun ileriki bölümlerine geçmeden önce bir konuya da açıklık getirelim. Gerek sohbetimizin ilk bölümünde gerekse de bu bölümde, halk demokrasisi ve sosyalist demokrasiyi genellikle birlikte, yer yer aynı anlamda kullandık. Fakat özellikle bu tek parti meselesinde ikisi arasında bariz bir fark vardır. En azından pratik olarak böyledir. Tek parti meselesi bu anlamda daha çok, proletarya diktatörlüğüne, sosyalist demokrasiye özgü olup, Devrimci Halk İktidarı’nda bu olgu daha farklı şekillenecektir.

Devrimci Halk İktidarı, işçi sınıfının, yoksul köylülüğün, şehir-kır küçük burjuvazisinin ve çıkarları emperyalizm ve oligarşiyle çelişen güçlerin ittifakıyla gerçekleştirilecek bir devrim sonunda kurulacak iktidarın adıdır.

Belirleyici, öncü güç Marksist-Leninist parti olmakla birlikte, iktidarın ve devletin yapısı da, devrimi yapan güçlerin ittifakını yansıtacaktır. Bu anlamda anti-emperyalist, anti-oligarşik devrimin ertesinde kurulacak Devrimci Halk İktidarı'nda, devrime katılan tüm parti ve gruplar, güçleri oranında temsil edilirler. Parti, grup olarak faaliyetlerini sürdürür, yani temsilcisi oldukları kesimlerin çıkarlarını savunmaya devam ederler.

Bu süreçte proletaryanın partisiyle diğer güçler arasında mücadele devam eder, ancak bu mücadele normal koşullarda şiddete dönüşmeden, halk demokrasisinin sınırları içinde sürdürülür. Halk demokrasisinde, doğal olarak, halk güçlerine demokrasi, burjuvaziye, emperyalizmin işbirlikçilerine, karşı-devrim gerçekleştirmeye çalışanlara, devrimi sabote etmeye çalışanlara karşı ise diktatörlük uygulanır.

Yukarıda tartışığımız konu açısından sonuç olarak söylersek, halk demokrasisi, devrimin gerçekleşme biçimine bağlı olarak çok partili de olabilir. Bu konuda bugünden bir kayıt konulamaz; dediğimiz gibi bu esas olarak da devrimi gerçekleştiren güçlerin durumuna bağlıdır.

Anti-emperyalist, anti-oligarşik halk devrimi ile sosyalist devrim arasında bir "Çin seddi" yoktur; iki devrim birbirinin içine geçmiş bir kesintisiz devrim süreci şeklinde seyredecektir. Bu anlamda, devrimin ve devletin organları, nüve halinde sosyalist devrimin ve devletin organlarıdır. Başka deyişle, Devrimci Halk İktidarı, proletarya diktatörlüğünün bir alt biçimi, alt evresi gibi de değerlendirilebilir. Halk demokrasisiyle sosyalist demokrasi bu anlamda çeşitli noktalarda ortak özellikler gösterir. Halk demokrasisi, **özünde** sosyalist demokrasidir.

Ama burada "özünde" kelimesinin önemini tekrar vurgulamak isterim. Yukarıda anlatılan kesintisizlikten, birbirini içermesi esprisinden proletarya diktatörlüğü ile Devrimci Halk İktidarı'nın, halk demokrasisi ile sosyalist demokrasinin özdeş olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Bu tür yanlış anlamaların önüne geçmek için şöyle bir formülasyon yapalım; Devrimci Halk İktidarı, proletarya iktidarının öngünüdür, halk demokrasisi de, sosyalist demokrasinin ilk adımı, aşamasıdır.

Evet, şimdi tekrar bu demokrasinin niteliklerini görmeye devam edelim.

Özlem: Demokrasi, yalnızca parlamentoyla veya derneklerle, sendikalarla sınırlanamayacak bir olgudur. Burjuva demokrasisindeki bu biçimsel uygulamanın tersine, halk demokrasisinde, demokrasi toplumun her alanına ve anına yayılan bir nitelik taşır. Yani mesele yalnızca "**devlet yönetimi**" meselesi değildir. **Tüm toplumsal üretimin ve yaşamın** yönetilmesi meselesidir.

Mazlum: Soruna böyle bakıldığında da, halk demokrasisinin ve sosyalist demokrasinin burjuva demokrasisinden nitelik olarak farklı olduğu açıkça görülür. Halk iktidarında demokrasi, çoğunluğun demokrasisi olarak, tarihteki bugüne kadarki en geniş sınırına ulaşmış olur. Halk kitlelerinin yönetime gerçek anlamda katılımı söz konusudur çünkü.

Halk, kendi öz örgütleri aracılığıyla katılır iktidara. Politikaların belirlenmesinde, yürütülmesinde bu örgütler aracılığıyla doğrudan söz sahibidir.

Stalin, sosyalist iktidarın tablosunu şöyle tasvir eder:

*“Her şeyden önce üretim alanında, partiyi sınıfa bağlayan proletarya kitle örgütleri olarak **sendikalar**; her şeyden önce, devlet yönetimi alanında partiyi emekçilere bağlayan emekçi kitle örgütü olarak **Sovyetler**; her şeyden önce iktisadi alanda köylülüğün sosyalist kuruluşa katılmasını sağlayarak, partiyi köylü kitlelerine bağlayan... **kooperatifler**; yeni kuşağın sosyalistçe eğitimini ve genç yedeklerin yetiştirilmesini, proletaryanın öncüsünün başarmasını kolaylaştıran işçi ve köylü gençliğin kitle örgütü olarak **gençlik federasyonu** ve son olarak bu kitle örgütlerini yönetmekle görevli olan, proletarya iktidarı sisteminde temel yönetici güç olarak **parti**. Genel olarak iktidarın ‘mekanizmasının’ tablosu, proletarya iktidarı sisteminin tablosu böyledir.”*

Özlem: Evet, Stalin’in de dikkat çektiği gibi, sosyalist demokrasi, çok çeşitli taban örgütlenmeleri üzerine oturur. Komünler, konseyler, sovyetler, meclisler, sendikalar, birlikler.. Kısacası, isimleri ve biçimleri döneme, koşullara göre farklılaşabilir fakat, bu örgütlerin değişmeyecek işlevi, **halkın iradesini yansıtmaları, halkın yönetime katılmasını sağlamalarıdır.**

Sosyalist demokrasi, adım adım halkın yönetime doğrudan ve en etkili biçimde katılması doğrultusunda gelişir. Bu da üretimin toplumsal niteliğinin zorunlu bir sonucudur. Sosyalist üretim ve sosyalist mülkiyet biçimi, kendine uygun bir yönetime katılım biçimini de zorunlu kılar. Bu uygunluk bozulduğunda, sistemin yozlaşması veya sorunlarla, çelişkilerle yüzyüze gelmesi kaçınılmazdır.

Burjuva demokrasisinde halk, seçimler dışında yönetime müdahale edememektedir. Geçmişte, sosyalist sistemin yıkılmasından önceki dönemde, batı demokrasisi içinde varolan bazı “etkileme” mekanizmaları da artık hemen hemen yokolmuş veya işlemez durumdadır. Bu etkileme mekanizmalarının biri “baskı grupları” denilen grupların etkisidir. Ki artık emperyalist yönetimler, bunları pek kaale almamaktadırlar. Veya başka bir “etkileme” mekanizması olan yüzbinlik, milyonluk katılımların olduğu mitinglerin akibeti de farksızdır.

Mesela, sosyalist demokraside mitinglerin işlevi aynı değildir. Mitingler aslında tarihi olarak yönetimden dışlanmış kitlelerin sesini duyurmak için

başvurdukları araçlardır. Kapitalizmde bu ihtiyaç hâlâ yakıcı olarak sürmektedir. Sosyalist demokraside ise, zaman zaman böyle bir yanı içerebilir belki ama daha çok kitlelerin politik düzeyinin artırılması, şu veya bu konudaki duyarlılığın pekiştirilmesi, halkın kendi gücünü görerek güvenini pekiştirmesi, emperyalistlere, karşı-devrimcilere çeşitli mesajlar verilmesi gibi işlevler taşır.

Mitingler, sosyalist demokraside “sesini duyurma” rolü oynamaz. Çünkü, sosyalist demokrasi, yukarıda anlatılan kurumlar, örgütlenmeler aracılığıyla kitlelerin sürekli olarak yönetim aygıtı içinde olması demektir. Ki geri çağırabilme mekanizması da, kitlelerin yönetim ve politikalar üzerinde sürekli bir etki ve denetimde bulunabilmesi imkanının olması demektir. Ve bu yanıyla da zaten sosyalist demokrasinin burjuva demokrasisine göre, çok ileri ve somut bir demokratik muhtevaya sahip olduğu tartışmasızdır.

Kemal: Burada altını çizmemiz gereken husus şudur: Sosyalist demokrasi, burjuva demokrasisi gibi **salt temsili bir sistem** değildir. Kitlelerin politikaya, yönetime doğrudan katılımını hedefler.

Parti'nin yanısıra, sendikalar, kooperatifler ve yukarıda sayılan diğer örgütlenmeler aracılığıyla toplumda **örgütsüz tek bir insan** bile bırakmamak, sosyalist demokrasinin en önemli hedeflerinden ve dayanaklarındandır. Çünkü sosyalist demokraside örgütlü olmak, aynı zamanda yönetime doğrudan katılmaktır.

Bu noktada anarşistlerin her türlü “temsili”yeti reddeden yaklaşımlarıyla bunu karıştırmamak gerekir. **Doğrudan demokrasi**, yani, kitlelerin hiçbir aracı örgütlenme, hiçbir temsil mekanizması olmadan yönetime katılması, kuşkusuz uzun vadeli bir hedeftir. Fakat bunun gerçekleşmesinin önünde ekonomik, siyasal, kültürel, uzun bir yol vardır. Bu anlamda sosyalist demokraside de temsili kurumlar olacaktır. Marksizm-Leninizm'in ustaları, “temsili kurumların proletarya diktatörlüğü altında da vazgeçilmez” olduğunu belirtirler.

Burjuva demokrasisinde ise, bu “temsili”lik aslında **“temsiliyet”** özelliğini de kaybetmiştir. Bunun bir nedeni, düzen partilerinin aslında kendi içlerinde halkın yerine seçimleri kendilerinin yapmasıdır. Bunun bir başka nedeni ise, burjuva demokrasisinin o çok övündüğü **“yasama-yürütme-yargı”** arasındaki **“kuvvetler ayrılığı”**dır.

Bu mekanizmalar sonucunda parlamentolar, aslında yetkilerini fiilen hükümetlere devretmişler, kendi çıkarttıkları yasaların yürütülmesi üzerindeki etki, yönlendirme ve denetimlerini kaybetmişlerdir; bunun sonucunda da iktidar aslında büyük ölçüde **“bürokratik-askeri makine”yi** elinde tutan güçte toplanmıştır. Hâl böyle olunca, orada elbette demokrasinin ruhuna fatiha okunmasından başka bir şey kalmaz geriye. Ki **“en tam burjuva demokrasisi”**

sinde bile” durum budur.

Mazlum: Tam bu noktada tek seslilik, çok seslilik tartışmasına da bir ek yapayım. Sosyalist demokrasiyi tek partili, tek sesli olmakla eleştirenler, burjuva demokrasisinin gerçek anlamda bir “çok seslilik” olmadığını, burjuva demokrasisinde esas olanın tekelci kapitalizmin sesi olduğunu unutuyor veya görmezden geliyorlar. O tek seslilik, aslında burjuva demokrasisinde genel oyu, parlamentoyu neredeyse göstermelik kurumlara indirgemıştır. Artık burjuva teorisyenler bile dile getiriyor ki, ülkeyi kimin nasıl yöneteceğinin belli olduğu koşullarda, seçimlerin hükmü yoktur. Seçimler, zaten burjuvazinin, oligarşik kesimlerin kendi arasındaki bir yarıştır; yoksa halkın yönetime katılımının bir aracı değil. İster ABD seçimlerine bakın, ister ülkemizdeki seçimlere, çıplak görünen gerçek budur.

Sosyalist demokrasi ise, demokrasinin tüm kurumlarına hayat kazandırıyor. Parlamentolar, yani “halk meclisleri”, gerçek anlamda politika üretilen yerlere dönüşüyor. Sosyalist demokraside bir şekilde sürdürülecek olan temsili kurumların “temsili” niteliği de biçimsel veya göstermelik olmakla kalmaz bu noktada. Gerçek bir temsil hüviyetine kavuşur. Lenin’in bu noktada çok özlü bir tasviri var, biraz uzun olmakla birlikte burada onu aktarmak istiyorum:

"Bu kurumlarda düşünce özgürlüğü ve tartışma, yutturmaca halinde yozlaşmaz. Çünkü parlamenterler kendileri çalışmak, yasalarını kendileri uygulamak, bu yasaların etkilerini kendileri denetlemek, bunlar üzerine seçmenlerine karşı doğrudan kendileri yanıt vermek zorundadırlar.

Temsili kurumlar kalır ama özel sistem olarak, milletvekilleri için ayrıcalıklı durum olarak parlamentarizm artık yoktur. Bir demokrasiyi, hatta bir proletarya demokrasisini, temsili kurumlar olmaksızın düşünemeyiz ama eğer bizim için burjuva toplumun eleştirisi boş bir söz değilse, eğer bizim burjuvaziyi alaşağı etme isteğimiz(...) işçilerin oylarını avlamaya özgü 'seçimlik' bir söz değil de, ciddi bir istekse, demokrasiyi parlamentarizm olmaksızın düşünebiliriz ve düşünmek zorundayız da.” (Devlet Ve İhtilal)

Özlem: Bu alıntıda geçen “ayrıcalık” meselesi de burjuva demokrasiyle sosyalist demokrasi arasında önemli bir ayrıma işaret eder: Burjuva demokrasisinde yasama veya yürütme organında, yani kısacası yönetimde yer almak, “toplum karşısında bir **imtiyaz kaynağı**” haline gelmiştir. Proletaryanın ilk devleti olarak tarih sahnesine çıkan Komün’ün kendinden önceki tüm devletlerden en büyük farklarından biri de bu noktadaydı işte; Komün, halk temsilcilerinin ücretlerinin sıradan bir işçinin ücretiyle aynı olacak şekilde belirlenmesini uygulamaya koymuştur.

Bu demokraside (gerek halk demokrasisinde, gerekse de sosyalist demokraside), hiçbir kesime, yönetici kesimlere ayrıcalık tanınmaz. Belli bir

dönem boyunca örneğin mühendislere, özel uzmanlık gerektiren alanlardaki görevlilere daha farklı ve yüksek ücretler ödenecektir ama ücretler arasındaki farklılık, hiçbir zaman özellikle yöneticiler nezdinde, toplumla aralarında bir statü farkı yaratacak boyutlarda olmayacaktır. Çünkü, bilinmelidir ki, bu fark açıldıkça, yozlaşmaya da kapı açılmış olacaktır. Revizyonizmin hakim olduğu ülkelerde, böyle bir farkın ve yozlaşmanın ne boyutlara ulaşabileceğinin örnekleri gözler önündedir.

Kemal: Keza, yeri gelmişken şuna da değinelim; bürokratlaşan, kitlelerden kopan, sosyalizmi sosyal, kültürel ideolojik boyutlarını bir yana bırakıp idari ve teknik bir örgütlenmeye indirgeyen revizyonist partilerin “demokrasi” pratikleri, anlattığımız halk demokrasisiyle karıştırılmamalı. Onlar, bu yanlış çizgide, sosyalizmden, dolayısıyla da sosyalist demokrasiden uzaklaşıyorlar. Uzaklaştıkları içindir ki, kitlelerden koparak gümbür gümbür çöktüler.

İşte bu noktada, halk demokrasisinde ve sosyalist demokraside halkın temsilcilerini ve yöneticilerini seçme hakkı kadar, onları görevden alma hakkının da olması, bunun bir hak olmanın ötesinde sürekli uygulanan bir mekanizmaya dönüştürülmesi, halkın yönetimi ve sosyalizmin bekası açısından önemli bir güvencedir. Temsilcilerini geri çağırma hakkı, öyle sıradan bir “hak” meselesi değildir. Bu hak, bir halkın, sürekli olarak ülkeyi yönetmeye, yönetimi denetlemeye devam etmesi demektir. Burjuva demokrasisinde yönetime katılımın 4-5 yılda bir verilen oya indirgenmiş, dolayısıyla “genel oy hakkı”nın aslında içinin boşaltılmış olmasına karşın, geri çağırma hakkı, halk demokrasisine çok dinamik bir öz kazandırır. Demokrasinin genişliği işte burada somutlanır.

Mazlum: Evet, halk için demokrasi, eski düzenin temsilcileri için diktatörlük olması da işte bu değil mi zaten... Halk demokrasisinde ve sosyalist demokraside “zorun rolü” çok iyi anlaşılmalıdır. Çünkü bu konudaki en küçük bir sapma, örneklerini de gördüğümüz gibi, sistemi içten içe çürütür ve ardından da gümbür gümbür çökertir. Sosyalist demokrasi tartışmalarına ilişkin olarak Yeni Çözüm’de şöyle yazılmıştı bu noktada:

“Proletarya partisinin toplum üzerindeki etkinliği zora dayanmaz. Kitleleri ikna temeldir. Bu anlamda kitlelerin özdeneyimleriyle gerçekleri görmesi ve sosyalizme inanması, katılım göstermesi için sabırla çalışılır. Toplumlar yönergelerle idare edilemezler. Proletarya partisinin toplum üzerindeki etkinliği yönergelere değil, kitlelerin gönüllü katılımına dayanır. Aksi durumda parti kitlelerle ne bağ kurabilir, ne de politikanın yaşama uygulanmasında destek ve onay alabilir. Proletarya diktatörlüğünün gerektiğinde zor kullanacağı gerçeği, zor'un mutlaklaştırılacağı, herkese karşı ve her zaman kullanılacağı gibi bir anlayışa vardırılmamalıdır.” (Sayı: 30, 1989 Aralık)

Yani meselenin özü şudur ki; sosyalist demokrasi, kitlelerin bilinçli, gönül-

l katılımıyla hayat bulacak bir sistemdir. Çünkü yepyeni bir sistem kuruyorsunuz. Eski ayrıcalıklar, konumlar alt st oluyor. Sisteme karşı çıkan birçok unsur var; dıştan sizi kuşatıyorlar. Bunlarla başedebilmek, kitlelerin bilinçli, gönüllü katılımını sağlamadan mümkün mü? Lenin, Dönek Kautsky'yi yazarken *"Tüm halk üretim araçlarının demokratik yönetimi için rgtlenmedike, tüm emekçi örgütlenmeleri ve devlet işlerine katılmaları için seferber edilmedikçe devrimci önlemler uygulanamaz"* derken, işte buna işaret ediyordu.

Kemal: Evet sevgili arkadaşlar, sohbetimizin sonuna geldik fakat demokrasi/sosyalist demokrasi konusunda konuşacaklarımız henüz bitmedi. Bu anlamda bir zet veya toparlama da yapmıyorum şimdilik. Daha değinmemiz gereken önemli noktalar var. Özellikle proletarya diktatörlüğü konusundaki çarpıtmalara pek girmedik. Kalan bölümleri önümüzdeki haftaki sohbetimizde işlemeye devam etmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Demokrasi -3

Burjuvaziye Diktatörlük Halka Demokrasi!

Sevgili Yürüyüş okurları, merhaba. Demokrasi başlıklı sohbetimizin üçüncü ve son bölümündeyiz. Bu bölümde, sosyalist demokrasiye ilişkin sık gündeme gelen soruları cevaplayarak tamamlayacağız sohbetimizi.

Sosyalist demokrasi bahsinde en dikkat çekici ve en özgün yan, sosyalist demokrasi ile proletarya diktatörlüğü kavramlarının yan yana, hatta bazen aynı yönetim biçimini dile getirmek üzere kullanılmasıdır.

Konuyu yeni öğrenenler için bu bir “çelişki” gibi gözüküyor; demokrasi ve diktatörlük... Fakat birincisi, bu sohbetimizin en başında ortaya koyduğumuz gibi, her demokrasinin özünde bir diktatörlük olduğu hatırlanırsa, bir çelişki ve ya şaşılacak bir şey olmadığı da görülür. İkincisi, proletarya diktatörlüğü, “diktatörlük” kavramının ilk anda akla getirdiklerinden farklı bir yönetim biçimidir. Bunu açalım ve önce şuradan başlayalım: Sosyalist demokrasi “proletarya diktatörlüğünü” içermek zorunda mı? Buna başvurulmasa olmaz mı?

Özlem: Proletarya diktatörlüğü, sınıfsız topluma gidişte proletaryanın elindeki en etkili ve vazgeçilmez araçlardan biridir.

Çünkü, kapitalizmden arta kalanlar varlıklarını sürdürdükleri, geriye dönüş umutlarını yitirmedikleri ve karşı-devrim için girişimlerde buldukları sürece, proletaryanın eski egemen sınıflara karşı zor uygulayacağı bir araca ihtiyacı vardır. Bu da proletarya diktatörlüğüdür. Kapitalizmin restorasyonu için sosyalizmin inşasını sabote eden, “*yaralı bir kaplan* gibi” saldırganlaşan burjuvaziye geriletme ve giderek tasfiye etmek için sistemin zorunu başvurmak zorunludur. Proletaryanın şiddetini içeren proletarya diktatörlüğünü reddetmek iktidarı almayı ve iktidarda kalmayı reddetmek demektir.

Proletarya diktatörlüğünün neden gerekli olduğunu anlamak için, tarihin akışını materyalist açıdan görmek gerekir. Keza, sosyalizmin inşasının emperyalizmin kuşatması altında gerçekleştirilmek zorunda olduğunu da akıldan çıkarmamak gerekir. Yani, sosyalizmi inşa etme mücadelesinin zorunlulukları, proletarya diktatörlüğü neden gerekli sorusunun da cevabını oluşturur. Proletarya diktatörlüğü elbette dönemseller koşullara, devrimde ittifak ya-

pan sınıfların durumuna ve ülkenin kendi tarihi siyasal, sosyal geleneklerine göre, çeşitli biçimler alabilir, ama özü aynıdır. Özü, sömürücü egemenlere karşı **diktatörlük** uygulamasıdır.

Lenin şöyle tanımlıyor: "*Proletarya diktatörlüğü, eski toplumun güçlerine ve geleneklerine karşı; kanlı ve kansız, şiddete başvuran, barışçı, askeri, iktisadi ve yönetsel inatçı bir savaştır.*" (Lenin, Sol Komünizm, syf. 40) Bu savaşın zorunluluğu sanırsız tartışılmaz. Bu anlamda proletarya diktatörlüğünün gerekliliği de açık olsa gerek.

Kemal: Burada üzerinde biraz daha durmamız gereken şudur sanırım; proletarya diktatörlüğü hakkında en büyük çarpıtma, onu sanki emekçiler üzerinde bir diktatörlükmüş gibi göstermektir.

Mazlum: Evet, denilir ki; "*proletarya diktatörlüğü kayıtsız-şartsız zor kuramını içerir.*" Doğrudur. Ama bundan ne anlamak gerekir? Bu, partinin otoritesini zor üzerine kuracağı anlamına **gelmez**. Bu, tüm toplum üzerinde bir zorun söz konusu olduğu anlamına da gelmez. Bu, bilmemeçlik değilse, düşmanca bir çarpıtmadır. Burjuvazinin aralıksız sürdürdüğü bir karalamadır. Proletarya diktatörlüğünde, işçi sınıfına ve diğer halk kesimlerine demokrasi uygulanır. Proletarya diktatörlüğü, sadece geçmişte egemen durumda olan sömürücü sınıflara ve onların kalıntısı karşı-devrimcilere karşı diktatörlüktür. Halk sınıflarına ise kesinlikle diktatorya uygulamaz.

Proletarya diktatörlüğü, halk saflarında iknaya, eğitime, bilinçlenmeye dayalı yöntemleri temel alır. Kitlelerin bilinç düzeyi geri olabilir, çeşitli konularda önyargılarından, yüzyılların alışkanlıklarından hemen kurtulmaları zordur; bu anlamda da bazı sosyalist uygulamaların karşısında da olabilir, çelişkiye düşebilirler. Stalin, böyle bir durumla karşılaşıldığında da "*sabırlı olmak, programı yeniden gözden geçirmek ve kitlelerin özdeneyimleriyle öğrenerek sosyalist programa ikna edilmeleri için çaba göstermek gerektiğini*" belirtiyor. Tersine, yani, halk kitlelerinin muhtemel karşı çıkışlarını "zor"la aşmaya, bastırmaya kalkışmak, sosyalizmin mantığıyla, sosyalist demokrasinin karakteriyle uyumsuz. Ve sosyalizmi, kendinden önceki sömürücü baskı düzenleriyle aynılaştırır.

Proletarya diktatörlüğü eski sömürücü sınıflar karşısında bile sadece zor demek değildir. Çünkü, bu sömürücü sınıfların karşı devrim çabalarından vazgeçirilerek devrime kazanılması için dahi öncelikle ikna yöntemine başvurulur. Ve ancak bu çabalar sonuç vermediğinde zor unsurları devreye sokulur. Sonuçta, anlaşılması gereken şudur; Marksist-Leninistler, zor'u, nesnel bir zorunluluk olarak kavramaktadırlar.

Kemal: Şöyle de söyleyebiliriz; zorun, şiddetin derecesi, karşı-devrimin direniş gücüne, biçimine bağlıdır. Tarihi evrim içinde, iktidar mücadelesine

girerken şiddeti tercih edenin proletarya olmadığını biliriz; iktidardaki proletarya için de aynı şey geçerlidir. Karşı-devrimin silahlı eylemleri, sabotajları, askeri örgütlenmesi varsa eğer, proletarya zora başvurmak durumundadır.

Fakat, burjuvazi silahsızlandırıldığı, geriye dönüş umutları kırıldığı, sosyalist inşanın temelleri atıldığı ölçüde, sosyalist demokrasinin sınırları genişleyecek ve zorun, şiddetin kullanılmasına giderek gerek kalmayacaktır.

Bu noktada sanırsanız, sosyalist demokraside genel olarak neden tek parti zorunluluğunun ortaya çıktığı da daha iyi görülmüştür.

Özlem: Castro'nun bir sözünü aktarayım tek parti konusunda: *"Lenin Ekim Devrimi'ni gerçekleştirmek için her şeyden önce bir partiye ihtiyaç duymuştu. Bunu özellikle küçük partilere izin vermeye başlayacağımızı hayal edenler uyansınlar diye söylüyorum. Kimi örgütlemek için yani? Karşı-devrimcileri mi? Amerikancıları mı? Yoksa burjuvaları mı? Hayır! Burada bir tek parti vardır ve o da bizim proletaryamızın, bizim köylülerimizin, öğrencilerimizin, çalışanlarımızın partisidir. Varolan, varolacak olan tek parti budur!"*

Açık ve kesin olan şudur; burjuvaziye örgütlenme hakkı vermemek, emekçilerin, ezilenlerin siyasal haklarını kısıtlamak değildir. Böyle yansıtımlar, meseleyi çarpıtmaktadırlar.

Eğer sosyalist demokrasi, daha doğrusu en genel anlamda demokrasi "parti sayısına" indirgenecekse, en iyi demokrasi burjuva demokrasisidir. En çok parti onda var çünkü! Ama önceki bölümlerde gördüğümüz gibi, bunun demokrasiyle ilgisi yok.

Bu arada hafta içinde çeşitli okurlarımızla sohbetlerimizde halkın kendi örgütlülükleri aracılığıyla yönetime katılması ve seçtiği vekilleri "geri çağırma hakkı" konusunda sorular geldi. Sosyalist demokrasinin daha somutlanması açısından bunların üzerinde biraz daha durabilir miyiz?

Kemal: En azından bugünkü sohbetimiz itibariyle bunları çok genişletmeyiz, ama bazı noktaları kısaca açalım yine de.

Olay, 5 yılda bir vekil seçme olayı değildir. Herkes, oturduğu mahallenin meclisinin üyesi olarak katılır yönetime. Çalıştığı işyerinin meclisi aracılığıyla katılır. Oturduğu mahallenin dışında, şehir meclisi için temsilciler seçer. Ülke genelinde yönetimin merkezileştiği halk temsilciler meclisine temsilcisini gönderir. Sendikaları, dernekleri aracılığıyla başka sorunlarının çözümünde söz ve karar hakkını kullanır. Diyelim ülkede bir yasa mı çıkarılacak; en alt meclislerde, sendikalarda, kooperatiflerde yaygın biçimde tartışılır yasa. Herkes, bu tartışmaların sonuçlarını adım adım merkezileştirip yasaya son şeklini verecek kurumlara gönderir... Sosyalist ülkelerdeki anayasaların, çeşitli yasaların yapılması, dünya çapında bugüne kadarki en geniş katılım örneklerini ortaya çıkarmıştır. Kısacası, demokrasinin çok canlı, dinamik bir

uygulaması söz konusudur.

Geri çağırma hakkı ise, halkın, herhangi bir birimi, mahalleyi, şehri temsil etmek üzere seçtiği temsilci, diyelim ki görevlerini iyi yapmıyor. Diyelim ki, iyi çalışmıyor, kendisini seçenlerin görüşlerini dile getiremiyor orada. O durumda, onu seçenler, seçim periyodlarını beklemeden onun temsilcilik hakkını iptal edebilirler.

Burjuva demokrasisinde nasıl oluyor, bir şehir, milletvekili seçiyor (aslında seçiyor da denmez ya, seçiyor diyelim), milletvekilinin Ankara'ya gidip bir daha seçildiği ile uğramadığı örnekler çoktur. Temsil ettiği kesimlerin sorunlarına sahip çıkmaz. Hatta kendisini seçenlerin görüşlerinin tam zıddını savunan bir partiye geçer... Ve bunlar olurken, seçmenin eli kolu bağlıdır, kendi seçtiği vekil üzerinde hiçbir etkisi, denetleme imkanı yoktur. Ki bu da demokratik katılımı ortadan kaldıran bir işleyiştir.

Sosyalist demokrasi ise, "geri çağırma hakkı"yla demokratik katılımı süreklileştirir. Temsilci, kendisini seçenlerle sürekli bir görüş alışverişi içinde olmak zorundadır. Halk, bu yolla yönetime sürekli katıldığı gibi, eğer bu temsilde bir tıkanma, bir sorun görürse, temsilcisini çekip, her zaman yenisini seçebilir. Yani bu da, sosyalist demokraside "5 yılda bir seçim" değil; halk ihtiyaç duydukça her zaman seçim olması demektir.

Şimdi bu kısa geçişten sonra, yeniden proletarya diktatörlüğüne dönelim ve soralım: Peki bu "diktatörlük" ne zamana kadar sürecek? Soru, "zor", "şiddet" ne kadar sürecek diye de sorulabilir?

Mazlum: Bunu en özet şekilde şöyle cevaplayabiliriz: Sınıf farklılıkları tümüyle ortadan kalkmadıkça (başka bir deyişle komünist topluma kadar) gerçekten **TAM** bir demokrasi, özgürlük ve eşitlikten sözedilemez. Ancak bundan sonradır ki, demokrasi, özgürlük ve eşitlik gerçekten sağlanır.

Ancak o aşamada sınıfların ortadan kalkması nedeniyle üzerinde diktatörlük uygulanacak veya uygulanması gereken bir sınıf kalmadığından hem devlet, hem demokrasi de '**sönmeye**' başlar. Lenin şöyle diyor bu noktada:

"Ancak komünist toplumda kapitalistlerin direnci kesin olarak kırıldığı, kapitalistlerin ortadan kalktığı ve sınıfların yok olduğu (yani toplumsal üretim araçlarıyla ilişkileri bakımından toplum üyeleri arasındaki ayrım silindiği) zaman, ancak o zamandır ki, devlet ortadan kalkar ve özgürlükten söz etmek olanaklı duruma gelir. Ancak ve ancak o zaman gerçekten tam, gerçekten hiçbir istisna tanımayan bir demokrasi olanaklı duruma gelecek ve uygulanacaktır." (Devlet Ve İhtilal)

Kemal: Bu tartışmaya bir ek de ben yapayım isterseniz: Marks'a göre devlet varsa tam ve mutlak özgürlük yoktur. Ve "özgürlük var olduğunda, o zaman artık devlet varolmayacaktır. "Saf" özgürlük tamamıyla sınıfsız toplumun

ürünü olacaktır. Buna bağlı olarak da Marksist-Leninist açıdan süreci şöyle özetleyebiliriz: *“Aslında demokrasi, özgürlüğü engeller: Gelişmenin diyalektik şekli aşağıdaki gibidir. Mutlakiyetten, burjuva demokrasisine, burjuva demokrasisinden, proleter demokrasiye, proleter demokrasiden demokrasizliğe...”*

Evet, konumuza başka bir açıdan devam ediyoruz şimdi: Halk demokrasisine, sosyalist demokrasiye burjuva bakış açısından yöneltilen itirazlardan biri de, bu halkın ülkeyi nasıl yöneteceğidir? *“Bu işçiler, bu köylüler mi yönetecek ülkeyi?”* denir... Evet gerçekten de işçiler, köylüler, nasıl yönetecek dersiniz?

Özlem: Sosyalizmin alternatif bir toplum biçimi olarak tarih sahnesine gelmesinden bu yana bu soru ve tartışma gündemde bildiğiniz gibi. Tarihin ilk sosyalist devletine önderlik eden Lenin, bakın bu konuda ne diyor:

“Proletarya, deniyor, devlet aygıtını işletecek yetenekte olmayacaktır. Rusya... büyük çoğunluğu kürek mahkumu gibi çalışmaya ve ve açlık çekmeye zorlanan 150 milyon insana acımasızca şiddet uygulayan, onlarla sınırsız biçimde alay eden 130.000 çiftlik sahibi tarafından yönetiliyordu.

... Ve 240.000 Bolşevik Parti Üyesi, Rusya’yı zenginlere karşı ve yoksulların çıkarı doğrultusunda yönetemeyecek, öyle mi?

*Bunun ötesinde elimizde, devlet aygıtını derhal, bir çırpıda on katına çıkaracak, hiçbir kapitalist devletin hiçbir zaman sahip olmadığı ve olamayaacağı bir araç var. Bu **mucizevi araç**, devletin günlük idari çalışmasına emekçileri, yoksul halkı çekmektir.”*

Burjuva bakış açısından yapılan itiraz, çoğu zaman ilk bakışta haklı gibi görünür; öyle ya, sıradan işçi, sıradan köylü, ülkenin sorunlarına nasıl vakıf olacak, nasıl onların çözümlerini bulacaktır?.. Devam ediyor Lenin:

*“Biz ütopyacı değiliz. Herhangi bir vasıfsız işçinin ve herhangi bir aşçı kadının hemen devlet yönetimine girecek durumda olmadığını biliyoruz. Bu hususta ... farkımız, devleti yönetmeyi ve günlük idari çalışmayı sadece zenginlerin ya da zengin ailelerden gelen memurların başarabilecekleri **önyargısından** derhal kopmayı talep etmemizdir. Biz, devlet yönetiminde çalışmak için verilen eğitimin sınıf bilinçli işçiler ve askerler tarafından sevk ve idare edilmesini ve buna vakit geçirmeksizin başlanmasını, yani bütün emekçileri, bütün yoksul halkı bu eğitime çekme işine derhal başlanmasını talep ediyoruz.”* (V. İ. Lenin, 1917, syf. 410)

Nitekim, Sovyet Devrimi’nde bu önemli ölçüde başarılıdır. Sovyet Devrimi’ni anlatan romanlardan, belgesellerden hatırlarsınız; daha kısa süre öncesine kadar “cahil” olarak nitelendirilebilecek Bolşevik işçiler, köylüler, fabrikaların, tarımsal işletmelerin, ulaşımın, şehirlerin, okulların yönetimini devralır ve başarıyla yönetirler; Bunu sağlayan iki olgu vardır; birincisi devrim kendi içinde hızla eğitir kitleleri. İkincisi, Lenin’in de işaret ettiği gibi, işçiler, köylüler, askerler, parti tarafından hızla yönetmek için eğitilirler...

Burjuva ve küçük-burjuva bakış açısından bakıldığında, “sıradan” işçi, köylü, gecekondulu alışkanlıklarıyla, bilgisiyle, kültürüyle, davranışlarıyla “**yöneticiliğin**” çok uzağında gibi gözükür herkese. Ama aslında bu görünüm, burjuva önyargıların sonucunda oluşmuştur. Ülkeyi yöneten birinin şöyle değil de böyle olması, şöyle değil de böyle davranması, şöyle değil de böyle konuşması gerektiğine dair sahip olunan düşüncelerin büyük çoğunluğu, burjuva yönetim anlayışının oluşturduğu önyargılardan ibarettir. Ülkenin yönetilmesini “burjuva politikacı” tiplemesinin kesinlikle dışında düşünmeliyiz. Halkın kendi gerçekliği içinde tüm bunlar çok farklı şekillenebilir, nitelik de öyle olacaktır.

Mazlum: Sohbetimizin önceki bölümünde de söz etmiştik; alışkanlıkların, içinde yaşadığımız düzenin şartlanmaları dışına çıkıp düşünmeliyiz. Mesela bakın bugün sendikalarda, “başkanlık” kültürü var, örgütlenmelerde bir bakıyorsunuz sorumluluk konularında o başkanlık kültürünün değişik versiyonları çıkıyor ortaya, bu kültürün “tüm ayrıcalıkları kaldırmayı hedefleyen” Komün kültürüyle, komünizm ideolojisiyle bir ilgisi yoktur.

Hatırlarsanız geçen sohbette Özlem arkadaş, ilk sosyalist devlet girişimi olan Komün’ün, halk temsilcilerinin ücretlerinin sıradan bir işçinin ücretiyle aynı olacak şekilde belirlendiğini anlatmıştı. Geçen hafta elime Küba’ya ilişkin bir makale geçti. Komün’ün uygulamaya çalıştığını bugün Küba uyguluyor. Makalede aynen şöyle deniyor: “*Hiçbir seçilmiş vekil, halk temsilciliği görevi için özel bir maaş veya fazladan ücret almaz. Bütün güçleriyle tüm zamanlarını halka yönelik faaliyetler için geçirmelerinin gerekliliğine karşın, kural olarak profesyonel politikacı sayılmazlar ve seçilmeden önce yaptıkları işlerden aldıkları maaşlardan fazlasını alamazlar.*”

Yine aynı makaleden aktarayım. Kübalılar, her 2.5 yılda bir, belediye meclisi üyelerini ve her 5 yılda bir bölgesel, genel seçimlerle ulusal meclis üyelerini, yani milletvekillerini seçiyor. Küba’da, bizim gibi ülkelerin tersine zorunlu değil ‘**gönüllü oy**’ hakkı var. Seçimler, 2,5 yılda bir ama, elbette seçtiklerini geri çağırma hakkı **her zaman** için var... Ve yine önemli bir başka ayrıntı: Küba’da bilindiği gibi tek bir parti var: Partido Comunista de Cuba yani Küba Komünist Partisi. Fakat ilginç olan, seçimlere müdahale etmiyor, parti aday göstermiyor. Ülkeyi yönetecek adaylar, halkın mahallelerde, fabrikalarda, okullarda yaptığı toplantılarla belirleniyor. Yani buradan da şunu vurgulamak gerekir ki; proletarya diktatörlüğü altında çeşitli uygulamalar değişiklikler arzedebilir; esas olan bir; **devrimci iktidarı güçlendirmek** ve iki; **sosyalist demokrasiyi yaygınlaştırmak**’tır. Sistemin işleyişi, tek parti mi, çok parti mi olacağı, seçimlerin nasıl şekilleneceği, halk demokrasisinden sosyalist demokrasiye kesintisiz geçişin nasıl bir seyir izleyeceği, yukarıda belirttiğimiz bu iki amacı birden yerine getirecek bir yaratıcılıkla şekillendirilir.

Kemal: Evet, bir başka tartışma konusuna geçiyoruz. Proletarya diktatörlüğü parti diktatörlüğü müdür? Yani, sosyalist demokraside devrimci partinin rolü ne olacaktır?

Mazlum: Öncelikle kavranması gereken şudur: Devrimci halk iktidarı veya sosyalist iktidar, "parti"nin iktidarı değildir. Başka deyişle, "proletarya diktatörlüğü", parti diktatörlüğü olarak görülemez. Bu konu, kuşkusuz sosyalizmin pratiği açısından önemli bir tartışma konusudur.

Partinin, proletarya diktatörlüğünün kumanda merkezi olarak önemi ve rolü bizce tartışılmaz. Partinin bu rolünü reddetmek, iktidar savaşında emekçileri güçsüzleştirmektir. Bu, olsa olsa burjuvaziyi güçlendirir. Şunu unutmamak gerekir ki, sosyalist toplum sınıflı bir toplumdur. Yani sınıflar mücadelesi çeşitli biçimlerde devam etmektedir. Proletaryanın öncüye, kurmaya ihtiyacı bu anlamda tartışılmazdır.

Öte yandan, partiye, bir parti olarak üstlenebileceğinden ve üstlenmesi gerektiğinden fazlasını yüklemek de sonuçta yine karşı-devrime hizmet eder. SBKP'nin 1925 yılındaki kongresinde alınan bir kararda yerinde olarak şöyle deniyordu:

"Partinin kolektiflik görevleriyle, devletin Sovyetler şeklindeki organizmalarının görevleri hiçbir zaman karıştırılmamalıdır..."

Parti, kararlarını... Sovyet organizmaları kanalıyla uygulamalıdır. Parti Sovyetlerin etkinliğini yönetmeye çalışmalı fakat hiçbir zaman kendini onların yerine koymamalıdır."

Stalin de, parti ve proletarya diktatörlüğü ilişkisi konusunda şunu söyler: *"Partinin yönetici rolü ile proletarya diktatörlüğünü özdeş saymak, sınıfın irade ve eylemleri yerine, partinin yönergelerini koymak olur."*

Özlem: Sanırım şöyle de ele alabiliriz: Parti, sınıfın bir parçasıdır. Kendisi değildir. Parti, sınıfın yerine konulamaz. Sınıf savaşımının yeni biçimlerde sürdüğü sosyalist demokrasi, sınıfın bizzat en geniş katılımının sağlanmasını gerekli kılar. Değilse ne proletarya diktatörlüğü uygulanabilir, ne sosyalist demokrasi hayat bulur. Yeni Çözüm'de bu konu şöyle vurgulanıyor: Parti iktidarı alır, devleti yönetir. Ama bu da parti eşittir devlet demek değildir. Parti, iktidarın çekirdeğidir, fakat onunla özdeş değildir.

Mazlum: Sosyalist ülkelerin pratiklerinde bu konuda zaman zaman yanlışlıklar da yapılmıştır. Fakat, çeşitli komünist partilerin yaptıkları yanlışlardan hareketle, parti ve proletarya diktatörlüğü teorisi mahkum edilmeye çalışılmaz. Özellikle, sosyalist sistemin yıkılmasından sonra bu yaklaşıma çok yakın olduk. Çeşitli ülkelerde sosyalist iktidarların yıkılması, proletarya diktatörlüğü teorisinin yanlışlığından değildir. Tam tersine proletarya diktatörlüğünün

tam ve doğru bir anlayışla uygulanamayışından sözetmek gerekir.

Revizyonist çöküşlerin birçok nedeni var kuşkusuz bunun. Konumuz açısından belirtirsek; Parti'nin sistem içindeki rolünü yanlış şekillendirmek, Parti'yi devletin, sınıfın yerine koymak da bu yanlışlardan biridir. Parti ve kitleler adım adım birbirinden kopmuş, ayrıcalıklı kesimler oluşmuş, bu da sistemi iyice çürütmüştür.

Elbette partiler de çeşitli hatalar yapabilirler. **“Proletarya partisi hata yapmaz”** diye düşünmek, diyalektik değil, idealist bir yaklaşımdır. Parti de hatalardan muaf değildir. Peki o zaman *“ya parti doğru önderlik yapmazsa”* diye proletarya diktatörlüğünden mi vazgeçilecek yoksa sorunun başka çözümü mü bulunacak? Elbette sorunun başka bir çözümü var. Bu çözüm, *“partinin sağlanması, M-L çizginin pekiştirilmesi, kitle bağlarının güçlendirilmesinden”* geçer. SBKP de sosyalizmin inşasında hatalar yapmış, bunların özeleştirisi de yapılmıştır. Mesela, Sovyetler Birliği'nde 'Savaş Komünizmi' uygulamaları sırasında köylünün fazla ürününe el konulma politikası izlenmiş, köylülerle çelişkiye düşülmüştür. Ama daha sonra Bolşevik Parti bunun özeleştirisini vermiştir. Marks'ın dediği gibi, *“eğer mücadele yalnızca hatadan arınmış elverişli koşullarda yürütülecek olsaydı, dünya tarihinin yapılması gerçekten çok kolay olurdu.”*

Castro da sosyalizmin inşasında çeşitli yanlışlıklar yaptıklarına dikkat çekip ekler: *“Bu yanlışları düzeltme süreci içinde partimiz zayıflamamaktadır, tersine partinin rolü güçlenmektedir. Hatalarımızı düzeltirken partimizin rolü daha da temel bir nitelik kazanmaktadır.”*

Kemal: Evet, yavaş yavaş konumuzu toparlayalım. Sosyalist demokrasi konusundaki sapmalar anarşizmden Troçkizme, Bernsteincilikten, Kautskyciliğe kadar bir- çok kaynaktan beslenmiştir bugüne kadar. Ve fakat hepsi, devrim için savaşmaktan yan çizmek ve proletarya diktatörlüğünün reddetmekte birleşmektedir. Demokrasiyi adeta “sınıflar üstü” tanımlamakta da hemfikirdirler. Öyle bir demokrasi yoktur ve olmamıştır. Sosyalist demokrasi evet, burjuvazi üzerinde bir diktatörlüktür ancak, aynı zamanda yeryüzünün bugüne kadar tanık olduğu en geniş demokrasidir. Bu demokrasi, Lenin'in deyişiyle, *“halkın büyük çoğunluğu için, çalışan ve sömürülen insanlar için, demokrasinin dünyada eşi görülmedik biçimde gelişmesini ve yayılmasını sağlamıştır.”* Bunu inkar etmek, bunu görmezden gelerek proletarya diktatörlüğünü çarpıtmak, demokrasiye **burjuvazinin gözlüğüyle** bakmaktır. Oysa emekten ve halktan yana olanlar, burjuvazinin gözlüğüyle değil, Marksizm-Leninizm'in gözlüğüyle bakmalıdırlar dünyaya. Demokrasinin ne olup olmadığını gösteren tek bakış açısı odur çünkü.

Evet, sevgili okurlarımız, konumuzu burada noktalıyoruz. Yeni çalışmamızda birlikte olmak üzere, şimdilik hoşçakalın.

**Konu: Bağımsızlık ve
Ulusal Burjuvazi**

Emperyalizme karşı bağımsızlık, proletarya ve onun partisinin önderliğinde gerçekleşebilir

Sevgili arkadaşlar merhaba. Üç hafta arka arkaya demokrasi konusunu işledik. Bu haftaki sohbetimiz bağımsızlık ve burjuvazi üzerine olacak.

Ülkemizde “ulusal burjuvazi” olduğunu düşünenler, emperyalizm ve bağımsızlık meselesinden başlayarak ekonomiye kadar birçok konuda çarpık ve elbette yanlış tespit ve politikalar geliştiriyorlar. Bunun örnekleri durmadan çoğalıyor. Bugün MHP, CHP, GP gibi partilerin, hatta Saadet Partisi'nin “ulusal cephe”den sayılması, “bağımsızlıkçı” olarak değerlendirilmesi, bu örneklerden biridir. Veya mesela, Erdemir'in özelleştirilmesinde OYAK'a yüklenen rolde de bu çarpıklığı görmek mümkündür. Perinçek'in İP'i gibi bu çarpıklığı teorileştirenler de var.

Tüm bu ve benzer politika ve teorilerin çıkış noktası, ülkemizde “milli bir burjuvazi”nin varlığıdır. Ülkemizde ulusal bir burjuvazi var mı? Yoksa neden yok, varsa nerede? Varsa, bu ulusal burjuvazinin politik temsilcileri kimlerdir? Bugünkü sohbetimizde işte bunları ele alacağız. Elbette buradan da varmak istediğimiz bir sonuç var: Bu tartışmayla esas cevaplamak istediğimiz, ülkemizde, bizim gibi tüm ülkelerde bağımsızlık mücadelesinin KİMLERLE, kimlerin öncülüğü ve katılımıyla verilebileceğidir.

Mazlum: Yürüyüş'ün 33. sayısında idi. O haftaki “Hayatın İçindeki Teori”de de **“işbirlikçi burjuvazi ve demokrasi”** başlığı altında, burjuvazinin ilerici olup olamayacağını ele almıştık. Bugün de burjuvazinin ulusalcı olup olamayacağını ele alarak, bir anlamda o tartışmayı da tamamlamış olacağız. İkisi de siyasi olarak benzer sonuçlar veren yanılgılar çünkü. Burjuvazi-yi ilerici olarak değerlendirmek de, milli ve ulusalcı olarak değerlendirmek

de sonuçta, “burjuvaziyle işbirliği”ne götürüyor. Ve bu noktada da çarpıcı bir sonuç çıkıyor: Birbirine alabildiğine karşı görünen “AB’ci demokrat”larla “ulusalcılar”; ülkemiz burjuvazisiyle işbirliğinde birleşiyorlar.

Kemal: Evet ilginç. Ülkemizde “milli” bir burjuvazi olup olmadığı, özellikle 1960’lı yılların ikinci yarısındaki yoğun ideolojik mücadele döneminde oldukça önemli bir tartışma konusuydu. Sonra kısmen geride kaldı sayılır bu tartışma. Mesela ‘70’lerde Aydınlık gibi birkaç grup dışında pek kimsenin gündeminde değildi... Ancak “ulusalcılığın” yeni bir şekilde gündeme gelmesiyle bu tartışma da farklı boyutlarda güncelleşmiş oldu.

Eskiden beri çok çeşitli kesimler “milli burjuvazi”nin temsilcisi ilan edilmiştir.

Mesela, bunlardan biri MSP’dir. Çeşitli çevreler, 1970’lerde MSP’ye “milli burjuvazinin partisi” sıfatını yakıştırmışlardı. “*CHP-MSP koalisyonunu ilerici gösterme gayreti içinde olanlar, MSP’yi ‘milli burjuvazinin partisi’ olarak tanıtmaya çalıştılar. Bazı sol kesimler de bundan etkilendiler.*” (Haklıyız Kazanacağız-1, syf. 294)

Oysa; MSP’nin temsilcisi olduğu kesimler de sonuçta emperyalizmin ve tekelci burjuvazinin bir uzantısı durumundaydılar ve çıkarları yeni-sömürgeci düzenin sürmesinden yanaydı. Yani bu anlamda sosyo-ekonomik açıdan “millici” bir tutum takınmalarının da zemini yoktu.

MSP’nin temsil ettiği kesimler ağırlıklı olarak orta burjuva kesimlerden oluşuyordu. Bu anlamda bu kesimlerin çıkarlarını da karşılamak durumunda olan MSP, hem faizciliğe karşıydı hem de değişik yöntemlerle faizcilik yapılmasına cevaz veriyordu, hem Batıcı kapitalist zihniyete karşıydı, ama ABD şirketlerinin hakimiyet kurduğu Arap sermayesinin ülkeye girmesini istiyordu...

Mazlum: CHP-MSP koalisyonunda MSP’nin “*milli burjuvazinin partisi*” olarak değerlendirilmesi gibi ilginç bir örnek daha vereyim size.

Arnavutluk yönetimi de, yani AEP de 12 Eylül Cuntası’na “Kemalist” demiş ve cuntayı “**milli burjuvazinin iktidarı**” olarak değerlendirmişti. Bu tespitine paralel olarak da cuntayla anlaşmalar imzalarken, cuntaya karşı mücadeleden edenleri de “terörist” olarak adlandırıyordu. (AEP’çilik, SBKP’çilik ülkemizde o boyutlardaydı ki, AEP bunları yaparken dahi, o günün AEP’cileri, mesela TDKP’liler, hâlâ ideolojik gıdalarını Arnavutluk’tan almaya devam ediyor, Arnavutluk’a toz kondurmuyor, AEP’in cunta karşısındaki sakat, çarpık tutumunu bile eleştirmiyorlardı. Bunu da bir ara not olarak aktarmış olduk.)

Kemal: Madem örneklerden girdik, devam edelim. Ulusal burjuvazinin

temsilcisi olarak gösterilenlerden biri de CHP idi. Öyle gösteren de TKP. Faşist Milliyetçi Cephe'ye karşı CHP hükümetinin kurulmasını sağlamaya çalışan TKP, Ulusal Demokratik Cephe adıyla bir öneri yapmıştı 1977 sonlarında. Söz konusu öneride şöyle deniyordu:

“Ulusal burjuvazinin görüşlerinin ve çıkarlarının etkin politik temsilcisi, köyde ve şehirde yaşayan geniş küçük-burjuva yığınların umut bağladığı CHP'nin ÜDC (...) içindeki onurlu ve tarihi yerini alması... önemlidir.”

Evet, şimdi bu iddialara göre, ulusal burjuvazinin temsilcisi MSP mi, 12 Eylül yönetimi mi, CHP mi? Bunların hepsini ayrı ayrı ele almak yerine, biz yine milli burjuvazinin olup olmadığı noktasından devam edelim tartışmamıza. Ülkemizde “milli burjuvazi”nin varlığının en önemli teorik dayanaklarından biri kısaca MDD diye de bilinen Milli Demokratik Devrim tezidir. Bu tez aydınları, solun çeşitli kesimlerini oldukça etkilemiştir. Özlem bunu sen anlat istersen.

Özlem: '60'lı yıllarda solda etkili olan MDD teorisinin temeli, ülkemizin yarı-sömürge, yarı-feodal bir ülke olduğu, dolayısıyla bu durumdaki Çin gibi aynı özellikleri taşıdığıydı.

Milli Demokratik Devrim teorisinin geçerli olduğu sömürge ve yarı-sömürge, yarı-feodal ülkelerde emperyalizm **dışsal** bir olgudur. Yani daha açık bir deyişle genellikle ya açık bir işgal söz konusudur ya da sömürge valiliği gibi yöntemlerle açık ve kaba bir sömürgeleştirme vardır. Emperyalizm, bu ülkelerde egemenliğini komprador burjuvazi ve diğer işbirlikçi sınıflar aracılığıyla sürdürür.

Dolayısıyla, bu özelliklere sahip olan ülkelerde, devrimci görev, feodalle karşı bir köylü devrimini diğer bir deyişle demokratik devrimi hedeflemektedir. Devrimci güçler, emperyalizmin açık işgal koşullarında **ulusal burjuvaziye de**, devrimin müttefiki olarak görür ve geniş köylü yığınlarını, tüm emekçileri, ulusal burjuvaziye bir cephe içinde birleştirerek, klasik deyişle, emperyalizmle işbirliği yapan bir avuç işbirlikçi dışında **tüm ulusu** örgütleyerek), **milli** bir savaş verir.

Bu teorik şekillenmede, yani MDD'de stratejik hedef, **anti-feodal, anti-emperyalist** devrimdir.

Fakat bizim gibi yeni-sömürge ülkelerde durum farklıdır. Birincisi; hakim üretim tarzı yarı-feodal değil, **kapitalizmdir**. Bu emperyalizme bağımlı çarpık bir kapitalizm de olsa, kapitalist ilişkiler ülkenin en ücra köşelerine kadar nüfuz etmiş durumdadır. Artık emperyalizm ile kompradorluk ilişkilerini sürdüren bir burjuvaziden bahsedilemez, işbirlikçi tekeli burjuvazinin ve hemen her şeyiyle, ona bağımlı olan tekel dışı kalmış ama tekelleşme özlemi olan burjuvazinin **ulusal özellikleri** kalmamıştır.

'60'lı yıllarda dünyadaki çeşitli ulusal kurtuluş savaşlarının zaferinin de

etkisiyle, MDD tezi, oldukça revaçtaydı. Türkiye'nin yarı-sömürge, yarı-feodal olduğu, gündemdeki devrimin de MDD olduğu tezi bu anlamda yaygın bir kabul görüyordu. Ancak buna rağmen, THKP-C'yi oluşturanlar, kısa sürede bu tespitlerin ülkemizin nesnel durumunu yansıtmadığını görerek bu tezleri eleştirerek hızla terk ettiler. Ülkemizde prekapitalist unsurların varlığını korumasıyla birlikte, esas olarak yukarıdan aşağıya geliştirilen emperyalizme bağlı çarpık bir kapitalizmin oluştuğunu tespit ederek gündemdeki devrimin de **anti-oligarşik, anti-emperyalist** bir devrim olduğunu ortaya koydular. Mahirler gösterdiler ki, ulusal bir burjuvaziden de söz edilemezdi.

Mazlum: Şunu da ekleyeyim. Evet, bizim gibi ülkelerde milli bir burjuvazi yoktur, ancak onun millici özelliklerini yer yer **orta burjuvazi** dediğimiz kesimlerde görebiliriz. MSP konusundaki yanlışlar da çoğunlukla bu görünümünden kaynaklanmıştır. Bu kesimler, mesela yeterince rekabet gücüne sahip olmadıkları için gümrük duvarlarının yükseltilmesini savunurlar ve bu da dışa “ulusalcı” bir tavır gibi yansır. Fakat bu onların gerçekte “milli” nitelikte olduğu ve millilik temelinde tavır aldığı anlamına gelmez. Bu görünümünden hareketle, bu orta burjuva kesimlere “ulusal burjuvazi” yaftası yakıştırmak, onlardan ulusal burjuvazinin tarihsel misyonuna uygun bir misyon beklemek, mümkün değildir. Nitekim ülkemizde bu tespit ve beklentiler üzerine geliştirilen gelmiş geçmiş tüm politikalar, siyasi olarak iflas etmiştir.

Evet, Özlem arkadaşın özetlediği gibi, ülkemizdeki prekapitalist feodal unsurların gerek alt yapıda, gerekse üst yapıdaki değişik boyutlardaki varlığının, keza orta burjuvazinin konumunun yanlış değerlendirilmesi, bazı işbirlikçi tekelci kesimlerin farklı ekonomik çıkarları nedeniyle geliştirdikleri “ulusalcı” söylemlerin yanlış yorumlanması sonucunda, “milli” bir burjuvazinin varlığına hükmedilmekte, bunun üzerine politikalar oturtulmaktadır. “Ulusalcı” geçinenlerin, özellikle eski sol geleneklerden gelip de bu kesimlerin ideolojik gıdasını sağlayanların yazıp söylediklerinde, hâlâ MDD'ci teorinin izlerini görmek mümkündür.

Kemal: Burjuvazinin ülkemizdeki gelişimine bakıldığında da hemen hiçbir dönem “milli” bir özellik taşımadığı da ve yine hiçbir dönem, arenaya “ulusal bağımsızlıkçı” bir tavırla çıkmadığı da görülür.

1900'lerin başlarında Osmanlı'da gelişen burjuvazi, emperyalistlerle işbirliği içinde gelişen bir burjuvaziydi. Ki bir kısmı da zaten Osmanlı vatandaşı olan gayri-müslümlerdi. Ve güçlü olmayıp, ticaret burjuvazisi niteliği ağır basıyordu.

Anadolu emperyalizm tarafından işgale uğradığında Kurtuluş Savaşı'na öncülük edebilecek bir milli burjuvazi yoktu. Bilindiği gibi bu görevi küçük-burjuvazi üstlendi. Hiç mi burjuvazi yoktu, biraz önce dediğim gibi burjuva-laşmış bir kesim vardı. Ama Anadolu'nun işgal edilmesi varolan ve ulusal ni-

telîği olmayan bu burjuvaziye pek etkilemedi. Tersine, işgal güçleriyle işbirliği içinde para kazanmaya devam etme siyaseti izlediler. Nitekim, özellikle İstanbul'daki ticaret burjuvazisi Ulusal Kurtuluş Savaşı'na karşı çıkacak bir ihanet içindeydi. Ancak ne zamanki Kurtuluş Savaşı'nın kazanacağını anladılar, o zaman çark ederek, Anadolu'daki savaşa destek olmaya başlayıp, yeni düzende kendilerine sağlam bir yer edinmeye çalıştılar.

Cumhuriyet'ten sonra, Kemalist iktidar milli bir burjuva sınıf geliştirmeye çalıştı. Ne var ki, "saksıda milli burjuvazi" yetiştirme politikası, kapitalizmin gerçeklerine çarparak gerçekleşemedi.

Kemalistler bunun için çabalıyor, kaynakları bu kesime aktarıyorlardı. Ama bu burjuvazi, yatırıma yönelmiyor, emperyalist şirketlerle işbirliği içinde ticaret yoluyla, kasalarını kısa yoldan doldurmaya çalışıyordu. İç dinamikten yoksun bu gelişme, ya doğrudan devlet kasasından aktarılan sermayeyle veya azınlıklardan çeşitli biçimlerde gasbedilen servet ve sermayeyle sağlanıyordu. Velhasıl Kemalistler'in ittirmesiyle bu dönemde tarih sahnesine çıkan Koçlar, ne o zaman ne de daha sonra "milli" bir nitelik taşımadı, "millici" siyasetler savunmadılar.

'40'lı yıllardan itibaren ise, emperyalist tekellerle işbirliğini güçlendirip işbirlikçi tekelci burjuvazi sıfatıyla anılır oldular. Emperyalizm bu yeni süreçte **içsel** bir olgu haline geldi ve ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel hayatına işbirlikçi tekelci burjuvazi eliyle egemen oldu.

Yani tarihe şöyle bir bakıldığında ülkemizde kendi iç dinamiğiyle gelişmiş, kendi ulusal pazarı için kavga vermiş bir ulusal burjuvazinin hiçbir zaman olmadığı görülür.

Özlem: Esasında tarihi gelişim bu kadar açık olmasına karşın, ulusal burjuvazi arayışlarının veya var sanılmasının nedenleri üzerinde de dursak biraz...

Mazlum: Evet, bu iyi olur. Önce şunu söyleyeyim. Düzen içileşen hemen her sol grup, bir ulusal burjuvazi keşfeder. Keşfedilen, yoksa da var sayılan ulusal burjuvazi, aynı zamanda yeni sağcı politikaların da gerekçesi ve aynı zamanda düzen içileşen grubun **sırtını yaslayacağı** güç haline gelir.

Nitekim, politikalarının içinde "ulusal burjuvaziyle ittifak"a yer veren hemen tüm siyasi hareketlerin "düzen içi" olması, tesadüfi değildir.

Mesela, düzen içi bir güç olma hedefiyle kurulan TBKP'nin programında da "ulusalcı"lık öne çıkarılır. Bu programa karakteristik bir örnek olarak bakabiliriz. Şöyle deniyor:

*"Türkiye NATO içinde kendi meşru güvenlik çıkarlarına uygun bir politika izlemeli." "IMF ve Dünya Bankası, OECD gibi kuruluşlarla olan ilişkiler **ulusal çıkarlar** temel alınarak yeniden düzenlenmelidir." "Türkiye'nin top-*

rak bütünlüğü sınırları elbet korunmalıdır."

Bu çizgiyi tam olarak adlandırmak gerekirse, **burjuva milliyetçi çizgi** demek gerekir. Ki bu çizginin ülkemizde "sol"dan ilk temsilcisi Aydınlikçılar olmuştur.

TBKP de bu programı ile burjuva milliyetçiliğini savunma çizgisine gelmişti. "Ulusal çıkarlar"dan, "ulusal sınırlar"dan sözedilirken, bir ulusal burjuvazinin varlığı kabul edilmektedir. Ki nitekim yukarıda Kemal arkadaş yine TKP'den yaptığı alıntıda onların CHP'yi ulusal burjuvazinin temsilcisi olarak gördüğünü aktarmıştı zaten...

Ulusal burjuvazinin varlığını kabul edip, düzen içilikte karar kılan her siyasi hareketin artık gideceği çizgi az çok bellidir. Artık her ekonomik, politik sorun, her ulusal ve uluslararası sorun, halkın çıkarlarına göre değil, **kendi 'ulusal' burjuvazisinin çıkarlarının korunup korunmaması**" açısından ele alınacaktır. Yani başka deyişle politika, "emperyalizme karşı kendi ulusal burjuvazisinin korunması" temelinde şekillenecektir.

Dolayısıyla, böyle bir temeldeki politikada, ne kadar ulusallıktan, bağımsızlıktan sözedilirse edilsin, aslında bu, emperyalizme bağımlı bir yeni-sömürge olma konumunu güçlendirmekten başka sonuç vermeyecektir. Sınıfsal planda ise, halkı değil, oligarşik diktatörlüğü güçlendirecektir.

Bugün gerek "**Türk Solu**" Dergisi etrafında kümelenmiş "ulusalcılar", gerek **HKP** gibi oligarşinin-Genelkurmay'ın resmi tezleriyle bütünleşen politikaların savunucularının veya **Cumhuriyet** Gazetesi gibi çevrelerin "bağımsızlık" savunuculukları, ne yazık ki, çıkış noktalarının tersine, emperyalizm işbirlikçisi oligarşiyi güçlendiren bir sonuç yaratmaktadır.

Özlem: O halde sonuç olarak şunu söyleyebiliriz; olmayan bir ulusal burjuvazinin önderliğinde ulusal bağımsızlık savunulamaz, olmayan ulusal burjuvaziyle ulusal bağımsızlık için ittifak yapılamaz. Bu anlamdadır ki, ülkemizde burjuvaziyle yapılan ittifak, neticede emperyalizmle ittifak yapmak anlamına gelir ki; bu ittifakın bağımsızlığa değil, emperyalizme hizmet edeceği aşikardır.

Kemal: Eğer "ulusalcılığı", emperyalizme karşı bağımsızlığı savunmak anlamında ele alacaksak, ki böyle alınmalı, Mazlum arkadaşın yukarıda sıraladığı kesimlere, ulusalçı denmesi mümkün değildir. Çünkü hiçbirinin pratiğinde bağımsızlığı savunma doğrultusunda ne ciddi bir örgütlenme, ne ciddi bir mücadele vardır.

Birinci açmazları şudur zaten; en önemli müttefikleri ordudur. Peki **ordu kim?** NATO'nun ordusu. Kim? Emperyalizmin gizli işgal ordusu. Bu anlamda Genelkurmay'la ittifak içindeki hiçbir kesim bağımsızlığın savunucusu olamaz.

Şurası açıktır; **ekonomik, siyasi, askeri, kültürel her açıdan tam bağımsızlık savunulmadan**, bunun için fiilen mücadele etmeden, emperyalizmle ve onun ülkemizdeki işbirlikçileriyle savaşmayı göze almadan “bağımsızlıkçı”, “ulusalçı” olunamaz. Emperyalizmin işbirlikçisi, uşağı durumundaki oligarşinin, burjuva partilerinin doğaldır ki emperyalizme karşı olmak, ülkenin bağımsızlığını sağlamak gibi bir sorunu olmaz. Bu partilerin içinde yer almak da bağımsızlığın, anti-emperyalizmin reddidir. Düzen partilerinin hiçbiri “ulusal burjuvazinin” temsilcisi olarak adlandırılmaz. Çünkü işaret edildiği gibi, bu niteliklere haiz bir burjuvazi yoktur ülkemizde ve bu saatten sonra, yani emperyalizmin bugünkü sürecinde bunun olması da mümkün değildir.

Özlem: Emperyalizm çağında herhangi bir sol hareket “kendi ulusal burjuvazisini” desteklemeye kalkıştığında, orada mutlaka bir sapma vardır.

Bunun o kadar çok örneği var ki... Mesela, 2. Enternasyonal’in revizyonist, reformist partilerini hatırlayın. 1914’te başlayan 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı’nda emperyalist savaşa karşı çıkmaları ve bu savaşı devrimi geliştirmek için kullanmaları gerekirken pek çoğu “**ulusal burjuvazileri**”ni destekleme kararı aldılar. Sonuç biliniyor.

Ulusal sorun konusunda da milliyetçi çizgi, “*kendi ulusal burjuvazisini desteklemeyi*” beraberinde getirir. Ve bu da sosyal şovenizmi doğurur. Bilindiği gibi, “sosyal şovenizm, proletaryanın saflarında **burjuva eğilimli** bir akımdır.” Niçin böyledir, çünkü, proletaryanın sınıf çıkarlarını yadsır, onun yerine **kendi ulusal burjuvazisinin** çıkarlarını, diğer ulus burjuvazisi karşısında savunur. Proletaryayı, burjuva çıkarları uğruna birbirine kırdırmayı savunur.

Biz bu tarz politikalar geliştirenlere hep sorduk:

“Yeni-sömürge bir ülkede burjuvazinin “ulusal” özelliğinden bahsedilebilir mi? Ekonomiden kültüre her şeyiyle bir ülkeye girip orada içselleşen emperyalizmin varlık koşullarında, emperyalist sermayeyle çıkar çatışması içinde olan, ulusal bir burjuva kesim olabilir mi?”

Dolayısıyla bizim gibi bir ülkede ulusal burjuvaziyi savunmak, iki açıdan yanlış, iki açıdan çarpık. Birincisi, sömürücü bir sınıfın çıkarlarını savunduğu için yanlıştır; ama ikincisi zaten böyle bir sınıf olmadığı için, ulusal burjuvaziyi savunmak emperyalizmi savunmak anlamına geldiği için yanlıştır... Yeni sömürge bir ülkede ittifak yapacak ulusal burjuvazi arayanlar, aradıklarını hiçbir zaman bulamadılar ve elbette bulamayacaklar. Bulduklarını zannedenlerin görüp göreceği ise bir serap olmaktan öteye geçmez.

Mazlum: O halde şöyle diyerek toparlayabiliriz tartışmamızın bu bölümünü. Özellikle emperyalizmin 3. bunalım döneminde yeni-sömürgecilik ilişkileriyle bağımlı hale getirilen ülkelerde bir ulusun kendi “**ulusal pazarını**”

oluşturabilmesinin koşulları ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla bir ulusal burjuvaziden sözedilemez. Burjuvazi emperyalizmle baştan çıkar birliği içinde ve ona bağımlıdır. Bu durumda bağımsızlık için verilecek bir mücadeleye öncülük etmesi de söz konusu olamaz, aksine işbirliği içinde bulunduğu tüm ege-men sınıflarla birlikte bağımsızlığın karşısında yer alır. Bağımsızlık için mücadele eden güçleri düşman ilan eder. Bu durumda ulusal kurtuluş mücadelesini milliyetçilik temelinde küçük-burjuvazi, enternasyonalizm temelinde ise proletarya sahiplenir. Ancak küçük burjuvazi anti-emperyalist tavrını sonuna kadar götüremez ve çoğu kez görüldüğü üzere eğer önderlik sosyalizmden güçlü bir Şekilde etkilenmemişse sonuçta emperyalizmin güdümüne girmesi kaçınılmaz olur. Dolayısıyla **emperyalizme karşı tutarlı olabilecek ve ulusal kurtuluşu, halkların kurtuluşuyla birleştirebilecek** tek sınıf proletarya ve onun Marksist-Leninist nderliğidir.

Kemal: Evet sevgili Yürüyüş okurları. Bu haftaki sohbetimizi burada noktalıyoruz. Haftaya yine bu sayfalarda buluşmak üzere Şimdilik hoşçakalın.

**Konu: Kapitalizm
ve Çevre -1**

Sorunun kaynağı, 'azami kâr'dan başka şey düşünmeyen üretim tarzıdır!

Sevgili okurlarımız merhaba. Küresel ısınmanın artık “yakın bir tehlike” olmaktan, hatta “eşikteki tehlike” olmaktan da çıkıp, eşikten içeri girmesi, günlük yaşam içinde hissedilmeye başlanan bir sorun olmasıyla birlikte çevre sorunu daha fazla tartışılmaya başlandı. Aslında durumun vehameti 1970’li yıllardan itibaren hissedilmeye başlanmıştı ve bilindiği gibi o süreçte de çevreci çeşitli hareketler ortaya çıktı...

Çevre sorunu nereden doğuyor, kim nasıl bakıyor, “Çevrecilik” temelindeki hareketler, bu soruna nasıl teşhis koyuyor?.. Çözüm nereden geçiyor?... Sohbetimizde bu soruları cevaplamaya çalışacağız. Elbette, sorunun tanımlanmasında da, önerilen çözümlerde de son derece farklı görüşler mevcut. Konumuz, bu yönüyle de gerçekten geniş bir konu. Çünkü **ekonomi politikalarından üretim biçimine, oradan yönetim tarzına** kadar her şeyi içeriyor. Yeri geldikçe bunlara da değineceğiz. Buyur Özlem, sorunun maddi boyutunu ortaya koyalım önce istersen.

Özlem: Evet, “maddi boyut”un özeti olarak, “kıyamet kapıda” diye yazıyor raporlar. “*İnsanoğlu dünyanın sonunu kendi elleriyle hazırlıyor*” diyor uzmanlar. Çevre, sosyal ve ekonomik konular üzerinde araştırmalar yapan World watch Enstitüsü’nün 'Dünyanın Durumu 2004' raporunda böyle deniyordu.

Bu rapora göre, “*dünyanın kıyameti kapıda. Kuzey yarıküre 2 bin yılın en sıcak, buzullarsa en düşük döneminde. Sadece sıtma Afrika'da her gün 3 binden fazla çocuğun ölümüne sebep oluyor. Ağaç türlerinden yüzde 10'u, balık türlerinin yüzde 90'ı tehlike altında. Antarktika üzerindeki ozon deliği 26 milyon kilometrekareye ulaştı. Avustralya'da ülke tarihinin en korkunç kuraklığı... Hava sıcaklığı 40 derecenin üzerine çıkınca Fransa'da 14 bin 800*

kişi hayatını kaybetti. Amazon'daki orman kaybı, 2001 yılına oranla yüzde 40 arttı..."

Devam edelim mi?

Birkaç nokta daha; ormanlık alanlar giderek yok oluyor, çölleşme, kuraklık artıyor... Dünyadaki besin kaynakları hızla tükeniyor... İçme suyu giderek azalıyor... Doğal afet olarak gösterilmeye çalışılan sel, deprem ve erozyonda artış yaşanıyor... Kısacası, dünyanın dengesi bozulmuş durumda.

Çevre, *"bir canlı varlığın ilişki içinde olduğu olaylarla varlıkların tümü"*dür. Biraz daha açarsak, çevre, *"fiziksel, kimyasal, biyolojik, kültürel ve sosyo-ekonomik olgu ve olayların birbirleriyle ilişki ve etkileşim içinde oluşturduğu sistem"*dir. Bozulan denge, işte bu sistemin içinde ortaya çıkan bir değişimin ifadesidir.

Mazlum: Çevre bu şekilde tanımlanabilir elbette ama söz konusu oluşumun en temel unsuru doğadır. Doğadaki, Özlem'in tanımıyla söylersem *"fiziksel, kimyasal, biyolojik"* süreçler, çeşitli müdahaleler sonucunda normal rotalarından çıkmışlardır. Zaten, çevre sorunu dediğimiz sorun da, bir bakıma insanla doğa arasındaki mücadelenin belli bir aşamasında ortaya çıkmıştır.

İnsanla doğa arasındaki mücadele, insanın insanlaşmasına kadar uzanmaktadır. Doğa, insanın hem en büyük dostu, hem onu yoketmekle tehdit eden düşmanıydı. Doğa, sunduğu bitkiler ve hayvanlarla, sunduğu güneş ısı ve ışığıyla insanoğlunun yaşamasını, kendini geliştirmesini sağlarken, insanı yokeden her türlü tehlike de doğadan geliyordu. İnsanoğlu bir yandan doğayla savaşıırken, bir yandan da yıldırıma, güneşe, aya taparak onun karşısında bir tür teslimiyet içine giriyordu. Çünkü doğanın gücü, insanın başdebileceğinin çok ötesindeydi. Nitekim bilim ve teknikte sağlanan gelişmelere rağmen bugün de esasta böyledir.

Doğayla insanın bu mücadelesi, binyıllar boyunca aslında adeta bir tür karşılıklı denge içinde sürüp geldi. Ne insan doğanın dengelerini değiştirdi, ne doğa insanı yoketti! Ta ki kapitalizme kadar.

Dengeleri bozan, doğa üzerinde en kalıcı ve geri dönülemez tahribatı yapan kapitalizm olmuştur. Kapitalizm hem üretimin, hem de tüketimin sınırsız boyutlarıyla, üretirken de, tüketirken de tam bir tahripkarlık içinde olmuştur. Burada dönüm noktası, Sanayi Devrimi'dir.

Bilindiği gibi, Sanayi Devrimi'yle birlikte, kapitalist üretimin boyutları ve imkanları o güne kadarki üretimin boyutlarıyla kıyaslanamayacak ölçüde arttı. Bu ise, daha önceki üretim biçimlerinde söz konusu olmayan ölçülerde bir doğa talanını başlattı. Burada söz konusu olan sadece *"üretimin ihtiyaçlarının"* karşılanması değildir. Bu ihtiyacın nasıl karşılandığıdır. Üretimin ihtiyaçlarının *"kapitalizme en çok kâr bırakacak şekilde"*, insanlığın uzun va-

deli çıkarları gözetilmeksizin karşılanmasıdır. Elbette bunun birçok boyutu var. Mesela, kapitalizmin “tüketim kültürü”nü geliştirmesi, bu kültürün gelişmesine paralel “çılgın ve mantıksız” bir tüketim miktarının ortaya çıkması ve bunun sonucunda da doğanın kaynaklarının insanlığın doğal ihtiyaçlarının da ötesinde kullanılması gibi bir zincir söz konusudur.

Kemal: Mazlum arkadaşın anlatımından şu çıkıyor; bugün çevre sorunu veya “küresel ısınma”, “ekolojik felaket” gibi çeşitli şekillerde tanımlanan sorunun ana nedeni kapitalizmdir.

“Sorunun kaynağını” başka yerde görenler de var. Mesela, kimileri sorunun kaynağında aşırı sanayileşme ve aşırı teknolojinin olduğunu söylüyorlar. Elbette bu nesnellikten uzak subjektif ve marjinal bir düşüncedir. Sorun ne sanayileşmedir, ne de teknolojik gelişim. Çevreyi, doğayı koruma adına bunları eleştirmek, mahkum etmek, kapitalizmin ilk dönemlerinde, kendilerini işsiz bırakanın kapitalist sistem değil de makineler olduğunu sanıp, makineleri kırma şeklinde (Ludizm) bir protesto hareketi başlatan bilinçsiz işçiler gibi düşünülmesi demektir. Hayır sorun sanayileşme ve teknoloji değildir; sorun bunların kimin elinde olduğu, hangi amaçlarla kullanıldığıdır.

Bir başka anlayış da tüm bu sorunların (yoksulluk, adaletsizlik gibi, çevre sorunlarının da) **aşırı nüfustan** ileri geldiğini savunmaktadır. Nüfusun fazlalığı karşısında kaynakların yetersizliğinin veya aşırı nüfusun aşırı tüketiminin bu tahribatı ortaya çıkardığı iddia ediliyor.

Birincisi şu ki; mesela dünya üzerinde şu an tarım yapılan alanların hacimi, tarım yapılabilecek alanların **yüzde 15’i** kadardır. Dolayısıyla, yerkürenin imkanları, ek bir tahribat yaratmadan dünya nüfusunun tamamını rahatlıkla besleyebilecek büyüklüktedir. Yetersizlik, çevre tahribatı, nüfusun çokluğundan değil, kapitalist üretimin niteliğinden ortaya çıkıyor. İkincisi, mesela ozon tabakasının delinmesine yolaçan “sera gazı” denen olay, kitlelerin tüketimiyle değil, emperyalistlerin üretimi ve üretim politikalarıyla açıklanacak bir olaydır. Sonuçta diyebiliriz ki, bu düşünceler, ekonomik bunalımları da nüfus fazlalığıyla açıklayan, kapitalizmin çelişkilerini ve olumsuzluklarını gizleyen “Malthusculuk”un yeni versiyonlarıdır. Bu konuda bilimsel her tahlil, sorunun kaynağını araştırdığında, aynı kaynağa ulaşacaktır ve o kaynak da kapitalizmdir.

Özlem: Sorunun kaynağı kapitalizm olduğuna göre, çözümü de sosyalizmdir değil mi? Fakat biz böyle söylediğimizde de, mücadeleyi ekonomik, demokratik taleplerle sınırlayan reformizm, bizim bu ve benzer sorunlar karşısında sorunları hep “devrime” erteleyen kaba bir yaklaşım içinde olduğumuzu iddia ediyor. Kapitalizmin kendi içinde ne kadar çözülebilir bu sorun, ne kadar çözülemez, bu yanılla devam edelim isterseniz.

Mazlum: Baştan söyleyelim; onların “kabalık” veya “ertelemecilik” dediği durum, bizim sosyalizm inancımızdır. Evet, bıkmadan her sorunda bunların nihai ve köklü çözümünün sosyalizmde olduğunu söylüyoruz. Söylemeye devam edeceğiz, çünkü gerçek de budur. Tam tersine bunu söylemeyip, sorunların bu düzen içinde de çözülebileceği umudunu ve beklentisini, yani böyle bir yanılısamayı yaratmak en büyük yanlıştır.

Yalnız burada şunu da ekleyeceğiz; sorunların sosyalizmde çözülebileceğini söylemek doğru ve gereklidir. Ancak söylemeden söylemeye de fark var. Kapitalizmde **NEDEN ÇÖZÜLEMEYECEĞİNİ** ve sosyalizmde **NASIL ÇÖZÜLEBİLECEĞİNİ** de somutlamamız gerekir.

Mesela, şimdi tartıştığımız sorun açısından söylersek; şöyle özetleyebiliriz: Kapitalizm **“maksimum kâr”** hedefiyle gerçekleşen bir üretim olduğu için maliyeti sürekli düşürmek ister. Doğanın, çevrenin tahribi de işte bu noktada ortaya çıkar. Üretim ve tüketim sürecinin aşamalarının doğaya verdiği zararı asgariye indirmek, tümüyle yoketmek veya geri dönüşümü sağlamak, kapitalist için maliyetleri artıran, dolayısıyla kârı düşüren bir unsurdur. Bu nedenle kapitalist, sosyal veya yasal bir zorunluluk-kaçınılmazlık olmadıkça, kendi üretim sürecini kısa vadede tehdit eden bir sorun yoksa, bunlar için yatırım yapmaz. Bunun üretimde söz sahibi olan tekelci burjuvaların “iyi” veya “kötü” olmalarıyla, çevre konusunda “duyarlı” veya “duyarsız” olmalarıyla doğrudan bir ilgisi yoktur. Kapitalizmin ve tekelci üretimin doğası gereği kapitalist böyle davranmak durumundadır. “Piyasa”dan farklı olarak doğaya, çevreye yatırım yapan, dolayısıyla maliyetleri yükselen bir kapitalist, o piyasada rekabete dayanamayıp, en kısa sürede piyasadan silinecektir.

Sosyalizmde ise üretim ve sanayileşme **“toplumsal ihtiyacın”** karşılanmasından hareket eder. Doğanın korunması da toplumsal bir ihtiyaçtır, bu anlamda doğanın, çevrenin korunması sanayileşme politikalarının ayrılmaz bir parçası olarak ele alınır. Şöyle de özetleyebiliriz; kapitalizmde **kâr oranı**, sosyalizmde **toplumsal yarar** ölçütü esastır. Bu ölçü, kapitalizmin ve sosyalizmin doğa karşısındaki tutumunda da kendini gösterir. Sosyalizmde, insanın doğayla ilişkisinde, kâr hırsı, rekabet koşulları değil, toplumun kolektif ihtiyaçları belirleyicidir. Kısacası, sosyalizmde her şeyin sırası, anlamı, amacı değişir, buna bağlı olarak da bugün “kaçınılmaz”, “zorunlu” olarak gösterilen doğanın tahribatı da sona erer.

Özlem: Mesela, altın üretimini düşünelim. Dünyanın birçok yerinde havayı, suyu, toprağı zehirlenme pahasına üretiliyor. Birincisi, tıpta, kimyada kullanılan bir bölümünün dışında bu altının üretilmesi zorunluluğu yok, ikincisi, üretilmesi için de çok daha farklı yöntemler de geliştirilebilir hiç kuşkusuz... Ki bu da meseleye kârlılık açısından bakılmadığında mümkün elbette.

Mazlum: Evet, tek tek bunun gibi birçok örnek de bize, neden sorunun kaynağının kapitalizm, çözümünün de sosyalizm olduğunu gösterir. Her şeyden önce bugün “tüketim ekonomisi” denilen şey, temelden değişecek. Mesela ulaşım politikaları değişecek... Kapitalistlerin maliyeti düşürmek, kârı maksimize etmek için yaptıklarını bir gözönüne getirin. O zaman aradaki fark daha açık görülecektir.

Kemal: Şunu da ekleyeyim. Sistemin savunucuları, kapitalizmin tüketicinin taleplerine cevap vermek zorunda olduğunu söylüyorlar, bu adeta tartışılmaz bir yasa gibi savunuluyor. Ama burada şu atlanıyor; tüketici taleplerini oluşturan da bir yanı sıra bizzat kapitalizmin kendisidir. Arz-talep ilişkisinin bir anlamda saf haliyle cereyan ettiği kapitalizmin ilk aşamalarında değiliz.

Mesela, doğayı en çok tahrip eden tüketim sektörlerinden biri ulaşımdır. Kapitalizm, yaygın olarak toplumsal taşımacılığı değil, bireysel taşımacılığı geliştirmiştir. Burada otomotiv endüstrisinin çıkarları her şeyin önünde gelmektedir. Toplu taşımacılık ve trene göre, özel araçlar ve bireysel taşımacılık daha kârlı bir alandır.

Arz-talep meselesinde de artık biliniyor ki, tekellerin hayatın her alanına uzanan etkileme gücü sonucunda, diğer yandan, her yeni ürün, illa ki belli bir talebi karşılamak için üretilmiş olmuyor. Tersine, önce ürün üretiliyor ve başta iletişim araçları olmak üzere, her yol kullanılarak, bu ürün için talep yaratılıyor, bu ürün, ihtiyaç haline getiriliyor. Hal böyleyken, burjuvazinin ve onların kalemşörlerinin yarattıkları çevresel tahribatları “mazur göstermek” için “*kitleler istiyor*”, “*tüketim ihtiyacına cevap vermek zorundayız*” gerekçeleri geçerli değildir.

Özlem: Önce “çevreci” olup, sonra sorunun kaynağının bizzat kapitalizmin kendisi olduğunu görerek sosyalizme yönelen kişiler ve gruplar var bildiğimiz gibi. Fakat bir de şu var. Özellikle kendini “yeşilci”, “çevreci” olarak tanımlayanlarla bu konudaki tartışmalarda bazı olguları öne çıkararak çevreyi savunmakla sosyalistliğin bağdaşmayacağını ileri sürüyorlar. Ki bu kesimlerin en çok sözünü ettikleri örnekler, SSCB’deki **Çernobil** patlaması veya Çin’in dünyanın en fazla suyu kirleten ülkesi olması gibi örneklerdir. Bu açıdan ne diyebiliriz?

Mazlum: Dediğin gibi bu örnekler sık gündeme getirilir. Fakat revizyonizmin başka konulardaki politika ve uygulamaları için de geçerli olduğu gibi, çevre konusundaki politikalarıyla sosyalizm yargılanamaz. Revizyonizm, belli bir süreçten sonra, kitlelerden, kitlelerin ihtiyaçlarından kopuş demektir. Başta SSCB olmak üzere Doğu Avrupa’daki diğer sosyalist ülkelerde de bu kopuş yaşanmıştır. (Ki zaten böyle bir kopuş olmasaydı, karşı-devrimle-

rin bu kadar kolay ve hızlı olması mümkün olmazdı. Neyse bu işin ayrı bir yönü.) Demek istediğim, bu kopuşla birlikte, kitlelerin ihtiyaçlarını, toplumsal yararı değil, “kapitalizmle rekabet” diye adlandırılan, sosyalizmin ekonomik-siyasal-sosyal-kültürel bütünlüklü gelişimine hizmet etmeyen politikalar hakim hale gelmiştir.

Örnek verilen olaylar, ki başka örnekler de eklenebilir, işte bu dönemin ürünleridir. Kitlelerin ihtiyaçlarını, toplumsal yararı düşünmeyen bir anlayış, çevreyi, doğayı mı düşünecek? Kapitalist restorasyonun iyice ilerlediği Çin’de bugün çevre açısından çok daha vahim tablolar da görmek mümkündür. Bunlar, sosyalizmin çevre konusundaki başarısızlığına kanıt olamaz.

Bu arada şunu da ekleyelim. Sorun salt mülkiyetin “özel mi, devlet mülkiyeti mi” olduğu meselesi değildir. Mesela okuduğum bir kaynakta şöyle iddia ediliyordu: “*Marksistler, ekolojik sorunların çözümünün, doğal kaynakların özel mülkiyetin konusu olmaktan çıkarılması ile mümkün olabileceği iddiasındadır.*” Sorun tek başına özel mülkiyet, devlet mülkiyeti meselesi değildir. Öyle olsaydı ülkemizde “devlet mülkiyeti”nde olan ormanlar, denizler, nehirler böyle tahrip edilmezdi. Evet, doğa, çevre, özel mülkiyet olmaktan çıkmalı. Ama sömürücü bir devletin değil, ancak halkın iktidarının olduğu bir devletin, yani tüm halkın mülkiyetine geçmeli, ki gerçekten korunabilsin.

Kemal: Bu sorunu mücadelemiz içinde nasıl ele alacağımıza da değineyim. Çevre sorunu kuşkusuz köklü ve nihai olarak sosyalizmle çözülecek olmakla birlikte, bu, bugünden hiçbir şey yapılamayacağı ve yapılmaması gerektiği anlamına gelmez. Nasıl ki eğitim, sağlık gibi konular bugünden mücadelenin bir parçasıysa, çevre, doğa sorunları da mücadelenin bir parçası olarak ele alınmalıdır.

Mesela, işçi sınıfının mücadelesinin bir parçası olmalıdır. Tabii bunun için önce kendi özgün sorunlarını çözebilen güçte bir sınıf hareketinin olması gerekir. Değilse, IMF saldırıları karşısında güçlü bir direniş sergileyemeyen, işten atılmalar karşısında istikrarlı bir mücadele hattı oluşturamayan sendikalar hareketin “çevreci mücadeleye” soyunması “*dam üstünde saksığan...*” diye tabir edilebilecek bir durum çıkarır ortaya.

Bu çarpıklık kendini çok çeşitli biçimlerde göstermektedir. Bu sorunu doğru bir şekilde ele almanın önemi ve gereği de bu noktada daha öne çıkmaktadır.

İçerisinde yaşadığı toplumda emekçilerin nasıl bir sefalet içinde olduğunu, milyonlarca insanın, dünya çapında ise milyarlarca insanın açlığını unutup çevresindeki yeşil doğanın “*ne kadar hoyratça katledildiğini*” gündem yapanlar, ülkesindeki işkenceler, infazlar, diri diri yakmalar karşısında kılını kıpırdatmayıp, hayvanlara “nasıl zulüm yapıldığı”ndan sözedenerler, hiç kuşku yok ki, çarpık bir şekillenme içindedirler. **İnsanlığın kurtuluşunun** önüne

doğanın kurtuluşunu koymak, bu çarpıklığın ifadesidir.

Aslında gerek sivil toplumcular, gerekse de kendini “militan çevreci” olarak niteleyip, çevrenin öncelikli olması gerektiğinin teorisini yapanlar, sonuçta ikisi de akıntıya kürek çekiyor. İnsanlığın, emekçilerin kurtuluşu mücadelesinin dışında “doğanın kurtulması” nasıl ki mümkün değilse, “sivil toplumcu” yöntemlerle de bu sorunun çözülmesi mümkün değildir.

Özlem: İnsanların bu konuda eğitilmesi, yaygın deyişle “çevre bilinci” edinmeleri gereksiz mi? Elbette hayır.

Ama salt kitlenin “*bilinçlenmesi*”, başka deyişle “*dikkat etmesi*” temelde bir şeyi değiştirmez.

Çünkü bugün karşı karşıya olunan vahim tablo, böyle bir “bilinçsizliğin” sonucu değildir. “Toplumun” eseri değildir. Koskoca yağmur ormanlarını yokeden üç dönümlük tarla kazanmak için kendine arazi açan köylü değildir. Ozon tabakasını delen “bilinçsiz tüketici” değildir. Bu yüzdendir ki, traş olurken suyu açık bırakmamakla sorunun çözümü aynılaştırılmaz.

Mazlum: Nükleer atıklardan kuraklığa, hava kirliliğinden denizin kirlenmesine kadar tüm bu sorunlar kitleleri ilgilendiren sorunlardır. Ancak sorun henüz kitlesel mücadelelerin konusu halinde değildir. Sınırlı kesimlerin faaliyet alanı halindedir. Kimileri için bu bir “sosyal faaliyet”, bir “sosyal duyarlılık”tır. Böyle ele alanlar da çevre sorununu kapitalizmden, sömürü ilişkilerinden soyutlayarak değerlendiriyorlar. Ülkemizde de, dünya genelinde de çevre sorununa damgasını vuran yan **sınıf çelişkileridir**. Unutulmamalı ki, bu sorun sınıfsal bir sorundur. Bozulmuş bir çevreye mahkum olanlar, dünyanın burjuvaları değil, yoksullardır. Temiz suya ulaşamaması mesela en büyük sonuçlardan ve sorunlardan biridir değil mi? Ama temiz suya ulaşamayanlar, sadece ve sadece yoksullardır. Değilse, dünyanın hiçbir yerinde burjuvazinin böyle bir sorunu yok.

Köylülük bu konuda daha duyarlı, mücadeleci bir görünüm sergilemektedir değil mi? Ama bilelim ki, mesele soyut anlamda bir “duyarlılık” meselesi değildir. Köylülüğün bu tavrının nesnel bir temeli vardır.

Kapitalizm en çok havayı, toprağı ve suyu kirletiyor; yani tarımsal üretim için olmazsa olmaz üç şeyi... Bu anlamdadır ki, doğa üzerindeki tahribattan ilk ve doğrudan etkilenenler de köylülük olmaktadır.

Köylülük için bu sorun sadece yarının sorunu değil, bugünkü ekmek kavgasıdır. Kapitalizmin en büyük zararı toprağadır. Marks, Kapital’de “Büyük Sanayi ve Tarım” alt başlığında şöyle demişti: “*Kapitalist tarımcılıktaki her gelişme, yalnızca işçiyi değil, aynı zamanda toprağı da soyma sanatında bir gelişmedir. Toprağın verili belirlenmiş zaman birimi içinde doğurganlığının artırılmasındaki her gelişme, bu doğurganlığın sürekli kaynaklarının kuru-*

*tulmasında bir gelişmedir aynı zamanda. Bir lke gelişmesinin arka cephesi olarak ne ölçüde büyük endüstriden yola çıkarsa bu **yok etme süreci** o kadar hızlı olur.” (Kapital, Cilt I)*

Ne güzel söylemiş. Kapitalizm, toprağı **soyuyor**. Toprağın en güzel değerlerini alıyor ve aşırı kâr hırsı nedeniyle o değerleri yerine koymuyor...

Kâr uğruna doğayı talan ediyor kapitalizm; "benden sonrası tufan" felsefesiyle hareket ediyor.

Ve gerçekten de başta sayılanları hatırlayacak olursak, çeşitli şekillerde bir "tufan"la karşı karşıyayız şimdi. *"Fakat biz doğa üzerinde insanın zaferleri konusunda fazla övünmemeliyiz. O böyle zaferlerin herbiri için bizden öç almaktadır"* diyen Engels'in öngörüsü doğrulanıyor.

Ozon deliğı, küresel ısınma, kasırgalar, seller, kuraklıklar, ölleşmeler, dengesi bozulan doğanın öç alması olsa gerek.

Kemal: Konuya haftaya devam edeceğiz. Çevreci hareketlerin tarihini ve anlayışını ele alacağız özellikle. Görüşmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Kapitalizm ve Çevre -2

Tekeller ve İşbirlikçiler Yönettiği Sürece, 'Küre'miz Isınmaya Devam Edecek!

Sevgili Yürüyüş okurları, merhaba. “Çevre” sorununu tartışmaya devam ediyoruz bu haftaki sohbetimizde. Önceki bölümün sonunda belirttiğimiz gibi, bu bölümde, çevreci hareketin gelişimi ve bakış açısı üzerinde de duracağız.

Ekoloji, önceleri, tabir-i caizse kendi halinde bir bilim dalıydı; **canlılarla çevreleri arasındaki ilişkilerin bilimi**'ydi... Toplum-doğa ilişkisinde sorunlar ağırlaştıkça ekoloji de öne çıktı ve giderek bir toplumsal hareketi tanımlamaya başladı. Bundan hareketle de “**ekolojik toplum**” gibi, maddi temeli olmayan kavramlar üretildi.

Sohbetimizin ilk bölümünde sorunun ana kaynağının kapitalist üretim tarzında olduğunu; bu toplum biçiminin uzantısı olarak da kapitalistin insanı, doğayı hiçe sayan, maksimum kârdan başka bir şey düşünmeyen bir düşünce yapısına sahip olduğunu ortaya koymuştuk. Buradan devam ettirirsek; kendilerini “çevreci” olarak tanımlayan çeşitli kesimlerin en temel yanılması ve yanışı, sorunu **mevcut üretim sisteminden koparmalarıdır**. Böylelikle kısmen iyileştirmeci taleplerde bulunuyor olmalarına rağmen, aslında uzun vadede çevreyi koruyamayan bir politikayı savunmaktadırlar. Yeşiller de bu kategoridedir. Ki nitekim, bu çizginin çevreyi, doğayı koruyamayacağı tam tersine çevreyi katletmekle eleştirdikleri sistemle bütünleşen bir gelişim seyri izledikleri biliniyor.

Evet, “çevre” sorunu, son derece yaygın, çok çeşitli ve artık vahamet derecesindeki bir sorundur. Böyle bir sorunun ortaya çıktığı noktada, elbette buna yönelik çeşitli toplumsal hareketlerin de ortaya çıkması doğal kaçınılmazdır. Yeşiller, çevreci hareketler bu zeminde ortaya çıktı. Şimdi bunların gelişimini görelim. Buyur Mazlum.

Mazlum: Belki ilginç gelecektir, çevre sorunu ilk başta, bir “burjuva so-

run” olarak gündeme geldi. Çünkü, çevredeki tahribat, kapitalist üretimin sürekliliği açısından sorun yaratmaya başlamıştı.

2. Emperyalist Savaşı takip eden dönemde birçok emperyalist ülke çok büyük **büyüme hızlarına** ulaştı, dolayısıyla çevrenin, doğanın tahribatı da aynı hızla büyüdü ve aleni hale geldi. Bu büyük tahribatı ilk analiz edip dile getirenler burjuvalar oldu. **Rockefeller, Ford, Fiat, Volkswagen** gibi emperyalist tekeller tarafından finanse edilen bir rapor, çevre sorununu oldukça kapsamlı bir biçimde ortaya koyan ilk raporlardan biri oldu. 1972’de yayınlanan ve oldukça yankı uyandıran söz konusu raporda; *“mevcut ekonomik büyüme eğiliminin aynen sürmesi halinde, insanlığın varlığını sürdürmesini sağlayabilecek maddi koşulları 2100’de tamamen yitireceği”* tespit ediliyordu.

Görüldüğü gibi, aslında bugün sürpriz olan bir şey yok. Yani bugünlere geliş “göz göre göre” bir geliştirdi. Söz konusu rapor, sorunu burjuvazi ve kapitalist sistem açısından ele alıyordu. Önerdiği çözümler de *nüfus artışının kısıtlanması* gibi, sorunun özünü ilgisiz olmayan önerilerdi. Kapitalizm elbette kendince bazı önlemler aldı, ama biraz önce belirttiğim gibi, bu önlemler, esas olarak yeniden üretim açısından kısa vadeli önlemlerdi.

‘70’lerin ikinci yarısından itibaren ise çevre sorunu, daha geniş kitleleri etkilemeye başladı, bu konudaki müdahale ve gelişmeler de kitleleşti. Hava kirliliğinden nükleer tehlikeye kadar çeşitli sorunlar karşısında toplumsal bir muhalefet oluşmaya başladı.

Çevre sorunu bu kadar öne çıkmadan önce de, özellikle nükleer silahlara karşı oluşmuş bir anti-nükleer “barış” hareketi vardı. Sonuçta doğanın ve çevrenin korunması noktasında buluştukları için, bu iki toplumsal hareket aynı güzergahta gelişmeye başladı. Bu yüzden zaman zaman “çevre ve barış hareketi” olarak adlandırıldı. Daha sonra “yeşil hareket” gibi ortak bir ad kazandılar.

Şöyle de diyebiliriz; Yeşil hareketin “kitlesele tabanı”, **anti-nükleer hareket ve barış hareketi** ekseninde oluştu. Fakat bunun dışında Avrupa’nın çeşitli ülkelerindeki **kır komünleri, ev işgalleri hareketleri, “yurttaş inisiyatifleri”** gibi çeşitli oluşumlar da vardı. Son olarak adını saydığım bu oluşumlar da, sonuçta çevreci hareket noktalarına sahiptiler. Mesela kır komünleri, kapitalist sanayileşme ve buna bağlı kentleşme sonucunda *“insanın doğayla ilişkisinin tamamen kentsel hayatın dışına sürülmesi”*nin sonucunda ortaya çıkan “doğaya yöneliş” hareketlerinin bir biçimiydi. Kapitalist ilişki ve üretim tarzının dışında kendilerine bir yaşam alanı oluşturmayı hedefleyen gruplardı bunlar. Ev işgalleri hareketi de, kapitalizmin kentleşme politikalarına karşıtlık içinde gelişen günümüzde de çeşitli biçimlerde süren bir oluşumdur.

Özlem: Zaten, çevre ve barış hareketleri içindekilerin birçoğu, genel olarak *“mevcut toplumsal düzenin içinde, çeşitli alanlarında **alternatif ku-***

rumlar, alternatif üretim, faaliyet ve toplumsallaşma tarzlarının yaratılması” anlayışıyla hareket ediyorlardı.

Bunlar bir yerde ütopyik sosyalistlere de benzetilebilir. Böyle olduğu için zaten bu tür oluşumlar, geniş kesimlere yayılamadılar, kalıcılaşamadılar. Bu grupların önemli bir bölümü 1968 öğrenci hareketine katılmış olanlardı. Açmazları, kapitalizmin yanibaşında, ona alternatif bir toplumsal yapı kurulamayacağını görmemeleridir. Bu tür oluşumların “marjinal” kalmaktan başka şansı yoktur.

Mazlum: Evet, bu grupların önemli kısmı dediğin nitelikteydi. Ama bu yine de çevreci ve barışçı hareketin toplumsallaşmasına engel değildi o koşullarda. Sınıfsal olarak bir karşılığı vardı çünkü sorunun.

Çevre ve barış hareketinin ağırlıklı kesimini “küçük ve orta-burjuvazi oluşturuyordu ve hareketin hızla kitleleşmesinde insanların etraflarında ki bazı gelişmelerden duyduğu korku ve endişe esas rolü oynuyordu. Kitleleri harekete geçiren ana dürtüler giderek artan orandaki hava kirliliği, nehirlerin kirlenmesi, yeşil alanların azalması, sürekli bir tehdit unsuru olan nükleer santraller ve nükleer silahların varlığıydı.”

Yeşil hareketin en önemli bileşenlerinden biri biraz önce belirttiğimiz gibi nükleer silahlara karşı oluşan yaygın muhalefetti. Bu muhalefet aslında 1950'lere kadar uzanıyordu. Başlangıçta nükleer silahlara karşı olan tepki, giderek nükleer enerjinin kendisine, santrallere de yöneldi. Nükleer silahlanmaya karşı barış hareketi, özellikle '70'ler sonunda NATO'nun nükleer başlıklı füzelerinin Avrupa'ya yerleştirilmesinin gündeme gelmesiyle oldukça güçlendi. Aynı dönem çevrenin tahrip edilmesine karşı muhalefet de arttı.

Anlatımlardan da anlaşılacağı üzere, çevreci hareketin ana yatağı Avrupa ülkeleriydi. Kentleşme, hava kirliliği, nükleer silahlar, nükleer santraller önce orada yoğunlaşmıştı... Avrupa emperyalist devletlerinin, anti-nükleer hareketlere, ev, tarla işgalcilerine, çevreyi korumak adına şu veya bu kapitalist yatırımı önlemeye çalışanlara karşı çok saldırgan bir politika geliştirmesi karşısında muhalefet de militanlaştı. Çevreci hareket, Avrupa'nın her yanında militanca mücadele eden bir hareket görünümü aldı. Hareket bir yandan militanlaşırken, bir yandan da hareketin içinde anti-kapitalist eğilimler güç kazanıyordu. Birçok sol, sosyalist grup da, barış ve çevre hareketinin içinde yeralarak harekete “**anti-kapitalist**” bir nitelik kazandırma amacındaydı.

Kemal: Fakat, kimin kimi etkilediği, dönüştürdüğü tartışmalı bir hâl aldı. Çünkü çevreci hareket, bir süre sonra kendi ideolojik ve pratik açmazlarıyla karşı karşıya kaldı.

Emperyalist devletlerin çevreci hareketlere karşı uyguladığı şiddet ve

vahşet, bu hareket içindeki çeşitli kesimlerin daha düzen içi kanallara gerilemesini beraberinde getirdi.

Yeşil hareket içindeki tezlerden biri “*kapitalizmin ekolojinin denetimine alınması*” görüşüydü. Kimi sorunun “**hümanizm**” temelinde çözüleceğini ileri sürüyordu. Elbette bu teorilerin hayatta bir karşılığı yoktu. Bunlar gerçekleşmesi mümkün olmayacak düşüncelerdi. Fakat bu düşüncelerden hareketle devletle, kapitalizmle çatışmayan bir mücadelenin zemini hazırlandı. Bunun örgütsel karşılığı, çevreci hareketin **partileşmesi** oldu.

Özellikle Marksist-Leninist düşüncedeki bazı gruplar, çevreci hareketin partileşmesine karşı çıktılar. Karşı çıkışlarının ana gerekçesi, böyle bir partileşmede harekete **burjuva eğilimlerin egemen olacağı** düşüncesiydi. Nitekim, onların öngördüğü gibi oldu. Siyasallaşma bir noktadan itibaren aynı zamanda düzen içileşmeye paralel gelişti.

Yeşil hareketin teorisyenlerinden ve “yeşil sosyalist düşünür” olarak adlandırılan **Rudolf Bahro** da, materyalizmi ve sosyalizmi reddedip “*hedefinin artık sosyalizm değil, ekolojik barış toplumu*” olduğunu savunmaya başladı. Yeşil Parti, bu dönüşümle birlikte, kitlelerin özlemlerini, taleplerini mevcut düzen dışında alternatif bir düzenin kuruluşu mücadelesine kanalize etmek yerine düzen içi bir parti oldu. Ki yeşil hareketin oluşumunda “alternatif” özlemi vardı, bu yanı sıra aslında yeşil parti, çevreci hareketin ortaya çıkış gerekçesine de sırtını dönmüş oluyordu.

Yeşiller, önce burjuvazinin güvenini kazanmak için programlarını, taleplerini rötuşladılar. Emperyalizmin, kapitalizmin eleştirisi geri plana alınıp Sovyetler’e yönelik eleştiriler öne çıkarıldı ve elbette bu da burjuvaziyi çok memnun edecekti. Geçmişte militanlığıyla sempati toplayan Yeşil hareket, partileşmiş ve Sovyet düşmanlığıyla, anti-komünizmle sempati toplamaya çalışıyordu. Arkasından sıra pratikte kendilerini törpülemeye geldi.

1980’lerin başlarından itibaren Yeşiller, devletten, tekellerden çok sol gruplarla siyasal çatışmaya girmeye başladı. Yeşil Parti, artık “*devlet güçlerine karşı direniş gösterenlere*” eleştiri ve kınama yapan bir partiydi. Sonrasını biliyoruz; şöyle özetleyebiliriz: Yeşil hareketin en güçlü olduğu Almanya’da partileşen Yeşiller parlamentoya girdiler, ardından iktidar ortağı oldular, bugün emperyalizmin halklara ve doğaya, çevreye karşı her türlü saldırısında bu Yeşiller’in imzası var... Parlamenter alana girip orada boğulan Yeşiller dışında Avrupa’da hâlâ çeşitli çevreci hareketler var, ancak bunlar geçmiş dinamiklerini kaybetmiş, çoğunlukla daralmış ve önemli bir kısmı da “sivil toplumcu” örgütlenmelere dönüşmüş ve dolayısıyla alabildiğine etkisiz durumdadırlar.

Mazlum: Sohbetimizin geçen bölümünde Özlem bir rapordan aktarma yaparken dikkatimi çekmişti. Afrika’da hergün küresel ısınmadan dolayı 3

bin çocuk ölüyor. Küresel ısınmanın kutup ayılarını nasıl etkilediğinden, bilmem hangi memeli türünün soyunun tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olduğundan, okyanusların ısınmasının balinaların üremesini etkileyeceğine kadar birçok şeyden -adeta mecburen- haberdarız ama yine küresel ısınmanın doğrudan sonuçlarından biri olarak *Afrika'da her gün 3 binden fazla çocuğun sıtmadan öldüğünden* ne kadar haberdarız? Sıradan bir rakam gibi geliyor bir rapordaki istatistik olarak ele alınınca, ama bir daha tekrarlayalım: Her gün üç bin çocuk küresel ısınmadan dolayı ölüyor şu alçak dünyanın yoksul Afrikası'nda.

Özlem: Bakın yine bir başka rakam var konuyla ilgili: Her yıl 2 ila 3 milyon arasında çocuk, **içme suyu kirliliğinden** ölüyor.

Mazlum: Kuşkusuz buna benzer başka rakamlar da var. Bunlardan şuraya gelmek istiyorum; çevre sorunu aslında kitleler, daha özelden de önceki bölümde de vurguladığımız gibi, yoksullar için çok yakıcı bir sorun olmasına karşın, bu sorun dünyanın gündemine daha tali yönleriyle giriyor. Daha doğrusu emperyalizmin güdümündeki iletişim araçlarından böyle yansıyor... Yağmur ormanlarını yokeden, atmosferi delen küresel ısınma, yoksulları da kırıyor! Kapitalist üretimin küresel ısınma dışında doğrudan sürdürdüğü doğa ve çevre katliamında yine yoksul insanlar katlediliyor. Bunlar da atmosfere sera gazı salınımı kadar önemli bulunmuyor!..

Özlem: Önemli bulmayan kim, elbette kapitalistler. Kendini çevre, doğa savaşçısı olarak nitelendirip de burjuvazinin icazetinden çıkmayanlar, düzenle çatışmayı göze almayanlar, bu konuda da **kendilerine gösterileni** görüyorlar ancak... Hele ki bugün birçok çevreci oluşum, sivil toplumcu bir tarz içinde burjuvazi tarafından finanse edilirken, onların başka türlü davranması beklenebilir mi? Zaten, doğaya, çevreye yönelik kimi hareketlere, kampanyalara ve eylemlere tekellerin sponsor olmaları da ilginçtir. Bu sponsorluklardan hareketle şu veya bu tekelin “duyarlılığını” keşfedenler, bilerek veya bilmeyerek doğa katillerini aklamaktadırlar. Tekellerin sponsorluğu, sordukları kendi sorumluluklarını örtbas etmeyi amaçlar. Başka hiçbir amaçları yoktur ve olamaz da.

Mazlum: Şunu da ekleyelim: Kimileri de bu konuda “*AB Standartları uygulansın*” diyor. Oysa, dünyanın çevresini en çok zehirleyenlerin başında geliyor Avrupa emperyalistleri. Kendi ülkelerindeki nükleer atıkları, gemi söküm işlerini sömürgelere havale ediyorlar. Yerleşime kapalı kimi adalar, Avrupa'nın çöplüğü haline getirilmiş durumda ve oralardan havaya, denize sürekli pislik akıyor.

Ülkemizde olsun, yeni sömürgelerde olsun, gemi söküm işleri oldukça ucuza yapılıyor. Avrupa'da ise pahalıya geliyor. Keza, AB üyesi ülkelerin li-

manlarından diğer ülkelere güya “yasadışı” p taşımacılığı yapılıyor. İşin doğrusu, emperyalist Avrupa, atıkların sömürge ülkelere taőınmasına göz yumuyor. Atıklar, pler, yeni-sömürgelere taőınırken “AB standartları” geçerli olmuyor.

Kemal: Bu noktada şunu bir sonuç olarak formüle edebiliriz artık: Kapitalizme karşı bir alternatif içermeyen herhangi bir “**ekolojik**” görüş, gerçekte kendi kendini kandırmaktır. Nitekim bugünkü vrecilerin önemli bir kısmı da bu durumdadır. Kapitalizmin evre, doğa yıkımını zmmyorsanız, hiçbir şeyi zemiyorsunuz demektir.

Mesela bu konuda “radikal” sayılabilecek bazı kesimler, sorunun kapitalizmden kaynaklandığını kabul etmekle birlikte, yine de kapitalist üretim disipline edilebileceği umundadırlar. Onlarda bu umudu yaratan, zaman zaman bizzat tekelci burjuvaların da bunların kimi önerilerini kabul etmesi, bu konuda “duyarlılık!” göstermesidir.

Evet, kapitalizm, belli bir dönemdir evre ve doğa için bir şeyler yapıyor. Ama bunu yaparken de hareket noktası yine **kr** ve **kapitalist üretim devamlılığını** sağlamaktır. Kapitalist de görmüştür ki, mevcut doğanın ve çevreyi tahrip eden politikalar sürdürüldüğü takdirde bizzat kapitalist üretim kendisi “sürdürülemez” olacaktır.

Mazlum: Biz bu sorun gündeme geldiğinden bu yana şuna vurgu yaptık; **evre ve doğanının kurtuluşu, insanın kurtuluőundan bağımsız olarak ele alınamaz.** 70’lerden bugüne gelen tüm vreci mücadele, bunun kanıtıdır aslında. Bugün de sorunu bu bütünsellik dışında ele alan “ekolojik” teoriler var. Öcalan’ın da sık sık “ekolojik” konularda atf yaptığı Murray Bookchin bunların en önemlilerinden biridir. “*zgrlğn Ekolojisi*” gibi kitaplarıyla ne kapitalizm, ne sosyalizm deyip, “ekolojik toplum” diye ayrı bir toplum tarifi yapmanın teorisini hazırlamıştır. “Ekolojik toplum”, içeriksiz bir toplum tanımıdır. Ve aslında ne olduğu belli değildir. Veya şöyle de diyebiliriz; bellidir de bunu belli etmek istemiyorlar. Evet, ekolojik toplum diye adlandırdıkları, kapitalist temel üzerindeki bir toplumdur. Ve teorisinin ana paradoksu da buradadır. Bu gerçek, ekolojik bir toplumun neden mümkün olamayacağını da açıklar çünkü.

Mesela yeşil, vreci hareketten Petra Kelly diyor ki, “*ekolojik toplum, gerçek anlamda zgr olan toplumdur... Ekolojik ilkelere dayalı bir toplum, insanlığın doğa ile ilişkisine de aracılık edebilir.*”

Hayır, böyle bir toplum yok, olmayacak da. Bu temelsiz bir ütopyadır. vreyi mahveden, katleden kapitalizmle ve onun devletiyle çatışmaktan kaçışın teorisidir.

“Ekolojinin denetiminde bir kapitalizm”i ancak, toplumların tarihinden,

kapitalizmin bir üretim biçimi olarak karakteristik özelliklerinden bihaber olanlar tasavvur edebilir. Sorun, zaten salt bir “denetim” mekanizması meselesi değildir. Bu mekanizmayı çalıştıracak iktidarın niteliğidir. Değilse, göstermelik mekanizmalar her düzende kurulabilir.

Özlem: “Çevrecilik” de yoğun bir ideolojik mücadele alanı durumunda aslında değil mi. Kapitalizmin ekolojinin denetiminde olmasının savunulduğu gibi, çevre sorununu ancak kapitalizmin çözebileceğini savunan görüşler de vardı... Bunu hatırlatayım.

Özellikle çevreci hareketin gelişmekte olduğu 70-80’li yıllarda, burjuvazi de kendi düşüncelerini bu hareketin içine sokmakta gecikmedi. **“Serbest piyasacı çevreciler”**, bunlardan biriydi. Onlara göre, özel teşebbüs, serbest piyasa, kendi içinde çevreyi koruyacak önlemleri çıkartacaktı. “Piyasanın görünmez eli”, piyasanın bir unsuru olan doğayı elbette koruyacaktır der bu düşünce sahipleri. Çevrenin tahrip edilmesindeki en önemli neden, “merkezi planlamaya” dayalı “Doğu Avrupa ekonomileri” idi.

Burada elbette sadece çevre konusundaki bir bakış açısı değil, esas olarak kapitalist mülkiyetle sosyalist mülkiyete ilişkin farklı düşünceler söz konusudur.

Burjuvaziye göre, *“özel mülkiyet, akıllı bir yönetimi teşvik eder. Eğer mülkiyet sahibi malını koruyamaz ve başkalarının suistimaline göz yumarsa, değer kaybını sineye çekmek zorunda kalır. Devletin veya geniş bir insan topluluğunun –yani halkın– ortak mülkiyetine bırakılmış olan bir malın ise özenle kullanılmasını gerektirecek motivasyon çok zayıftır. Özel mülkiyet hakkı, kaynakların gelecek endişesiyle daha akılcı kullanılmasını ve niteliklerinin geliştirilmesi için insanları teşvik eder.”*

Bu görüşe göre, sular, ormanlar kamu veya devlet malı olduğu sürece korunamazlar. Onların korunması için özel mülkiyet olmalıdırlar.

Elbette bugün gelinen nokta, bütün bu “özel mülkiyetçi” tezlerin de iflasının kanıtıdır.

Kemal: Evet, hem Mazlum arkadaşın, ardından da Özlem’in vurguladığı noktalar, şu önemli sonucu ortaya koymuş oluyor: Sorunu tek başına denetim sorunu olarak ele almak da, tek başına mülkiyetin biçimi sorunu olarak ele almak da söz konusu sorunda bir çözüm vadetmiyor. Sorun gerçekten çok daha köklü. Çevre sorununun çözümünde, **ekonomik, siyasi, felsefi, kültürel, hatta ahlaki**, bütünlüklü bir bakış gerekiyor. O bütünlüklü bakış nedir denirse?..

Kızılderililer’in ünlü bir sözü, daha doğrusu kehaneti, çevre konusunda sık sık hatırlatılır: Kızılderili, yüz elli yıl öncesinden şöyle uyarır insanlığı: **“Yalnızca son ağaç kesildikten, son ırmak zehirlendikten, son balık yakalan-**

dıktan sonra; ancak ondan sonra, paranın yenilebilir bir Şey olmadığını anlayacaksınız."

Hiç kuşkusuz hepinizin dikkatini çekmiştir. Bu konuda özellikle Kızılderililer'in son derece çarpıcı ve her biri doğrulanmış bir kehanet gibi gözükten sözleri var. Çünkü Kızılderililer için doğa, **kendilerinden ayrı** değildir.

Bir Kızılderiliyle bir kapitalistin düşünce tarzına, doğaya yaklaşımını ayıran da budur. Kapitalist, doğayı salt hükmedilecek, hükmedilip kâra dönüştürülecek bir "kaynak" olarak görür. Ve işte tam bu noktada Engels şöyle der:

*"Biz her adımda, bizim doğaya, bir yabancı ülkeyi fethedenlerin, o ülke halkına hükmettikleri gibi hükmetmediğimiz konusunda uyarılıyoruz. Biz doğa dışında olan biri gibi hükmetmiyoruz doğaya. Tersine biz **etimizle, kanımızla, beynimizle doğaya aitiz ve onun içindeyiz** ve bizim ona hükmetmemiz, yalnızca onun yasalarını tanımak ve doğru uygulamak konusundaki avantajımızdan oluşmaktadır." (Marks-Engels, Seçme Yapıtlar, c.3, "Maymunun İnsanlaşmasındaki Emeğin Payı" adlı makalesinden)*

Engels, sosyalizmin doğaya yaklaşımını da şöyle özetler; doğa yasalarını kavrayarak, **doğanın bir parçası olduğumuzu** asla unutmadan ve doğa ile uyum içinde ve ondan yararlanarak toplumun gelişmesini sağlamak!

Biraz üst üste oldu ama bu noktadaki bakış açımızın, siyasetimizin ve felsefemizin netleşmesi açısından izninizle bir de Marks'dan yapacağımız Şu alıntıya bakalım: *"... Bir toplum, bir ulus ve evet aynı anda varolan **toplumların tümü** de yerkürenin sahibi değildir. Onlar yalnızca onu kullanan, ondan yararlananlardır ve 'iyi aile babaları' olarak gelecek kuşaklara daha da iyileştirerek bırakmak zorundadırlar." (Marks, Kapital Cilt 3)*

Evet, sadece bu söz bile en derinlikli, en radikal çevrecinin Marks olduğunu gösteriyor. Ve elbette biz Marksistler de onun gibi radikal çevrecileriz. Ve iddia ediyoruz, yeryüzünde Marksistler'den daha iyi ve daha köklü bir biçimde çevreye sahip çıkan başka bir kesim yoktur.

Dolayısıyla, sosyalizm, hem üretim tarzı anlamında, hem de siyasi, felsefi ve kültürel anlamda, doğayı koruyacak tek üretim tarzıdır. İnsanın doğayla mücadelesi elbette sürecek, doğadaki kaynaklar elbette toplumun gelişimi için kullanılacak, ama bu çevreye, doğaya ve dolayısıyla insana zarar vermeden gerçekleştirilecek. Sorunun püf noktası da bu zaten. Çevreye, doğaya zarar, insana verilen zarardır. Kapitalist tüketim için doğayı tarumar etme hakkını kendinde görürken bunu yadsır. Kapitalist, üretirken de, insanlara tüketim malzemesi olarak ürünler sunarken de her Şeyi yapma hakkını kendinde görmektedir.

Mazlum: Şu iki noktayı da sonuç olarak ben ekleyelim; **birincisi;** işte kapitalizme ve kapitaliste ilişkin sohbetimizin başından beri sıralananlardan

dolayı, çevre sorununun çözümünün kapitalistlere havale edilemeyeceği gibi, kapitalizm koşullarında köklü bir çözüm de beklenemez. **İkincisi;** Yeşiller veya bugünkü sivil toplumcu çevreci hareketlerin eleştirilmesi gereken bir- çok yönleri var kuşkusuz. Ki bu eleştirileri öz olarak da yaptık biraz önce. Ama devrimciler açısından sorun sadece bunların eleştirisini yapmakla sınırlanamaz. Sorun, geniş kitlelerin çevrenin, doğanın tahribinden kaynaklanan sorunlarını, çelişkilerini devrimci bir anlayışla kapitalizme karşı mücadeleye kanalize edebilmektir.

1970'lerin Yeşiller'i de içinde olmak üzere, farklı anlayışlardaki çevreci hareketlerin, çevre konusunda dünya çapında bir duyarlılık yaratmakta belli bir işlevlerinin olduğunu da söylemeliyiz. Keza, Yeşiller, bu açıdan, çevre sorununun bir **toplumsal hareket yaratacak** boyutta ve vahamette olduğunu da kanıtıdır. Ve yine Yeşiller, bu sorunun çözümünde tekellerle savaşmadan, hele ki tekellerin sponsorluğuna yaslanarak bir mesafe alınamayacağına da göstergesidir.

Sorun, santrallerden, siyanürle altın üretimine, genetiği değiştirilmiş tohumlardan kuraklığa, yangınlara, sellere, erozyona kadar halkın yaşamını doğrudan etkileyen boyutlarda gündemdedir. Sorun, kapitalizmi teşhir açısından da son derece önemli bir alandır. Ki teşhirin de ötesinde, bu alandan hareketle sorunun çözümünün kapitalizmin aşılmasında olduğunu göstermek durumundayız. Bu anlamda, çalıştığımız her şehirde, her alanda bu noktada ortaya çıkan sorunları mücadelemizin dışında görmeden sahiplenebilmeliyiz. Sorunu soyut 'çevrecilik' içinde ele alanlara bırakmadan, doğru bir perspektifi hakim kılmanın ilk şartı, o sorunu sahiplenip, o mücadeleyi örgütlemeye çalışmaktır.

Kemal: Evet arkadaşlar, yavaş yavaş sohbetimizi noktalayalım artık. Çevrenin, doğanın tahribatı o kadar büyük ve o kadar hızlı ki, zaman zaman "*kazanılabacak bir dünya bırakmayacak bize kapitalizm*" diye düşünüyor insan... Ama kapitalizme bırakmayacağız bu dünyayı. Dünyanın ve halkların DEVRİME, işte bunun için de, çocuklarımıza güzel bir dünya bırakabilmek için de ihtiyacı var.

Sevgili okurlarımız, kapitalizmden yani asıl kirlilik kaynağından kurtarılmış temiz bir dünyada yaşamak dileğiyle bitiriyoruz sohbetimizi. "Hayatın İçindeki Teori"de başka bir konuda sohbetimize devam etmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Halka Bakış -1

Halka kızanlar, burjuva ideolojisiyle düşünenlerdir!

Sevgili Yürüyüş okurları, merhaba. Seçim sonuçları yoğun olarak tartışılmaya devam ediliyor. Yorumlar doğal olarak muhtelif. Ama bunlardan ikisi özellikle dikkat çekiyor. Bunlardan birincisi, AKP'ye oy veren kitleler nezdinde sürdürülen "halk yağcılığı" diye özetleyebileceğimiz tavır, ikincisi ise "halka kıznalık" olarak adlandırabileceğimiz tavidir. Halkı övende de, halka kızanda da halk gerçeğinin bilimsel tarifini, analizini görmek mümkün değil elbette. İkisi de **idealist** ve **subjektif** yaklaşımlardır. Yarın gelişmeler biraz farklı seyrettiğinde, bugün övenler sövmeye, sövenler ise övmeye başlar. Burjuva politika tarzı ve burjuvazinin bakış açısından bu bir yerde "normal"dir de. Fakat ne yazık ki, aydınlar arasında, çeşitli sol kesimleri arasında da yer yer bu **idealist** ve **subjektif** yaklaşımın örneklerine rastlamak mümkün.

Sorunu iki bölüm halinde ele alalım diyorum. Birincisi burjuvazinin ve burjuva aydınların halka, kitlelere bakış açısını, ikinci olarak da solun çeşitli kesimlerinin kitleler karşısındaki yaklaşımını ele alalım.

Konunun teorik, politik boyutlarını ele alacağız. Ama önce şu somut örnekler üzerinde biraz duralım ne dersiniz. Evet Özlem, bunları toparlıyordun gördüğüm kadarıyla. Şöyle en azından çarpıcı olanları aktararak başlayalım.

Özlem: Doğan Holding'in gazetelerinden Hürriyet'te Bekir Coşkun'un yazılarından görmüşsünüzdür belki; "**göbeğini kaşıyan adam**" diye ifade ediyor halkın bir kesimini. Aydınların, burjuva elitlerin, patronların, ağaların halka reva gördüğü tanımlar saymakla bitmez aslında. Halka, yüzyıllarca **baldırı çıplaklar** denmiştir. O "**reaya**"dır. Halka üstten bakmanın tipik temsilcileri halk yığınlarını yaygın olarak "**ayak takımı**" olarak adlandırmışlardır. Bir 'devlet büyüğüne' göre yoksul halk "**kara kalabalıklar**"dır. CHP'liler, DP iktidara geldiğinde DP'yi destekleyenleri "**Hasolar Memolar**" diye adlandırmışlardı. Metin Toker gibi kimileri, hoşlarına gitmeyen düşünce ve değerleri savunan halkı "**fasafiso vatandaşlar**" olarak tanımlamış.

Bu aydın ukalalığı, kitlelerin davranışlarını anlamaktan ve yorumlamaktan uzak bilimsellik dışı tanımlar, bu seçimlerin ertesinde de gazete sayfalarında, televizyon ekranlarında boy vermekte gecikmedi.

Hepsini aktarmak zor, hem de gereksiz. Ama birkaçını aktarayım.

“Demek ki halkın hiçbir sorunu yokmuş...” (Özdemir İnce, Hürriyet, 25 Temmuz)

Cumhuriyet’ten Cüneyt Arcayürek şöyle yazmıştı: “Yolsuzluktan yoksulluktan yakınlara partilerin, gazetelerin kapılarını sürekli aşındıranların, bundan böyle yolsuzluktan, hele yoksulluktan söz etmeye hakları yok.” (24 Temmuz)

Kızmış, o kadar ki, kimsenin, halkın, artık yoksulluktan şikayet etmeye hakkı olmadığı sonucuna ulaşmış. Devam edelim.

Suçlu olarak “halkı” görmenin en çarpıcı örneklerinden biri de, CHP yönetiminden Onur Öymen’in açıklamasıydı: “Bu işte mantıkla açıklanamayacak bir şey var” diyordu Öymen. Tercüme edersek, halka **akılsız mantıksız** diyordu kısacası.

Hasan Pulur, halka kızgınlığını “bravo aziz milletime” diye ifade etmişti. Bekir Coşkun ise “göbeğini kaşıyan adam mutlu” diye yazdı. Emin Çölaşan “demek ki insanlar durumdan, gidişten memnunmuş” diye yazdı sitemkâr bir şekilde.

Bu cümlelerde görülen, halka sitem, halka kızgınlık, halkı aşağılamadır. Ama daha önemlisi, halka yönelik bu tür kızgın, sitemkâr yazıların çoğunun “**artık yoksulluğa da zulme de müstahaksınız... Artık şikayet etmeye hakkınız yok**” diye özetleyebileceğimiz bir tavırla sonuçlandırılmasıydı. Bu noktada artık kızgınlık, sitem, adeta halka karşı “intikamcı” bir muhteva kazanıyordu. Bir ülkenin aydınlarının halkına karşı nasıl düşmanlaşabildiğinin tipik bir örneği var karşımızda.

Mazlum: Aydınların halka karşı bu yaklaşımının temelinde yatan birden fazla olgu var. Aydınların kendi halkına güvensizleşmiş olması, aydınların kendi halkına yabancılaşması, aydın olmayı yanlış kavramaları, burjuvazinin ideolojik hegemonyası altında olmalarına kadar sıralayabiliriz bu olguları. Bunları ele alacağız ama halka kızan bu yaklaşımlar o kadar rahatsız edici boyutlara ulaştı ki, aydınlar arasından da bunlara cevap olarak çeşitli itirazlar yükseldi. Bunlardan iki örnek dikkat çekiciydi, onları aktarmış olayım ben de sohbetimizin başında.

Halka kızan CHP yöneticilerine karşı Zülfü Livaneli, Anadolu bilgelerinden Hasan Dede’ye ait olduğunu belirttiği şu dörtlülükle cevap vermişti:

“Adem vardır cismi semiz

Abdest alır olmaz temiz

Halkı suçlamak nemiz

Bilcümle vebal bizdedir.”

Daha eskilerden aktarılan bir örnek daha vardı. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yaban adlı romanında halktan şikayet eden münevverlere bakın ne diyor:

"Anadolu halkının bir ruhu vardı, nüfuz edemedin. Bir kafası vardı; aydınlatamadın. Bir vücudu vardı; besleyemedin. Üstünde yaşadığı bir toprak vardı! İşletemedin. Onu, hayvani duyguların, cehaletin, yoksulluğun ve kıtlığın elinde bıraktın. O, katı toprakla kuru göğün arasında bir yabancı ot gibi bitti. Şimdi elinde orak, buraya hasada gelmişsin. Ne ektin ki, ne biçeceksin? Bu ısırğanları, bu kuru dikenleri mi? Tabii ayaklarına batacak. İşte, her yanın yarılmış bir halde kanıyor ve sen acıdan yüzünü buruşturuyorsun. Öfkeden yumruklarını sıkıyorsun. Sana ıstırap veren bu şey, senin kendi eserindir, senin kendi eserindir."

Kemal: Güzel. *Ne ektin ki, ne biçeceksin?* Meselemizin özeti belki de burada. Mesele, kızmak veya övmek meselesi değil. Zaten kızmak da, övmek de neticede bir sınıfsal tavrın, bir ideolojik yaklaşımın sonucunda ortaya çıkan tavırlardır. Halkın şu veya bu konuda ortaya koyduğu tavırlar, onun içinde bulunduğu ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel koşullardan koparılarak ele alınamaz. Bunlardan kopuk olarak oluşmuş bir bilinçten, düşünceden, politik tavırdan sözedilemez. Bunun dışında bir tablo resmetmeye çalışmak, idealizmdir. Ki bugün seçim sonuçlarının değerlendirilmesinde ağırlıklı olarak görülen de budur. Bu şekillenme, sadece bugünün de değil, onyılların sonucudur.

Hiç kuşku yok ki, bugünkü bulgur, kömür dağıtımları da, 25 yıl önce din dersinin zorunlu hale getirilmesi de, farklı milliyetten, farklı inançtan, farklı düşünceden olmanın adeta bir "suçluluk" gibi algılanmasını sağlayan **eğitim** sistemi de, halkı **kendine ve kendi çıkarlarına yabancılaştırmak** için uygulanmaktaydı. Kendi çıkarlarına yabancılaşan bir halkın, gerçekte kendisini ezen, sömüren kesimlerin yedeğine düşmesinde de şaşılacak bir şey yoktur.

Politika sanatı, bir yerde kitleleri kazanma sanatıdır. Bunun çok çeşitli yolları olsa da, temelde tüm bu yollar ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi, burjuvazinininki, diğeri sosyalist politikanın yoludur. Sosyalistler, kitlelerin tarihi rollerini oynamasını sağlamaya çalışırken, burjuvazi onu sadece kendi düzenini meşrulaştırmanın bir manivelası yapmaya çalışıp, tarihsel rolünden uzaklaştırır. Bunu yaparken halka methiyeler de düzen burjuvazi, esas olarak, ideolojik ve kültürel açıdan halkı küçümseyen, aşağılayan bir bakış açısına sahiptir. Şöyle de özetleyebiliriz: Burjuvazi, politik olarak halkın oylarına muhtaç olduğu için onu överken, ideolojik olarak ondan tiksindir, onu hor görür.

Mazlum: Evet, sohbetimizin konu başlığı “halka bakış”tı. Halka bakış meselesi, tamamen sınıfsaldır. Dolayısıyla da burjuva ve sosyalist olarak iki farklı bakış açısı vardır. Biraz önce de kavram olarak değinildiği gibi bakış açılarındaki bu farklılık, esas olarak **idealizmle tarihsel materyalizm** arasındaki farktır.

Felsefe, uzun zamanlar tarihte bireyin ve kitlelerin rolünü tartışmıştır. Her men her dönem egemen sınıfların felsefesi olan idealist felsefe, aslında tarihi, büyük adamların yaptığını söyler. İdealizme göre, aydınlar, büyük askerler, büyük politikacılar şekillendirmiştir tarihi. Buna karşılık, ilk kez tarihsel materyalizm ortaya koymuştur ki, tarih, kitlelerin eseridir. Tarihsel materyalizm “tarihte bireyin rolü”nü yadsımaz elbette, ama bunun verili koşullar içinde, tarihin ve toplumun yasaları kavrandığı ölçüde, tarihi hızlandırmaktan ibaret bir rol olduğunu, esas olarak tarihi kitlelerin yaptığını tespit eder.

İdealist bakış açısına göre, aydınların, devlet adamlarının, komutanların, politikacıların yanında kitlelerin ne sözü, ne hükmü olabilir ki? Onlar neyi bilebilir ki?

Özlem: Demokrasinin ilk uygulanışından itibaren yapılagelen “*kimlerin oy hakkına sahip olabileceği*” tartışması da bu idealist bakış açısının tezahürü olarak görülebilir değil mi?

Köleci dönemin demokrasisinde bu anlamda kölenin oy hakkı yoktu. Sonra gele gele “*bir işçiyle bir doktor, bir kapıcıyla bir mühendis eşit oy hakkına sahip olmalı mı?*” tartışmasına gelindi.

Aslında şu veya bu seçim sonucundan hareketle halka kızan, halkı fırçalamamak için kendini zor tuttuğu belli olan tüm “aydın”ların bu tartışmada, halka oy hakkı verilmemesinden yana oldukları, zihniyetlerinin bu olduğu açık bence. Veya mesela bunlar içinden diyordur ki, benim yüz oy hakkıma karşılık, bu baldırı çıplakların bir oy hakkı olmalı!

Kemal: Bir aydın, halka inandığı, halka güvendiği ve halkını sevdiği ölçüde aydın olur. Aynı şey, sosyalistler için de geçerlidir.

Sosyalist, hiçbir koşulda ve gerekçe ne olursa olsun halka kızmaz. Halka küsmez. Halkı aşağılamak, hakaret etmek ise onun ideolojisine, kültürüne tamamen yabancısıdır. Sosyalist mesela bu ülkede “kitleler” 12 Eylül Faşist Cuntası’nın anayasasını yüzde 90 küsurlük bir oranla onayladığında da halka kızmaz ve küsmez. Bu sonucu ortaya çıkaran sebeplerin bilimsel tahlilini yapar sosyalist. Bunlardan hareketle kendi halkının zayıf ve zaafı yanlarını tespit eder. Bu zayıf ve zaafı yanların hangi ekonomik, siyasi, kültürel politikalar sonucunda oluşturulduğunu tespit eder ve mücadelesini, propagandasını o doğrultuda şekillendirir. Ve fakat, cuntaların anayasasını onaylayan, her seçimde düzen partilerine oy veren kitlelerin de önünde sonunda gerçekleri göreceğine, düzenden kopup devrim yolunu seçeceğine inanır ve güven-

nir.

Bu kimilerinin sandığı gibi, boş veya temelsiz veya “eski kalıplarda kalmış” bir inanç değildir. Nesnel temeli vardır. Tarihsel olarak kanıtları vardır. Dolayısıyla şunu belirtelim ki; eğer biri, halka kızılıyorsa, onun kalemine, bey-nine yön veren tarihsel materyalizm değil, idealizmdir. Eğer biri, halka küsü-yorsa, halkı aşağılıyorsa, onun zihnine hakim olan sosyalist değil, burjuva ideolojisidir.

Özlem: Biraz önce, burjuva basındaki köşe yazarlarından ve CHP yöneticilerinden örnekler aktardık çoğunlukla. Fakat Kemal arkadaşın da başta belirttiği gibi, bunun solda örnekleri de var. Mesela konuya ilişkin araştırmalarımda gözüme çarpan birini aktarayım hemen. Örnek Yalçın Küçük’ten. Zaman, yine bir seçim yılı olan 1997’den. Diyor ki:

“1 Mayıs'ta (1977) 1 Mayıs kastediyor) Taksim Meydanı'na beş yüzbin kişi toplanıyor. Seçimde bizim listemiz beş bin alıyor. Çok üzuldüm, ancak hiçbir zaman kendimi eksikli görmedim. Eksikli, bize oy vermeyen kitlelerdi.” (Bilim ve Edebiyat, syf.8)

Mazlum: Evet, aydının halka tepeden bakışını oldukça çarpıcı bir şekilde özetliyor bu alıntı. Madem geçmişe döndük, ben de bir önceki seçim döneminden bazı hatırlatmalar yapayım. Şu açıdan iyi olacak bu hatırlatmalar da burada ele aldığımız yaklaşımlar, sadece bu döneme özgü değil, hemen her dönem bu yaklaşımlar az veya çok çıkıyor karşımıza. Ve burada dikkat çekilmesi gereken bir diğer nokta; bu, kendini dev aynasında gören aydının yaklaşımı deyip geçemeyiz. Çünkü, aydınlardan başlayıp sola da sirayet ederek yayılan, kanıksanmaya başlanan bu anlayış, temelde **halka inançsızlığı ve güvensizliği** besliyor. Seçim atmosferinde normal, masum gibi görünen bu tür tahlilleri profesörlerin veya anlı şanlı “solcu” yazarların yapması, onların olumsuz etkisini artırıyor. Bu nedenle, bu tür yaklaşımları hafife almamalıyız kesinlikle. Bu yaklaşımlara karşı ideolojik, politik sert darbeler vurmalıyız.

Evet, hatırlatmalar yapacaktık.

Bugün AKP'nin kazanması karşısında reformist, revizyonist soldaki aydınlardaki “tepki”ler neyse, MHP ve DSP'nin şaşkıncu yükseklikte oy aldığı 1999 seçimlerinde de öyleydi. “Milliyetçilik”, “şovenizm” yükselerek çıkmıştı sandıktan. Şimdi günlük konuşmalarda “herkes islamcı mı oldu?” denilmesi gibi, o zaman da “herkesin faşist mi olduğu?” safsataları üzerine tartışılıyordu.

Bakin o zaman, soldan, Kürt milliyetçi aydınlardan biri şöyle yazmıştı mesela:

"Alın Size Halk"

"- *Peki halkımız nerede abi?*

"- *Halkımız kalmadı abi.*

"- *Niye?*

"- *Hepsi bozkurt oldu...*

"- *Hepsi mi?*

"- *Hepsi sayılır..." (Umur Hozatlı)*

Halkı aşağılamanın, halka güvensizliğin ve inançsızlığın aydın ukalalığıyla birleştiğinde nasıl bir sonuç ortaya çıkardığını daha somut görmek için yazının devamından bir bölümü daha aktarmakta yarar var:

"... benim anlayamadığım bir şey var. 'Halka uzanan eller kırılacak' diyenler hala kimi 'halk' belliyor?

"- *Valla bilmiyorum abi, vardır bir bildikleri...*

"- *Nasıl yani?*

"- *Belki hayallerinde yaşıyorlardır halkı...*

"- *Sanal mı yani?*

"- *Olabilir abi, niye olmasın. Yıllardır sanal halkla yaşadıkları çıkmadı mı ortaya...*

"- *Nasıl çıktı?*

"- *Sandıktan çıktı abi..."*

Özlem: Bunları büyük ihtimalle okumuşuzdur o zaman. Ama insan unutup bazen, tekrar hatırlamak iyi oluyor. Şu yaklaşıma bakın. Bu satırları yazabilenler, halka güvenir mi, halk için bedeller öder mi? Bir aydın olarak rolünü nasıl yerine getirecek bu bakış açısına sahip olanlar. Nasıl ısrarla halkı aydınlatmaya çalışacak?

Mazlum: Bir örnek daha aktarayım istersen. Özellikle sözünü ettiğim '99 seçimleri ertesinde Kürt milliyetçi basında hakim hava "Türk halkı"nın eleştirisiydi. Türk halkına yöneltile sitemlerden birinde şöyle deniyordu:

"... Cumhuriyet tarihi boyunca sağ siyasal partilere tek taraflı, platonik bir aşkla bağlı kalan ve o 'korkunç ve mübarek elleriyle' sandıklara koşan 'halkımıza' ne demeli?"

Evet ne demeli? AKP'ye "bölgedeki" şehirlerde yüzde 40'lar düzeyinde oy veren halkımıza ne diyeceğiz? Kürt milliyetçi yazar gibi küçümseme satırlarını yazmayacağız. Çünkü sosyalistler **tarihi gerçekliği içinde, bilimsel ölçülerle** bakarlar. Mücadele uzun solukludur. Kitleleri kazanma kavgası onyıllar, yüzyıllar boyu sürer. İktidar **el ve nitelik değiştirinceye** kadar kesin bir sonuç da yoktur. Bir dönem devrimcileşme öne çıkar, bir başka dönem islamicileş-

ma... Devrim saflarına akışın yaşandığı dönemler de olur, şovenizmin kitleleştiği dönemler de... Bu dönemler birbirini de izleyebilir. Burada mesele, asla umutsuzluğa, güvensizliğe kapılmamaktır. Kitleleri kazanma kavgasından vazgeçmemektir. Kendiliğinden sonuçlar beklememektir. Yapılması gereken, neyin, niye yükseldiğini doğru tahlil ederek, sürece o noktadan müdahale etmektir.

Esasında, mesela 1977 seçimleriyle 1999 seçimlerinin, 1999 seçimleriyle 2007 seçimlerinin karşılaştırılması bile, bize seçimlerin konjonktürel sonuçları üzerine “kitlelerin faşist, islamcı olduğu, sağcılaştığı veya solculaştığı” ve benzeri genellemelere gitmemek gerektiğini gösterir. Dergimizde geçen hafta yeralan seçim değerlendirmesinde de belirtildiği gibi, zaten seçimlerin halkın iradesinin tam bir tecellisi olarak görülemeyeceğini de hiç gözden irak tutmamak gerekir.

Özlem: Sanırım bu nokta özellikle önemli. Çünkü şu ara çok yoğun bir şekilde işlenen şey, “*halkın iradesi ortaya çıkmıştır, herkes halkın iradesine saygı göstermelidir*” söylemidir.

Kemal: Evet, literatürümüzde buna “kitle kuyrukçuluğu” da diyoruz. Kitlelerin geri eğilimleri önünde biat etmek, kitlelerin iradesine saygı duymak değil, aksine, kitlelere o geri eğilimleri empoze eden güç olan burjuvazi önünde saygı duruşuna geçmektir.

Marksist-Leninist literatürde bunun klasik bir örneği vardır. Kitlelerin emperyalist savaşı desteklemeye “ikna” edildiği bir durumda ne yapacağız mesela? Kitlelerin bu eğilimine de saygı mı duyacağız?

1. Emperyalist Paylaşım Savaşı döneminde Kautsky ile Lenin arasında bu tartışma yapılmıştı. Hatırlayacaksınız, daha önce de sohbetlerimizde değinmiştik.

Hatırlarsanız, Kautsky ve yandaşları, “*halk, savaşı destekliyor*” gerekçeyle emperyalist savaşın desteklenmesini savunuyorlardı. Bu tavırlarını haklı göstermek için de “*aldatılan halk çoğunluğunun arzusuna karşı çıkmak makul bir davranış mı?*” diyorlardı.

Bunun karşılığında Lenin “*Aldatılan küçük-burjuva, bu görüşün tersine inandırılmalı, aldatmaca, onlara açıkça gösterilmelidir*” diyor ve sosyalistlerin hiçbir koşulda, hiçbir gerekçeyle “*burjuvazinin ‘halkı’ aldatmasına göz yumamayacağını, ortak olamayacağını*” vurguluyordu. Bu anlamda emperyalizmin ve işbirlikçilerinin partisi olan AKP yüzde kaç oy alırsa alsın, AKP’ye karşı politikamız değişmeyeceği gibi, bunun da kitlelerin iradesine saygısızlıkla ilgisi yoktur.

Mazlum: İsterseniz sohbetimizin bu bölümünü toparlayalım biraz. Şura-

sı açıktır ki, kitleler geri ve ileri yanları birlikte taşırlar. Memnuniyetsiz yanlarıyla, düzene uyum sağlamalarına yol açan beklentileri yan yana bulunur. İsyan ve boyun eğme içiçedir. Kitle çalışmasının zorluğu, büyük bir emek, sabır gerektirmesi de zaten bu yüzdendir. Bugün yukarıdan programlarla, uzaktan çağrılarla bir sonuç alınamaz.

Burjuva partiler bile, emek sarfetmeden bir sonuç alamazlar. AKP'yle CHP arasındaki farkın da en önemli nedenlerinden biri budur.

Halka emek vermeyenler, halktan bir şey bulamaz. Emek, hemen karşılığını bulamayabilir, fakat kitleleri kazanmanın tek yolu yine de emektir. Devrimci bir strateji içinde harcanan emek! Emek sarfetmeyenlerin kitleleri kazanma şansı da yoktur.

Konjonktürel olarak şu veya bu düzen partisinin konjonktürel yükselişleri bu gerçeği değiştiren bir olgu olarak görülemez.

Şimdi çok alt düzeyde cereyan eden bir olayı örnek verelim. Denir ki mesela, *“o mahalleden, şu okuldan, bu işyerinden bir şey çıkmaz!”* Niye? Çünkü, oradakiler islamcıdır, faşisttir, oradakiler MHP'lidir, DYP'lidir, AKP'lidir vb...

Bu yaklaşımı bir de **“ülke çapında”** düşünelim. Bu durumda böyle yaklaşırsak, ülkemizin ve doğal olarak da halkımızın önemli bir kısmını gözden çıkarmış oluruz değil mi... Yürüyüş'ün 16. sayısındaki *“Hayatın İçindeki Teori”*de bu tür yaklaşımlara dikkat çekerek demişiz ki; *“onların düzen partilerine oy vermesi, din-tarikat ilişkileri içinde olması, günlük yaşamdaki bireycilikleri, kurnazlıkları, apolitiklikleri, duyarsızlıkları, tek ölçü olarak alınmalıdır. Bunlar ölçü alındığında bunun doğal sonucu ‘bu kitleyi harekete geçirmek zor’, ‘burada örgütlenme olmaz’ gibi düşüncelere varmaktadır; ki nitekim zaman zaman da olan budur. Oysa kitle hareketleri, düzen içi ilişkilerde oluşan bu saflaşmaların çok büyük bir hızla değişebildiğini de gösterir.”*

Evet, **kitlelere güvenmek** ve **kitlelerin güvenini kazanmak**, kitle çalışmasının ana halkasıdır. Bu güven olmazsa, olmazdır. Kitlelere olan bu güvenimizi asla kaybetmeyeceğiz. Bu ne kadar kesin ise, kitlelerin güvenini kazanacağımız da o kadar kesindir... Sohbetimizin ikinci bölümünde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Halka Bakış -2

İki sapma: Kitleden kopukluk ve kitle kuyrukçuluğu

Sevgili okurlarımız, merhaba. “Halka Bakış” konulu sohbetimizin ilk bölümünde burjuvazinin halka, kitlelere bakış açısını ele almıştık. Temel önemdeki bir-iki noktayı tekrar hatırlatmak gerekirse;

Birincisi şu ki; bugün hemen tüm ülkelerde geçerli olan “genel oy” hakkı, burjuvazinin halka bakış açısını, kitlelere verdiği değeri göstermez: Genel oy hakkı, halkın kendi mücadelesi sonucunda, kelimenin tam anlamıyla söke söke alınmış bir hak. **İkincisi**; politik olarak kitleleri aslında güdülmesi gereken bir sürü olarak gören burjuvazi, sosyal, kültürel açıdan da halkı aşağılayan, hor gören bir yaklaşıma sahiptir. Bunu örtbas etmenin ise birçok yolunu geliştirmiştir egemen sınıflar. Arada bir, bir gecekondu evini ziyaret etme lütfunda bulunulması, “*hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir*” nakaratının tekrarlanması, “*milletimiz bilir, milletimiz ne isterse*” sözlerinin günlük demecelerde sık sık vurgulanması, bu yöntemlerden bazılarıdır... Kısacası, yine geçen hafta dediğimiz gibi, iktidar kavgasında kendisine destek verirse halk iyi, güzel, desteklemezse, kötüdür.

Bakın, İzmir MHP Milletvekili Adayı Özgür Çakmak, 23 Temmuz’da seçim sonuçları belli olduğunda ne diyor: “*Bu halka her şey layık. Bu halk ihanete göz yummuştur, bu halkla yola çıkılmaz... Halkımız küçük paralara satıldı. Şehidine ihanet eden bir halkla karşı karşıyayız. Bu tablonun tek sorumlusu halk. Halkımız bu kadar çıkarıcı olmamalıydı.... Bu halk kadar kişilsiz bir halk görmedim.*”

Bu bir istisna mı, hayır, sadece kızgınlığıyla halk hakkındaki asıl bakış açısını ortaya koyuyor. Böyle açıkça dile getirmeseler de sömürücü egemen sınıfların, “yöneten”lerin halka bakış açısının nasıl şekillendiğini gösteriyor bu örnek. Halk, onlara boyun eğdiği, onları omuzlarında taşıdığı sürece “*aziz milletimiz*” sözünü düşürmezler dillerinden. Ama halk isyan etmişse, onları artık desteklemiyorsa, kafalarından geçecek sıfatların en hafifi yukarıda aktarılanlardır.

Evet, bu örnek, bir bakıma egemen sınıfların halka bakışını özetleyen de bir örnek oldu. Şimdi bu haftaki sohbetimizde esas olarak ele alacağımız konuya, solun halka, kitlelere bakış açısına geçelim.

Mazlum: Ben başlayayım isterseniz. Solun halka, kitlelere bakış açısı, doğal olarak burjuvazinininkinden **temelden** farklıdır. Fakat bu solda da tek bir bakış olduğu anlamına gelmiyor. Sonuçta yukarıda aktarılanla aynı biçimde olmasa da, küçük-burjuva sol içinde de halka tepeden bakan, üstenci, başa-rısızlıkları, kendi yetersizlikleri karşısında halka kızan, halkı suçlayan yaklaşımların örnekleri vardır. (Geçen hafta aktarılan Yalçın Küçük'ün sözleri de bu örneklerden biriydi.)

Fakat bunun ötesinde, solda halk, kitle konusunda iki temel sapma çıkar karşımıza. Birincisi **kitle kuyrukçuluğu**, ikincisi **kitleden kopukluktur...** Her iki sapma da halka bakış açısındaki ideolojik politik yanlışlıkların sonucudur.

Bu sapsmaları gözönünde bulundurarak, solun halka bakış açısını şekillendiren temel bazı noktaları şöyle sıralayabiliriz:

Birincisi: Devrim kitlelerin, halkın eseridir. Bu, hiçbir koşulda akıldan çıkarılmaması gerektir. Dolayısıyla, solun hiçbir koşulda, halka kızmak, küsmek, halktan kopmak gibi bir durumu olamaz. Tersine, solun görevi, halkı bilinçlendirmektir. Ve bunu elbette, kitlelerin faşist, gerici, burjuva düşüncelerin bombardımanı altında bulunduğu koşullarda yapacaktır.

İkincisi: Bu ilişkide, sol, yol açan, yol gösteren, bilinçlendiren, öncülük ve önderlik yapan konumda olmalıdır. "Kitle kuyrukçuluğu", bu misyonun inkarıdır. Fakat bu noktada önemli olan şudur: Önderlik yapmak, kitleleri tanımak, nabzını tutmak, kitlenin içinde olmakla mümkündür. Kitlelerin günlük yaşam sorunlarına, düşünce tarzlarına, ruh hallerine vakıf olmakla mümkündür. Bunu bir yana koyup halka **talimatvari çağrılarla** "önderlik" yapmaya soyunanların yaklaşımı da kitleye tepeden bakışın bir başka versiyonudur.

Üçüncüsü: Bilinçlendirme, önderlik yapma misyonu, kitlelere **öğretmeyi** içerir, fakat kitlelerden **öğrenmeyi** de asla dışlamaz. Tam tersine, solun halka bakış açısından bu ikisi birbirini tamamlayan yanlardır. Devrimciler, kitlelerin hem öğretmeni, hem öğrencisidirler. Bu bütünlük sağlanmadığında, yukarıda sözettiğimiz iki sapma, eşikteki tehlikedir. Bu ilişkinin sadece "öğretmenlik-önderlik" yanı görüldüğünde, bir noktadan itibaren sol kitleleri anlamaktan uzaklaşacaktır. Kitlelere tepeden bakma şeklindeki aydın hastalığına kapılmamanın önlemi de yine bu dengeyi kurmaktan geçer. Kitlelere hem öğretmen, hem öğrenci gözüyle bakan, dolayısıyla, ona ne yukarıdan bakacaktır, ne de kitle kuyrukçuluğu yapacaktır.

Devrimci hareketin çizgisinde Mahirler'den itibaren böyle bir bakış açısı hakim kılınmıştır. Kongre Raporu'ndaki şu bölüm önemlidir:

"THKP-C, halkımızın tarihi, bu tarihimizin yarattığı psikolojik, sosyal ve

kültürel özellikler **gözönüne alınmadan**, yani ... ülke toprağına sağlam basmadan halkın örgütlenemeyeceğini ve devrimin gerçekleşemeyeceğini belirtir.

THKP-C, bürokratik, revizyonist halka yukardan buyuran, söylediklerini yapmayan, sadece işin gevezeliğı ile meşgul olan, halka umut ve güven vermeyen, şarlatan-opörtünist çalışma tarzını reddederek, dediğini yapan bir hareket olmuş, halka umut ve güven vermiştir.”

Kemal: Ezilen, emekçi sınıf ve katmanların tarihsel ve sosyolojik açıdan belli sınıfsal özellikleri vardır. Fakat şunu da gözönünde bulundurmak gerekir ki, halkı oluşturan bu kesimler, hayatın içinde “saf” sınıfsal özellikleriyle bulunmazlar çoğunlukla. Şu veya bu kesitteki tavır ve davranışları, onların tarihsel rollerine uymayabilir. Bu kesimler, kendi çıkarlarının birebir ifadesi olan ideolojiyi değil, düzenin eğitim ve iletişim araçlarıyla empoze edilen kendi çıkarlarına aykırı ideolojileri, özlemleri, kültürel özellikleri taşıyabilirler.

Kitlelerin durumunu tahlil ederken, seçimler gibi çeşitli politik olayları inceleyen ve kitle çalışması yaparken, bu gerçekliğı gözönünde bulundurmayan, olayları yerli yerine oturtamaz.

Zaten bu anlamdadır ki, sol açısından politik çalışma demek, aynı zamanda kitlelere kendi sınıf çıkarlarını göstermektir. Bunun bir parçası olarak kitle çalışması dediğimiz de kitlelerin, düzen tarafından empoze edilen bu olumsuzlukları atmalarını sağlamaktır. Kitle çalışması budur ve bundan kaçmak, aslında kitleden ve devrimi örgütlemekten kaçmaktır.

Kitleleri mücadele ve örgütlenme içinde eğitip dönüştürmek esastır. Bu bir süreç sorunudur.

Kitlenin mevcut bilinçsizlikleriyle, geri eğilimleriyle, empoze edilen yozlaşmayla mücadele ederken, onun potansiyel olarak içinde taşıdığı öfkeyi, cesareti, fedakarlığı, paylaşımcılığı, dinamikleri açığa çıkartmak asıl amaçtır. Bunu sağlayacak olan ise, devrimci politikada, eylemde ısrar ve kararlılıktır. Bu eylemler, politikalar, şu veya bu kesitte kitlelere ters gelebilir, benimsenmiyor gözükebilir, ancak statükolar böyle kınılacaktır. Kitle kuyrukçuluğuyla devrimci kitle çizgisi arasındaki fark da burada ortaya çıkar.

Özlem: Şimdi elbette şu özgün duruma da değinmek gerekir. Solda küçük-burjuvazinin etkisinin sonucu olarak rastlanan bir eğilim, **kitlelere inançsızlıktır**. Ama aynı zamanda aynı kesimler, kitle kuyrukçusu bir yaklaşım içinde de olabilmektedir. Yani hem kitlelere inanmıyor, güvenmiyor, hem kitle kuyrukçuluğu yapıyor!!! Bu çelişkili durum, teoride ve politikada eklektik tespit ve taktiklerin de kaynağıdır.

Bu nedenledir ki, kitle kuyrukçusu anlayışın “kitlelerin kuyruğundan” gitmesi, her durumda geçerli değildir. Kitle kuyrukçusu, **kitlelerin geri eğilim-**

lerinin kuyrukçusudur genellikle. Veya kitlelerin verili eğilimleri düzen içi eğilimlere denk düşüyorsa kitlenin kuyrukçusudur. Ama aynı kitleler eğer açık ve keskin bir çatışma içindeyse, orada başka teoriler gündeme gelir.

Normalde kitlelerin geri eğilimleri üzerine politika yapan ÖDP veya EMEP anlayışının veya KESK reformist yönetiminin Gazi Ayaklanması karşısındaki tavrı, esnaf eylemleri karşısında tavrı hatırlandığında, bu dönemlerde hiç de **“kitle kuyrukçusu”** davranmadıkları görülür.

Demek ki, “kitle kuyrukçusu” anlayış sahipleri, her zaman kitlelerle beraber olmuyorlar. İstese de olamaz zaten. Kitle kuyrukçuluğu anlayışına sahip olanlar, bir noktadan sonra, o kitle tarafından terkedilir, reddedilirler. Böyle olması da sınıflar mücadelesinin doğasına uygun olanıdır.

Çünkü kitle kuyrukçusu anlayış, aynı zamanda icazetçilikle, uzlaşmacılıkla birlikte bulunur. Kitle kuyrukçuluğu, bunu yaparken düzene *“iyi muhalifler”*, *“akıllı, olgun solcular”* imajını vermek ister. Olgunluk(!)larıyla, kitleleri **“teskin”** etmeleriyle burjuvazinin övgüsünü almak isterler. Elbette böyle bir anlayış, egemen sınıfların saldırılarını püskürtecek bir politika geliştiremez, kitlelerin güncel ekonomik-demokratik sorunlarını çözemez. Kitlelerin geri eğilimlerine seslenerek bir dönem için kitleselleşseler bile, bu kalıcı olmaz; belirtilen neden sonucunda kof kitlesellik, hızlı bir erime sürecine girer. Kitlelerin sorunlarına çözüm üretmeyen her örgütlenme, önünde sonunda kitleden kopar, marjinalleşir.

Kitle kuyrukçuluğu, siyaseten çoğunlukla ekonomisttir ve kitlelerin de ekonomik taleplerle yetinmesini ister; kitlelerin kendisini tabandan zorlamasını ister. Çünkü böyle bir zorlama karşısında kitlelerin taleplerine cevap veremeyecektir. Kitlelerin daha ileri mücadele taleplerine cevap verecek bir yapıya sahip olmayan kitle kuyrukçuluğu, bu nedenledir ki; kitleleri buldukları seviyeden daha ileriye taşıyacak politikalar ve taktikler geliştirmek yerine, kitlelerin en geri eğilimlerini besler ve onlardan beslenir.

Mazlum: Devrimciler, hiç kuşkusuz *“halk neylerse güzel eyler”* yaklaşımında olamazlar. Halka güvenmekle birlikte, bu, halkın eksikliklerini, zayıflıklarını ortaya koymalarına, uyarıcı ve geliştirici olmalarına engel değildir. Oligarşinin halkın çeşitli kesimlerini bireycileştirerek, yozlaştırarak, bilinçlerini dumura uğratarak etkilediği, bunu genel ve sürekli bir politika haline getirdiği bir ülkede, emekçi sınıf ve katmanların zaafı karşısında nasıl bir tavır takılacağı, kitle çalışması açısından büyük bir önem taşır.

Biraz önce Kemal arkadaşın dile getirdiği gibi, ezilenler, çok çeşitli etkiler altında bulunduğu için, işçi sınıfı içinde olsun, gecekondularda veya gençlik içinde olsun, bu sorun hemen her dönem çeşitli biçimlerde tartışma konusu olmuş, farklı politikalara ve çalışma tarzlarına kaynaklık etmiştir.

Özlem: Örneğin gençlik. Gerçekten de dediğiniz gibi çok tartışıldı bu konu. Öyle zamanlar oldu ki, reformistlerle bizim aramızdaki ayrım çizgisine dönüştü.

Gençliğin örgütlenmesi ve mücadelesinde elbette *"kitlenin duyarlılıkları"*ni esas almak, onlardan yola çıkmak gerekiyordu. Ancak politika, sadece bunlara göre belirlenemez. Böyle belirlendiğinde bir şeyler eksik kalır. Reformizmin bir ara çok kullandığı bir kavram vardı: *"Gençlikle beraber olma!"*

Berber olunacaktı ama nasıl? Bu söylemin içinin nasıl doldurulduğu, bundan ne anlaşıldığı önemliydi. Her eylemi, her sloganı *"gençlikle beraber olma"* adına en geri eğilimlere uydurmaya çalışırsanız, orada kitle kuyrukçuluğu çıkar ortaya. Eylem anlayışımız, sloganlarımız, kitlelerin içinde bulunduğu durumun önünde olmak durumundadır. En azından bir adım önünde... Bu, çeşitli kesimlerin düzen tarafından geliştirilen zaaf ve eksikliklerine karşı bir direnişin de ifadesidir. "Bir adım ileride" dedim; **daha fazla değil**, çünkü o zaman da kitleden kopmak tehlikesi belirir gerçekten de.

Kısacası, ne kitlelerin düzen tarafından geliştirilen zaaflarına, alışkanlıklarına prim verilip, kitle kuyrukçuluğu yapılmalı, ne de kitlelerin içinde bulunduğu ruh hali, alışkanlıkları, ihtiyaçları, kavrayışları gözardı edilmelidir.

Kuşku yok ki, bu son derece incelikli, deyim yerindeyse oya gibi örülmüş, son derece hassas politikalar izlenmesini gerektirir. Kitlelerin geri eğilimlerine prim vermeyen ama kitleden de kopmayan bu denge kurulamadığında, sapmalar ve başarısızlık kaçınılmazdır.

Mazlum: Solda halka bakış açısının en önemli ölçütlerinden biri de, demokratik kitle örgütlenmeleri ve özellikle de "taban örgütlenmeleri" konusundaki bakış açısıdır. Sosyalist bir toplumun inşasında da önemli olan bu örgütlülükler mesafeli duranlar, onları dışlayanlar, esas olarak kitlelerin tarihsel rolünü içselleştirmemiş, halka yukarıdan bakan bakış açısını yansıtmaktadırlar.

Halkların tarihinde komün, Sovyetler, şuralar gibi örnekleri bulunan, taban örgütlenmeleri ülkemizde henüz geniş anlamda yaratılamamıştır. Fakat devrimci hareket tarafından alt düzeyde de olsa halk meclislerinde somutlanmaya çalışılmış ve solun bu noktadaki bakış açısı da tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmıştır. Halka inanmayan ve güvenmeyenler, doğal olarak bu tür örgütlenmelere de inanmayacak, güvenmeyecek, onlardan kaçacaklardı. Nitekim öyle oldu. Bu anlayış kitleden, halktan çok söz etmesine rağmen, halktan ve kitleden uzaktır.

Bunun sonucu ise, hemen hiçbir kitle örgütlenmesinde *"kitlelerin söz ve karar hakkının"* gerçekleşmemesidir. Devrimci, ilerici sendikalarda, kitle örgütlerinde bile böyledir bu. Az çok örgütlü, az çok bilinçli bir kitle içinde de bu yapılamıyorsa, orada halka bakış açısında ciddi bir sorun var demektir.

Aslında sendikalardaki, kitle örgütlerindeki bu durum veya işte halk meclisleri gibi öneriler karşısında solun aldığı tutum, **kitleden kaçış** çizgisidir. Kitlelerin düşüncelerinden, iradesinden kaçan bir anlayıştır bu. “Kitle kuyrukçuluğu”nun en tipik temsilcisi olan reformistlerin yönetimindeki sendika ve diğer kitle örgütlerinde kitlelerin iradesini ortaya çıkaracak bir mekanizma olmamıştır hiçbir zaman. Sadece bu olgu bile aslında kitle kuyrukçuluğunun kitleye, onun görüş ve iradesine ne kadar değer verdiğini çarpıcı şekilde göstermektedir. Tam tersine, burada halka tepeden bakan, halkı salt yönetilecek bir kesim olarak gören anlayış geçerlidir.

Sözümü şöyle toparlayayım; bu noktadaki doğru çizgiyi, *“Kitle kuyrukçuluğu yapmadan, ama kitlelerden de kopmadan, kitle hareketinin içinde ve önünde olmayı esas almak”* şeklinde formüle edebiliriz.

Özlem: Kitle kuyrukçuluğunun yakın dönemdeki iki örneğini hatırlatabiliriz burada. Bunlardan biri, 2003’de İstanbul’da islamcılarının Sinagog, HSBC ve İngiliz Konsoloslukuna yönelik eylemlerinden sonra düzen güçlerinin çağrısıyla yapılan “teröre karşı” mitinglerdi. EMEP’ten TKP’ye, ÖDP’ye ve bir- çok sendikaya kadar geniş bir “sol” kesim vardı. Niye? Çünkü çağrıyla *“emek örgütleri”* yapmıştı, onlar da “emek örgütleri”nden ayrı düşmemek adına “teröre karşı” devlet mitinglerine katılmakta bir mahsur görmediler. Keza, yakın zamanda yapılan Cumhuriyet Mitingleri’nde de DİSK, KESK, büyük kitleliliği görünce, “kitleden kopmama” adına bu mitinglere destek verdiler. Sonuç kitleden kopulmaması mıdır? Hayır. Sonuç, en başta **çizgisizleşmedir**. Dolayısıyla, alternatif olmaktan, kitle için bir çekim merkezi olmaktan çıkmaktır. Kitleye yol gösteren misyonu terketmektir.

Yine şu örnekleri de hatırlamakta yarar var. Sosyalist ülkelerdeki karşıdevrimlerin halk ayaklanması olarak görülmesi de aynı zamanda “kitle kuyrukçuluğu”nun bir sonucudur. Veya düzen içi çeşitli kitle hareketleri karşısında abartılı “devrimci dalga” değerlendirmeleri yapmak da, kitleleri ve kitlelilik olgusunu doğru tahlil edememenin sonucudur.

Kemal: Örnekleri daha da çoğaltabiliriz ama bu kadarı yeter sanırım. Şu, sosyalistler açısından çok açıktır: Herhangi bir eylemdeki “kitle katılımı”, herhangi bir politikaya verilen kitlesel destek, o eylemi ve politikayı otomatikman doğru yapmaz, keza, bir olaydaki “kitlelilik”, onun içinde yer almanın gerekçesi de olamaz. *“Kitlelerden ayrı düşmemek”* adına yanlış politik bir tavır içinde olunamaz.

“Kitle kuyrukçusu” anlayış, yanlış politikaların izleyicisi olmayı, “kitlelilik”le meşrulaştırır. Bu durum iki farklı şekilde cereyan edebilir: Birincisi, bu anlayış sahiplerinin “kitleler” söz konusu olunca aldanmaya açık hale gelmesidir. Kitleyi görünce başları döner; kitle varsa, doğrudur diye düşünürler. İkinci biçim ise, düzen içi, uzlaşmacı politikaların meşrulaştırılması için kit-

lelerin **bahane** yapılmasıdır.

Kitle kuyrukçuluğunun en karakteristik ve karşımıza en sık çıkan söylemlerinden biri **“kitle hazır değil”** söylemidir. Bunun kadar karakteristik bir diğer yaklaşım da **“kitleleri ürkütmeyelim”** kavramında ifadesini bulur.

Aslında hazır olmayan kendileri, gizlemeye çalıştıkları kitlelerin değil, kendi ürkeklikleridir. Kitlelerin hazır olmadığı durumlar yok mu, var elbette. Ürkeklikleri yok mu, var elbette. Ama reformizmin sorunu bu değildir.

Mazlum: Bu arada eksik bırakmış olmayalım; olayın bir başka boyutu da **“kitle kuyrukçusu olmama”** adına kitlelerden kaçma, uzak durma, kitle hareketine ve örgütlenmesine burun kıvrma, o hareketi ve örgütlenmeyi küçümsemedir.

Fokocu, kitleden kopuk anlayış **“Bolşevik devrimi de bir azınlık devrimiydi”** teorisiyle hareket eder. Oysa bu ifadenin kendisi sorunlu ve eksiktir. Azınlıktan ne kastedilmektedir. Bolşevikler, işçi, köylü ve asker kitlelerin, yani çoğunluğun politik temsilcisiydiler. Ve zaten böyle olmasaydı, devrimden sözedilebilir, devrim zafere erişebilir miydi? Eğer azınlık-çoğunluk meselesini, kitlelerin yüzde 50’sinden bir fazlasını örgütleyip örgütlememek açısından ele alıyorsa, bu anlayış, orada zaten devrimden hiçbir şey anlamamak söz konusudur.

“Bolşevikler, işçi sınıfının çalışan nüfusun sadece % 4’ünü oluşturduğu bir evrede, hemen sadece bu sınıf içinde örgütlü olmalarına rağmen, iktidarı alabildiler. ... Söz konusu dönemde Bolşeviklerin kırdı hemen hiçbir ciddi örgütsel yapısı bulunmuyordu.”

Şabloncu ve taklitçi kafa, köylülük içinde örgütlenememesini, kırsal alanda olmamasını, bir türlü kiteselleşememesini böylece ne güzel meşrulaştırmış ve kendi **“çizgisini”** ne kadar kolayca doğrulamış oluyor. Bu anlayışa göre kitleler hep geridir, kitle mücadelesinde kitlelerin eğilimlerini dikkate almak kitle kuyrukçuluğudur, lümpen kitleler içinde çalışmak, komünistliğe hanel getirir, küçük burjuvalıktır, vb. vb... Bolşevik Devrimi, kitleden kopukluğunun kanıtı yapmaya çalışan bu tür anlayışlar da, aslında kitleye tepeden bakmanın sonucudur. Ve kitle kuyrukçusuyla, kitleden kopuk anlayış bu noktada birleşmektedir.

Kemal: Evet arkadaşlar, çalışmamızı yavaş yavaş toparlayalım. Sonuç olarak şu birkaç noktayı tekrarlamakta yarar var:

Kapitalizmin sömürsününün hükmünü sürdürdüğü, oligarşilerin egemen olduğu, faşizmle yönetilen ülkelerde, halk çoğunlukla cahil, eğitimsiz ve sonuçta bilinçsiz bırakılmıştır. Salt düzen okullarındaki eğitiminin şu veya bu ölçüde yaygın olması, bilinçsizlik durumunu ortadan kaldıran bir olgu değildir. Tam tersine, düzenin eğitim kurumları içinde, bilinç çarpıklıkları daha da

pekiştirilmektedir. Kitlelerin bilinci, iradesi, yaşamsal ihtiyaçları üzerinde çok yönlü baskılar vardır.

Öte yandan, kitleler yaşamak zorundadır, ekonomik, sosyal ihtiyaçlarını günlük olarak da karşılamak zorundadır.

Bu iki gerçek es geçilerek hiçbir gerçekçi değerlendirme yapılamaz. Bu anlamda bizim seçim sonuçlarından halka ve bundan sonrasına dair çıkaracağımız sonuçlar çok farklı olmak durumundadır.

Seçim sonuçları karşısında, düzenin sağ ve sol tanımlarına, düzenin sağ ve sol görünümlü güçlerinin aldıkları oy oranlarına göre sevinmek veya üzülme, aslında bu tanımların bir şekilde ne kadar yerleşmiş ve pekişmiş olduğunu gösterir. Seçimlerin konjonktürel olan yanı değil, genel olan yanı esas değerlendirme konusu olmalıdır. Sorun, **birinci olarak**, kitlelerin düzenden memnuniyetsiz olup olmamaları; **ikinci** ve bunu izleyen aşama olarak, düzenden kopup kopmadıkları, bunun hangi boyutlarda olduğudur. Kitlelerin durumunu ve muhtemel nitelik değişikliklerini gösteren ölçüler bunlardır. Değilse, kitlelerin şu düzen partisinden bu düzen partisine yönelmesi, kendi başına bir nitelik değişiklik anlamına gelmez. Birkaç yıl arayla yapılan seçimlerde bile bu eğilimler değişebilir, fakat dediğimiz gibi bu toplumsal yapıda köklü değişikliklerin göstergesi olarak ele alınamaz. Kitlelerin düzenin sağından, düzenin soluna yönelmesi, sol açısından her zaman “olumlu” bir gösterge sayılamaz. Tam tersine, Avrupa’da çok daha somut görüldüğü gibi, düzen solu, devrim önünde çok daha güçlü bir barikat oluşturuyor olabilir. Ve bu anlamda da kitlelerin düzenin soluna yönelimi, düzenden kopuş değil, düzene daha fazla bağlanmayı getirebilir. Buradan hareketle vurgulamak istediğimiz, seçim sonuçlarının kitleler açısından nitelik bir değişim anlamına gelip gelmediğinin ölçüsü, düzen partileri arasındaki oy dağılımı değil, kitlelerin devrime yöneliminin, düzenden kopuşunun ölçüsüdür.

Halka bakış sorunu, kuşkusuz ki çok yönlüdür. Türkiye solunda bugün kitle çalışması açısından olumsuzlukların, yetersizliklerin ağır bastığı bir tablo söz konusudur. Bunda da kuşkusuz en belirleyici öğelerden biri, halka bakış açısındaki çarpıklıklar ve halka güvensizlik, inançsızlıktır. Sosyalistlerin amacı salt ve niteliksiz bir “kitleselleşme” değildir. Amacımız düzene karşı duran bir kiteselliktir. Ve buna ulaşmak için de ön koşullardan biri halka, kitlelere, kitesellik olgusuna doğru, devrimci bir bakış açısından bakabilmektir.

Konumuzu burada noktalıyorum. Sonraki sohbetimizde buluşmak üzere hoşçakalın.

Konu: Grev -1

Grev, eğitir, bilinçlendirir; burjuvazi işte bu 'bilinç'ten korkar

Sevgili okurlarımız merhaba. Bu haftaki konumuz GREV.

Önce Hava-İş'in grev kararı, ardından tekstilde, telekomda grev ihtimalinin gündeme gelmesi, grev konusunu uzun yıllardır olmadığı kadar burjuva medyanın da gündemine taşıdı. Bazı yazarların vurguladığı gibi, Hava-İş'in tavrı, *"adeta unutulmuş grev olayını yeniden hatırlattı!"*.. Süreç şu veya bu yönde gelişebilir. Ama burada bizim açımızdan önemli olan iki nokta var: Birincisi, grevin bu kadar "gündem dışı" kalmış olması. İkincisi, burjuvazinin hava yollarında grev karşısında anında büyük bir karşı-propagandaya girişmiş olması.

Sizce burjuvazi, yıllardan sonra güçlü, kitlesel bir grevin gündeme gelmesinden neden bu kadar korktu? Burjuvazinin derdinin sadece turizm sezonunda kaybedilecek dolarlar olmadığı açık. Peki öyleyse neden korktu?

Sohbetimizin devamında bunun ayrıntılı cevabını vermiş olacağız. Ama özet olarak, emekçilere zulmetmesiyle ünlü bir burjuvanın şu sözlerini hatırlatayım; burjuvazi korkar, çünkü, **"her grevin ardında devrim canavarının gölgesi var."**

Ve zaten bu yüzden değil mi ki, burjuvazi grevi hem bir hak olarak, hem bir kavram olarak yok etmeye çalışıyor... Ama acaba yokedebilir mi? Mümkün mü bu? Bunun koşulları hangi açıdan var, hangi açıdan yok... Evet Özlem, seninle başlayalım. Grevin ne olup olmadığına dair bir giriş yapalım önce.

Özlem: Grev kelimesi, Fransızca kökenli. Paris'te işsizlerin toplandıkları meydana almıştır adını. İşçilerin ve asıl olarak da işsizlerin toplandığı bu meydanın adı **"Place de la Greve"** idi. İş bırakma eylemi grev, iş bırakanlar da grevci olarak tanımlandı.

Hukuken de şöyle tanımlanıyor grev: *"İşçilerin, bir işkolunda veya işyerinde faaliyeti durdurmak, veya işin niteliğine göre, önemli ölçüde aksatmak"*

amacıyla, aralarında anlaşarak veya bir teşekkülün (sendikanın) bu konuda verdiği karara uyarak toplu halde iş bırakmalarıdır.”

Grevler; talepleri, amaçları, katılım biçimleri gibi açılardan, **ekonomik grev, dayanışma grevi, genel grev, siyasi grev** gibi çeşitli kategorilere ayrılır.

Şunu diyebiliriz ki, işçi sınıfının iki yüzyıldır kazandığı tüm hakların temelinde, arkasında grev hakkı vardır. İşçi sınıfının tüm hakları içinde en önemli olan, belirleyici olanı grev hakkıdır. Bu olmasaydı, öteki haklardan belki hiç sözedilemeyecekti.

Kemal: Peki grev nasıl ortaya çıktı? Grevi gündeme getiren koşullar nelerdi?

Mazlum: Grev, kapitalizmin doğasının sonucudur demek yanlış olmaz. Şöyle ki; patronun amacı maksimum kârdır; dolayısıyla onun işçi ücretini düşük, daha düşük tutmaya çalışması kapitalizmin doğası gereğidir. Ve aynı şekilde işçi de doğal olarak mümkün olan en yüksek ücreti almaya çalışır. Sonuç olarak, Lenin'in dediği gibi, işçilerle patronlar arasında ücret konusunda durmak bilmeyen bir mücadele söz konusudur.

Bu mekanizmayı somutlamaya devam edelim: Patron, kendisi için maliyeti düşürecek en uygun işçiyi kiralamakta **özgürdür**. İşçi de en azından teorik olarak, emeğini dilediği kapitaliste satmakta **özgürdür** ve o da kendisine en çok ücret ödeyecek olanı seçecektir doğal olarak. Yani, işçi patronla, patron da işçiyle her zaman **pazarlık** halindedir.

Fakat şu bir gerçektir ki, tek başına işçi bu pazarlıkta çok güçsüzdür. İşçi tek başına olduğunda, “emeğini özgürce satma” özgürlüğünü de kullanamaz. İşçi kapitalisti makul bir ücrete zorlamak için birlikte davranmak, birlikte kapitalistin en hassas noktasından –üretim sürekliliği noktasından– onu sıkıştırmak zorundadır.

Kısacası, grev, kapitalizm altında işçilerin zorunlu olarak başvurdukları bir biçimdir. İşçiyi kapitalist patron karşısında güç haline getiren bir silahtır. Bu anlamdadır ki, **kapitalist düzende işçi grevlerinin olmadığı tek bir ülke yoktur**. Şöyle de diyebiliriz yani; grevler, kapitalist toplumun doğasından çıkmakta, bir zorunluluk olarak işçinin önüne gelmektedir. “*Zengin kapitalistler tek başına ve mülksüz işçilerle karşı karşıya kaldığı zaman, bu, işçiler için tam bir köleleşme anlamına gelir. Mülksüz işçiler güçlerini birleştirdiklerinde durum değişir.*”

Grev, sendikayla birlikte işte bu güç birleştirmenin zeminidir. Yukarıda demiştik ya, işçiyle kapitalist sürekli bir pazarlık halindedir diye; bu pazarlık, grevle birlikte **“toplu pazarlık”** biçimini alır.

Grevler, işçilerin, kapitalist sömürü düzenine karşı vereceği mücadelenin de bir yerde **başlangıcını** oluştururlar.

Özlem: Kapitalizmde tekelleşme geliştikçe, yani başka deyişle kapitalistlerin sayısının azalıp güçlerinin artması ve kapitalistler arasındaki güç birliğinin pekişmesi karşısında, işçilerin ortak örgütlenmesi, ortak mücadelesi de daha elzem hale geldi.

“Küreselleşme” olarak adlandırılan bugünkü süreç de aynı özelliği taşıyor. Tekelleşme daha ileri düzeyde sürüyor. Kapitalistler tarihte eşi görülmediği ölçüde ortak hareket ediyor. Ama işçiler cephesinden ne yazık ki aynı şey söz konusu değil. Mazlum arkadaşın anlatımından da görüleceği gibi, grev, işçiler için kelimenin gerçek anlamıyla **hayati** bir rol oynuyor. Onu, yani grevi, işçinin gündeminden, beyninden çıkartmak, eğer burjuvazi safından yapıyorsa, işçiye düşmanlık, yok sendikal cepheden, sol görünümle yapıyorsa işçi sınıfına ihanettir.

Biraz önce belirttiğim gibi, işçi sınıfı, kapitalizm koşullarında neye sahipse, bu grevler ve onu tamamlayan diğer mücadeleler sayesinde.

Kemal: Özlem, istersen burada biraz ülkemiz işçi sınıfının grev tarihine kısaca bakalım.

Özlem: Evet, ben de oraya gelecektim. Elbette bu sohbet içinde uzun uzun üzerinde duramayız bu tarihin. Ama bazı satırbaşlarını hatırlamak yararlı olacaktır.

Ülkemizde ilk grev, 1800'lü yılların ikinci yarısına uzanır. Bilinen ilk grev, 1872 yılında telgraf işçilerinin grevidir. Aynı yıl demiryolu işçileri de iki ayrı yerde grev yapıyor. Sonra işte, seyrek de olsa devam ediyor grevler. Tersane işçileri, terziler, ayakkabıcılar, vapur personeli.

Ki **Ameleperver Cemiyeti**'nin kuruluşu da 1871 yılıdır. Yani ilk grevler, aynı zamanda ilk örgütlenmeye tekabül ediyor.

1900'lerin başlarında daha sıklaşıp yoğunlaşıyor grevler. Mesela 1906'da iki ay içinde 25 grev yapılıyor ve bunlara yüzbine yakın işçi katılıyor. Dikkatinizi çekmek istiyorum. Yüzyılın başında, kapitalizmin, işçi sınıfının henüz nicelik olarak da, nitelik olarak da çok daha geri olduğu bir zamanda tek bir yıl içinde yüzbin işçi yeralıyor grevlerde. (2000'li yıllarda bu rakama bile ulaşamaması, işçi sınıfının nasıl bir sorunla karşı karşıya olduğunu göstermeye yeter, neyse buna tekrar döneceğiz.)

Grevlerin artması, kapitalizmin gelişmesine paralel olmaktadır: *“Çünkü kapitalizm işçileri zorunlu olarak patronlara karşı mücadeleye yöneltmektedir; ve üretim geliştikçe bu mücadele de zorunlu olarak grevler biçiminde olacaktır.”* (Lenin)

Grevlerin artması karşısında Osmanlı yönetimi hemen en iyi bildiği yöntemle başvurdu; **"Tatili Eşgal Cemiyetleri Hakkında Kanunu Muvakkat"**ı çıkararak cemiyet kurmayı ve grevi yasakladı.

1. Emperyalist Paylaşım Savaşı döneminde grevler azaldı. 1920'lerde tekrar bir yoğunlaşma görünür. Fakat 1936'da çıkarılan İş Kanunu'yla grev yasaklandı. Ki bu yasak 1961'e kadar sürmüştür.

Mazlum: Bakın burada enteresan bir örnek aktarayım size. Küçük-burjuva diktatörlüğü 1936'da yasaklıyor grevi, taki 1961'e kadar.. Oysa, Kurtuluş Savaşı sürerken bile bu ülkede grev olmuş ve meclis bu grev karşısında son derece demokratik davranmış.

Şöyle oluyor; “Milli Mücadele sırasında Ankara’da ilk grevi maaşlarının yetersiz olduğu gerekçesiyle öğretmenler yaparlar... Grevde bir meslek örgütü yoktur... Grev kendiliğinden örgütsüz ve mesleksel bir içgüdü ile yapılmıştır. Öğretmenler 4 Aralık 1921 günü dersleri boykot etmişler ve okula gelmemişlerdir. Bunun üzerine Ankara Maarif Müdürü, Eğitim Bakanı Rıza Nur Bey’e çıkıyor ve ‘*öğretmenler grev yaptılar derslere girmediler*’ haberini veriyor. Bakan araştırıyor ve görüyor ki bütün öğretmenler okula gelmemişler ve okullar kapanmış... Durumu Birinci Büyük Millet Meclisi’ne yansıtıyor. Meclis olaya el koyuyor ve görüyor ki öğretmenler haklıdır. Hiçbir milletvekili de grevden ötürü öğretmenlerin cezalandırılmasını istemiyor. Grev sözcüsü de adı konularak olaydan söz ederken kullanılıyor. Öğretmenlere maaşlarının arttırılacağı, yakında paralarını alacakları bildirilir ve grev sona erer.” (Türkiye’nin Kalbi Ankara, Mehmet Kemal syf. 23)

Enteresan değil mi! Ülkenin kuruluş sürecindeki bu olayla bugünü karşılaştırın. Bugün, neredeyse her grevden, iş bırakmadan dolayı, eylemleri yapanlar hakkında soruşturmalar açılıyor. Hemen her grev “milli güvenlik” gerekçesiyle ertelenmeye çalışılıyor.

Özlem: Gerçekten ilginç. 1990’lı, 2000’li yıllardaki yaklaşıma bakılınca, o zamanki iktidar demek ki daha demokratikmiş!!! Şimdi her iktidarın aklına ilk soruşturma, tehdit ve erteleme geliyor. Ben kaldığım yerden devam edeyim. Dediğimiz gibi, 1961’e kadar yasaktı grev.

1961 Anayasası’nın 47. maddesiyle bu hak tanındı. Maddede şöyle deniyordu: “*İşçiler, işverenlerle olan münasebetlerinde, iktisadi ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler.*”

Bu hak 1963’te çıkarılan bir yasayla yürürlüğe girdi. İşçiler bu hakka sahip olmasına oldular ama, grev hakkına, sendikalara ilişkin mevcut yasalar, kuşku yok ki, sınıfın direnişini, mücadelesini etkisizleştirmek üzerine şekillendirilmişti.

Örneğin, dayanışma grevi yasaklanmıştır. Örneğin, iş yavaşlatma grevden sayılmayıp “*yasadışı eylem*” sayılmıştır. Örneğin “genel grev” yasaktır.

Keza, depremden sele, salgın hastalıktan savaşa kadar onlarca durum

greve izin verilmeyecek haller olarak sayılmıştır yasalarda. Fakat bu ihtimallerle de yetinilmemiş, “*milli güvenlik ve memleket sağlığı*” diye her yere çekilebilir bir ifadeyle de Bakanlar Kurulu’na grev hakkını fiilen engelleme hakkı verilmiştir.

Grev hakkı, onyıllar süren mücadeleler sonucunda adım adım kazanıldı. Fakat grev hakkının kendisi, yine de sınıflar mücadelesinin bir alanı olmaya devam etti. Bu hakkı tanımak zorunda kalan burjuvazi, çok çeşitli koşullarla bu hakkı sınırlamaya çalıştılar ve hâlâ çalışıyorlar. Burjuva demokrasisinin yürürlükte olduğu ülkelerde de, bizim gibi ülkelerde de böyledir bu.

Kemal: Evet, bu noktada tekrar grevin muhtevasına dönebiliriz. Burjuvazi, daha başlangıçta grevin yaygınlaşmaması için önce silaha başvurdu, şiddetle saldırdı, vurdu, öldürdü, sonra işten atıp aç, işsiz bırakma silahını kullandı... Grevin yasal bir hakka dönüşmesini engellemeye çalıştı... Hâlâ da görüldüğü gibi bu hakkı kısıtlamaya çalışıyor.

Neden?

Boşuna değil.

Öncelikle şunu ortaya koyalım ki; grevin işçilerin ücretleri açısından sağladığı veya sağlayacağı 3-5 liralık değişiklikten daha önemli olan yanı, işçinin düşünce ve ruh halinde yarattığı ve yaratacağı değişikliktir. Kapitalist, grev sonucunda kaybedeceği 3-5 liradan çok, esas olarak grevin bu yanından korkar.

Başarıyla örgütlenen ve zaferle sonuçlanan bir grev, yalnızca hakların alınmasını, ücretlerin yükseltilmesini sağlamakla kalmaz; işçilerin **sınıf bilincinin** gelişmesinde önemli rol oynar.

Lenin’in bu noktada güzel bir tasviri var, onu aktarmak istiyorum:

“Tek başına işçiler patronlar için çalıştıkları sürece, bir parça ekmeğin için sürekli olarak başkasının yararına çalışmaya, sürekli olarak sessiz ve yumuşakbaşlı uşaklar olarak kalmaya mahkûm gerçek köleler olurlar.

*Ama taleplerini ortaklaşa dile getirdikleri ve cüzdanlarına boyun eğmeyi reddettikleri zaman kölelikten çıkar, insan olurlar, emeklerinin yalnızca bir avuç asalığın zenginleşmesine değil, ama çalışanların insanca yaşamasına hizmet etmesinin gereğini anlamaya başlarlar. Köleler, efendi olmayı, büyük toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin keyfine göre değil, çalışanların kendi isteğine göre çalışmasını istemeye başlarlar. Grevler kapitalistlerde hep böyle bir korku yaratıyorsa, bunun nedeni **egemenliklerinin tehdit edilmeye başlamasıdır.**”*

Lenin’in özlü tasvirinde birkaç nokta önemli. **Birincisi**, grev, işçinin tek başına olmaktan çıkıp ortaklaşa davranmaya başlamasını ifade ediyor. **İkincisi**, grevle, emekçi, kölelikten çıkıp insan oluyor... **Üçüncüsü**, kapitalistler

bu gelişmede kendi egemenliklerini tehdit eden bir “tohum” görüyorlar. Bu, sınıf bilincinin tohumudur. Bu işçinin kendi iktidar kavgasına yönelmesinin tohumudur.

Mazlum: Bu noktadan devam edeyim. Kapitalistler, oligarşiler, grevden neden korkuyor ve biz neden grevi daha çok gündeme sokmalıyız; neden hem teoride, hem pratikte unutturmamalıyız. Bunun cevabını tarihsel deneyimlerden, Marksizm-Leninizm’in ustalarından ve ülkemiz deneylerinden derleyerek maddeler halinde özetleyelim:

- **Her grev**, kapitalistlere, gerçek efendilerin kendileri değil, ama haklarını gitgide daha yüksek sesle ilan eden işçiler olduğunu hatırlatır.

- **Her grev**, işçilere, durumlarının umutsuz olmadığını, **yalnız olmadıklarını** hatırlatır. Grevlerin yalnızca grevciler üzerinde değil, ama komşu fabrikaların ya da aynı sanayi dalındaki fabrikaların işçileri üzerinde yarattığı etkinin önemine bakın. Olağan zamanlarda, barış zamanında işçi, patrona karşı gelmeden, kendi durumunu düşünmeden sessizce işini yapar. Grev sırasında yüksek sesle taleplerini bildirir, patrona kendisine yapılan olumsuzlukları hatırlatır, haklarını ister, yalnızca kendisini ve kendi ücretini değil, ama aynı zamanda kendisiyle birlikte iş bırakan ve hiçbir şeyden korkmadan işçi davasını savunan arkadaşlarını düşünür. Başka deyişle, her grev bireyciliğin duvarlarını parçalayıp, işçiyi kolektifin bir parçası yapar. Bencil duyguları parçalayıp paylaşımcılığı ortaya çıkarır.

- **Her grev**, işçilere, ancak savaş sıkıntılarıyla karşılaştırılabilecek korkunç sıkıntılar getirir: Evdeki açlık, ücret kaybı, gözaltı ve tutuklanmalar, çalıştığı ve uzun süredir oturduğu kentten sürülme. Tüm bu olumsuzluklara karşın işçiler arkadaşlarını yalnız bırakıp patronla anlaşanları küçümserler. İhaneti mahkum eder yani işçi. Grevin getirdiği sıkıntılara karşın komşu fabrikaların işçileri mücadeleyi başlatan arkadaşlarını görerek her defasında yeni bir cesaret kazanır.

- **Her grev**, işçilerin, tüm işçi sınıfının kapitalizmin boyunduruğundan kurtulmak için başlattığı mücadelede sosyalizm düşüncesine yönelmesine güçlü olarak katkıda bulunur. Bu nesnel olarak böyledir. Grev devrimci bir önderlik altında gerçekleştirilmişse, subjektif olarak da böyle olur...

Buraya kadar saydıklarımız, grevin tarihselliği üzerinde gerçekleşmiş olgulardır. Bu anlamda soyut değil, somuttur. Dilek değil, gerçekleşendir. Grevleri bu tarihsel rolünden uzaklaştırmak, burjuvazinin, ama özel olarak da sarı sendikacılığın en başta gelen rollerinden biri olmuştur. Devrimci sendikacılık, işçi sınıfı içinde devrimci çalışma, bir yerde grevin bu rolünü yerine getirmesinin koşullarını sağlamakla da belirlenir.

Yukarıda sayılanlara baktığımızda görürüz ki, grev, esasında işçileri örgütsel ve politik olarak bir noktadan alıp başka bir noktaya taşıırken, işçiyi, sı-

nıfı adeta ideolojik, kültürel olarak da yeniden şekillendirmektedir. İşçi sınıfının bilinçlenmesi, eğitilmesi de “teorik eğitimle” değil, pratik içinde olacaktır. Grev ise; işgallerle, diğer direniş biçimleriyle birlikte bu pratiğin en temel unsurudur.

Özlem: John Steinbeck’in *Bitmeyen Kavga*’sını biliriz hepimiz. Kitabın odağında bir grev vardır. Ve hatırlanacağı gibi bu grev, yenilir bir anlamda.

Greve kazanmak için çıkılır. Ancak başarının, grevin rolünün tek kıstası bu değildir. Mazlum arkadaşın biraz önce sıraladıklarından ben bunu anlıyorum. İşçinin kendisinin, kendi işyerinin ötesinde bir etki söz konusu aynı zamanda. *Bitmeyen Kavga*’da roman kahramanlarından Mac’ın grevi değerlendirmesinde de bu vurgulanır.

Grevin zaferle sonuçlanmayacağı hemen hemen belli olduğunda bir yoldaşına şöyle der Mac: *"Bana öyle geliyor ki, bu grevi yitireceğiz. Ama ortalığı öyle alevlendirdik ki, belki de pamuk tarlalarında greve gidilmesine gerek kalmayacak. Şimdi gazeteciler kargaşalık çıkardılar diye kıyameti koparıyorlardır. Ama biz işçileri birlikte çalışmaya, birbirlerine sıkı sıkı kenetlenerek saflarını sıkılaştırmaya, gittikçe birlikte çalışmasını, örgütlenmesini, büyük, çok büyük kitleler haline gelmeye alıştırtıyoruz, anlıyorsun ya? Bu grevde yenik düşsek de gam yememeliyiz. Burada bine yakın işçi bir greve nasıl gidilir, nasıl yürütülür öğrenmiş oldu."*

Sonra ekliyor Mac: *"İşçiler bir arada çalışmasını bilen insanlar haline geldiği ve sınıflarının bilincine erdikleri zaman..."*

Evet, işte o zaman, burjuvazi için gerçek anlamda “egemenliğine tehdit” durumu ortaya çıkmış olacaktır. Biz işçi sınıfını o “zaman”a hazırlarken, burjuvazi bunu engellemeye çalışıyor. Grevler üzerindeki kavganın nedeni de bu zaten.

Mazlum: Burjuvazi, işte bunun için mücadele, grev, direniş yerine “diyalog”u, “uzlaşma”yı, “aynı gemideyiz” söylemlerini öne çıkarıyor. “Kavga”yı baştan kötü; lanetlenmesi gereken bir kavram olarak ilan ediyor. *Ne gerek var kavgaya...*

Özlem: Romandan bir örnek daha ekleyim o zaman. Romanın kahramanlarından biri tam bu noktada şöyle diyor:

"Amacına kolayca ulaşan, uzlaşmaz çelişkileri görünüşte tatlıya bağlıyormuş gibi görünen bir grev, işçilere nasıl örgütleneceklerini, birlikte nasıl omuz omuza çalışacaklarını öğretmez. Grev dediğin sert olmalı. Çünkü o zaman işçiler aynı saflarda toplanıp, kenetlendiklerinde her güçlüğü üstesinden gelebileceklerini kendi deneyleriyle anlayacaklardır. Zaten bizim istediğimiz de bu işte."

Bizim istediğimiz de bu.

Ve bu noktadan hareketle de, Mazlum arkadaşın “her grev” diye sıraladıklarına ek olması anlamında, Şunları söyleyebiliriz Şimdi:

Her grev işçilerin dikkatini, sınıfın ve ũlkenin koşullarını anlama ũzerinde yođunlaŐtırmalı. Her grev, işçileri, bu koşullar içinde, sermayenin baskısının nasıl Şekillendiğini, nasıl kimler aracılığıyla uygulandığını ve bu baskıya karşı hangi araçlarla mũcadele edilebileceği konusunda netleŐtirmelidir. Her grev işçileri sınıf kavgasında bilemelidir.

Özlem: Sohbetimizin bu bũlũmũnũ yavaş yavaş toparlayalım. Bu bũlũmde daha çok grevin ne olduğunu, işçi sınıfı açısından oynadığı rolũ gŕrdũk. Ama elbette grevi Őnemsemeyen anlayışlar olduğu gibi, greve, olduğundan fazla anlam yũkleyen yaklaşımlar da var. Grevi, sınıf mũcadelesinin kendisi yerine koyanlar var mesela. İkinici bũlũmde bunlara da değineceğiz. Bu bũlũmde son olarak söyleyeceğimiz Şu olacak; grev işçi sınıfı için vazgeçilmez bir silahtır. Vazgeilemeyecek bir eğitim aracıdır. Vazgeilemeyecek bir okuldur. Her kim ki, grevin zamanını doldurduğunu sŕylũyorsa, kim ki, burjuvaziyle işçilerin aynı gemide olduğunu sŕylũyorsa, kim ki, işçilere patronlarını sevmeyi Őđũtlũyorsa, o, burjuvazinin ağzından konuŐuyor demektir.

Sevgili okurlarımız, gerek gũndemdeki-ihimal dahilindeki grevleri, gerekse de genel anlamda bir mũcadele biçimi olarak grevi, bulunduğumuz her yerde daha çok konuŐalım, tartıŐalım; bu değerli silahın kullanılmasını teşvik edelim. Sonraki sayımızda buluşmak ũzere Şimdilik hoşçakalın.

Konu: Grev -2

Grev hakkının kullanımına karşı çıkmak, emek düşmanlığıdır!

Sevgili Yürüyüş okurları, merhaba. Geçen hafta başladığımız grev konusuna devam edeceğiz bu hafta. İzlemiş olacağınız ve dergimizin bu sayısında da göreceğiniz gibi, değişik sektörlerde grev kararları, gündemdeki yeri koruyor. İktidarın tüm tehditleri de, “arabuluculuk” gayretleri de, görüşmelerin “grev noktasına varmadan” halledilmesine yönelik.

Geçen hafta grevin anlamına, işlevine ilişkin sıraladıklarımızı hatırlayacak olursak, egemen sınıfların işçi sınıfını neden grevden uzak tutmak istediği de daha iyi anlaşılır.

Grevin koşulları çoktan oluşmuş durumda. Fakat görüldüğü gibi sendikalarda kaynağı çok eskilere giden bir tereddüt var.

Neden bu tereddüt? İsterseniz bununla başlayalım bugünkü sohbetimize.

Mazlum: Bunda elbette farklı etkenler söz konusudur. Hem direnişlere yönelik gerçekleştirilen fiziki (polis, jandarma) saldırıları, hem ideolojik saldırılar, tereddütün nedenlerinden biridir. Grevin uzun süreli devre dışı kalması, bir güvensizlik de yaratmıştır. Ama esas olan, bu saldırılar karşısında dik durabilecek bir sendikal önderliğe sahip olunamamasıdır.

Yine böyle saldırıların alabildiğine yoğunlaştığı bir dönemde, 1999’du sanırım, Türk-İş başkanlarından Bayram Meral, işçiler yürüyüşlerde **“İşçiler Elele Genel Greve”** sloganı atarken, şöyle diyordu: *“Genel Greve çıkarsanız, sonuç almak zorundasınız. Başaramazsanız kelleniz gider...”*

Düzen sendikacısı, işçiyi mi düşünüyor, hayır, kendi koltuğunu kaybedip kaybetmeme açısından bakıyor meseleye. *“Kelle”* dediği *“koltuk”* aslında. Bırakın *“kelle”*sini vermeyi göze almayı, koltuğu kaybetmeyi bile göze almayan bir sendikacıyla, greve çıkabilir mi işçi?.. Bu işin bir yanı. Fakat bizim açımızdan daha önemli yanı şudur; işçi, her greve mutlak kazanma güvencesiyle çıkmaz. Böyle bir güvence olmaz zaten sınıflar mücadelesinde.

Grev silahını kullanarak mücadele arenasına çıkan işçi sınıfı, maddi anlamdaki sonuç ne olursa olsun, sürecin kazanan tarafı olacaktır. Başka ve

daha açık deyişle, işçi sınıfı grevde kaybetse de kazanandır. Lenin, bunu şöyle somutlar:

*“Her grev tüm işçi sınıfının deneyimini zenginleştiriyor. Grev **başarılı olduğunda**, onlara işçilerin birliğinin gücünü gösteriyor ve diğer işçileri, yoldaşlarının başarısını değerlendirmeye teşvik ediyor. **Başarısız olursa**, başarısızlığın nedenlerinin tartışılmasına ve daha iyi mücadele yöntemlerinin aranmasına yolaçıyor.”* (Seçme Eserler, C.1, syf. 472, “Açıklamalarıyla Birlikte Bir Program Taslağı” başlıklı makalesinden)

Kemal: Şimdi bunu görmek çok önemli. Bunu görmeyen sendikal bakış açısı, işçi sınıfını grevden uzak tutuyor. Elbette bunu gören burjuvazi de, işçi sınıfını grevden uzak tutmak için elinden geleni yapıyor. Sonuçta, tekeli burjuvazinin ve işbirlikçi sendikacıların bu konuda belli ölçülerde başarılı olduğunu tespit etmek gerekir ne yazık ki. El birliğiyle emekçileri grevden uzaklaştırdılar... Değil mi Özlem?

Özlem: Evet, sohbetimizin ilk bölümünde cumhuriyetin ilk döneminin grevlerinden söz etmiştik. Şimdi de çok kısaca da olsa, ‘90’lı ve 2000’li yılların grev tablosuna bir göz atalım. Bu dönemin grev rakamları görüldüğünde, sanırım grevden uzaklaşma denilen olay, daha somutlaşacaktır.

‘90 yılı 1963’ten bu yana rekor sayıda greve gidilen bir yıl oldu. Yıl boyunca yüzlerce işyerindeki değişik direnişlerin dışında 458 işyerinde grev yapıldı. Grevlere 166 bin işçi katıldı. Ve 3.666.550 işgünü grevde geçti.

91’in ilk yarısında grevde geçen gün sayısı 1980’deki toplamın iki katına ulaşıyor. Fakat süreç daha sonra adeta bir kırılmaya uğradı.

Çalışma Bakanlığı istatistikleri de gösteriyor ki; 1990’ların ikinci yarısından başlayarak 2000’li yıllarda greve başvurma giderek daha ender rastlanır bir duruma dönüştü.

Mesela, 1993 yılında **574.741** işgünü grevde geçirilirken, 2001 yılında **286.015** işgünü grevde geçirilmiştir. Hemen hemen yarı yarıya bir azalma.

2002 yılında ise; **grev hakkının yasalar ile düzenlendiği 1963 yılından bu yana (12 Eylül darbe dönemi hariç) grev uygulamaları en düşük düzeyde gerçekleşmiştir.** Grev temelindeki mücadelenin neredeyse durma noktasına geldiği 2002 yılında, sadece 43.885 işgünü grevde geçirilmiştir.

Bu tespit, -yani ‘63’ten bu yanaki en düşük düzey- durumun vehametini göstermektedir.

Grevlerin azalmasının nedeni, hiç kuşku yok ki, işçi sınıfının tüm sorunlarının çözülmüş olması, artık talep edecek bir şeyinin kalmaması değil!.. Tam tersine, işçiler hızla örgütsüzleştirilmekte, esnek çalışma, köleleştirme yasası gibi düzenlemelerle hem ekonomik, hem de demokratik haklar ve öz-

gürlükleri açısından daha da geriye gitmektedirler. Yani, mantıken grevlere daha fazla ihtiyaç duyulan bir dönemdeyiz.

Kemal: Baştaki soruya geldik işte. Öyleyse sorun ne? Artması gereken grevler neden azalıyor?

İşsizliğin artması, patronların işçileri işsizler ordusuyla tehdit etmesi, patronlara işten çıkarmalar için birçok avantaj tanıyan yasalar, oligarşinin işçiler ve sendikaları üzerindeki baskıları, sendikasılaşmanın, örgütsüzleşmenin durdurulamaması... gibi birçok neden sıralayabiliriz. Bunların hepsi greve başvurulmamasında şu veya bu ölçüde etkindir. Fakat bütün bunların içinde en önemlisi yine de, sendikaların durumları ve benimsedikleri çizgidir.

Başta sorduğumuz soruya burada da bir cevap verilmiş oluyor. Bu pratiğin sonucunda işçi sınıfı umutsuzlaştırılmıştır. Dahası, bugün artık çok büyük işçi kitleleri, tek bir grev deneyimine bile sahip değildir. Grevin atmosferini solumamış, gücünü hissetmemişlerdir. Küçük çaplı grevlerin başarısızlıkları ise grevlere karşı büyük güvensizlikler yaratmıştır.

Mazlum: Sanırım bu durumu şöyle de ifade edebiliriz. Bugün grev yapılmamasının nedenlerinden biri, yakın dönemde, yapılması gerektiği zamanlarda grev yapılmamasıdır. Biraz karışık bir cümle gibi oldu ama olay tam da böyle. Grev yapılmaması, giderek greve karşı bir yabancılaşma yaratıyor ve grevden uzaklaşma her geçen gün daha da pekişiyor...

Bu temel nedenin dışında şunu da ekleyebiliriz sanırım. Toplumdaki bireycileşmenin, atomize olmanın boyutlanması sonucunda, burjuvazi, diğer kesimleri grevlere karşı kışkırtmakta ve bunda da belli ölçüde başarılı olmaktadır. Sendikalar, halkın çeşitli kesimlerini yanlarına çekmekte yetersiz kalıyor. Bu “ideolojik kuşatma” yarılamayınca, sendikacı “hakkımızı söke söke alacağız” demekten ürüyor, kaçıyor, onun yerine durmaksızın “*diyalogdan, uzlaşmadan, masa başında anlaşmaktan yana olduğunu*” tekrarlayıp duruyor.

Burjuvaziyle işçi sınıfı arasında bir KAVGA var. Adı üstünde bu bir kavga. Ve birçok biçimi içerecektir. Ortam “geriliyor” mu, kriz mi çıkıyor, bunlar burjuvazinin düşünmesi gereken şeyler, işçilerin ve sendikacıların değil. 1905 Devrimi Üzerine Bir Konferans’da Lenin, grevleri değerlendirirken şunları söylüyor:

“... Herhangi bir kapitalist devletin günbegünkü deneyimi de bize aynı şeyi öğretmektedir. Böyle bir devletin yaşadığı her ‘küçük’ kriz, yaşanacak olan büyük bir krizde büyük ölçekte kendisini yineleyecek olan mücadelenin unsur ve nüvelerini küçük ölçekte göstermektedir. Örneğin her grev, kapitalist bir toplumun küçük bir krizinden başka nedir ki?”

“Prusya İşçileri Bakanı Bay von Puttkamer şu ünlü sözü söylediğinde

haklı değil miydi: 'Her grevde devrim ejderhası pusuda bekler'! [Sohbetimizin ilk bölümünde bu söze atıf yapmıştık hatırlarsınız. Lenin bunu aktararak devam ediyor sözlerine] *Tüm kapitalist ülkelerde, hatta -tabirim mazur görülsün- en barışçı ve 'en demokratik'lerinde dahi grevler sırasında birliklerin seferber edilmesi, gerçekten büyük kriz dönemlerinde durumun nasıl olacağını kanıtlamıyor mu?"*

Diyalogdan, uzlaşmadan sözedenerler, burjuvazinin bu niteliğini unuttuyorlar. İşte bu noktada ülkemizdeki işçi ve memur sendikalarının yönetimlerinin reformist anlayışların elinde olmasının olumsuz sonuçlarını görüyoruz. Devrimci politika, oligarşinin krizini derinleştirmeyi esas alır. Bu silahlı bir çizgide de böyledir, ekonomik, demokratik mücadelede de. Ama reformizm, özellikle burada söz konusu olan ülkemizdeki reformizm, büyük ölçüde **"sosyal demokratlaşmış"** olduğundan oligarşinin krizlerini çözmeyi kendilerine dert edinmişlerdir. Bugün parlamentoda bile bu anlayışın temsilcileri "aman kriz çıkmasın" politikasını sürdürüyor. Dolayısıyla aynı anlayışın sendikalardaki temsilcileri de, grevi, sınıf mücadelesindeki bütünlüklü anlamıyla görmemiş, grevi genellikle istememiş ve salt ekonomist bir bakış açısıyla -mesela masa başında üç kuruşa bir kuruş daha eklemekle yetinerek- emekçileri bu önemli silahtan yoksun bırakmışlardır. Sonuçta ise, o kuruşu da kaybettiler ve şimdi o kuruşu kazanmak için gerekli örgütsel, kitlesel gücü bulamıyorlar.

Zaten bu anlayış, eskaza greve başvurmak zorunda kaldığında da, o grevi etkisizleştirmek için elinden geleni yapmaktadır her seferinde. Patronun, polisin grevi etkisizleştirmek için gerçekleştirdiği saldırılara uygun cevaplar verilmesi, grevin militan bir çizgide geliştirilmesi, bizzat reformist, sarı, devletçi sendikal anlayışlarca engellenmektedir. Grevleri etkisizleştiren ve anlamsızlaştıran nedenlerden biri de budur. Devleti fazla rahatsız etmeyecek, burjuvazinin gözünü korkutmayacak, "çatışma"ya yol açmayacak kibar grevler vardır onların kafalarında. Oysa sınıflar mücadelesi o kadar kibar değil. Çıkarlar arasındaki çelişki keskin. O kadar uzlaşmacılıkla hak elde edilemiyor bu yüzden. Bu anlayışın egemen olduğu ve de ilk fırsatta işçileri sattığı birçok grevden sonra, işçiler *"yapmasaydık daha iyiydi"* deme noktasına getirilmişlerdir. Böyle böyle uzaklaşıldı işte grevden..

Kemal: Bu tablonun ortaya koyduğu şu; işçi sınıfı bu mücadele silahını daha sık ve etkili şekilde kullanmak durumundadır. Grev, bir yerde, sınıfı sınıf yapan olgulardan biridir. Veya klasik deyimle, işçi sınıfının okuludur.

Greve bu kadar az başvurulduğu, grevin önünde politik, ekonomik, ideolojik birçok engel olduğu bir durumda, doğal olarak, meydanlarda nadiyen de olsa atılan "Genel Grev" sloganı bir türlü gündemleşmemektedir.

Peki genel grev nedir, kısaca da buna değinelim.

Özlem: Grev silahının kuşkusuz en etkili biçimi, **genel grev**'dir. Genel

grev, kabaca “tüm işkolları ve bu işkolları dahilindeki tüm işyerlerinde aynı zamanda yapılan grev” olarak tanımlanabilir. En son 1991’deki 3 Ocak Genel Grevi var. Ondan bu yana bir genel greve başvurulmadı.

Etkisinden, gerek somut kazanımlar elde etme anlamındaki gücünden, gerekse de politik etkisinden dolayı, sömürücü sınıflar, sürekli yasaklar koymuşlardır bu konuda. Grev hakkı tanınırken, genel grev hak sayılmamıştır. Bu yasak, sadece bizim gibi ülkelerde değil, burjuva demokrasilerinde de konulmuştur.

Aslında sadece bu olgu bile, genel grevin işçiler için ne kadar önemli ve elzem olduğunu göstermeye yeter. Genel grevlere konulan yasak da yine sistemin niteliğini en açık biçimde gösteren olgulardan biridir. Kapitalist düzende, patronların her türlü güç birliği, dayanışması, birlikte hareket etmesi serbesttir ama iş, işçilere gelince, demokrasi şampiyonluğunu kimseye bırakmayanlar bile çareyi yasakta bulur. Çünkü tüm emekçilerin gücünü birleştirmesi demek olan genel grev, siyasal bilinçlenme açısından en etkili mücadele biçimlerinden biridir. Burjuvazi bu nedenle genel grevi sadece yasakla yasaklamakla yetinmez, genel grevi, yani emekçilerin birleşmesini engellemek için, emekçileri, sarı sendikalar, mafya sendikaları aracılığıyla, işçi sınıfı içinde ulusal, dinsel, mezhepsel ayrımlarla, hemşehricilik, takım taraftarlığı gibi onlarca noktadan hareketle bölmeye çalışır. Buna karşı, genel grevi unutturmamak, işçi sınıfı içindeki çalışmanın bir parçası olmalıdır.

Kemal: Burada, sınıflar mücadelesi içinde greve ve asıl olarak da genel greve abartılı bir rol yükleyen anlayışlara değinelim.

Genel grev de mücadelenin bir parçasıdır. Ekonomik talepler için yapılsa da, grev “genel” bir nitelik taşıdığı için, aynı zamanda siyasal bir muhteva kazanmış olur. Keza, doğrudan bazı siyasal taleplerle de yapılabilir. Sonuçta mücadelenin bir biçimidir. Fakat revizyonist teoride, “genel grev” bir strateji düzeyine çıkarılmış ve ona doğrudan “iktidarı alma” rolü yüklenmiştir.

Genel grevi “iktidarı almanın tek aracı!” olarak mutlaklaştıran akımların başında **sendikalizm** gelir. Sendikalizm, işçi sınıfının siyasal mücadelesinin gerekliliğini, partinin gerekliliğini ve öncülük rolünü ve proletarya diktatörlüğünü yadsıyan küçük-burjuva, yarı-anarşist bir akımdır. Sendikalistler, sendikaların tek başına genel bir grev düzenleyerek kapitalizmi devirebileceğini savunurlar. Daha doğrusu savunurlardı demek uygun olur. Çünkü bu anlayışı savunan artık hemen hemen kalmamıştır. Fakat bu anlayışın bir tezahürü olarak Sovyet Devrim anlayışını, 1905 ve 1917 Sovyet Devrimleri’nde genel grevin rolünü şabloncu bir bakış açısıyla değerlendirenler, sendikalistler kadar olmasa da, genel greve yine abartılı bir işlev yüklemektedirler.

Genel bir tanımla grevlerin “işçi sınıfını politik mücadeleye hazırlayan okullar” olduğu söylenir. Grevin okul niteliğinden ne anlaşılması gerektiğine

değininip, tekrar genel greve döneceğiz. “Grev okuldur”, evet, ama hemen burada Lenin’in şu sözlerini hatırlamak gerekir:

“Ama ‘savaş okulu’ savaşın kendisi değildir. Grevler işçiler arasında yaygınlaştığı zaman, işçilerin bazıları (ve bazı sosyalistler), işçi sınıfının grev yapmakla, grevler için yardım sandıkları ve dernekler kurmakla sınırlayabileceğini ve bunların işçi sınıfına, durumunu ciddi olarak iyileştirmek için, dahası kurtuluşunu gerçekleştirmek için yeterli olduğunu düşünmeye başlarlar. Küçük grevlerde bile işçilerin birliğinin gücünü görerek, kapitalistlerden ve hükümetten istenilen her şeyin alınması için, **ülke çapında bir genel grev örgütlemenin işçilere yeteceğini sanırlar. Bu düşünce, işçi hareketinin henüz yeni olduğu ve deneyimden yoksun bulunduğu sıralarda diğer ülkelerin işçileri tarafından da ortaya atılmıştır. Ancak bu düşünce yanlıştır. Grevler, işçi sınıfının kurtuluş için verdiği mücadelenin araçlarından biridir, ama tek araç değildir; ve eğer işçiler mücadelenin **diğer araçlarını önemsemezlerse**, işçi sınıfının gelişimini ve başarılarını yavaşlatmış olurlar.”**

Lenin, bazı pratik sorunlara, özellikle burjuva demokrasisinin olmadığı ülkelerde bu mücadele biçiminin sınırlılıklarına değindikten sonra şöyle devam ediyor:

“... Dahası işçi derneklerinin serbest olduğu... ülkelerde bile, işçi sınıfı kendisini yalnızca grevler yoluyla mücadele ederek sınırlayamaz. ... Bu yüzden işçiler de kendilerini hiçbir biçimde grevlerle ve grev örgütlenmeleriyle sınırlayamaz.” (Sendikalar Üzerine, syf. 60, Grev Hakkında adlı makalesinden)

Mazlum: Lenin’in bu açık sözlerine rağmen, biraz önce dediğim gibi, revizyonist anlayış yıllarca genel grevi bir strateji yerine koydu. O kadar ki, adeta genel grevle devrim özdeşleştirildi. Bu anlamda grevin işlevine ilişkin söylediklerimiz ve söyleyeceklerimiz, Lenin’in bu önemli uyarısıyla birlikte değerlendirilmelidir.

Bu anlayışın kendi içinde çelişkili bir yansıması da, sık sık “genel grev” çağrısı yapılmasıdır. Hem onu, “stratejik” bir adım olarak göreceksin, hem ikide bir onun çağrısını yapıp, onu adeta “günöbirlik” bir taktiğe indirgeyeceksin. Ülkemizde işçilerin hak gasbını yasallaştıran bu kadar yasal düzenleme varken, reel ücretler bu kadar düşürülmüşken, halkın tüm kesimleri üzerinde ekonomik, politik, kültürel baskı ve saldırılar ortadayken, bağımlılığa, faşizme karşı demokratik talepler söz konusuysen, genel grevin, genel direnişin şartları her zaman vardır. Ama bu olur olmaz bu çağrının yapılabileceği anlamına gelmez. Bunu yapmak, en başta genel grevin içini boşaltmaktır.

Özlem: Konumuzu bitirmeden önce grev hakkının anlamı ve kullanımının amacı, çoğu kez burjuva ideologlar ve burjuvazinin işçi sınıfı içindeki işbirlikçileri tarafından çarpıtılmıştır. Bu çarpıtmayla grev, soyut ve kaba bir biçimde sadece “ekmek mücadelesi” içine hapsedilmeye çalışılmıştır. Evet,

grev, ağırlıklı olarak ekonomik mücadelenin bir biçimidir ama grevi üç-beş kuruş mücadelesiyle sınırlamak, grevi kendi ellerimizle boğmak demektir aynı zamanda.

İtalyan faşizminin lideri Mussolini, şöyle demektedir: “Bizden **özgürlük değil, ekmek istiyorlar, ekmek!..**”

Mussolini'nin sözlerinde, faşizmin ve burjuvazinin ekmekle özgürlüğü birbirinin karşısına koyan klasik çarpıtması var. Oysa özgürlükleri ellerinden alınanların ekmekleri de bir süre sonra ellerinden alınır. Sarı sendikacılık da, reformizm de, hatta sosyalist geçinen işçiler (uvriyeristler) de, bu tuzağı hep düşmüşlerdir. İşçileri siyasal gündemlerden, taleplerden uzak tutarak, ekmek mücadelesiyle özgürlük arasındaki bağı görmelerini engellemiş, işçilerin görüş açıları “ekmek davasına” hapsedilmiş, bu arada haklar bir bir tırpanlanmış ve sonra işçiler “ekmek için de” hareket edemez veya harekete geçirilemez hale gelmiştir. Ve bu noktada da başta anlattığım grevsizlik tablosunun ortaya çıkması normaldir.

Kemal: Konumuzu şöyle toparlayalım isterseniz. Grevden kaçış, sınıf mcadesinden kaçıştır esasında. Grev, sınıf mcadesini kabul edenler için önemlidir. Sınıf mcadesini kabul etmediğı halde sarı sendikalar da greve başvurur ama bu göstermeliktir, mecburiyettendir, grevin gerçek anlamıyla ilgisi yoktur. Biz, hem işçi sınıfının ekonomik-demokratik haklarını korumak, yeni kazanımlar elde etmesini sağlamak için, hem emekçilerin iktidar mcadesini geliştirmekte bir basamak olarak grevden yanayız.

İşçi sınıfının, halkın bilinçlenmesi ne demektir? İşçinin, memurun, yoksulun yalnız kendi patronlarını değil, yalnız kendi yakın arkadaşlarını değil, tüm patronları ve tüm emekçileri düşünmeye alışmalarıdır. Grev işte bunu sağlar.

Başka? Bilinçlenme, emekçilerin, ne devlete, ne o devletin yasalarına, ne patronun iyi niyetine, koruyuculuğuna değil, yalnızca kendilerine ve birleşik güçlerine güvenebileceklerini görmeleridir. Grevler ve örgütlenmeleri, onlara bunu gösterir.

Mücadele, egemen sınıflar ve onların işbirlikçilerinin yalanlarını en etkili biçimde açığa çıkaracak mekanizmalardır. Emekçi, grevde, sadece kapitalistin gerçek yüzünü, niteliğini görmekle kalmaz, devlet, hükümet, polis, yasalar konusunda da o güne kadarki yargılarının ne kadar yanlış olduğunu görür... Başka bir deyişle ve özcesi, grevler işçilerin gözünü açar. Burjuvazi ve onların iktidarı bunu bildiğı için, işçilerin gözleri açılmasın diye engellemeye çalışırlar grevleri. Onu “çağdışı” bir araç gibi göstermeye çalışırlar. Emekçilerin gözlerinin açılmasını savunanlar ise, grev hakkını ve bu hakkın kullanımını da savunmak ve uygulamak durumundadır.

Evet sevgili okurlarımız, grev üzerine sohbetimizi burada noktalıyoruz. Gelecek sohbetimizde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Faşizm, Din ve Kürt Sorunu

Faşizmin Milliyetçiliği de, İslamın Ümmetçiliği de Ulusal Sorunları Çözemez!

Sevgili okurlarımız merhaba. Bu hafta din konusunu belli bir açıdan ele alacağız sohbetimizde. Daha somut olarak çerçevesini çizersek, faşizmin dini, özellikle bölgede, Kürt sorunu özelinde kullanmasını ele alacağız.

Faşizmin ülkemizde dini Kürt sorununa ilişkin kullanmasının geçmişi, dini kullanması kadar eskiye uzanır... Ama bölgede dinin kullanılmasının en yakın zamanlı ve güncel iki örneği **Hizbullah** ve **AKP**'dir. Bu iki örneğin biçimlenişleri farklı ama bizce özü aynıdır. Bu aynılığı, seçim sonuçlarına ilişkin değerlendirmelerde de görmek mümkündür. Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından Orhan Bursalı'nın seçim sonuçlarını değerlendirdiği şu sözleri, bu durumu karakteristik bir açıklıkta ortaya koyuyordu: **"Ayrılıkçuların sadece 23 milletvekilliğinde kalması ve AKP'nin oradan önemli oy alması aslında Türkiye için iyi bir sonuç!"**

AKP'nin oylarını yükseltmesinden rahatsızlar, kaygılılar, ama "bölge" hariç! Kürt sorunu söz konusu olunca, en keskin laikçi AKP karşıtları bile **"laikliğin ne önemi var"** havasına girebiliyorlar. Aynı şey devrimci mücadelenin gelişimi karşısında da söz konusudur. Devrimci mücadele karşısında da islamcı da olurlar, darbeci de.

Örnek verdiğim gibi, AKP'nin bölgede aldığı oy oranı, oligarşinin en "laik" kesimlerini bile çok sevindirmiştir. İş, devrimcilere, demokratik hareketlere, Kürt hareketine gelince, "şeriat"çılar, düzenin rakibi değil, dostudur...

Mazlum: Konuya girmiş olduk sanırım, ben de bir ek yapayım bu girişe. "Din", "şeriat" sorunu, cumhuriyetin kuruluşundan beri gündemdedir. İslamcı örgütlenmelerle düzenin belli kesimleri arasında sürekli bir çatışma var. Fakat bu çatışma sık sık da **"çakışma"**ya dönüşür. Bu noktada oligarşik

iktidarın durumu ilginç gerçektir. **Ne** tarikatlıdır, **ne de** onlarla. Aynı şey, bir ölçüde tarikatlar için de geçerli aslında. Onlar da **ne** tam düzen dışına çıkıyorlar, **ne de** düzenle tam bütünleşiyorlar; bir yandan düzen içileşirken, bir yandan da “uzun vadeli” şeriat hedeflerinden vazgeçmiş görünmüyorlar... Hem devletin, hem tarikatların bu ikili durumu, ülkemizde din olgusunu, devletin laiklik meselesini ele almasını oldukça özgünleştirmekte, yer yer de karmaşıklığa, çeşitli tavır ve gelişmelerin doğru değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır.

Oligarşi bir yandan dinin gelişmesini istiyor, ama öte yandan da o gelişme karşısında kaygılardan korkulardan kurtulamıyor. 12 Eylül'deki, 1990'lı yıllardaki dini kullanma politikasında ve aynı dönemdeki laik-şeriatçı çatışmalarında da böyle olmuştur. Kemal arkadaşın da sohbeti başlatırken belirttiği gibi, AKP'nin bölgedeki seçim başarısı, konuyu bu açıdan bir kez daha gündeme getirmiş oldu.

Bu başarının ön önemli noktalarından biri şu: AKP, kendisini diğer düzen partilerinden kısmen ayrı gibi göstermeyi başarabiliyor. Bu farklılık hâlâ yine esas olarak **din üzerine** oturuyor. AKP, bölgedeki başarısıyla oligarşiye kendini dayatmasına güçlü bir dayanak daha oluşturmuş oldu. AKP çok iyi biliyor ki, bölgede güçlendiği ölçüde oligarşinin kendisine ihtiyacı artacaktır.

Kemal: Evet dediği gibi, AKP, bölgedeki oyunu artırmakla, sadece bölgedeki değil, sistem içindeki yerini pekiştirmiş oluyor. Ancak şimdi biz dinin kullanılmasının genel ve nesnel çerçevesini ele alarak devam edelim sohbetimize. Bunu ortaya koyduğumuzda bölgedeki durum da daha iyi anlaşılacaktır. Buyur Özlem arkadaş, söz senin.

Özlem: Dinle siyaset, özellikle de elbette burjuva siyaset, ülkemizde hep iç içe geçmiştir. Dinin ülkemizde siyasetle iç içeliği, temelde **dinin politikaya alet edilmesi, politik amaçlarla kullanılması** şeklinde gerçekleşmiştir.

Ülkemizdeki kapitalizmi **çarpık kapitalizm** olarak adlandırıyoruz bilindiği gibi. Kapitalizmin çarpıklığının en önemli yanlarından biri de feodalizmin alt yapıda ve üst yapıda, ama esas olarak da ideolojik-politik etkisinin ortadan tümüyle kaldırılamamasıdır.

Bu feodal kalıntılar, çeşitli biçimlerde sistemin savunulması doğrultusunda kullanılmaktadır. Dinin kullanımı da bu çerçevededir.

Halk üzerinde dinin önemli bir etkisinin olması nedeniyle, egemen sınıflar bu etkiyi kullanmamazlık yapmazlar elbette. Dinin kitleler üzerinde böyle bir etkisi olmasa, kuşkusuz burjuvazi de onu böyle kullanmaya gerek duymayacaktır. Ama dinin varolan bu güçlü etkisi nedeniyle, her dönem gerek iktidarlar, gerekse de diğer düzen partileri ve güçleri tarafından yoğun biçimde kullanılmıştır.

Bu etki ve buna bağlı kullanma olgusu, esas olarak bizim gibi ülkelere, yani **demokratik devrimini tamamlamamış** ülkelere özgüdür.

Demokratik devrimini tamamlamış, burjuva demokrasisinin egemen olduğu ülkelerde mesela kilisenin siyasal bir etki ve yönlendirmesinden söz edilemeyeceği gibi, dinin siyasal amaçlarla bizde olduğu gibi kullanılmasından da sözedilemez.

Toplumsal yaşam içinde bizdeki tarikatlar gibi bir örgütlenme ve onlar aracılığıyla yaşamın içine nüfuz etme olayına da pek yaygın şekilde rastlanmaz. Tarikatları andıran çeşitli dinsel örgütlenmeler vardır ama onlar daha marjinaldir.

Dolayısıyla, bunları aktarmakta amacım, dinin siyasal bir araç olarak kullanılmasının feodalizmin karakteristik bir özelliği olduğunun, feodalizmin tasfiyesine bağlı olarak da bu etki ve kullanımın azalmakta olduğunun görülmesidir. *“Dinin siyasi otoriteye doğrudan etki yaptığı sistem feodalizmdir.”* Bu yanılla feodal ilişkilerin şu veya bu biçimde sürdüğü ülkelerde dinin politikaya, politikanın da dine bulaşması kaçınılmazdır.

Ve buradan da şu sosyo-ekonomik sonuç çıkar: Feodal kalıntıların en yoğun olduğu bölgede, dinin etkisinin ve kullanılmasının bu anlamda nesnel bir temeli vardır. Toplumun biçimlenişi, buna oldukça elverişli bir zemin sunmaktadır.

Mazlum: Feodalizm şu veya bu ölçüde sürüyorsa, dinin bu boyutta kullanımını, toplumsal yaşam içindeki etkisi de bir şekilde sürecek; anlattığından özet olarak bu çıkıyor. Gerçekten de bölgenin her yanında tarikatlar, şeyhler etkindirler. Ölümünde, başka dini törenlerde önlere onbinler kuyruk olmakta ve burjuva medya bunları genellikle “şaşkınlık” başlıklarıyla vermektedir. Oysa, bu damar bölgede geçmişten beri çok güçlüdür.

Fakat öte yandan, devletin dini kullanmasını perdeleyen olgular da söz konusudur ülkemizde. Bu anlamda dinin nasıl faşizm ve emperyalizm tarafından kullanıldığı çok çıplak görülemiyor her zaman. Bu “perdeleme”yi şöyle aralayabiliriz. Ülkemizdeki egemen düzenin bugüne kadar üç şeyi düşman saydığı işlenmiştir hep: **Kürtler, komünistler, islamcılar...** Öyle mi gerçekten? İlk ikisi konusunda kuşku yoktur. Ancak üçüncüsünün bu listede yer alması biraz karışık ve tartışmalıdır. Çünkü, birçok dönemde devlet, oligarşik güçler, bu üçüncüsüyle birlik olup, ilk ikisine birlikte saldırabilmiştir.

Mesela, sistemi tehdit eden güçler olarak *“komünistler, bölücüler ve şeriatçılar”*ı göstererek iktidara el koyan 12 Eylül Cuntası, iktidarı ele geçirdikten sonra toplumsal desteklerini genişletmek ve devrimci gelişmeye karşı daha uzun vadeli önlemler almak için dine sarılmadan yapamamıştır.

Cuntanın şefi Evren’in neredeyse her konuşmasında MSP’den, onun Konya mitinginden söz etmesine rağmen, dini kullanmakta, istismar etmekte ve

bizzat kurumlaştırmakta (Diyanetin güçlendirilmesi, din dersinin zorunlu yapılması vb.) kendilerinden önceki tüm iktidarları geride bıraktı.

Cunta bunu yapmakta zorlanmadı pek. nk, bir yanıyla dayanacağı başka bir g yoktu. şovenist MHP kesimi toplum içinde alabildiğine tecrit durumdaydı. Ama solu ezmeyi temel amaç olarak belirleyen bir askeri iktidar, kendine toplumsal dayanağı ancak “sağ”da, dinci, milliyetçi zeminde bulabilirdi. Bir dönemden itibaren cuntanın adeta resmi ideolojisi haline getirilen “Türk-Islam sentezi” de bu işbirliğinin ideolojik zemini oldu.

Dini gericilik, gerek faşist cuntayla yaptığı anlaşmalar gerekse de cuntanın nlerini alabildiğine açması sonucunda, özellikle bu dönemde toplumsal temelini genişletti, ekonomik güçlerini artırdı ve yurtlar, vakıflar, camiler, basın gibi çeşitli şekillerde kurumlaşmaya yöneldi.

Kemal: Bölgede dinin kullanımı çok daha özel biçimlere de brnebiliyordu. Mesela, bölgede gelişmekte olan Kürt ulusal mücadelesine karşı Kuran ayetleri bildiri şeklinde dağıtılıyor, uçaklardan atılıyordu. Cunta şefi, hemen her konuşmasında Kuran'dan ayetler okuyordu.

Evren, neden böyle yaptıklarını da açıklıyor ve “*dinin birleştirici rolünden*” yararlanmak istediklerini açıkça dile getiriyordu. Evet, oligarşinin yklediğı rollerden biri buydu dine. Kürt sorunundaki işlevselliğinin de en önemli noktalarından biri budur. Ki; dinin birleştiriciliğı esprisinin özü, **ulusal kimlik ve özelliklerin geri plana itilmesi, bunun yerine islami kimliğın ne çıkarılmasıdır.**

Evren'in Basın Müşaviri Ali Baransel, daha sonra yaptığı bir açıklamada, Evren'in dine bakışını şöyle özetliyordu: “*Sayın cumhurbaşkanımız dinimizi önümüze çıkacak bunalımların atlatılmasına yetecek kadar birleştirici, bütünleştirici değەرlerle bezenmiş yüce bir din olarak tanımlamaktadır.*”

Bunalımlara karşı bir araç olarak düşünülen dinin, “bunalımın” en yoğun hissedildiğı bölgede ve Kürt sorununda kullanılması, hem doğal bir sonuç, hem de kaçınılmazdı. Oligarşi, İç Anadolu'dan Marmara'ya kadar ülkenin birçok kesiminde Kürt düşmanlığını körükleyecek şekilde milliyetçiliğı kullanırken, bölgede ulusal harekete karşı dini kullandı. Oligarşi devrimci ve ulusal mücadele karşısında dini kullanmadan yapamıyor.

Elbette, içinde bulunulan dönemin koşullarına, oligarşik diktatörlük açısından önceliklerin ve “tehdit” değերlendirmelerinin niteliğine göre, dinin, kullanım biçimleri de değերmektedir.

Mesela, düzenin tarikatlara gösterilecek msamahanın derecesini, onlara duyulan ihtiyaın derecesi belirler; buna göre, tarikatların giyim kuşamlarından dini törenlerine kadar çeşitli simgelerine farklı farklı tavırlar alınır.

Mesela, egemen sınıflar belli dönemlerde Alevi-Sünni ayrımını krklemeyi politikalarına daha uygun bulurken, 12 Eylül sonrası olduğı gibi, “*sin-*

dirilmiş halkı hiçbir mezhep ayırımına gitmeden kendisine toplumsal desteğe dönüştürmek” amacıyla daha önce körüklenen alevi-sünni ayırımına son vermek ister gibi bir tutum takınabilirler.

Bunlar, dinin, “**halkı dizginleme**” aracı olmasının değişik şekillerde yansımasıdır.

Sivas, Malatya, Maraş provokasyon ve katliamları, dinin oligarşi tarafından kullanılmasının çıplak örnekleri olarak geçmiştir tarihimize. Din, halkın mücadelesinin yükseldiği süreçlerde, halkı bölmenin bir aracı olagelmıştır. Başka bir deyişle, **sınıfsal çelişkilerin** derinleştiği süreçlerde, bu çelişkileri geri plana itip etnik ve dinsel, hatta mezhepsel çelişkiler öne çıkarılmıştır.

Kürt kimliğinin uyanış sürecinde de aynı çerçevede devreye sokuldu din. Kontrgerilla, feodalizmin bölgedeki etkisine, daha açıkçası, ağalığa ve şeyhliğe (yani aşiret ve tarikata) dayanarak bölgede kısa sürede önemli bir örgütlenme yaratmış oldu.

Cuntacılar, önce Kürt ulusal mücadelesine karşı milliyetçilik-şovenizm temelinde saldırdılar. Ama milliyetçi-şovenist taktikler, bir noktadan sonra tam ters tepmeye başladı. Halkın ulusal öfkesini büyütüyordu artık bu taktikler. İşte bu noktada oligarşik devlet, milliyetçi politikaları kısmen bölge özelinde geri çekerek, kontrgerilla taktikleriyle eşgüdüm içinde dinin daha sistematik ve örgütlü olarak kullanılmasını gündemine aldı.

Zaten, din ve milliyetçilik oligarşinin elinde halkı bölme ve birbirine düşürme politikalarında kullandığı iki önemli araçtır. Zamana ve yere göre birini ya da ötekini öne çıkararak kullanagelmıştır bugüne kadar.

Bu anlamda, Kürt ulusal hareketinin gelişimi karşısında, Kürtlük, Türklük yerine islam öne sürüldü. Bu politika, Kürt halkının ulusal kimliğine sahip çıkmaya başlamasını engelleyemedi fakat yine de geniş kesimler nezdinde etki de bulunduğu gerçektir. Kürt milliyetçi hareketinin taktik ve politikalarının halkın ulusal taleplerine cevap verememeye başladığı tikanıklık dönemlerinde bu etki daha da artmaktadır. Son seçimler dönemi de işte böyle bir dönemdir.

Bu politikanın dinin etkisinin daha fazla olduğu, kapalı toplumsal yaşamın daha etkin ve yaygın olduğu bölgede daha kolay sonuç yaratacağı açıktır.

Mazlum: ‘90’lı yıllarda dinin bu kez özellikle kontrgerilla tarafından yaygın şekilde kullanılmaya başlandığını görürüz. Kontrgerilla, bu dönemde, sivil faşistlerin özellikle 12 Eylül öncesi üstlendikleri görevin benzerini doğrudan kendisi üstlenmişti; bu anlamda, kontra eylemleri dinci, gerici, **Hizbullah, İslami Cihad** gibi örgütlerin isimleri altında gerçekleştirildi. 12 Eylül’ün geliştirip resmileştirdiği Türk-İslam sentezine de uygundu bu “işbirliği.”

Kontrgerilla, bu eylemlerle “islamcı-Kürt çatışması”, “dinci-komünist çatışması” imajıyla bir kez daha sınıflar mücadelesinde bulanıklık yaratmayı hedefliyordu.

'90'lı yılların başından itibaren Hizbullah'ın halka ve yurtsever harekete karşı saldırıları başladı. Burada elbette uzun uzun Hizbullah'ı anlatmamıza gerek yok; bizi burada esas olarak ilgilendiren bir "dinci", "islamcı" örgütlenme olarak onun nasıl kullanıldığıdır. Nitekim, devlet, yıllar sonra liderini infaz edeceği örgütü, bölgede pasifikasyonu sağlayabilmek için alabildiğine kullandı. Hizbullah'ın satırlarla, silahlarla binlerce faili meçhul cinayet gerçekleştirmesinin önünü açtı.

1993'te kurulan TBMM Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu'nun hazırladığı raporda Hizbullah'ın "**devlet tarafından kullanıldığı**" çok açık bir şekilde yer almaktadır. Batman Emniyet Müdürü komisyona verdiği ifadesinde "*Hizbullahçılar belli bir dönem yardım görmüşlerdir*" diyordu. Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 1993 tarihli bir raporunda da "*Hizbullah'ın devlete karşı olmadığı ve PKK'ye karşı savaştığı*" tespit ediliyor ve elbette politika da buna göre belirleniyordu. Yine aynı dönemlerde itiraflarda bulunan JİTEM kurucusu Binbaşı Ahmet Cem Ersever'in açıklamalarında da şunlar belirtiliyordu: "*... bize söyledikleri şu olmuştur. 'Hizbullah PKK'nin düşmanıdır. Düşmanın düşmanı benim dostumdur. Güvenlik güçleri kesinlikle Hizbullah'la uğraşmasın. Onun yolunu açsın'. ... Güvenlik Kuvvetleri Hizbullah'ı koruyup, güçlendirmişlerdir. Hizbullah'ın tetikçilerinin çoğu itirafçısıdır.*"

Hizbullah'a ilişkin en çarpıcı ifadelerden biri eski Jandarmanın Genel Komutanı Teoman Koman'a aitti. Koman, Hizbullah'ı "*PKK baskınlarına karşı kendini koruyan dini inançları kuvvetli insanlar*" olarak tanımlıyordu. Yıllarca İçişleri Bakanlığı yapan **Abdülkadir Aksu** da, PKK'ye karşı "**eli tesbihlileri geliştirmek**" politikasının uygulayıcısıydı. Aslında bu sözlerde, oligarşinin dini, islamı kullanmasının mantığı da gayet özlü bir şekilde ortaya konuluyor.

Eli tesbihliler, '90'ların ilk yarısında Hizbullah'tı. İzleyen dönemde **Refah Partisi**'ydi. Diğer tarikatları. Bölgede 2000'li yılların ele tesbihlileri ise AKP olmuştur. Abdülkadir Aksu ve Dengir Mir Fırat gibi "bölgeden" isimler, AKP odağındaki bu politikanın da uygulayıcısı oldular.

Özlem: O yıllara ilişkin şu birkaç bilgiyi de eklemek yararlı olur sanırım. Örneğin Hizbullah'ın nasıl neden devreye sokulduğuna ilişkin şöyle bir alıntı var notlarımın arasında:

"1991'de Güneydoğu'da birçok kent ve kasabada kepenk kapatma eylemleri yaygınlaşıyordu. Özellikle Özel Tim elemanları esnafın dükkanlarını açması için girişimlerde bulunup, işyerlerinin kilitlerini silahlarının dipçikle-riyle kırmaya çalışıyordu. Uluslararası ajanslar polisin bu görüntülerini tüm dünya basınında ve TV'lerinde geçiyordu... yöre esnafıyla polis arasında çatışmalar yaşanıyor. 1991 yılının ikinci yarısında birden bire Özel Tim'in yerini sakallı, şalvarlı, eli sopalı, zincirli bir takım tipler almıştı. Bunlar ellerinde sopaları, kepenkleri açmayan esnafın kafasını kırıyor, dükkanları tek tek açtıyor... sokakta tek bir polis görünmüyordu." (Gazete Pazar, 2 Kasım 1997)

1993 Kasım'ında yapılan ve cumhurbaşkanının, başbakanın, bakanların katıldığı İslam Şurası'nın en önemli konularından biri Kürt sorunu idi. İslamcı çevreler bu ve benzeri her zeminde, "devletin Kürt sorunu krizine çözümü ancak biz buluruz" söylemini dile getiriyorlardı. Mesela aynı dönemde "**Güneydoğu meselesi ve Bediüzzaman'ın görüşleri**" gibi paneller yapılıyordu. Kısacası, islamcı çevreler, uzun zamandır Kürt sorununu kullanıp oligarşiden icazet alma politikası izlediler, örgütsel, düşünsel olarak, tarikat yapıları olarak bölgede güç olmaya yöneldiler.

Örneğin, '90'ların başlarında bölgede burjuva basın neredeyse tümüyle bitme noktasındayken, Milli Gazete, Zaman gibi islamcı gazeteler hâlâ bazı illerde önemli sayıda okuyucu buluyorlardı.

Mazlum: Evet, çarpıcı örnekler. Gerçekten de o dönem, devletin Hizbullah'a verdiği askeri, politik, polisiye destek, Kürt milliyetçi hareketinin taktik hatalarıyla da birleşince Hizbullah kısa sürede etkisini oligarşinin umduğunun bile üstüne çıkardı. Ulusal harekete desteğin çok yoğun olduğu Nusaybin gibi yerlerde bile, devlet dini ve Hizbullah'ı devreye sokarak, halkı, ulusal güçleri bölme politikasından sonuç alabildi. Şöyle de tespit edilebilir; Kürt ulusal hareketinin dine sekte yaklaştığı yerde, kontrgerilla Hizbullah'ı geliştirmekte daha rahat sonuç aldı. Kürt milliyetçi hareket de bir noktada bunu görüp önlem almaya çalıştı ancak oldukça geç kalınmıştı.

Bu noktada önlem alınmaya çalışılırken de ters uca savrulmalar görüldü, ki bu da devrimci, demokrat ilerici güçlerin dine yaklaşımları açısından önemli dersler içeriyordu. Devrimciler, sömürücü egemen sınıfların kitleleri düzene çekmek, devrimden uzaklaştırmak, verilene rıza göstermesini sağlamak gibi amaçlarla dini kullanmasına, başka deyişle, dini inançları burjuva politikaya alet etmesine ilkesel olarak karşı çıkarlar.

Mücadelemizde önceliğimiz kitlelerin inanıp inanmadığı değildir. Bu anlamda, devrimci politikayı halka götürürken, halkın inançlarına, dini geleneklerine karşı saygısızca, sekte, itici ve rahatsızlık verici bir yaklaşım içinde de olmazlar.

Sekte yaklaşım ne kadar yanlışsa, dine olmadık misyonlar yükleyerek, pragmatizmle sonuç almaya çalışmak, hiçbir yerde halk hareketini güçlendirmez. Güçlendirmemiştir de. Çünkü bu yaklaşım, halkı pragmatik şekilde kazanmak isterken, uzun sürede dönüştürememek ve kaybetmek sonucunu da yaratmaya açıktır. "*Devrimcilerin dini kullanmaya ihtiyaçları yoktur ve hiçbir zaman da olmamalıdır.*" Devrimciler dinin etkisine karşı, pragmatizme, istismara düşmeden mücadele edebilmenin yol ve yöntemlerini geliştirebilecek ideolojik ve politik güçtedirler.

Kemal: Mazlum arkadaşın bu son belirttiği nokta önemli gerçekten. Dinin faşizm tarafından, egemen sınıflar tarafından kullanılmasını ele alırken,

şunu da gözardı etmemeliyiz. Din, kendi başına mücadelenin önüne bir engel olarak çıkmıyor aslında. “**Örgütlenmiş din**” bir engelle dönüştürülüyor.

Daha somut olarak şöyle anlatayım kastettiğimi. Bugün dini bütün bir insan da adalet isteyebilir, özgürlük isteyebilir, dolayısıyla bu düzenin değiştirilmesi mücadelesine katılabilir. Nitekim böyle örnekler de vardır. Fakat gerek devlet, diyanet, gerekse de tarikatlar, gerekse de islamcı partiler, “dini inançları” örgütleyerek, onu devrimci ve ulusal mücadelenin karşısına çıkarılmaktadırlar.

Evet, dediğim gibi, dinin emekçi halk üzerindeki etkisi, halkın dini inanç ve gelenekleri, mücadelenin önünde tek başına engel oluşturmuyor. Devrimin kitleleştiği dönemlerde genel deyimle “*namazında niyazında*” birçok insanın halk hareketi içinde yer alması tabiidir. Ne zaman ki devrimci hareket, halk hareketi güçsüzleşiyor, gericiliğin etkisi o zaman genişleme imkanı buluyor.

Dünyadaki ve ülkemizdeki birçok tecrübeden hareketle şunu diyebiliriz ki; halkların dini inançları, hiçbir ülkede ve hiçbir dönemde, ulusal ve sosyal kurtuluş mücadeleleri ile **temelden bir çelişki** içinde **olmamıştır**. Kimi ülkelerde, mesela Yemen’de camiler, kimi ülkelerde mesela Nikaragua ve Salvador’da kiliseler, ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesinin üsleri haline de dönüşebilmişlerdir. (Bilirsiniz, özellikle El Salvador’da mücadele kilise hiyerarşisinin en yükseklerindeki bile etkileyebilmiştir.) Yine konumuz açısından bir örnek ekleyecek olursak, bölgede, 1990’da Cizre ve Nusaybin’de ulusal taleplerle gerçekleştirilen büyük eylemlerde, halkın, camileri toplanma ve harekete geçme yeri olarak kullandığını da biliyoruz. Kontrgerillanın saldırıp katlettiği veya bölgeden sürdüğü imamların sayısı da hiç az değildir. Keza, Kürt ulusal mücadelesiyle birleştiği noktada, halkın dini geleneklerine defalarca saldırılmıştır. Normalde dinin önünü açanlar, olay nitelik değiştirdince dini törenlere, geleneklere saldırmaktan da çekinmiyor.

Şimdi şöyle somutlayabiliriz: Halk yoksullaştıkça, üzerindeki sömürü ve baskı arttıkça, kitlelerin sistem dışı arayışlara yönelmemesi için dini gericiliğin önü açılıyor. Aynı şekilde, ulusal anlamda da, ulusal baskının yoğunlaştığı dönemde, bu baskının ulusal bir tepkiye yol açmaması için dinciliğin önü açılıyor. Ülkemiz genelinde ve bölgede bunun böyle somutlandığını görebiliriz. Böylelikle dincilik, halkın tepkilerini, hoşnutsuzluklarını istismar edip, onları yeniden düzen içine kanalize eder, kitlelerin özlemlerini, taleplerini de “*öteki dünyaya havale etmesi*”ni sağlar.

AKP’nin bölgede gelişmesinin ve geliştirilmesinin sebep ve sonuçlarını da görebiliriz bu tespitle.

Mazlum: Burada birkaç noktaya daha değinelim isterseniz. Hizbullah dinin kullanılması açısından çok tartışıldı. Fakat düzen islamcılığı, yasal par-

tiler, vakıflar da bölgede sürekli etkili olmuşlardır. Mesela, cuntanın hemen ardından gelen yıllarda ANAP benzer bir rolü oynuyordu. Bu çizgi, bir yanıyla Nakşibendi'lere yaslanan, MSP'nin ve çeşitli tarikatların ileri gelenlerinin içinde yer aldığı ANAP döneminde de sürdürülmüştü. ANAP'ın bölgedeki gücü de aşiret ve tarikat temeline oturuyordu. Bugün Hizbullah'ın uzantısı olduğu söylenen çok çeşitli örgütlenmeler, dernekler, vakıflar, imaretler aracılığıyla oldukça etkilerini artırmış durumdadır. Ve kuşkusuz AKP yoğun biçimde geliyor, sonuçlar bunu gösteriyor.

Peki bunlar Kürt halkına, Kürt sorunu konusunda ne diyorlar? Dediklerini aslında tek bir kelimedede özetlemek mümkün: **Ümmet!** İslamcılığın ulusal bir sorun karşısında bugüne kadar önerdiği ve önerebileceği tek şey **ümmetçilik** anlayışıdır. Yani yine bir önceki toplumsal sisteme, feodalizme özgüdür islamın önerdiği. *“Türk, Kürt olmuşuz ne önemi var, hepimiz müslüman değil miyiz?”* düşüncesiyle halk içinde zeminini güçlendirmeye çalışır. İlk bakışta, ilk söyleyişte çok da doğal ve inandırıcıdır bu deyiş. Ama kazın ayağı öyle değildir. *“Hepimizin müslüman”* olması, **ne sınıfsal, ne ulusal, ne sosyal** çelişkileri çözmeye yetmez. Onların üzerini örtmeye de yetmez. Nitekim, ulusal sorunlar da bir yana, islam içindeki mezhep çatışmaları bile *“hepimiz müslüman değil miyiz?”* deyişlerinin siyasal açıdan bir öneminin olmadığını gösteriyor. Keza bugün şeriatla yönetilen, islamcılığın egemen ve baskın ideoloji olduğu ülkelerde de “ümmet” anlayışı, çelişkileri bastırmaya yetmemektedir. Ümmetçilik, ulusal, sınıfsal farklılıkları ancak geçici bir süre perdeleyebilir, ortadan kaldırmaz.

Bugün de islamcıların bölgedeki güçlenmesi, “ulusallığı” ortadan kaldırmıyor; AKP'nin oylarını artırmış olması artık ulusal sorun ve taleplerin olmadığını göstermiyor. İslamcılar bugün bölgede, Kürt sorununa yönelik bir çözüm sunmaktan, cazip birşeyler söylemekten çok, Kürt milliyetçi hareketinin politikalarının yarattığı tikanıklık ortamını değerlendiriyorlar. Özellikle tarikat, aşiret ileri gelenlerine yakın orta kesimler, yakın vadede, orta vadede bir çözüm göremiyor, o zaman iktidar gücü olarak AKP'ye yaklaşıyorlar.

Kemal: Konumuzu burada noktalayalım yavaş yavaş isterseniz. Evet, oligarşi Kürt kimliğini ve mücadelesini boğmak için islamı öne sürüyor, dini kullanıyor. Dün de yaptı, bugün de AKP'yi, ve başka islamcılarını kullanarak yapıyor. Burada son olarak dikkat çekmemiz gereken, doğru politikalarla, dini inançlara doğru yaklaşımlarla ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesi geliştirildiğinde ümmetçilikle veya başka araçlarla örülen setlerin fazla dayanamayacağıdır. Sorunumuz bunu geliştirmektir. Sevgili okurlarımız, sonraki sohbetimizde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Savaş ve Barış -1

Savaşız, silahsız politika yapılacak bir dünya yok!

Merhaba sevgili okurlarımız. Savaş ve barış konusunda, iki cepheden kaynaklanan çarpıtmalar ve ideolojik bulanıklık, bu kavramları tarihsel ve bilimsel anlamlarından alabildiğine uzaklaştırmıştır. Çarpıtma ve bulanıklığın bir kaynağı burjuvazidir; diğer kaynak ise, küçük burjuvazi ve onun reformizmidir. Savaş-barış konusundaki burjuva, küçük-burjuva yaklaşımlara geçtiğimiz hafta içinde bolca tanık olduk. Gerek 1 Eylül Dünya Barış Günü vesilesiyle yapılan açıklamalarda, gerekse de özellikle Barış Meclisi toplantısında bu konudaki bildik teoriler, yaklaşımlar ve söylemler tekrar edildi. Bu çerçevede konuyu biz de "hayatın içindeki teori"nin gündemine aldık. Evet ne diyorlar, birkaç örnek aktararak başlayalım.

Özlem: Karakteristik bir cümleyle başlayayım. Bir İHD'liye ait: "*Şimdi herkesin barış ve demokrasi için katkı sunma zamanıdır. Şimdi şiddet ortamının kaldırılması, politik amaçlar için silahın araç olmaktan çıkarılması zamanıdır.*"

İlk başta kendi içinde bir bütünlüğü, iddiası olan bir söz gibi. Tumturaklı ama o ölçüde de aslında içi boş.

Şimdi bu sözlere karşı şunu soralım. **Silahın, politik amaçlar için araç olması**, hangi tarihsel, sosyal ve siyasal nedenlerin sonucuydu? Ve şimdi bu tarihsel, sosyal ve siyasal nedenlerde bir değişiklik mi olmuştur ki, silahın politik amaçlar için araç olmaktan çıkarılmasından söz ediliyor? Dünya mı demokratikleşti, burjuvazi mi iktidarını baskıyla, silahla, şiddetle savunmaktan vazgeçti? Hangisi?

Aslında biraz önce de dediğim gibi, barış konusundaki teorilerin, tezlerin çoğu, ilk bakışta mantıklı gibidir, tumturaklıdır ama ötesi yoktur. İşte size bir örnek daha. Bu sözlerin sahibi de bir Kürt milliyetçisi:

"... akılcı düşünen tüm toplumlar, sorunların artık şiddetle değil, insani yollarla çözülmesinden yana. İnsanlar en azından geride kalanların yaşamını yitirmesini istemiyorlar."

Kim bu “akılcı düşünen tüm toplumlar”? Peki savaşmak durumundaki toplumlar akılcı değil mi? Ondan mı savaş içindeler... Herhalde bu “akılcı” toplumlar, burjuva demokrasininin olduğu Avrupa, Amerika toplumları olsa gerek. Ama “şiddet”i tüm dünyaya dayatanların başında bu ülkeler geliyor... Kısacası, bunlar bilimsel olmayan tanım ve tespitlerdir. Toplumların akıllılığı ve akılsızlığı meselesiyle izah edilemez şiddet konusu.

Benzeri alıntılar çok; son olarak Barış Meclisi program taslağından bir kaç cümle aktarayım: *“Barışı programlamak, silahların susmasını ve şiddetin son bulmasını, vicdanen ve ahlaken istemekten öte, etkili bir eylem planı haline getirmek demektir.”*

Görülüyor ki burada silahların susması, şiddetin son bulması, salt “taktik” bir sorun, salt kişilerin grupların tercihlerine bağlı bir sorun olarak ele alınmaktadır. Tarihsel, siyasal anlamı yoktur. Sonuç olarak şunu belirteyim ki, savaşın ve barışın tartışması, nasıl bir dünyada yaşadığımızdan bağımsız olarak ele alınamaz.

Bundan koparıldığında ortaya ya ucube teoriler çıkacaktır, ya da burjuvazinin tanımını. Bunu demişken bir örnek daha ekleyeyim. Barış Meclisi açıklamalarından bir cümle daha:

“Kürt sorunu ‘şiddet ve terörizm sorunu’ olarak adlandırılmamalıdır. Çünkü Kürt olan yurttaşlarımızın ezici çoğunluğu şiddetten tamamen uzaktır. Dolayısıyla, sorunun kapsamı ve tarafları sadece silah taşıyan güçler değildir.”

Cümlenin birinci bölümü doğru; dediği gibi, *“Kürt sorunu ‘şiddet ve terörizm sorunu’ olarak adlandırılmamalıdır.”* Ama niye böyle adlandırılmayacağına ilişkin gerekçeye bakın; çünkü *“Kürt yurttaşlarımızın ezici çoğunluğu şiddetten tamamen uzaktır.”*

Yani Kürt halkının ezici çoğunluğu şiddetten uzak olmasaydı, o zaman Kürt sorunu **“şiddet ve terörizm sorunu”** olarak adlandırılabilir, öyle mi? Evet, öyle diyor. Mesela ezici çoğunluğu şiddetten yana olan Vietnam halkının ABD’ye karşı savaşı da **“şiddet ve terörizm sorunu”**ydü öyle mi? Evet, o zaman ABD de öyle diyordu. Ama dünyanın demokrat, ilerici hiçbir gücünü bu ulusal kurtuluş savaşının terörizm olduğuna ikna edemiyordu.

Bence günümüzün en önemli ve olumsuz farkı bu. Halkların ulusal ve sosyal kurtuluş savaşlarını **“şiddet ve terörizm sorunu”** olarak adlandıranların içinde ne yazık ki kendini ilerici, sol, demokrat, hatta sosyalist olarak görenler de var.

Kemal: Özlem’in işaret ettiği bu olgu, aslında bugün dünya solunun en zayıf yanlarından birini oluşturuyor. Emperyalizmin, burjuvazinin terörizm, şiddet üzerine karşı-devrimci propagandalarını blok halinde püskürtemiyoruz. Tam tersine, bu propagandayla aynı söylemi kullanan bazı sol kesimler,

deyim yerindeyse, solu iten vuruyor.

Emperyalizmin "barış"ı bir politika olarak gündeme getirmesi, 1980'li yıllardadır. '90'larda bu politika iyice hız kazandı, adeta bir dayatmaya dönüştü ve burjuvazi de "barış havariliğine" soyundu. Ve ne yazık ki, emperyalizmin barış havariliğine en büyük destek de, sosyalist sistemin yıkıntıları altında sarsılan, halklara, devrime, sosyalizme inancını kaybeden, en önemlisi emperyalizme faşizme karşı savaşma iradesini gösteremeyen komünist partilerden, ulusal kurtuluş hareketlerinden, küçük burjuva nderliğe sahip gerilla hareketlerinden ve reformistlerden geldi.

"Barış" meselesi, bu anlamda denilebilir ki, burjuvazinin, emperyalizmin, "sol"dan en büyük desteği aldığı bir konudur.

Barış politikasını savunan hemen tüm güçler, sınıfsal bakış açısını kaybetmiştir. Çünkü "sınıfsal bakış açısı" kaybedilmeden, her türlü şiddete, her türlü savaşa, silaha karşı çıkmak mümkün değildir.

Özlem: Dediğiniz gibi, bu çarpıklıkta, bu tür sapmalarda esas sınıfsal bakış açısının kaybolmasıdır. PKK gibi bazı hareketlerin hem silahlı olması, silahlı eyleme devam etmesi, hem de zoru, şiddeti mahkum edip barış politikalarına angaje olmasının açıklaması da bu bakış açısının kaybedilmiş olmasıdır sanırım.

Ki bu ideolojik pratik bulanıklık sonucu, bu sürec sonunda "**silahlı reformizm**" olarak adlandırılabilcek hareketler çıktı ortaya. Bu tür hareketlerin temel sorunu, emperyalizmin yeni dünya düzeninin politik etkisi altına girmeleridir. Hiçbir örgütün, hiçbir devletin bu emperyalist düzen dışında yaşayamayacağı politik tespitinden hareket edenler, bunun doğal sonucu olarak emperyalizmle ve işbirlikileriyle barış, uzlaşma arayışına girmişlerdir. Onları, kendilerinin de yok olması, tasfiye olması anlamına gelen bu politikaya yönelten anlayışın temelinde, emperyalizmin gücünü kadri mutlak olarak değerlendirmek yatmaktadır. Emperyalizme rağmen hiçbir şey yapamaz noktasına varıldığında, geriye uzlaşmaktan, teslim olmaktan başka bir şey kalmaz.

Özellikle zayıf Marksist-Leninist temellere sahip, sosyalistlikleri, sosyalist sistemin başarıları temelinde bir sempatisiyle sınırlı olan örgütler, sistemin yıkılmasıyla, Marksizm-Leninizm'i sorgulamaya başlamış, yaslanılacak bir gücün ortadan yokolduğu koşullarda başka yaslanacak güçler arayışına girmişlerdir. Emperyalizmin "barış", "demokrasi", "insan hakları" söylemlerine dört elle sarılınması da işte bu dönemde gündeme geldi. Kendi gücüne gvenmeyenler, başka güce yaslanacak, kendi ideolojisine inancı kalmayanlar, başka ideolojinin etkisi altına gireceklerdi...

Mazlum: Nitekim de öyle oldu değil mi. şiddet ve savaş üzerine yuka-

nda aktarılanlara benzer tüm politika ve söylemler, tarih sahnesinde oligarşi ve emperyalizmi haklı göstermeye yaramakta, halkların meşru ve haklı savaşlarının **reddi** anlamına gelmektedir. Sınıf savaşlarının artık devrinin geçtiğinin, zor'un ömrünü doldurduğunun teorileştirildiği yerde, ezilen sınıf ve halkların mücadelesinin meşruluğu tartışma konusu yapıyor demektir. Barış politikasında bu tartışma vardır.

O zaman savaş ve barış meselesini biraz daha temelinden ortaya koymamız gerek.

Yeryüzünde emekçilerin emeğine elkonulması sürdüğü, tüm halkları ve ülkeleri sömürgeleştiren emperyalist güçler var olduğu müddetçe **savaşlar durmaz**. Bu savaşlar, emperyalistler arası savaş biçiminde, iç savaş biçiminde veya ulusal kurtuluş savaşları biçiminde olabilir. Çünkü savaşlar nedensiz değildir. Savaşların varlık sebebi subjektif tercihler değil, nesnel nedenlerdir. Savaşlar sınıflar arası bir siyasal mücadele biçimidir. Bu savaş, ideolojik planda yürüdüğü gibi, politik olarak silahsız biçimlerde sürdüğü gibi, askeri planda silahlarla da yürütülen bir savaştır. Sınıflar var oldukça savaşlar da var olacaktır.

Biliyoruz ki, tarihte hiçbir savaş "*durup dururken*" çıkmadı. Savaşlar, çeşitli toplumsal kesimlerin, ulusal toplulukların çıkar çatışmalarının en üst boyutta uzlaşmazlık kazandığı noktalarda çıkar. Değilse, burjuva ideologlarının ve tarihçilerinin ileri sürdüğü gibi, şu veya bu kişinin provokasyonu, teröristliğiyle, deliliğiyle, ihtiraslarıyla çıkmaz.

İnsanlık binyıllardır savaşıyor. Evet insanlar ölüyor.

Özlem: Hemen burada bir rakam vereyim isterseniz. Yapılan tahminlere göre, insanlık tarihi boyunca **14 bin 513** savaş olmuş. Bu savaşlarda 3 milyar 640 milyon insan ölmüş...

Mazlum: Evet, büyük rakamlar gerçekten. Binyıllardır süren savaşlar da, 1. ve 2. Emperyalist Paylaşım Savaşları da, ve onlardan günümüze kadar süregelen diğer savaşlar da nedensiz olamaz elbette. Bunların kimisi kölelikten kurtulmak için, kimisi köle elde etmek için, kimisi ulusal; kimisi sınıfsal kurtuluş için verilen savaşlar, kimisi emperyalistlerin kendi aralarında, dünyayı paylaşmak için çıkardıkları savaşlar...

Klasik tanımını hepimiz biliyoruz; "*Savaş politikaların başka araçlarla devamından başka birşey değildir*" diyordu Clausewitz. Yani savaş, karşıt taraflar arasında derinleşip çözümsüzlüğe sürüklenen çelişkilerin zor -şiddet- aracına başvurularak çözülmek istenmesidir. Böyle olduğu için de, çelişkiler çözümsüz kalsın denilemeyeceğine göre, Marksist-Leninistler şiddete karşı olamazlar. Şiddet burada, tarihsel ve nesnel olarak çelişkileri çözüp hedefe ulaşmanın olmazsa olmaz aracı olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlamda sınıflar, sınıf

olarak çıkarlarından vazgeçmeksizin, onu reddetme durumunda da değildir.

Bu noktada soru şudur:

Yüzyıllardır egemenliklerini sürdüren sömürücü egemenlerin saltanatına son vermenin başka çaresi ve aracı var mıdır?

Tarihsel ve siyasal olarak böyle bir imkan ve yöntem çıkmış mıdır? Yoktur. biraz önce Özlem'in yerinde vurguladığı gibi "artık çağımızda kimse sorunlarını şiddetle çözmek istemiyor" gibi sözler, teorik değil ancak demagogik boş sözlerdir. Ekonomide, siyasette, askeri planda hiçbir gerçek somut karşılığı yoktur. Başka bir deyişle hayali bir dünya tasvirinden ibarettir. Gerçek dünya, emperyalizmin halklara silaha, şiddete başvurmaktan başka bir seçenek bırakmadığı bir dünyadır.

Tüm savaşlara, her türlü şiddete karşı çıkmak için politikanın "savaş"a dönüşmeden sürdürülebiliyor olması gerek değil mi? Ama biraz önce dediğim gibi böyle bir dünya söz konusu değil.

Mesela, bakın Öcalan zoru "mahkum ederken" şöyle diyordu: *"Her ideoloji, inanç, zora başvurmadan da teknik basın-yayın başta olmak üzere olanaklarıyla, doğruysa kendine uygulayabilir. Yani bu anlamda da zor gereksizleşmiştir. Hatta astarı yüzünden çok pahalı olan bir yöntemdir..."*

Ve de şöyle devam ediyordu:

"Demokratik sistem veya devlet yapısına bağlı olduktan sonra, her parti çözüm gücünü zora başvurmadan bulabilir."

Bu sözleri söylediğinde yıl 1999'du. Ama görülüyor ki, zora, şiddete başvurmadan politikayı sürdürememişlerdir bugüne kadar. *Her ideolojinin, inancın, zora başvurmadan kendini uygulayabileceği* bir ülke ve böyle bir dünya yok ne yazık ki... Olmadığı için de böyle bir dünya-ülke tahlili üzerine geliştirilen "şiddetsiz", "silahsız", "savaşız" politikaların ömrü, değil bir kaç yıl, bir kaç ay bile değildir.

Küçük-burjuvazi, reformizm, barış savunuculuğu bu klasik gerçekleri unutup en başta. Burada Lenin'in, Clausewitz tarafından yapılan savaş tanımına ilişkin şu sözlerini aktarmak istiyorum. Diyor ki Lenin: *"Bu ünlü söz [savaş politikanın başka araçlarla devamıdır-bn] savaş üzerine derin bilgisi olan yazarlardan birisi, Clausewitz tarafından söylenmiştir. Marksistler haklı olarak bu beliti daima, her savaşın özelliğini kavramada teorik temel olarak görmüşlerdir,*

Marks ve Engels de savaşlara işte bu görüş açısından bakmıştır."

Biz de bu görüş açısından bakıyoruz elbette.

Özlem: Şimdi belki çok klasik bir şeyi tekrar etmiş olacağım ama, sanırım ele aldığımız bu konu bütününde belirtmekte yarar var. Biz Marksist-

Leninistler, savaşları ikiye ayırıyoruz: Haklı savaşlar ve haksız savaşlar. Savaşlar arasında bu ayrımı yapmadan hiçbir savaşı ve genel olarak da barış-savaş konusunu doğru değerlendirmek mümkün değildir. Savaş kimler arasında veriliyor? Savaşı hangi politikalar yönlendiriyor? Savaş kimin çıkarına hizmet ediyor, proletaryanın mı, burjuvazinin mi? Emperyalistlerin daha fazla kar ve pazar elde etmek için yürüttüğü bir savaş mı, ezilenlerin emperyalistlere karşı kurtuluşu için verilen bir savaş mı? Bir avuç sömürücü azınlığın sömürü düzenini sürdürmek için yürüttüğü bir savaş mı, yoksa ezilen emekçi sınıfların kendi örgütlü yapısının öncülüğünde birleşip sömürücülere karşı yürüttüğü devrimci bir savaş mı?... Eğer bir savaş söz konusuysa onun niteliğini ancak bu sorularla belirleyebiliriz. Savaşı desteklemek veya desteklememek de işte bu sorulara verilecek cevaplarla tespit edilmiş olur. Marksist-Leninistler haklı bir savaşa desteklerler. Haksız bir savaşa karşısında dururlar. Demek ki biz “tüm savaşlara hayır” demeyiz. Biz, emperyalist, haksız savaşlara hayır diyoruz.

Haklı savaşlar, **tarihsel ilerlemenin** motorudurlar bir bakıma. Haklı savaşlar olmaksızın insanlık bugünkü düzeyine gelemezdi.

Haklı savaşlar bu anlamda ezilenlerin, emekçilerin özgür bir vatan, eşitlikçi bir düzen kurmak için işgalci ve sömürücü egemenlerine karşı verdiği savaşlardır. Bunları günümüz somutunda ulusal ve sosyal kurtuluş savaşları olarak özetleyebiliriz. Bunlar bir “dış” emperyaliste karşı da yürütülebilir, işbirlikçilere karşı bir iç savaş biçiminde de... Haksız savaşlar, gerici savaşlardır; tarihsel ilerlemenin karşısındaki savaşlardır. Bugünün somutu açısından ifade etmek gerekirse, emperyalizm ve işbirlikçilerinin halklara karşı yürüttüğü savaşlardır. Emperyalist tekellerin sömürü ve kâr için emekçileri, ezilen halkları ve geri kalmış ülkeleri kendi denetimlerine almak, yeni pazar alanları yaratmak için yürütülen savaşlardır. Burada son derece çarpıcı bir noktada da şudur; politik anlamda haksız savaşlar burjuvazinin halklara karşı savaşlarıdır diyoruz ama, burjuvalar bu savaşları kendileri yürütmezler. Kendi sömürü ağı içinde tuttıkları emekçileri savaşırırlar. Ezilen halkları ücretli köle olarak sömürdükleri yetmiyormuş gibi, savaş kölesi olarak da bir başka ülkeyi işgal ve ilhak etmede, başka halkları katletmekte kullanırlar. Yani, demek istediğim odur ki, haklı savaşlarda da, haksız savaşlarda da fiilen savaşanlar, savaşırılanlar, hep halklardır.

Kemal: Haklı, haksız savaş ayrımına girmişken, burjuvazinin bu ayrımı örtbas etmek için nasıl “savaş karşıtı” kesildiğini de kısaca anlatalım ister-seniz.

Daha ilkokul sıralarından başlayarak “*bütün savaşların kötü*” olduğu yerleştirilir beyinlere. Neden? Yeryüzünün en büyük, en kanlı savaşlarını çıkarın burjuvazi, neden müfredatına böyle bir şey koyar?

O müfredatta neler anlatılmaz ki: “*Savaş dünyadaki bütün kötülüklerin*

anasıdır. İnsanlığın başdüşmanıdır. Yoksulluk, açlık, ölüm, yıkım getirir. Savaş çığgınlıktır. Savaşın alternatifi ise barıştır. Bütün insanlar kardeş olmalıdır....”

İlk bakışta ne var ki bu söylenenlerde diye de düşünülebilir hatta.

Silahlardan nefret etmek aşlanılır. Ve şimdi de bu noktada denilebilir mi, bunun neresi kötü? Fakat empoze edilen bu düşüncede büyük bir -hatta iki- çarpıtma vardır: **birincisi**, bu sığ silah karşıtlığında insanlara “*silahları tutan ellerden çok silahlar suçlu olarak gösterilir...*” **İkincisi**, her türlü silah kullanımı, her türlü savaş aynı kefeye konur.

Egemen sınıfların istediği de kabaca budur. İnsanlar silahlardan nefret etmeli, silahları tutan eller, o elleri yönlendirenler, o elleri yönlendiren düşünce ve politikalar, namluların hedefinde neyin ve kimin olduğu, bunların hepsi önemsiz gösterilir. Oysa sorunun özü bu soruların cevaplarındadır.

Malum; burjuvazi ne savaş ve şiddet konusunda ne de başka konularda, “**kim?**”, “**neden?**”, “**niçin?**” sorularının sorulmasını istemez. Savaşlar konusunda eskaza bu soruları soranlara da burjuvazinin cevabı hazır: Savaşları çıkaranlar ya delilerdir, ya da çığgın ihtiras sahibi kişiler. Hatırlanacağı gibi, burjuvazi, 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı’nda milyonlarca insanın ölümüne yolaçan faşist Hitler iktidarını ve onun emperyalist politikasını da Hitler’in kişiliğiyle açıklayıp, tekellerin sorumluluğunu gizlemeye çalışmışlardır.

Mazlum: Savaş karşıtı gruplar, barış dernekleri, belli dönemlerde emperyalist saldırganlığın karşısında demokratik bir muhalefet olmuşlardır. Öyle ki, savaş karşıtı hareketler, aynı zamanda sosyalist sistemin Avrupa’daki en güçlü müttefikiydiler... Fakat sorun sınıfsallıktan, emperyalizmden uzak, burjuva ideolojisinin penceresine hapsoldükça, bu işlevlerinden uzaklaşmış, ve giderek burjuvazinin işine yarayan bir çizgiye gelmişlerdir.

Aslına bakarsak savaşa herkes karşıdır. Savaşan devletler mecbur oldukları için, kendilerini ya da ulusal çıkarlarını savunmak için savaştıklarını açıklarlar. Savaşan sınıflar da öyledir sonuçta! Proletarya da, ezilen halklar da zorunluluktan dolayı savaşır. Çarpıklık, bu tarihsel, siyasal zorunlulukları yok sayarak karşı çıkmaktır savaşa.

Şöyle bir soru da sorabiliriz elbette. Dünyaya bu kadar büyük felaketler, yıkım, ölümler getiren savaşlar neden engellenememiştir? Dünyanın ezici çoğunluğu, hatta burjuvazi dahil hemen herkes, savaşa karşıyken nasıl oluyor da birkaç ihtiras düşkünü bu kadar savaşlara yol açabiliyor?

Bu sorunun sorulması bile, burjuvazinin bu konudaki tezlerinin çürüklüğünün görülmesine yeter. Bu sorunun cevabında sınıf gerçeği ve emperyalizmin karakteristik özellikleri vardır.

Dünya halklarına bu kadar yıkımlar getiren savaşların ezici çoğunluğu, emperyalistlerin pazar paylaşımı içindir. Sadece büyük dünya savaşları de-

il, tekil bölgesel olarak süren birçok savaşta da aynı neden söz konusudur. Hatta bazen görünürde emperyalist bir devlet yoktur savaşın içinde; iki sömürge devlet birbiriyle savaşıyor gibidir; ama savaş aslında yine emperyalistlerin pazar kavgasının bir yansımasıdır.

Kemal: İsterseniz şimdilik noktalayalım sohbetimizi. Elbette savaş barış konusunu ele alırken, konunun eksik kavranmaması için mutlaka değinilmesi gereken noktalardan biri de ilelebet savaşlar kaçınılmaz mı? İnsanlık daha ne zamana kadar savaşlarda ölmeye devam edecek?... sorularına cevap vermektir. Bunu sohbetimizin ikinci bölümünde ele alacağız. Fakat şu kadarını açık ki, halkların kurtuluşu için başka yol ve imkanların olmadığı bir dünyada ve ülkemizde, savaşa, şiddete karşı söylemler, emperyalizm ve işbirlikileriyle “barış”, “uzlaşma” üzerine geliştirilen politikalar, ne yazık ki, halkların mücadelesini, demokrasi mücadelesini geliştirmiyor... Barış, bu noktada ilerici değil, statükocu ve düzeni güçlendiren bir talep olarak ortaya çıkıyor... Sevgili Yürüyüş okurları, sohbetimizin ikinci bölümünde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Savaş ve Barış -2

Savaşlara son vermenin tek yolu: Burjuvazinin mülksüzleştirilmesi ve silahsızlandırılmasıdır

Sevgili okurlarımız, merhaba. Savaş ve barış konulu sohbetimizin ikinci bölümüne devam ediyoruz.

Sohbetimizin önceki bölümünün sonunda sorduğumuz soruyu kısaca hatırlatarak devam edelim: *“Savaş barış konusunu ele alırken, konunun eksik kavranmaması için mutlaka değinilmesi gereken noktalardan biri de ilelebet savaşlar kaçınılmaz mı? İnsanlık daha ne zamana kadar savaşlarda ölmeye devam edecek?...”* diye sormuştuk. Evet, savaşlara kim nasıl son verebilir? Bugünkü sohbetimizin genelinde bu soruyu da cevaplamış olalım.

Mazlum: Savaşlar kaçınılmaz mı, daha ne zamana kadar sürecek gibi soruların ne yazık ki kolay ve kısa vadeli bir cevabı yok. Savaşların ortadan kalkması sosyalizmin zaferine bağlı, şöyle diyor Lenin:

“Sosyalizmin tek bir ülkede zaferi, bir çırpıda genellikle bütün savaşları ortadan kaldırmaz (...) Ancak, biz, tek bir ülkede değil, bütün dünyadaki burjuvaziyi devirir, yener ve onları mülksüzleştirirsek savaşlar olanaksız duruma gelir. (...)” (Sosyalizm ve Savaş, sayfa: 61-62)

Savaşların varlığı gibi, yok olması da belli tarihsel, nesnel koşullarla belirlenir. Lenin, yine aynı kitabın bir başka yerinde, “silahsızlanma”yı savunanlara da cevap vererek, proletaryanın ne zaman “silahsızlanmadan” yana olacağını ortaya koyuyor:

“Proletaryaya karşı silahlanmış bir burjuvazi, modern kapitalist toplumun en büyük, temel ve belli başlı gerçeğidir. İşte bu gerçek karşısında, devrimci, sosyal-demokratları (Marksist-Leninistleri-bn), silahsızlanmayı istemeye özendirmek! Bu, sınıf savaşımı görüşünü büsbütün bırakmak, devrim düşüncesi-ni yadsımak demektir. Bizim sloganımız, burjuvaziyi yenmek, onları mülksüz-

leştirmek ve silahsızlandırmak için proletaryayı donatmak olmalıdır.”

Evet, buradaki formülasyon çok önemli ve net: Burjuvaziye silahsızlandırmak için biz silahlanmalıyız. Veya şöyle de diyebiliriz: Emperyalist savaşlara karşı durabilmek için emperyalizme karşı savaşmalıyız. Devam edeyim Lenin'den yaptığımız alıntıya:

“Devrimci sınıf için tek olanaklı taktik budur; bu taktik, kapitalist militarizmin bütünüyle nesnel gelişmesinin mantıksal sonucu ve gereğidir. Ancak burjuvaziye silahsızlandırdıktan sonra, proletarya, kendi dünya ölçüsündeki görevine ihanet etmeden bütün silahları hurdalığa atar. Proletarya, kuşku yok ki, bunu yapacaktır, ama ancak bu koşul yerine getirildikten sonra, kesinlikle önce değil.” (Agk. syf: 63-64)

Özlem: Aslında, nesnel, öznel savaşların ortadan kalkmasının koşullarını çok güzel formüle etmiş. Şu sonuç çıkıyor: Savaşların durması bir bütün olarak **burjuvazinin mülksüzleştirilmesi ve silahsızlandırılmasıyla** mümkün olabilir.

Bu anlamda söyleyebiliriz ki, devrim mücadelesi, proletaryanın burjuvaziye karşı yürüttüğü sınıf mücadelesi objektif olarak barış için mücadeleyi de içermektedir. Bu anlamda emperyalizme ve oligarşiye karşı savaşırken, elbette “barış” için, nihai bir barış için de mücadele etmiş oluyoruz. Veya tersinden şöyle de söyleyebiliriz: Bugün “barış” politikalarını savunanlar, “her türlü şiddete”, “her türlü silaha” karşı olmanın propagandasını yapanlar, aslında savaşların ömrünü uzatıyor, şiddetin asıl sahiplerinin şiddet uygulamak konusunda önlerini açıyorlar. Yani savaşa, şiddete, silaha karşı diye yürütükleri mücadele tam tersi bir sonuç yaratıyor.

Mazlum: Bu, bugün de böyle, dün de böyleydi. 1. Emperyalist Savaş karşısında barış ve silahsızlanma savunuculuğu da aynı sonuçlara yol açıyordu ve bu nedenle de Lenin, asıl barış savunucularının onlar değil, halkı ayaklanmaya çağırınlar olduğunu söylüyordu:

"Asıl demokratik barış için çalışanlar, pasifizmin, genel, anlamsız, yuvarlak ve yapmacık isteklerini yineleyip duranlar değil, bugünkü savaşın ve tezgahlanmak istenen barışın emperyalist niteliğini sergileyenler ve halkı canı hükümetlere karşı ayaklanmaya çalışanlardır." (Agk. Syf: 76)

Kemal: İkiniz de çok açık formülasyonlarla özetlediniz devrimcilerin bu konudaki tutumunu. Bunu halkların savaş içindeki konumunu ele alarak tamamlayabiliriz.

Sohbetimizin ilk bölümünde de değindiğimiz gibi, burjuvazi halkları **ücretli köle** olarak sömürmesinin yanında tüm uluslararası ve iç savaşlarda da **“savaş kölesi”** olarak kullanılmaktadır. Ama bunun çözümü de, yani emek-

çilerin bu şekilde kullanılmasının önüne geçmenin yolu da “tüm savaşlara hayır” demekten geçmiyor. Bu, emekçilerde olsa olsa çarpık bir bilinç oluşurur. Ve onun burjuvaziye karşı, emperyalizme karşı savaşını da geriletken bir rol oynar.

Savaş kölesi olarak kullanılan halkı, sınıf bilinciyle donatmak ve örgütlemek yapılması gereken tek şeydir. Ancak böyle bir bilinçlenmeyle emekçiler “burjuvazi için” savaşır olmaktan çıkarılıp **burjuvaziye karşı savaşır** konuma getirilebilirler.

Emekçileri emperyalizmin çıkarları için yapılan savaşların “askeri” olmaya çağırırken, bunu “savaş karşıtlığı”yla değil, “silah” karşıtlığıyla değil, tam tersine, emperyalizme karşı savaşmak ve emperyalizme karşı silahlanmak anlayışıyla yapmak durumundayız.

Çünkü, tarihsel olarak gerçek şudur ki, gericici, yayılmacı savaşları durdurmanın tek yolu emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı ulusal ve sınıfsal savaş örgütlemektir.

Emperyalizme karşı savaş yerine, "barış"ı temel stratejik politika haline getirmek, ezilen halkların meşru mücadelesini yok saymakla özdeştir. Devrimci savaşın ve Marksizm-Leninizm'in reddidir.

Silahlanma ve şiddet hakkını, tekeline devlette görüp, halkların silahtan, şiddetten uzak durmasının teorisini yapmak, gericici, haksız savaşları haklı ve meşru görmektir. Ne yazık ki, ülkemizdeki barış, uzlaşma, ateşkes politikalarının içeriğinde de bu vardır.

Emperyalizme veya işbirlikçi yönetimlere karşı sürdürülen silahlı savaşlar sürecinde çeşitli koşullarda ateşkesler ve barış anlaşmaları gündeme gelebilir. Bunların doğru devrimci taktik olarak değerlendirilebilmesinin tek ölçüsü, bağımsızlık ve demokrasi hedefine hizmet ediyor olmasıdır. Ulusal ve sosyal kurtuluş hedefinden uzaklaştıran barış politikaları statükocu ve gericidir. Bu hedeflerden vazgeçme pahasına yapılacak "barış"lar, sonuçta o savaşta yenilgiyi kabullenmek, bir şekilde teslim olmak demektir. Bizim karşı çıktığımız "barış"lar işte politik anlamda böyle bir muhtevaya sahip olan barışlardır.

Mazlum: Barış politikasını sürdürmek, bir anlamda karşı tarafta da bu politikayı sürdürmenin maddi koşullarını oluşturacak bir gücün varlığını gerektirir. Fakat ülkemizde böyle bir güç olmadığı için, genelde subjektif zorlamalarla böyle bir güç yaratılmaya, var gösterilmeye çalışılmıştır.

TÜSİAD'ın, Özal'ın veya başka bazı düzen partilerinin “aslında...” barıştan yana olduğu teorileri de bu zorlamanın ürünü olarak gündeme gelmiştir. Ordunun ilericiğini keşfetmek veya orduda “Doğan Avcıoğlu çizgisinin hakim olmaya başladığı” teorileri, barış, uzlaşma politikalarını haklı çıkarmak için ileri sürülmüş boş tespitlerdi.

Emperyalizmin ve oligarşinin çeşitli etkenler sonucunda veya düpedüz

“manevra ve demagoji!” amacıyla geliştirdiği politikalar da genel olarak doğru değerlendirilememiş, onlardan sürecin “barış”, “çözüm” yönünde geliştiği gibi sonuçlar çıkarılmıştı. Mesela, AB üyeliği meselesinin yine gündemin ön sıralarında olduğu bir dönemde HADEP Genel Başkanı'nın yaptığı şu açıklama bu yanlıgıyı karakteristik olarak yansıtmaktadır: *“Hiç kimsenin, yanlış bir kararla, ülkenin iç barışı sağlama yolunda kat ettiği aşamayı sekteye uğratmaya, Avrupa ile ilişkileri darbelemeye, siyasi ve ekonomik istikrarı bozmaya hakkı yoktur.”* (11 Ocak 2000 Cumhuriyet)

Türkiye Cumhuriyeti'nin “barışı sağlama yolunda katettiği” herhangi bir aşama mı var? Yoktur ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi, emperyalizm ve oligarşi saldıırken sürdürülen, bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm hedeflerinden vazgeçilerek savunulan “barış” politikası, kaçınılmaz olarak bu tip subjektif zorlamalarla devam ettirilebilmektedir ancak.

Yine yukarıda aktardığımız sözler içinde “barış” savunuculuğunun bir başka boyutu görülebilir. Alıntıda dikkat edilirse, *“kimsenin siyasi ve ekonomik istikrarı bozmaya hakkı yoktur”* denilerek, düzenin istikrarı savunulmaktadır. Tüm reformistler aynı çizgiyi izlerler bu noktada. Devrimciler, düzenin, genel olarak emperyalist sistemin istikrarını değil, tam tersine krizinin derinleştirilmesini savunurlar. Fakat “barış” savunucuları tam tersini savunmuştur hep. Bu da “barış” politikasının sistem içi niteliğini ve sadece düzeni güçlendirmeye yaradığını gösteren bir başka önemli olgudur.

Özlem: Bunun devamı da var. Bu kesimler, savaşta ölmeyi “boşu boşuna”, öldürmeyi de “kirli” bir iş olarak görürler. Savaşa böyle bakmak, burjuva hümanizmiyle düşünmektir. Ve burada ilginç olan, burjuvazi, kendisi halklara karşı asla göstermediği “burjuva hümanizmini”, aydınlara, onlar aracılığıyla sola empoze etmeye çalışıyor. Burjuva hümanizmi, ikiyüzlülüğü, aldatıcı yanları bir yana, sonuçta burjuvazinin çıkarlarının ifadesidir. Çünkü o hümanizm, sınıfsal çıkarların tehlikeye girdiği noktada yok sayılan, rafa kaldırılan bir hümanizmdir.

“Barış”ı “stratejik” bir politika ve bir ideolojik tutum haline getirerek savunuların böyle zorlama, çarpıtma söylemleri çoktur. Dünyanın “çağdaşlığa, modernliğe, akılcılığa” doğru gittiğini söylerler mesela... Zoru, şiddeti de bu anlamda “çağdışı” ilan ederler. Ama mesela, rakamlar farklı şeyler de söylüyor. 18. yüzyılda çatışma ve savaşlarda ölenlerin sayısı belki on milyona ulaşmıyor; 19. yüzyıldaki savaşlarda ölenlerin toplamı da birkaç on milyon geçmiyor; ama 20. yüzyılda artık tek bir savaşta ölenler onmilyonlarla ifade ediliyor. Sadece 2. Emperyalistler Arası Paylaşım Savaşı'nı düşünün. 40 milyonu aşkın ölü... Yani görülen odur ki, teknolojinin gelişimi, insanlığı daha çok kan dökülen bir evreye getirmiştir. Niye çünkü, bu teknoloji büyük ölçüde emperyalistlerin elindedir ve halklara karşı acımasızca kullanılmaktadır. Peki **21. yüzyılda** kaç yüz milyon insan ölecek?.. Eğer halklar emper-

yalizmi altedemezse, rakamlardaki büyümenin devam edeceği açıktır... 21. yüzyıl, emperyalizmin neredeyse yarım asırdır fazla başvurmadığı açık işgal-lerle başladı; daha yüzyılın başında "emperyalizm değişti", "emperyalizm es-ki emperyalizm değil artık" söylemleri tarihin çöplüğüne atıldı. Halklar emperyalizmin vahşi ve kanlı saldırılarına karşı uzun ve kanlı savaşlar vermeye hazırlanmak zorunda.

Mazlum: Madem ölümlerin bilançosundan söz edildi, yeri gelmişken şuna da değinelim. "Barış" talebi ölümlerin bilançosu ağırlaştıkça artan bir taleptir. Keza, birçok ülkeye bakıldığında da barış politikalarının savunulması, bir yerde örgütlerin veya halkların "savaş yorgunluğu" üzerine oturmak-tadır. Fakat bunlar yine de emperyalizmle uzlaşma ve teslimiyet anlamına gelen, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizmden vazgeçiş anlamına gelen bir "barış"ı savunmanın haklı gerekçeleri olamaz. 1. Emperyalist Savaş döneminde de "barış" politikası, aynı zeminde gündeme geliyor ve bakın o zaman Lenin bunu nasıl değerlendiriyor:

"Yığınların için için kaynayan öfkesi, toplumun ezilmiş ve bilinçsiz katmanlarının iyi ('demokratik') bir barış için duyduğu belli-belirsiz özlem, 'alt sınıflar' arasında hoşnutsuzluğun başlaması -bütün bunlar birer gerçek. ... Savaş da tarihteki öteki bunalımlar gibi, bazı kimseleri sersemletir ve yıkar, ama bazılarının da gözlerini açar ve bunları çelikleştirir... Barış yapılması, bütün bu sıkıntılara ve bütün bu çelişkilerin büyümesine son vermek şöyle dursun, birçok bakımdan bu sıkıntılarının yoksul halk yığınları tarafından daha şiddetli ve çabuk duyulmasına yol açar." (Agk, syf:104)

Koşullar, dönemler, siyasi partiler farklı da olsa, olayın özü büyük ölçüde benzediği için söylenecekler de benziyor. Evet, bir "barış" ilk anda ölümleri durduracakmış gibi görünür. Oysa, teslimiyet ve hedeflerden vazgeçiş anlamına gelen bir barış, halkların acılarını daha da artırmaktan, daha da uzun bir zamana yaymaktan başka bir sonuç vermez.

Kemal: Savaşın "sersemletici, yıkıcı" etkisi kadar, kitlelerin gözlerini açan, onları çelikleştiren etkilerinden de sözediliyor burada. Bir başka deyişle, gerçekler, bir savaş ortamında açığa çıkıyor ve bilinçlenme süreci bu savaşa bağlı olarak geliyor.

Siyasi literatürde eskiden daha sık kullanılan bir deyim vardı: Pasifizm. "Mutlak barış" savunucularının, "her türlü şiddete, her türlü silahlanmaya" karşı olanların siyasi olarak tanımı budur aslında. Onlar pasifistlerdir. Ve Lenin onları değerlendirirken savaşın "olumlu" yanına işaret ediyor tekrar: "Pasifizm, barışı soyut bir biçimde savunma, işçi sınıfını aldatmanın yollarından biridir. Kapitalizmde, özellikle emperyalist dönemde, savaşlar kaçınılmazdır, öte yandan sosyal demokratlar devrimci savaşların olumlu niteliğini görmezlikten gelemeler." (Emperyalist Savaş Üzerine, syf. 78)

Nedir savaşın “olumlu” yanı? Kitlelerin gerçekleri görmesini sağlaması, sarsması ve benzeri bir yana, esas olarak insanlığı emperyalizmden, kapitalizmden kurtaracak olandır savaş. Ve onlardan kurtulabilmenin de başka bir yolu yoktur.

Özlem: “Barış” politikaları bilindiği gibi, özellikle ‘90’lı yıllarda daha yaygın bir biçimde gündeme geldi. Onlarca yıldır silahlı mücadele veren ve önemli bir gerilla gücüne ulaşmış hareketler bu çizgiye savruldu. Kimisi askeri olarak taktik yenilgiler aldıkları süreçlerde silahlı mücadelede ısrar edemeyip "barıştığı" için eridiler. Kimileri ise tam tersine, askeri olarak, kitlesellik olarak en gelişkin oldukları dönemlerde oligarşilerle barış masasına oturarak kendilerini yok ettiler. Veya aynı anlayışla Nikaragua'da olduğu gibi, silahlı iktidarı alıp, seçimle burjuvaziye iade edenler de oldu... Hepsinin ortak sonucu, “barış” politikaları, hemen her yerde bu hareketleri geriletken, eriten sonuçlar verdi. Düzen içinde kısmen bir güç olabilenler ise, siyasal hedeflerinden büyük ölçüde gerileyerek siyaseten kendilerini erittiler. Dolayısıyla sohbetimizin başında teorik olarak ortaya konulduğu gibi, “barış” halkları, demokrasiyi ve bizzat barışın kendisini değil, sadece sömürücü egemen sınıfların düzenini güçlendiren sonuçlar yaratmıştır pratikte de.

Emperyalistlerle ve oligarşik diktatörlüklerle barış, bağımsız, demokratik sosyalist bir ülke umudunu yoketmektir. Böyle olduğu içindir ki, bu tarz “barış” anlaşmalarının gündeme geldiği her yerde, anlaşmalar imzalandığında bazı “sevinç gösterileri” yapılsa da esas olarak halklar umutsuzlaşmış ve moralsizleşmişlerdir. Sonuçta da örgütlülükleri dağıtılan, umutları yok edilen, moral olarak çöken halklar, daha fazla yoksulluğa, açlığa itildiler. Öldürülmeye de devam edildiler üstelik. Belki bu kez kurşunla, bombayla değil, ama açlıkla, sefaletle, sağlık hizmetlerinden yoksunlukla katledildiler. Ki “barış” imzalayan oligarşik diktatörlükler, kurşun, bomba kullanmaktan da geri durmadılar.

Öyleyse şunu söyleyebiliriz ki, “barış” anlaşmalarının yapıldığı o ülkelerde de “barış” sağlanamamıştır. Savaşlar sona ermemiştir. Çünkü yukarıda değinildiği gibi, burjuvazi silahlı olduğu sürece, burjuvazinin sömürüsü sürdüğü müddetçe, savaş da devam edecek.

Mazlum: O zaman şu açık gerçekleri bir kez daha özetleyerek toparlayalım konumuzu.

Emperyalizm çağıyla birlikte devleşen ve ülke yönetimine egemen olan emperyalist tekeller dünyadaki diğer ülkelerin pazarlarına el atmışlardır. Bize bir Sırp gencinin Avusturya-Macaristan velihtını öldürmesi sonucu çıktığı öğretilen 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı’nın çıkış sebebi de, halklara Hitler’in ihtiraslarının sonucuymuş gibi açıklanan 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı da, emperyalistler arası pazar kavgasıdır. Emperyalist devletler, dünya-

yı paylaşma sorununu ekonominin kendi kuralları ve diplomasi yoluyla çözemeyince, devreye savaşlar girmiştir. Başka bir deyişle, onmilyonlarca insan, emperyalist tekellerin pazar ve kârları uğruna kurban edilmiştir. Mesele Hitlerler'in hırsı değil, Alman, Amerikan, İngiliz, Fransız... tekellerinin doymak bilmez kâr hırsıdır.

Emperyalistler o günden sonra birbirleriyle askeri bir savaşa girmediler. Ama dünyanın dört bir yanında savaşlar çıkarmaya devam ettiler. Ama buna rağmen "barış" kavramı üzerine öyle bir kargaşa çıkardılar, kavramı öyle pervasızca çarpıttılar ki, "barışı sağlamak adına" işgaller gerçekleştiriyorlar. Emperyalist ittifakin işgal güçlerine, "Barış Gücü" üniforması giydirildi.

"Bütün savaşlar kötüdür" derken esas olarak mahkum edilmek, meşruluğu yok edilmek istenen ulusal ve sınıfsal kurtuluş mücadeleleridir. Burjuva ideolojisinin empoze ettiği "her türlü şiddete hayır, her türlü savaşa hayır" söylemleri, at iziyle it izini, sapla samanı birbirine karıştırmaktan başka bir anlama gelmiyor. Ve bu söylemin sahipleri bu anlamda yarattıkları bilinç bulanıklığıyla da burjuvaziye hizmet etmiş oluyorlar. Emperyalistlerin haksız savaşlarıyla, sömürülen emekçilerin, ezilen halkların emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı verdiği haklı savaşlar aynı kefeye konulamaz. Bunları aynı kefeye koyan, bırakın Marksist-Leninist olmayı, sosyalist olmayı, bir demokrat bile olamaz. Bir aydın olamaz.

Burjuvazinin savaş ve şiddet konusunda ideolojik olarak bu kadar yoğun ve saldırgan bir kampanya yürütmesi, konunun önemini de gösterir. Burjuvazi iyi biliyor ki, ezilen halkların ve onların öncülerinin en önemli silahlarından biri **"haklılık ve meşruluk bilinci"**dir. Bu silahı kaybeden halklar, savaşamaz. Savaşın meşruluğuna inanmayan bir halk, savaşın zorluklarına, acılarına katlanamaz, kurtuluş için fedakarlıklarda bulunamaz. Keza, haklılık ve meşruluğu konusunda inançsızlaşmış bir hareket, halkı örgütleyip ayağa kaldıramaz.

Hem devrimciyim diyeceksiniz, hem sosyalistim diyeceksiniz, hem de savaşlara, şiddete hayır diyeceksiniz. Bu mümkün değildir. Bu bilimsel olmadığı gibi, siyasi olarak tutarsızdır. Mao'nun dediği gibi; *"devrim yapmak, ziyafet vermeye, yazı yazmaya, resim yapmaya, ya da nakış işlemeye benzer; o kadar zarif, sakın ve yumuşak, o kadar ılımlı, uysal, kibar, ölçülü ve ali cenap olamaz. Devrim bir ayaklanmadır, bir sınıfın başka bir sınıfı devirdiği bir şiddet hareketidir..."* (Mao, Seçme Eserler, cilt 1, sayfa:38)

Evet, devrim bir şiddet hareketidir. Devrimciyseniz, sosyalistseniz, devrimi istiyorsanız, bu şiddeti savunacaksınız.

Ve elbette bu şiddet, kaçınılmaz olarak insanların ölümünü içerecektir. Çünkü, **"savaş kan dökülen bir siyasettir"**. Ölmek ve öldürmek, her savaşın yasasıdır. *"İnsanlar ölmesin"* demek sömürücü sınıflar sonsuza dek yaşasın, sömürü, zulüm düzenleri sonsuza dek sürsün demektir. Kansızsız, bedelsiz bir savaşı istemek toplumların tarihi gelişimini inkar etmek, sınıflar savaşı-

nın yasalarını bilmemektir. Ve elbette aslında söz konusu olan bilmemekten de çok, bilmezlikten gelmek, bu anlamda devrimi istememektir.

Özlem: Savaşa soyut olarak, o savaşın sınıfsal niteliğini belirtmeden **iyi** veya **kötü** demek bir şey ifade etmez. Savaşlara ilişkin hepsi **iyi** veya hepsi **kötü** şeklinde bir genelleme de yapılamaz, böyle bir genelleme bilimsel değildir.

Keza barış için de aynı şey söz konusu aslında. Sevr Anlaşması da, Lozan Anlaşması da “barış” anlaşmalarıydı. Birincisi, Osmanlı topraklarını emperyalistlerin işgal etmesine imkan sağlayan bir “barış”tı. İkincisi ise, emperyalistlerin Türkiye’nin bağımsızlığını tanımak zorunda kaldıkları bir “barış”tı. Dolayısıyla nasıl ki tüm savaşlar için bir genelleme yaparak iyi veya kötü diyemezsek, aynı şey barışlar için de geçerlidir. Barış vardır teslimiyettir, barış vardır, halkların zaferinin tescil edilmesidir... Hemen tüm savaşların sonunda ortaya çıkan barışlar, aslında bir tarafın iradesini, öteki tarafa kabul ettirmesinin ifadesi olmuşlardır. Birinci türden barışlara kökten karşıyız. İkinci türden barışlar ise sınıflar mücadelesi içinde olabilir. Fakat bu da, askeri anlamda bir savaşın sona ermesiyle sınırlı bir barıştır. Yani taktiktir, değilse, sömürücü ve sömürülen sınıflar arasında sınıfsal bir barış demek değildir. Böyle bir barış olmayacaktır da yeryüzünde. Savaş, sömürücü sınıfların kesin tasfiyesine kadar sürecektir.

Emperyalizm dünya halklarına karşı korkunç derecede silahlanmış. İşbirlikçi iktidarlar derseniz, hemen hepsi “iç savaşa” göre, yani kendi halklarına karşı örgütlenmiş ve silahlanmışlar. Peki ezilen, sömürülen kitleler, böyle bir düşmana karşı nasıl, hangi yoldan ve hangi araçlarla mücadele edecekler? Sadece “propaganda”yla mı?.. Binyıllık sömürü düzeninden “barışçıl” yöntemlerin zorlaması sonucu vazgeçer mi egemenler? Öyleyse ezilenler iktidarı nasıl alacak? Parlamentoda parmak kaldırarak mı?...

Karşı-devrimin şiddetine karşı devrimin şiddeti işte bu yüzden tarihsel, siyasal bir zorunluluktur. Burada keyfi bir şiddet tercihi söz konusu değildir. *“Düşmanın dayattığı karşı-devrimci savaşa ne ile cevap verelim? Silahların dışında, devrimci iç savaşın dışında bir cevap var mı?”* (Savaş ve Biz, syf: 3) Tarih, henüz başka bir cevap ortaya koymamıştır.

Kemal: Özlem son noktayı koymuş oldu aslında. Tarih henüz başka bir cevap ortaya çıkarmadığına göre, savaşlar devam edecek. Halkların kurtuluşu için de, insanlığın savaşları topyekûn yoketmesi için de başka bir yol yok.

Savaş ve barış konulu sohbetimizi burada noktalıyoruz. Sonraki sayımızda buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Her Anayasa Bir Sınıfa Aittir

Konu: Anayasa ve Sistem -1

Sevgili Yürüyüş okurları, merhaba! Hepinizi selamlayarak başlıyorum bu sayıdaki sohbetimize. Konumuz anayasa.

Devrimciler, anayasa tartışmalarında nasıl bir tutum almalıdır? Bu tartışmaya hangi perspektiften bakmalılar?

Bu son derece önemli bir konudur. Ve oldukça da hassas bir çizgidir. Devrimci politika kendi içinde net, bilimsel ve kararlı bir bütünlük içinde olmadığında, sağa veya sola sapmak her an mümkündür.

Bilindiği gibi devrimciler olarak yıllar önce, 1997’de bir anayasa taslağı da sunmuş bulunuyoruz. Bugün de bu anayasa, AKP’nin anayasasına karşı alternatifimiz olacaktır. Bu anlamda tartışma sürecine somutlanmış bir “Anayasa Taslağı” ile müdahale eden devrimciler açısından sorunu doğru kavramak daha da önemlidir. Eğer ortaya bir anayasa önerisi koyuyorsanız, bunun hemen ardından gelecek sorular vardır: *“Bir anayasanın telaffuz edilmeye başlandığı andan itibaren doğallıkla ‘anayasa neyi çözecek?’, ‘böyle bir anayasa mümkün olabilir mi?’, ‘nasıl’ soruları peşpeşe önümüze çıkacaktır.”*

AKP’nin anayasasını eleştirirken veya devrimcilerin önerdiği anayasayı sunarken, bu sorulara somut, inandırıcı cevaplar verebilmemiz lazım. Bu anlamda da anayasa meselesini, bu sohbetimizde esas olarak “Anayasanın sistem içindeki yeri” çerçevesinde ele alacağız. **“anayasanın sistem içindeki yeri”**ni ele almayı da **“anayasa mücadelesinin devrim mücadelesindeki yeri”**yle tamamlamış olacağız. Evet buyur Mazlum.

Mazlum: Anayasalar, bir sistemin en temel yasasıdır. *“Bir ülkenin bütün yasalarının dayanağı”* konumundadır. Bu anlamda da sistemin **temel il-kelerini** belirleyen bir metin durumundadır.

Bu anlamı ve rolüyle bakıldığında, sistem içinde anayasaların çok önemli olduğu şeklinde bir sonuç çıkıyor ortaya. Önemli olmasına önemli ama, bu nokta, anayasalar konusunda en çok da yanlışlığa düşülen noktadır. Çünkü yukarıdaki tanımlara bakıldığında, bir anayasa yapılıp, devletin, tüm siste-

min de buna göre şekillendirildiği anlaşılmaktadır ilk başta.

Fakat öyle değildir. Tam tersine, belli mücadeleler, savaşlar, devrimler gibi altüst oluşlar sonucunda, belli bir sistem şekillenmekte ve anayasa da sınıflar mücadelesinin ortaya çıkardığı bu siyasal sonuçların hukuksal ifadesi olmaktadır.

Yani çok düz bir şekilde ifade edersem şöyle diyebiliriz: Sistem anayasa ya göre değil, anayasalar ortaya çıkmış bulunan sisteme göre şekillenir.

Bu anlamdadır ki, hukukun, yasa ve anayasaların kendi başına bağımsız bir tarihleri yoktur. Hiçbir anayasa, sınıflardan bağımsız olmamış, yani bir sınıfın damgasını taşımayan bir anayasa yapılmamıştır. Yasalar, anayasalar, toplumlar tarihinin omurgasını oluşturan sınıflar mücadelesinin gelişim seyri içinde şekillenir ve o seyir içinde belli roller yüklenirler.

Anayasanın yerini, toplumsal şekillenme açısından da kısaca özetleyeyim. Hukuk, bir üst yapı kurumudur. Alt yapı tarafından belirlenir. Alt yapıda kapitalizmin hüküm sürdüğü bir sistemin hukuku da, **kapitalizmin damgasını** taşır. Hukukun bir parçası olarak yasa ve anayasalar da üst yapı kurumudur ve hakim üretim biçimini ifade ederler.

“Hukuk, egemen sınıfın yasallaştırılmış ifadesidir.” Hukuk, devlet tarafından konulmuş bir kurallar bütünüdür ve *“belli bir toplumun siyasal düzenini korumak”* amacını taşır. Bu çerçevede, anayasaların da *“belli bir toplumun siyasal düzenini korumak”* amacını taşıyacağı açıktır. AKP’nin anayasası da düzeni korumak amacını mutlak anlamda içerecektir. Başka türlü düşünmek, başka türlü beklentiler içinde olmak, bilimsel değildir, tarihi gerçeklere uymaz.

Özlem: Engels’in de benzer bir tanımı vardı bu konuda. **“Devlet, egemen sınıfın hukuksal ifadesidir”** diyordu. O hukuk da kendini anayasa ve yasalar şeklinde somutluyor. Yani dolayısıyla, devlet egemen sınıfın devleti, hukuk egemen sınıfın hukuku, anayasa egemen sınıfın anayasası... Ve bütün manevralar, bunu gizlemek için yapıyor. Devleti “herkesin devleti” gibi, anayasayı “70 milyonun anayasası” gibi sunmak, *“yasaların, hukukun herkes için geçerli olduğu”* gibi tezler ileri sürmek, aslında bu temel gerçeği gizlemeye hizmet ediyor. Daha düz olarak söylersem, oligarşinin anayasasını milletin anayasası diye yutturuyorlar.

Kemal: Sanırım bu noktada AKP’nin gündeme getirdiği anayasa konusundaki yanlış, yersiz beklentilere de değinebiliriz.

Mazlum arkadaşın belirttiği gibi, anayasanın sistem içindeki yerini, bir üst yapı kurumu olduğunu unutmamak gerekiyor. Şimdi deniyor ki **“yeni”** bir anayasa.

Peki ülkemizde iktidarın niteliğinde bir değişiklik mi oldu? Sınıflar dengesinde bir değişiklik mi oldu? Bunlarda ne ölçüde bir değişiklik varsa, yapıla-

cak bir anayasa da işte ancak o kadar “yeni” olabilir.

Geçtiğimiz haftalarda dergimizde de bir özeti verildiği gibi, ülkemizde 1921, 1924 anayasaları yapıldı, daha sonra 1961 Anayasası ve sonra da 1982 Anayasası... Bunlar sınıfsal olarak temelde sömürücü egemen sınıf karakterini taşıyorlardı, ama herbiri yine de farklı dönemlerin, farklı sınıfsal güç dengelerinin ifadesiydiler.

Mesela, 1921 Anayasası, asıl olarak emperyalizme karşı Kurtuluş Savaşı'nı en geniş ittifaklarla sürdürmeyi amaçlayan, bu anlamda da toplumun birçok kesiminin ortak temsili ve yönetimini meclis çatısı altında birleştirmeyi amaçlayan bir anayasaydı. Onun niteliğini belirleyen emperyalist işgal altındaki bir ülkenin kurtuluş güçlerinin anayasası olmasıydı. 1924 Anayasası ise, artık bağımsızlığını kazanmış yeni bir devletin anayasasıydı. Kemalistler, artık en geniş ittifak değil, kendi iktidarlarını pekiştirme, sistemi sağlamlaştırma peşindeydiler. Anayasa ve ona bağlı olarak oluşturulan tüm kurumlar da bu amaca göre şekillendirildi. Ve ülkemiz uzun yıllar bu anayasa ile yönetildi.

1961'e gelindiğinde aslında ülkemizdeki sınıfsal dengelerde de, yönetim tarzında da birçok değişiklik olmuştu. 1945'lerden başlayan süreçte ülkemiz yeni-sömürgeleşmiş, faşizm yukarıdan aşağıya inşa edilmiş, Kemalistler yönetimden büyük ölçüde tasfiye edilmişlerdi. 27 Mayıs Darbesi bir yandan Kemalistler'in tasfiye edilmeye karşı bir çıkışıydı. Bu çıkış, ABD işbirlikçisi, emperyalizmin iktidarı DP gericiliğine karşı bir zeminde şekillendi. 27 Mayıs aynı zamanda sistemin ihtiyaçlarına da cevap vermeye çalışıyordu. Bu anlamda 1961 Anayasası, nispi hak ve özgürlükleri içeren yanı sıra öne çıkan bir anayasa oldu. 1982 Anayasası ise, sınıflar mücadelesinde devrim cephesinin büyük ölçüde geriletilmesinin ifadesi olan bir anayasa olmuştur.

Bugün açısından ne gibi bir değişiklik var öyleyse? Elbette, AB'ye üyelik süreci doğrultusundaki gelişme ve değişimler, son iki seçimin de ortaya koyduğu gibi, oligarşi içi ilişki ve dengelerdeki kısmi değişiklikler, yeni anayasa ya bir şekilde yansıyacaktır.

Bu yansıma, birincisi anayasanın AB'ye uyum çerçevesinde yapılan değişikliklere uydurulmasını içerecektir. Keza bu süreçte ülkemizin emperyalist tekellere açılması, anayasal ifadesini de bulacaktır. AKP nezdinde islamcı kesimlerin, tekelci burjuvaziye sıçrama arifesindeki burjuvazinin talepleri de yeni anayasada kendini ifade etmeye çalışacaktır. Bunun karşısında Genelkurmay, kendi güç ve iktidarını muhafaza eden bir politika geliştirecektir... Netice olarak da yeni anayasa, bu noktada egemen sınıflar arasındaki güç dengesine bağlı olarak şekillenecektir. Bu noktada, genel olarak mücadele açısından, egemen sınıflarla ezilen sınıflar arasındaki güç dengeleri açısından yakın süreçte nitelik önem arzeden bir değişim olmadığı için, bu açıdan çok özel bir değişiklik ihtimali söz konusu değildir.

Özlem: Biz işte bu noktada, Halk Anayasası'yla anayasa tartışmasını

egemen sınıflar arası bir tartışma olmaktan çıkarmış oluyoruz.

Anayasa tartışmalarına müdahil olunurken, kuşkusuz içine düşülmemesi gereken en önemli nokta, halkın arasında **“anayasal hayaller”** yaymış olmamaktır. Oligarşinin siyasal iktidarı yıkılmadan herhangi bir anayasa değişikliğiyle sorunların çözüleceğine dair bir ima bile, kuşkusuz halkın mücadelesine zarar verir. Emperyalizm kovulmadan, mevcut iktidar yıkılmadan hiçbir anayasa halkın dertlerine derman olamaz. Reformizmin, küçük-burjuva aydınların düzen partilerinin önerdiği anayasalar üzerinde oynamasıyla, Halk Anayasası önerisi arasındaki **nitelik fark** da buradadır zaten.

Onun alt yapı tarafından belirlenen bir üst yapı kurumu olduğu unutulmazsa, boş beklentilere de kapılmaz.

Halk Anayasası Taslağı ortaya atıldığında böyle bir ihtimalin önünü baştan kesmek için şöyle denilmişti: *“Kendi başına hiçbir anayasa elbette hiçbir şeyi çözmez. Çünkü o nihayetinde kağıt üzerindeki bir metindir. Bilindiği gibi 'Anayasalar yapmaz, saptar'. Yani anayasalar esasında varolan bir durumun ifadesidirler. Varolan güçler dengesini yansıtırlar. İşte sorun tam da bu noktadadır. Güçler dengesini böyle bir anayasayı mümkün kılacak hale getirmek...”* (Halk İçin Kurtuluş, 8 Şubat 1997, Sayı:17)

Kaba ve sığ olarak bakıldığında şöyle düşünülebilir: Önce egemen sınıfı devirip iktidarı ele geçirdikten sonra ancak bir anayasa yapabilirsiniz... Böyle düşünüp bunları gereksiz görebilirsiniz.

Ama diğer düşünüş tarzı da, Halk Anayasası çalışmasını, anayasanın içerdiği taleplerle geliştirilecek bir mücadeleyi, iktidarı devirmenin bir parçası haline getirmektir. Bir başka açıdan Halk Anayasası, **halkın iktidarı hedefini halka malletmenin**, halkı bu doğrultuda örgütlemenin bir aracı olarak düşünülmesi yani.

Mazlum: Anlatılanlardan anlaşılacağı gibi, hukuk sistemi, özel olarak da anayasa, varolan durumun bir yansımasıdır. Lenin'in deyimiyle söylersek, bir üst yapı kurumu olarak hukuk [ve onun bir parçası olarak anayasa] *“toplum içindeki sınıfsal ayrımların, somut güçler dengesinin kağıt üzerindeki yansımasından başka bir şey değildir.”*

Keza biraz önce belirtilenleri de içerecek şekilde şöyle de tanımlayabiliriz: Bir anayasa, mevcut sınıflar dengesinin hukuksal düzeyde ifadesidir. Dolayısıyla, mevcut toplumsal sistem içinde hakim üretim ilişkisi neyse, anayasa da onun damgasını taşır.

Bunlar genel doğrular. Fakat bu doğrulardan yanlış sonuçlar da çıkarılabilmektedir. Haklar ve Özgürlükler Cephesi'nin '97'de ortaya koyduğu *“Bağımsız, Demokratik, Ulusların Haklarını Esas Alan Bir Halk Anayasası”* önerisi üzerine o zaman solda yazılıp çizilenler, bu genel doğrudan nasıl yanlış sonuçlar çıkarılabildiğinin bir örneğiydi. Oportünizmin, şablonculuğun mantığı şöyle çalışmıştı mesela. *“İktidar alınmadan halkın çıkarına bir anayasanın*

gerçekleşmesi mümkün olamayacağına göre, o zaman bir anayasa önermek, mutlaka düzen içi reformların yapılması politikasıdır, reformistcedir...”

Bir anayasa önermekle, bunun mevcut düzende uygulanabilir olup olması farklı bir şeydir. Tam tersine, Halk Anayasası önerisi, oligarşinin, bu düzen içinde böyle bir anayasayı yapamayacağını gösteren güçlü bir teşhir aracıdır.

Ekonomik demokratik mücadelenin devrimci gelişim seyri de böyle değil midir zaten? Kitleler bu mücadele sürecinde, düzen içinde neyin olup neyin olamayacağını görürler. Kitlelerin, düzen içinde karşılanabilir taleplerin ötesine geçmesi, mücadelenin burjuvazinin veremeyeceği, düzen sınırlarını aşan taleplere yönelmesi, mücadelenin gelişiminin bir ifadesidir. Bu anlamda Halk Anayasası'nın kitlelerin talebi haline getirilmesi, başlı başına kitle mücadelesinde devrimci bir gelişmeyi ifade eder.

Burada kitlelerin kurtuluşunun bir anayasa ile olabileceği umudu veya düşüncesini yaratmaktan sözedilemez. Çünkü hem ortaya konulan anayasasının muhtevası, hem sürdürülen mücadele buna engeldir.

Halk Anayasası sunulurken denilmekteydi ki: *"Kuşku yok ki, böyle bir anayasayı kağıt üzerinde yapıp ortaya koymak önemli ama tek başına yetersizdir. Kağıt üzerinde kalan bir anayasa hiçbir derdimize çare olmaz. Yaptığımız anayasanın mücadelesini vermek durumundayız. Uygulanmasının koşullarını mücadelemizle yaratmak durumundayız."*

Solda bu ve benzeri faaliyetleri, çalışmalarını gereksiz görme anlayışı da yaygındır. Kimileri için bunlar **"soyut"**tur. Hemen gerçekleştirme, uygulama şansı olmadığına göre, emek harcamaya, gündeme getirmeye de gerek yoktur. Kısacası, bu ve benzeri şeyler devrim sonrasının işidir. Ama işte, bu tür çalışmalar yapmaksızın **"devrim çözer"** propagandası da açıkça soyut kalmaya mahkumdur ve böyle bir soyutluk içinde; kitlelerde bir kurtuluş umudunu, farklı bir düzenin mümkün olabileceği düşüncesini yaratmak zordur.

Halka bir alternatif göstermeyen, bu alternatifi somutlayamayan, halkta kapitalizmin de, faşizmin de alternatifi olduğu inancını, bunun gerçekleştirilebileceği güvenini yaratamayan bir politikanın, iktidar yolunda ilerleme şansı yoktur.

Türkiye solunun iddiasızlaşması, ufkunun daralması, bu konudaki yaklaşımını etkileyen unsurlardan biridir. İddiasız bir sol, elbette yeni bir devletin kuruluşu üzerine konuşmaya cüret edemiyor. Kendisinin inanmadığı bir şeye halkı inandırması da mümkün değil zaten.

Özlem: Şimdi anayasa üzerine bir mücadelenin reformizm olarak nitelendirilmesine dair şunu da eklemek gerek; herhangi bir talep, herhangi bir eylem biçimi, soyut olarak ele alındığında tek başına reformist veya devrimci olarak nitelenemez. O talebin sınıflar mücadelesi içindeki karşılığına, o ey-

lemin mücadele içindeki rolüne bakılır.

Devrimle ne olacak, ne değişecek, nasıl bir devlet kurulacak? Bunların soyut kaldığı yerde, kitleleri devrim saflarında toplamak mümkün değildir. Halk Anayasası Taslağı işte bunu somutladığı, bu anlamda kitlelerin devrim ve sosyalizm mücadelesine katılımı için güçlü bir zemin oluşturması açısından devrimcidir her şeyden önce.

Böyle bir Anayasa Taslağı'nı sunarken, esas olarak halka söylediğimiz ve gösterdiğimiz öyle çok karmaşık bir şey değil; bununla sorunlarının temel çözümlerini gösteriyoruz. Ve diyoruz ki, eğer bu çözümler senin taleplerini karşılıyorsa, bu çözümleri, mevcut iktidar uygulayamaz. Böylelikle bir **“iktidar sorunu”** getirilmiş oluyor kitlelerin önüne.

Sonuçta her türlü kitle çalışmasının, eylemin amacı da bu değil midir?

Kemal: Bağımsızlık ve demokrasiyi hedefleyen bir anayasa taslağı hazırlayıp bunu halka maalemtmek, bütün anti-faşist, anti-emperyalist, özgürlükten, adaletten yana örgüt ve partileri ve kişileri bunu hedefleyen bir mücadele içinde bir araya getirmek, elbetteki halk ve solun bugünkü gerçeği içinde oldukça önemli bir rol üstlenebilir.

Tartışma daha ilerisini ya da gerisini isteme tartışması değildir. Bunun yeterli olup olmaması, bunun mevcut koşullarda gerçekleşebilir olup olmaması da değildir. Daha ilerisini hedeflemek, devrimi ve sosyalizmi istemek, böyle bir anayasa önerisiyle sürece müdahale etmenin önünde engel değildir.

Tam tersine, böyle bir mücadele, daha ilerisini yakınlaştırma aracıdır. Tek yolun devrim olduğu devrimciler için bir gerçektir. Tek çözümün sosyalizm olduğu da öyle. Fakat bunun kitleler için bu şekilde kabul edilmesi söz konusu değildir. Kitleler böyle bir bilinçlenmeyi, bizzat pratiklerinin içinde yaşayabilirler. Bu düzen içinde neyin mümkün olup neyin mümkün olamayacağını da esas olarak kendi deneyimleriyle görürler.

“Bağımsızlığı, demokrasiyi ve ulusal hakları hedefleyen” bir anayasa için mücadele de işte bunu görmelerini sağlayacak bir pratiktir.

Kendini düzen içi iyileştirmeler talebiyle sınırlayan bir anayasa talebi, kuşkusuz düzen içidir. Böyle bir anayasa mücadelesinin “demokratik mücadele” anlamında da ilerletici olacağı şüphelidir. Ama, halk kitleleri bu anayasanın asli nitelikleri olan **“bağımsızlığı, demokrasiyi, ulusların tüm haklarını”** istemeye, bunun için bilfiil mücadeleye girdiği noktada, amaç büyük ölçüde hasıl olmuştur ve Halk Anayasası, işte o zaman bağımsız demokratik bir Türkiye yürüyüşüne yol gösteren araçlardan biri olarak tarihi rolünü oynamış demektir.

Mazlum: Anayasaya ilişkin tartışma ve gelişmelere sınıfsal niteliğiyle bakıldığında, devrimci bir iktidar ve anayasa alternatifleriyle bakıldığında, mevcut tartışmadaki aldatmacaları, yanıltmacaları da daha çıplak olarak görebiliriz.

liriz. Mesela, "demokratik anayasa" tarifi kullanılıyor. Eksik. Bağımsızlık ve demokrasiyi birlikte içermiyorsa, orada bir sorun, çarpıtma vardır. Biçimsel bakımdan "demokratik" olup olmaması ise son tahlilde bizim yaklaşımımızı belirlemez. Burjuva demokrasisi içinde yapılmış herhangi bir anayasa o demokrasinin ölçüleri içinde "demokratik" de olabilir ama bu onun sınıfsal niteliğini, **burjuva niteliğini** ortadan kaldırmaz.

Bu nedenledir ki, devrimciler olarak talebimizi de, önerimizi de "demokratik anayasa" olarak değil, **halk anayasası** olarak tanımlamaktayız. **Oligarşinin anayasasına karşı halk anayasası**. Mevcut düzenin, yani emperyalizme bağımlı yeni-sömürgeciliği ve faşizmle yönetilen sosyo-ekonomik yapıyı sürdüren anayasasına karşı, "*Bağımsızlığı, demokrasiyi ve ulusların haklarını esas alan bir anayasa*"!

Ve yine bu noktada, "**sivil anayasa**", "**kurucu meclis anayasası**" gibi tartışmaların da eksik ve yanlış olduğunu belirtelim. Bunların hiçbirisi tek başına **nitelik belirleyici** değildir. Sivil olması ilerici olması anlamına gelmez. Bir "kurucu meclis" tarafından yapılması da keza, demokratik ve katılımcı olduğu anlamına gelmez. "Sivil"ler, "kurucu meclis"ler hazırlar ama faşist olur, işbirlikçi olur. Mesele "sivil" veya "asker" olmasında değil, o sivil veya askerin hangi sınıftan yana olduğundadır. Keza kurucu meclisi de kimin ve nasıl "kurduğu" önemlidir.

Sonuç olarak bu noktada şunu belirtelim; bir anayasa en özlü şekilde **sınıfsal** niteliğiyle tanımlanır. Diğer tanımlar, onun şu veya bu yanını yansıtabilir, ama tam tarifini vermezler.

Esasında "yeni anayasa" tartışmalarında hazırlanan taslaklara, tartışılan başlıklara bakıldığında, herhangi bir düzen partisinin, oligarşinin meclisinin ülkedeki sisteme dair yeni bir şey önerecek ve yapacak durumda olmadığı da görülüyor. Türban meselesi öne çıkıyor, çünkü neredeyse "**en önemli**" değişikliklerden biri bu. Öteki değişiklikler o kadar boş yani. Boş olmayan yanı da esasta egemenleri ilgilendiriyor.

Fakat bunun karşısında devrimcilerin önerdiği Halk Anayasası'nın her paragrafı, her satırı, yeni ve farklıdır. Halk Anayasası, yeni bir iktidar, yeni bir devlet tipi tarif etmektedir ve halkı kendi iktidarı için mücadeleye yöneltecek bir muhtevaya sahiptir. Bu temeldeki bir mücadelenin kitlelere maledilmesi, halkın mücadelesini ve örgütlenmesini, özel olarak da devrimci hareketin mücadelesi ve örgütlenmesini geliştirecektir.

Kemal: Evet, sohbetimizi burada noktıyoruz şimdilik. Bu sohbetin devamı olarak, gerek reformist, gerekse de oportünist kesimlerin anayasa konusundaki yaklaşımlarını önümüzdeki sayıda ele almaya devam edeceğiz. Haftaya buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Anayasa ve Sistem -2

Yeni Anayasalar Altüst Oluşların Sonucudur

Sevgili okurlarımız, merhaba! Anayasa konulu sohbetimize devam ediyoruz. Geçen hafta sözlerimizin sonunda reformist ve oportünist kesimlerin anayasa konusundaki yaklaşımlarını ele alarak devam edeceğimizi belirtmiştik. Oradan başlayalım.

Mazlum: Biz '97'de bunu gündeme getirdiğimizde solun bir kısmı, *reformizm* gördü bu çalışmada. Bir kısmı böyle bir program ve tartışmanın "*devrimden sonra*" yapılması gerektiği görüşündeydi. Bu itirazların bilimsel olduğu söylenemez. Keza, bu itirazları herhangi bir stratejik temele oturtmak da mümkün değildir. Çünkü hiçbir strateji, böyle bir mücadele aracını yadsımaz. Yadsıması için bir neden yoktur.

Devrim yapmadan, iktidarı almadan anayasa mı yapılmış diyenler, öncelikle şunu gözönünde bulundurmalıdırlar: Anayasa bir anlamda bir örgütün, bir ülkenin, bir halkın **programının** değişik bir biçimdeki ifadesidir. Örgütlerin bir programa sahip olmaları ne kadar doğal, mücadelenin gelişimi açısından gerekli ve yararlıysa, bir anayasa taslağı ortaya koymak da o kadar doğal, gerekli ve yararlıdır.

Hiçbir parti, "*program açıklamama gerek yok, iktidara gelince programımı yaparım, açıklarım*" demediğine ve diyemeyeceğine göre, bir anlamda, bir parti programının değişik bir alan ve biçimde ortaya konulması demek olan anayasa taslağına itiraz edilmesinin de bir mantığı yoktur.

Halk Anayasası Taslağı'yla yapılan, bir halk iktidarının programına biçim vermektir. Ülkemiz solunun bu noktadaki kısır ve şabloncu çizgisinin en önemli nedenlerinden biri, hiç kuşkusuz devrim hedefinden ve iddiasından yoksun olmaktır.

Çünkü sonuçta bu bir **iddiadır**. Böyle bir anayasanın hayat bulabileceği bir Türkiye'yi yaratma iddiasıdır.

Kuşku yok ki, iddianın içi **alternatif** dolar. İddianın bir yanı, her koşulda

kesintisiz mücadeleyse, bir yanı, hayatın her alanını kucaklayacak alternatif düşünce ve politikalar ortaya koymaktır. Anayasa zemini bu anlamda alternatifin bütünlüklü olarak gösterilebileceği bir zemindir.

Anayasa, halkın bizim ne yapmak istediğimizi, neyi hedeflediğimizi, niteliği tamamen değişecek olan bir iktidarın –yani halk iktidarının kendisine neler getireceğini bilmesidir. “İktidar bilinci” dediğimiz olgu bunların adım adım kitlelerin bilincinde şekillenmesi değil midir zaten? Kısacası, anayasa tartışmasına devrimci cepheden yapılan bir müdahale, bu düzeni tartıştırmış, bu düzenin dışında alternatifler olduğunu somutlamış olmaktadır.

Özlem: Sohbetimizin ilk bölümünde, Halk Anayasası Taslağı aracılığıyla düzeni teşhir etmenin, ekonomik demokratik mücadelenin bir parçası olarak düşünülmesi gerektiğini belirtmiştik. Konunun demokratik mücadele açısından nereye oturduğunu da ben devam ettireyim isterseniz.

Halk Anayasası Taslağı’na “reformist” olduğu gerekçesiyle karşı çıkan mantığın aslında, ekonomik demokratik mücadeleden tümüyle **çekilmesi** lazımdır. Niye? Çünkü eğer böyle bir anayasayı gündeme getirmek, kitleleri bu doğrultuda mücadeleye çağırarak “geri” bir politikaysa, reformizmse, mesela DGM’lerin, ACM’lerin kaldırılması, F Tiplerinin kapatılması, 8 saatlik işgünü, sendika grev hakkı gibi talepler de düzen içi, bu nedenle geri, bu nedenle reformisttir...

Böyle bakılamayacağı açıktır. O zaman solda, özellikle oportünizmin yaklaşımları, dogmatikliğin ve şablonculuğun yanısıra, solun önemli bir bölümünün demokratik mücadeleye ilişkin de bir somutluğa sahip olmadığını gösteriyor. Sorun daha genel anlamda demokratik mücadelenin kavranamamasıdır.

Özellikle reformizmin, kimi aydınların zaman zaman “küçümseme” amacıyla kullandıkları **“her şeyi devrimden sonraya bırakma”** görünümünün bir nedeni de demokratik mücadele konusundaki bu soyutluktur. Halk Anayasası gibi somut bir girişim ve propagandadan, kitlelere “devrim ne getirecek?” sorusunun cevabını veren bir faaliyetten taklitçi ve şabloncu anlayışla uzak durmak, demokratik mücadeleyi sığlaştırmak ve karikatürleştirmektir.

Kemal: Bir dergide şöyle yazmıştı mesela o zaman: “[Halk anayasası’nın] Tek gerçek işlevi, yığınların dikkatini gerçek siyasal hedeflerden hukuksal biçimlere, devrimci çözümlerden anayasal hayallere çekmek, böylece onların bugünkü geri bilincini pekiştirmektir.”

Bir diğeri de şöyle diyordu: “... Çünkü, mücadelenin önüne 'demokratik anayasa talebi konursa daha geniş bir kitle katılımı sağlayabilir; ama kitlelerde faşist diktatörlükten kurtuluşlarının 'demokratik anayasa'yla yani burjuva demokrasisiyle gerçekleşebileceği hayali ve bilinci geliştirilmiş olu-

nur."

Bu tür itiraz ve eleştiriler, kaynağını bir yanıla şabloncu anlayışlardan alırken, bir yanıla da kitlelerin siyasal durumunu yanlış değerlendirmekten kaynaklanıyor.

Mücadelenin devrimin arifesinde olduğu, kitlelerin bilinç düzeyinin sıçramalarla doğrudan kendi iktidarını ister hale geldiği bir aşamada, kuşkusuz ihtilalin gerçekleştirilip iktidarın ele geçirilmesinin dışındaki her türlü talep, hedef, mücadeleyi geriletici bir işlev üstlenebilir. Fakat kimse o aşamayı yaşadığımızı iddia edemeyeceğine göre, mücadele, ekonomik, demokratik, politik, ideolojik çok çeşitli kanallardan ve biçimlerden geçerek gelişecektir. Mücadelenin seyri, küçükten büyüğe, basitten karmaşığa bir seyir izler. Küçük talepler, büyük taleplere evrilir. Demokratik mücadele doğru bir bakış açısıyla ele alındığında, bir anayasa talebi de, halkın kendi iktidarı mücadelesine hizmet eder.

Solun önemli bir kesimi, ama esas olarak da Marksist-Leninist olduğu iddiasındakiler için faşizm sorununun bir **devrim sorunu** olduğu açıktır. Daha tam söylersek, faşizmin yıkılması ve halk için demokrasinin inşası, bir devrim sorunudur. Bu çerçevede ele alırsak, diyebiliriz ki, halk için anayasa da devrim sorunudur. Halk için demokrasiyi tanımlayan bir anayasanın, faşizm yıkılmadan hayata geçirilebilmesi söz konusu olamaz.

Fakat bu doğrulardan ne sonuç çıkarmalıyız? Bundan çıkan sonuç, anayasanın devrim öncesinde gündemimize alınmaması gerektiği midir?.. Elbette hayır. Nasıl ki, "*demokrasi devrim sorunudur*" dememize rağmen bugün haklar ve özgürlükler mücadelesi veriyorsak, anayasa meselesine de bu perspektiften bakmak durumundayız.

Özlem: Bu konudaki çeşitli yazılarda değinildiği gibi, sonuçta yeni bir anayasa, hele ki nitelik olarak değişik bir anayasa yapmak, ancak bir alt üst oluş sürecinin sonucudur. Bu noktada isterseniz "**kurucu meclis**" konusuna da kısaca değinsek iyi olur bence. Hani yeni anayasa tartışmalarında kimileri diyor ya, bu meclis yapmasın, kurucu bir meclis yapsın...

Mazlum: Evet, kurucu meclis meselesi anayasaların yapılması süreçlerini daha netleştirecektir. Birçok tarihsel örnekte, nitelik olarak yeni anayasaların yapılmasıyla, yeni bir devletin kuruluşu **içiçe geçmiş süreçler** olarak karşımıza çıkar. "*Devlet kurmak, –aynı zamanda yeni bir– anayasa yapmak demektir. Kısaca, önce yürürlükte olan hukuk düzenini yıkarak, yerine yeni bir hukuk düzeni kurmaktır.*"

Bu arada bir yanlış anlaşılma olmaması açısından belirtiyim. Sık sık anayasa değişikliğinden sözediyoruz, ama farklı farklı değişiklikler var elbette; iki tür değişiklik söz konusu; birincisi **niteliği itibarıyla** tümüyle öncekinden

farklı bir anayasa yapmak. İkincisi ise, mevcut anayasa üzerinde bazı değişiklikler yapmak. İlki, köklü bir değişikliktir, ikincisi ise, kısmidir, bir tür revizyondan geçirmek, "tadilat" yapmaktır. İşte "**kurucu meclis**"ler genellikle birinci tür değişikliklerde ortaya çıkarlar.

Kurucu meclisler, esas olarak ihtilallerin veya farklı türde gelişen alt üst oluşların sonucu olarak kurulurlar. (Bunlar olmaksızın kurulan bazı meclislere de "kurucu meclis" adı verildiği olmuştur fakat bunlar sadece ismen böyledir, tarihi işlev olarak değil.) İhtilallerin, alt üst oluşların sonucunda kurulan kurucu meclisler, artık "**eski, kendilerinden önceki hukuka bağlı değildirler.**" Bu anlamda kurucu meclis, içerdiği sınıfsal bileşimin ideolojisine ve çıkarlarına paralel olarak, kurucu meclisin kurulmasını mümkün kılan toplumsal hareketin hedeflerine bağlı olarak, yeni bir hukuk sistemi kurar. Bu sistemin **temel belgesi** olarak bir anayasa yapar.

Kurucu meclisler, önceki hukuka bağlı değillerdir ama tarihte "yasadışı" olarak da anılmazlar. Çünkü ihtilaller, kurulu düzeni altüst etmelerine, şiddetle başvurmalarına rağmen "hukuksuz" değillerdir, çünkü kendi hukuklarını da yaparlar. Bu, tarihsel olarak bir "kuruluş" sürecidir. Yeni anayasalar da bu sürecin ürünü olurlar.

Anayasalar, sistemin ana belgesidir. Aynı zamanda sistemin işleyişinin de güvencesidir. Anayasaları değiştirmeye kalkışmak, bu nedenle "**en ağır**" hükümlerle cezalandırılan bir suç olarak görülmüştür. Şu da enteresandır ki, sistemin en temel yasası olan anayasalar, en çok yine bizzat sistemin efendileri tarafından çığnenir. Kendi ihtiyaçları değiştikçe, anayasalarda da buna paralel değişiklikler yaparlar. Ama muhalif güçler değiştirmeye kalkarsa, o "suç"tur. Meşruluk ve yasallık meselesinin birçok durumda karıştırılmasının nedenlerinden biri de işte bu durumdur. Fiili olarak iktidar olan, kanuni olmayabilir. İhtilal hükümetleri böyledir genellikle. Kanuni değillerdir fakat meşru olabilirler. İhtilaller sonucu kurulan iktidarlar, yığıldığı hukuk düzenine göre kanuni sayılmaz. Fakat, bu hükümetler ihtilalle birlikte yeni kurdukları düzenin hukukunu yaratır ve böylelikle kanunileşirler. Bazen de tersine, fiilen iktidar durumundakiler, kanunidirler, ama meşru değillerdir... Emperyalizm işbirlikçisi iktidarlar bu konumdadır. Bu anlamdadır ki, onların yaptığı bir anayasa da meşru değildir. Onu meşrulaştıracak herhangi bir tavır, halktan yana, tarihin ileriye doğru gelişiminden yana bir tavır olmaz. İşbirlikçilerin anayasası ne "sivil anayasa" deyimleriyle, ne "kurucu meclis" örtüsüyle meşrulaştırılmaz.

Özlem: Yani AKP'nin gündeme getirdiği anayasa değişikliğiyle ilgili "kurucu meclis yapsın" sözlerinin bir anlamı yok anlaşılın. Daha doğrusu kurucu meclis kavramının telaffuz edilmesi mevcut durumda bir demagojiden ibaret... Zaten kimileri de işte "*kurucu mecliste işçiler, memurlar da olsun, kurucu meclis toplumsal uzlaşmanın ifadesi olsun*" şeklinde ortaya ko-

yuyorlar ki, bu da bir çarpıtma.

Çünkü, ortaya konulduğu gibi, anayasa, sistemin niteliğinden bağımsız olamaz. Anayasanın “sistem”le bu ilişkisi nedeniyledir ki, sömürücü sistemlerde anayasaların “**toplumsal uzlaşma**” ürünü olması da mümkün değildir. Anayasaların sunulmasında genellikle “sivil” vurgusunu bu söylem takip ediyor; toplumun her kesiminin uzlaşmasından sözedilip, halk oylamasıyla da anayasanın bir **toplumsal sözleşme**’ye dönüşmüş olacağı iddia ediliyor.

Çıkarları birbirinden tamamen ayrı kesimlere bölünmüş, bu kesimlerin arasındaki çelişkilerin **uzlaşmaz** olduğu, hakim sınıfın tamamen gericileşmiş olduğu toplumlarda, toplumsal uzlaşmadan sözedilemez. Sözedilmesi tamamen egemen sınıfların demagojisi olarak görülmelidir.

İşçiler, köylüler ve burjuvalar, aynı toplumsal düzen içerisinde yeralırlar ancak aynı zamanda varlıkları birbirini **yadsıma** üzerine kurulmuştur. Bu anlamda da her iki kesimin çıkarlarını birden yansıtan bir anayasa yapılması da mümkün değildir. Hukuk sihribazı da olsa, kimse bunu beceremez. Çünkü bu sınıfsal olarak mümkün değildir.

Anayasalar bilindiği gibi, “*Devletin kuruluşunu, bireylerin hak ve sorumluluklarını düzenler...*” Peki bir anayasa devletin kuruluşunu **neye göre** belirleyecek? Kuşkusuz o devletin sınıfsal niteliğine göre. Kapitalizmin hakim üretim biçimi olduğu bir toplumda, devletin kuruluşu da, bireylerin hak ve sorumlulukları da doğal olarak kapitalist üretimin ihtiyaçlarına ve özelliklerine göre belirlenecektir. Bu noktada ne bir “toplumsal uzlaşma”, ne de bir “orta yol” söz konusu olabilir.

Kemal: Buradan çıkan sonuç şudur; mevcut anayasayı revizyondan geçirmek, düzenin devamıdır. Eğer niteliksel olarak yeni bir anayasa hedefleniyorsa, bu bir devrim sürecidir. Anayasa konusunda küçük-burjuva aydınların, reformist kesimlerin yaklaşımları da ilginçtir. Küçük-burjuva aydınların önemli bir kısmı, düzenin açtığı tartışma zemininde tartışmayı yeğliyorlar. düzenin anayasası zemininde “*şu olsun, bu olmasın*”dan öteye geçmiyor yaklaşımları.

Reformizm gerçek bir anayasa alternatifini gündeme sokmak, nitelik olarak temelden farklı bir anayasayı savunmak yerine, politikasını, egemen sınıfların yaptığı anayasalar üzerinde rötuşlar yapılmasıyla sınırlamaktadır. Bu da onun **varoluş biçiminin** bir sonucudur. Bağımsızlık dese, kamulaştırma dese, halkın yönetimi dese, mevcut ordunun tasviye edilmesinden sözedip halkın ordusu dese, bütün bunlar egemen sınıflarla “**cepheden**” çatışmaya girmek; dolayısıyla da düzen içi konumunu, düzenin icazetini kaybetme riski demektir. Bu yüzden halkın çıkarlarını doğrudan dile getiren bir anayasa ortaya koyup bunu savunmak yerine, düzenin anayasası üzerinde politika yapmayı daha ehven görüyorlar.

Her konudaki sorun ve çözümler, mevcut sistemin içinde düşünüldüğünde anayasa için de böyle bir yaklaşımın geliştirilmesi doğaldır.

Öcalan, İmralı savunmalarında, “Kürt sorununun sonuçta bir dil ve kültür özgürlüğü sorununa indirgenebileceği”ni söyledikten, ‘70’lerden itibaren sürdürülen şiddeti mahkum edip, zor’un artık ömrünü doldurduğunu belirttikten sonra, “**anayasal evrim**” yolunu öneriyordu:

“Türkiye Cumhuriyeti’nin tarihi demokratik laik hareketlenmesi başarıya gitmek zorundadır. Demokratik cumhuriyet sisteminde şiddete yer olamaz.... Barış içinde **anayasal evrim yolu** geçerlidir. Yirminci yüzyılın sonu bunu böyle emretmektedir.”

“Anayasal evrim yolu” teorisini güçlendirmek için de yine Öcalan tarafından 1982 Anayasası’nın “temel insan hakları, özgürlükleri konusunda kapsamlı olduğu” belirtiliyordu. Kuşkusuz, Öcalan’a bunları söyleten, Kürt sorununun çözümünü düzen içinde arama tercihidir. Reformist legal partilerin mevcut sistem içinde reformlarla demokratikleşebileceği düşüncesinin kaynağı da aynıdır. Bundan önceki “anayasa değişikliği” tartışmalarında olduğu gibi, bu değişiklikte de bu teorinin temelsiz olduğu görülecektir. Dahası, salt anayasa, salt düzenin yasal sınırları içinde bir “evrim”le bu düzenin niteliğinin değişmeyeceği açıktır.

Özlem: Burada şunu net olarak belirtmeliyiz ki, “anayasal evrim” teorisi bizim gibi ülkelerde geçerli değildir. Çünkü “evrim”, o anayasanın niteliğini değiştirmeyecektir. Bugün de bir “değişim”le karşı karşıyayız. Ama bu “evrim”in halkın lehine olmadığı açıktır.

Anayasa değişikliği tartışması bilindiği gibi büyük ölçüde “türban” meselesine indirgenmiş durumda. Oysa bu değişiklik, emperyalistlerin ihtiyaçlarının karşılanması için gündeme geldi. AKP, bu arada kendi iktidarını, taban desteğini güçlendirecek kimi değişiklikler de yapmak istemektedir. AKP’nin bu anlamda yapmaya çalıştığı değişiklikler en çok tartışılan yanlar olurken, işin emperyalistler boyutu hemen hemen hiç tartışılmıyor. Çünkü düzenin tüm kesimleri bu noktada hemfikirdirler. Bunda bir sorun yok. Nitekim, anayasa değişikliğinin daha önce gündeme geldiği 2000’lerin başında Cumhurbaşkanı Necdet Sezer şu demeci vermişti: “Uluslararası sözleşmeler karşısında, Anayasa yeniden gözden geçirilerek evrensel standartlara kavuşturulmalıdır.” (Yeni Binyıl, 30 Haziran 2000)

Şimdi AKP’nin yaptığı da budur. Yapılan bu olduğu için, işin bu yanına ilişkin egemen sınıflar cephesinde bir ayrılık, bir çelişki yok.

“Evrensel standartlar”dan kastedilenler malum; Kopenhag Kriterleri, TAHKİM, MA- I gibi anlaşmalar, kapitülasyonlar, gümrük duvarlarının kaldırılması, emperyalist tekellere yatırım ve karlarını dışarı çıkarma kolaylığı sağlanması, ana-

yasa ve yasalardaki ulusal sınırlamaların kaldırılması ve benzerleridir. Dolayısıyla bu anayasanın ülkemiz ve halkımız açısından “12 Eylül Anayasası’ndan daha ileri” olacağı yönünde hiçbir gösterge yoktur. Kaldı ki, basına yansıdığı kadarıyla şunu da biliyoruz artık; AKP taslağında, haklar ve özgürlükler açısından 12 Eylül Anayasası’nın ruhu da, biçimi de korunmaktadır.

Mazlum: O halde, eğer anayasa tartışması sürecine müdahil olursak, ortaya gerçek bir **alternatif** çıkmamız gerektiği açıktır. Halk Anayasası Taslağı, bu anlamda somutlanmış bir alternatiftir. Sol açısından, solun demokratik mücadeleye ortak bir müdahalede bulunması açısından da uygun bir zemindir. Fakat solun kimi hastalıkları, subjektivizmi buna engel olmaktadır.

Hedefimiz devrimdir, sosyalizmdir. Solun birçok kesiminde de hedef böyle ifade edilir. Ancak hedefin böyle belirlenmesi ve ifade edilmesi, “*hedefimiz devrim ve sosyalizmdir*” diyen güçlerin yaptığı her şeyin otomatikman devrime ve sosyalizme hizmet edeceği anlamına gelmez. İzlenen her politikanın, başvuru eylem ve mücadele biçimlerinin, örgütlenme biçimlerinin, kullanılan araçların o hareketi nereye, –devrime ve sosyalizme mi?– götürdüğünü özel olarak siyasal sonuçları itibarıyla tahlil etmemiz gerekir.

Herhangi bir örgütlenme biçimi önerisinin, Halk Anayasası Taslağı gibi bir mücadele aracının herkes tarafından hemen ve olduğu gibi kabul edilmesi pek mümkün değildir. Bu en azından solun yapısı itibarıyla böyledir. Ancak, önemli olan, olması gereken, böyle bir tartışmaya girmektir. Buna girme kararı verildiğinde, birliklerin uzlaşma demek olduğu hiç unutulmadığında, Türkiye solu, asgari anlamda bağımsızlığı, demokrasiyi, ulusların haklarını esas alan bir anayasa üzerinde uzlaşabilir.

Biz bu noktada soyut tartışmalar değil, somut tartışmalar yapılmasından yanayız. Tartışacağımız öncelikle şunlar olmak durumundadır: Bu anayasası taslağı, kitlelerin taleplerine cevap veriyor mu?.. Devrimci mücadeleyi geliştirme potansiyeli taşıyor mu?.. Kitlelerin örgütlenmesinde bir sıçrama basamağı olabilir mi?.. Kitlelere somut bir hedef gösteriyor mu?.

Eğer Halk Anayasası Taslağı açısından bu sorulara olumlu cevap verilebiliyorsa, bu taslak, anayasa konusunda birlikte mücadelenin zemini olabilir. Elbette üzerinde tartışmalar, değişiklikler de yapılabilir, ama güncel ve somut anlamda önemli olan, yukarıdaki işlevleri yerine getirmesidir. Çünkü dediğimiz gibi, soyut ve şabloncu yaklaşım, “*anayasa, devrimi zafere ulaştırdıktan sonra gündeme gelmeli*” derken, biz, devrimi zafere ulaştırmak için Halk Anayasası’nın mücadeleyi geliştirici bir araç olabileceğini söylüyoruz. “*Devrimden sonra olur*” denilen bir anayasa, pekala *devrimi yakınlaştıran* bir rol de oynayabilir. Bu tamamen bizim bunu nasıl ele aldığımıza, kitlelere nasıl götürdüğümüze bağlıdır.

Kemal: Anayasa sohbetimizi burada toparlayarak noktalayalım. Ele aldığımız bölümleri özetlemekten ziyade sonuç olarak şunu vurgulamak istiyorum ben. Anayasa değişikliği tartışmasının yapıldığı bir süreçte, doğru bir politikayla yer almak için önce şunu netleştireceğiz: Biz ne istiyoruz? 12 Eylül Cuntası'nın hazırladığı '82 Anayasası'nda bazı değişiklikler mi, yoksa, mevcut devletin ve iktidarın niteliğini kökten değiştirecek, iktidarın halkta olduğu bir sistemi tanımlayan yepyeni bir halk anayasası mı? Birincisini isteyenler için, yapılması gereken tek şey, mevcut düzen partilerini, AKP'yi biraz zorlayıp, onların da "makul" göreceği önerilerde bulunmak, TÜSİAD gibi çeşitli düzen kurumlarının önerdiği değişiklikleri desteklemektir. Ama eğer bunu değil de, ikincisini, yani bir halk anayasasını istiyorsak, bize halkın oluşturacağı bir kurucu meclis ve o kurucu meclisin kurulması şartlarını yaratacak bir ihtilal lazımdır...

Sonraki sohbetimizde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Alt Yapı ve Üst Yapı -1

Alt yapı değişmeden, köklü değişiklikler mümkün olmaz!

Sevgili okurlarımız merhaba! Bu hafta genel olarak ekonomi politiğin alt başlıkları olarak görülen ve biraz da bu nedenle genelde pek ilgi gösterilmeyen bir konuyu ele alacağız: Alt yapı ve üst yapı. Fakat aslında bu konuyu işlemekle, yine gündemimizde olan bir konuyu, anayasa konusunu tartışmaya da devam etmiş olacağız.

Çünkü, alt yapı-üst yapı meselesini kavramak, esasında toplumsal değişimin mantığını ve dinamiklerini de kavramak demektir. Zaman zaman çeşitli sorunları tartışırken diyoruz ki, ülkemizin ve halkın temel nitelikteki tüm sorunlarının çözümü, gelip İKTİDAR sorununda düğümlenir.

Halk Anayasası Taslağı'nı okuyan arkadaşlar görmüştür; taslak da çözüm olarak **iktidarın niteliğinin değişmesini** öngörmektedir. İşte bu, bugün ele alacağımız konuya yani alt yapı-üst yapı meselesine denk düşmektedir. Çünkü iktidar değişikliği dediğimiz şey, önünde sonunda alt yapıda ve üst yapıda bir değişiklik demektir.

Özlem: Konumuzun içeriğini ve elbette önemini bir de şu örnekle açıklayarak başlarsak sanırım daha iyi olur. Ülkemiz tarihine çok yüzeysel olarak bakanlar, onyıllardır gündemde olan "demokratikleşme paketleri"ne, AB'ye uyum için çıkarılan onca yasaya rağmen, neden ülkemize demokrasinin bir türlü gelmediğini anlayamaz. Gerçekten bunun tam açıklamasını yapabilmek için alt yapı, üst yapı nedir, devlet ve iktidar nedir, bunları temel hatlarıyla da olsa bilmek gerek. Evet, ne kadar yasa değiştirirseniz değiştirin, ülkemizde bir demokrasi olmayacaktır. Bunun açıklaması şudur; çünkü, burjuva demokrasisi açısından da, halk için demokrasi açısından da gereken alt yapılarla, ülkemizdeki alt yapı, birbirinden farklıdır da ondan.

Kapitalizmin kendi iç dinamiğiyle gelişmediği, dışa bağımlı çarpık bir yapıya sahip olduğu bir ülkenin alt yapısı doğal olarak bir emperyalist ülkeden de, bir sosyalist ülkeden de farklıdır ve yine bunun sonucu olarak bu ülke-

lerdeki devlet, hukuk, anayasa gibi üst yapı kurumları birbirinden temel farklılıklar taşıyacaktır.

Haklar ve özgürlükler, kendi başlarına, soyut olarak varolamazlar. Onlar mevcut alt yapının ve bu alt yapının ifadesi olan devletin niteliğine göre biçimlenirler, sınırları onlara göre belirlenir. Bu anlamda, mesela bir anayasadan ne beklenip beklenemeyeceğini de bize gösterecek olan, alt yapı ve üst yapı meselesini kafamızda somutlaştırmaktır. Toplumların yapısında bu “uyum” o kadar önemlidir ki, mevcut düzenin alt yapısıyla sınıfsal planda çelişen bir anayasayı, bu düzen içinde umamazsınız, umarsanız, bu boş bir beklenti olur. Köklü bir değişiklik yapmak isteyen alt yapısıyla, üst yapısıyla bir değişimi hedeflemek durumundadır bu yüzden.

Kemal: Evet, bu kavramları ele alarak nereye varacağımız Özlem arkadaşın örnekleriyle somutlanmış oldu. Şimdi kavramların kendisini açarak devam edelim.

Mazlum: Alt yapı ve üst yapı, aslında içinde yaşadığımız toplumu tarif eden kavramlardır. Yani bilmediğimiz şeyler olmayıp, hergün yüzyüze, iç içe olduğumuz yapılar, kurumlar ve olgulardır. Ama bunları somutlamadan önce **üretim ilişkilerine** birkaç cümleyle olsun değinmemiz lazım. Çünkü alt yapı, üst yapı onun içinde anlam kazanan kavramlardır.

“Üretim ilişkileri” kavramı, Marx ve Engels’in kapitalist topluma yönelik incelemelerinin ilk sonuçlarından biridir. Marks ve Engels, bu inceleme sonucunda *“sosyal yaşamın temelini insanların yaşamları için gerekli olan maddelerin üretilmesi sürecinde birbirleriyle kurdukları ilişkilerin meydana getirdiğini”* ortaya koydular. **Üretim ilişkileri** dediğimiz de özetle aslında üretim sürecinde insanlar arasında kurulan bu ilişkilerdi.

Marks, üretim ilişkilerini şöyle anlatır: *“Üretim ilişkileri, toplumun ekonomik yapısını oluşturur. Hukuksal ve siyasal tüm üstyapı kuruluşları bu temelin üzerinde yükselir... İnsanların yaşamlarını belirleyen bilinçleri değil, tersine, bilinçlerini belirleyen yaşamlarıdır. Üretim ilişkileri, hukuksal dilde mülkiyet ilişkileri adını alır...”*

Evet, bugün hukuk dilinde, günlük dilde kullanılan “mülkiyet”in biçimi aslında bize toplumun biçimini de verir. Üretim ilişkileri, insanların üretim araçları karşısındaki konumunu; yani üretim araçlarına kimin, tüm toplumun mu, belli bir sınıfın mı sahip olduğunu, üretimin bireysel mi, toplumsal olarak mı gerçekleştirildiğini, elde edilen ürünün nasıl paylaşıldığını gösteren bir kavramdır.

Marks yukarıdaki tanımı yaparken toplumları “değişmez” bir statiklik içinde tarif etmiyor tabii. Sözlerini şöyle sürdürüyor:

“İnsanların üretim yaparken girdikleri toplumsal ilişkiler...; maddi üretim

araçlarının, üretim güçlerinin değişmesine uygun olarak değişir ve gelişir. Bu demektir ki **toplum değişir**. İlkel komünal toplum, köleci toplum, feodal toplum ve kapitalist toplum böylesine birer üretim ilişkileri bütünüleridir ve her biri insanlık tarihinin ayrı bir gelişme aşamasını dile getirir.”

Toplum değişir. Bu, idealizmin, metafiziğin geçerli olduğu bir dönemde, son derece önemli bir bilimsel tespitti. Değişimin başladığı yer ise, üretim biçimi ve ilişkileriydi, Marks, buna “ekonomik temel” dedi; başka bir deyişle, **alt yapı**. Yani, **üretim biçimi ve üretim ilişkileri**, toplumun alt yapısını oluşturuyor; her şey de bu alt yapı üzerinde şekilleniyordu.

Üretim ilişkilerinin tümü, toplumun ekonomik yapısını, yani başka bir deyişle **gerçek temelini** oluşturur. Bu temel üzerinde hukuksal ve siyasal bir üst yapı yükselir. Bu üst yapıya da belli toplumsal bilinç biçimleri tekabül eder. Maddi yaşamın üretim biçimi genellikle toplumsal, siyasal ve düşünsel yaşam süreçlerini belirler.

Marks, Ekonomi Politığın Eleştirisine Katkı’da da diyor ki:

“1) Toplumun **ekonomik temeli**, insanların kendi aralarında mal üretimi açısından meydana getirdikleri ilgiler ve ilişkiler üzerine kurulmuştur. Politik ve hukukî düzen, dinsel ve filozofik kavramlar, ahlâk, töreler ve âdetler, sanat, kısaca, toplum bilinci adına ne varsa, hepsi yavaş yavaş ortaya çıkarlar, birbiri içine geçerekten, bu temel üzerinde karmaşık bir üst yapı meydana getirirler. 2) **Ekonomik temelde**, yani üretim ilişkilerinde bir değişiklik olduğu zaman, **üst yapılardan** meydana gelen büyük yığın da er geç alt üst olması kaçınılmazdır.”

Evet, bir özet yapalım şimdi isterseniz: Alt yapı, sosyo-ekonomik temeldir; üretim ilişkilerinin tümüdür. Ve “hukuk düzeni, örf ve âdet, inanç, ahlâk, düşünce gibi şeyler de toplumun üst yapı'larını meydana getirirler.”

Üst yapıyı oluşturan bu unsurların her biri kendince toplumun içinde bulunduğu maddi koşulları yansıtır.

Kemal: Alt yapı ile üst yapı meselesinde en önemli konu ve en tartışmalı, dolayısıyla da yorumlara en açık konu, bunların birbirlerini nasıl etkiledikleri, hangisinin hangi koşullarda belirleyici olduğu konusudur. Bunun yanlış kavranması veya yanlış yorumlanması, toplumların tahlilinde de, siyasi mücadelede de birçok sapmaya kaynaklık etmiştir.

Bu ikisi arasında temel olan, “**son tahlilde**” belirleyici olan alt yapıdır. Bir kere bunu böyle kavramalıyız. Ancak... bunu böyle kestirip atamayız da. Başka yönleri ve özellikleri de var bu iki yapının.

Alt yapı yani ekonomik ilişkiler, ideolojisi, dini, ahlakı, siyaseti, kültürü, sanatı vb. birçok yanıyla toplumun üst yapı kurumlarını biçimlendirir. Ama bu üst yapı da, kendisini oluşturan alt yapı üzerinde etkide bulunur. Onun gelişimini **hızlandırır veya yavaşlatır**.

İdealistlerin, metafizikçilerin veya “sol”dan da ekonomistlerin meseleyi çarpıttığı gibi her şeyi alt yapı belirler, insanın toplumsal gelişme üzerinde hiçbir etkisi olmaz gibi bir düşünce yanlıştır.

Şunu da belirteyim; alt yapı ile üst yapılar, insan toplumunun “birbirinden ayrılmaz” iki parçasıdır. Karşılıklı olarak birbirleriyle sürekli bir etkileşim içindedirler. Fakat yine de yapıları birbirine benzemez. Gelişme ve değişme dinamikleri farklıdır. Bu nedenle alt yapıdaki her değişiklik “otomatikman” üst yapıya yansımaz, bu değişim ve gelişim, toplumsal gelişmenin belli yasaları, karakteristik özellikleri çerçevesinde şekillenir.

Keza, belli bir alt yapı üzerinde oluşan üst yapının tek ve mutlak kalıpları yoktur. Onun da kendi içinde çeşitliliği vardır.

Mesela; dinler, kendilerini meydana getiren ekonomik koşullar ortadan kalktıktan sonra da uzun süre varlıklarını sürdürdüler. Alt yapı değişti, fakat onlar hem köleciliğe, hem feodalizme, hem kapitalizme rağmen temelde fazla değişmeden devam etti... Öte yandan; **üretim biçimi** -yani alt yapı- esasta **aynı kaldığı halde**, politik kurumlarda boyutlu değişiklikler olabilir; mesela kapitalist üretim biçimi alt yapısı üstünde, parlamenter demokrasi olduğu gibi, faşist devlet de olabiliyor. Veya kapitalizm, bir yandan cumhuriyetin bir yandan da monarşinin temeli olabilmektedir. Aynı kapitalist temel üzerinde farklı devlet biçimleri görülebilmektedir. Kısacası alt yapı ile üst yapı arasında kuşkusuz ve reddedilemez bir bağ olmakla birlikte, bu mutlak ve şablonlara hapsolmuş bir bağ değildir.

Ekonomik temelle üst yapı arasındaki ilişkinin niteliği bu anlamda oldukça önemli. Üst yapı kurumları ve öğeleri, toplumun ekonomik koşullarını her zaman açıkça ve dolaysız olarak yansıtmazlar; *“Üst yapılar zenginlerin ve fakirlerin, horlayanların ve horlananların, bilgisizlerin ve daha az bilgisizlerin ümitlerinden, korkularından, tutkularından, mutsuzluklarından oluşan durumlarını anlatır, açığa vururlar. Bunlar eğitimle, çeşitli geleneklerle, iktidarın ya da kamu oyunun baskısı ile şartlandırılmışlardır. Bunlar son derece karmaşık bir bütün meydana getirirler; her birinin ayrı karakteri ve değişik evrimi olmasına rağmen birbirlerine bağlıdırlar ve karşılıklı olarak birbirlerinden etkilenirler.”*

Evet, alıntıda güzelce özetlendiği gibi, demek ki karşılıklı bir bağımlılıkları olduğu gibi, karşılıklı bir özerklikleri de var alt ve üst yapının. Peki toplumsal değişim bu çerçevede nasıl gerçekleşiyor? Bunu da Özlem arkadaşımızı anlatmaya devam etsin.

Özlem: Üretim ilişkileri değiştiğinde doğal olarak toplumsal sistem de değişir. Buna paralel olarak yavaş veya hızlı bir süreç içinde ama mutlaka, üst yapı kurumları, siyasal, toplumsal düşünceler, yaşam tarzları da değişime uğrar. Yani her üretim tarzı, inançları, düşünceleri, yaşam biçimi, teorisi,

siyasi görüşleri ve tüm diğer üst yapı kurumlarıyla kendine özgü bir toplum yaratır. Köleci üretim tarzının şekillendirdiği toplum farklı, kapitalist üretim tarzının şekillendirdiği toplum farklıdır. **Farkın ana kaynağı üretim tarzıdır.**

Bilindiği gibi, insanoğlu çok uzun bir evrim sonucu bugünkü düzeye geldi. İlk zamanlar gelişme çok yavaştı. İnsan emeğinin ürün verme gücü oldukça azdı. İnsanların tüm zamanı, günlük besinlerini sağlamakla, avla, ağaçlardan yemiş toplamakla doluyordu. Hayvanların evcilleştirilmesi, ekip biçme ve madenlerin kullanılmasıyla ise, toplum yapısında hızlı değişiklikler oldu. Yeni aletler bulundu, bilim gelişti, emeğin üretkenliği arttı...

Emeğin üretkenliği arttığı oranda **sosyal dönüşüm** de hızlandı. *“Her yeni üretim biçimi, emeğin ürün verme gücünü artırıyor ve bu artış bir düzeye ulaştıktan sonra artık yeni bir toplum yapısını gerektiriyordu.”*

Yani, başka bir deyişle mevcut üretim ilişkileri toplumsal gelişmenin, insanın, bilimin, üretimin gelişmesinin önünde engel olmaya başlayınca, daha ileri bir üretim tarzına geçiliyordu. Köleci toplum feodal topluma, feodal toplum kapitalist topluma böyle dönüştü. Değişimler bu zorunluluk temelinde gerçekleşti. Bu anlamda toplumsal düzenin karakterini belirleyen, bir toplumsal sistemden diğerine gelişimi sağlayan toplumun **üretim tarzı**, yani ekonomik yapısıdır.

Bu gelişimin seyri de kabaca şöyle olmuştur; yeni gelişen üretim ilişkisi, önceki üretim tarzını alt yapıda tasfiye ederek adım adım hakim üretim tarzı haline dönüşmüştür. Mesela, kapitalist üretim ilişkileri, feodal üretim ilişkilerini alt yapıda tasfiye ederek hakim üretim tarzı haline geldi. Alt yapıdaki bu değişiklik, gelişmenin önünde bir engel oluşturmaya başlayan üst yapıda da, en başta da devletin yapısında ve iktidarın niteliğinde bir değişimi zorunlu kıldı. Burjuva demokratik devrimleri, **zor** temelinde aslında işte bu değişimi gerçekleştirmişlerdir. Feodal iktidarları yıkmış, kapitalizme uygun yeni bir devlet ve iktidar kurulmuş, alt yapıya uygun olarak üst yapıda da değişiklikler böylece gerçekleşmiştir.

Mazlum: Burada araya gireyim. Yalnız sosyalizmde bu olay farklıdır, yeni üretim tarzının önceki üretim tarzı içinde gelişmesi önceki toplumsal geçişlerde -yani ilkel komünal toplumdan köleciliğe, kölecilikten feodalizme, feodalizmden kapitalizme geçişlerde- olduğu gibi cereyan etmez. Sürecin seyri tam olarak böyle değildir; ki buna çalışmamızın ileriki bölümünde tekrar geliriz. Buyur sen devam et.

Özlem: Ben aslında esas olarak bitirmiştim bu konuda anlatacağımı, son olarak şunu ekleyelim. Bu toplumsal dönüşümler, her alanda aynı hızda, aynı biçimde de olmaz. Alt yapıyla üst yapının farkı burada karşımıza çıkar. Keza, biraz önce de belirttiğimiz gibi, bilimin ilerlemesi, verimliliğin artması ile birlikte, insanlar arasındaki ilişkiler de olumlu yönde gelişmiş değil. Alt

yapı ve üst yapılar bire bir, birbirine paralel gelişmiyor çünkü.

Kemal: Alt yapı-üst yapı ilişkisinde, insan düşüncesinin nasıl şekillendiği de hep tartışılan konulardan biridir. Yani insan düşüncesi mi olayları belirliyor, olaylar mı insan düşüncesini... Daha tam bir soruyla; madde mi belirleyici, düşünce mi?..

Buna da çalışmamız kapsamında kısaca değinmiş olalım. İnsanın düşüncesini şekillendiren maddi yaşam koşullarıdır, burada onu biçimlendiren bir **zorunluluk** vardır, ama bu mutlak değildir. Burjuva yaşam içinden birinin komünist olabilmesi veya tersinden işçi olarak yaşayan birinin bir burjuva gibi düşünebilmesi, bu ilişkinin daha karmaşık ve daha farklı diyalektik mekanizmaları olduğunu gösterir. Evet, işçi, işçi olduğu için işçi gibi düşünür; ancak işçi gibi düşündüğü için de yaşadığı koşulları değiştirme mücadelesi içine girer. Belli bir bilinç düzeyine ulaştıktan sonra ise kendi geleceğinin, tarihinin oluşumunda bilinçlice yer alır. Bu noktadan itibaren kendi koşullarını değiştirmeye girişmiş demektir. Düşünce işte bu noktada tarihin gelişimine etkide bulunarak, üretim ilişkilerinin yeniden biçimlenmesinde rol oynayarak, alt yapı üzerinde şekillendirici bir rol de oynamış olur...

Aslında düşüncenin gücüne, değiştirici etkisine örnek, bizzat Marksizm-Leninizm'in kendisidir. Fakat burada şu önemlidir; bu düşünce alt yapıdan bağımsız olarak ortaya çıkmış değildir. Bir düşünce, bir ideoloji, yani bir üst yapı ögesi olarak Marksizm-Leninizm, kapitalist sosyo-ekonomik temel üzerinde ortaya çıkan bir düşüncedir.

Onun bir güç haline gelmesi ise esas olarak kapitalizme vurduğu darbe nedeniyle: Feodalizmin arkasından gelen süreçte, kapitalizm tüm dünyayı fethetmişti adeta, *“Kapitalist üretim biçimi o kadar başarılı idi ki, burjuvazi onu insanlar arasındaki ekonomik bağların ‘doğal’ hali olarak görüyor, eksiksiz bir model sayıyordu.”* Burjuva teorisyenler, insanlığın nihayet ideal üretim ve yönetim modelini bulduğunun teorisini yapıyorlardı. Ki, ortaya sosyalistler ve Marksizm çıktı. *“Ama bu toplum düzeninin kötülüklerini ortaya koyan bağımsız düşünce ve Marx ve Engels’in yönettikleri bilimsel eleştiri, kısa sürede meydana koyuverdi ki, kapitalist sistemde üç beş kişinin çabucak zengin oluvermesi, çoğunluğun aşırı sömürülmesi sonucudur. Marksizm’in esaslı keşifleri, emekçi yığınlar yavaş yavaş işlemeye başladı ve onlara en güç çatışmayı düzenlemek ve yürütmek için gerekli olan bilinci sağladı...”*

Bu ise bilindiği gibi, **ekonomik temelin değiştirilmesine** kadar varan mücadeleleri başlattı. Marks daha o zaman şöyle demişti: *“Yığınlar işleyen teori, maddi bir güç haline gelir.”* Eğer teori doğruysa, tarihsel temele ve tarihin ilerleme yönüne uygunsa, o zaman o düşünce, alt yapı üzerinde değiştirici hızlandırıcı bir etkide bulunabilir.

Ki, Engels'e göre de "ideoloji, maddi koşulların meydana getirdiği bir üst yapı ürünü"dür. Üretim ilişkilerinin gelişim seyri içerisinde şekillenen ideolojiler, belli bir noktadan sonra nesnel gerçeklikten kopar ve kendi iç yasalarıyla gelişir. Şu açıktır; **ideoloji, alt yapı tarafından üretilir, onun üzerinde oluşur.** Fakat maddi koşullarla belirlenen düşüncenin, **görelî bir bağımsızlığı** vardır. Üretim ilişkilerinin belirleyiciliğinde gelişen düşünce, bir süre sonra alt yapı dışındaki birçok etkenin (çıkarlar, bireysel düşünceler, çevresel, kültürel faktörler vs.) etkisiyle varolan nesnel gerçeklikten kısmen bağımsız olarak kendi iç dinamiğiyle gelişir. İdeolojiler, etkilendikleri altyapı dışındaki bu etmenlerin niteliğine göre, bilimsel veya bilim dışı nitelik kazanırlar.

Mazlum: İsterseniz üst yapının çeşitli öğeleri üzerinde biraz daha duralım şimdi. Üst yapılar arasında özellikle önemli olanlar, politik kurumlardır.

Bildiğimiz gibi, insanlığın ilk döneminde, ilk toplum biçiminde sömürü ve sınıflar yoktu. Üretimdeki ilerleme, toplumu, çıkarları birbirine karşı sınıflara ayırdı; o zaman insanoğlu, ezilenleri, sömürülenleri denetlemek, onların isyan etmesini önlemek için baskı mekanizmaları kurdu, bu gelişim içinde bireylerin ve grupların haklarını kanun yoluyla belirleyen kurumlar geliştirildi ve böylece devlet dediğimiz yapı ortaya çıktı. Devlet ve onun kurumlarını oluşturan politik kurumlar, doğrudan ekonomik koşullara bağlıdırlar ve bu koşullardaki her değişiklik, önünde sonunda bu üst yapıları da doğrudan doğruya etkiler.

Hukuk da bir üst yapı kurumu: "*Hukuk, insanların üretim olayını yürütmek için giriştikleri ilişkileri oluşturan toplumun ekonomik temeli üzerinde yer alan bir üst yapı kurumudur*" diyor Engels.

Üretim araçlarına ve iktidara yani devlete sahip olan egemen sınıflar hukuku da belirliyorlar. Hukuku belirleme gücü ellerinde olduğu için de doğal olarak hukuku kendi çıkarlarına göre biçimlendiriyorlar. Bu nasıl şekilleniyor; hukuk, anayasasıyla, ceza yasalarıyla, yargı mekanizmasıyla, mevcut düzeni sağlamlaştıracak, mevcut düzene karşı çıkışları cezalandırıp önleyecek bir amaca göre şekilleniyor. İktidarı elinde tutan sömürücü egemen sınıflar, toplumun diğer sınıf ve katmanlarının kendi aleyhlerine olan bir düzene karşı verdikleri mücadeleyi bastırmak, yok etmek için bu hukuku devreye sokuyorlar. Kapitalist sömürünün hukuku, bu sömürüyü korumak ve sürdürmek misyonunu üstleniyor yani kısacası.

Alt yapı da, üst yapı da kuşkusuz durağan değil; ülkemizde, 1945'lerden bu yana çarpık kapitalizm hakim olmasına karşın, bu kapitalist yapı kendi içinde gelişmiş, değişmiştir. Hakim üretim tarzı, yani sosyo-ekonomik temel, dolayısıyla alt yapı niteliksel olarak değişmemiştir, ama kendi içinde niceliksel değişimler geçirmiş ve üst yapı kurumlarının büyük bölümü de az veya çok, bu niceliksel değişimlere ayak uydurmuştur. Anayasada 1971'de, 1982'de yapılan değişiklikler, hukuk ve yargı sisteminde 1945'lerden bu ya-

na yapılan değişiklikler, esas olarak sistemin ihtiyaçlarına göre yapılan değişikliklerdir. Halkın mücadelesinin etkisiyle yapılan kimi değişiklikler ise hiçbir zaman bütünü belirleyen bir düzeye ulaşmamıştır. Ulaşması da mevcut alt yapı, hakim üretim tarzı sürdüğü müddetçe mümkün değildir.

Kemal: İsterseniz bugünkü sohbetimizi şöyle toparlayalım: Anayasayı değiştirmek isteyen, st yapıda önemli bir değişiklik yapmak istiyor demektir. Ama hukuk öyle bir st yapı kurumudur ki, alt yapıda köklü bir değişiklik yapmadan, hukukta da böyle köklü, niteliksel bir değişiklik yapamazsınız.

Çalışmamızın devamında ağırlıklı olarak sosyalist sistemde alt yapı, st yapı ilişkilerinin nasıl biçimlendiğini ele alacağız, ama yukarıda eksik kalan kimi noktaları da tamamlayacağız. Önümüzdeki sayıda buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Alt Yapı ve Üst Yapı -2

Yeni bir ekonomik temel üzerinde yeni bir toplum!

Sevgili Yürüyüş okurları, hepinizi selamlayarak başlıyoruz sohbetimize. Duymuş, izlemişsinizdir, bu hafta çeşitli yerlerde Yürüyüş okurlarına dergi satarken saldırılar oldu. Bizim anlattıklarımız sistemin öğretmedikleri, bizim gösterdiklerimiz sistemin göstermedikleridir. Ve kuşkusuz tahammülsüzlükleri bunadır. Devam edeceğiz anlatmaya. Kervan yürüyecek diyerek sohbetimize geçelim. Geçen haftaki bölümde değinemediğimiz bir yan vardı, ilkin onu ele alalım. Sorumuz şu: Belli bir toplumsal yapı içindeki alt yapı ve üst yapılar homojen midirler? Yani kapitalist bir toplumda veya içinde bulunduğumuz toplumda üst yapıdan, alt yapıdan söz ederken homojen yapılardan mı söz etmiş oluyoruz?.. Buyur Özlem.

Özlem: Her sosyo-ekonomik formasyonun belirli bir alt yapısı ve buna denk düşen bir üst yapısı vardır. Dolayısıyla her üst yapı, belli bir alt yapının, ekonomik temelin damgasını taşır. Fakat bu, onların homojen olduğu anlamına gelmez.

Başka bir deyişle, bir toplumdaki hakim fikirler, hakim sınıfın fikirleridir. Fakat, hakim olmayan sınıfların fikirleri, kültürleri, ahlakları da vardır ve onlar da neticede o üst yapının bir parçası durumundadırlar. Ki bu durumda üst yapı iki parçalı bir görünüme kavuşur. Tüm sömürücü toplumlarda üst yapıda bu “ikilik” vardır.

Kapitalist toplumu meydana getiren iki temel sınıf –burjuvazi ve proletarya– arasında antagonist (uzlaşmaz) çelişkiler vardır ve bu uzlaşmazlık kendini ister istemez üst yapıda da gösterir. Toplumu oluşturan iki sınıfın ve bazı ara katmanların siyasi, moral, felsefi, kültürel görüşleri arasında da üst yapıda şiddetli bir mücadele cereyan eder. Üst yapıda iki parçalı biçimde kendini gösteren ideolojiler de uzlaşmazdırlar ve bu neredeyse buna bağlı olarak tüm üst yapıdaki bölünmelerin ve çatışmaların da kaynağını oluşturur.

Kapitalist toplumda, burjuva üst yapı, **kapitalizmin ekonomik temeline hizmet ederken**, üst yapıda proletaryaya ait olan düşünce ve kurumlar, ka-

pitalizmin ekonomik temelini **yokedilmesine** yöneliktir. Çalışmamıza başlarken Yürüyüş'e saldırılardan sözedildi mesela. Şimdi anlattıklarımızı kafasında yeterince somutlayamayan arkadaşlar için bu somut örnek üzerinden hareket edelim. Polisin de bağlı olduğu **devlet**, bir **üst yapı** kurumudur. Ve bu üst yapı, bu ve benzeri tüm durumlarda açıkça kapitalist ekonomik temel hizmetindedir. Kapitalist üst yapının bir parçası olan tüm ideolojik düşünceler ve aygıtların da aynı şekilde kapitalist ekonomik temel hizmetinde olduğunu çok rahatlıkla görebiliriz. Dergi dağıtan insanlar, yine bir üst yapı kurumu olan bu ideolojik aygıtlar tarafından "terörist" olarak nitelendirilmiş ve toplum nezdinde suçlu ilan edilmek istenmişlerdir... Polisi, medyasıyla ideolojileri ve demagogleriyle karşımızdaki çarpık kapitalizmin üst yapısıdır. Fakat işte, aynı toplumsal yapının üst yapısı içinde burjuvaziyle antagonist çelişki içinde olan proletaryanın -yani biz devrimcilerin- ideolojisi de var.

Toplumu oluşturan sınıflar arasında uzlaşmaz çelişkilerin var olduğu tüm toplumlarda, üst yapılarda bu karşıtlık kaçınılmazdır. Sadece sosyalist toplumda, sınıflar tasfiye edildiği ölçüde üst yapı giderek **homojenleşir**. Sosyalizmin üst yapısı da, tüm toplumsal yapılarda geçerli olan şu kuralın dışında değildir; sosyalizmin üst yapısı, sosyalizmin ekonomik temelini gelişmesine ve pekişmesine hizmet eder.

Alt yapıdaki homojenlik meselesine gelince; alt yapıların oluşum ve gelişimi bakımından bunu şöyle tarif edebiliriz. Alt yapı, bir toplum biçiminin başlangıç aşamasında homojen değildir, o toplumsal yapı kendi içinde güçlenip pekiştikçe homojenleşir; ancak bu toplum biçimi de, kendi sonuna yaklaştığı süreçte homojenliğini kaybetmeye başlar. Örneklersek; feodal üretim ilişkileri, köleci üretim ilişkilerinin içinde doğmuştur. Dolayısıyla köleci üretimin sonuna doğru alt yapı artık homojen olma özelliğini kaybetmiştir. Feodal üretim ilişkilerine geçildiğinde bir süre köleci üretimin kalıntıları varlığını sürdürse de, bir noktada onlar da tasfiye edilir ve alt yapı homojen bir nitelik kazanır. Fakat feodal toplumun belli bir aşamasında da bu kez alt yapıda kapitalist üretim ilişkileri uç vermeye başlar ve alt yapının homojen niteliği yine bozulur... Bu toplumların seyri boyunca böyle şekillenir.

Kemal: Ancak... Evet burada ancak diyerek araya gireyim. İşte bu noktada sohbetimizin ilk bölümünde Mazlum arkadaşın belirttiği konuya geliyoruz: Sosyalist toplumun farklılığına... İlkel komünal toplumdan köleciliğe, kölecilikten feodalizme, feodalizmden kapitalizme geçişi anlatırken, bunun sosyalizmde farklı olduğunu belirtmiştik.

Farklı olan, önceki toplum biçimlerinde birbirine geçişlerde, yeni üretim tarzının **önceki üretim tarzı içinde gelişmesi** idi. Daha tam bir anlatımla, ilkel komünal toplum içinde kölecilik, kölecilik içinde feodalizm, feodalizm içinde de kapitalizm gelişmişti. Alt yapıda gerçekleşen bu değişime daha sonra üst yapı da ayak uydurmuştur.

Kapitalizmin proletaryayı yaratması ve de üretimin alabildiğine toplumsallaşmış olması nedeniyle sosyalist üretimin koşulları hazırlanmıştır ama sosyalist üretimin kendisi yoktur ortada. Kapitalizmin feodalizmin içinde gelişmesi gibi, sosyalist üretim ilişkileri kapitalizm içinde gelişmez. İşte bu noktada üst yapının sosyalizmin kuruluşuna özgü rolü girer devreye. Evet Mazlum, bu konuyu ilk açan olarak sözü sana bırakıyorum.

Mazlum: Çalışmamızın ilk bölümünde, Kemal arkadaşın da hatırlattığı gibi, alt yapı ve üst yapı arasındaki ilişkinin sosyalizmde önceki toplumsal geçişlerden farklı olduğunu belirtmiştik. Kapitalizmden sosyalizme geçişte üst yapının rolü, önemli ölçüde değişir.

Şöyle ki, önceki toplumlarda - ki buna kapitalizm de dahildir-, ekonomik evrim insan iradesinden bağımsız olarak işlemiştir. Sosyalizm, bu açıdan yeni bir toplumsal şekillenmenin, yeni bir tarihi dönemin önünü açmıştır. **Ekonomi-politika, alt yapı-üst yapı, üretim ilişkileri-üretici güçler** arasındaki ilişki ve çelişkiler, sosyalizmde diğer toplum biçimlerinden daha farklı bir işleyiş niteliği kazanırlar. Nasıl diyeceksiniz. En başta şunu belirteyim: Sosyalizm, alt yapı-üst yapının, ekonomi-politikanın, üretici güçler-üretim ilişkilerinin karşılıklı bağımlılıkları çerçevesinde ve **ikincilerin** yönlendiriciliğinde, farklı bir toplumsal örgütlenmedir.

Bütün toplum biçimlerinde ekonominin, alt yapının ve üretici güçlerin itici dinamik olması, **sosyalizmin kuruluş sürecinde bir istisna olarak** tersine dönmüştür. Sınıfsız topluma geçiş süreci, ekonomik kendiliğindenci bir süreç değil, bilinçli, iradi bir süreç olarak şekillenir. Bunun için geçmiş toplumlardan miras kalan maddi ve manevi her şeyi, ilişkileri, gelenekleri, yasaları, kültürel değer ve alışkanlıkları, devrimci tarza ve iradi bir sürece dönüştürmek gerekiyor.

Elbette burada bir yanlış anlama olmaması için ekleyeyim. Bu yeni sosyalist toplum da kuşkusuz, **sosyalist bir ekonomik temel** üzerinde kurulacaktır. Yani alt yapıyı, ekonomik temeli yok sayan, dışlayan bir gelişim ve değişim söz konusu değildir ve böyle bir gelişim ve değişim de zaten mümkün değildir. Toplumsal yasalar, bunun mümkün olmadığını gösterir bize. Yani alt yapıda temel değişiklikleri yapmadan sosyalist bir üst yapı zaten inşa edemezsiniz. Fakat bu geçiş sürecinde üst yapıda başta ideoloji ve devlet olmak üzere, gelişmenin önünde giderler.

Marks bunun mümkün olabilmesini şöyle izah eder: *Sosyalist devrim, eski toplumu bölümlere ayıran sınıf çatışmalarına ve sosyal uyumsuzluklara son vererek, toplum bilincinin yüksek bir düzeye ulaşması imkanını sağlar. Bu da insanoğlunun uzun tarihi dönemler boyunca ilk defa olarak, toplum bilincini yansıtan her şeye kökten bir değişmeye kavuşması yolunu açar.*

Kemal: Aynen devrimin kendisi gibi, sosyalizmin kuruluşunda, toplum-

sal dönüşümün sağlanmasında da “determinist” bir süreç söz konusu değildir. Başka deyişle, **kendiliğindencilige** yer yoktur. Sosyalizm, iradi, politik müdahalelerle, kültür devrimiyle, bölüşümü ve mülkiyet ilişkilerini sosyalistleştirerek ilerleyen, üretim güçlerini dönüştüren bir geçiş toplumdur.

Binyılların oluşturduğu toplumsal şekillenmeleri, üst yapı kurumlarını birkaç on yılda değiştirmek mümkün olmayacağına göre, sosyalizmin hem alt yapıda, ama özellikle de üst yapıda inşasının çok uzun vadeli, iradi bir süreçte yayılacağı açıktır. Sadece maddi koşulların ve üretici güçlerin değişmesiyle insanlar, toplumlar sosyalistleşmiyor. Bu anlamda bu sürecin **kendiliğindenliğe bırakılması** da, bunun ters ucu olarak **aşın bir iradecilikle** geliştirilmeye çalışılması da olumsuz sonuçlar verecektir.

Mazlum: Alt yapıdaki değişimin üst yapıdaki değişimi de kendiliğinden sağlayacağı şeklindeki düşünce, **ekonomist** bir düşüncedir. 2. Enternasyonal oportünistlerinden SBKP'nin revizyonist yönetimlerine kadar bu düşünce kendini çok çeşitli zamanlarda ve biçimlerde göstermiştir.

SBKP revizyonizminde Marksizm-Leninizm'in üzerine ekonomist bir örtü örtülmüştür. Ekonomik alt yapının dönüştürülmesiyle sosyalist dönüşümün sağlanacağı beklenmiştir. Ekonomik gelişmenin önemli, gerekli, zorunlu olduğu tartışmasızdır. Zaten burada tartışılan da bu değildir. Ama ekonomik gelişme, “her şey” sayılınca ve üstelik bu emperyalizmle rekabet içinde “*ekonomik büyümeyi sağlayalım da nasıl olursa olsun*” anlayışıyla sürdürülünce, Marksizm'i Marksizm yapan bazı şeylerden sapmalar gündeme gelmektedir ve nitekim Sovyetler Birliği'nde olan da budur.

Ekonomik gelişme, sosyalist insanın gelişimi arka plana atılarak, sosyalist paylaşım, bölüşüm, ahlak ilkeleri gözardı edilerek, siyasal düzeyde ülke yönetiminde kolektivizm önemsenmeyerek gerçekleştirilmiştir. Bu politika, büyük ölçüde Marksizm'in, **ekonomistçe** yorumundan kaynaklanmıştır.

Ekonomistler, reformistler, politikalarını haklı ve geçerli göstermek için Marks'ın, Engels'in belli dönemler için söyledikleri sözleri genelleştirmişlerdir. Şurası açık ki Mark ve Engels'in içinde buldukları koşullar açısından da sürecin gelişiminde determinist yan ağırlık taşımıştır. Kapitalizmin henüz emperyalizme dönüşmediği, krizlerinin henüz devrevi nitelik taşıdığı, henüz “geliştirici” özelliklerini tümüyle kaybetmediği bir süreçte başka türlü de olmazdı elbette.

Marks ve Engels, kapitalizmi incelerken, öncelikli ve ağırlıklı olarak onun ekonomik yönlerini inceleyip, gelişmenin ekonomik yasalarını çıkardılar. Kapitalizmin siyasal, kültürel sonuçlarını incelemek ancak bundan sonra mümkün olabilirdi çünkü. Sınıf çelişkilerinde de (temel bu olduğu için) bu yöne ağırlık verdiler. Marks'ın bu ele alışı, çeşitli kesimlerde özellikle ilk dönemlerde alt yapının tek başına belirleyici olduğu, üst yapının önemsiz oldu-

ğu şeklinde yanılısamalara yol açtı. Keza, kapitalizmde asıl çelişkinin artık değer sömürsünde ortaya çıkmış olduğunun belirtilmesi de, aynı şekilde üst yapıdaki ilişki ve çelişkilere yeterince önem verilmemesi biçiminde sonuçlara yol açtı.

Bu anlayışlar da ekonomik çelişkinin çözümünün tüm diğer çelişkilerin çözümünü kendiliğinden getireceği, ekonomik temelin değişmesiyle tüm toplumun “otomatikman” değişeceği anlayışlarını doğurdu. Ki bu anlayış, çeşitli ülkelerde sosyalizmin inşası sırasında görülen çeşitli sapmaların ve hataların da kaynağı olmuştur.

Bu da sosyalist insan yaratma ve proleter kültür devrimine önem veremeyi getirdi. Kuşkusuz, her ülkenin sosyalist inşayı gerçekleştireceği koşullar, bu noktada karşılaşacağı engeller aynı olmayacak, dolayısıyla izlenecek yollar da aynı olmayacaktır. Fakat toplumların gelişmesinin yasaları itibariyle evrensel ortak özellikleri de olacaktır. Bu açıdan bakıldığında, revizyonizmin hakim olduğu ülkelerdeki zayıflıkları daha iyi görebiliriz. Emperyalizmin kuşatması altındaki bir ülkenin zorlukları, gerçeklikleri yok sayılamaz. Fakat öte yandan **ideoloji unutulup**, bu “gerçekliğe” teslim olunup sosyalist hedeflerden vazgeçilemez. Çünkü “gerçekçilik” adına bu hedeflerden vazgeçmek, aslında o ülkeleri emperyalizm karşısında daha da zayıf düşürmüştür. Toplumun ideolojik dönüşümü, yani üst yapıdaki değişim ve gelişmeler önemsenmediği için, alt yapıyla üst yapı arasında bir uyum kalmamış, ekonomide sosyalist üretim ilişkileri hakimken, yönetim **sosyalist bir yönetim**, halk, **sosyalist bir halk** olmaktan uzaklaştırılmış, sonuçta bu ve benzeri birçok nedene bağlı olarak karşı-devrimler karşısında bir direniş dahi gelişmemiştir. Alt yapıda sosyalizmin ekonomik temelini güçlendirmeyi bir yana bırakıp salt “ideolojik” çabalarla sosyalizm ayakta tutulamayacağı gibi, salt alt yapıdaki gelişmelerle yetinip insan unsurunu, ideolojiyi gözardı ederek de sosyalist bir ülke yaratılamaz. Birincisi, idealist, ikincisi ekonomist bir bakış açısidir ve her ikisi de sosyalist inşanın önündeki engellerdir.

Kemal: Tartışmanın bu noktasında şunu belirtebiliriz artık; sosyalist bir anayasa, ekonomisiyle, eğitimiyle, kültür politikalarıyla, hak ve özgürlüklerle, yönetime katılma biçimine kadar, alt yapıda ve üst yapıda tam bir sosyalist gelişimin hukuki zemini demektir. Sosyalist bir anayasaya baktığınızda, bir toplumun çok yönlü gelişimini ve dönüşümünü görebilirsiniz. HÖC’ün hazırladığı Halk Anayasası da, asgari ölçülerde bu kapsamdadır. Orada hem alt yapıdaki ekonomik dönüşümlerin, hem üst yapıdaki değişimlerin bütünlüklü bir şekilde ele alındığı görülür.

Özlem: Ben burada şunu da ekleyeyim isterseniz. Konumuza denk düşüyor. Hatırlanacağı gibi bir dönem “**sosyalist demokrasi**” tartışması oldukça yoğundu. “Sosyalist demokrasi” denilince de o zaman daha çok “*tek par-*

tililik çok partililik, tek seslilik çok seslilik” çerçevesinde yapıyordu tartışma. Aslında konu bununla sınırlı değildi. Sosyalist demokrasi tartışması tek parti çok parti tartışması değil, **sistem tartışmasıdır**. *“İlk kez egemen sınıf olarak örgütlenen proletarya, sosyalist demokrasiyi alt yapıda ve üst yapıda yeni bir ilişkiler bütünü yaratma sorunu olarak algılar. Sosyalizm, yeni bir iktisadi şekillenmenin üzerinde toplumun yeniden örgütlenmesidir.”*

Devrimci Halk İktidarı, toplumu nasıl yönetecek, yönetimi hangi araçlarla gerçekleştirecek, kitleleri yeni toplumsal yapının kuruluşuna nasıl katacak, yeni toplumun hukuku, anayasası, meclisi ve tüm diğer üst yapı kurumları nasıl şekillenecek, bunlar sosyalist demokrasinin kapsadığı düzenlemelerdir.

Yani biraz önce belirtildiği gibi, alt yapının yok sayılması söz konusu değil elbette. Sosyalist demokrasinin maddi temeli, alt yapıda, ekonomide (tarımı, sanayisiyle) **kolektif mülkiyet** ve onun üzerine oturan yeni toplumsal ilişkiler sistematiğidir.

Peki üst yapıda?.. Kolektif mülkiyeti esas alan alt yapı, kapitalist bir toplumda mümkün olmayan, akıldan bile geçirilmeyen birçok şeyi mümkün hale getirecektir. *“Burjuvazinin emekçilerin kullanımına kapadığı basın-yayın kurumları, sanatsal-kültürel etkinlikler, eğitim olanakları vb. ile tüm bunlardan yararlanma hakkının eşitlenmesi, fırsat eşitliğinin yaratılması, proletarya ve diğer emekçileri düşünsel yönden de geliştirerek sosyalist demokrasiye sahip çıkmaya ve onun sınırlarının genişletilmesi için gerekli ortamı yaratmaya yol açacaktır.”* (Yeni Çözüm, sayı: 30, Sosyalist Demokrasi...)

Bütün bunlar olmuyorsa zaten, halkın yönetime katılımı diye bir şeyden de söz edilemez. Ülkemizdeki oligarşik iktidarın veya diğer kapitalist yönetimlerin halkın katılımı üzerine söylediklerinin altı bu nedenden dolayı boştur. Geniş halk kitleleri açısından gerçek anlamda bir yönetime katılma olayı, bu nedenle gerçekleşemez.

Sosyalist toplum, burjuva hak ve özgürlüklerinin kağıt üzerindeki varlığının aksine, bu hakların emekçi halk tarafından **eşitçe kullanılabilmesi için** gerekli **maddi koşulları** (yani alt yapıyı), hukuki düzenlemeleri, anayasayı, yasaları (yani üst yapıyı) düzenleyerek ve diğer üst yapı değişikliklerini gerçekleştirerek hakları, özgürlükleri somutlaştırır ve güvenceye alır.

Mazlum: Yavaş yavaş konumuzun sonuna geliyoruz sanırım. Son olarak şunu ekleyeyim ben. Tarihsel materyalizm, bu iki kavramla –alt yapı ve üst yapı–, toplumsal yapıdaki tüm ilişkilerin kolaylıkla anlaşılabilmesi için adeta bir anahtar sunmuştur emekçilere.

Marks, bu anahtarın devrim kapısını nasıl açtığını bir kitabında şu şekilde anlatıyor: *“Sosyal ve politik yaşamı, yani genellikle toplumun kafa yapısı sürecini tayin eden şey maddî yaşamın üretim biçimidir. (...) Toplumun*

*maddî üretim güçleri, o günkü üretim ilişkileriyle, yani bir hukuk deyimin-den başka bir şey olmayan ve o zamana gelinceye kadar bağrında sesleri çıkmadan barındıkları mülkiyet ilişkileriyle çelişme durumuna gelirler. Bu ilişkiler, üretici güçlerin gelişmesi durumundan çıkıp, bir gelişmeyi köstekleyen ayakbağı durumuna düşerler, işte o zaman bir **sosyal devrim** dönemi açılır. Ekonomik temeldeki değişim, önünde sonunda, bütün üstyapıyı altüst eder.”* (Ekonomi Politîğin Eleştirisine Katkı)

Toplumsal yapıdaki bu işleyişin, bu gelişim yasalarının farkında ve bilincinde olmayan insanlar, “*inançlarının, âdetlerinin ve içinde yaşadıkları sosyal düzenin, altyapının şöyle ya da böyle bir yansımasından başka bir şey olmadığını*” farkında olamazlardı kuşkusuz. Ancak bunun bilincine varıldıktan sonra, insanlığın alt yapı ve üst yapıyı etkilemeye, değiştirmeye yönelik bilinçli eylemi söz konusu olmuştur. Devrim ve sosyalizm mücadelesi de işte bu “bilinçli eylem”in ifadesidir. Devrim mücadelesi ve sosyalizmin inşası, ezilenlerin, toplumsal gelişme yasalarının bilincinde olarak tarihin gelişim seyrine müdahale etmeye çalışmalarıdır bir bakıma. Ve bu müdahale imkanını bize gösteren toplumsal yasaların başında da, alt yapıyla üst yapı arasındaki zorunlu uygunluk yasası gelir.

Burada hemen şunu da belirtmeliyim ki; insanların toplumsal gelişiminin, diyalektiğin gelişme yasalarını keşfetmiş olmaları, bu yasaların artık geçersiz kılınabileceği anlamına gelmez. Mesela, sosyalizmin inşasında “üst yapı”nın rolü de belli bir dönem için öne geçmiş olsa bile, bu inşa süreci de neticede ekonomik yasalara, toplumsal gelişme yasalarına, diyalektiğin yasalarına tabidir.

Her sosyo-ekonomik yapıda, alt yapıyla üst yapı arasında belli bir uygunluk oluşur. Fakat bu uygunluk sınıflı toplumsal yapılarda geçici ve izafidir. Çünkü en ‘uygun’ olduğu dönemde bile üst yapıda aykırı unsurlar vardır. İkincisi bu uygunluk, o toplumsal yapının kaçınılmaz çelişkileri sonucunda bozulur... Fakat önünde sonunda alt yapı ve üst yapı arasında bir uygunluk da oluşmak zorundadır. Ya evrim yoluyla veya alt üst oluşlar yoluyla, yeni bir uyum oluncaya kadar mücadele şiddetlenerek sürer.

Kemal: Yürüyüş’ün geçen sayısında SSCB ve Küba Anayasası’nın yapılması süreçlerine dair bazı bilgiler vardı. Yeni toplumun hem hukuki üst yapısını görmek, hem de ilişkilerini kavramak açısından güzel bir örnek oluşturuyorlar. Halkın iktidarında bir anayasa yapıldığında öyle yapılacak. Örneklere dikkat edildiğinde görülür ki, bir anayasanın yapılış biçimiyle muhtevası arasında çok yakın ve paralel bir ilişki vardır. Anayasanın içeriği demokratik ise, yapılışı da öyle olur ve tersi de geçerlidir.

Üst yapının içerdiği hukuk, kültür, düşünceler, siyasi, hukuki, moral, estetik, dinsel ve felsefi görüşlere, aynı zamanda **sosyal bilinç formları** da denir. Üst yapının **siyasi ve hukuki** formları, alt yapıyı, mevcut üretim ilişkile-

rini daha dolaysız olarak yansıtırlar. **Sanat, felsefe** gibi alanlardaki yansıma ise, daha dolaylıdır. Bu anlamda siyasi ve hukuki formlardan biri olan anayasalar da, mevcut üretim ilişkilerini daha dolaysız yansıtır. Sistemin alt yapısıyla, ekonomik temeliyle çelişen bir anayasa bu nedenle olamaz. Tersinden, eğer ekonomik temel değişmişse, siyasi iktidar ve toplumsal yapının niteliği değişmişse, yapılan ilk işlerden biri de bu değişimi yansıtan yeni bir anayasa yapmak olur. İhtilallerin ardından ihtilal iktidarlarının yaptığı ilk işin anayasa değişikliği olmasının nedeni de buradadır. Evet sevgili okurlarımız, **“bizim ilk işlerimizden biri de böyle bir anayasayı yürürlüğe koymak olacak”** diyerek sohbetimizi noktalıyorum. Sonraki konumuzda buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

İktidara Alternatif Olmanın Koşulları

Konu: İktidar Perspektifi

-1

Sevgili okurlarımız, merhaba! Temel Haklar Dernekleri'nden birinin açıklamasında çok yerinde olarak şuna dikkat çekiliyordu: “*AKP anayasa taslağını tartışmaya başladığından beri birçok kesim kendince taslaklar hazırlayıp tartışmaya katılıyor. Ama yalnız HÖC’ün çıkarttığı Halk Anayasa Taslağı’na el koyma kararı verildi.*”

Peki bunun nedeni ne olabilir?

Bunu açığa çıkarmak için ilk elde şunu soralım: Birçok kesimin hazırladığı anayasa taslağıyla HÖC’ün çıkardığı anayasa taslağı arasındaki **temel fark** nedir?.. İşte bu sorunun cevabı, bugünkü sohbet konumuzun da esasını oluşturuyor. Aradaki temel fark, **iktidar** kelimesinde somutlanıyor çünkü. Halk Anayasası Taslağı, **iktidar sorununu** gündeme getiriyor...

Bu arada bu hafta sohbetimize katkıda bulunacak olan HÖC’den **Hamide** arkadaşımıza da hoşgeldin diyelim. Hamide, Halk Anayasası Taslağı çerçevesinde gerek halkla, gerekse solla oluşan tartışmalara yakından tanık. Evet devam edelim şimdi. İlk sözü de misafirimize vereyim. Buyurun.

Hamide: Ben sözüme, biraz önce sorduğunuz sorunun cevabıyla başlayayım isterseniz. HÖC’ün sunduğu anayasanın diğerlerinden temel farkı nedir? Temel fark, birinin düzen dışı, diğerlerinin ise düzen içi olmasıdır diyebiliriz. Düzen dışılık ve düzen içilik ise, sizin bugünkü konunuzla, yani iktidar meselesiyle doğrudan ilgili elbette.

İktidar; sınıflar mücadelesinin en önemli kavramlarından. Başka bir deyişle, sınıflar mücadelesi, bir yerde iktidar kavramının etrafında odaklanır. Mücadelede sağlam bir yer edinmek ve devrim yürüyüşünde sağlam adımlarla ilerlemek isteyen her güç, net bir **iktidar perspektifine** sahip olmalıdır.

Halk Anayasası Taslağı, her satırıyla bu perspektifi ifade ediyor. Zaten anayasayı çok beğenen insanların itirazları da bize bunu anlatıyor, mesela kimi zaman diyorlar ki; “size bu anayasayı yaptırtmazlar”; veya uygulamaz-

lar... Solun çeşitli kesimlerinin itirazı da esasında aynı noktada geliyor; “*bu düzen içinde böyle bir anayasa olmaz!*” İşte mesele de bu. Biz salt bir anayasadan değil, iktidarın niteliğinin değişiminden bahsediyoruz. İktidar değişmeden böyle bir anayasanın gerçekleşemeyeceğini anlatıyoruz halka. Yani kimileri akıllarınca bizim Halk Anayasası’nı gündeme getirmekle iktidar sorununu gözardı ettiğimizi düşünüyor ama durum tam tersinedir; biz bununla iktidar sorununu gündeme getiriyoruz. Şimdi burada fazla zamanınızı almak için aktarmak gereksiz belki ama, okuyanların göreceği gibi, Halk Anayasası Taslağı’nda sık sık iktidara atıf yapılmaktadır. Mesela bazı yerlerinde “**halkın iktidarının anayasası**” deniyor ki, tek başına bu bile bu tür eleştirilere cevaptır. Mesela, iktidar şöyle tarif ediliyor: “*Demokratik Halk Cumhuriyeti’nde iktidar emperyalizm ve işbirlikçi sömürücü sınıflar dışında kalan tüm halk sınıf ve tabakalarının demokratik iktidarudur.*”

Ve sürekli olarak da tüm metin boyunca zaten “**Halk İktidarı**”ndan söz edilmektedir. Peki, bir ülkede işbirlikçi, sömürücü sınıfların elindeki bir iktidar nasıl el değiştirir? Asıl tartışma konusu bu olmalı. İktidar perspektifine sahip olmak, buna stratejik ve düzen dışı bir cevap vermek demektir sanırım.

Özlem: Evet, iktidar perspektifinin özetini öyle yapabiliriz. Ben konunun diğer yanlarına geçmeden tanım olarak birkaç noktayı belirtmek istiyorum. İktidar, “**güç**” kelimesinin karşılığında kullanılır kimi sözlüklerde. Bir şeyi yapabilme, bir şey üzerinde otorite kurabilme gücüdür. Toplumda egemenliği elinde bulunduran yönetici kesim de iktidar olarak tanımlanabilir.

Fakat burada ele alışımız itibarıyla şöyle de diyebiliriz: İktidar, bir toplumu şekillendirebilme gücüdür. Biz bu gücün halkın elinde olmasını istiyoruz. Bugün ise bu güç bir avuç azınlığın elindedir.

İktidar ve iktidar perspektifi zaman zaman yanlış anlaşılan veya eksik kavranılan bir konudur. Bir örgütün programında “halkın, proletaryanın iktidarı”nın veya “sosyalist iktidarın” hedeflendiğinin yazılmış olması, orada iktidar perspektifinin varlığını göstermez.

Programına bir hedef olarak bile iktidarı yazmamışsa; onun zaten iktidar diye bir derdi olmadığı açıktır.

Fakat programına yazmışsa da, bu onun illa ki iktidar perspektifine sahip olduğu anlamına gelmez.

Kemal: Peki ne olursa iktidar perspektifine sahip olduğu anlamına gelir? Konumuzun çerçevesini başta çizmemiştik ama Özlem bu cümlesiyle onu telafi etmiş oldu. Evet, bu konuyu ele alırken meselemiz şudur:

Herhangi bir alandaki, ülkedeki mücadelenin iktidar perspektifine sahip bir mücadeleye olup olmadığını nasıl anlayacağız?.. Eylemleri, örgütlenmeleri değerlendirirken iktidar perspektifine uygunluğu-uygunsuzluğu nasıl belirle-

nir?

Aynı şekilde, bir örgütün, bir kadronun bu perspektife sahip olup olmadığını neye göre değerlendireceğiz?.. Yani, kısacası, iktidar perspektifinin pratikte, örgütsel faaliyette, ideolojide, örgütte, kadroda yansımaları nelerdir?

Mazlum: Konu, aslında bugün Türkiye solu açısından oldukça önemli bir konudur. Sol ve iktidar kavramları uzun yıllardır birbirinden uzaklaşmış, hatta adeta uzaklaştırılmıştır. Sol, daha çok bir “protesto” hareketi olarak, salt “muhalif” bir güç olarak görülmektedir.

Oysa gerçek bu değildir. Mesela bizim programımızda der ki; bu mücadelenin amacı, *“emperyalizm ve oligarşiyle çelişkisi olan bütün halk sınıf ve tabakalarının, anti-emperyalist, yurtsever, namuslu ve onurlu herkesin, Devrimci Halk İktidarı'nı kurmak”*tır.

İktidar hedefine sahip olmakla, devrimci bir niteliğe sahip olmak, birbiriyile özdeş değildir ama birbiriyle çok yakından ilintilidir. Parti-Cephe, 1970 Aralık’ında partileşerek, solda **iktidar alternatifi** bir örgütlenmenin ilk adımını attı. İktidarı alabilecek güç ve aşamada olduklarını iddia edecek değillerdi ama **alternatiflerdi**. Bu ise bir örgüt açısından son derece belirleyici bir nitelikti. Bu, onları, “eski tüfek”lerden, sol cuntacıardan, Sovyet Devrimi şabloncularından, parlamentarist hayaller içinde yüzenlerden ayırdeden bir özellikti.

Mahirler’in ülkemiz devrimi açısından önemi bir de özellikle bu açıdandır. Onlar sadece “Türkiye devriminin yolunu netleştirmekle” kalmadılar. İktidar perspektifini soyut bir perspektif olmaktan çıkarıp sınıf mücadelesinin her alanına, çalışma tarzına ve devrimcilik anlayışına taşımışlardır.

Bilindiği gibi, bu parti, 1972’de fiziki olarak yenildi, örgütsel yapısının dağılmasıyla birlikte elbette politik anlamda “bir iktidar alternatifi” olma özelliğinden de sözedilemezdi. Bu anlamda yeniden iktidar alternatifi olmaktan söz etmek, ancak yeniden partileşmekle mümkündü. Nitekim, devrimci hareketin, kendini Parti olarak, yani devrimci bir alternatif olarak ilan etmesi için çok uzun yılların geçmesi gerekti.

Esasında bu sürecin böyle şekillenmesi ve bu kadar uzun sürmesi, bir yerde “iktidar alternatifi” olmaya yüklenen anlamla ilgilidir. Partiyi “politik bir alternatif” olarak düşünmek, onun karikatürize edilmesine de karşı çıkmayı getirir doğallıkla. Değilse, eğer gerçekten partiyi bir alternatif olarak görmüyorsanız, üç beş kişiyi biraraya getirip parti der geçersiniz. Nitekim ülkemiz solunda bunun örnekleri de yaşanmıştır. Böyle bir parti ne parti olabilir, ne alternatif!.. İktidar mücadelesi sürdürmek, oyun değildir.

Kemal: İktidar alternatifi olmak nedir? Bu noktada onu da cevaplayarak Mazlum arkadaşın dediğini biraz daha somutlaştırmış olalım.

Hamide: Alternatif olmak, sadece belli bir ideolojiyi savunmakla, sadece programında farklı bir iktidardan sözedene maddelere yer vermekle veya ne bileyim, tek başına parti olmakla özdeşleştirilebilecek bir şey değildir. Alternatif olmak, politik, ideolojik, örgütsel bir bütünlüğü ve bunlara eşlik eden belli düzeydeki bir pratiği ifade eder. Bunlar güçlendiği, pekiştiği oranda alternatif olmak somutlaşır.

Bu bütünlüğün sağlanamadığı noktada, alternatif olmak da “soyut” veya “zayıf” kalır.

Halkın şu veya bu düzen partisine yönelmesinin en önemli nedenlerinden biri, devrimci bir alternatifin kendini güçlü bir biçimde ortaya koyamamasıdır. Mesela bakın ülkemizdeki son dönemde, hemen her seçimde oyların bir öncekinden çok farklı yönelimler göstermesi, aynı zamanda bu alternatifsizliğin, kitlelerin “**arayış**” içinde olmasının ifadesidir. Oligarşi elbette ki, bu ortamda devrimci bir alternatifin gelişmesini, geniş kitlelere kendini gösterebilmesini engellemek için her yönüne başvuruyor; ki gerek “seçim çare değil” dediğimiz için, gerekse de emperyalizmin oligarşinin anayasasına karşı bayrak açıp Halkın Anayasası’nı gündeme getirdiğimiz için karşı karşıya kaldığımız üst boyuttaki saldırılar da bunun devamıdır. Bundan sonra da saldırı-caklardır. İktidar iddiası olan bir hareket, ancak bu engellemeleri aşarak alternatif olduğunu kanıtlayabilecektir.

Alternatif olmak, her yönüyle yeni bir toplumun, yeni bir sistemin mimarlığını üstlenebilmektir. Eğer devrim, kitlelerin eseri olacaksa, bunun için kitleleri örgütlemek şartsa, kitlelerin “şu konunun çözümü nasıl olacak?”, “bu nasıl yapılacak” gibi hayatın her alanına yayılan yüzlerce sorusunun cevabını ikna edici, tatminkar bir biçimde verebilmeliyiz. “*Hele devrimi yapalım, ondan sonra bakarız*” diyemezsiniz kitlelere. Halk Anayasası Taslağı, işte bu açıdan ülkemizdeki devrimciler için gerçekten çok önemli bir kazanımdır. Deyim yerindeyse, devrimcilerin eline, “nasıl bir toplum inşa edileceğini”, her yönüyle açıklayan bir belge kazandırılmıştır. Biz bunun etkisini, sonuçlarını çalışmalarımızda çok somut görüyoruz. Dergilerimizi zaman zaman okuyan ama genelde teorik anlamda çok ilgi göstermeyen insanlar, taslaktaki somut öneriler ve çözümlere çok açık bir ilgi gösteriyorlar. Demek ki böyle böyle olacak diyorlar...

Alternatif olmak bu kadarla sınırlı değil ama, “Alternatif olmak” düzeyine, elbette bu cevapları teorik olarak vermekle de ulaşılamaz. Bir örgüt, bu çözümleri gerçekleştirebileceği inancı ve güvenini verdiği ölçüde, alternatif olma iddiasını büyütebilir. Bu ise, onun pratiğinden, kitle çalışmasından, yarattığı gelenek ve kültürlerden görülebilecek bir şeydir.

Kemal: Meselenin bu yönüne, yani iktidar perspektifinin kitle çalışmasında, geleneklerde, kültürde, kadrolarda somutlanması bahsine, sohbetimizin ileriki bölümlerinde tekrar döneceğiz. Şimdi yine iktidar karşısında alter-

natif olmak açısından devam edelim konumuza.

Sınıflar mücadelesinin ilk hedefinde **iktidar** vardır. Sosyalizmin inşası ve son hedeflere doğru ilerleyiş, ancak **iktidar ele geçirildiği noktada** başlayabilir. Başka bir deyişle, aşağıdan yukarıya devlet mekanizmasının parçalanarak yukarıdan aşağıya yeni bir toplumun inşası demek olan devrim, bunu ancak iktidarı ele geçirerek gerçekleştirebilir. Bu yüzdendir ki, **strateji**, iktidar hedefiyle somutlanır. Sınıflar mücadelesindeki her taktiğin, her eylemin, her örgütlenme biçiminin, her sloganın amacı da, sonuçta iktidar mücadelesini güçlendirmektir. Politikaların, taktiklerin, eylemlerin, örgütlenmelerin doğruluğu-yanlılığı, başarısı-başarısızlığı, buna göre ölçülmek durumundadır.

Evet, burada ortaya koymuş olduk ki, eylemler, taktikler, iktidar mücadelesine hizmet edip etmediğiyle değerlendirilecek. Peki bir örgütün kendisi, iktidar alternatifi olabilmek için nasıl olmalıdır, yani iktidar alternatifi olma iddiası taşıyacak bir örgüt, siyasal olarak hangi nitelikleri taşımalıdır? İster-seniz bununla devam edelim.

Özlem: Ben bu sorunun cevabını iki açıdan verebiliriz diye düşünüyorum. **Bir;** politik hedefleri bakımından. **İki;** mücadele biçimi ve örgütlenme açısından. Birincisinden başlayayım.

Ülkemizde iktidar iddiası taşıyan bir hareket, **anti-emperyalist, anti-oligarşik** olmak durumundadır. Bunların herhangi birinde net olmayan bir hareket iktidar alternatifi de olamaz.

Anti-emperyalist, anti-oligarşik olmak ve anti-faşist olmak, sol açısından bir anlamda “**nirenge noktası**”dır ve sol 12 Eylül sonrası gelişen süreçte bunlardan sapmış, uzaklaşmıştır. Gayet çarpık bir şekillenme olarak anti-emperyalist olmayan bir sol çıkmıştır örneğin ortaya. Veya mevcut düzene neredeyse hiç karşı olmayan bir sol... Ülkemizdeki iktidarı bu ikisi –emperyalizm ve oligarşi bloku– oluşturduğuna göre, bunlara karşı çıkmayan bir hareket, iktidar iddiasından, hedefinden zaten vazgeçmiş demektir.

Daha somut söyleyelim; IMF'ye, NATO'ya, emperyalist tekellere karşı çıkmayan, onları ülkemizden kovmayı savunmayan bir hareket, iktidar iddiasından, perspektifinden sözedebilir mi? IMF'nin, NATO'nun, emperyalist te-kellerin olduğu bir ülkede zaten iktidar olunabilir mi? Halk iktidarı kurulabilir mi?.. Reformizm bu noktada örneğin IMF'yi kovmaktan değil, IMF'ye olan “*borçların ertelenmesinden*” sözediyor. Üsler, NATO gibi konuları ya muğlak bırakıyor, ya da “*Türkiye'nin denetiminde olması*” gibi her anlama çekilebilir formülasyonlarla geçiştiriyorlar. Ama aynı reformizme sorarsan, iktidarı da hedefliyor, hatta devrimi de, sosyalizmi de... Elbette burada politik programıyla, pratikteki mücadelesiyle, sözünü ettiği hedefler arasında hiçbir uygunluk yoktur.

Türkiye gerçeğinde görülmesi gereken şudur; devrimci bakış açısı bir yana, düzen içi sol açısından bile, reformist çizgi açısından bile bir “alternatif” olabilmek, iktidara aday olabilmek, **anti-emperyalist**, **anti-faşist** olmaktan geçer. Çünkü bu niteliklere sahip olmayan hiçbir siyasi hareket, düzen partilerinden bir fark koyamaz. Nitekim, bu nitelikleri iyice muğlaklaşan legal sol partiler, özellikle bu açıdan tam bir tıkanıklık içindedirler.

Bilindiği gibi, emperyalizme soldan methiyelerin dizildiği bir dönem yaşadık. Emperyalizmin değiştiği, üretici güçleri ve “insanlığı” geliştiren tek siyasi sistem olduğu, AB üyeliğinin ülkemiz için demokrasi anlamına geldiği... teorileri yapıldı. ABD emperyalizminin halklara saldırılarını onaylayan politikalar savunuldu... Kısacası, bu ve benzeri nedenler sonucunda Türkiye solunun anti-emperyalist tarihsel mirasının ayaklar altına alındığı, sol emperyalizm arasında paralellikler kurulmasına açık kapı bırakıldığı koşullarda, **iktidar perspektifli** bir mücadele, anti-emperyalist niteliğini daha da öne çıkarmak durumundadır. Mazlum arkadaş sözlerinin başında, ülkemiz solunun “protesto hareketi” şeklinde bir görünüm kazandığından sözetmişti. Böyle bir görünüm kazanmasındaki nedenlerden biri de işte emperyalizm konusundaki bu çarpık durumdur. Bir kez daha şunu kesin olarak belirtelim; anti-emperyalist olmayanın, iktidar perspektifi yoktur. Anti-emperyalist olmayan, iktidar alternatifi olamaz.

Aynı şekilde, ülkemizin faşizmle yönetilen bir ülke olduğu da adeta yok sayılmaktadır. Özellikle kimi reformist kesimler, teoride halen faşizm dese de, söylemlerinde genel olarak faşizm yoktur. Faşizme karşı mücadele gibi kavramlardan da uzak duruyorlar. Yaygın olan düşünce, “*iyi kötü bir demokrasimiz var*” düşüncesidir. Mücadele de, propaganda da buna göre şekillenmektedir.

Hamide: Sanırım şimdi özellikle reformist kesimde hazırlanan “anayasa taslakları”nın veya anayasaya ilişkin önerilerin neden hep burjuvazinin çizdiği sınırlar içinde kaldığı daha iyi anlaşılmalıdır. O demokrasi derken, burjuva demokrasisini tarif ediyor. Bizim sunduğumuz anayasadaki demokrasi ise, sınıfsal olarak farklı ondan. Dolayısıyla, onun hedeflediği demokrasi “düzen içi”, bizim hedeflediğimiz “düzen dışı”.

Hep söylüyoruz: Bağımsızlık ve demokrasi, bizim gibi ülkelerde bir **devrim** sorunudur. Bu anlamda demokrasi mücadelesini geliştirirken de hedef yine **halkın devrimci iktidarı** mücadelesini geliştirmek olacaktır. Bizim gibi ülkelerde faşizme karşı demokrasi mücadelesi, burjuva demokrasisi için -veya AB için- mücadele değil, halk için demokrasi mücadelesidir; yani yine devrimci halk **iktidarı** mücadelesidir. Anayasa tartışmalarında da bu bakış açısı, devrimcilerle, düzen içi siyaset yapanları ayıran zemin oluyor.

Son seçimlerin ardından gündeme gelen tartışmalardan biri de hatırlayacağınız gibi, “*solun zayıflığı, güçsüzlüğü*” oldu. Bu en genel anlamda doğru

olmasına doğruydu ama; bunu seçim sandığında görmek, o ana kadar görmemiş olmak, siyasi körlüktür. Seçim sandıklarındaki rakamlar bir sonuçtur neticede. Bu sonuç, sandıkta aday olan reformist solun, hayatın çeşitli alanlarındaki mücadelede olmamasının, düzen partileriyle arasına bir fark koymamasının da sonucudur. Anayasa meselesinde de aynı tuzağa düşüyorlar. Pekala oligarşinin “sosyal demokrat” bir partisinin söyleyebileceklerini söylüyorlar, daha ilerisini değil. Bu politikada **iktidar perspektifi yoktur**.

Sol, halkın sömürüye, zulme, emperyalizme, işbirlikçilere karşı, hakları, özgürlükleri için mücadelesini örgütlediği kadar soldur. Bunu yapmayan bir solun zaten bu noktada bir iddiası da olamaz. Bu anlamda iktidar iddiasıyla bakan bir solun tartışması, sandıktaki oyları artırma tartışması değil, halkın devrimci mücadelesini geliştirme tartışmasıdır. Burada önemli olan, alternatif olma bilinci ve iddiasıyla siyasi arenada yer almaktır.

Emperyalizm ve oligarşi, eğer mevcut koşullar kendileri açısından elverişliyse, kendilerini bunu yapabilecek güçte görüyorlarsa, hakların sınırlarını genişleterek, reformlar yaparak halkın mücadelesini düzen içinde tutmaya çalışırlar. İktidar perspektifi işte bu noktada daha büyük bir önem kazanır. Bu perspektife sahip olmayanlar, burjuvazinin sunduğu bu zeminde savrulur giderler. Tersi bir durum da, yani hakların genişlediği değil, karşı-devrimin terörünün tırmandığı koşullar da iktidar iddiası açısından bir sınavdır. Kimileri de bu terör karşısında iktidar hedefinden ve iddiasından vazgeçer. Ülkemizde iktidar perspektifinden uzaklaşmayla sonuçlanan her iki sapmanın da, yani legalizmin cazibesine kapılarak savrulanların da, faşizmin terörü altında teslim olarak savrulanların da örnekleri mevcuttur.

İktidar perspektifinde net olmayanların, “havuç ve sopa” politikalarından etkilendikleri gibi, farklı kesimlerden, farklı anlayışlardan ama en önemlisi de **burjuvaziden** şu veya bu ölçüde etkilenmeleri de kaçınılmazdır.

Kemal: Özlem, “*iktidar iddiası taşıyan bir örgütün sahip olması gereken özellikler*” konusunda, siyasal açıdan anti-emperyalist, anti-oligarşik olması gerektiğini anlatmış, ancak *mücadele biçimi ve örgütlenme açısından* sözü yarım kalmıştı. Buna artık sohbetimizin önümüzdeki haftaki bölümünde devam edeceğiz.

Sendikal haklar için, ücret ve maaşları yükseltmek için, okulda sınav hakkı için, gecekondu semtlerimize elektrik, su getirilmesi için ve daha pek çok şey için mücadele ediyor olsak da, aslında mücadelemiz bunların ötesinde bir ufka sahiptir. Bu mücadele iktidar mücadelesidir. Çünkü bu elde edilen haklar, hiçbir zaman sahip olmamız gereken hakların tamamı değildir; çünkü bizim ücretlerimiz, maaşlarımız ne kadar artarsa artsın, sömürü yine devam ediyor olacaktır. Bu yüzden ne salt muhalefetle, ne salt protestoyla, ne salt ekonomik-demokratik haklarla yetinebiliriz.

Sohbetimizin bu b6lümünü toparlarken, Şunu belirtelim ki, iktidar hedefi olmayan muhalif hareketler, eninde sonunda düzen iileŐmek durumundadır. İktidarı hedeflemeyen bir muhalefet hareketi zaten nihayetinde sadece bir “protesto” hareketi olarak kalır. Oysa iktidar perspektifine sahip devrimci bir hareket, sıradan bir protestoyu 6rgtlerken bile, onun bakış açısını belirleyen **halkın iktidarı** hedefidir. Bu hedef, her eylemde açık, somut, güncel bir hedef olmayabilir; ancak bakış açısı olarak, uzun vadeli amaçlarımız arasında iktidar yeralır. B6yle bakmak, bakabilmek, kadroları, hareketleri düzen iileŐmekten, “protesto” çizgisine çakılıp kalmaktan kurtarır...

Evet, haftaya aynı konuya devam etmek üzere Şimdilik hoşçakalın diyerek sohbetimizi noktalıyoruz burada.

Konu: İktidar Perspektifi

-2

İktidar perspektifi, her anında ne yaptığını ve ne yapacağını bilmektir!

Sevgili okurlarımız, merhaba. Sohbetimize, iktidar perspektifinin çeşitli konularda nasıl somutlandığını ele alarak devam edeceğiz. Hamide arkadaşımız sohbetimizin devamında da bizimle.

Geçen bölümün sonunda belirttiğimiz gibi, Özlem, “*iktidar iddiası taşıyan bir örgütün sahip olması gereken özellikler*” konusunda, siyasal açıdan anti-emperyalist, anti-oligarşik olması gerektiğini anlatmış, ancak *mücadele biçimi ve örgütlenme açısından* bölümü kalmıştı. Şimdi bu bölümden devam etmek üzere, sözü Özlem’e veriyorum.

Özlem: Evet, bu bölümü tamamlamak üzere şunu söyleyeyim. İktidar iddiası ve perspektifine sahip bir siyasi hareket için, ülkemiz koşullarında alternatif olmanın **belirleyici iki koşulu**, silahlı mücadele ve illegal örgütlenmedir. Ülkemizde bunlar olmaksızın bir hareketin maddi anlamda alternatif olduğu iddiasında bulunması söz konusu olamaz. Elbette burada kastettiğimiz her ikisinin de stratejik bir olgu olarak ele alınmasıdır. Zaman zaman zorunluluklar nedeniyle kısmi bir illegaliteye başvurulması veya dönemsel olarak zaman zaman silahlı eylemler yapılması, kastettiğimiz stratejik anlayışın karşılığı değildir. Silahlı mücadelenin iktidar hedefiyle ve stratejik bir anlayışla ele alınmasının iki önemli ölçütü vardır; birincisi silahlı mücadele ve askeri örgütlenmenin, halk savaşı ve halk ordusu yaratma anlayışıyla ele alınması; ikincisi ise, silahlı mücadeleyi savunan ve uygulayan bir hareketin emperyalizmin ve oligarşik diktatörlüğün yoğun saldırılarına maruz kalacağı açık olduğuna göre, her ikisinde de ısrar ve kararlılık gösterilmesidir. Bu ısrar, iktidar perspektifinin gereğidir.

İktidar perspektifine sahip olmamanın yolaçtığı sonuçların başında, temel-tali ilişkisini, legal-illegal alan ilişkisini, silahlı mücadele-demokratik mücadele ilişkisini **doğru kuramamak** gelir.

Eğer iktidar perspektifinizde net değilseniz, legal olanakların cazibesine kapılabilir veya tersinden o alanın imkanlarını elinizin tersiyle itip illegaliteye hapsolabilirsiniz. Legalizme veya fokoculuğa savrulabilirsiniz. Devrimci hareketin tarihi, bu açılardan sapmaların dışında bir hat izilebildiğini gösterir.

İktidar perspektifi kendini, sadece silahlı mücadele alanında değil, her alanda somutlamalıdır. Demokratik alanda, ideolojik mücadelede, hapishanelerde, kısacası her yerde iktidar perspektifli bir mücadele anlayışı şekillenmelidir. Nitekim, bu alanlarda da devrimci hareketle reformizmin, oportünizmin çizgisi arasında bariz farklar vardır. Demokratik alandaki direnme geleneği, yıllardır devrimciler tarafından sürdürülmüştür, ancak sol da yıllardır bu çizgiyi benimsememe konusunda ısrarlıdır. Sorun, meşruluğun nasıl algılandığı sorunudur ve kendi meşruluğunu sınıf mücadelesinde karşı-devrime dayatmayanların iktidar iddiaları da zayıf veya yoktur.

Kemal: Ben de zlem arkadaşın anlattıklarını şu açıdan tamamlayayım isterseniz. İktidar perspektifi, aynı zamanda **stratejik ve taktik** olanı, **temel ve tali** olanı ayırt edebilmektir. Politikadaki, mücadele ve örgütlenme biçimlerindeki birçok sapma, çoğunlukla bunların birbirine karıştırılmasının bir sonucudur. Bunlar karıştırıldığında, biri, diğerinin yerine geçirildiğinde, neyin niçin yapıldığı belirsiz hale gelir; amaç kaybolur veya bulanıklaşır ve elbette sonuç olarak bu bulanıklığın olduğu yerde iktidar perspektifi diye bir şey de kalmaz.

şu veya bu alanda, mesela memur alanında grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkının kazanılması veya hapishanelerde bir saldırının püskürtülmesi veya üniversitelerde anti-demokratik uygulamalara, kurumlara son verilmesi, bu ve benzeri hedefler, talepler, ancak stratejik hedefle, yani başka deyişle iktidar perspektifiyle bütünleştirildiğinde devrimi geliştiren bir muhteva kazanırlar. Değilse, yukarıda sözü edilen talepler kazanıldığında dahi, o mücadele, bizi iktidara götüren bir basamak oluşturmaz.

Eğer sömürü ve zulüm düzenine ancak halkın silahlı savaşıyla son verilebilir diye tespit ediyor ve bunu bir strateji olarak ilan ediyorsanız; o halde her alandaki mücadele ve örgütlenmeler, halkın bu savaşını geliştirmeye hizmet etmelidir.

Dağıtılan bir bildiri, duvara yazılan bir yazı, bir dergi, bir dernek, gerçekleştirilen bir direniş, kısacası, mücadelenin ve örgütlenmenin bir parçası olarak yaptığımız her şeyin stratejiyle, iktidar perspektifiyle bir ilgisi vardır, olmalıdır. O bildiriyle, duvar yazısıyla, dergiyle, dernekle, biz esas olarak devrimi geliştirmeyi hedefliyoruz; o sıradan küçük faaliyetler, büyük bir hedefi gerçekleştirmenin adımlarıdır.

Burada anlatmak istediğim şudur; gözümüz sadece yaptığımızı görür, beynimiz günlük işlerden ötesini dşnmezse, her şey basit, yzeyssel gr-

necektir. Ama bunun tersine yaptığımız küçük-büyük her şeyde, devrimi ve iktidarı görürsek, onu düşünürsek, o zaman yaptığımız her şey gerçek anlamına kavuşacaktır. İktidar perspektifine sahip olmak da budur bir yerde.

Hamide: Reformist, revizyonist kesimlerde, çoğu zaman militanca mücadelelenin, faşizm karşısındaki direnişlerin küçümsendiğini görürüz; bunu “maceracılık” veya “kaba devrimcilik” gibi kavramlarla mahkum ederler. Aslında o tavır ve politikaları reddederek alternatif olmaktan uzaklaştıklarının çoğu zaman farkında bile değillerdir.

Türkiye solunda *halk savaşı*ndan *ayaklanma savunuculuğuna...* *ayaklanmacılıktan legal particiliğe...* *işçilikten gecekonduların keşfine...* *bağımsızlıktan otonomiye...* *devrimden barışa...* savrulmaların nedenleri arasında, iktidar perspektifinden uzaklaşma veya o perspektife hiç sahip olmama vardır. Ve ben, Halk Anayasası karşısındaki küçümseyici, yok sayıcı tutumlarının kaynağının da aynı olduğunu düşünüyorum.

“Militan çizgi” açısından şunu belirtelim ki, alternatif olmak, her koşulda direnme çizgisinde durabilmektir. Faşizmin zulmü karşısında teslimiyet çizgisi izliyorsanız, karşı-devrimci rüzgarlar karşısında bir o yana, bir bu yana savruluyorsanız, ihanetler, darbeler yalpalamanıza yol açıyorsa, orada elbette bir alternatiften söz edilemez.

Mazlum: Evet, Hamide önemli bir noktaya değindi. Direnişleri, ödenen bedelleri küçümseyip, küçücük kazanımları, zaferleri alabildiğine abartanlara bakın; orada mutlaka iktidar perspektifinden uzaklığı görürsünüz. Küçük kazanımlar, zaferler, devrim mücadelesinde elbette önemsiz değildir, fakat iktidar hedefi olan bir siyasi hareket bunlarla yetinemez. Bunlarla yetinilmesini, geçmiş başarılarıyla övünülmesini bir çizgi haline getiremez. Getiriyorsa, orada iktidar hedefinin yerini grupçuluk, rekabetçilik almış demektir. Onun artık tüm kıyasları, oligarşiyle değil, sol’ladır. Oportünizmin abartıcılığının kökeninde de bu vardır.

İktidar perspektifindeki **netliği ve kararlılığı** göstermesi açısından, Yeni Çözüm’de yayınlanan bir yazıdan şu bölümü aktarmak istiyorum:

“... Öyle sanılıyor ki, devrimciler açısından alınabilecek tek kıstas, biz mi daha güçlüyüz, yoksa dışımızdaki sol mu? Bu türden kıyaslamaların bazı durumlarda anlamı elbette vardır. Ne var ki, sınıf mücadelesinin şimdiki aşamasında genel solun (dışımızdaki solun) gücü göz önüne alındığında kıyaslamada bulunmanın fazla bir önemi olmadığı anlaşılmaktadır. ...

Bu çerçevede, devrimci solun temel hedefi, sol içinde güçlü olmak, onun içinde iktidar olmak gibi bir düşünceyi savunmak olamaz. Böylesi bir düşünce, Devrimci Hareketin etki alanını sığlaştırır, onun gücünü olduğundan daha güçsüz görmeye yol açar. Devrimci bir hareketin temel hedefi, siyasi

iktidarı almaya yönelik olacak kadar ileri boyutta olmalıdır.

... Dışımızdaki solun bütününden güçlü oluşumuzdan hareketle küçük burjuvaca kibirlenmenin devrimci açıdan fazla önemi olmadığı bilinmelidir. Şöyle diyelim: Sözün gelişi, solun bütünü yüz kişi, bunun doksandokuzu devrimci solcu ya da onbin kişinin dokuz bini devrimci solcu... En iyimser ifadeyle bununla güçsüz solun içinde güçlü solcu olunur, başka bir şey olunmaz.” (Yeni Çözüm, sayı: 21, 1989 Şubat)

Demek ki, esas kavga kimleyse, eğer bir kıyas yapılacaksa, onunla yapılabacak. Biz iktidarı, egemenlerin elinden, inisiyatifimizle, öncülüğümüzle, savaşımızla söküp alacağız. İktidar iddiası budur.

Kemal: İşte bu noktada iktidar perspektifine sahip olmak, **ihtilalci inisiyatifin** rolünü yerli yerine oturtmaktan geçer.

İhtilalci inisiyatifin rolü, özellikle Türkiye devriminin yolunun netleştirilmesi sürecinde en yoğun tartışılan konuların başında gelmekteydi. Reformizm ve devrimci çizginin ayrışmasında bir bakıma bu tartışma da aşıldı. Ancak 1970’li yıllarda konu mücadelenin çeşitli alanlarına ilişkin **determinizm** ve **volantirizmin** (kendiliğindenlik ve iradiliğin) boyutları bakımından tartışılmaya devam edildi. Reformist cenah, özellikle öncü savaşı anlayışını **“aşırı iradeci”** ilan ederek kendi pasifizmini haklı gösterme çabası içinde oldu. Oysa emperyalizme bağımlılığın derinleştiği, milli krizin sürekli olduğu bir ülkede, kitlelerin durumu dönemsel olarak değişse de, nesnel olarak milli krizin ve devrimci durumun varlığı değişmemektedir. Bu anlamda da sorun devrimci güçlerin sürece müdahaleleridir. Yeterince güçlü olmayan devrimci alternatifin kendisidir.

Karşımızdaki düzen, tüm politik, kurumsal zayıflıklarına, açmazlarına, çürümüşlüğüne, yozlaşmasına rağmen, kendiliğinden çözülecek veya yıkılacak değildir. Devrimci bir alternatif sürecin gelişimini belirlemeye başlamadığı sürece, düzen, emperyalistlerin desteği, burjuvazinin ekonomik, politik manevraları ve onlarca yıllık devlet tecrübesiyle varlığını sürdürecektir.

İradi yanı reddedip kendiliğindenliğe boyun eğen aslında, düzene boyun eğmiş olur. İhtilalci inisiyatifin rolünü reddedenler, statükocudurlar. Buna karşılık iktidarı hedefleyenler, **statülerin kırılmasından, krizlerin derinleşmesinden, sistemdeki istikrarsızlıklardan korkmazlar;** tersine, bilirler ki alt üst oluşlar, bir devrimi yakınlaştıran unsurlara dönüştürülebilir.

Halkın hoşnutsuzluğunun, öfkesinin kendiliğinden ayaklanmalara, küçük çaplı hareketlere dönüşmesi, sınıflar mücadelesinde sık karşılaşılan bir durumdur. Böyle bir durumda devrimci bir hareketin yaklaşımı ne olmalıdır? Bu soruya verilecek cevap da iktidar iddiası ve perspektifiyle doğrudan bağlantılıdır.

Gazi ayaklanması bu açıdan önemli bir örnekti. İktidar diye bir derdi ol-

mayanlar, daha ilk andan “*ortamı yatıştırmayı*”, “*halkı sakinleştirmeyi*” düşündüler, “sağduyu” çağrıları yaptılar. İktidar hedefli devrimci bir bakış açısıyla yapılması gereken ise, halkın ayaklanmasını geliştirmektir. Reformizmle devrimcilik, işte bu noktada, iktidar perspektifi açısından ayrılırlar birbirlerinden. Gazi ayaklanması sadece bir örnektir. Statükoları sarsan, değiştiren her gelişme karşısında bu iki tavır karakteristiktir.

Özlem: İktidar perspektifi “**dönemsel**” karakterli hareketlerle, sürecin bütünü açısından kalıcılaşacak hareketleri de ayırdeden özelliklerden biridir bu anlamda değil mi? Çeşitli hareketler, dönemsel olarak önemli başarılar da elde edebilirler, fakat iktidar perspektifleri yoksa, kitlesellik açısından veya askeri anlamda, politik anlamda elde edilmiş başarılar da kalıcılaşamaz, bu başarılar, onları iktidara götüren adımlara dönüşemez.

Hamide: Solda yaygın olarak görülen **benmerkezcilik** ve **siyasal dar görüşlülük** de iktidar perspektifinden uzaklığın bir yansımasıdır.

İktidarı hedefleyen, tüm halk kesimlerini birleştirmeyi de hedefler. Çünkü tüm halkı birleştirmeden, asgari düzeyde örgütlenmeden iktidarın devralınmayacağı açıktır.

İktidarı isteyenler, tüm halk güçlerinin birliğini ve bunun bir parçası olarak da solun birliğini hedeflerler. Kendi gündem ve taleplerini dayatmazlar. Burjuvazinin çeşitli kesimleriyle, düzen güçleriyle ittifak arayışında olan sol kesimlerin ise, iktidar diye bir hedefleri olmadığından emin olabilirsiniz. Yani başka bir deyişle, ittifak politikaları ve tercihleri, bir hareketin iktidar perspektifine sahip olup olmadığının da önemli göstergelerinden biridir. Mesela, Kürt milliyetçiliği, solu çoğunlukla “**ikincil ittifakların ikincil halkası**” olarak tanımlarken, devrimci hareket tam tersine Kürt milliyetçi hareketiyle ittifakı her zaman gerçekten isteyen olmuştur. Bu da işte yine aynı ayırım noktasının sonucudur. Devrimci hareket iktidar perspektifiyle bakarak değerlendirilmektedir bu ittifakı.

İktidar perspektifine sahip olmayanlar, birliklerde başka güçleri kullanma hesabı yapar, birlikleri yaslanılacak bir güç bulma aracı olarak görür. Oysa iktidar perspektifiyle bakanlar için, birlik, devrimi güçlendirecek bir araçtır. Biz Halk Anayasası’nı da böyle bir araç, böyle bir zemin olarak görüyoruz. Hem solu, hem halkın her kesimini birleştirecek bir zemindir.

Kemal: İktidar perspektifinin hayatın çeşitli alanlarında somutlanması gerektiğinden söz etmiştik biraz önce. Stratejilerde, örgütlenme biçimlerinde, birlik anlayışlarında olduğu gibi, devrimcilerin kendi somutunda da iktidar perspektifinin bir yansıması vardır. Bunun, tek tek devrimciler, özellikle kadrolar somutunda bir karşılığı vardır. Nedir bu karşılıklar, isterseniz, şimdi konunun biraz bu yönüne geçelim. Buyur Özlem.

Özlem: Her yönetici kadro, **iktidar alternatif** olma bilincini kendinde somutlamalıdır en başta; yönettiği alandaki kadrolar, taraftarlar ve tüm birimi, alanı, onda o iktidar iddiasını görebilmelidirler. Orada yapılan her plan, program, her eğitim, her eylem, iktidar iddiasını yansıtmalı, içermelidir.

Alternatif olmanın bilincine varmak, her koşul altında devrim iddiasını sürdürebilmektir. Her koşul altında, nesnelliklere, zorunluluklara teslim olmadan iktidar olma iddiası, perspektifi ve somutluğuyla hareket etmektir. Bu perspektife sahip olmak, kadronun 24 saatini belirler. Bu perspektife sahip bir kadro, yaşamının her anını devrimin yararına kullanır. Her anında devrim kafa yorar. Her anında örgütlenmeyi geliştirecek adımları düşünür. Kongrede vurgulandığı gibi, **her taraftarın bir militan ve kadro, her kadronun bir yönetici, her yöneticinin bir önder olma** perspektifiyle hareket etmesi de iktidar perspektifinin tek tek herkeste somutlanmasından başka bir şey değildir. Bu hayata geçirilebildiği; her taraftar, kadro, yönetici bu düşüncelerle hareket ettiği ölçüde, iktidar bilincinin yaygınlaştığından, içselleştirildiğinden sözedilebilir.

Hamide: Bu içselleşmenin bir yansımasıyla ben devam edeyim. İktidar perspektifi ve iddiasını soyut sözlerden çıkarıp hayatın içine getirdiğimizde onun ilk yansıması da **planlılık, programlılık**'tır. Neden? Çünkü plansız, programsız bir çalışma, en fazla **günü kurtarmaya** hizmet eder. Adı üstünde; günü kurtarmak! Böyle bir çalışma tarzıyla iktidar bir yana, yarını bile kazanmak mümkün olmaz değil mi? İktidara yürümek, iktidarı devralacak gücü, hergün biraz daha büyütme demektir aynı zamanda. Plansız, programsız bir çalışma elbette bu büyümeyi sağlayamaz. Mesele şu yanıyla da oldukça açıktır aslında: Kısa vadeli program hayata geçirilemezse elbetteki "*uzun vade*" diye, strateji diye bir şey de söz konusu olmayacaktır.

Oligarşi her alanda devrimci faaliyeti engellemeye, sekteye uğratmaya çalışıyor. Fakat mesele, buna rağmen planlı ve programlı olmakta ısrar etmektedir. Bir alanda, birimde insanlar değişse de planlar, programlar yarım kalmamalı. İktidar hedefi, başka deyişle iktidar yürüyüşü, kendini bir anlamda da bu **devamlılıkta** gösterir. Bu anlamda, bir planın, programın varlığı, o görevi devralacak insanların onu devam ettirebilmesi demektir. Bu ise, insanlar değişse de, o birimin **önündeki hedeflerin** kaybolmaması, yani örgütsel gelişimin istikrar kazanmasıdır. İktidar hedefine sahip olmak da örgütsel gelişimin istikrar kazanmasında somutlanır zaten.

Mazlum: İktidarı düşünen ve hedefleyen bir devrimcinin **günlük yaşamı** da, iktidar perspektifini şöyle ya da böyle yansıtır. Devrimciliği ele alışı, faaliyetlerini yürütüş tarzı, iktidar perspektifinin ne kadar içselleştirilip içselleştirilmediğini bize az çok gösterir.

Kadrolaşmadan kitle çalışmasını yürütme biçimine, demokratik merkezi-

yetçiliğin nasıl uygulandığından, sorunlara yaklaşıma kadar, bütün bu konular, halkın bizi **“iktidar” açısından sınıadığı** alanlardır. Bunları doğru devrimci bir anlayışla yapmak, iktidar iddiamızdaki tutarlılığın, ciddiyetin ifadesi olur.

Gerek politikalarımız, gerekse de özellikle kadroların, yöneticilerin çeşitli konulardaki yöntemleri, tavırları karşısında, kitleler şu soruyu sorarlar genellikle: *“Eğer şimdi böyle yapıyorlarsa iktidara gelince nasıl yaparlar?..”* Şu ya da bu politikamız, şu ya da bu yöntemimiz, eğer kitlelerde *“bunlar iktidar olsa, bunlar da yer... bunlar da adaletsiz olur... bunlar da kendilerine ayrıcalık sağlar... başımıza diktatör kesilir...”* gibi düşüncelere yolaçıyorsa, o noktada, o kitleleri devrim ve sosyalizm mücadelesine katmak hemen hemen imkansızlaşır. Bugün reformizm, *“Allah bunların iktidarından bizi korusun”* dedirtiliyorsa, işte bunların sonucudur.

Sol içi şiddete başvuranların da bu noktada iktidar perspektifinden uzak olduğunu ekleyebiliriz. Sol içi çatışmalar karşısında kitlelerin *“bunlar iktidara gelirse bugünkü partilerden beter birbirlerini yerler”* diye düşüneceği açıktır değil mi!

Verilen bir sözün yerine getirilmemesi, sorunlar karşısında ortaya koyduğumuz adaletin ölçüleri, yaptığımız işlerde ve girdiğimiz ilişkilerdeki ciddiyet veya ciddiyetsizlik, saygı veya saygısızlık gibi unsurlar, hepsi bizim iktidarımıza yönelik düşüncelere, yargılara kaynaklık edecektir. O halde bir devrimcinin iktidar perspektifiyle düşünmesi, iktidar perspektifiyle yaşaması, bütün bunlarda devrimci bir tarzı ortaya koyması demektir. Bu konularda yapacağımız her hata, hem kişi olarak bizi, hem örgütü, iktidar hedefi ve iddiasından uzaklaştıracaktır. Böyle algılanması doğaldır; çünkü bir devrimci, bir kadro ve yönetici, **“iktidar alternatifi olan bir örgütün”** kitleler önündeki temsilcisi durumundadır. Yani o sadece kendi değil, bir örgütün temsilcisi, gelecekteki iktidarın göstergesidir.

İşte bu nedenledir ki, devrimci bir kadro, **“iktidarı almaya aday”** olduğunun bilinciyle davranmalıdır.

Hamide: Bizim Halk Anayasası Taslağı'yla ilgili olarak arkadaşlarımıza söyleyeceğimiz bir nokta da budur işte. O taslağı halka götürürken, oradaki devrimci programı uygulama iddiasına, ciddiyetine sahip insanlar olarak götürmeliyiz. Kitleler, o devrimci programda, devrimci hareketi, devrimci hareketin kadrolarında, taraftarlarında da o devrimci programı görmeliler. Bu, hem Halk Anayasası'na, hem devrimci harekete sempatiyi büyütecek, iktidar iddiamızı güçlendirip somutlaştıracaktır.

Kemal: İktidar perspektifi başlıklı sohbetimizi de burada toparlayalım. Birkaç nokta daha ekleyim sonuçlandırmadan önce. İktidar perspektifi, politikada öngörülü olmaktır. Gündeme getirdiğimiz politikalar, yaptığımız ey-

lemler hangi sonuçları yaratacaktır; oligarşı neyi niçin yapıyor, hangi sonucu almak istiyor, bunları tespit edebilmektir. Bu sorulara doğru cevaplar vermek ise **iktidar perspektifiyle** bakılabildiğinde mümkündür. Oligarşinin her politikasının, adımının odağında **iktidar** vardır. Bunu bildiğimizde oligarşinin davranışlarını, politikalarını doğru yorumlamak ve karşısında doğru devrimci politikalar üretmek mümkün hale gelir. Bu perspektif kaybolduğunda, burjuvazinin ülkemizde ve dünyada belki yüzlerce rneği görülmüş bayat demagojik manevralarına bile aldanılabilir rahatlıkla. Bizim de kk veya büyük, attığımız her adımın hedefinde iktidar olmalıdır.

Oligarşinin ve emperyalizmin karşısına, her adımını halkın devrimci iktidarı perspektifiyle atan bir politik çizgiyle çıkmalıyız. Diyebiliriz ki; iktidar perspektifinin günlük anlamdaki en somut, en açık karşılığı **neyi, niçin, nasıl yapacağımızı, hangi adımı atacağımızı, nereye gittiğimizi bilmektir**. Sohbetimizi noktalarken, Hamide arkadaşımıza katkısı için teşekkür ederek tüm Yürüyüş okurlarına da hoşçakalın diyoruz.

Konu: Objektif ve Subjektif -1

Emperyalizm varoldukça, Che dönemi sürüyor demektir

Sevgili okurlarımız, merhaba. Sohbetlerimize yeni bir konuyla devam ediyoruz. Bu hafta, günlük yaşamda da sıkça kullanılan objektif ve subjektif veya aynı anlama gelen **nesnel** ve **öznel** kavramlarını ele alacağız.

Malum, Talabani ve Barzani bu sıralar ülkemiz gündeminde en çok sözedilen kişilerin başında geliyorlar. Biz de sohbetimize onlardan Talabani'nin sarfettiği bir sözle başlayacağız. Ama ilk anda akla geldiği gibi, konu "Kürt sorunu"yla ilgili değil. Sanırım bir çoğunuz okumuş veya duymuşsunuzdur. Talabani, PKK'ye artık silahlı mücadeleyi bırakıp "yasal mücadeleye" geçmesi tavsiyesinde bulunurken şu cümleyi sarfediyor: "**Artık Che Guevara dönemi bitti!**"

Böyle diyen çok elbette. Ülkemiz solu içinde de çok. Che şöyle iyiydi, böyle kahramandı ama... Ama artık onun dönemi bitti, diyenler aslında Che'lerin savaşının sürmesinden korkuyorlar. Ve ilginçtir; Che'den, hem burjuvazi, hem küçük-burjuva solculuğu aynı nedenle, enternasyonalist ve gerilla temelindeki savaşın yükselmesi kaygısıyla korkuyorlar... Bu meselenin bir yanı. Aslında, bunu belirtip geçebiliriz de bu konuyu. Ama biz bu söylemi, devrim sürecinin kavranması açısından önemli olan **iki kavramı** ele almanın vesilesi olarak değerlendirmeyi daha uygun bulduk.

Evet, deniyor ki, Che Guevara dönemi bitti! Hatırlarsanız, ölüm orucu sürecinde F Tipi hapisanelere gelip orada özgür tutsaklarla görüşen AB Parlamenti Cohn Bendit de bizim hala emperyalizm, silahlı mücadele gibi düşünceleri savunmamızı "**taş devri**" diye nitelendirmişti. Solda da kimileri "**silahlı mücadele**" döneminin kapandığını, kimileri "**zor**"un ömrünün dolduğunu ileri sürdüler. Oysa, yaşadığımız dönemin hangi dönem olduğu, bu dönemlerde hangi mücadele metodlarının temel olduğu, kimsenin keyfine göre belirlenebilen şeyler değildir. O halde –şimdi konumuzun esasını oluşturacak olan soruya geliyoruz–; evet o halde, bir şeyin **ömrünün dolup dolmadığını belirleyen ölçüler** nelerdir? Bir dönemin özellikleri hangi koşullarla belirlenir ve bu koşulların çeşitliliği nasıl değerlendirilir?

Özlem: Soruyu biraz daha somutlayalım isterseniz tartışacağımız konu şu: Marksist-Leninist literatürde bunun karşılığı, **objektif** ve **subjektif şartlar** kavramlarıyla ifade edilir? Objektif ve subjektif şartlar nedir, nasıl belirlenir? Devrimlerin, silahlı mücadelenin objektif ve subjektif şartları nelerdir?... Nesnel, objektifin, öznel de subjektifin karşılığı olarak kullanılır.

Soruları böylece netleştirdikten sonra ben kısa bir giriş de yapayım.

Objektif, **insan bilincinin dışında** ve ondan bağımsız olarak varolan olgular ve olaylardır. Subjektif ise, bunun karşılığı olarak, insan iradesiyle belirlenen, biçimlenen olguları dile getirir.

Mazlum: Nesnel, arkadaşımızın aktardığı gibi, kendi dışımızdaki olgularla belirlenen demektir. Nesnel veya objektif kelimesinin Osmanlıca karşılıkları, tanımı daha iyi yansıtmaktadır: Afaki, Harici, Tasavvuri, Harici zihni, Harici nefsi, Hakiki... Kavramın muhtevasını daha iyi anlatıyor değil mi?

Daha sözlüksel bir tanımlamayla, **bilinçle** ilişkili olan subjektif, **dış gerçekle** ilişkili olan ise objektif olarak tanımlanmaktadır.

Dikkat ederseniz, konuşma dilimizde de objektif kavramı kişisel duygu, düşünce ve beğenilerin dışındaki bir olguyu, anlayışı ifade eder. Ama aynı zamanda konuşma dilinde yanlış anlamları, yanlış kullanımları da vardır. **"Nesnelcilik"** aynı zamanda bir felsefi akımdır da. Alman düşünürü Kant'la anılır. Bu akım, günümüzde anti-bilimsel bir **"tarafsızlık"**, **"yansızlık"** şekline büründürülmüştür. Bu idealist yaklaşımı günlük yaşamda "nesnel olmak" adına burjuvazi ve proletarya ideolojileri, çıkarları arasındaki yansız, tarafsız tavırlarda görebiliriz. Burjuvazinin empoze ettiği bu anlayış, dış gerçekliği *"hiçbir değerlendirmeye tabi tutmaksızın, olduğu gibi"* ele almayı önerir. Bu burjuva anlayışa göre *"bilim yansız olmalı"; "toplumsal olaylar, sınıfsal açıdan değerlendirilmemelidir"*dir. Sınıfsal açıdan değerlendirilirse, bu nesnel, objektif olmazmış... Yine bu anlayışa göre *"bilim yansız olmalı"; "fizik kendi alanında kalmalı ve felsefe açısından ele alınmamalıdır. Felsefe de düşünceyi düşünce olarak ele almalı, onun "politik" yanlarıyla ilgilenmemelidir... Böyle sürüp gidiyor bu bakış açısı.*

Hayır, nesnel olmak bu değildir. Bu kavramın çarpıtılarak günlük yaşama taşınmış bir halidir. Sınıflı toplumlar gerçeği sürerken, bilimsel ve ideolojik yansızlık mümkün değildir. Burjuvazi de aslında hiç yansız değildir, fakat o "nesnellik" adına kendi karşıtlarını yansızlaştırmaya çalışmaktadır. Geçerken bunu da belirtmiş olalım.

Kemal: Çok özlü bir tarifi aktarayım ben de önce. Tarif Fidel Castro'nun. Aynen şöyle diyor: **"Objektif koşulları tarih yapar, ama subjektif koşulları yaratan ise insandır."**

Objektif ve subjektifin en temel özelliğini ortaya koyuyor bu tarif de. Sohbetimiz ilerledikçe bu konu açılmış olacak zaten ama, yine de şunu belirte-

yim. Elbette objektif subjektif koşullardan sözederken, burada bizim için önemli olan, devrimin objektif ve subjektif koşullarıdır. Devrimin objektif koşulları deyince, ekonomik, siyasal, sosyal olarak bizim dışımızda belirlenen ve biçimlenen koşulları anlıyoruz. Devrimin subjektif koşulları ise farklı bazı yanları da olmakla birlikte özet olarak, halkın örgütlenme, bilinç, önderlik düzeyiyle belirlenir daha çok.

Tanım itibariyle objektif ve subjektif olgular, hep birbirinden tamamen ayrı şeyler gibi görünüyor, fakat şunu da bilmek gerekir ki; objektifle subjektif, birbirlerinden kopuk ve birbirlerinden ayrı değil, tam tersine birbirlerine bağımlı bir bütün oluşturlar.

Objektif ve subjektif koşullar kavramlarının devrimciler açısından önemi, herhangi bir ülkede devrimci bir durumun olup olmadığının tespitinin bu objektif koşullara bakılarak yapılmasıdır. Keza, buna bağlı olarak devrimci durumun olduğu koşullarda devrimin nasıl hangi araçlarla hangi zorunluluklara bağlı olarak gerçekleştirilebileceğini de bize “subjektif şartlar” gösterir. Bu anlamda her iki kavramın da devrimciler açısından önemi büyüktür. İşte en başta sözünü ettiğimiz “Che dönemi” meselesi de bu kavramlarla açıklığa kavuşturulabilir ancak.

Che dönemi deyimiyile kastedilen gerilla savaşı meselesidir. Gerilla savaşları ise kimsenin keyfi tercihleri sonucu ortaya çıkmamıştır. O sınıflar mücadelesinin belli objektif koşullarıyla ortaya çıkmış bir mücadele biçimidir. Silahlı mücadelenin objektif koşulları, dünyanın tüm sömürge ve yeni-sömürge ülkelerinde emperyalizm tarafından yaratılmıştır.

Bunlar “objektif koşullar”dır. sınıf ve zümrelerin iradesinin, özel tercihlerinin dışında ortaya çıkmıştır. Bu objektiflik, kaynağını emperyalizmin niteliğinden alır. Emperyalizm, sömürge ve yeni-sömürge ülkelerde sömürsünü ve açık veya gizli yönetimini sürdürmek için faşizme başvurmuş, demokrasi rafa kaldırmış ve halk kitlelerinin mücadelelerini baskı ve zorla yoketme politikasını benimsemiştir. Barışçıl yollardan mücadele ederek emperyalizmi kovmanın, iktidarı devralmanın koşullarının ortadan kaldırıldığı yerde ise, ezilen halkların bağımsızlığa, demokrasiye, sosyalizme ulaşması için silahlı mücadeleye başvurmaktan başka yolu kalmamıştır.

Bu ezilen halklar için nesnel bir durumdur. Onların silahlı mücadeleyi isteyip istememesi, sevip sevmemesi belirlemez bu süreci.

Bu objektif koşulların değiştiğinin ve bu anlamda da “Che döneminin bitiğinin” ilan edilebilmesi için işte bu nedenle, önce emperyalizmin değiştiğinin, yukarıdaki koşulların ortadan kalktığı, yani mesela ezilenlerin barışçıl yollardan emperyalizmi ülkesinden atabileceğinin, faşizmi yıkabileceğinin, iktidar olabileceğinin kanıtlanabilmesi gerekir.

Mahir Çayan şöyle diyor mesela: *"Özetle söylersek, emperyalist hegemonya altındaki bütün geri bıraktılmış ülkelerde milli kriz, tam olgunlaş-*

mamış olsa bile mevcuttur. Bu ise devrimci durumun sürekli varolması, evrim-devrim aşamasının içiçe geçmesi, bir başka deyişle silahlı eylemin objektif şartının mevcudiyeti demektir."

Bu şartların mevcudiyeti, hangi açıdan kalkmıştır ki bugün Che dönemi kapanmıştır denilebilir?

Mazlum: Bu objektif koşullar Mahir'in de dediği gibi, emperyalizmle birlikte oluşmuş oluyor. Kapitalizm, emperyalizmle birlikte *"bir dünya sistemi haline, sömürge ve bağımlı ülkeler de bu sistemin birer parçası haline"* geliyorlar. Bu ise, bu sistem içerisinde yer alan ülkelerin tümünde devrimin objektif koşullarını oluşturuyor. Bu koşulları biraz daha ayrıntılandırıp somutlarsak:

Bir; emperyalizmle beraber bütün "ulusal ekonomiler" dünya ekonomisi denilen zincirin halkaları haline geldiler. **İki;** emperyalist aşamaya ulaşan kapitalist üretim ilişkileri, üretici güçlerin gelişimi önünde **gerici bir set** haline gelerek toplumsal devrimlerin **objektif şartlarını** yarattı. **Üç;** uluslararası emperyalist zincire eklenen dünyanın en ücra köşelerindeki ülkelerde bile devrimci durum olgunlaşmamış da olsa, söz konusu oldu.

Bunların sonucu olarak, tek tek ülkelerdeki üretim ilişkilerinin gelişim seviyesine ve olgunluğuna bakmak, toplumsal dönüşüm için gerekli olguları ifade etmemektedir. Devrim için gerekli olan olgu, objektif koşullar değil (çünkü emperyalist zincirin dünyayı sarmasıyla objektif koşullar olgunlaşmıştır), subjektif koşullar, yani devrim için örgütlülüğün oluşması sorunudur.

Marks ve Engels'in tekelci dönem öncesi için tespit ettiği ilk proletarya devriminin, kapitalizmin en gelişmiş olduğu, demokrasinin ve kültür seviyesinin en yüksek olduğu ülkede olacağı teorisi, emperyalist dönemde geçerliliğini yitirdi.

Emperyalizm öncesinde, devrimci durum tespiti yapabilmek için, sömürge ve bağımlı ülkelerde kapitalizmin belli bir gelişmişlik düzeyi koşul sayılıyordu. Fakat, emperyalizmle birlikte, sömürge, yeni-sömürge ülkelerde kapitalizmin az gelişmiş olması, devrimlerin önünde engel olmaktan çıkmıştır. Bu ülkelerde proletaryanın ideolojisi temelinde kurulan devrimci bir parti, köylülükle ittifak kurarak, tüm emekçileri, ezilenleri önderliği altında toplayarak devrimi gerçekleştirebilir. Nitekim bunun birçok örneği yaşandı.

Emperyalizm öncesi dönemde, kapitalizmin en çok geliştiği ülkeler, devrimin objektif koşullarının da en olgunlaşmış olduğu ülkeler durumundaydı. Ama emperyalizm, bu durumu değiştirdi. Emperyalizmin bunalımı, kendi ülkesinden çok, sömürge ülkelerde daha fazla hissedilir hale geldi. Başka bir deyişle, emperyalizm, bunalımının yükünü, faturasını, hem ekonomik, hem siyasal anlamda bu sömürge ülkelere aktarıyordu. Emperyalizm, bununla devrimin objektif koşullarını da olgunlaştırmış oldu bu ülkelerde. Geçmişten farklı olarak, sömürge ve bağımlı ülkeler, devrime emperyalist ülkelerden

daha yakın hale geldiler.

Yalnız burada bir sorun vardı; devrimin objektif koşullarının bu şekilde olgunlaşmasına karşın, devrimci durumun olduğu ülkelerde o güne kadar izlenen mücadele biçimleri, çalışma tarzı, bu ülkelerin koşullarına uymuyordu. Yani daha önceki süreçte, objektif koşulların uygun olduğu ülkelerde, subjektif koşulları hazırlamak için uzun bir evrim dönemi boyunca, barışçıl mücadele metodları esas alınıyor, devrimin subjektif koşulları bu evrim döneminde hazırlanıyordu. Fakat bu dönemde artık bu mümkün değildi. Ne uzun bir evrim dönemi yaşamanın, ne de barışçıl mücadele içinde bunu sürdürmenin koşulları vardı. Bu koşulları emperyalizm ve sömürgelerdeki, yeni-sömürgelerdeki işbirlikçi iktidarlar yoketmişti. O halde, devrimin objektif koşullarının olduğu bu ülkelerde, devrimin subjektif koşullarını hazırlamak için bunun dışında yollar, yöntemler bulmak zorundaydılar.

Kemal: Burada noktalayalım istersen sözünü ettiğin konuyu. Çünkü, devrimin subjektif koşulları meselesine, objektif koşulları netleştirdikten sonra devam edelim. Evet, madem ki Mahir'den yaptığımız alıntıyla "devrimci durum" meselesini de gündeme getirmiş olduk, oradan devam edelim.

Özlem: Şimdi biz 'devrimci durum'dan ne kastediyoruz.

Devrimci durum, **politik iktidarı ele geçirmenin objektif koşullarının varlığıdır**. Nedir bu objektif koşullar? Bunlar, mevcut çelişkilerin devrimci yoldan çözülmesini mümkün kılacak koşulların varlığıdır. Lenin, "Sosyalizm ve Savaş" adlı kitabında "*Marksistlere göre devrim için elverişli bir durum olmaksızın bir devrim olanaksızdır*" diyerek, devrimci durum ve onun objektif koşullarını şöyle ortaya koyuyor:

"Genel anlamda bir devrim durumunun belirtileri nelerdir? Şu üç ana belirtiyi sıralarsak bizce yanılmış olmayız:

1-) Egemen sınıflar için bir değişiklik yapılmaksızın egemenliklerini sürdürmek olanaksız hale geldiği zaman: "Üstteki sınıflar" arasında şu ya da bu şekilde bir bunalım olduğu zaman; egemen sınıfın bir politikasındaki bunalım, ezilen sınıfın hoşnutsuzluk ve kırgınlıklarının ortaya dökülmesini sağlayacak bir gedik açtığı zaman; bir devrimin olması için çoğu zaman "alttaki sınıfların" eski biçimde yaşamak "istememeleri" yeterli değildir; "üstteki sınıflar"ın da eski biçimde "yaşayamaz duruma gelmeleri" gerekir.

2-) Ezilen sınıfların sıkıntıları ve gereksinimleri dayanılmaz duruma geldiği zaman; yukarıdaki nedenlerin sonucu olarak, "barışta" soyulmalarına hiç ses çıkarmadan katlanan ama ortalığın karıştığı zamanlarda hem bunalımın yarattığı koşullarla hem de bizzat "üstteki sınıflar"ın bağımsız tarihsel bir eyleme sürüklenmeleriyle, yığınların faaliyetinde oldukça büyük bir artış olduğu zaman.

Yalnızca tek tek gruplar ve partiler değil, ayrı **sınıfların iradesinden bağımsız olan** bu nesnel değişimler olmaksızın, genel kural olarak bir devrim olanaksızdır. Bu nesnel değişikliklerin hepsine birden, **devrim durumu denilmektedir.**" (syf. 114-115).

Mazlum: Özlem arkadaşımızın Lenin'den aktardığı bu bölüm, Marksist-Leninist literatür açısından son derece önemli bir bölümdür. Bir devrimci hareketin ülkemiz ne durumda, biz ne durumdayız, ne yapmalıyız sorularını doğru cevaplaması, bu noktaları doğru bir şekilde açıklığa kavuşturmasıyla mümkündür. Yalnız bu maddeleri saydıktan sonra bunlardan yanlış sonuçlar çıkarılmaması açısından şunu da belirtelim ki, devrimci durum, adeta bir reçete gibi veya kalıplaşmış, statik bir durum tespiti değildir. Kuşkusuz ki asgari anlamda değişmez karakteristik yanları vardır, fakat aynı zamanda bu özellikler kendi içinde değişkenlikler de içerir. Bu anlamda devrimci durum bir "süreç" olarak kavranmalıdır.

Mesela diyelim ki, 2. maddede "yığın hareketleri"nden söz etmektedir. Bu devrim durumu açısından önemli bir ölçüdür, fakat mutlak bir ölçü müdür? Hayır!

Oportünizm, tek ölçü olarak kitle hareketlerini aldığı için sık sık "devrimci dalga alçaldı, kabardı" diye tespitler yapar. Birkaç kitle eylemine bakarak devrimci durumun olup olmadığına karar verir. Oysa yukarıdaki formülasyonu yapan Lenin, mesela, 1. emperyalistler arası savaş döneminde, Avrupa ülkelerinin birçoğunda önemli kitle hareketleri olmamasına, hatta geniş kitlelerin burjuvazinin peşinden şovenist duygularla emperyalist savaşa sürüklenmesine karşın, Lenin, **Avrupa'da devrimci durum** olduğu tespitini yapar. Hatta bu devrimci durumun varlığını inkar eden Kautsky ile şiddetli tartışmalara girer... Demek istediğim, bunların tek başına mutlaklaştırılmaması gerektiğidir.

Yine Lenin'de mesela şöyle bir tespit görmek mümkündür: *"Bir devrimci durum karşısında mıyız, değil miyiz? (...) Yanıt iktisadi olgular tarafından veriliyor. Savaş tarafından yaratılmış evrensel açlık ve yıkım."* Burada görüleceği gibi, kitle eylemleri olmamasına karşın, açlık ve yıkımın devrimci durumla yüzyüze olmak açısından öne çıkan bir özellik niteliği kazandığını görüyoruz. Bu tür dönemlerde oportünistler, reformistler "kitleler hazır değil, kitleler ayaklanmış değil, bu nedenle devrimci durumdan sözedilemez" diyerek, ihtilalci inisiyatif gösterememelerinin suçunu kitlelere yüklerler.

Özlem: Reformizmin, oportünizmin sıradan eylemlerde bile "kitle hazır değil" diyerek yan çizmesi herhalde bu tarihi geleneğin alt düzeyde karikatürize bir devamı olsa gerek... Neyse, bu şimdi konumuz değil. Sonuç olarak bir özet yapayım isterseniz; **devrimci durum, ezeni de, ezileni de etkileyen, iktidarı devrimci yoldan ele geçirmenin objektif koşullarını oluşturan** bir krizin varlığı durumudur. Bu nedenle Lenin, devrimin olabilmesi için yığınların çoğunlu-

ğunun sosyalist bilince ulaşması gerektiğini savunan reformizmin aksine, bir ülkede çelişkileri yoğunlaştıran devrimci bir durumun var olup olmasını esas almıştır. Bu durum varsa, kitleler alternatif arayışlarına girecek, ondan sonrasını ise devrimci öncünün politikaları, öncülük yeteneği belirleyecektir.

Kemal: Evet, sohbetimizin bu bölümünde esas olarak objektif koşullar üzerinde durduk. Önümüzdeki bölüm, subjektif koşullar ve Che'nin yöntemi üzerinde daha geniş duracağız. Ben toparlarken, şunu da belirteyim: Objektif, subjektif koşullar tartışması, özünde bir şeyin gerekli olup olmadığı, yerinde olup olmadığı tartışmasıdır. Bu nedenle de mücadele biçimlerinden örgütlenme biçimlerine, propagandadan çalışma tarzına kadar devrimci mücadelenin tüm alanlarının nasıl biçimleneceği, objektif ve subjektif koşullara göre belirlenir. Bu anlamda da mesela örgütlenme üzerine bir tartışma, mesela mücadele biçimleri üzerine bir tartışma, esasında ülkemizdeki “devrimci durum” olup olmadığı, ülkemizdeki objektif koşulların neler olduğu tartışmasıdır.

Bizim gibi ülkelerde reformizmin temelleri de devrimci durumun sürekliliğini görmemek veya görmek istememekle oluşur. Biraz önce de belirttiğim gibi, izlenecek mücadele biçimleri, çalışma tarzı, örgüt biçimleri bu **nesnel olgunun** varlığına göre biçimlenir. Ülkede devrimci durum var iken, ona uygun düşmeyen taktik, politika ve örgütlenmeler, devrimci olamaz. Reformizmin taktiklerinin, yöntemlerinin, kullandığı araçların yanlışlığı ve yetersizliği, reformist yönetici kadroların kişisel yetersizliklerinin, beceriksizliklerinin değil, bu durumun sonucudur. Reformizm, ülkedeki nesnel durumu doğru tespit etmediğinden, ülke gerçeğinden kopmakta, bu nedenle de bu gerçekten kopuk olarak ürettiği her şey mücadelenin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır.

Aynı sorun farklı biçimde reformizm dışındaki çeşitli siyasi hareketleri de etkiler. “*Devrimci durum*” tespiti yapıp, onun gerektirdiği temel mücadeleyi sözde savunmakla yetinip, pratikte hayata geçirmemek de aynı şekilde ülke gerçeğinden kopmayı, mücadelenin ihtiyaçlarına cevap vermemeyi beraberinde getirir. Sonuçta onların durumu da reformizmden farksız hale gelir. Bugün sola baktığımızda ülkemizde objektif koşullar açısından devrimci durumun şu veya bu ölçüde olduğunu tespit eden kimi gruplarla, devrimci durumdan, devrim hedefinden tümüyle uzaklaşmış reformist grupların pratiğinin birbirinden neredeyse **farksız** olmasının açıklaması da buradadır. “Devrimci durum” tespiti yapmalarına karşın, reformizm cephesinde yeralırlar. Çünkü devrimci çizgi ile reformist çizgi arasındaki ayrım, sadece teorik tespitlerde değil, bizzat pratiğin kendisinde gösterir kendisini. Ülkemizde devrimci bir durumun olduğunu söyleyen, devrimin objektif koşullarının esas olarak var olduğunu tespit eden herkesin yapacağı tek şey; barışçıl olmayan mücadeleyi temel olan politik çizgiyi izlemektir...

Sevgili okurlarımız, haftaya buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Objektif ve Subjektif -2

Devrimin subjektif koşullarını hazırlamak, ellerimizdedir ve görevimizdir

Okurlarımızı selamlayarak başlıyoruz sohbetimize.

Önceki sohbetimizde, konumuzun objektif şartlar bölümü üzerinde durmuştuk ağırlıklı olarak. Ancak sohbetimize, önceki bölümün bir özetiyle başlayalım. Objektif şartların özetini, Lenin'in yine bir başka sözüyle yapalım.

"Ancak 'aşağıdakilerin' eski tarzda yaşamak istemedikleri ve 'yukarıdakilerin' de eski tarzda yaşayamadıkları durumdur ki, ancak bu durumdadır ki, devrim başarıya ulaşabilir. Bu gerçeği başka gerçeği şöyle ifade edebiliriz: (Sömürüleni de sömüreni de etkileyen) bir ulusal buhran olmadan devrim imkansızdır." (Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı, syf. 91)

Bu, devrimin objektif şartlarıydı. Peki subjektif şartlar nedir?

Özlem: Marksist-Leninist anlamda, devrim **'yığınların bilinçli eyleminin ürünü'**dür. **Bunun şartı ise, yığınların örgütlülüğü ve öncü müfrezesinin** varlığıdır. Bunlar olmaksızın bir devrimden sözedilemez. İşte bunlar da, devrimin subjektif şartlarıdır. Subjektif şartlar, bir devrimin gerçekleşmesi için en az objektif şartlar kadar olmazsa olmaz önemdedir. Objektif şartlar hazır değilse, nasıl ki subjektif şartlar olsa dahi, devrimler başarıya ulaşamazsa, tersinden, objektif şartlar hazırken subjektif şartların yetersizliği koşullarında da tarihte bazı altüst oluşlar gerçekleşse de bunlar, bir ileri üretim tarzının inşasını gerçekleştirilemeyen "yarım devrimler" olarak kalmıştır genellikle.

Kemal: Mesela, Bedreddin öncülüğündeki harekette olduğu gibi, objektif koşulların yetersizliği koşullarında sosyalizme yakın bir anlayışı savunan hareketin başarısızlığı nesnel bir sonuçtur. Fransız kapitalizmi henüz serbest rekabetçi dönemde gelişim sürecini yaşamaktayken gündeme gelen Paris Komünü için de durum aynıdır. Proletarya devriminin nesnel şartları oluşmuş değildi. Subjektif şartlar var gibiydi ama objektif şartların oluşmamış ol-

ması, Komün'ün sürmesini zorlaştıran, hatta imkansızlaştıran bir nedendi... Bunun tersine olarak mesela Yunanistan örneği var. 2. Emperyalist paylaşım savaşı döneminin sonlarına doğru, devrimin objektif koşulları tamamen olgunlaşmış olmasına rağmen, subjektif faktörün yetersizliği nedeniyle devrim gerçekleştirilemedi. Subjektif faktörde belirleyici olan ise, öncü örgütün inisiyatifinin yetersizliğiydi. Evet, sen devam et Özlem.

Özlem: Hemen başta şunu netleştirmek istiyorum. Devrim için **gerekli şartlar** ile, devrimin **objektif şartları** kavramı birbirine karıştırılmamalıdır. Objektif şartları açmıştık başta. Gerekli şartları ise şöyle formüle edebiliriz: **Gerekli şartlar=Objektif şartlar artı subjektif şartlar.**

Anlaşılabileceği üzere, devrimci durum olsa da, subjektif şartların olmadığı durumlarda bir devrim gerçekleşemez. Kitlelerin tepkileri, hatta kendiliğinden eylemleri, ne kadar yaygın olursa olsun, o tepkileri, eylemleri tek bir hedefe, iktidar hedefine yöneltecek bir öncülük, yeni bir toplumun inşası için yol gösterecek bir kurmaylık söz konusu değilse, bu tepki ve eylemler, genellikle sonuçsuz kalır, bu tür kitle hareketleri parlayıp sönen yıldızlara benzerler, bir süre sonra, düzen çeşitli biçimlerde onları kontrol altına alabilir, yönünden saptırabilir. Bu nedenle bir devrimi gerçekleştirmek için **kitlelerin bilinç ve örgütlenme seviyelerinin** yeterli olması gerekir;

Örgütlenme seviyesinden ne anlayacağız peki; bu, kitlesel örgütlenme, askeri örgütlenme, politik örgütlenme gibi çeşitli boyutları içerir; ama bunların içinde belirleyici olanı, **politik** örgütlenmedir. Yani “proletaryanın öncü müfrezesi” olarak örgütlenen devrimci partidir.

Mazlum: Bu nokta önemli. Subjektif şartların olgunlaşması, yani başka deyişle, “*kitlelerin bilinç ve örgütlenme seviyesi*”nin yeterli düzeye gelmesi, **kitlelerin çoğunluğunun sosyalist bilinci kazanmasını** beklemek anlamına gelmez. Kimi reformist, revizyonist yaklaşımlar böyle değerlendirirler. Kapitalizmin egemen olduğu bir ülkede bunu sağlayabilmek imkansızdır ve dolayısıyla bu anlayışa sahip olmak, devrimi **mahşere kadar** ertelemekten başka bir şey değildir.

İşte bu noktada devreye, devrimci bir partinin önderliği, ihtilalci inisiyatifin rolü girer. Subjektif şartların hazırlanması, esas olarak onlarda somutlanır. Devrimci parti, yığınların somut taleplerinden yola çıkarak, onları burjuva partilerinin etkisinden kurtararak, devrim yoluna kanalize ederek iktidarı ele geçirecek bir süreci geliştirir.

Emperyalizm döneminde, devrimlerin maddi temeli, tüm dünyada genel olarak oluşmuştur; ancak, devrimler için, bunun tek tek ülkelerde **olgunlaşmış bir milli krize** dönüşmesi de şarttır.

Bizim gibi ülkelerde sürekli milli krizin (yani devrimci durumun) varlığın-

dan dolayı, toplumsal süreç, esas olarak bir devrim süreci olarak şekillenecektir. Fakat, yeni-sömürge ülkelerde bundan “*hemen devrimin arifesinde*” olduğu gibi bir sonuç da çıkarılmamalıdır (ki böyle düşünmenin devamı, hayal kırıklığıyla sonuçlanacak bir yakın devrim hayalciliğidir). Çünkü, milli kriz, sürekli ama, aynı zamanda olgunlaşmamış bir kriz durumundadır. Dolayısıyla klasik tanımlarda olduğu gibi, **toplumsal altüst oluş şeklinde** bir döneme denk düşmez. Bu durumu Mahir Çayan şöyle ifade etmektedir:

“Özetle söylersek, emperyalist hegemonya altındaki bütün geri bıraktılmış ülkelerde milli kriz, tam anlamı ile olgunlaşmış olmasa bile mevcuttur. Bu ise devrim durumunun sürekli olarak varolması, evrim ve devrim aşamalarının iç içe girmesi, bir başka deyişle silahlı eylemin objektif şartlarının mevcudiyeti demektir.” (Bütün Yazılar, syf. 364)

Evet, günümüzün hala Che Guevara dönemi olması da işte bu yüzdendir. Bu mevcudiyet, halen tüm kesinliğiyle sürmektedir çünkü. Emperyalist dönemde; ihtilalci inisiyatifin temel öznesi proletarya partisidir. *Proletarya partisi yığınları bilinçlendirip bir örgüt çatısı altında toparlayarak, devrimci mücadeleye içerisinde yönlendirir, devrimin rotasını belirler, kurmaylığını, öncülüğünü yapar.*

Subjektif şartlar meselesi, revizyonizmle, reformizmle, devrimci çizgi arasındaki en önemli ayırım noktalarından biri olagelmıştır.

Bu ayırım, Marksist-Leninist literatürde **determinizm** ve **volantirizm** kavramlarında karşılığını bulur. Bir önceki “iktidar perspektifi” başlıklı sohbetimizde de kısaca değinmiştik bu kavramlara hatırlarsanız. Kelime anlamı olarak **kendiliğindencilik** ve **iradecilik** olarak çevirebiliriz bu iki kavramı.

Determinizm, bir yanılla, “*tarihin tekerleği ileriye doğru dönüyor*”, *kapitalizmden sosyalizme geçiş, tarihsel olarak zorunludur* diyerek ihtilalci inisiyatifin rolünü yadsır. Diğer yandan ise, sosyalizme ancak kapitalizm gelişmesinin son sınırına vardığında geçilebileceğini iddia ederek, bulunduğu her ülkede, kapitalizmin ve burjuva demokrasisinin “**son sınırına kadar**” gelişmesi mücadelesini esas alır. Bu da esasında beklemekten ibarettir ve bu yüzden “**determinizm**” olarak adlandırılır zaten. Reformizm, revizyonizm, işte bu anlamda katıksız deterministtirler.

Kemal: Daha iyi anlaşılması açısından determinizme zemin oluşturan tarihsel gelişme mantığını da kısaca özetleyelim isterseniz...

Özlem: Marksizm, bilindiği gibi ekonomik gelişme yasalarını ortaya çıkarmıştır. Her toplumsal yapının, köleci, feodal, kapitalist, sosyalist düzenlerin kendilerine özgü **ekonomik gelişim yasaları** vardır. Ancak bir de bütün toplumlarda geçerli olan **genel ekonomik gelişim yasası** vardır. Ekonomik gelişim yasalarının niteliği bizim tartışma konumuz olan **objektif ve subjek-**

tif şartlar açısından önemlidir. “*Ekonomik gelişim yasaları, nesnel yasalardır. Bunlar insan iradesinden bağımsız olarak gerçekleşen ekonomik gelişme süreçlerini yansıtır... İnsanlar bu yasaları öğrenebilir ve toplum yararına kullanabilirler, ancak ekonomik yasaları ortadan kaldıramazlar.*”

Bütün toplumlarda geçerli olan **genel ekonomik gelişim yasası**, daha somut olarak “**üretim ilişkileri ile üreci güçler arasında zorunlu uyum yasası**” olarak ifade edilir. Bir toplumda, mevcut üretim ilişkileri üretici güçleri geliştirdiği sürece o toplumsal yapı devam eder. Üretim ilişkileri, üretici güçlerin gelişmesinin önünde engel olmaya başladığı andan itibaren ise, artık üretim ilişkileriyle üretici güçler arasında çelişki başlamış demektir. Bu çelişki, ancak mevcut üretim ilişkilerinin **daha ileri** bir üretim ilişkisine dönüşmesiyle veya dönüştürülmesiyle çözülecektir. Üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin pratikteki yansıması, **sınıf mücadelesi** dediğimiz olgudan başka bir şey değildir.

Üretim ilişkileri üretici güçlerin gelişmesinin önünde engel haline gelmişse, “uygunluk” bozulmuşsa, orada yeni ve kuşkusuz üretici güçleri geliştirecek daha ileri bir üretim tarzının gelişmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu tarihsel bir zorunluluktur.

Bilindiği gibi, idealizmin tarih açıklamasında iki özellik belirleyicidir: İdealizme göre, her şey ya, tanrının belirlediği gibi gerçekleşmektedir; dolayısıyla olan biten her şey tanrının eseridir. Ya da işte üstün insanlar, kahramanlar ortaya çıkmakta ve bunlar tarihin akışını, toplumların biçimini değiştirmektedirler. Böylece toplumsal gerçeklerin, tarihsel gelişmenin asıl dinamiklerinin üzeri kapatılmış, toplumsal gelişmelerin nedenlerine ilişkin pek çok şey bilinemez hale getirilmiş oluyor, insanlardan kaderlerine boyun eğmeleri isteniyordu.

Şimdi tekrar materyalizme döneceğim. Yukarıda belirttik ki, toplumların gelişimi, değişimi, tarihsel bir zorunluluktur. Peki materyalizm de **bu yasalara mı boyun eğmeyi öneriyor?** O zaman metafizik gibi yapmış olmaz mı?

Evet, *kapitalizmden sosyalizme geçiş, zaten tarihsel olarak zorunludur, bu anlamda ihtilallere gerek yoktur* diyerek ihtilalci inisiyatifin rolünü yadsıyan anlayış, aslında sonuçta idealist bir yaklaşıma varır.

Mazlum: Devrimci durumu oluşturan krizler konusunda bir ek yapmak istiyorum.

Devrimci durumun veya devrimin objektif şartlarının tanımlanmasında, sık sık **ekonomik ve politik** krizden sözedilir. Yanlış değildir, ancak bu da yanıltıcı olmamalı. Sosyal kriz de bunun bir parçasıdır. Sosyal kriz esas olarak egemen sınıflar ve emekçi sınıflar arasındaki uçurumun derinleşmesi, buna bağlı olarak çelişkilerin keskinleşmesidir. Bunun nesnel temeli ise yoksullaşmadır. Yani kitlelerin yaşamlarını eskisi gibi sürdürememeleri, eski sosyal

konumlarının gerilemesidir.

Bu üç kriz -ekonomik, politik ve sosyal- diyalektik olarak **birbiriyle kopmaz bir bütün oluşturur**, çoğu durumda zaten birbirlerini etkileyerek, birbirlerini derinleştirerek sürerler. Aralarına bir duvar çekilemez. Başta değinilmişti zaten. Devrimci durum meselesine bir **“süreç”** olarak bakılmalı diye. Bunun bir nedeni de krizlerin bu özelliği ve gelişim seyridir. Çünkü krizler, bazen patlamalar biçiminde gelişse de, o patlamayı hazırlayan uzun dönemlere yayılırlar. Bu anlamda devrimci durum da, **bir anda** ortaya çıkıp kaybolan bir şey değildir.

Kemal: Krizler açısından devrimci durumu şöyle de tanımlayabiliriz; bir ülkede sürekli varolan ekonomik bunalımın derinleşerek, ülke bazında **sosyal** ve **siyasal** alanda da ifadesini bulması, ekonomik-politik ve sosyal krizin **tek bir kriz halinde birleşerek** milli kriz (devrimci kriz) durumunun ortaya çıkmasıdır.

Ekonomik, politik krizin varlığı koşullarında, kitle eylemlerinin kendiliğinden yükseleceği düşünülür genellikle. Bunun da devrimci durumu olgunlaştıracacağı. Birincisi, devrimci durumun varlığı, kitle eylemleriyle özdeş değildir. Kitle eylemleri ortada yokken de devrimci durum varolabilir. Ki çoğunlukla da böyledir. İkincisi, her ekonomik, politik, sosyal kriz kitle eylemlerine yo-laçacak diye bir kural yoktur.

Bu krizler, mesela baskı ve yenilgi koşullarında **toplumsal dejenerasyonda** ifadesini bulabilir. Veya savaş gibi ortamlarda, egemen sınıflar kitlelerin bu açlık ve sefalete sessizce katlanmasını sağlayabilmektedir. Emperyalist paylaşım savaşları döneminde yaygın örnekleri görüldü bunun. Bugün de mesela “terör tehdidi” dedikleri demagojiyi aynı şekilde kullanıyor egemenler.

Yani kitlesel eylemlerin yokluğu sosyal krizin olmadığı anlamına gelmez. Sosyal kriz de, devrimci durum da kitle eylemlerinin olup olmamasıyla özdeşleştirilemez. Kitlelerin fiili tepkileri ekonomik, politik ve sosyal krizleri derinleştirir, ama sadece eylemlere bakarak bu krizlerin varlığına veya yokluğuna karar verilemez.

İkinci bir nokta ise, Lenin’in, Stalin’in devrimci duruma ilişkin açıklamalarını ele alırken, dönem farkını, ülkelerin koşullarının farkını gözönünde bulundurmaktır.

Lenin’in bu konudan sözettiği *"Sosyalizm ve Savaş"*, *"Sol komünizm"* adlı kitaplarında ortaya koyduğu devrimci durum tanımı, esas olarak **devrimci durumun en olgun haline** denk düşmektedir. Bu tanımlarda doğal olarak Sovyetik devrim süreci ve tarzının yansımaları da vardır. Çünkü Lenin için de esas olan, o koşullarda bir ayaklanmanın objektif ve subjektif şartlarını doğru tesbit edebilmektir. Önderliğin, başka deyimle, ihtilalci inisiyatifin nasıl

şekilleneceği de bu tesbitlere göre belirlenecektir çünkü.

Mazlum: Evet, yarı-sömürge, yeni-sömürge ülkelerde devrimci durum uzun süre olgunlaşmamış olarak varlığını sürdürür. Olgunlaşması, ancak devrimcilerin iradi müdahalesiyle mümkündür. Bu da, uzun süreli bir savaş içerisinde, iktidarı hedefleyen stratejinin hayata geçirilmesiyle sağlanır.

İkinci bunalım dönemi sömürge ülkelerinde *“yarı-feodal yapı, açlık ve sefaletin çok ileri boyutlarda olması, açık işgal, egemen sınıfların toplumsal-siyasal örgütlenmelerinin güçsüzlüğü...”* gibi nedenlerle günümüz yeni-sömürge ülkelerine göre devrimci durum daha olgundur. Bu nedenle kendiliğinden bölgesel ayaklanmalar devrim sürecinin gelişiminde önemli rol oynar.

Bizim gibi yeni-sömürge ülkelere gelince, gizli işgal, güçlü devlet örgütlenmesi, çarpık kapitalist gelişim, sürekli faşizm olgusu gibi nedenlerle kitlelerin tepkileri ve memnuniyetsizliği arasında varolan suni-denge kitle hareketlerinin kendiliğinden gelişiminin zayıf kalmasına neden olur. Sosyal çelişkiler derin olmasına rağmen bu, sınıf çatışmasına doğrudan yansımayaabilir. Dolayısıyla, milli krizin olgunlaşmasında devrimci müdahale belirleyici bir rol üstlenir. Bu müdahale **zor** temelinde olmak durumundadır. Devrimci durumun varlığı silahlı mücadelenin objektif şartını oluşturduğu gibi, sömürücü egemen sınıfın açık şiddete dayanan politikası, böyle bir mücadele biçimini geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Yani yine geldik Che Guevara dönemine değil mi...

Sovyet Devrimi de içinde olmak üzere, tüm dünya devrimlerine bakıldığında görürüz ki, devrimci durumun varlığı aşamasından olgunlaşması aşamasına geçişte, çeşitli düzeylerde bir iradi müdahalenin varlığı görülür. Bu müdahale, bizim gibi kendiliğinden kitle hareketlerinin cılız olduğu ülkelerde daha belirleyici bir önem taşır. Biraz önce de dediğimiz gibi, devrimci durumun varlığı silahlı eylemin objektif şartlarını oluşturur. Sorun, karşı-devrim güçlerinin nitelikleri ve her ülkenin kendine özgü koşullarıyla da bütünleşen silahlı mücadeleyi yürütecek bir örgüt, çalışma tarzı ve devrim anlayışını tespit ederek hayata geçirme sorunudur.

Özlem: Bu müdahalenin “zor”u içermesi, silahlı mücadele temelinde olması, elbette zorunludur. Ancak şunu da belirtmeliyiz ki, objektif şartlar hazırken, subjektif şartları hazırlamak üzere devrimci bir partinin sürece yapacağı müdahale, her ülkenin, hatta aynı ülkede yaşanan değişik devrim süreçlerinin kendine özgü karakterine göre çeşitli biçimler alır. Devrimci durum var diye, tek düze ve her an, her koşulda silaha başvurulur diye mekanik bir yaklaşım söz konusu değildir. Ancak elbette devrimci durumun var olduğu koşullarda, krizi ve devrimci durumu olgunlaştıracak süreç, bu mücadele biçimini temel almayı gerektirir ve iktidara giden yol reformlardan değil, dev-

rimci bir savaştan geçer.

Bu savaşın şekillenışı, zamanı, şiddeti ise; devrimci durumun olgunluk derecesi, çeşitli sınıfların konumları, kültürel-siyasal-ulusal özellikler, örgüt-lülüğün düzeyi gibi çok çeşitli etkenlere göre belirlenir.

Sorun şudur ki, ülkemizde mesela, Çarlık Rusyası'ndaki gibi devrimci du-rum şartlarında **silahlı mücadele dışında bir hazırlık** evresi yaşanması söz konusu değildir. Bizimle aynı koşulları paylaşan hiçbir ülkede de olmamıştır zaten. Ülkenin emperyalizmin işgali altında olması, devletin faşist niteliği, beraberinde şiddeti getirmektedir. Karşı-devrimci şiddetin karşısına devrimin şiddetini çıkarmamak, bunu örgütlememek, sınıflar mücadelesinin temel gö-revlerinden kaçmak demektir. "Che Guevara dönemi"nin bitip bitmediği tar-tışmasının özü de budur aslında. Devrimin objektif koşullarının mevcudiyetinde, silahlı mücadeleyi "**geleceğin sorunu**" olarak görmek, devrimi red-detmek, şiddete dayalı devrim yerine reformizmi, parlamentarizmi geçir-mektir.

Mazlum: Oportünizm ve revizyonizm, evrim ve devrim dönemlerini bir-birinden ayırıp, evrim dönemini kitlelerin bilinçlenme ve örgütlenme süreci, devrim dönemini ise yeterli bilinç ve örgütlenme seviyesine ulaşan kitlelerin bir ayaklanmayla iktidarı ele geçirme süreci olarak ele alır. Oysa bu iki dö-nem ülkemizde -ve bizim gibi ülkelerde içiçe geçmiştir. Peki bunun pratik anlamı nedir? Bunun pratikteki anlamı, her iki dönemin görevlerinin, örgüt ve mücadele biçimlerinin de içiçe geçmiş olmasıdır. İşte revizyonizm, oportünizm bir yanıyla da bundan uzak durmaya çalışmaktadır.

Bakin, Lenin, subjektif şartları anlatırken şunu belirtir: "... *bir devrimin olabilmesi için; ilk önce işçilerin çoğunluğunun (hiç değilse, bilinçlenmiş olan ve akli eren, siyasi bakımdan aktif işçilerin çoğunluğunun) devrimin gereğini tam olarak anlamış olmaları ve **devrim uğruna hayatlarını feda etmeye hazır olmaları gerekir...***" (Lenin, Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı)

"Devrim uğruna hayatlarını feda etmek" gibi tanımlamalar, reformizmin, revizyonizmin telaffuz etmediği, duymak da istemediği kavramlardır. Teori-lerinde politikalarında söz bile edilmiyor böyle şeylerden. Ama işte açık ki, devrimciliğin bu yanı da "**devrimin subjektif şartları**" arasındadır ve tüm di-ğer objektif, subjektif şartlarla birlikte bunlar olmaksızın, devrim de hayaldir. Bu yüzden Mao'dan Che'ye kadar birçok devrimci önder, objektif şartları el-bette gözardı etmezler ama bu yana da ısrarla dikkat çekerler.

Mao'nun bu konudaki sözlerinden biri var notlarımda, okuyayım: "*Savaş-ta zaferi ya da yenilgiyi, her iki tarafın askeri, siyasi, ekonomik ve coğrafi ko-şullarının, her iki tarafın yürüttüğü savaşın niteliğinin ve her birinin sahip olduğu uluslararası desteğin belirlediği doğrudur, ama zaferi yalnız bunlar*

belirlemez; bütün bunlar kendi başlarına ancak zafer ya da yenilgi olasılığını sağlarlar, ama belirleyici değildir. Belirleyici olabilmeleri için **öznel çaba**, yani **savaşın yönetilmesi ve sürdürülmesi, insanın savaştaki dinamik rolü gereklidir.**"

Che de "Askeri Yazılar"ında şöyle diyor: "Devrimci durumun bütünüyle olgunlaşmasını beklemek şart değildir. Çünkü yüreklilik, dövüşme, sevk ve kararlılık, çoğu kez eksik olan nesnel şartların yerini tutabilir. Ama asgari miktarda da olsa nesnel şartların varlığı gereklidir."

Burada tümüyle "subjektif" faktörü esas alan bir anlayış değil savunduğumuz. Devrimci parti, nesnel koşullar çerçevesinde hayata geçirir politikalarını. Bu nesnellik içinde; onu aşarak, onu değiştirerek sınıf mücadelesinin gelişimini doğru hedeflere yöneltebildiğinde toplumsal sürecin gelişimini hızlandırabilir ve yönlendirir.

Zaten bu nedenledir ki, devrimci bir parti, devrimci durumun olduğu, olgunlaştığı koşullarda, kitlelerin kendiliğinden ayağa kalkmasını beklemeyiz. Devrimci durumu olgunlaştırıcı, krizleri derinleştirici doğrultuda müdahalede bulunur. Bunu yapıp yapmamak, çeşitli siyasi hareketlerin devrimci olup olmadığını belirleyen bir öneme sahiptir. Çünkü bu durumlarda, reformist, revizyonist akımlarla devrimci örgütlerin tavrı birbirinden tamamen farklı olur.

Bu farkı yaratan da ihtilalci inisiyatifin rolüdür. Bu inisiyatif tüm statükoları darmadağın edip, devrimin yolunu açar, devrimci durumu olgunlaştırır. O yüzden de dünyanın bütün reformistleri, revizyonistleri, bu ihtilalci inisiyatife saldırırlar, "zamanı değil" teorileri yaparlar. Yani Che dönemi geçti denilmesi aslında pek de yeni değil. 80 öncesi de vardı böyle söylemler. Kimi, "*Che dönemi geçti*" der, kimisi "*daha o dönem gelmedi, daha evrim aşamasındayız, silahın zamanı değil*" der. İkisi de aynı kapıya çıkar. İkisi de fiilen devrimci durumun varlığını ve ihtilalci inisiyatifin rolünü reddetmekte birleşir.

Kemal: Şöyle bir özet yaparak sohbetimizi noktalayalım isterseniz. Devrimlerin objektif ve subjektif şartları şunlardır; **bir**, yönetenlerin eskisi gibi yönetememesi, **iki**, yönetilenlerin eskisi gibi yönetilmek istememesi, **üç**, kitlelerin bilinç ve örgütlenme düzeyinin yeterliliği... İlk ikisi objektif, üçüncüsü ise subjektif şartlar kapsamına giriyor. Zaman zaman söyleriz; ülkemiz devrime gebe diye. Bu objektif şartların, başka deyişle, devrimci durumun varlığı anlamına gelir. Görevimiz bu tarihsel doğumu yaptırmak, dünyaya bağımsız, demokratik, sosyalist bir ülke kazandırmaktır.

Sevgili okurlarımız, bir başka konuda devam etmek üzere, sohbetimizi burada noktalıyorum. Şimdilik hoşçakalın.

Konu: Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı -1

Emperyalizm öncesiyle emperyalizm dönemini karıştıranlar, ÜKKTH'yi doğru tanımlayamaz!

Yürüyüş okurlarına sevgi ve selamlarımızı sunuyorum öncelikle. Bu hafta yeni bir konuya başlıyoruz: Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı veya kısaca ÜKKTH... Sağdan sola, sınıflar mücadelesi arenasında yer alan hemen tüm güçlerin ağızından bugünlerde “Kürt sorununun çözümü” sözlerini duymak mümkün. Ama herkesin çözümden anladığı, çözüm derken empoze etmeye çalıştığı farklı. Oysa, bir ulusal sorun söz konusuysa, orada çözümün tek bir adı vardır. İşte o, Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı'ndan başka bir şey değildir.

ÜKKTH konusu gerçekten de birçok yönü olan, döneme ve ülkelerin koşullarına göre çok değişik aşama ve biçimleri içerebilen bir konudur. Bu anlamda da gerek geçmiş pratik içinde, gerekse de bugün, ÜKKTH konusunda birçok yanlışla, yanlışlığa tanık olunmuş ve olunmaktadır. Bütün bunları elimizden geldiği kadar ele almaya çalışacağız.

Ulusal sorunlar, giderek azalmaktaydı. Tarihsel evrimin bu yönde olması doğal olmalı. Fakat 1990'larla birlikte, özellikle çok uluslu SSCB, Yugoslavya gibi kimi devletlerin dağılmasıyla sorun yeniden güncelleşti. Bunun dışında Kürt sorunundan İrlanda, Bask sorununa kadar çeşitli sorunlar da zaten hep gündemdedi. Kuzey Irak'taki gelişmeler de ÜKKTH meselesini çok daha güncel ve ülkemiz için çok daha önem kazanan bir tartışma haline getirdi. Bazen düzenle uzlaşmaya ÜKKTH adı verilirken, bu çarpıtmalar emperyalizmle işbirliğini bile ÜKKTH adına meşrulaştırmaya kadar varmış durumda. Bu anlamda ÜKKTH'nin ne olup olmadığı, hangi “ulusal” talep ve politikaların bu çerçevede değerlendirilebileceği, hangilerinin hiçbir biçimde

ÜKKTH kapsamına girmeyeceği, gelişmeleri doğru yorumlayabilmek açısından son derece önemli. Ele alacağımız konu, okurlarımızın kafasında bunu az çok açıklığa kavuşturabilirse, sohbetimiz amacına ulaşmış olur. Evet, sohbetimize çoğunlukla yaptığımız gibi, konunun tanımsal çerçevesini çizerek devam edelim.

Özlem: ÜKKTH, **ulusun, hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın kendi kaderini tayin etmesi, siyasal bağımsızlık, devletini kurma dahil, ayrılma hakkına sahip olmasıdır.** Bu hak, ulusun kendisine aittir; hiç kimse bu hakkı ulusun elinden alma veya onun adına kullanma hakkına sahip değildir. Stalin bu hakkın tanımını şöyle yapar: *"Kendi Kaderini Tayin Hakkı şu anlama gelir: Kaderini kararlaştırma hakkına, yalnızca ulusun kendisi sahiptir, kimsenin ulusun yaşamına zorla karışmak, okullarını ve öbür kurumlarını yıkmak, alışkanlık ve öbür geleneklerini yoketme, dilini kullanmasını engelleme, haklarını kısıtlama hakkı yoktur."* (Marksizm ve Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu, Syf. 26)

Bu tanımsal çerçeveye ek olarak ÜKKTH'nin tarihsel boyutunu da özetleyeyim isterseniz. Ulusal sorun bilindiği gibi, kapitalizmin iki ayrı evresinde, yani serbest rekabetçi dönemde farklı, tekelci kapitalizm-emperyalizm döneminde farklı bir içeriğe sahiptir. Dolayısıyla ÜKKTH'nin şekillenışı de bu iki dönemde birbirinden farklıdır.

Sözünü ettiğimiz ilk dönemde –serbest rekabetçi kapitalizm dönemi–, ulusal sorun burjuva bir muhtevaya sahipken, emperyalist dönemde proleter bir muhteva kazanmıştır. İlk aşamada, feodalizmin yıkılışıyla kurulan ulusal devletlerde, ulusal sorunlar da genel olarak çözülmüştür. Bu dönemde ulusal sorunun muhtevası, genel olarak **burjuvazinin kendi pazarına sahip olması** temelinde çözülmüştür. Emperyalizm döneminde bu muhteva değişime uğramıştır doğal olarak.

Sermayenin, ulusal sınırlar dışına taşıdığı, *tek tek ulusal ekonomilerin yerini dünya ekonomik zincirinin halkalarının aldığı*, mali sermayenin egemen hale geldiği bu dönemde, elbette ÜKKTH'nin burjuva yorumu da geçmişte kalmıştır. Çünkü, bu dönemde ulusal baskının sosyal temeli de değişmiştir. Emperyalizm, ulusal baskının sosyal temeli haline gelmiş ve ÜKKTH da emperyalizmden kurtuluş sorunu haline dönüşmüştür. Sözümü şimdilik yine Stalin'den bir aktarmayla tamamlayayım. Stalin'in *"böylece ulusal sorun, ulusal boyunduruğa karşı savaş gibi özel bir sorun olmaktan çıkıyor, ulusların, sömürgelerin ve yarı sömürgelerin emperyalizmden kurtuluşu genel sorunu haline geliyor."* (Stalin, Aşk., Syf. 97) dediği sonuç işte bu süreçte ortaya çıkmıştır.

Kemal: Daha sonra yeniden döneceğiz ama Özlem arkadaşın belirttiği bu iki dönem açısından şunu söyleyebiliriz ki; bugün Barzaniler'in Talabani-

ler'in ABD'yle işbirliği içinde bir "devletleşme" süreci yaşamalarını ÜKKTH olarak adlandırmak, sorunun farklı boyutları bir yana, ÜKKTH'nin geçmiş dönemdeki burjuva içeriğine takılıp kalmaktır.

Devrimciler, iki dönem arasındaki farkı açık bir şekilde ortaya koymuşlardır. Emperyalizmle birlikte ÜKKTH, **ezilen ulusların emekçilerinin** emperyalist sömürgecilikten kurtuluşu ve bağımsız siyasi devletlerini kurma hakkı şeklinde devrimci bir muhteva kazanmıştır. Bu dönemde, ulusların **burjuva ulusal devletler biçiminde kurtuluşu, devrimci içerikten yoksun, biçimsel bir çözüm** halini almıştır. Nitekim öyle ki, günümüzde kimi ulusların "bağımsız devlet" kurması, Birleşmiş Milletler Kararı'yla gerçekleştirilmiştir. Bunlar burjuva devletlerdi elbette ve bu örneklerde söz konusu olan da ulusların kendi kaderini tayin etmesi değil, bu ulusların kaderini BM'nin (dolayısıyla emperyalizmin) tayin etmesiydi. Kuzey Irak'a nesnel olarak bakıldığında da görülecek olan budur ama, ÜKKTH'nin tarih içinde geçirdiği evrimi, kazandığı anlamı yok sayan yaklaşımlar, elbette ulusal sorunların gelişimlerini doğru değerlendiremeyeceklerdir.

Mazlum: Ulusal sorun konusunda kavranması gereken önemli yanlardan biri de şudur. Tarihsel süreçler ve olaylar, şablonlara hapsedilemez. "Somut koşulların somut tahlili" dediğimiz olgu bir yanıyla da bunu ifade eder zaten. Belli bir dönem için doğru olan bir anlayış, bir çözüm, başka bir dönemde doğru olmayabilir. Veya belli bir ülke için geçerli olan bir yöntem, politika, başka bir ülke için geçerli olmayabilir. Bu söylediklerimiz doğal olarak ulusal sorunda da geçerlidir. Dolayısıyla biz öncelikle sorunun çözümündeki en temel noktaları ortaya koymak durumundayız. Marksist-Leninistler, soruna **proletaryanın çıkarları temelinde** bakarlar. Temel nokta budur. Belli koşullar altında halkların devrim mücadelesinin aldığı biçime göre, halkların, proletaryanın çıkarlarına en uygun çözüm ne ise, doğru olan odur. Sorunları somut durumdan, zaman ve mekandan, tarihsel, toplumsal koşullardan soyutlayarak ele almak, bu soyutluk içinde formüller ve çözümler önermek, Marksist-Leninistler'in yöntemi değildir. "Ulusal sorun, hiç de kesin olarak **mutlak, değişmez bir şey değildir**. Mevcut rejimin dönüşümü genel sorununun bir parçası olduğu için, ulusal sorun tamamen toplumsal koşullar, ülkede kurulmuş olan iktidarın niteliği ve genel olarak toplumsal gelişmenin tüm seyri tarafından belirlenir." (Stalin, Agk. Syf. 87)

Bu nedenle, tekrar etmek gerekirse, ulusal sorun, tüm diğer koşullardan tecrit ederek değil, soyut haklar bakımından da değil, **proletaryanın devrim mücadelesinin çıkarları açısından** ele alınmalıdır.

Marksist-Leninistler, ulusal sorunu birinci sıraya koymazlar. Ulusal sorun, bağımsızlık, demokrasi, halkın devrimci iktidarının kurulması yanında "ikincil" bir sorundur. Bu bir **önem-önemsizlik** meselesi değildir. Çünkü onun kategorik olarak "ikincil" bir sorun olarak tanımlanması, onun önemini küçült-

mez. Kaldı ki, ulusal baskı, proletaryanın mücadelesinin, örgütlenmesinin gelişiminin ve enternasyonalist birliğinin önünde de bir engeldir. Proletaryanın mücadelesini geliştirmek, ulusal baskıya karşı mücadeleyi de zorunlu kılar.

Ulusal baskıya karşı olunması, Marksist-Leninistlerin ÜKKTH'ni -hangi sonuçları yaratırsa yaratsın- mutlak bir biçim olarak ele alacakları, her ulusal hareketi, her ulusal istemi, her ulusal ayrılma talebini destekleyecekleri anlamına gelmez.

Biraz önce de belirttik; sorun, tarihsel-toplumsal koşullardan soyutlanarak ele alınamaz; Marksist-Leninistler'in, ulusal soruna yaklaşımlarında şu iki olgu değişmez; **birincisi**; mevcut gerici boyunduruğa karşı olması, **ikincisi**; genel demokrasi mücadelesinin bir parçası olmasıdır. Emperyalizm ve proleter devrimler çağında, **demokrasi mücadelesinin özü, emperyalizme karşı olma, anti-emperyalist, anti-oligarşik devrimin gerçekleştirilmesidir.**

Niye böyledir, çünkü, emperyalizm çağında her baskının sosyal temeli emperyalizmdir. Emperyalizm burjuva demokrasisinin ilericiliğinin tarihsel olarak geride bırakılmasıdır; başka bir deyimle, **siyasi gericiliktir.** Bu nedenle demokrasiye karşıdır. Ulusal sorun ise her şeyden önce bir demokrasi sorunudur. O halde sonuç olarak şöyle özetleyebiliriz; bir ulusal mücadele ve talep, ancak **emperyalizme karşı olduğu, onu geriletliği** oranda genel demokrasi mücadelesinin bir parçası olur ve ancak bu koşulda Marksist-Leninistler tarafından desteklenir.

Kemal: Kuzey Irak'taki gelişmelere bu çerçevede bakmayanlar, Marksist-Leninist bakış açısına sahip değillerdir. Onların bakışı, milliyetçiliğin açtığı pencereden bir bakıştır. Marksist-Leninist bakış açısının ölçüleri yukarıdaki gibidir.

Biz Barzani'nin, Talabani'nin sosyalist olup olmamasına bakmıyoruz. Adlarının, programlarının cumhuriyetçi mi, sosyalist mi olduğuna da bakmıyoruz. Peki neye bakıyoruz?

Başta şunu belirtelim; somut koşulların somut tahlili dediğimiz olgu burada da söz konusudur. Bir ulusal hareketin **ilericiliği** veya **gericiliği**, farklı tarihsel, toplumsal koşullarda farklı kriterlerle ölçülmüştür. Kapitalizmin serbest rekabetçi döneminde bir ulusal hareketin –veya genel olarak bir hareketin– ilericiliği, gericiliği, o hareketin **demokratik, cumhuriyetçi** ya da **sosyalist** programa sahip olup olmaması, önderliğinin ilerici, demokrat olup olmaması gibi ölçülerle değerlendirilirdi. Emperyalizm aşamasında ise, bir ulusal hareketin ilerici veya gerici olmasının kriteri, temel olarak mevcut tarihsel koşullarda genel demokrasi mücadelesinin bir parçası olması, yani aynı muhtevada olmak üzere, siyasi gericiliğin sosyal temeli olan **emperyalizme karşı olması, onu zayıflatması, geriletmesidir.**

Eğer bugün Kuzey Irak'taki Kürt "ulusal" hareketlerinin politikalarını ÜKKTH içinde görmüyorsak, işte bunun içindir, ki buna tekrar geleceğiz. Mazlum arkadaş biraz önce ÜKKTH'nin tarih içindeki evrimini anlattı, bu arada ÜKKTH için mücadelenin amacını da somutlarsak iyi olur sanırım.

Özlem: ÜKKTH için mücadelede amaç, ulusların ezilmesine, baskı altında tutulmasına son vermek, ulusların bağımsız gelişiminin önünü açmak, uluslar arasındaki çatışmaların zeminini kaldırmaktır. Böylece, ulusların proleterlerinin güven ve eşitlik koşullarında gönüllü birliğinin temelleri sağlanmış olur.

Ulusal baskının olduğu koşullarda gerek ezen ulus emekçilerini, gerekse de ezilen ulus emekçilerini sınıfsal zemine çekmek daha da güçleşir. Ulusal baskının olduğu yerde, burjuvazinin 'milliyetçi' önyargıları körüklemesi, emekçileri kendi 'vatan' sloganının tuzağına düşürmesi daha mümkündür. Ulusal baskı ortamında vücut bulan 'milliyetçi' setler, proletaryanın kendi burjuvazisine karşı bağımsız sınıf politikasını yürütmesinin önündeki engellerdir. Ulusların emekçilerini ulusal çitlerle ayıran burjuva milliyetçiliği, "millilik" temelindeki demagojileriyle, emekçileri **kendi pazarı için** birbirlerine karşı savaşa sokar... Ulusal baskıya karşı mücadele ve ÜKKTH, işte bu ortamı yoketmenin, burjuvazinin proletaryayı "vatan" söylemiyle aldatmasını engellemenin de tek yoludur.

Çağımızın tek devrimci sınıfı olan proletaryanın emperyalizme karşı mücadelesini ilerleten, güçlendiren hareketler ileridir. Çünkü emperyalizmi gerçek anlamda ancak anti-emperyalist, anti-oligarşik devrimler zayıflatır, geriletir ve giderek ortadan kaldırır.

Mazlum: Ulusal hareketler, genelde demokrat ve ilerici bir öz taşımışlardır. Fakat bundan tüm ulusal hareketlerin bu niteliklere sahip olduğu-olacağı anlamı çıkmaz. Tersine, belirli durumlarda gerici bir konuma da düşebilirler. Bu, özellikle ufku milliyetçilikle sınırlı olan ulusal hareketleri bekleyen bir tehlikedir. Burada biz soruna yukarıdaki ölçümüzle, yani emperyalizmi geriletip geriletmediğiyle bakarız. Emperyalizmi güçlendiren ulusal hareketler, kağıt üzerinde "demokratik" bir programa, hatta sosyalist söylemlere bile sahip olsalar, bu, onların konumunu değiştirmez. Eğer emperyalizmi güçlendiriyorsa, o hareket desteklenemez. Marksist-Leninistler'in bu konudaki ölçüsü net ve tartışmasızdır. Bütün olarak, demokrasi güçlerini, halkları, proletaryanın davasını güçlendirip güçlendirmediği esastır. Bu anlamdadır ki, Lenin açık olarak şunu belirtiyordu: "*Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı dahil demokrasinin çeşitli istemleri mutlak şeyler değildir, bunlar, dünya demokratik hareketinin (bugün sosyalist hareketinin) tümünün bir parçasıdır. Bazı durumlarda, parçanın bütün ile çelişmesi mümkündür, o zaman parça atılır.*" (Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı, Syf. 184)

Devrimciler bu konuda her zaman net oldular. Şu veya bu hareketin güçlenmesi veya zayıflamasına göre ilkelerini, görüşlerini eğip bükmediler. Ulusal bir harekete “Doğu’nun MHP’si” demekten, “karşı-devrimci” demekten, ne yaparsa yapsın onu “mazur görmeye”, onun milliyetçiliğini savunmaya, Barzani işbirlikçiliğini bile “ÜKKTH adına” meşru görmeye uzanan çizgilerde ise, açık ki bir **ilke ve tutarlılık yoktur**. Bu tutumlara yön veren, ideolojik, politik ilkeler değil, ÜKKTH’ni yanlış yorumlamak veya pragmatik çıkarlardır.

Özlem: Belirttiğiniz bu noktaya ilişkin yani ulusal bir hareket hangi koşullarda, neden desteklenir, hangi koşullarda desteklenmez konusunda Haklıyız Kazanacağız’da anlayışımız özetlenmişti, isterseniz onu aktarayım bu noktada. Aktaracağım bölüm biraz uzun ama tüm arkadaşlarımız dikkatle, tekrar tekrar okumalı derim; çünkü çok iyi formüle edilmiş sorunun bu yanı.

“Yeni dönemde ulusal hareketin desteklenip-desteklenmemesi emperyalizme karşı tavrına bağlıdır. Çünkü demokrasi mücadelesi, her türden gericiliğin sosyal temelini oluşturan emperyalizmin boyunduruğuna karşı savaşım içinde bir anlam ifade etmektedir. Bu anlamda soruna demokrasinin çeşitli istemlerini mutlak öğeler olarak ele alıp, ‘biçimsel demokratizm’in gerçekleşip gerçekleşmemesi açısından yaklaşamaz.

*Marksist-Leninistler günümüzde herhangi bir harekete veya isteme karşı tavır belirlerken öncelikle şu soruyu sorarlar: **Emperyalizmi zayıflatıp, proletarya hareketini -bir başka deyişle dünya demokratik hareketini- güçlendiriyor mu? Bu soruya verilecek olumlu yanıt Marksist-Leninistler’in desteğini gündeme getirirken, olumsuzluk, bu desteğin verilmesinin temel koşulunu -anti-emperyalizm koşulunu- ortadan kaldıracaktır. Çağımızda ilericiiliğin temel kriteri budur. ‘Cumhuriyetçilik’, ‘demokratizm’ gibi öğeler, ancak **anti-emperyalizmi tamamlayıcı** olması anlamında değer kazanırlar. Anti-emperyalizmden yoksunluk, bu ‘demokratik’ öğeleri içi boş ve nesnel olarak gericiliğin hizmetine sokulmuş sözcükler haline getirecektir.”***

Kemal: Irak’a ve Kuzey Irak’a yönelik çarpıklıkların kaynağını da çok net gösteriyor değil mi bu alıntı? Demokrasiyle bağımsızlık arasındaki bağ koparıldığında, ulusal sorun ve ÜKKTH konusunda da doğru politikalar izlemek mümkün değildir. Irak işgal edilirken, Irak’ın demokratikleşmesinden söz etmek, veya Kuzey Irak Amerikan postalları altında çiğnenirken Kürtler’in kendi kaderini tayin hakkını kullandığından söz etmek saçmalığı, kaynağını işte buradan alıyor... Ama Irak’ta veya başka yerlerdeki ulusal hareketlerde emperyalizme karşı bir direniş söz konusu olursa, sorun farklı değerlendirilecektir.

Mazlum: Başta da dediğimiz gibi, konunun birçok yönü var.

Geçmişte bu konuda içine sık düşülen ve bu nedenle de çok tartışılan

yanlardan biri, herhangi bir ulusal hareketin “gelecekte gericileşme” ihtimali karşısında nasıl bir tutum takınılacağıydı. Bugün için çok güncel görünmese de bu konudaki tutumu ortaya koyalım önce yine de. Ulusal bir hareket, eğer ulusalcı zeminden sosyalizme doğru yönelmezse, o hareketin zaman içinde emperyalist sistemle yeniden bütünleşeceği dolayısıyla gericileşeceği kaçınılmazdır. Fakat, buna rağmen, bir ulusal hareketi sadece “gelecekte gericileşir” gerekçesiyle reddetmek, desteklememek, sosyal şoven bir tavrıdır. Bu, mevcut burjuva egemenliğini meşrulaştırmaktır.

Devrimciler, eğer mevcut durumda o hareket, emperyalizme karşı ise, emperyalizmi zayıflatıyorsa, onu desteklerler. Gelecekte gericileşmemesi için de ideolojik, politik mücadelelerini ayrıca yürütürler. Kaldı ki, ÜKKTH’nın gerçekleşmesi, o hareketi gericileşmekten kurtarmanın daha da mümkün hale gelmesini sağlar ki, bu nedenle de “gelecekte gericileşme ihtimali” desteklememe gerekçesi olamaz.

ÜKKTH, halklar için birçok bakımdan sürecin niteliğini değiştirir. ulusal baskıyı ortadan kaldırır, ulusun bağımsız gelişiminin önünü açar, burjuvazinin aldatmacalarını, sahtekârlıklarını açığa çıkarır, proletaryayı burjuva milliyetçi önyargılardan ve o ideolojiye hapsolmaktan kurtarır, emekçilerin kendi burjuvazisine karşı sınıf savaşını hızlandırır ve Marksist-Leninistler tüm bunlardan dolayı savunurlar ÜKKTH’nı. Ve tüm bunlar, gelecekteki gericileşme ihtimaline karşın, ezilen halkların, proletaryanın kazanım hanesine yazılır.

Fakat bugün ülkemiz, bölgemiz açısından çok daha çarpıcı bir olguyla karşı karşıyayız. “Ulusal” hareketlerin gelecekte gericileşip gericileşmemesi değil, alenen gericileşmiş bazı “ulusal hareketler”in desteklenip desteklenmemesi tartışılabilir.

Özlem: Gericici rol oynayan ulusal gelişmeleri ÜKKTH adına savunanlar, kendi savruluşlarını gizlemek için de devrimcileri her şeyi devrime ertelemek, ulusal sorunu her koşulda devrimle özdeşleştirmek gibi klişelerle eleştiriyorlar. Sorunu bu açılardan da ele alsak iyi olur sanırım.

Kemal: Evet, ezilenlerin iktidar mücadelesi sık sık söylediğimiz gibi, düz bir çizgide gelişmez. Bu mücadele çeşitli ara aşamaları, biçimleri de kapsar. ÜKKTH da, bunlardan biridir. Bu çerçevedeki bir mücadeleyi ve talebi bütünüyle yok saymak, reddetmek, Marksist-Leninist bir tespiti yanlış yorumlamak olur. “Emperyalizmle birlikte ulusal sorunun, proletarya devrimi genel sorununun bir parçası durumuna gelmiş olması”; ulusal sorunun proletarya devrimiyle **özdeşleştirilmesi** anlamına gelmez. Böyle bir özdeşleştirme, ÜKKTH’nı, **emekçilerin kendi kaderlerini tayin hakkına** indirgemek olur ki, bu da yanlıştır.

Fakat şunları da çok açık biçimde ortaya koymak durumundayız. En

başta; emperyalizmle birlikte, bir ulusun burjuvazinin önderliğinde kendi kaderini tayin etmesi, **devrimci içerikten yoksun** bir nitelik almıştır. Çünkü bu biçim, ulusun büyük çoğunluğunun yeni türden bir boyunduruk altına girmesini beraberinde getirmektedir. Ulusun emekçilerinin hem sınıfsal, ama daha önemlisi ulusal anlamda dahi gerçek kurtuluşunu sağlayamamaktadır. Gerçek kurtuluş, işte bu nedenle ancak ulusun ezilen, sömürülen sınıflarının, emperyalist boyunduruğa son verip kendi "ulusal" burjuvalarını da devirmesiyle gerçekleşebilmektedir.

Bu anlamda, diyebiliriz ki, ÜKKTH, emperyalizm döneminde, ulusun ezilen sömürülen kesimlerinin kendi devletini ve iktidarını kurmasıyla devrimci bir muhteva kazanmıştır. Bu muhtevadan uzaklaştığı ölçüde bir çözüm, kurtuluş olma özelliğinden de uzaklaşmaktadır. Özellikle de günümüz için artık diyebiliriz ki, burjuva, küçük-burjuva milliyetçiliğin halklara verebileceği tek şey, "*kendi ulusal bayrağı altında sömürülmek*"tir. Daha fazlasını veremez.

Mazlum: Daha fazlasını verecek olan devrimci bir halk iktidarındır. Ülke-miz açısından somut söylersek, Kürt ulusal sorununun çözümü, ne AB kriterlerinden, ne ABD çözümünden ne de salt dil serbestliğinden değil, ÜKKTH'dan geçer; ancak bu noktada asıl mesele **Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkını kullanabileceği koşulu** yaratmaktır. İşte bunu yaratacak olan da sadece **halkın devrimci iktidarı**'yla mümkündür. Biz işte bu anlamda halkın devrimci iktidarını hedeflemeyen her politikanın, önünde sonunda Kürt halkını düzene hapsedeceğini, ÜKKTH'ni gerçekleştiremeyeceğini söylüyoruz.

Kemal: Marksist-Leninistler açısından sorun nettir: Emekçilerin, ezilen halkların burjuvazinin "ulusal bayrağı" altında kazanacağı hiçbir şey yoktur. Böyle olduğu için de, ezilen uluslardan emekçilerin ulusal boyunduruktan kurtularak kendi proleter devletini kurması için savaşırlar. Stratejileri, politikaları, örgütlenme biçimleri bunu sağlamaya yöneliktir. Fakat yukarıda belirttiğimiz gibi, bundan, ÜKKTH'ni "*emekçilerin kendi kaderlerini tayin hakkı*" ile sınırlamak, bunun dışındaki çözüm ve mücadele biçimlerini reddetmek gibi bir anlayış da çıkmaz. Lenin bu konuda şu uyarıyı yapar: "*Ulusların kendi kaderini tayin etmesini reddedip, onun yerine emekçilerin kaderini tayin hakkını geçirmek çok yanlış olur. Sorunu bu yolla çözmeye kalkışmak, güçlükleri, milletlerin içindeki farklılaşmanın içerdiği zikzaklı yolu hesaba katmamak olur. Her millet, kendi kaderini tayin etmelidir. Bu, emekçilerin kaderini tayin hakkını da kolaylaştırır.*" (Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı Üzerine Bir Tartışma)

Biz farklı gelişmeleri, farklı koşulları gözardı etmiyoruz; ama ulusal sorunun nasıl çözülmeyeceğini ve nasıl çözüleceğini de açıkça ortaya koyuyoruz. Ve diyoruz ki, bırakın proletarya devriminin çıkarına olmayı, en genel anlamda halkların çıkarına olmayıp, açıkça halklara karşı bir muhteva içe-

ren politikaların, gelişmelerin KKTH adına meşrulaştırılmasına da izin verilemez. KKTH'ye ilişkin tartişmanın en güncel ve en önemli bölümü bugün için budur.

Sevgili arkadaşlar, şimdilik noktalıyoruz konumuzu. KKTH'ye yaklaşım, ezen ve ezilen ulus milliyetçiliğine yaklaşımı, çok uluslu devletlerde nasıl rgtlenileceğini, örgütlerin çalışma tarzını da belirler. Bu anlamda, sohbetimizin ikinci bölümünde ağırlıklı olarak ezen ulus milliyetçiliğiyle, ezilen ulus milliyetçiliğinin KKTH'ye bakış açısını, KKTH'nin kilit noktası olan "ayrılma hakkı"nın kullanılması konusundaki farklı yaklaşımları, Marksist-Leninstler'in neden "tek devlet"ten yana olduklarını ele alacağız... Haftaya görüşmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı -2

Birleşmek İçin Ayrılma Hakkını Savunuyoruz

Yürüyüş okurlarına merhaba diyoruz öncelikle!

Sohbetimizin bu bölümünde ÜKKTH'ye bağlı olarak ayrılma hakkının kullanılıp kullanılmaması ve nasıl kullanılacağı üzerinde duracak, örneklerle hangi politikaların ÜKKTH içinde değerlendirilebileceğine bakacağız. Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı'nı yani kısaca ÜKKTH'yi tanımlarken bu hakkın siyasi bağımsızlığı, ayrılma hakkını da içerdiğini özel olarak belirtmiştik. Çünkü bu hakları içermiyorsa, o gerçek anlamda ÜKKTH olmaz. Peki ayrılma hakkı ne demektir, pratikte ne anlama gelir? Şimdi bunu somutlayalım.

Mazlum: ÜKKTH konusunda en önemli tartışma konularından biri, bu hakkın **nasıl kullanılacağı** konusundadır. Sorunun bu yanı, milliyetçi bakış açısıyla Marksist-Leninist bakış açısını ve diğer oportünist yaklaşımları ayırdeden yanlardan biridir.

ÜKKTH, ayrılma zorunluluğu veya mutlak ayrılma anlamına mı gelir? ÜKKTH, hiçbir koşula bağlı olmaksızın, ulusun kendi kaderini tayin etmesidir; bu hakkın içinde bağımsız devletini kurması da tartışmasız olarak vardır. Ama, ulusun bu hakka sahip olması, ayrılmanın zorunluluğu, ayrılmanın mutlaklığı demek de değildir.

Nitekim Halk Anayasası Taslağı'nda sorunun ortaya konuluşunu hatırlayalım: *“Demokratik Halk Cumhuriyeti ulusların tek tek bağımsız devletlerini kurmalarından ziyade, ayrılma hakkı saklı kalmak üzere tek bir devlet çatısı altında birleşmelerinden yanadır. Halkların ortak malı olan doğal servetleri paylaşmak, **emperyalizmin karşısında** ekonomik, siyasal, askeri **birleşmiş bir güç** olmak, her iki halkın da çıkarınadır.”*

Burada Lenin'in yaptığı klasik benzetmeyi hatırlatayım. Lenin bu benzetmesinde ÜKKTH'nin içerdiği ayrılma hakkını, evliliklerdeki boşanma hakkına benzetir. **Boşanma hakkının** olması, nasıl ki boşanmanın zorunluluğu, boşanmanın mutlaka gerçekleşmesi anlamına gelmiyorsa, tam tersine evliliklerin gönüllü birliktelik temelinde yürümesinin zemini oluyorsa, ÜKTTH'de de böyledir. Ayrılma hakkı, gönüllü, eşit, iradi birliğin de zemini ve güvencesi olur.

Ayrılma hakkının varlığı, çeşitli uluslardan emekçilerin birbirlerine karşı güven duymasını sağlar ve bu anlamda da ortak devlet için uygun bir zemin yaratır. Ancak halkların özgür iradesiyle gerçekleşen bir birlik, burjuva milliyetçi önyargılardan arınmış, bütün ulusların emekçilerinin kardeşçe yaşayacakları bir birlik olur. Bu anlamda, ÜKKTH'nin içerdiği ayrılma hakkını, "**birleşmek için ayrılma**" olarak değerlendirmek de mümkündür. Ulusların zorla bir arada tutulmasının karşıtı, ulusların ayrılması değil, halkın kendi devrimci iktidarı altında gönüllü birlikteliğidir.

Marksist-Leninstler, soruna soyut anlamda bir hak çerçevesiyle değil, halkların çıkarları ve toplumsal mücadelenin o somut koşullardaki biçimlenişi açısından baktıkları için koşullara göre, ayrılma da savunulabilir, tek devlet çatısı da. Bunu belirleyen esas olarak iktidarın niteliğidir. Mesela, Çarlık Rusyası koşullarında ayrılmayı savunan, bu yönde propaganda yapan Bolşevikler, Çarlık devriliş, "halklar hapishanesi"nin duvarları yıkıldıktan, ülkede devrimci bir iktidar kurulduktan sonra, **ayrılmayı** değil, **birlikte**, Sovyet Devleti çatısı altında birlikte olmayı savunmuşlardır. Ayrılma hakkı yine tartışma konusu yapılmamış ve reddedilmemiştir; devrimci iktidar da bu hakkı tanımıştır. Fakat Bolşevikler tek devlet olma yönünde çalışmışlardır.

Ayrılma hakkını, mutlak ayrılma olarak anlayanlar, burjuva, küçük-burjuva **ulusalcı dar görüşlülük** içinde düşünenlerdir.

Biz, ulusların bir arada olmasına, ortak devletler kurmasına değil, ulusların zorla bir arada tutulmasına karşıyız. Bu anlamda söylesek,

ÜKKTH, aynı zamanda **ulusların güvene, tam eşitliğe dayanan gönüllü birliğinin nesnel temelini oluşturulmasıdır**. Özgürce olmayan bir birliktelik, halkların özgür iradesine dayanmayan bir ortak devlet, halkların gerçek birliğinin önünde engeldir. Bu anlamda ulusların birlikte yaşamasını savunurken, **halkların tam eşitliğine** dayanan gönüllü birliktelikleri zemininde savunuyoruz bunu. Bu, ÜKKTH'nin nasıl gerçekleşeceği noktasında belirleyici önemde bir ayrımdır.

Özlem: Burada, **halkların tam eşitliği** açısından tek, ortak devletin sahip olması gereken kuralları, anlayışı da kısaca belirtelim.

Halkın devrimci iktidarıyla yönetilen tek bir devlet içinde biraraya gelen uluslar ve ulusal azınlıklar, iktidarı ve yönetimini birlikte paylaşırlar. Halk Cumhuriyeti'ni oluşturan uluslar ve ulusal azınlıklar, ekonomik, politik, askeri, sosyal, kültürel her alanda ve her düzeyde **yönetimi paylaşmalıdırlar. Hiçbir ulus bu açıdan öncelikli ya da ikincil değildir**. Burada en önemli nokta şudur: Hiçbir ulus veya ulusal azınlık açısından sadece bir kısım hakların tanınmış olması yeterli değildir; dediğimiz gibi, tam hak eşitliği olmalıdır. İkincisi, bir ulusun haklarını kullanmasının *başka bir ulusun karar ve inisiyatifine bırakılması* da söz konusu olamaz böyle bir devlette. Zaten böyle bir şey olursa, orada ulusal

eşitsizlik sona ermemiş demektir, halkların birliği güvence altında değildir.

Kemal: Bunlar, tek devrimci devlet içinde birlikte olmanın koşulları. Ayrılma konusunun tam anlaşılması açısından şunu da ekleyelim. Ayrılma hakkını tanımakla, onu belirli bir somut durumda savunup savunmamak da aynı şeyler değildir. Herhangi bir ayrılığın açıkça karşı-devrimci bir rol oynayacağı, emperyalizmi güçlendirip ezilenleri zayıflatacağı koşullarda, halklar da, Marksist-Leninistler de o ayrılma hakkının kullanılmasına karşı çıkmalıdır. Belirttiğimiz bu koşullar (yani karşı-devrimci bir rol oynaması, emperyalizmi güçlendirmesi, ezilenleri zayıflatması) söz konusuysa, ayrılmaya karşı propaganda yapmak, ÜKKTH'nin ihlali anlamına gelmez. Bu durumda izlenecek politika, hatırlarsanız sohbetimizin ilk bölümünde Lenin'den bir alıntı yapmıştık. Özetle Lenin'in "*parça bütünle çeliştiğinde parça kesilip atılır*" anlayışına uygun olarak şekillendirilmek durumundadır.

Mazlum: Yalnız ben burada bir yanlış anlamaya mahal vermemek için şunu da eklemekte yarar görüyorum.

Marksist-Leninistler, ayrılmaya sadece "*karşı-devrimci bir rol oynayacağı*" durumlarda değil, ideolojik ve politik olarak, yani genel anlayışlarının gereği olarak da karşıdır. Marksist-Leninistler, halkların özgür iradesinin, karşılıklı güven ve eşitliğin üzerinde yükselecek **büyük devletlerden** yanadır. Peki ne için bundan yanayız? Hem dönemsel anlamda, emperyalizm karşısında ekonomik-siyasi-askeri-sosyal olarak daha güçlü olmak açısından, hem de proletaryanın bayrağında, "**Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşiniz**" yazılı olduğu için bundan yanayız.

Evet, bu son vurguladığımız noktadan da anlaşılacağı üzere, **ÜKKTH** ile **proletarya enternasyonalizmi** arasında doğrudan bir bağ vardır. ÜKKTH uğruna verilen mücadele, aynı zamanda proletarya enternasyonalizminin gerçekleşmesi için mücadeledir. Niye böyledir, çünkü, proletarya enternasyonalizminin maddi anlamda gerçekleşmesi, ulusların kaderlerini serbestçe tayin etmesinden geçer.

ÜKKTH'nı, mutlak olarak ayrılma biçiminde kavrayanlar, elbette proletarya enternasyonalizminin gerçekleşmesiyle ÜKKTH arasında bu bağı kuramazlar. Ama devrimcilerin bakış açısı şudur; komünizme ilerleyen süreç, toplumların tarihi evrimi açısından enternasyonalizmin gerçekleştiği bir seyir izleyeceğine göre, devrimciler, *halkların özgürleştiği, devrimci-sosyalist bir iktidarın kurulduğu, ulusal baskının kökünün kazındığı koşullarda*, tüm ulusların proleterlerinin büyük bir devlet içinde yoldaşça, kardeşçe birleşmesini hedefleyeceklerdir. Proletarya enternasyonalizminin gerçekleşmesi, burjuvazinin ördüğü ulusal çitlerin bilinçte ve pratikte, her düzeyde yıkılması, böyle bir hedefin gerçekleştirilmesini şart koşar. Bu büyük proleter devletin şekillenmesi, o tarihsel toplumsal koşullara göre farklı biçimler alabilir, bu biçimleri bu-

günden öngörebilmek gerekli de, mümkün de değil. Fakat önemli olan, aynı devlet çatısı içinde yer alan ulusların proletaryasının büyük bir devlet içinde birleşmesinin, tarihsel gelişime uygun bir adım olacaktır.

Bilindiği gibi ulus, kapitalizm ve burjuvaziyle birlikte ortaya çıkan tarihsel bir kavramdır ve belli tarihsel koşullarda da yok olacaktır. Büyük proleter devletler, işte insanlığı bölen ulusal, sınıfsal ayrımları ortadan kaldırarak **bu yokoluşun koşullarını** hazırlarlar. Bu anlamda büyük merkezi proleter devletler, **dünya sosyalist ulusunun** yaratılması doğrultusunda atılmış devrimci adımlardır aynı zamanda. Bu uzun vadeli hedef bir yana, **büyük merkezi proleter devletler**, *“iktisaden geri kalmış ulus emekçilerinin iktisadi, siyasi ve kültürel olarak geliştirilmesi, ulusların gerçek eşitliğinin gerçekleşmesi için”* de gereklidir.

Özlem: Benim buradan anladığım, tek devleti -elbette burada halkın devrimci iktidarı altındaki bir devletten sözediyorum- savunmanın bizim açımızdan iki nedeni var; birincisi emperyalizme karşı daha güçlü olmak, ikincisi ideolojik olarak da tüm dünya halklarını birleştirme amacı, kısacası komünizme ulaşacak, dünya sosyalist ulusunu yaratacak bir proletarya enter-nasyonalizmi anlayışı... Peki, bir de çok sık duyduğumuz, *“ezilen ulus devrimcilerinin birliği ezen ulus devrimcilerinin ayrılığı savunması”* anlayışını açsak; bu anlayış nedir, ne kadar yerindedir?

Kemal: Evet, iyi oldu, gerçekten çok sık sözedilir ve biraz da yanlış anlamda sözedilir. Bu anlayışı Lenin ortaya koymuştur. Polonya sorununa ilişkin olarak, ezen ulus Marksistleri'nin ayrılmaktan yana, ezilen ulus Marksistleri'nin ise birlikten yana ajitasyon yapmalarını önermiştir. Fakat işte tam burada biz, Leninizm'in bir doğma değil, eylem kılavuzu olduğu sözünü hatırlamalıyız.

ÜKKTH'nin farklı tarihsel-toplumsal koşullarda farklı şekillendiğini kavramayıp onu mekanik biçimde ele alanlar, Lenin'in bu görüşünü de mutlaklaştırmışlardır. Oysa, Polonya örneğini “ilkeleştirmek”, hem genel anlamda Leninizm'in özüne aykırıdır, hem de ulusal sorunun niteliğine. Oysa aynı Lenin, mesela başka bir ayrılık sorununda (İsveç sorununda) ezilen ulus Marksistleri'nin, yani İsveç Marksistleri'nin ayrılma yönünde oy kullanmalarını doğru gördüğünü belirtir. O halde, tekrar söylemiş olacağız ama zararı yok; Marksist-Leninistler somut koşullara göre, **proletaryanın yararına olan** politikayı savunmalıdırlar. Bu politika, ezilen ulus devrimcileri için **her koşulda birlik** yönünde çalışmak, propaganda yapmak olmayacağı gibi, ezen ulus devrimcileri için de, **her koşulda ayrılmayı** savunmak anlamına gelmez.

Ezilen ulus devrimcilerinin **birlik**, ezen ulus devrimcilerinin de **ayrılma hakkı** yönünde propaganda yapmaları, ezen ve ezilen uluslar arasında asgari bir güven yaratmak bakımından olumlu bir işlev görür, bu açıdan önemlidir. Ancak, birincisi, bu mutlaklaştırılmaz. İkincisi, bu, çok uluslu bir ülke-

de, çok uluslu devrimci örgütlenmelere uyarlanamaz. Hem ezen ulusun, hem ezilen ulusun devrimcilerini içinde barındıran Marksist-Leninist bir örgütün bu konudaki tavrı için, yukarıdaki formül uygulanamaz.

Mesela, ülkemizdeki reformistlerin, oportünistlerin bir kısmı kendilerini ve kendileriyle birlikte başkalarını da “Türk solu”, “Kürt solu” diye tasnif ettikleri için, tüm örgütlerin yukarıdaki formüle, yani –ezilen ulus devrimcileri **birliği**, ezen ulus devrimcileri **ayrılığı savunur**– uydurmaya çalışıyorlar. Peki bu örgüt, sadece ezen ulusun veya sadece ezilen ulusun örgütü değilse ne olacak?

İşte buna uygun bir şablonları olmadığı için, buna cevapları da yok. Olguları bütünden kopararak, sınıflar mücadelesinin ve emekçi sınıfların çıkarları dışında ele almak, bizi yanlış politikalara götürür. Ulusal haklar ve ulusal kurultuş için mücadele de sonuçta emperyalizmle halklar arasındaki mücadelenin bir parçasıysa, ona hangi açıdan bakmamız gerektiğini Lenin’in şu sözlerinde de bulabiliriz: “*Ulusal kültür adına ... bütün ulusların burjuvazisi, gerici iğrenç tertiplere girişmiş bulunmaktadır. Eğer konuyu Marksist olarak, yani sınıf savaşımı açısından ele alırsak; sloganları, ‘genel ilkeler’le değil, anlamsız beyanlarla, parlak sözlerle değil, sınıfların siyasal çıkarları ile karşılaştırarak ele alırsak...*” (Lenin, Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı, syf. 20)

İsterseniz Kuzey Irak’taki gelişmelerin ÜKKTH çerçevesinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini ele alalım bu noktada.

Mazlum: Evet, Kuzey Irak’taki Kürtler, ABD’nin Irak’a yönelik kuşatmayı başlattığı 1991’den Irak’ın işgaline kadar az çok “özerk” bir konumda oldular. Irak’ın işgaliyle birlikte de “**devletleşme**” yolunda belli bir mesafe katettiler.

Kimileri, bu gelişmenin ÜKKTH kapsamında görülmesi ve bu anlamda da desteklenmesi gerektiğine ikna etmeye çalışıyorlar bizi. Bunu savunanlar, sadece ülkemizdeki Kürt milliyetçileri değil. Tersine, bunu savunanlar arasında kendilerini sosyalist, komünist olarak adlandıran güçler var. Hatta, Barzani-Talabani işbirlikçiliğinin ÜKKTH kapsamında görülmesi gerektiğinin teorisini en çok da bunlar yapıyor.

SDP’lilerden iki örnek verelim. Metin Ayçiçek şöyle diyordu: “*Güneyli Kürtler **elbette kendi kaderlerini tayinde kendilerince** davranacaklardı; öyle davrandılar.*”

İkinci örnek olarak İrfan Cure, işin teorisini yapmakta bir adım daha ileri gidiyor: “*ÜKKTH’nın Kürtler tarafından nasıl kullanılacağı, bizzat Kürtler’in kendi bileceği bir iştir. ... Egemen ulusa mensup bir sosyalist, ezilen ve sömürge altında tutulan Kürt ulusunun kuracağı devletin karakterini tartışma konusu yapmaksızın onların bu hakkını savunur.*

Denebilir ki, bu devlet gerek bölgesel gerekse dünya çapındaki devrimci-demokrat mücadeleye katkı sağlamaz; hatta yakın gelecekte başa bela bile olabilir. Böyle bir olasılık var olsa bile, bir Türk sosyalisti asla ÜKKTH savun-

maktan vazgeçemez.”

İşbirlikçiliği “ÜKKTH” olarak gösterme teorisyenleri arasında EMEP’liler de var: “*Kuşkusuz hiç kimse Irak’ta Kürtler’in kendi kaderlerini kendi bildiklerince tayin etme haklarına tek bir laf edemez.*” (Mustafa Yalçiner)

Barzani, Talabani önderliğinde gelişen politikanın bir ulusun “kendi kaderini tayin etme hakkının kullanılması” olduğunda netler(!) anlaşılan. Sanki bu onlara göre hiç tartışılmaz bir şey gibi! Bakalım.

Cure burada bir çarpıtma yapıyor. Mesele, “*gelecekte gericileşmesi*” meselesi değil, sözü edilen oluşum, daha başından itibaren öyle. İkinci çarpıtması ise şu; diyor ki, bu devlet başa bela bile olsa, “*Türk sosyalisti asla ÜKKTH savunmaktan vazgeçemez.*” Vazgeçmiyor ki zaten. SDP’lilerin, Kürt milliyetçilerinin görmesi gereken şu; Barzani-Talabani işbirlikçi devletini eleştirmek, ÜKKTH’yi savunmaktan vazgeçmek değildir zaten.

Emek Barış Demokrasi Bloku’nun öteki bileşeni EMEP de **aynı noktadan** katılıyor SDP’lilere:

“*Kuşkusuz hiç kimse Irak’ta Kürtler’in kendi kaderlerini kendi bildiklerince tayin etme haklarına tek bir laf edemez.*” (Mustafa Yalçiner, 29 Nisan 2003, Yeniden Özgür Gündem)

Özlem: Şimdi ÜKKTH’yi tanımlarken ne demiştik; bir ulusun hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın, hiçbir baskı altında bulunmaksızın kendi kaderini tayin etmesi... Bu paralelde de devletini kurma, ayrılma hakkına sahip olması diye somutlamıştık.

Şimdi, Kuzey Irak’taki Kürt halkının hiçbir kısıtlamaya tabi olmadığını iddia etmek mümkün mü? Daha doğrusu ben şöyle sormanın daha uygun olacağını düşünüyorum: Akli başında, gözü gören kim, Kuzey Irak’taki Kürtler’in, onların örgütlenmelerinin “hiçbir kısıtlamaya tabi olmadığını”, hiçbir baskı altında olmadığını iddia edebilir?..

Hiç kimse!

Niye, çünkü zaten Kuzey Irak Amerikan işgali altında. Çünkü Kuzey Irak’taki Kürtler’in, Kürt milliyetçi hareketlerinin, attıkları her adım, ABD’nin iznine tabi. Ayrılma hakkı, yine ülkeyi işgal edenlerin iznine göre mümkün olur ya da olmaz. Nerede ulusun kendi kaderini tayin etmesi... Açıkça görülyüyor ki, Kuzey Irak Kürtleri’nin kaderini tayin eden başkalarıdır.

Birincisi, sadece bu nedenle bile, Kuzey Irak’taki gelişmeler ÜKKTH kapsamında görülemez. Bu anlamda da bir de bunun teorisini yapmaya kalkışanların bunu nasıl, hangi mantıkla yaptıklarını anlamakta zorlanıyorum gerçekten.

Mazlum: Elbette bu durumun teorisini yapanların hareket noktasının Marksizm-Leninizm olmadığı açık. İrfan Cure yukarıdaki aktardığım bölümün

devamında şöyle diyor mesela; “*Olabilir, şimdi günün modası olduğu için bazı Kürtler de Amerikan sever olabilirler. Ama onlara karşı ideolojik-siyasi mücadeleye, egemen ulusa mensup ve kendisini sosyalist olarak niteleyen insanların işi olamaz.*” Şimdi bir Marksist-Leninist böyle der mi, soruna Marksizm-Leninizm’in penceresinden bakan biri, ÜKKTH’yı böyle yorumlayabilir mi?

Kürt milliyetçiliğinin ABD’yle işbirliğini savunması bir yere kadar anlaşılabilir, fakat kendine komünist, sosyalist diyenlerinki elbette daha vahim bir sorunu göstermektedir. Pragmatizm, grup çıkarları, öyle baskındır ki, Marksist-Leninist teoriyi bile harcamaktan çekinmiyorlar. Ve üstelik “kraldan daha kralcı”lık deyimi vardır ya, o konuma da düşüyorlar. Çünkü, Kürt milliyetçiliği zaten ÜKKTH’nın artık geçerli olmadığını açıklamıştı çok önceleri.

Öcalan, daha İmralı sürecinin başlangıcında şunu savunmuştu: “*PKK ... ulusların kaderlerini tayin hakkı ilkesinin artık geçerliliğini yitirdiğini, bilimsel teknik değişiminin aslında 17. yüzyıldan beri gelişmenin ürünü olan ulusal-devlet anlayışını çözdüğünü, aynı sınırlar dahilinde demokrasiyi geliştirerek, sınırlara hiç dokunmadan geliştirilecek bir çözümün daha gerçekçi olduğunu görmeliydi. Kısaca, ‘70’ler programını bırakıp yeni bir programa ulaşmalıydı.*”

Öcalan’ın bu tespitine karşı ne SDP’lilerin, ne EMEP’lilerin “hayır ÜKKTH ilkesi geçerliliğini sürdürüyor” diye itiraz ettiklerini, bunu Kürt milliyetçi hareketle ittifak çizgisi açısından ideolojik bir tartışma konusu yaptıklarını duymadık, görmedik. Öcalan’ın bu teorisi, görmezden gelindi. (Emperyalizmi, burjuva demokrasisini meşrulaştıran, öven, sosyalizmi mahkum eden öteki teorileri gibi.) Ne zaman ki, Barzani-Talabani çizgisini “meşrulaştırma” ihtiyacı doğdu, o zaman ÜKKTH yeniden hatırlandı.

Kemal: Ezen ulus milliyetçiliğinin pratikte karşımıza çıkma biçimi şovenizmdir. Ki bunu sohbetimizin önümüzdeki hafta devam edeceğimiz bölümünde ele alacağız. Ezen ulus milliyetçiliği, son tahlilde kendi burjuvazisinin başka ulusları ezme siyasetini savunur. Burada ise, ezilen ulus milliyetçiliğinin emperyalizmle işbirliği yapmış bir şekilde karşımıza çıktığına tanık oluyoruz. Bu, nisbeten yeni bir olgudur. Tartışılmalı, tanımlanmalıdır; ama şu kesindir, ezilen ulus milliyetçiliğinin emperyalizmle işbirliğinin adı, ÜKKTH değildir. Ezen ulus milliyetçiliği, başka ulusların ezilmesine yeşil ışık yakarken, bu işbirlikçi ezilen ulus milliyetçiliği de başka halkların katledilmesine yeşil ışık yakıyor. O halde bu politikanın adlandırılması, değerlendirilmesi, ÜKKTH dışında olmak zorundadır.

Sevgili okurlarımız, haftaya ezen ulus ve ezilen ulus milliyetçiliğinin özelliklerini, çok uluslu bir ülkede ÜKKTH’ye bakış açısını ve ÜKKTH ışığında örgütlenme meselesini ele alacağız. Haftaya görüşmek üzere hoşçakalın.

Ortak Örgütlenme Ortak Mücadele Birlikte Kurtuluş!

**Konu: Ulusların Kendi
Kaderini Tayin Hakkı -3**

Merhaba sevgili okurlarımız. Kaldığımız yerden devam ediyoruz sohbetimize. Ulusal sorunu ve ÜKKTH'yi tartışırken, tartışma bizi hemen her seferinde **milliyetçiliğe** getirir. Ve bildiğimiz gibi, ulusal sorun kapsamında **iki tür milliyetçilik** vardır. Ezen ulus milliyetçiliği ve ezilen ulus milliyetçiliği. Sohbetimize bu iki milliyetçilik türünün ÜKKTH karşısındaki konumunu ele alarak devam edelim.

Mazlum: Her iki milliyetçiliğin karakteristik özelliklerini sıralayarak başlayayım ben. Ezen ulus milliyetçiliğinin karakteristik özellikleri, kendisi dışındaki tüm ulusları ve milliyetleri baskı altında tutması, ÜKKTH'yi reddetmesidir. Ezen ulus milliyetçiliği, kendi kaderini tayin hakkını, sadece kendi ulusuna tanır. Diğer uluslara ne bu hakkı, ne kendi ulusal kültürüne, kurumlarına sahip olma hakkını tanımaz. Ezen ulus milliyetçiliği, kendi burjuvazisinin **ilhakçı, hegemonyacı** siyasetinin savunucusudur; bu anlamda da, ilhak ve asimilasyondan yana olup, ırkçı ve gericidir.

Şovenizm, ezen ulus milliyetçiliğinin bir biçimidir. Ezen ulusun **üstünlüğü** düşüncesine dayanır. Ve kendisinin “üstün ırk” olarak diğer ulusları ezme, onlar üzerinde tahakküm kurmaya hakkı olduğunu düşünür. Yani ezen ulus milliyetçiliği, hangi kesim tarafından savunuluyor olursa olsun, burjuvazinin, halkları köleleştirme, asimile etme ve giderek yoketme düşüncesini içerir.

Ezen ulus milliyetçiliğinin asıl sahibi burjuvazi olmakla birlikte, bu düşünce, küçük-burjuva kesimlerde, hatta kendine “sol” diyen bazı kesimlerde de görülür. Egemen ulus milliyetçiliğinin sol içindeki yansımaları ise **sosyal şovenizm** olarak adlandırıyoruz.

Sosyal şovenizmin maddi zemini, proletarya saflarındaki küçük burjuva düşüncelerdir. Sosyal şovenizm de, ÜKKTH'ya, ulusun ayrılma, kendi devletini kurma hakkına karşıdır. Görünürde ÜKKTH'yi savunur; ama ayrılma ve bağımsız devletini kurma hakkı dışında! Bu anlamda sosyal şovenizm, ‘**ÜKKTH'nin ayrılma hakkı dışındaki her türlü yorumu**’ olarak da tanımlanabilir. Gıdasını egemen burjuva milliyetçiliğinden alır ve elbette son tah-

lilde kendi burjuvazisinin ulusları ezme siyasetini savunur.

Sosyal şovenizm, çoğunlukla devletin parçalanması, küçülmesi gibi kaygılarla karşı çıkar ayrılmaya. Ezilen ulusun “*kültürel-ulusal özerklikle*” yetinmesini ister. Ki mesela ülkemizdeki sosyal şovenler bunu bile fazla görüp, sadece **dil**'ini konuşmakla yetinmesini istemektedirler. Bu politikalarından dolayı da ezen ulus burjuvazisinin ulusal baskısının destekçisi durumundadırlar.

Egemen ulusun diğer uluslar üzerindeki baskı siyaseti, emperyalizm döneminde, doğal olarak emperyalizmin halkları sömürgeleştirmesinin parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla, sosyal şovenizm, emperyalizmin ve burjuvazinin ulusal baskı ve sömürgeleştirme, ilhak politikalarının proletarya saflarındaki destekçisidir. Yani bu anlamda da sosyal şovenizm, ne kadar sol görünümlü veya sosyalist sifatlara sahip olursa olsun, emperyalizmin ve burjuvazinin yedeğine düşmektir.

Bütün bu nedenlerle, Marksist-Leninistler, ezen ulus milliyetçiliğine karşı kararlı ve uzlaşmaz bir şekilde mücadele ederler. Bu mücadele verilmeden ÜKKTH savunulamaz zaten. Yani ezen ulus milliyetçiliğine açık ve net şekilde karşı çıkmayan, buna karşı mücadele etmeyen bir siyasi hareketin ÜKKTH'yi savunma iddiası inandırıcı ve tutarlı olmaz. Proletarya enternasyonalizmini savunmanın ilk koşullarından biri, ezen ulus milliyetçiliğine karşı mücadeledir.

Kemal: Ulusal sorunda mücadele edilmesi gereken tek milliyetçilik türü bu değil elbette. Milliyetçiliğin ikinci biçimi, **ezilen ulus milliyetçiliği** olarak çıkar karşımıza. Bunu da Özlem anlatsın bize.

Özlem: Mazlum arkadaşın yaptığı gibi, ezilen ulus milliyetçiliğinin karakteristik özellikleriyle başlayayım ben de. En başta sınıf bakış açısından yoksun olması gelir. Dolayısıyla, ezilen ulus milliyetçiliği, sadece ulusal baskının kaldırılmasını amaçlar, ÜKKTH'yi de sadece kendi ulusunun kurtuluşu olarak ele alır. Klasik anlamda ezilen ulus milliyetçiliği “kendi ulusal devletini” kurmayı hedefler. Bu noktada ezilen ulus milliyetçiliği açısından **devletin niteliği** değil, **biçimi** daha önemlidir. Niteliğini pek tartışmaz zaten. “**Ulusal devlet**” olmasıdır onun için esas olan.

Fakat burada hemen şunu da eklemeliyiz ki, bugün ezilen ulus milliyetçisi hareketlerin büyük çoğunluğu, bundan da uzaklaşmış, daha uzlaşmacı, emperyalizmin veya içinde buldukları çok uluslu devletin icazeti altındaki çözüm ve biçimlere yönelen bir milliyetçilik anlayışı öne çıkmıştır.

Ezilen ulus milliyetçiliği için, ÜKKTH, kendi **ulusal pazarına, ulusal kurumlarına** sahip olma anlamı taşıyordu esas olarak. Yani söz konusu olan burjuva içerikli bir kurtuluş ve çözümdü. ÜKKTH'yi de bu anlamda **mutlak**

ayrılık olarak anlıyorlardı. Fakat biraz önce belirttiğim nedenle, bugün bundan da zorunlu olarak uzaklaşmışlardır. Çünkü emperyalizm döneminde, **emperyalizmle açıkça çatışmaya girmeden**, ulusal pazarına sahip olmak da mümkün değildir.

Emperyalizm dönemiyle birlikte, burjuvazinin gericileşmesi, ulusal hareketlere önderlik misyonunu terketmesiyle, **ezilen ulus milliyetçiliği ağırlıklı olarak küçük-burjuvazinin tutumu olmuştur**. Küçük-burjuvazinin ulusal baskıya karşı geliştirdiği mücadele, ezilen ulus milliyetçiliğinin özelliklerini taşır. Bu mücadele, ya sosyalizme yönelir, ya milliyetçiliğin dar görüşlülüğü içinde kalır. Milliyetçiliğin sınırlılığı içinde kalan küçük-burjuvazi, dar ulusal baskı açısının sonucu olarak sınıfsal örgütlenmeyi değil, "salt" ulusal örgütlenmeyi savunur. ÜKKTH açısından da son tahlilde, "ayrı devlet"iyle kendi burjuvazisinin emekçiler üzerinde egemenliğini savunmuş olur.

Kemal: Ezilen ulus milliyetçiliği, ülkemizde de olduğu gibi, ayrı örgütlenme ve ayrı devlet stratejisini, kendi uluslarının "sömürge" olması teorisiyle gerekçelendirirler. Bunu da kısaca açalım istersen Mazlum.

Mazlum: Emperyalizmin yeni sömürgesi durumundaki ülkelerde, eğer çok uluslu bir yapı varsa, ulusal sorun, **sömürge-sömürgeci** ayrımı içinde ele alınamaz. Sorun, **ezen-ezilen ulus** çerçevesinde ele alınmalıdır. Sömürgecilik meselesi ayrı ve biraz daha farklı boyutları olan bir konudur. Ki, Türkiye solunda geçmişte çok tartışılmıştır. Ezilen ulus milliyetçiliği, Kürdistan'ın Türkiye'nin sömürgesi olduğunu savunmuştur. Bu konuda kısaca şunu belirtelim; **Emperyalizm döneminde, emperyalist sömürgeciliğin dışında bir sömürgecilik aramak yanlıştır**. Bu tartışmada Kürdistan'ın Türkiye'nin sömürgesi olduğunu savunanlar, klasik olarak Portekiz örneğini verirler. Kendisi de bir sömürge olan Portekiz'in Gine Bissau, Angola gibi sömürgelere sahip olması örneğiyle, emperyalizm döneminde sömürgecinin de sömürgesi olabileceğini kanıtlamaya çalışırlar. Dediğim gibi, uzun uzun girmeyeceğiz bu konuya, fakat verilen örnek yanlıştır. Çünkü Portekiz sömürgelerindeki ulusal kurtuluş mücadelesinin önderlerinden Amilcar Cabral'ın dediği gibi; **"Portekiz sömürgeciliği biçimseldir!"**

Sömürgecinin sömürgesi tesbitinin temel yanlışlarından biri, dönemin özelliklerini doğru kavrayamamaktır. Dolayısıyla sonuç olarak şunu diyebiliriz ki; iki uluslu yeni-sömürge bir ülkede, **iki halk da, emperyalizmin sömürsü altındadır**. Aralarındaki fark, ezilen ulusun ayrıca ulusal baskıya tabi tutulmasıdır.

Kemal: Evet, konunun çerçevesi özü itibarıyla bu. Ama birkaç noktayı daha eklemekte yarar var sanırım. Mevcut sosyo-ekonomik yapıyı daha somut görmek, hem ÜKKTH açısından, hem örgütlenmenin nasıl şekillenece-

ği açısından önemlidir.

Birincisi; ülkemizde, devlet çok ulusludur; fakat kapitalizm, emperyalizmin yeni-sömürgecilik ilişkileri içinde geliştirildiği için, **tek bir ekonomik pazar** oluşmuştur. Yani ezen ulusa ait bir pazar, ezilen ulusa ait **başka bir pazar** söz konusu değildir. İki ulusun ezilenleri, gerek işçi, gerek memur olsun, tüm emekçileri de, bu tek sosyal-ekonomik yapı içinde içiçe geçmiş durumdadırlar. **İkincisi,** yine bu sürecin bir sonucu olarak; ezilen ulusun egemen sınıfları, ezen ulusun egemen sınıflarıyla kaynaşarak, **oligarşinin içinde** yer almışlardır. Ezilen ulus burjuvazisi de kendi iç dinamiğiyle kapitalistleşen bir burjuvazi değildir. Zaten, feodal sınıfların dışında gelişen bir kapitalist sınıf da pek görülmez; çoğunluk itibarıyla, kapitalizmin yukarıdan aşağıya geliştirilmesi sürecinde geleneksel feodal sınıflardan dönüşerek kapitalistleşenlerden oluşur.

Böylelikle, **emperyalizm ve oligarşi,** ulusal baskının ekonomik-sosyal temeli haline gelirken, ezilen ulus egemen sınıfları da, oligarşi içinde yer almaları itibarıyla, **ulusal baskının sosyal temeli** konumundadırlar.

İşte bu tablo, ezilen ulusun ulusal kurtuluş mücadelesinin neden “ulusal burjuvazi” tarafından verilemeyeceğini de gösterir zaten. Yeni-sömürge durumundaki çok uluslu ülkelerde ezilen ulus açısından ulusal bir burjuvaziden söz edemeyiz. Ezilen ulusun egemen sınıfının amacı ve politikası da ulusal anlamda **kendi pazarına** sahip çıkma olarak şekillenmez. Aksine, ezilen ulus hakim sınıflarının temel isteği, emperyalizm ve oligarşi ile **daha fazla bütünleşmek** olmaktadır. Bu nedenle de bizim gibi ülkelerde, burjuva ya da burjuva-feodal önderlikli bir ezilen ulus hareketine rastlanmaz genellikle.

Dolayısıyla ulusal baskı esas olarak ezilen ulus işçi ve emekçileri için söz konusudur. Ve bu noktada da, ÜKKTH, bu ülkelerde **ezilen ulus işçi ve emekçilerinin kendi kaderlerini tayin hakkı** içeriğini kazanmıştır.

Özlem: Yani şu sonuç çıkıyor sanırım: Çok uluslu yeni-sömürgelelerde ulusal-baskının ekonomik sosyal temeli, **emperyalizm ve oligarşi** olduğu için, ÜKKTH, **emperyalizm ve oligarşinin** yıkılmasından geçer. ÜKKTH, ancak bu koşulla pratikleşebilir. Buna paralel olarak da, ezilen ulusun işçi ve emekçilerinin **ulusal ve sosyal kurtuluşu** aynı mücadele potasında içiçe geçmiştir.

Kemal: Evet, uygun bir özet oldu. Neden ulusal ve sosyal kurtuluşun aynı potada içiçe geçtiğine, ülkedeki çelişkiler açısından da bakmalıyız. Onu da sen tamamla.

Özlem: Dönemin temel ve baş çelişkilerinin niteliği, ulusal sorunun mücadeledeki yerini, ÜKKTH’ nin nasıl biçimleneceğini de belirler. Çağımızda yeni sömürge bir ülkede belli başlı çelişkiler şunlardır: 1- Emperyalizm ve

oligarşi bloku ile halklar arasındaki çelişki. (Bu çelişki egemen sınıf blokuy-la, **ezen ve ezilen ulusun** halkı arasındaki çelişkidir.) 2- Egemen sınıflar arası, oligarşi içi çelişkiler. 3- Ezilen ulus işçi ve emekçileriyle emperyalizm-oligarşi arasında, ulusal baskıdan ileri gelen çelişki.

Bu çelişkilerden, oligarşi ve emperyalizmle halklar arasındaki çelişki temel çelişkidir. Ezilen ulusun, ulusal baskıdan kurtulma, kendi kaderini tayin etme mücadelesi de bu çelişkinin çözümü mücadelesine tabidir. Bunun dışında ezilen ulusun, ulusal baskıdan ileri gelen çelişkisini birinci plana çıkarmak, somut durumu doğru kavrayamamaktır. Bu yanlışlık, pratikte **iki sonuç** doğurur: **bir**, mücadeleyi asıl hedefinden saptırır (anti-emperyalist, anti-oligarşik hedeften sapma), **iki**, mücadelenin dinamiklerini böler, güçleri dağıtır (ulus temelinde ayrı örgütlenme kaçınılmaz olarak buna yol açar).

Sohbetimizin ilk bölümünde de belirtildiği gibi, bu önemsenmemesi anlamına gelmez. Mesele şudur; aslında ulusal kurtuluş mücadelesi anti-emperyalist, anti-oligarşik bir muhtevada olması gerektiğinden dolayı, **sınıfsal** bir özellik kazanmıştır. Ezilen ulus milliyetçiliğinin dar görüşlülüğü, bunun görmezden gelinmesine yolaçmaktadır. Devrimcilerin çeşitli vesilelerle net olarak ortaya koydukları gibi; *“İki ulusun emekçi sınıfları aynı ekonomik-sosyal yapıda, aynı toplumsal formasyona sahiptirler, sınıfsal ve ulusal baskının sosyal temeli, aynı egemen sınıf bloğuyusa, bu ülkede ezilen ulusun kendi kaderini tayin etmesinin ayrı bir devrim olarak gerçekleşmesinin nesnel temeli yok demektir.”* Ve bundan, ezen ulus emekçileriyle ezilen ulus emekçilerinin birlikte mücadelesi, sınıfsal ve ulusal kurtuluşun birlikte gerçekleşmesi sonucu çıkar. Bundan, **sınıfsal kurtuluşun, ulusal kurtuluşu da sağlayacağı** sonucu çıkar.

Marksist-Leninistlerin ulusal sorunun çözümü için gösterdikleri devrimci çizgi, açıktır: Ezen ve ezilen ulus emekçi sınıflarının birlikte mücadeleyle emperyalizm-oligarşi blokunun iktidarını alaşağı etmeleri, sınıfsal kurtuluşu sağladığı gibi, **ulusal baskının sosyal temelini de ortadan kaldıracak** ve böylelikle ezilen ulus emekçilerinin kendi kaderlerini serbestçe tayin etmelerinin **nesnel koşulları yaratılacaktır**. Bu noktadan sonrası, ÜKKTH'nin nasıl kullanılacağıyla ilgilidir ki, bu noktada, ezilen ulus emekçileri, kaderini özgürce belirleme hakkını mücadelesiyle kazanmış durumda olacaktır.

Kemal: Ulusal ve sınıfsal kurtuluşun nesnel olarak birleşmesinin, bugün için anlamı, ulusal çelişkilerin sınıf bakışı içerisinde ele alınması ve örgütlenmesi gereğidir. Sadece sömürünün kaldırılması temelindeki bir çalışma, ulusal sorunu içermez. Bu anlamda Marksist-Leninistler, ulusun özgürlüğüne kavuşturulmasını da içeren bir programa sahiptirler. Küçük burjuva milliyetçileri ile Marksist-Leninistler arasındaki fark, ulusun özgürleşmesinin sınıfsal bir temelde ele alınmasında kendini gösterir.

Ulusal ve sosyal kurtuluşun içiçeliğinin politik sonucu, bu mücadelenin

ezilen ulus egemen sınıfları, toprak ağalarına, tefeci tüccarlara karşı verilmesini gerektirir. Böylelikle, küçük burjuva milliyetçiliğinin örttüğü sınıfsal ilişkiler açığa çıkarılabilir. Ezilen ulus halkı, burjuva milliyetçiliğin çeşitli tuzaklarına düşmekten kurtarılabilmiş olur.

Özellikle küçük-burjuva kesimlerin milliyetçiliğe kayışının, emekçilerin milliyetçi hareketlerin etkisine girmesinin önlenmesi, devrimci bakış açısının hakim kılınmasıyla mümkündür. Halkları milliyetler temelinde bölen, halklar arasındaki güveni, sınıfsal temelde birliği tahrip eden ideolojilere ve eylemlere karşı mücadele etmek bu anlamda devrimcilerin kaçınmaması gereken bir görevdir. Bu mücadelenin ana hedefi, -ulusal baskının varlığı koşullarında- ezen ulus milliyetçiliği ve onun sosyal-şoven, oportünist yansımalarıdır; fakat bunun yanısıra ezilen ulus milliyetçiliğinin olumsuzluklarına karşı ideolojik mücadele de aksatılmamak durumundadır.

Çok uluslu ve ezen-ezilen ayrımının olduğu bir ülkede, mücadele, hem ezen, hem ezilen ulusun sömürücü sınıflarını hedefleyen, her türden **feodal-burjuva** sömürüye karşı, **ulusal baskıya, ulusal aşağılanmaya, asimilasyona, jenosite** karşı bir muhtevada olacaktır. Yani, ulusal baskıya, ulusal aşağılanmaya, ulusal kültürün yok edilmesine, asimilasyona, jenosite karşı mücadele, oligarşi ve emperyalizme karşı mücadelenin bir parçası olarak ele alınmalıdır.

Buradan ortak veya ayrı örgütlenme sorununa geçelim diyorum.

Mazlum: Marksist-Leninistler, ÜKKTH'ye olduğu gibi, devrim öncesinde örgütlenme ve mücadele sorununa da sınıfsal temelde yaklaşırlar. Genel doğru olarak; ezilen ulusun bulunduğu bölgede mücadele ve örgütlenmeye, **ulusal ve sınıfsal** temelde eğilmek gerekir. Fakat bizim ülkemizde bundan daha farklı olarak iki ulusun yerleşim alanları olarak da içiçe geçmişliği vardır. Bu anlamda sadece belli bir bölge özelinde değil, ülke sathındaki örgütlenmede, ezen ve ezilen ulusun emekçilerini birleştirmek, hem ulusal, hem sınıfsal talepleri içeren bir mücadeleyi örgütlemek gerekir.

Elbette ki sorun, sadece bugün açısından biçimsel anlamda bir ortak örgütlülük içinde olmak değildir. Sorunu, iki halkın tam güvene dayanan birliğini yaratmak olarak ele almalıyız. Gelecekte tek merkezi devlet içinde birlikte olmanın koşullarını yaratmanın yolu da, bu güveni sağlamak, ezilen ulus sorununa sahip çıkmak, her türden milliyetçi düşünceye karşı mücadele etmek, sınıfsal bakış açısını egemen kılmaktan geçiyor.

Ezilen ulus milliyetçiliğinin ÜKKTH'ye salt ulusal açıdan yaklaşması, **sınıfsal bir örgütlenme yerine ulusal bir örgütlenmeye gitmesi**, çok uluslu bir ülkede, kaçınılmaz olarak emekçileri milliyetlere göre ayırır, sınıf dayanışması düşüncesini zayıflatır, işçilerin milliyetçi burjuva ideolojisinin kuyruğuna takılmasına daha elverişli bir ortam yaratmış olur. Ezilen ulus milliyetçili-

ği, ulusal baskıya karşı savaşımdan dolayı, demokratik bir yana sahiptir; ama bu, onun sınıf mücadelesi açısından, ezen ezilen bütün uluslardan emekçiler açısından verdiği zararları ortadan kaldırmaz veya bunları görmezden gelmeyi gerektirmez. Türkiye solunda ne yazık ki böyle bir algılama vardır. Ezilen ulus milliyetçiliğini eleştirmek, sanki ÜKKTH'ye karşı çıkmak, ezilen ulusun ulusal baskıya karşı milliyetçi temeldeki mücadelesini tümünden yadsımak gibi anlaşılmaktadır. Böyle anlaşılmasının sonucu olarak Türkiye solu, milliyetçilik karşısında gereken uyarı ve eleştirileri yapmamış, milliyetçiliğin olumsuzluklarının derinleşmesine neden olmuştur.

Marksist-Leninistlerin, çok uluslu devlet sınırları içindeki örgütlenme anlayışları da, ÜKKTH'nin kullanılması konusundaki anlayışlarına paralel olarak, **tek merkezli örgütlenmedir**. Marksist-Leninistler, en genel anlamda milliyetlere göre örgütlenmeye karşıdırlar. Emekçileri milliyetlere göre bölen örgütlenme anlayışı, en başta proletaryanın ideolojisine uygun değildir. İkinci olarak, tek merkezi bir iktidara karşı, milliyetler temelinde ayrı örgütlenmek, halkları merkezi otorite karşısında zayıflatan bir anlayıştır. *"Sözü geçen devleti birleştiren tüm ulusların tüm proleterleri, tek bir bölünmez proleter topluluk olarak örgütlenmelidirler. (...) Bizim ulusal sorun üzerindeki görüşümüz, (...) bir ve bölünmez proleter topluluk, tek parti[dir]."* (7) (Stalin, Marksizm ve Ulusal Sorun ve Sömürge Sorunu, syf. 85)

Özlem: Şunu da ben ekleyelim buraya. Tek merkezli örgütlenme, proletaryanın büyük proleter devletlerden yana olma anlayışına uygun olduğu, onun koşullarını hazırlayacağı gibi, somut durumda da iki halkın kurtuluş mücadelesinin zafere ulaşmasının en önemli güvencesidir. Halkları hem ulusal hem sınıfsal baskı altında tutan merkezi otorite, yani oligarşik iktidar yıkılmadan, ne ulusal, ne de sosyal kurtuluş gerçekleştiremeyeceğine göre, ortak örgütlenme, ortak mücadele ve ortak devrimci iktidar şarttır. En başta da dediğimiz gibi, ÜKKTH'nin uygulanması koşulu da zaten ancak böyle sağlanır.

Ayrı örgütlenmeyi önermek, halkların gücünü bölmenin ötesinde, iki ulustan emekçileri, milliyetler temelinde ayrıma tabi tuttuğundan, onları burjuva milliyetçi önyargıların etkisine sokmayı, sınıf bilincinin çarpıtılmasını, egemen sınıfların birbirlerine karşı kışkırtılabilmesini beraberinde getirir.

Kemal: Mücadele ve örgütlenme sorunu açısından biz iki ulusun, ezen ve ezilen ulusun emekçilerinin birlikte örgütlenip, birlikte mücadele etmesi gerektiğini söylüyoruz. Bunun böyle olmasını belirleyen, sadece bizim isteklerimiz, subjektif niyetlerimiz değildir. Bu mevcut nesnel koşulların, sosyo-ekonomik yapılanmanın bir sonucudur. Ezilen ulusun kendi kaderini tayin etmesinin, ezilen ulus emekçilerinin kendi kaderlerini tayin etmesi muhtevasını kazanmış olması, ezen ve ezilen ulus emekçi sınıflarının birlikte müca-

dele etmesinin de koşullarını yaratmış, bunu bir bakıma zorunlu kılmıştır.

Başka bir ifadeyle, **iki ulus emekçilerinin, aynı toplumsal formasyon içinde bulunmaları, tek merkezli örgütlenmenin de nesnel temelidir.** Halkların önündeki devrimci adım tekse, halklar temelde aynı toplumsal formasyon içinde bulunuyorlarsa ve aynı sosyal temelde yaygın bir içiçe geçmişlik de söz konusuysa, Marksist-Leninist açıdan ayrı örgütlenmeyi haklı, doğru gös-terecek bir gerekçe bulmak mümkün değildir.

Böyle bir tercih, Marksizm-Leninizmle değil, ancak küçük burjuva milli-yetçiliğiyle açıklanabilir. Ki bu noktada da Stalin şöyle diyor: *"İşçiler milliyet-lere göre örgütlensin -ne kadar ulus varsa, o kadar parti olsun. Bu plan, sos-yal-demokrasi [Marksist-Leninistler] tarafından kabul edilmemiştir. Pratik, belli bir devlet proleteryanının milliyetler bakımından örgütlenmesinin, sınıf dayanışması düşüncesinin yıkılmasından başka bir yere götürmediğini gös-termiştir."* (Agk., syf. 85)

Merkezi parti örgütlenmesi, ulusların varlığını, onların kendilerine özgü özelliklerini ve taleplerini yadsımaz. Zaten tersini düşünmek, iki ulusun hal-kının örgütlenmesini, tek bir halkın örgütlenmesine indirgemek olur ki, bu da sosyal şovenizmin bir biçimi olur. Birlikte mücadeleyi bu perspektifle ele al-mamak, mücadelenin ulusal yanını ihmal etmek ve sınıfsal alanda sınır-la-mak olacaktır. Merkezi örgütlenme, ezilen ulusun üzerindeki ulusal baskıyı, ulusun en sıradan talepleri de dahil, ulusun tüm istemlerini, bölgenin kendi-ne özgü özelliklerini içerecek bir yapıya sahip olmalıdır. Böylelikle, mücade-lede ezen ulus ve ezilen ulus emekçilerinin çelişkileri, belli bir bütünlük için-de ele alınmış olur.

Mazlum: Örgütlenme açısından belki bugün çok tartışılan bir konu ol-masa da şunu da bilgi açısından ekleyelim. Merkezi parti örgütlenmesini bu-nun dışında, mesela **federatif, seksiyon** gibi biçimlere uydurmaya çalışmak da Marksist-Leninistlerin anlayışı olamaz. Esasında seksiyon tarzı örgütlen-me, küçük-burjuvazinin kendi gücüne, teorisine güvensizliğinin ürünüdür. Seksiyon örgütlenme, merkezi örgütlenme içinde, kendi programına, merke-zî organlarına sahip, gerektiğinde bağımsız örgütlenmeye (ayrı örgüte) dö-nüşen bir örgütlenme biçimidir. Yani özünde bu biçim, ezen ve ezilen ulusun iki ayrı örgütlenmesinin **biçimsel olarak** birleştirilmesidir. Bu da, özünde **mil-liyetlere göre** örgütlenmedir. Merkezi örgütlenme, yalnızca biçimde gerçek-leşmiştir. Bu, devrimci parti anlayışına; **"bütün ulusların proleterlerinin, tek bir proleter topluluk olarak kaynaşması"** anlayışına uygun bir yakla-şım değildir.

Kaldı ki, seksiyon örgütlenme, **ayrı devrim öngörme düşüncesinin bir ürünü olduğu** için, iki uluslu yeni-sömürge ülke nesnel koşullarında geçerli değildir. İki uluslu ülke koşullarında, halkların kesin ve tam kurtuluşunu sağ-layacak, ulusal eşitsizliği giderecek ve merkezi bir devlet çatısı altında birleş-

tirecek örgütlenme biçimi, tek bir parti örgütlenmesidir.

Kemal: ÜKKTH başlıklı sohbetimizin üçüncü bölümüydü bu. Artık yavaş yavaş konumuzu sonlandıralım. Merkezi bir otorite var karşımızda. Çok uluslu bir ülkede, devrimcilerin çalışma tarzı ve örgütlenme anlayışı, ezen ve ezilen ulus emekçi sınıflarının ortak düşmanları olan **merkezi otoriteye** karşı birleştirecek, ulusal ve sosyal kurtuluşu çabuklaştıracak bir anlayışı içermelidir. Bu olmadan, ÜKKTH'nın bir anlamı yoktur.

Kuzey Irak'ta Kürt milliyetçiliğinin tavrıyla ilgili ülkemizdeki Kürt milliyetçi basında şöyle bir yazı okumuştum, diyordu ki; *“Güney Kürtleri... haklarını ABD yanında olunca alacaklarına inanmaktadırlar. ABD Kürtlere tekrar ihanet edebilir. Ama oradaki halkımız buna karar vermiştir. İyi bir sosyalist realiteyi kabul eder, halkın kararına saygılı olur.”*

Biz de hayır diyoruz. Tam tersine, iyi bir sosyalist, “realite” diye gericiliği, işbirlikçiliği meşrulaştırmaz. İyi bir sosyalist, nesnellığe teslim olmaz. İyi Marksist-Leninistler, mevcut devlet içindeki bütün –ezen ve ezilen– ulusların proleterlerine kendi çıkarlarını, ulusal ve sınıfsal kurtuluşlarının yolunu göstermek, onları milliyetçiliğin, küçük burjuva dar görüşlülüğüne karşı uyararak durumundadır.

Şunu bir kez daha vurguluyoruz. ÜKKTH, ancak emperyalizmin kovulduğu, oligarşinin iktidarının yıkıldığı koşullarda kullanılabilir. İkincisi; İki uluslu yeni-sömürgelerde, ezilen ulusun kendi kaderini tayin hakkını, merkezi bir devlet içinde kullanmasını savunmak, ÜKKTH'yi reddetmek veya ihlal etmek değildir. Böyle yorumlamak tamamen biçimsel bir bakış açısıdır. Marksist-Leninistlerin hareket noktaları, iki ulusun proletaryasının çıkarıdır. Soruna milliyetçiliğin dar penceresinden bakılmadığı, ulusal sorunun çözümü biçimsel kalıplara indirgenmediği ve halkların çıkarları temel alındığı noktada, birlikten yana olmanın doğru bir tavır olduğu da açıktır. Kısacası, Marksist-Leninistler, ortak örgütlenme, ortak mücadele içinde, birlikte kurtuluşu hedefliyorlar.

Evet sevgili Yürüyüş okurları, burada noktalıyoruz sohbetimizi. Başka bir konuda buluşmak üzere, şimdilik hoşçakalın.

Konu: Ortak Düşman ABD

Ortak düşmanı gösterebilmeli Ortak düşmana karşı birleştirebilmeliyiz!

Merhaba sevgili okurlarımız. Bir süredir gerek Haklar ve Özgürlükler Cephesi açıklamalarında, gerekse de dergimizde “ortak düşman Amerika’dır” vurgusu yapılıyor ısrarla. Bunu öne çıkarmak neden gerekli olmuştur? Bunun kavranması ve kavrandığı ölçüde de tüm sola, halka kavratılması önemlidir. Bugünkü sohbetimizde esas olarak işte bunu ele alacağız. “Ortak düşmanımız ABD’dir” tespitinin, bu tespiti geniş kitlelere ulaştırmanın neden gerekli olduğunu somutlayarak başlayalım sohbetimize.

Özlem: Çeşitli sol kesimler açısından bakıldığında, mücadele, uzunca bir süredir, rotasından saptırılmış, adeta hedefsiz bırakılmıştır. Mesela, kimileri bu mücadeleyi “insan hakları” meselesine hapsetmiştir. Kimileri, kendilerini, devrim mücadelesinin bir parçası olması gereken “hak ve özgürlükler mücadelesi”yle sınırlamış ve bunu da düzen içi, yasallık sınırları içinde vermeyi çizgi haline getirmişlerdir. Kimilerinin dilinden devrim, kimilerinin dilinden emperyalizm gibi, sınıflar mücadelesinin en temel kavramları yok olmuştur.

Daha önceki bazı yazılarımızda da vurgulandığı gibi, bu savrulmalar sonucunda, biz yeniden faşizmin ne olup olmadığını, ABD’nin veya Avrupa ülkelerinin birer emperyalist olduğunu anlatma zorunluluğuyla karşı karşıya kalmışızdır. Bugünkü ortak düşman Amerika’dır vurgusu da işte yine benzeri bir ihtiyacın sonucudur.

Sorunun teorik çerçevesini de şöyle çizebiliriz:

Baş çelişki, baş düşman, doğru tespit edilemezse, hiçbir şeyi yerli yerine oturtmak mümkün olmaz. Keza, bu tespitler doğru olmadığında, ilericilik, demokratlık, devrimcilik, vatanseverlik gibi tutum ve kavramları da doğru tanımlayamayız. Çünkü bu kavramlar, farklı dönemlerde, farklı ilişkiler ve çelişkiler içinde farklı şekillenirler. Bugün ilericilik olan, yarın gerici olabilir. İşte neyin

ilerici, neyin gerici olduğunu doğru tespit etmenin ilk şartı, yaşanan süreçteki temel ve baş çelişkileri, baş düşmanı doğru tespit edebilmektir.

Mesela, Amerikan emperyalizmini “dost” bir güç, “demokratik” bir güç olarak tespit eder ve politikalarını buna göre belirlerseniz, orada yapılacak demokrat, ilerici, vatansever tanımı farklı olur. Ama ABD’yi olduğu gibi, yani bir emperyalist olarak tespit ederseniz, o zaman bu tanımlar daha farklı olur. Politikalarınız, taktikleriniz de ona göre farklı şekillenir.

Mazlum: Ortak düşmanımızın Amerika olduğunu halk kitlelerine bıkmadan, usanmadan anlatmalıyız.

Özellikle şuna dikkat çekmek istiyorum; son dönemde giderek karşımıza daha sık çıkmaya başlayan linç saldırılarının, ırkçı saldırıların önünü kesmenin, en azından geniş kitlelerin bu politikanın aleti olmasını önlemenin yolu da bunu anlatabilmemizden geçiyor.

Çünkü şurası açık ki, bir güruh tavrı sergileyen o kitle içinde de ABD’ye ciddi tepkiler duyan kesimler var. Onlar, özel olarak PKK’nin ama daha genelde de “solun” ABD ve AB emperyalizmi tarafından korunduğunu, solun emperyalistlerin maşası olduğunu düşünüyorlar, öyle inandırılmışlar, bu nedenle de sola saldırdıklarında kendilerini aynı zamanda ABD’ye, AB’ye karşı çıkmış gibi hissediyorlar. İşte bizim bu oyunu bozmamız için de, anti-emperyalist niteliğimizi daha açık bir şekilde anlatmamız ve göstermemiz, onlara gerçek düşmanlarının, halkın ortak düşmanının kim olduğunu gösterebilmemiz gerekiyor.

Kemal: Bugün ülkemizin emperyalizmin sömürgesi olduğu reddedilemez durumda; reddedenler de bunu olgular üzerinden değil, ancak “*günü-müzde bağımsızlığın modası geçmiştir*”, “*hiçbir ülke birbirinden bağımsız değildir*”, “*ülkelerin içişleri diye bir şey kalmamıştır*” gibi demagojilere yaslanarak yapıyorlar.

Ekonomik, siyasal, askeri, her yönden nasıl bir bağımlılık içinde olduğu son gelişmeler içinde bir kez daha açığa çıktı. En açık olgulardan biri de şudur ki; topraklarımız, yıllardır Ortadoğu ülkelerine karşı bir saldırı üssü olarak kullanılıyor.

Artık emperyalizme bağımlılık, 1980 öncesiyile kıyaslandığında belli bir **aleniyet** kazanmıştır. Emperyalist temsilcilerin biri gidiyor, biri geliyor. Derгимizin diğer bölümlerinde de değinileceği gibi, ABD Büyükelçileri açıkça “iç politik faaliyetler” sürdürüyor. “Sömürge valisi” deyimini artık burjuva basında bile sık kullanılır oldu. Çıkarılacak yasaları, bütçemizi onlar belirliyor. Müdahaleleri yalnız ekonomik planda değil; demokrasıcılık oyununun sınırlarını da onlar çiziyor. Halka ne kadar hak ve özgürlük tanınacağını, kime **havuç**, kime **sopa** gösterileceğini onlar belirliyor.

Kısacası, ülkemizdeki sömürünün, tüm anti-demokratik uygulamaların, faşist terörün, yoksulluk ve sefaletin baş sorumlusu emperyalizmdir. Bu 1945'lerden beri böyledir. Dönem dönem oligarşinin kısmi özerk olarak nitelendirilebilecek davranışları, politikaları olsa da, o günden bugüne kadar, her alanda ülkemizin kaderi emperyalizm tarafından belirlenmiştir. 60 yılı aşkın bir süredir, ulusal egemenlik diye bir olgu söz konusu değildir. Yeni sömürge bir ülkede böyle bir olgu söz konusu da olamaz.

ABD için ülkemiz, yaklaşık yarım asırdır **"stratejik önemde"** bir ülke olarak tanımlanmaktadır. Bu önemin anlamı artık bellidir.

Bütün bu tablo esas olarak en geniş kitlelerin de şurasından, burasından gördüğü bir tablodur. Yukarıda da değinildiği gibi, bir bakıma emperyalizme bağımlılık eskiye göre daha alenidir. Ama bu noktada da halkta anti-emperyalist düşüncelerin ve pratiğin gelişmesini engellemek için farklı demagojilere, yöntemlere başvurulmaktadır.

Bizim bu yalanları, çarpıtmaları açığa çıkarıp kitleleri onların etkisinden kurtarmamız, ülkemizdeki devrimci mücadelenin gelişmesi açısından hayati önemdedir.

Bu tabloyu kitlelerin önüne koyup, kimin nerede, kimin yanında olduğunu açıkça ortaya koymaya zorlamalıyız. Linç güruhlarına, faşistlerin etkisi altındaki gençlere durduğu yeri gösterecek olan da, onları yönlendirenlerin işbirlikçi niteliğini teşhir edecek olan da bu politikayı her alanda geliştirmektedir. Ülkemizde solun "dış mihraklı" olduğu propagandası onyıllar boyunca durmaksızın işlenmiştir; bunun kitleler üzerindeki etkisini küçümsememeliyiz. ABD helikopterlerinin PKK'ye silah attığı veya Belçika'nın Fehriye Erdal'ı koruduğu üzerine burjuva basında çıkan yalan haberlerin üç beş değil, onlarca, yüzlerce olduğunu hatırlarsak, bu propagandanın nasıl ısrarlı bir şekilde sürdürüldüğü somutlaşır. Öte yandan, gerek AB'ci reformizmin, gerekse de Ortadoğu'da Amerikan müdahaleciliğini bazen açıktan, bazen dolaylı onaylayan Kürt milliyetçiliğinin tutumlarının da solu, ABD-AB emperyalizminin himayesinde gösteren propagandaya güç verdiğini, ortamı bu açıdan daha da bulanık hale getirdiğini de unutmamalıyız. İşte bu ortamda, ABD'nin tüm halkların, tüm emekçi kesimlerin ortak düşmanı olduğunu anlatmak, bu temelde bir pratik anti-emperyalist mücadele geliştirmek, karşı-devrimin onyıllardır sürdürdüğü propagandanın etkisini yıkmak, bu bulanıklığı dağıtmak açısından da gerekli, önemlidir.

Mazlum: Aslında siyasal güçler açısından emperyalizmin karşısında ta-kınılan tutum, bir yerde, **devasa bir ayna** gibidir. Herkesin gerçekliğini gösteren bir aynadır bu. Bizim yapmamız gereken işte bu aynayı meydana çıkarmak ve kitlelerin dikkatini bu aynaya çekmektir. O zaman tartışmayı, işbirlikçi güçlere karşı propagandayı da çok daha net, açık bir zeminde geliştirebiliriz; vatanseverliğin, ilericiliğin, demokratiğin, **olmazsa olmaz** koşulu,

emperyalizme karşı olmandır. Bu zeminde hem sağ işbirlikçi kesimleri, hem de solda anti-emperyalizmden yan izenleri teşhir etmiş, doğru bir çizgiye gelmeleri için demokrasi mücadelesinin çeşitli biçimleri vardır. Bu mücadele çok çeşitli örgütlenmeler içinde de sürdürülür. Halkı oluşturan sınıf ve katmanların bu konuda farklı tercihleri de olabilir. Ama demokrasiyi kazanmak için aynı zamanda anti-emperyalist olmak bir tercih meselesi değil, bir zorunluluktur. Anti-emperyalist olmayan, ABD'yi baş düşman, halkların ortak düşmanı kabul etmeyen, demokrasi mücadelesinde de tutarlı olamaz.

Bizim zellikle Avrupa emperyalizmi nezdinde anlatmaya, göstermeye çalıştığımız demokrasi mücadelesiyle bağımsızlık mücadelesinin birbirinden ayrı ele alınamayacağıdır. Amerikan emperyalizmi nezdinde aynı sorun söz konusudur. İşgal gibi bir olguyu görmezden gelip “**demokratik, federal Irak**” tanımları yapmak, siyasal açıdan aymazlık ve halklara karşı büyük bir aldatmacanın ortağı olmandır.

O zaman vatansersen, **demokratsan, önündeki görev bellidir**. İkisi için de asgari şart, emperyalizme bağımlılığa ve faşizme karşı olmandır. Bu yoksa, orada vatansverlik, demokratlık yoktur.

Özlem: Kim kimden yanadır, kim kime neden karşı olmalıdır? Bunları net olarak göstermek durumundayız. Demokratikleşmeyi savunmak adına Avrupa emperyalizmini göklere çıkarmak, onun ülkemizdeki tahakkümünü meşulaştırmak, demokrat veya ilerici bir davranış değildir. Kürt ulusal hakları adına, ülkemize ABD müdahalesini savunur bir pozisyonda olmanın da demokratlık, ilericilik içinde yeri olamaz. Bu politikalar, 1920'lerin başında, ülkemiz işgal altındayken mandacılığı isteyen politikalardan özünde çok da farklı değildir.

Hak ve özgürlükleri, Kürt ulusal haklarını savunacak, ama bunu ABD'den, AB'den isteyeceksin. ABD'nin bugün yeryüzünde neler yaptığını düşünen akıl ve izan sahibi biri, bunun **mantıklı** ve **ahlaki** olmadığını görmekte zorlanmaz.

Demokrasiyi isteyeceksin, ama **emperyalizme bağımlılığa** karşı olmayacaksın. Bağımsızlık isteyeceksin ama ülkemizde bizzat emperyalizm tarafından inşa edilmiş ve halen desteklenmekte olan faşizme karşı olmayacaksın. Bunlar mümkün değildir. Mümkün olmadığını en iyi bu politikaların savunucuları biliyor. Bu anlamda demokrasi istiyor görünüp bağımlılığa karşı olmayanlar, bağımsızlıktan yana görünüp faşizme karşı olmayanlar, emperyalizmin ve faşizmin dolaylı işbirlikçileri, dolaylı savunucularıdır demek yanlış değildir.

Biz “**ortak düşman Amerika'dır**” gerçeğini ne çıkarırken, tüm bu **arpık anlayışları da düzeltmiş**, sol adına bugüne kadar kitlelere verilen yanlış düşüncelerin yolaçtığı **tahribatı onarmış** olacağız.

Emperyalizmin bir ülkeye demokrasi götürdüğü görülmüş müdür? Em-

peryalizmin sömürge, yeni-sömürge bir halkı refaha kavuşturduğu görülmüş müdür? Bunlar çok somut tartışma konularıdır. Fakat biz ancak çok ısrarlı bir şekilde kitlelere gidersek, burjuva gündemlerin, günlük sıradanlıkların peşinde sürüklenmek yerine çok ısrarlı bir şekilde bu meseleleri halkın önüne koyarsak, o zaman kitle çalışmasından, devrimci propagandadan önemli sonuçlar almaya başlarız.

Kemal: Bu sonucu almak için siyasi arenada yer alan örgütlü güçlerin konumlarını netleştirmeye zorlamak da önemli gerçekten. Baş düşman ve dolayısıyla ortak düşmanımız Amerikan emperyalizmidir. Eğer egemen sınıflardan değilse, eğer bir işbirlikçi değilse, bu halkın tüm kesimleri ve tüm muhalif güçler açısından da böyle kabul edilmelidir. Baş düşman ve ortak düşmanımız Amerikan emperyalizmidir tespiti, kendisine Kemalistim diyenler için de, emperyalist dünya düzenine karşı olan islamcı kesimler için de geçerli olmalıdır.

Kemalizm'in en temel özelliklerinden biri bağımsızlıktan yana olması ve bu temelde emperyalizme tavır alışıydı. Kemalistim diyenler bugünkü tavırlarını, konumlarını bu ölçüye göre değerlendirmek durumundadırlar. Emperyalizme karşı **"ya istiklal ya ölüm"** diye bayrak kaldırmadan, bağımsızlığı yok eden emperyalizmin ülkemizdeki işbirlikçilerine açık savaş ilan etmeden anti-emperyalizmden de, Kemalizm'den de söz edilemez.

Kim gerçekten inanç özgürlüğünü savunuyor? Kim Kürt halkının gerçekten kurtuluşunu savunuyor? Kim ulusal onuru savunuyor? Bunlar soyut sözlerle anlaşılmaz. İşte **somut ölçü:** Halkların ortak düşmanına ne kadar karşısın?

İcazetçilik halkların ortak düşmanını farklı yere koydurur. Bakın mesela, bugünkü Saadet Partisi Genel Başkanı Recai Kutun Fazilet Partisi başkanırken, gazetecilerin laiklik, özgürlükler konusunda ne istiyorsunuz sorusuna **"ABD'de olduğu gibi istiyoruz"** diye cevap vermişti. İlginçtir, aynı tanım, kelimesi kelimesine Kürt milliyetçileri tarafından da yapıldı. Onlar da Kürt sorununun çözümünü **"ABD'deki eyalet sistemi gibi olabilir"** diye tanımlamışlardı.

Türkiye ve dünya halklarının **baş çelişkisi** emperyalizmle, özel olarak da Amerikan emperyalizmiyledir. O halde halktan yana olan, olduğunu ileri süren tüm güçlerin de baş çelişkisi aynı zemindedir.

Demokrasi mücadelesinin de, inanç özgürlüğü mücadelesinin de, ulusal mücadelenin de gelip dayandığı yer burasıdır. Demokrasi ve bağımsızlık, halkın iktidarı hedefinde somutlanmıştır. Bu hedefe ulaşmak için de **"Zincirin öncelikle koparılması gereken halkası"**, emperyalizme bağımlılık halkasıdır.

Mazlum: Emperyalizmin düzeniyle halkın sorunları ve talepleri bağdaşmaz. Çakışır görüldüğü dönem ve yerlerde de bunun geçici, izafi olduğunu

unutmamak gerekir. Emperyalizmin halkların sorunlarına ilişkin formülü şöyle özetlenebilir: “*Ya ben çözerim ya da hiç!*”

Ya dayatılan bu politikaya teslim olunur, ya da emperyalizme karşı bağımsızlık bayrağı açılır.

ABD emperyalizmi, bilindiği gibi, 1980’lerin sonlarından itibaren dünya çapında bir saldırıya geçmiştir. “**Ulusal Güvenlik Stratejisi**” gibi kararlarıyla, “**önleyici vuruş**” gibi politikalarıyla saldırısının zeminini olgunlaştırmış, ideolojik kültürel hamleleriyle saldırıyı çok yönlü olarak sürdürmüştür. Diğer emperyalistleri ve “uluslararası kurumları” kendisine yedeklemesi de bu saldırganlığın bir parçasıdır.

“*Ülkelerin artık içişleri diye bir şey yoktur*”, “*dünya global bir köydür*” gibi, ilk bakışta özellikle küçük-burjuva aydınlara oldukça **cazip** gelen düşünceler, emperyalist müdahalelerin ideolojik zeminini hazırlıyordu. Bu ideolojik etkinin nasıl geniş cepheli bir savaş yürütülerek genişletildiğini Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan’ın BM açılışında yaptığı resmi konuşmadaki şu sözlerinde de görebiliriz: Annan, bu konuşmasında “*ulusal sınırların artık ‘insani müdahale’nin önünde engel olamayacağını*” söylüyordu. Ne yazık ki, emperyalizmin memuru olmaktan başka bir özelliği olmayan BM Sekreteri’nin bu sözleri; kısa bir süre sonra, sol adına savunulan bir teoriye dönüşecek, emperyalizmin ülkelere “*insan hakları temelinde müdahale ettiği*” teorisi yapılacaktır. Görüyor musunuz solun çeşitli kesimlerin beyninin nasıl burjuvaziye açık hale geldiğini?!

ABD “**terörist ülkeler**”, “**teröre destek veren ülkeler**” tanımı yapmıştı. BM de bu politikaya “**Suç eğilimli devletler**” tanımıyla katıldı. **Peki suç neydi? Terör neydi?** Suç; ABD’nin çıkarlarına dokunmaktı. Terör, ABD’nin hükmüne boyun eğmemek için direnmektir.

ABD işte böylece kendisine boyun eğmeyen tüm ülkeleri “hedef” haline getirdi. Önünde diz çökmeyenleri bombalarla teslim almak, halklara ekonomik ambargolarla, tecrit politikalarıyla boyun eğdirmek için, gerekçeler yaratıldı. ABD Dışişleri Bakanlığı, ülkeleri çeşitli kategorilere ayırıp tehdit ediyordu. Bir grup ülkeler “şer eksenini” oluşturuyordu. Bir grup “teröre destek veren”lerdi. Mesela, bir grup ülkenin de ABD tarafından “ekonomik yaptırım”la tehdit edilmesinin gerekçesi “dinsel özgürlükleri ‘çok ciddi’ biçimde ihlal etmek”ti. ABD Dışişleri Bakanlığı bu gerekçeyle “*Çin, Afganistan, Burma, İran, Irak, Sırbistan ve Sudan’a, iktisadi yaptırım uygulanabileceğini*” açıklamıştı 1999’da.

Sorun, tüm ülkeleri, şu veya bu biçimde hizaya getirmektir. Gerekçe de herhangi bir şey olabilir. Burada asıl üzerinde durulacak mantık, ABD’nin kendini tüm ülkelerin, kurumların, ulusal ve uluslararası yasaların üstünde görmesidir. Clinton, Ecevit’le görüşmesinde “*Her isteyene bağımsız devlet hakkı verirsek, ulus devletler küçülür, bu küçülme ekonomik gelişmeye za-*

rar verir.” derken, işte bu zihniyeti gösteriyordu. Dünyanın neresinde, hangi halkın “bağımsız” yaşayacağını, hangi halkın sömürge kalacağını da ABD belirler! Hangi ülkenin hangi işbirlikçi uşağı tarafından yönetileceğine de o karar verecektir. Bu kararlarını yerine getirmeyenlere karşı tankla topla, işgalle harekete geçmeye hazırdır. Irak’lılara hem gökten bomba yağdırıp hem de “başınızdaki Saddam yönetimini değiştirin” diye sesleniyordu ABD.

ABD, “dünyanın babası”ydı. Verilecek olanı o verir, alınacak olanı o alır... İşte bundan dolayı ABD, dünya halkları için **baş düşmandır**. Bu saldırganlık, istisnasız tüm halklara yönelik olduğu için ABD **ortak düşmandır**.

Özlem: Ülkemizin yaşadığı koşulları, tüm milliyetlerden, inançlardan halkın ortak düşmanının ABD olduğunu anlatabilmenin yollarından biri de ülkemizdeki emperyalist işgali gösterebilmektir kanımca.

Kuşkusuz, birçok değişiklik söz konusudur. Emperyalizmin işgal biçiminde de bir değişiklik söz konusudur. Ama yine de özü farksızdır. Tekelleri, üsleriyle topraklarımızı işgal etmekte, ulusal onurumuzu ayaklar altına almaktadırlar. Her türlü zulmün kaynağı durumundadırlar. Ve bu tabloda “zulme karşıyız” diyen, “batı kültürüne karşıyız” diyen islamcılar, “bayrak, vatan” diyen “ulusalcılar”, emperyalizm işbirlikçiliğinin başını çekiyorlar. Çok çarpıcı bir tablodur gerçekten. Ve bu kesimlerin etkisi altındaki halk kitleleri, bilinçsiz olarak bu kesimlere verdikleri destekle, ABD’ye destek vermiş oluyorlar. ABD’nin ortak düşmanımız olduğunu gösterebilmenin ne kadar önemli olduğunu, bunu gösterebildiğimiz ölçüde siyasal tablonun nasıl değişebileceğini bu durum da gösteriyor sanırım.

Ki bir de şu var; o gün nasıl ki, Osmanlı sarayı ve Padişah Vahdettin ihanet içindeyse, halka işgal güçlerine boyun eğme çağrılarını yapıyor ve işgale karşı direnişe geçen subaylar hakkında ölüm fermanları çıkarıyorduyorsa, bugün ülkemizi yönetenler de aynısını yapıyor. Vahdettin bugünkü yöneticiler gibi aslında. Bugünküler bunu biraz daha inceltmiş yapıyorlar. *ABD stratejik müttefikimiz, BOP iyi bir şeydir, kimse ona karşı çıkmamasın* diyorlar. Karşı çıkanlar, anti-emperyalistler tutuklanıyor, baskıya uğruyor.

Mazlum: Tam bu noktada bir örnek aktarayım. Emperyalizmin işbirlikçisi Yunan kuvvetleri İzmir’i işgal ettiğinde Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi Efendi halkı mücadeleye çağırarak bir konuşma yapıyor. Şöyle diyor:

*"Saygıdeğer Denizlililer... Bugün sabahın erken saatlerinde İzmir Yunanlılarca işgal edilmiştir. ... Silahımız olmayabilir. Topsuz-tüfeksiz, sapan taşlarıyla da düşmanın karşısına çıkacağız... Bu kesin olarak kutsal bir cihattır. Sizlere vatanımızı düşmana teslim etmekten başka çare olmadığını söyleyenler, düşmanın tutsağı olanlardır... Bu durumda onların buyruk ve fetvaları aklen ve şeran caiz kabul edilebilir ve geçerli değildir. **Meşru olan özelliklikle vatan savunması** ve bağımsızlık uğruna savaştır. Korkmayınız... Üzül-*

meyiniz... Mftnz olarak kutsal savaş fetvasını veriyor ve sizlere duyuruyorum." (Yurt Ansiklopedisi, cilt-3, syf. 2141)

Dikkat çekmek istediğim; işbirlikçi yöneticilerin söylediklerinin geçerli kabul edilmemesine ilişkin vurgusu. İkinci nokta, asıl meşru olanın, ne padişah, ne başka bir şey, sadece vatan savunması ve bağımsızlık uğruna savaşın meşru olduğunu söylüyor. Düşman işgalcidir ve ona yardım eden herkes düşmandır.

O zaman mesela, Saltanatın ihaneti karşısında Osmanlı'ya bağlı komutanlar hiçbir şey yapmamışlardır. O günkü Osmanlı ordusu içinde kalındığı sürece işgale karşı çıkmak, kurtuluş mücadelesinde yer almak mümkün değildi. Ordu içinde olup da ulusal onurunu korumak isteyen, vatanının işgal edilmesine karşı çıkmak isteyen subay ve askerlerin yapacağı tek şey vardı; o da Osmanlı yönetiminin emri altından çıkmaktı. Nitekim bu gerçeği gören pek çok subay ve asker, silahlarıyla birlikte Osmanlı ordusundan kopup Kuveyi Milliye'yi oluşturdular.

Bunları şunun için anlatıyoruz; Nasıl ki, o günün koşullarında Osmanlı ordusu içinde kalarak vatani savunmak, bağımsızlık ve kurtuluş için savaşmak mümkün değil idiyse, bugünkü koşullarda da, işbirlikçi ordu içinde ulusal onura sahip çıkmak, bağımsızlığı savunmak mümkün değildir. Aynı şey, işbirlikçi iktidarları destekleyenler için de geçerlidir.

Özlem: Amerikan emperyalizminin dünya çapında uyguladığı politikalar pek gizli saklı operasyonlar durumunda değildir. Balkanlar'da, Kafkaslar'da, Ortadoğu'da, Orta Asya'da milliyetçiliği, farklı ulusal savaşları körükleyerek, Rusya, Yugoslavya gibi ülkeleri gten düşürüp parçalayarak, bölgeleri **"yutabileceği kk lokmalara"** ayırıyor. "Yeni Dünya Düzeni" ya da BOP, bütün bu adlandırmalar, her şeyin emperyalizmin çıkarlarına göre şekillenmesi anlamına geliyor.

Bu şekillendirmenin başını çeken ABD, **geçtiğimiz yüzyılda rastlanmadık kabalıkta ve açıklıkta**, ülkeleri, halkları tehdit etmektedir. Türkiye'yi yönetenlerle ilişkilerinde de defalarca tanık olundu buna. Alenen azarladı ve aşağıladılar. Bu, **imparatorluğun dilidir**. Amerika, tüm yeni-sömürgeleri için geçerli olduğu gibi, Türkiye'den klasik bir yeni-sömürge olmasının ötesinde, **eyaleti** olmasını istiyor ve bunu dayatıyor. Ülkelerin özgünlükleri, **"görece özerklik"** alanı emperyalist dayatmalar altında iyice daraltılıyor.

Bağımsızlığı savunan ve sağlayabilecek hiçbir düzen gücü, partisi yoktur. Ortak düşmanın Amerika olduğunu gösterirken, Amerika'ya karşı mücadelelenin de sadece devrimcilerin önderliğinde tutarlı, kararlı ve sonuç alıcı bir şekilde sürdürülebileceğini ortaya koymamız gerekir. AB'den demokrasi, ABD'den özgürlük bekleyenler, ülkemizde demokrasinin, bağımsızlığın, ulusal ve sosyal kurtuluşun öncüsü olamazlar.

Bütün dünya halklarının özgür iradesiyle kendi kaderini belirleme hakkı vardır. Bağımsızlığı ne emperyalizm verir, ne de halklar emperyalizme sığınarak özgürlüklerini kazanabilirler. Bu politikalar çıkmaz yoldur. Bu politikalar, halkların ortak düşmanı ABD'yi bir şekilde meşrulaştıran, ABD'yi güçlendirirken, halkları güçsüzleştiren politikalarıdır. ABD'nin dayattığı yeni politikalarda “*demokrasi, hukuk, benim çıkarlarımdır*” dayatması vardır. Dolayısıyla tüm ülkeler ve ülkemiz, halkımız bir tercihle karşı karşıyadır: ***Ya ABD'nin eyaleti olacağız, ya bağımsız bir ülke!***

Kemal: Sohbetimizi burada noktalayalım yavaş yavaş. Başta vurguladığımız noktayı hatırlatırsak, ABD'in ortak düşmanımız olduğunu her zeminde anlatmak, bunu propagandamızın, kitle çalışmamızın en önemli yanlarından biri olarak süreklileştirmek, anti-emperyalist mücadelenin sadece devrimciler tarafından tutarlı bir şekilde verildiğini gösterebilmek, bugünkü tartışmalar ve güncel görevlerimiz açısından son derece önemlidir.

Şunu da belirtelim bitirmeden önce. Solda, birlik, halkın birliği üzerine çok şey söylenir, siyasi hareketler, kitle örgütleri arasında çeşitli dönemlerde çok farklı biçimler alabilen birlikler yapılabilir kuşkusuz. Bunların en geniş kesimleri birleştirebilmesinin en önemli koşullarından biri, birliğin **anti-emperyalist, anti-faşist** ilkeler temelinde olmasıdır. Bugüne kadar solda en geniş birliği sağlayan ilkesel zemin, bu olmuştur.

İkincisi, halkın birliğini sağlayabileceğimiz en uygun ve en geniş zemin de bugün için özellikle **anti-emperyalist** zemindir. Şöyle bir baktığımızda, bugün farklı farklı düzen partilerinin etkisi altındaki halk kesimlerinin en öne çıkan ortak noktalarının “ABD ve AB'ye karşı olmak” olduğu görülür. Bugün dinci, ırkçı partilerin etkisinde olan kesimler de içinde olmak üzere, biz tüm halkı anti-emperyalist ve anti-oligarşik bir zeminde birleştirebiliriz. Çünkü halkın objektif olarak bu iki kesimle çelişkisi vardır. Bizim görevimiz bizzat çeşitli biçimlerde yaşadığı bu çelişkilerden hareketle, çelişkinin kaynağını yani düşmanını gösterebilmektir. Bunu görmesini engelleyen ırkçı, dinci, gerici, politik, ideolojik, kültürel perdeleri, onların gözlerinin önünden çekmektir.

Şovenizmin karşısına, AB'ciliğin karşısına, AKP'ciliğin karşısına her zeminde bunu çıkarmalıyız. Mazlum'un “ayna” benzetmesiyle vurguladığı gibi, kimin halktan yana, kimin halka karşı, kimin adaletten yana kimin adaletsizlikten yana olduğunu ortaya çıkaracak olan budur. Bu tartışma ve bu zeminde propaganda, karşı-devrimin devrimciler hakkındaki çarpıtma ve karalamalarını bertaraf edecektir.

Sevgili okurlarımız, haftaya başka bir konuda, başka bir sohbette buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

**Konu: DKÖ'ler ve
Demokratik Mücadele -1**

Kitlelerin örgütlenmeyi ve mücadeleyi öğrendiği yerler olarak DKÖ'ler...

Yürüyüş okurlarını selamlayarak başlıyoruz sohbetimize. Bu hafta Demokratik Kitle Örgütleri ve demokratik alanda mücadele konusunu ele alacağız.

Bugün demokratik kitle örgütleri, faşist terörün, linç saldırılarının baş hedeflerinden biri durumundadır. Bu, faşist terörün 12 Eylül öncesi pratiğinde de böyleydi, bugün de böyle. Aynı şekilde, resmi faşist terörün kitle örgütlerine baskısı, saldırısı da aralıksız sürüyor. Bazen de İkitelli'de, Bursa'da çok somut gördüğümüz gibi, sivili, resmisi birlikte saldırıyorlar.

Bu saldırıların amacı bellidir; demokratik kitle örgütlerini, asli görevlerini yerine getiremez hale getirmek, deyim yerindeyse, toplumsal mücadelenin bu önemli kanallarını kapatmaktır.

Demokratik kitle örgütleri, 12 Eylül'den bu yana sınıflar mücadelesinde üstlenmeleri gereken işlevlerinden oldukça uzaklaşmışlardır. Bu uzaklaşmanın çok çeşitli nedenleri vardır ama bunların arasında ikisi temeldir; birincisi, faşizmin baskıları, ikincisi, demokratik kitle örgütlerine yönelik çarpık, yanlış bakış açıları. Bu çarpık bakış açıları ise, esas olarak en genelde mücadeleye bakış açısındaki çarpıklıkların bir tezahürüdür.

Sonuçta bugün DKÖ'lerin işlevini yerine getirememesi söz konusudur. İşte bu anlamda, bu sohbetimizde, faşizmin saldırıları altında, ve faşizmin olduğu bir ülkede demokratik kitle örgütlerinin genel ve güncel görevlerini ele almakta yarar gördük. Bu görevler nelerdir, nasıl yerine getirilecek, bunları ortaya koymaya çalışacağız.

Mazlum: Öncelikle şunu tesbit edelim; Faşist teröre, ırkçı saldırılara karşı, kendimizi, kitleleri savunmak durumundayız. Bu mücadelede geri çekilmek, faşizme karşı mücadelenin doğasına aykırıdır. Geri çekilmek, faşizmin terörüne boyun eğmek demektir. Peki ne yapacağız? En başta yapılması gereken iş, faşist terörün karşısına kitleleri çıkarmak, kitleleri ırkçılığa, dinciliğe karşı aydınlatmak ve eğitmektir. Kitlelere gitmeyen, kitleleri örgütlemeyen bir

anlayış, bugün faşist teröre karşı gerektiği gibi mücadele edemez.

Demokratik alandaki mücadele ve bu alanın somuttaki ifadesi olarak da Demokratik Kitle Örgütleri, bu mücadelede en fazla yükü omuzlayacaktır.

Demokratik mücadele, düzenle ekonomik, demokratik, sosyal anlamda çelişkileri olan, bu anlamda da çıkarları devrimden yana olan tüm sınıf ve katmanları, ekonomik demokratik hak ve talepler uğruna mücadele içinde eğitilmesi, bilinçlendirilmesi ve iktidar mücadelesine kanalize edilmesi faaliyetidir. Demokratik Kitle Örgütleri de bu perspektifle yürütülen mücadelenin temel araçlarıdır. Demokratik mücadele ve DKÖ'ler, bu anlamda **sınıflar mücadelesinin bir okulu**, kitleleri devrime yöneltmenin kanallarıdır. DKÖ'lerin bunu yapabilmesi ise, elbette öncelikle güncel, somut mücadelelerin içinde olmasıyla mümkündür.

Kemal: Mesela bugün kitleleri faşizmin, ırkçılığın etkilerinden kurtarmak, en temel sorunlarımızdan biridir. Demokratik Kitle Örgütleri'nin önündeki en temel sorun da budur. Çünkü, bu engel aşılmadan, kitle mücadelesini geliştirmek de mümkün gözükmemektedir.

Bunun yolu ise, hiç kuşku yok ki, **kitle çalışmasından** geçecektir. Basın açıklamaları, mitingler, yapılabilir elbette, şu veya bu ölçüde bir yararları da olur; ama bir iki mitingle, gösteriyle, bu görevi yerine getiremeyiz. Bunu da herkes görmek zorundadır. Uzun süreye yayılmış bir propaganda ve aydınlatma faaliyeti sürdürülmek zorundadır.

Özlem: Kemal arkadaşın dediğini somutlayacak olursak: Tüm solun, ve buna paralel olarak tüm demokratik kitle örgütlerinin, kitleleri faşizmin, ırkçılığın etkilerinden kurtarmayı en temel sorunlarımızdan biri olarak kabul ettiğini ve bu doğrultuda da uzun süreye yayılmış bir propaganda ve aydınlatma faaliyeti sürdürdüğünü düşünün.

Aylarca süren bir çalışma... Milyonlarca, evet öyle on bin, yirmi bin değil, milyonlarca bildiri. Onbinlerce ev, fabrika, işyeri, kahvehane toplantıları, yüzbinlerce insanla konuşma... Ülke çapında bir seferberlik... Ortaya çok ciddi bir çalışma, büyük bir kampanya, ve elbette temel sorun açısından somut bir sonuç çıkacaktır.

Kitleleri aydınlatma faaliyeti, uzun süreli, sabırlı bir faaliyettir. Bunu bilmezden gelenler veya bilip de bu emeği, sabrı, kararlılığı göstermeyenler, kolay ve kısa yoldan sonuçlar bekleyecekler, bu sonuçlar gerçekleşmediğinde de kitleye inançsızlık geliştirecektir. Nitekim aslında yaşanan da bir yanıla budur.

Solda, faşist terörün resmi sivil biçimlerine karşı uzun vadeli, kapsamlı mücadele önerileri reddediliyor. Ama öte yandan aynı solda, yaygın bir umutsuzluk, moralsizlik de gözleniyor. Bence umutsuzluğun, moralsizliğin en önemli nedeni, yaptıklarından sonuç alamamak. Ama işin sırrı da burada.

Zaten sonuç alıcı bir Şey yapılmıyor ki! Trabzon’da başlayan linç saldırılarına karşı da, Şemdinli meselesinde de, sınır ötesi operasyon politikalarına karşı da, velhasıl hiçbir konuda uzun vadeli bir programda hemfikir olunup bu hayata geçirilemedi. GeiŐtirmeci, yasak savmacı işler yapılıyor, sonra da onlardan büyük sonuçlar bekleniyor. O kadar ki, bir basın açıklamasına olıgarŐının politikalarını “**caydırma**” gibi misyonlar yklenebiliyor.

Mazlum: Kendiliğindenci kitle hareketlerine abartılı yaklaşıp, proletaryanın kendiliğinden barikat savaşları vereceğı, genel grevle her Şeyi değıŐtireceğı hayalleri kuranlar, yanılığlarını tekrar tekrar görmelerine karşın, bu anlayış değıŐik biçimlerde kendini yeniden üretmektedir. Bu anlayışın özü aslında kitle kitle derken, gerçek anlamda bir **kitle çalışması yürütmekten kaçıştır**. Kitleleri sabırla örgütlemekten, adım adım büyük direnişleri hazırlamaktan kaçıştır. Kitleleri gerçek anlamda tahlil edemeyen, kitle mücadelesini geliştirmenin sabır ve emek gerektiren yolundan yürüyemeyen, **ya** kitlelerin kendiliğinden ayaklanacağı hayalini kurar **veya tam tersi** bir uca savrularak, kitlelerin hiçbir Şey yapamayacağı inansızlığına düşer. Bugün sol da bu savruluŐun özellikle ikinci biçimi, yani kitlelere inançsızlık, n plandadır. Oysa giderek daha sık karşımıza çıkan resmi ve sivil faşist teröre karşı ancak kitlelere inanarak, kitlelere dayanarak mücadele edebiliriz. İsterseniz biraz da bu somutluk üzerinden DK’lerin görevini ele alalım.

Kemal: Faşist terör karşısında kendimizi, meŐruluğumuza, kararlı, net bir politikaya dayanarak savunacağız. **Bursa Temel Haklar’a** yönelik faşist saldırı sırasında ortaya çıkan tablo bu açıdan solun tartışması, değervaldirilmesi gereken bir tablodur. Faşist güruh, saldırmıŐ, gitmiş, tekrar gelip saldırmıŐ ve **4 saat boyunca** dernek binasının önünde beklemiŐtir. Saldırı bu kadar uzun sürmesine rağmen kimse gelmiyor; ne siyasi hareketlerden, ne demokratik kitle örgütlerinden...

Demokratik işte böyle durumlarda tartışılır. Devrimcilik, böyle durumlarda kendini ortaya koyar. Birlik, dayanışma, böyle durumlarda somutlanır. Ama bunların da ötesinde, Bursa’daki sorun, faşist teröre karşı mücadelede ortaya çıkan kararsızlık ve zayıflıktır.

Bir demokratik kitle örgütünü “demokratik” yapan nedir? Demokratik kitle örgütünün “**demokratik**”liğı, en başta onun mücadelesinin içeriğinden ve mücadeledeki yerinden kaynaklanır. Dolayısıyla, haklar ve özgürlükler mücadelesinde mevcut olanları korumak için gereken direnişi göstermeyen, yeni kazanımlar için mücadele etmeyen, saldırıları püskürtecek bir kararlılık ve militanlık göstermeyen demokratik kitle rgt, taşıdığı sıfatın gereğini yerine getiremiyor demektir.

Ve bu noktada da, gerici sendikalar, meslek örgütleri, derneklerle, demokratik kitle örgütleri arasındaki fark da silikleŐmektedir.

İkitelli'ye yapılan saldırıyı da aynı şekilde kitle örgütlerinin gündemine aldığı söyleyemeyiz. Tam tersine bazı zeminlerde buna karşı da çıkılıyor.

Şimdi DTP'den TKP'ye Halkevlerine, çeşitli sendikalara kadar sonuçta faşist saldırıların hedefi olmuş başka kurumlar da var. Yarın daha başkaları da olacak.

Hiçbir demokratik kitle örgütü faşist terörün hedefinin dışında değildir. 12 Eylül öncesi faşist terörü hatırlayın; faşistlerin en sık yöneldikleri hedeflerden biri de CHP binaları ve CHP'lilerdi.... ÖDP'den EMEP'e, DİSK'den KESK'e tüm demokratik kurumlar, ÖDP'lisi, EMEP'lisi, DİSK'lisi, KESK'lisi tüm ileri-ci, demokrat çevreler hedef olacaktır.

Eğer bugün sendikalar, meslek örgütleri, faşist terörü, linç saldırılarını kendilerinin “doğrudan” bir sorunu saymıyorlarsa, yanılıyorlardır. Ölüm orucuna, F Tiplerine “*gündemimiz değil, emekçinin gündemi değil*” diyen anlayış, hükmünü hala sürdürüyor demektir.

Özlem: Şimdi faşist saldırılar, linç saldırıları karşısında özellikle sendikalar, odalar eleştirildiğinde, “*biz ne yapabiliriz ki, işte açıklama yapıyoruz*” gibi cevaplar veriyorlar. Bu cevap da aslında DKÖ'lere ilişkin bir çarpık bakış açısının, özellikle de 12 Eylül'den sonra gelişen bir çarpıklığın sonucudur. DKÖ'ler şu tür eylemler yaparlar, bu tür eylemler yapmazlar gibi, mekanik bir yaklaşım içinde olunamaz; esas olan eylemdeki hedef ve amaçtır. Bu mekanik ve geri anlayış, fabrika işgali gibi eylemleri meşru görmeyen bir sendikacılığı, militan mücadeleden uzak bir gençlik hareketini, polis saldırıları karşısında direniş göstermeyen bir demokratik kitle örgütü tarzını ortaya çıkarmıştır. Gerektiğinde bir sendika da, bir dergi bürosu da, keyfi bir polis saldırısına karşı barikatlar kurarak direnebilir. Bir meslek örgütü de, gerektiğinde sokaklarda çatışabilir. Faşist terör, linç saldırıları yaygınlaştıkça, her demokratik kitle örgütü kendini savunmak zorundadır. Kendini savunmanın onlarca biçimi, aracı olur kuşkusuz, bu, koşullara göre belirlenir, ama burada belirteceğimiz şudur ki, mücadele biçimlerine mekanik, statükocu yaklaşıldığı noktada, kendimizi savunmak güçleşir.

DKÖ'lerin işlevi, içinde yaşanan dönemin koşullarına, ihtiyaçlarına göre şekillenir. Bu işlev, ne yasalarla, ne de subjektif tercihlerle belirlenemez. Bu noktadaki tartışmalarda sık sık 12 Eylül öncesi DKÖ'lerin yapısı veya 1970 öncesi FKF'nin, DEV-GENÇ'in yapısı, mücadelesi örnek verilir. Hiçbir biçim mutlaklaştırılmaz; ama burada önemli olan şudur; sözü edilen örnekler, yaşadıkları dönemde mücadeleyi geliştiren, kitlelesleştiren, kitleleri politikleştiren bir rol oynayabilmişlerdir. Dolayısıyla burada örnek alınması gereken onların o zamana göre şekillenmiş bazı biçimsel yanları değil, onlara hayat veren anlayıştır.

Her koşulda geçerli bir DKÖ formülasyonu yoktur. Bu, olsa olsa şabloncu

bir yaklaşım olurdu. DKÖ, dönemin, kitlelerin, mücadelenin ihtiyaçlarına cevap verebilen bir anlayış içinde olmalıdır. Kitlelerin taleplerine cevap vermeyen, bağımsızlık, demokrasi mücadelesinde üzerine düşeni yapmayan, bu konuda kendi tabanını seferber edemeyen bir DKÖ anlayışı, yanlış bir anlayıştır.

Mazlum: Bu noktada DKÖ'lere nasıl bakmak gerektiği açısından birkaç ek yapayım.

Demokratik mücadelenin ve DKÖ'lerin nasıl biçimleneceği, en başta içinde bulunulan sürecin karakteristik özelliklerine, sonra siyasal iktidarın niteliğine ve başvurduğu yöntemlere göre belirlenir.

Ülkemiz solunda, gerek 12 Eylül yenilgisi, gerekse de sosyalist sistemin yıkılmasına bağlı olarak gelişen ideolojik bozgun, inkarcılık ve tasfiyeciliği de beraberinde getirdi bilindiği gibi. Devrimden örgüt konusuna kadar her alanda devrimci bakış açısının dışında yaklaşımlar geliştirildi. Sınıf mücadelesinin en temel kurallarının, Marksizm-Leninizmin en temel tezlerinin sorgulandığı bir ortamda, "demokratik mücadele" anlayışının ve DKÖ'lerdeki çalışma tarzının da bu tahrifattan payını alması kaçınılmazdı. Tahrifat ve tahribat, 1990'larda sivil toplumculuğun revaçta hale gelişiyle daha da büyüdü.

Mesela, geçmişte adeta Türk-İş'le özdeşleşen "**partiler üstü**" olma anlayışı, "*meslek örgütlerinde politika yapılamayacağı*" anlayışına dönüşmüş ve yönetiminde ilerici, devrimci, demokrat kesimlerin olduğu yerlerde bile savunulabilmiş, militanca mücadele anlayışının yerini, raporlar hazırlayan, açıklamalar yapan, devletle, hükümetlerle diyalogları esas alan bir anlayış almıştır.

DKÖ'leri kültürel kurumlara indirgemek veya "sivil toplumcu" anlayışın kalıplarına uydurmak, sık sık karşımıza çıkan anlayışlardır. Bu yeni şekillenmede mücadeleyi, örgütlenmeyi, devrimi geliştiren bir bakış açısı değil, kendi subjektif konumları, tercihleri ve düzen içi statükoları belirleyici olmuştur.

Demokratik mücadele ve demokratik kitle örgütleri, kitleleri **politikleştirmenin** en önemli araçlarından. Kitleler, örgütlenme deneyimini, mücadeleyle kazanma deneyimlerini, bunlar aracılığıyla görürler çoğunlukla. Köklü bir sınıf hareketi ve mücadele geleneğinin olmayışı, kadercilik anlayışının yaygınlığı ve bunun dincilikle birlikte daha da pekişmesi, geniş bir küçük-burjuva tabakasının varlığı ve bunun da ötesinde değişik kesimlerin de küçük-burjuva kültürü ve dünya görüşünün etkisi altında olmaları, ülkemizdeki demokratik mücadele ve örgütlenmenin önemini, gereğini daha da arttırır.

DKÖ'ler, kitlelere örgütlenmeyi, mücadele etmeyi öğretecek yerlerdir. Kitlelerin daha büyük hedefler için mücadeleye atılmasını sağlayacak zeminlerdir. Bu örgütlülükler içinde, başlangıçta kendi yaşamıyla, kendi alanıyla, kendi talepleriyle sınırlı olarak içine girdiği mücadele, ona tüm toplumu ilgilendiren daha büyük mücadeleler içine girme bilinci ve cesareti verir.

Kitleler, demokratik mücadele içinde sınıf gerçekleri ile, devlet ve iktidar

gerçeği ile yüz yüze gelirler. Ezen-ezilen, sömüren-sömürülen, haklı-haksız, bu mücadele süreci içerisinde kavranır ve bir bilinç oluşmasına hizmet eder. Aynı zamanda bu alanda sürdürülen mücadele içinde örgütlülüğün, dayanışmanın, demokrasinin ne olup ne olmadığını anlar, hak aramanın gerekliliğini, zorunluluğunu kavrar. Yani, demokratik mücadele ve DKÖ'ler, kitlelerin haklar ve özgürlüklerin nasıl kazanıldığını **kendi deneyleriyle** yaşayarak öğrenecekleri zemindir.

Kitleler, demokratik kitle örgütleriyle, kendilerini ifade edebilecekleri araçlar kazanmış olurlar. Eğer bir DKÖ bunu sağlamıyorsa, orada DKÖ'nün kavranmasında, işleyişinde, şekillenmesinde bir sorun var demektir.

Bugün faşist saldırılarla, linç ortamıyla, ırkçılıkla, dincilikle, aynı zamanda sınıf mücadelesinin önünün kesilmek istendiği ortadadır. Ve bu noktada sınıf mücadelesinin önünü açmak için "kendiliğinden" gelişmelere bel bağlayamayacağımıza göre, bu ancak, iradi, örgütlü bir çalışmayla gerçekleştirilecektir. Sabahtan akşama kadar dernekte oturan, demokratik kitle örgütü çalışmasını, o binanın içindeki çalışmayla sınırlayan bir anlayış, kitle örgütlerinin misyonunu yerine getiremez. Oysa bizler bu mevzileri yığınların politikleşmesinde birer okul haline dönüştürmeliyiz.

Kemal: Eksik bir anlamaya yolaçmaması açısından şunu da ekleyelim. Devrimciler, demokratik kitle örgütlerinde de devrimci bir perspektifle çalışırlar. Ancak bu, DKÖ'lerin kendini vareden ekonomik, demokratik, akademik, kültürel mücadelenin reddedilmesi biçiminde yorumlanamaz. Demokratik kitle örgütleri, buldukları alandaki halk sınıf ve tabakalarının somut çelişkilerine, taleplerine cevap verecek bir örgütlenme ve çalışma tarzı içinde olmalıdırlar. Aksi halde, siyasal yanı ağır basan, veya salt solun "kendisine" yönelik sorunlarla sınırlanmış, dolayısıyla da sınırlı çevrelere hitap eden örgütlenmelere dönüşür ve bu da o kitle örgütlerini giderek ekonomik, demokratik, akademik mücadeleden uzaklaştırır. Bu durumdaki bir demokratik kitle örgütü, kitleler için bir çekim merkezi olamaz, mücadelenin kiteselleştirilmesine ve kitlelerin politikleştirilmesine gerektiği biçimde hizmet edemez.

DKÖ'ler bünyesinde, kitlelerin önüne soyut, genel teorik programlarla çıkmamalıyız. Tam tersine, kitlelerin düzenle olan somut çelişkilerini, günlük yaşamda karşılarında olan dertlerini, ekonomik demokratik istemlerini kucaklayan bir somutluk içinde programlar sunmalıyız. Programsızlık, kendiliğindenci bir çalışma tarzı ve anlayışının sonucudur. İktidar perspektifine sahip, ama bu bir yana kitleleri örgütlenme amacı ve sorumluluğu taşıyan bir anlayış, en küçük dernekten konfederasyonlara kadar, tüm DKÖ'lerde kitlelere somut programlar önermek durumundadır. Bu programlar, onların çelişkilerini yakalayabilmeli, onların nabzını tutabilmelidir.

DKÖ'ler, bunu yerine getirmediikleri noktada, dinciliğin yaygınlaşması, veya ırkçılığın kitleler üzerindeki etkisi karşısında, "yakınmaktan" başka bir şey

yapamazlar. Oysa böyle bir programa sahip olmak, bu program doğrultusunda ısrarlı, sabırlı, kararlı bir çalışma yürütmek, bizi yakınlıktan kurtarabilir.

Özlem: Oligarşi, demokratik mücadele alanını iyice daraltmak ve demokratik kitle örgütlerini etkisizleştirmek, hatta tümüyle yoketmek için açık baskıdan ideolojik veya yasal kuşatmalara, sivil faşist saldırılara, polis komplolarına kadar birçok yöneme başvurmuştur ve halen de başvurmaktadır. Fakat, sömürü, zulüm var olduğu sürece kitleler bu tür örgütlenmelere ihtiyaç duyacak, onları yeniden yaratacak ve demokrasicilik oyunu sürdürdüğü müddetçe de oligarşi bunları tümünden ortadan kaldıramayacaktır. Mesele, devrimcilerin demokratik mücadeledeki ısrar, kararlılık ve bakış açılarındadır. Bu kararlılık sonucudur ki, 12 Eylül sonrası karanfil atılarak, çelenk bırakılarak, dilekçelerle, açlık grevleriyle gelişen mücadele, o günden bu yana birçok direnişler yaratmış, kazanımlar elde etmiştir.

Tek tek şu veya bu dernek, hatta sendika, sürekli faşizm koşullarında kalıcı olamayabilir. Fakat demokrasicilik oyunu sürdürüldüğü müddetçe de demokratik kitle örgütlerinin koşulları olmaya devam edecektir. Bunların halkın mücadelesi açısından oynayacağı rolü belirleyen ise, bu konuda gösterilecek kararlılık ve anlayış olacaktır. Oligarşi, onları kapatır, davalar açar. Esas olan bu alandaki meşruluk bilinci ve kararlılıktır. Bu açıdan TAYAD'lıların demokratik bir kitle örgütü olarak kendi örgütlülüklerini yaşatmakta, sürdürmekte gösterdikleri kararlılık, örnek olarak anılabilir.

Dediğimiz gibi, belirleyici olan, meşruluk bilinci ve kararlılıktır. Bugün de polisin terörü, linç saldırıları, ekonomik demokratik hak gaspları karşısında halkın direnişinin meşruluğu tartışılmazdır. Bu saldırılar karşısında örgütlenmenin gerekliliği de tartışılmazdır.

Demokratik mücadeleyi ve DKÖ'leri doğru kavramak, pratikte doğru uygulamak, işte bu noktada çok önemli hale geliyor. Kitlelerin kendilerini ifade edebildikleri, sorunlarını ve taleplerini dile getirebildikleri örgütlenmeler olmaksızın, kitleler siyasallaştırılmaz. Kitleleri siyasallaştıramadan onları emperyalizmin, faşizmin karşısına dikmek de mümkün olmaz. Kitleleri siyasallaştırmak içinse, onlara gitmek, bıkmadan, usanmadan anlatmak, aydınlatmak şarttır. DKÖ'lerin bugünkü önceliği de bu olmalıdır.

Kemal: Evet, sohbetimizin ilk bölümünü burada noktalayalım. Sohbetimizin devamında DKÖ'lerin iç işleyişini, demokratik kitle örgütlerinin kitlelerin eğitimindeki rolünü ve bugünkü sendikalarda, odalarda eğitim olgusunun neredeyse tümüyle rafa kaldırılmış olmasını, DKÖ'lerde bürokratism, aydınca yaklaşım, emek vermemek gibi DKÖ'lerin misyonuna aykırı anlayışları ve nasıl bir çalışma tarzı yürütülmesi gerektiğini ele alacağız. Haftaya buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

**Konu: DKÖ'ler ve
Demokratik Mücadele -2**

Kitleyi eğitmeyen, kendi içinde demokrasi uygulamayan DKÖ işlevini yerine getiremez

Sevgili Yürüyüş okurları, merhaba! 135. sayımızda, sohbetimizin sonunda *“Haftaya buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın”* demiştik. Ancak buluşamadık. Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm İçin Yürüyüş, bir aylığına kapatıldı. Bundan dolayı sohbetimize de uzun bir ara vermek zorunda kaldık.

Sohbetimizin ilk bölümünü noktalarken, ikinci bölümde ele alacağımız konuları da şöyle belirtmiştik: *“DKÖ'lerin iç işleyişi, demokratik kitle örgütlerinin kitlelerin eğitimindeki rolü ve bugünkü sendikalarda, odalarda eğitim olgusunun neredeyse tümüyle rafa kaldırılmış olması, DKÖ'lerde bürokratism, aydınca yaklaşım, emek vermemek gibi DKÖ'lerin misyonuna aykırı anlayışlar, nasıl bir çalışma tarzı yürütülmesi gerektiği...”*

Bunları ele alacağız, fakat, aradan kısa sayılmayacak bir zaman geçti, bu anlamda ilk bölümde temel olarak üzerinde durduğumuz bazı noktaları hatırlatmakta yarar var sanırım. Evet Özlem, sen kısa bir özet yap istersen.

Özlem: Resmi ve sivil faşist terör karşısında solun yetersiz kaldığından söz etmiş, konuyu gündeme alışımızın asıl sebebini de şöyle ortaya koymuştuk hatırlarsanız:

*“En başta yapılması gereken iş, faşist terörün karşısına kitleleri çıkarmak, kitleleri ırkçılığa, dinciliğe karşı aydınlatmak ve eğitmektir. **Kitlelere gitmeyen, kitleleri örgütlemeyen** bir anlayış, bugün faşist teröre karşı gerektiği gibi mücadele edemez... Demokratik alandaki mücadele ve bu alanın somut-taki ifadesi olarak da Demokratik Kitle Örgütleri, bu mücadelede en fazla yükü omuzlayacaktır.”*

Niye böyledir?

Çünkü demiştik; demokratik mücadele ve DKÖ'ler, kitleleri ekonomik, demokratik talepleri için mücadeleye katmanın, faşizmin saldırılarına karşı seferber etmenin en önemli araçlarından biridir. Ve bu anlamda da **sınıflar mücadelesinin bir okulu**, kitleleri devrime yöneltmenin kanallarıdır.

Yine orada, demokratik kitle örgütlerinin özellikle 12 Eylül'den sonra misyonlarını yerine getirmekten oldukça uzaklaşmış olduklarını belirtmiş, bunun çeşitli nedenleri arasında da özellikle ikisinin temel olduğunu vurgulamıştık: Birincisi, faşizmin baskıları, ikincisi, demokratik kitle örgütlerine yönelik çarpık, yanlış bakış açıları... Ki, bu bölümde ele alacağımız DKÖ'lerdeki **işleyiş, eğitim** gibi konular da esas olarak bu çarpık bakış açılarının bir sonucu olarak olumsuzluğa evrilmiştir.

Kemal: DKÖ'lerin bu rollerini ve önemlerini tekrar vurgulamış olarak konumuza devam edelim.

Mazlum: İsterseniz önce DKÖ'lerin örgütsel işleyiş yanını, daha sonra da eğitim meselesini ele alalım. DKÖ'lerin iç işleyişi, sadece bir "**örgüt içi demokrasi**" meselesi değildir. Bu işleyiş, tamamen nasıl bir mücadele anlayışına, nasıl bir sosyalizm anlayışına sahip olduğuyula ve demokratik kitle örgütlerine nasıl bakıldığıyla ilgilidir. Bugünkü durumu kısaca özetlemek gerekirse; işçi ve memur sendikalarının, meslek örgütlerinin büyük çoğunluğunda, emekçileri karar süreçlerine katan bir işleyiş söz konusu değildir. Üstelik bu tablo bol bol "*demokrasiden*", "*tabanın söz ve karar hakkından*" söz edile edile yaratılmıştır. İlerici, demokrat kitle örgütleri, bu noktada ne "*örgüt içi demokrasi*" teorileriyle kendi içlerinde tutarlı olabilmemiş, ne de gericiliğin karşısında bir alternatif yaratabilmişlerdir. Haldeki durumda, Türk-İş'e bağlı bir sendikanın herhangi bir şubesindeki üyeleri arasındaki işleyişle DİSK'e bağlı bir şubenin işleyişi arasında çok bariz farklar olmayabiliyor. Düzen partilerine yakın isimlerin yönettiği bir odadaki işleyişle, kendisini ilerici, sosyalist olarak tanımlayanların yönettiği bir odadaki işleyiş arasında da olması gereken fark görülmeyebiliyor.

Yıllardır yönetiminde ilericilerin, demokratların yer aldığı demokratik kitle örgütlerinde tepeden yönetimleri ele geçirme manevraları, naylon üye kaydetmeler veya "karşı" tarafı engellemek için üyeliğe engel koymalar, delege avcılıkları gibi, özü itibarıyla **burjuvaziye yakışır** yöntemlere başvurabilmektedir. Bu durum da DKÖ'lerin misyonlarından, asli niteliklerinden uzaklaşmasının göstergelerinden biridir.

DKÖ'lerin en çok yaptıkları şeylerin başında, doğal olarak düzen partilerinin, düzenin diğer **kurumlarının eleştirisi** gelir. Düzenin ve kurumlarının anti-demokratikliğini, kitleleri aşağılamasını, onlara söz ve karar hakkı tanımasını –haklı olarak– eleştiren DKÖ'ler, eleştirdikleri noktada, kitlelere farklı bir anlayışın mümkün olabileceğini kendi işleyişlerinde göstermek duru-

mundadırlar. Kitleler bu pratik içinde, **burjuva yöntemlere** başvurulmadan da bir kitle örgütü faaliyeti yürütülebileceğini, **insan ilişkilerinde, ahlakta, kültürel değerlerde, demokrasi anlayışında, bölüşümde, kolektivizmde**, kısacası, kapitalizmin her şeyinin karşısında farklı bir pratik olabileceğini görebilmelidirler.

Kemal: Kitlelerin kendi aldıkları kararları daha büyük bir kararlılıkla sahiplendikleri, kitleleri üretme, düşünme, tartışma, karar alma ve uygulama süreçlerine katan bir işleyiş içinde kitlelerin üretkenliğinin, yaratıcılığının mücadelenin bir unsuru haline geleceği bilinen genel doğrulardır. Fakat bu genel doğrular, bile bile çiğnenmektedir. Mücadelenin genel doğruları, kural-ları reddedildikçe, yadsındıkça da, elbette bunun olumsuz sonuçları olmak-ta, kitlelerin mücadeleye katılımında gerileme, sendika oda gibi DKÖ'lerde yeralma, yani örgütlenme oranında azalma görülmektedir.

Demokratik kitle örgütleri, hem mücadelelerinin muhtevası açısından, hem işleyişleri açısından “**demokratik**” ve “**kitlesele**” olmak durumundadır. Demokratik bir işleyiş hakim kılınabildiğinde, gerçekten tabanın, üyelerin önerilerinin, düşüncelerinin ortaya çıkmasına elverişli bir örgütsel yapı kuru-labildiğinde, demokratik mücadele ve örgütlenme, halkın tüm değer ve zen-ginliklerini, tarihsel süzgeçten geçen deney ve birikimlerini mücadeleye ka-zanmanın yollarını da açar. Yani kısacası halkın gücünü açığa çıkarır.

Bugün mücadelenin geriliği, kitleseleliğin düşüklüğü üzerine çok söz edili-yor; buna karşı çok çeşitli mücadele taktikleri, çeşitli teorik yaklaşımlar öne-riliyor, kafa yoruluyor. Bu konuda kafa yoranların içinde elbette DKÖ'lerin yöneticileri konumunda olanlar da var. Fakat en az bu teoriler kadar öne-mli olan DKÖ'lerin işleyişi olsa gerek. Kuşkusuz, mücadelenin tüm sorunları DKÖ'lerin yapısındaki değişimle çözülmeyecektir. Fakat, tüm üyelerini, gi-derek örgütlediği alandaki üyesi olsun veya olmasın tüm emekçileri tartış-ma ve karar alma süreçlerine katan bir işleyiş hakim kılınabilse, bu da kitle-seleliği sağlamakta çok önemli bir adım olacaktır.

Özlem: Yani bu durumda, bırakın o kadar büyük teoriler yapmayı da sendikalarınızdaki, odalarınızdaki örgütsel işleyişi demokratikleştirin, tüm emekçilerin katılımını, söz ve karar hakkını sağlayacak, iradesini ortaya çı-karacak biçimde düzenleyin, onları mücadeleye ve örgütlenmeye çekecek yöntemler geliştirin diyorsunuz öyle mi?

Kemal: Tam öyle değil; elbette mücadelenin teorisine, politikasına kafa yorsun herkes; fakat söylediğinin ikinci bölümü doğru; önce kendi kurumla-rının içini düzeltmeliler.

Kitleler devrimcileri, birincisi eylem içinde, ikincisi örgütlülük içinde tanır-lar. Eylemde ve örgütlülük içinde gördükleri, düzene karşı çıkan, alternatif

olma iddiası taşıyanlar hakkındaki düşüncelerini de belirler. Hatta devrime, sosyalizme dair ilk izlenimlerini de bunlar aracılığıyla edinirler.

Birçok insanın mücadeleye katılmasının, en basitinden bir işçinin sendikalı olmasının veya bir mahallede derneğe gidip gelmeye başlamasının en önemli etkenleri arasında, yaşadıkları sorunlar kadar, o kitle örgütlerinde gördükleri ilişkiler, dayanışma gibi nedenler vardır.

Düzenin çıkarıcı, yoz ilişkilerinden, yaşam tarzından farklı, giyim kuşamdan konuşma tarzına kadar düzenin empoze ettiklerinin dışında kalabilen, halk kültürünün yaşatılmaya çalışıldığı kitle örgütleri, kuşku yok ki, kitleler için hem daha eğitici olacak, hem de bir çekim merkezi olabilmek açısından haklar için mücadelenin dışında ek özelliklere kavuşacaktır. Bir demokratik kitle örgütü, işte bu nedenle kendini salt “ekonomik” talep ve sorunlarla sınırlamaz. Zaten kendini böyle sınırlayan bir örgütlenme, kendini tüketir.

Evet, DKÖ’lerle ilgili en önemli sorunlardan biri, buraları halk için çekim merkezi yapabilmektir. Şurası açıktır ki, kitlelerin iradesini esas almayan bir DKÖ, kiteselleşemez. Biraz önceki deyimle söylersek, “demokratik kurumların içini düzeltme”nin bir yanı demokratik işleyiş ise, diğer bir yanı da eğitimidir. Oradan devam edelim.

Mazlum: Demokratik bir kitle örgütünde, eğitim, o örgütün faaliyetinin ayrılmaz bir parçasıdır. Daha doğrusu öyle olmalıdır. Fakat mevcut pratiğe baktığımızda çoğunda kendi üyelerini **eğiten, bilinçlendiren** bir eğitim söz konusu olmadığını görürüz.

Bunun neden böyle olduğunun birçok nedeni var kuşkusuz. Bu nedenlere tekrar döneriz. Ama biz burada şimdi eğitimin neden olmadığından çok, neden olması gerektiği üzerinde duralım isterseniz.

Halkın hemen her kesiminin düzenin ideolojik, kültürel kuşatmalarından etkilendiği açıktır. Ne işçiler memurlar, ne gençlik, ne gecekondulular, ne de mühendisler, doktorlar, avukatlar gibi serbest meslek sahipleri bu etkilenmenin dışında değillerdir. Etkilenme düzeyleri farklı olsa da etki her kesimde somut bir olgudur. O halde her DKÖ, –bir sendika, bir gençlik örgütü, bir mahalle veya köy derneği veya bir oda, hangisi olursa olsun– üyelerini bunlar karşısında eğitmekle yükümlüdür.

Eğitim faaliyeti aslında DKÖ’nün **tabanıyla arasındaki en güçlü bağlardan** biridir. Bu bağ günümüzde oldukça zayıftır. Bugün DKÖ’ler, kendi üyelerini dahi harekete geçiremez durumdaysa kuşku yok ki, nedenlerden biri de budur.

Ciddi bir eğitim faaliyeti, ciddi bir ideolojik mücadele yürütmeyen DKÖ’ler, kaçınılmaz olarak kendi tabanlarını **“düzene kaptıracaklardır”**. Hep söylenir; sınıflar mücadelesi boşluk kabul etmez. Eğer bir kitle örgütü, kendi tabanını eğitmiyorsa, onu düzenin ideolojisine, kültürüne karşı koruyacak bir savaş yürütmüyorsa, düzen, o tabanı er ya da geç, **kendine** çekecektir.

Kemal: Demokratik kitle örgütlerinin yöneticileri de içinde olmak üzere, solun çeşitli kesimlerinin sık sık “*kitlenin geriliğinden, korkularından, bencilliğinden, apolitikleşmesinden*” şikayet ettiği görülür. Fakat bu durumun ortaya çıkmasının en önemli nedenlerinin başında, kitle örgütlerinde eğitim diye, ideolojik mücadele diye bir şeyin olmamasının geldiğini pek azı görmektedir.

Faşizme, kapitalizme alternatif olarak savunduğumuz düşüncelerin kitlelere taşınmasında, DKÖ’ler de önemli araçlardan biridir. Fakat kendi içinde demokratik bir işleyişi olmayan, kendi içinde bir eğitim faaliyeti olmayan bir kitle örgütünde bunun yapılamayacağı bellidir.

Kitlelerin yaratıcılığını açığa çıkaracak olanlardan biri de yine DKÖ’lerdir. Ama bunun açığa çıkarılabilmesi de gelip yine oradaki işleyişin nasıl şekillendiğine dayanır. Tabanıyla sürekli, ciddi, eğitici ve içten bir bağı olmayan, onların iradesini ve yaratıcılığını ortaya çıkaracak mekanizmalara sahip olmayan bir DKÖ’de bu da başarılmaz.

Peki bu noktada bir DKÖ’deki eğitim **neleri içermelidir?** sorusuyla devam edelim. Buyur Özlem.

Özlem: Elbette eğitimle kastettiğimiz 3-5 ayda bir yapılan ve bir sendikacının veya bir uzmanın, akademisyenin somutluktan, dinamizmden uzak seminerleri değildir. “**Sendika içi eğitim**” adına çoğu kez adet yerini bulsun türünden yapılan bu tür eğitimler, birçok işçi ve memur sendikasında tamamen bürokratik mekanizmanın bir parçası durumundadır ve bunlara katılımı sağlamak bile sorun olmakta, işçiler, memurlar bunlara katılmak için bir istek de duymamaktadır.

Suç işçilerin, memurların mı? Hayır. İşçiye, memura, mühendise ihtiyacı olmadığını duyduğunu vermeyen, o çalışmalarını ilgi çekici ve verimli hale getiremeyen, eğitimi mücadeleyle birleştiremeyen yöntemler ve yönetimlerdedir.

Evet, eğitimden kasıt, çok yönlü bir eğitimidir; işçilerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları sorunları, ideolojik olarak maruz kaldıkları saldırıları, kültürü, spordan aile yaşamına kadar düzenin dejenere ettiği konuları, sendikal mücadeleden siyasi mücadeleye kadar mücadelenin mantığını ve tarihselliğini, kapitalizm ve sosyalizmi, düzenin teşhirini ve onun yanısıra alternatif bir sistemin temellerini... yani insanların hayatın içinde karşı karşıya oldukları her konuyu içermelidir.

Elbette tüm DKÖ’ler için tek bir eğitim programı reçetesi çıkarılamaz; bulunulan alandaki emekçilerin niteliğine, düzeyine, sorunlarına ve ihtiyaçlarına göre bu çalışmaların hem konuları, hem biçimleri değişebilir. Her DKÖ’deki eğitim faaliyeti, **kendi somutluğuna** denk düştüğü ölçüde başarılı ve etkili olacaktır.

Mazlum: Şimdi yukarıda sonraya bıraktığımız soruya geçebiliriz: Önce

soruyu netleştirelim: Eğitim faaliyetinin zorunluluğu ve eğitimin olmamasının yolaçtığı olumsuzluklar bu kadar açık olduğu halde niye eğitmiyorlar? İlk akla gelen nedenlerden biri şudur: Sorun, pratik bir eksiklik, bir ihmalkarlık sorunu değil, tamamen politik bir sorundur. **Eğitmemenin altında**, mücadele konusunda umutsuzlaşmak, halka güvenini kaybetmek, mücadelede reformist, uzlaşmacı politikaları esas almak, DKÖ'lerin misyonundan uzaklaşmak, düzen içinde statükolara sahip olup bunları korumayı her şeyin önünde tutmak gibi nedenler vardır.

En genel anlamda devrim, sosyalizm gibi hedefler bir yana, sendikal mücadele anlamında, ekonomik-demokratik mücadele anlamında bile iddiası kalmayanlar, **kendi üyelerini de** eğitmezler. Sendika, oda yönetimlerini **düzen içi siyasette yükselme aracı** olarak görenler de, üyelerini eğitmeyeceklerdir. Çünkü eğitimin olması demek, kitlenin bilinçlenmesine paralel olarak en başta kendi statülerinin de sorgulanmasını beraberinde getirebilecektir. Veya militan bir mücadele çizgisinin gelişmesi, tüm statülerle birlikte yöneticilerin de statüsünü sarsacaktır.

Kimisi CHP'nin gerici çizgisinin, kimisi uzlaşmacı icazetçi reformizmin etkisi altına giren birçok DKÖ, o hale gelmiştir ki, üyelerini bilinçlendirmek bir yana, onların **"apolitikleştirilmesine"** hizmet eder noktalara savrulmuşlardır. Türk-İş'in **"partiler üstü"** anlayışından söz etmiyoruz sadece.

Bu statükocu, icazetçi tutum kendini bazen Kürt sorununa uzak durmakta, bazen Büyük Direniş sürecinde olduğu gibi F Tiplerini gündemine almakta, bazen infazları, kayıpları DKÖ'lerin gündemi olarak kabul etmemekte gösterir kendini. Bu politika, kaçınılmaz olarak o DKÖ'lerin tabanını **apolitikleştirmektedir**. İşte tam bu noktada DKÖ'lerde eğitimin olmaması salt bir eğitim faaliyeti meselesinin çok ötesinde boyutlar kazanmaktadır. O DKÖ'lerin düzene hizmet eden örgütlülükler mi, halka hizmet eden örgütlülükler mi olduğu tartışmalı hale gelmektedir. Klasik bir doğrudur ve defalarca kanıtlanmıştır; **ekonomizme** gömülen bir kitle örgütü, bir süre sonra **ekonomik mücadeleyi de veremez** hale gelir. Başta sendikalar olmak üzere ülkemizdeki kitle örgütlerinin önemli bölümü de nitekim bu durumdadır.

Demokratik örgütlenme, kitlelerin ekonomik demokratik haklarını savunmak ve buna paralel olarak kitleleri **bilinçlendirmek, siyasallaştırmakla** yükümlüdür. Bu iki yan birbirinden ayrı düşünülemez. Birincisini savunup ikinci yana karşı çıkmak nasıl ki bir ekonomizm ise, ikincisini başa alıp, kitlelerin ekonomik, demokratik hakları için mücadeleyi tali görmek de, DKÖ'lere yanlış bir yaklaşımın ifadesidir.

Fakat şunu da belirtmek gerekir ki, bugün demokratik kitle örgütlerinin birçoğu, **"ekonomist"** bir pratiğin bile hakkını vermekten uzaktırlar. Üyelerinin haklarını savunma çizgisinde bile bir ısrar, kararlılık yoktur. Tam tersine bugün geneldeki hava, kaderine razı, daha farklı bir şey yapılamayacağı düşüncesine, yani çaresizliğine teslim olmuş bir pratiktir.

Bugün DKÖ'lerin birçoğu belli bir mücadele perspektifini kaybetmiştir. Bir kitle örgütü, bir halk örgütü olmanın ayırdediciliği kalmamış, "aydınca" yaklaşımlar, düzen için ve salt yasalıcı yaklaşımlar öne çıkmıştır. Bu yaklaşım mücadele yerine diyalog, direniş yerine "sağduyu", söke söke alma anlayışı yerine iktidarlardan, AB'den beklentileri esas alan bir yaklaşımdır.

Kemal: Ele aldığımız DKÖ'ler meselesinin tam anlaşılması için bu noktada birkaç ek daha yapalım. Bugün DKÖ'lerde eğer bir sorun varsa, ki var, bu kendini en başta DKÖ'lerin yönetiminde ve DKÖ'leri **yöneten politikalar-da** somutlamaktadır. Genel bir doğrudur; her politika, **kendi kadrolarını** ve kendi **çalışma tarzını** yaratır.

Demokratik kitle örgütlenmelerindeki yönetici kadrolar, çoğunlukla kitleden soyutlanmış, "başkanlık" kültürü içinde kitleye ve onların duygularına, düşüncelerine yabancılaşmış, birçok yerde de adeta bir kast haline gelmişlerdir. "*Başkanlık kültürü*" geliştikçe, bu kültür, şu veya bu düzeyde ekonomik olarak da kendi sınıfından daha üst bir basamağa çıkışla birleştikçe, bürokratikleşme pekişmiştir. Odalarda, sendikalarda bunun olumsuz yansımaları yıllardır yaşanıyor.

Kendi tabanından kopuk, onların nabzını elinde tutamayan yönetici elitlerle, bir DKÖ, nasıl misyonunu üstlenebilir ki?..

Kuşkusuz ki, çeşitli sendikaların, odaların yönetiminde bulunan ilerici, demokrat, hatta sosyalist olduğu iddiasındaki insanlar, bu eleştirileri kabul etmeyecekler, en azından kendilerinin bunların dışında olduğunu düşüneceklerdir. Diyelim ki bu nedenler geçerli değil; öyleyse eğitimin olmamasının nedeni nedir? Kitle çalışmasından uzaklaşmanın nedeni nedir? Birçok sendikanın, odanın, derneğin kendi üyeleriyle, potansiyel tabanı ile organik ilişkisi alabildiğine daralmış ve bu taban içinde **şovenist, dinci düzen güçleri** cirit atmaktadır.

Eğitimden, kitle çalışmasından uzaklaşıldığı noktada, demokratik kitle örgütleri de göstermelik, sadece sınırlı kesimleri bir araya getirmeye yarayan derneklere dönüşmektedir. Sonuç: Kitlelere gitmiyor, lüks otellerin salonlarına gidiyor. Niye oteller? Mesela KESK, biliyorsunuz yakın zamanda kuruluş yıldönümü için Dedeman'da kutlama yaptı. Evet, niye? Meşruiyet için mi? KESK'in böyle bir meşruiyete ihtiyacı da yok... Ama çalışma tarzı, siyaset anlayışı, onları kitlelere değil, lüks otel salonlarına götürüyor.

Mazlum: Toparlarken, demokratik mücadelenin işlevine, DKÖ'lerin rolüne ilişkin birkaç noktayı daha belirtmiş olalım:

Demokratik mücadele temel olarak kitleleri kendi taleplerinden hareketle örgütler. Halkı, hakları için mücadelenin içinde eğitir ve dönüştürür. Kitleler, en demokratik, en mütevazı talepleri için mücadeleye katıldıklarında karşılarında baskıları, yasakları, polis terörünü görürler; mücadele biraz daha

keskinleşmişse bunu işkenceler, tutuklamalar izler. **Hükümet, medya, polis, patron, asker, yargı ve devrimciler;** hepsinin **bu kavgaanın neresinde yer aldığı**nı bizzat kendi pratiklerinde görür emekçiler. Bu pratik içinde düzeni tanırlar, dost düşman ayırımına varırlar. Önceki bölümde de vurguladığımız gibi, *sınıf gerçekleri ile, devlet ve iktidar gerçeği ile yüz yüze gelirler. Ezen-ezilen, sömüren-sömürülen, haklı-haksız, bu mücadele süreci içerisinde kavranır ve bir bilinç oluşmasına hizmet eder.*"

Şunu da ekleyelim; demokratik kitle örgütleri, düzen içinde haklar ve özgürlükler mücadelesini örgütlemek durumundadırlar; ama aynı zamanda kitlelerde sorunlarının düzen içinde çözülebileceği yanılsaması da yaratmamlıdır. Demokratik alandaki mücadele de, devrimci bir anlayışla yürütülmelidir. Yani "demokratik mücadele", kendini sadece düzenin sınırlarına hapseden bir anlayışla sürdürülemez.

Önceki bölümde vurgulamıştık: DKÖ'lerin örgütlenmesi, işleyişi açısından **biçimler mutlaklaştırılmaz; esas olan** mücadeleyi geliştiren, kitleselleştiren, kitleleri politikleştiren bir rol oynayabilmeleridir.

Demokratik mücadelenin ve demokratik kitle örgütlerinin rolü ve biçimlenişi, mevcut iktidarların niteliğine, kitlelerin ekonomik-sosyal-kültürel- genel durumuna, bilinç düzeyine, demokrasıcılık oyununun daralıp genişlemesine bağlı olarak biçimlenir. Bunlar gözönünde bulunarak biçimlendirilecek demokratik mücadele ve örgütlenme, layıkıyla sürdürüldüğünde, halk hareketinin en güçlü kanalı olur.

Demokratik kitle örgütleri, kitlelerin somut çelişkileri temelinde programlar geliştirmek durumundadırlar. Kitlelerin önüne genel teorik programlarla çıkıldığında veya dar, grupçu programlar dayatıldığında, orada mücadelenin kitleselleşmesinin önüne baştan bir sınır çekilmiş olacaktır.

Kemal: Son olarak şunu belirtelim ki, tüm halk sınıf ve tabakaları, ekonomik, siyasi, kültürel saldırılarla karşı karşıyadır. Bu baskılara karşı direniş örgütlemek, sürece müdahale etmek, kitleleri aydınlatmak, saldırıyı durdurmak, yeni hak ve özgürlükler için mücadeleyi gündeme getirmek, demokratik alandaki mücadelenin kapsamındadır ve bu anlamda da DKÖ'lere önemli görevler düşmektedir.

Sevgili okurlarımız, uzun bir ara vermiş, daha doğrusu vermek zorunda kalmış olsak da sohbetimizi yarım bırakmadık ve dergimizin bu sayısında tamamlamış olduk. Hepinizi sevgiyle selamlıyoruz. Sonraki Hayatın İçindeki Teori'de buluşmak üzere.

Konu: Emperyalizm -1

Bu tekeller, bu sömürgecilik emperyalizmin 'değiştiğini' mi gösteriyor?

Sevgili okurlarımız merhaba. Bu hafta yeni bir konuya başlıyoruz: Emperyalizm. Lenin, bu konuda temel başvuru kaynağımız olan “Emperyalizm” kitabının girişinde şöyle der:

“İnanıyorum ki, bu broşür, en önemli ekonomik sorunun, emperyalizmin ekonomik özünün kavranmasına yardım edecektir; bu incelenmedikçe, modern savaşı ve modern siyaseti anlamak ve değerlendirmek olanaksızdır.”

Böyle olduğu, emperyalizmi kavramadan sınıflar mücadelesinin yeni koşullarında doğru değerlendirmeler yapmanın imkansızlığı, geçen yüzyıl boyunca defalarca kanıtlandı. Bugün de geçerli aynı şey; hatta daha fazla geçerli ve önemli.

Emperyalizme ve Oligarşiye Karşı Yürüyüş’ün 2. ve 3. sayılarında “**emperyalizmi anlamak**” başlıklı bir yazı yayınlandı hatırlarsanız. Emperyalizmi anlamamanın sınıflar mücadelesinde yol açtığı ve açabileceği olumsuz sonuçlara değiniliyordu söz konusu yazıda. Gerçekten de oradaki örneklerin de gösterdiği üzere, emperyalizmin ekonomik özü kavranmadığında, doğru bir siyaset üretmek de mümkün olmuyor.

Biz de bu anlamda Hayatın İçindeki Teori köşemizde emperyalizm konusunu ele almakta yarar var diye düşündük. Kuşkusuz, bugüne kadar ki sayısız sohbetimizde emperyalizme şu veya bu açıdan değindik. Ki bugünün dünyasında herhangi bir siyasal sorunu emperyalizmin dışında ele almak da zaten pek mümkün değil. Fakat bunlara ek olarak emperyalizmi daha derli toplu bir şekilde işlememiz yararlı olacaktır yine de.

Mazlum: Ben giriş anlamında bir ek yapacağım sadece. Duymuşsunuzdur, bağımlılığı anlatmak için kullanılan eski bir benzetmedir; “**ABD hapşır-sa, biz nezle oluruz.**” Burada hem ABD’ye bağımlılığımız, hem de olası hastalık (kriz) durumlarında bizim ABD’den daha fazla hastalanacağımız vurgusu var. Aynı bugünlerde olduğu gibi. ABD’deki kriz, Amerikan tekellerinden çok

işbirlikçileri kaygılandırıyor olmalı. Peki ülkemizin nasıl bir ekonomisi var ki, nasıl bir siyasal yapısı var ki, böyle oluyor?

Eğer ülkemiz Amerika'yla "*stratejik müttefik*" ise, eğer ülkemiz Amerika'yla "*eşit ortaklar*" durumunda ise, neden krizlerden bir taraf daha fazla etkilenmekte; neden çarklar bir tarafa doğru dönmektedir? İşte bunun cevabı emperyalizmdir. Emperyalizmin temel özelliklerini gördüğümüzde, yukarıdaki sorulara daha somut olgularla cevap verebiliriz. Sanırım Özlem arkadaş devam edecekti. Buyur.

Özlem: Bir tanım; konuyu anlamak için her zaman gerekli bir şey. Ama aynı zamanda konunun her yanını da içermez elbette; özünü verir. Bu anlamda kısa bir tanımla başlayalım. Lenin şöyle yapıyor bu tanımı: "***Emperyalizmin olanaklı en kısa tanımını yapmak gerekseydi, emperyalizmin kapitalizmin teknelci aşaması olduğunu söyledik.***"

Belirttiğim gibi, bu tanım tüm yanları vermiyor. Şimdi farklı yanları da içerecek daha geniş bir tanıma bakalım; elbette yine Lenin'den aktaracağız:

"Emperyalizm, tekellerin ve mali sermayenin egemenliğinin ortaya çıktığı, sermaye ihracının birinci planda önem kazandığı, dünyanın uluslararası tröstler arasında paylaşılmasının başlamış olduğu ve dünyadaki bütün toprakların en büyük kapitalist ülkeler arasında paylaşılmasının tamamlanmış bulunduğu bir gelişme aşamasına ulaşmış kapitalizmdir."

Emperyalizm üzerine tartışmalarda sık sık "emperyalizmin değiştiği" teorileri ve bunun karşısında bizim emperyalizmin temel karakteristik özelliklerinin değişmediğine yönelik vurgularımız gündeme gelmektedir. İşte yukarıdaki tanımı esas olarak bunları bir bir gözden geçirebiliriz.

Tekellerin ve mali sermayenin egemenliği mi değişti?.. Sermaye (ve onun çeşitli bileşenlerinin) ihracı önemini mi kaybetti?.. Dünyanın uluslararası tröstler arasında paylaşılmasından mı vazgeçildi?.. Dünyadaki bütün toprakların en büyük kapitalist ülkeler arasında paylaşılmasından mı vazgeçildi?

Bunlar, "*emperyalizm değişti mi?*" sorusuna cevap ararken bakacağımız yönlerin tamamını oluşturumuyor elbette. Çünkü, sohbetimizin başında aktarılan alıntıda da belirtildiği gibi, Lenin'in emperyalizm kitabı, esas olarak "***emperyalizmin ekonomik özünün***" kavratılmasına yöneliktir. Fakat işin bir de siyasi boyutu vardır. Yani bu ekonomik şekillenmenin siyasi sonuçları, bu emperyalist ekonomik yapıya paralel olarak oluşan siyasi bir üst yapı da var ve emperyalizmi bütün olarak tanımak ve tanımlamak için elbette bu yönünü de ortaya koymak gerekir ve ona da geleceğiz daha sonra.

Mazlum: Özlem arkadaşın tanımladığı aşamaya geliş ilişkisi süreci de kısaca anlatalım. Kapitalizm süreci, esas olarak ikiye ayrılır. **Serbest rekabetçi kapitalizm** ve **teknelci kapitalizm** dönemi; emperyalizm, işte bu ikinci

aşamanın adıdır.

Serbest rekabetçi kapitalizm döneminin başlangıcında küçük işletmeler, küçük çaplı üretim vardır. Kapitalizm boyunca, bunlar sürekli büyümüştür. Hem işletmeler, hem üretimin çapı büyürken, “büyüklerin küçükleri yuttuğu” bir süreç yaşanmıştır. Rekabete dayanamayanlar piyasadan çekildikçe, piyasa daha az sayıda büyük şirketin elinde kalmış ve giderek tekelleşme tüm piyasaya hakim olmuştur.

Lenin tekelleşmeyle ilgili aşamaları, tarih bakımından 1860’lardan başlatarak şöyle sıralar: “**1) 1860-1870: Serbest rekabetin gelişmesinde en yüksek nokta; tekeller belli belirsiz embriyonlar halindedir. 2) 1873 bunalımından sonra karteller önemli ölçüde geliyor; fakat hala istisnai ve kalıcı değil geçici olgular durumundadır. 3) 19. yüzyılın sonunda görülen yükselme ve 1900-1903 bunalımı: Karteller bütün ekonomik hayatın temeli haline geliyorlar. Kapitalizm emperyalizme dönüşmüştür.**”

Kartel, aynı sektördeki yani aynı malı üreten sanayiciler arasında rekabeti ortadan kaldırarak daha çok kar sağlama amacıyla tekel kurma anlaşmasıyla ortaya çıkan yapılara verilen addır. Yani tekelleşmenin bir biçimidir. Mesela, demir üreten belli başlı şirketler bir araya gelip, anlaşma yaparlar ve demir fiyatlarını belirleme gücüne ulaşırlar. Kartel büyüdükçe, sadece fiyat belirleme değil, üretim koşullarını, üretimin miktarını, ödeme biçimlerini de belirler, pazarları kendi çıkarlarına göre bölüşürler... Tekelleşme bazen, birinin ötekileri yutması şeklinde de gerçekleşir. Ama serbest rekabetçi aşamadan tekeli aşamaya geçişte ilk başta en çok rastlananlar bu kartellerdir. Daha 1990’lerin başında **karteller ve tröstler, bir sanayi kolundaki toplam üretimin onda yedisi ya da sekizini ellerinde toplayan** bir düzeye ulaşmışlardı.

Burada bir de **tröst** geçiyor, onu da kısaca açalım; tröst de kartelden daha ileri bir tekel biçimidir. Kartelde şirketler arasında belli anlaşmalar vardır, bu anlaşmalar dışında şirketler kendi içlerinde bağımsızdır. Tröstler ise, şirketlerin **tek bir yönetim altında toplanmasıdır**. Yine tek bir sektördeki birleşmeleri ifade eden kartelden farklı olarak tröstler, aynı sanayi dalında olabildiği gibi, çok farklı sanayi dallarındaki şirketlerin birleşmesini de ifade eder.

Kemal: Sonuçta önemli olan şudur; kartel veya tröst biçimindeki tekeller, üretimin **onda yedisini, sekizini ellerinde** topluyorlar. Bu gelişme, emperyalizme geçişin de ilk ve en belirleyici aşamalarından birini oluşturuyordu. Lenin, “Emperyalizm” kitabında bu aşamayı “**Üretimin ve sermayenin yoğunlaşması, tekellerin ortaya çıkması**” olarak adlandırmıştır.

Bu aşamaya ilişkin şunu söylüyor Lenin: “**Sanayiın olağanüstü gelişmesi ve üretimin gittikçe daha büyük işletmelerde büyük bir hızla yoğunlaşması süreci, kapitalizmin en karakteristik özelliklerinden biridir.**”

Sanayideki bu yoğunlaşmaya ilişkin şu rakamlara dikkat edelim:

Mesela Almanya'yı örnek veriyor Lenin: *“İşletmelerin yüzde 1'inden azı, toplam buhar ve elektrik gücünün dörtte üçünden fazlasını elinde bulundurmaktadır! Toplam işletmelerin yüzde 91'ini oluşturan 2,97 milyon küçük işletme toplam buhar ve elektrik gücünün sadece yüzde 7'sine sahiptir!”*

Tekrar bakalım rakamlara: Şirketlerin yüzde 91'i enerji gücünün yüzde 7'sine, şirketlerin sadece yüzde 1'i ise, enerji gücünün yüzde 75'ine sahip. Tekelleşme işte böyle bir şey ve Lenin bunu şöyle özetliyor: *“Birkaç on bin büyük işletme her şeydir; milyonlarca küçük işletme ise hiçbir şey.”*

1900 başları tekelleşmenin korkunç hız kazandığı bir kesittir. Kuzey Amerika'da 1904'te 1900 büyük işletme (ki bunlar toplam işletme sayısının sadece yüzde 0,9'unu oluşturuyordu); üretimin yüzde 38'ini gerçekleştiriyordu. Sadece 5 yıl sonra ise, *“1909'da ülkedeki bütün girişimlerin toplam üretiminin neredeyse yarısı, toplam işletmelerin yüzde birinin elindedir!”*

Sermayenin bu yoğunlaşması, elbette zincirleme olarak başka sonuçları beraberinde getirdi.

Rekabet yerini **tekele** bırakırken, üretim daha da toplumsallaşüyor, teknik buluşlar artıyordu. Bir başka önemli gelişme, bütün dünyadaki hammadde kaynaklarının dev tekeller tarafından ele geçirilip bir elde toplanması oldu. Hammadde pazarları, tekeller arasında yapılan anlaşmalarla paylaşıldı.

Özlem: Bugün de söze gelince, kapitalistler, ‘hür teşebbüs’ten söz eder, **liberalizmi** savduklarını söylerler. Ekonomik modellerini **“serbest ticaret”** diye adlandırırlar. Hayır, aslında emperyalizmle birlikte bunlar sadece biçimsel olarak kalmıştır: Lenin, 1900’lerin başlarındaki durumu şöyle özetliyor: *“Şeklen kabul edilen serbest rekabetin genel çerçevesi varlığını sürdürüyor ve bir avuç tekelinin halkın geri kalan kısmı üzerindeki baskısı yüz kez daha ağır, daha hissedilir ve daha dayanılmaz hale geliyor.”*

Bugün ise, yüz kez değil, bin kez daha ağır bir tekeli baskıdan söz etmek durumundayız. Bu hem ekonomik, hem siyasi olarak böyledir değil mi!

Mazlum: Elbette öyledir. Biz *“emperyalizm değişti”* teorilerine genel olarak siyasi boyutlarıyla cevap verdik. Ama emperyalizmin ekonomik boyutunu ele aldığımız bu sohbet çerçevesinde, emperyalizmin değişip değişmediğine, tekelleşmeye dair ekonomik rakamlarla da bakabiliriz. O noktada notlarımdan aktarmak istediğim bazı örnekler var.

Kemal: O örneklere bakalım, ama önce isterseniz ben sermayenin yoğunlaşmasıyla ilgili bir noktayı daha tamamlayayım. Hatta bu arada sohbetimizin genel gidişatının ve sistematığının tam anlaşılması için şunları da sayayım: **Emperyalizmi emperyalizm yapan unsurlar**, şunlardır:

- sermayenin yoğunlaşması,
- tekelleşme,
- mali oligarşinin oluşumu,
- sermaye ihracı,
- dünya pazarının tekelci kapitalist birlikler tarafından paylaşılması,
- dünya topraklarının büyük kapitalist devletler arasında paylaşılmasının tamamlanması.

Emperyalizmi tam kavramak için bunların hepsine değinmek durumundayız. Şimdi ilk iki unsura ek olarak devam ediyorum. Ondan sonra, güncel örneklere yer vereceğiz. Sermayenin yoğunlaşması ve tekelleşmede, “bankalar” da çok önemli bir rol oynadılar.

İlk zamanlar basit aracı işlevi gören, ödemelerde “para taşıyıcı” görevini üstlenen, atıl durumdaki sınırlı paraları burjuvaziye kazandıran bankalar, kapitalizmin gelişmesine paralel olarak sürekli gelişen, büyüyen, rollerini artıran bir gelişim gösterdiler.

“Bankacılık geliştigi ve az sayıda kuruluşun elinde yoğunlaştığı ölçüde, bankalar mütevazı araçlar olmaktan çıkıp, bütün kapitalistlerin ve küçük girişimcilerin bütün para sermayelerini ve belli bir ülkenin ya da birçok ülkenin üretim araçlarını ve hammadde kaynaklarının büyük kısmını ellerinde tutan güçlü tekellere dönüşürler. Çok sayıda mütevazı aracın böyle bir avuç tekeliye dönüşmesi, kapitalizmin kapitalist emperyalizme dönüşmesinin temel süreçlerinden birini oluşturur.”

İlk başta bankalarla sanayiciler ayrı ayrıydı. Bankalar, ellerindeki nakit sermaye, kredi ve faiz sisteminin sağladığı avantajlar sayesinde, kapitalistler üzerinde belli bir denetim kurup, onları yönlendiren, kısmen kontrol eden bir güce ulaştılar. Bu ise, “karşı bir hamleyi” beraberinde getirdi. Tekelci kapitalistler, ya banka sahibi olmaya ya da bir şekilde bankalarla ortaklıklar geliştirmeye yöneldiler.. Bu sürecin sonucu ise “mali sermaye”nin oluşumu oldu: **“Üretimin yoğunlaşması, bunun sonucu olarak tekeller, sanayi ile bankaların kaynaşması ya da iç içe geçmesi-işte mali sermayenin oluşum tarihi ve bu kavramın içeriği budur.”** (Lenin)

Yani tekelleşme sürecinde, “sanayi sermayesi ile banka sermayesinin iç içe geçmesi” sonucunda tüm ekonomiyi denetim altında bulundurabilen bir **finans oligarşisi** ortaya çıktı.

Serbest rekabetçi kapitalizmin emperyalizme dönüşmesi sürecinin temel işte bu **tekelleşme ve finans oligarşisinin** oluşumudur. Tekelleşme o dönemden bu yana sürmekte olan bir olgudur. Belki bazılarınız hatırlarsınız, 1990’lı yıllarda emperyalist tekeller arasında çok yoğun biçimde birleşmeler yaşanmıştı. O da işte tekelleşmenin çok yakın zamandaki devamının göstergelerinden biriydi.

Mazlum: Tekellerin hem üretim, hem finans anlamında hakimiyetleri bugün de söz konusu. Üstelik biraz önce denildiği gibi **“tekelleşme” bitmiş, durmuş bir süreç** de değil. Mesela, **“Sermaye evlilikleri”** diye adlandırılan olgu, 1995-96 yıllarında önceki dönemlere göre büyük bir artış gösteriyor. Artış oranları şöyle: ABD’de yüzde 33, İngiltere’de yüzde 558, Fransa’da yüzde 540, Japonya’da yüzde 1436, Hollanda’da yüzde 700... Artış oranları büyük, sonuçları da çarpıcı oluyor elbette. Sermayelerini birleştirenler, dünya çapında pazarları kontrol güçlerini iyice artırdı. Tüm dünya çapında, her sektör, giderek daha az sayıda tekelin elinde kalıyor ve bu süreç halen sürüyor. Mesela, 1974’de dünya üzerinde beyaz eşya üreticisi **102 tekeli emperyalist şirket** varken bu sayı 1995’de 48’e, 1998’de ise 24’e düştü. Sanınız bugün rakam daha da düşmüş olmalıdır.

İşte **“emperyalizm değişti”** diyenleri çürüten en somut olgulardan biri. Tekeller hakimse, orada emperyalizm vardır.

Başka örneklerle devam ediyorum: Bilindiği gibi, Newyork, Londra ve Tokyo borsaları, tüm dünya piyasasını, ticaretini yönlendiren borsalar olarak kabul edilir. ABD, Japonya, Avrupa Borsaları’nın toplam değeri **dünyadaki bütün hisse senetleri piyasalarının toplam değerinin yüzde 84’ünü** oluşturmaktadır... Veya şöyle bir rakam vereyim: AOL-Time Warner adlı emperyalist tekelin “ekonomik değeri”, Türkiye, Macaristan, Ukrayna, Çek Cumhuriyeti, Yeni Zelanda, Peru ve Pakistan gibi, hiç de küçük sayılamayacak ülkelerin gayri safi milli hasıllarının toplamından büyük.

200 emperyalist tekeli, dünya gayri safi milli hasıllarının **yüzde 31,2’sini** gerçekleştiriyor.

Sohbetimize paralel olarak başka güncel örnekler de veririz. Şimdi emperyalizmin diğer unsurlarını ele almaya devam edelim.

Kemal: Biraz önce sıraladığım unsurlardan biri de sermaye ihracıydı, bunu da sen özetle Özlem.

Özlem: Serbest rekabetçi dönemin ilk aşamalarında, kapitalist bir mali üretiyor ve onu kendi ülkesinin ihtiyacına yetecek kadardan daha fazlasını ürettikçe, o mali üretmeyen ülkelere ihraç ediyordu; ki buna **“meta ihracı”** deniyordu. Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte üretimin, ticaretin yoğunlaşması sonucunda, ileri kapitalist ülkelerde **yatırıma dönüştürülemeyen** bir sermaye fazlası birikti. Bu sermaye bir yere akmalı, bir başka şeye dönüşmeliydi. Ve elbette bu “kar” getiren bir dönüşüm olmalıydı. **Sermaye ihracı** kapitalizmin bu ihtiyacının sonucunda ortaya çıktı. Biriken sermaye, daha az gelişmiş ülkelere sermaye ihraç edilmesi yoluyla değerlendirilmeye başlandı. Meta ihracı tamamen ortadan kalkmadı ama, sermaye ihracı giderek öne çıktı ve emperyalizmin ayırd edici bir özelliği haline geldi.

Sermaye ihracı genel olarak iki biçimde yapılıyor. Biri, sermayeyi borç olarak vererek. **İkincisi**, sömürgelere, yeni-sömürgelere **doğrudan üretim yapmak** amacıyla **sermaye yatırımı** yapmak biçiminde. Sermaye ihracı, emperyalistlere beraberinde birçok başka avantajı da getirmiştir.

Mesela, nakit sermayeyi borç, kredi olarak verirken, meta ihracını da garantiye alır. Denir ki, borç aldığın bu parayla şu malları benden alacaksın! Sermaye yatırımı karşılığında ülkenin işgücünden daha ucuza yararlanmak, hammaddelerini kullanmak gibi avantajlar sağlar emperyalist. Kısacası, sermaye ihracı adını verdiğimiz bu mekanizma, durmadan ve birçok yönden emperyalistlere kazandıran bir mekanizmadır.

Sermaye ihracının rolüne ilişkin de şunları belirtiyor Lenin: *“...Sermaye ihracı ihracatçı ülkelerdeki gelişmeyi bir parça durdurma eğilimi taşısa da, bunun ancak tüm dünyada kapitalizmin genişlemesi ve derinleşmesi pahasına gerçekleştiği ortadadır. (...) Mali sermaye tekeller dönemini yaratmıştır. Tekeller ise her yere tekelci ilkeleri taşıyorlar. ... Sermaye ihracı meta ihracını geliştirmenin bir aracı haline gelmektedir. (...) Böylece mali sermaye, sözcüğün tam anlamıyla, ağlarını dünyanın bütün ülkelerine yaymaktadır. Sömürgelerde kurulan bankalar ve bunların şubeleri bu hususta önemli bir rol oynamaktadır.”*

Kemal: Bu ne anlama geliyor? Lenin'in çok çarpıcı bir özeti var, dünyamızın üç beş emperyalistin eline düşmesinin ekonomik, nesnel temeli var o özette; o bölümü aktarmak istiyorum:

“Mali sermayenin, sermayenin öteki çeşitlerinin tümü üzerindeki üstünlüğü, rantiyenin ve mali oligarşinin üstünlüğü, mali açıdan güçlü bir kaç devletin üstünlüğü anlamına gelmektedir. (...) İngiltere ve Fransa, en eski kapitalist ülkelerdir ve daha sonra göreceğimiz gibi, en fazla sömürgeye sahiptirler; diğer ikisi, ABD ve Almanya ise, gelişme hızı ve kapitalist tekellerin üretimde yaygınlık derecesi itibarıyla en ileri olan ülkelerdir. Bu dört ülkeye toplam olarak 479 milyar frank, yani dünya mali sermayesinin neredeyse yüzde 80'ine sahiptir. Dünyanın diğer ülkelerinin neredeyse tümü, bu uluslararası banker ülkelere, dünya sermayesinin bu dört 'direği'ne şu ya da bu biçimde borçlu durumdadır ya da haraç vermektedir.”

Mazlum: Burada yine güncel bir örnek eklemek istiyorum.

Giderek karteller, tröstler halinde birleşen emperyalist şirketler, küçük, yerel şirketlere giderek daha az pay bırakıp, sömürüden elde edilenin tümünü kendileri alma eğilimindedirler. Bunu da ağlarını dünyanın her köşesine daha fazla yayarak gerçekleştiriyorlar. Emperyalist tekellerin en tepesini oluşturan tekeller açısından verilen bir rakam onların **ağlarını nasıl tüm dünyaya yaymaya** devam ettiklerini gösteriyor. Bu tekeller '70'lerin başında **30 bin şubeye** sahiplerken, '70'lerin sonunda şube sayısını 80 bine çıkarmışlar; '93'te ise bu rakam 200 bin olmuş; '97'de de 210 bini aşmış... Buna paralel olarak da,

1986-90 arasında yılda **37 milyar dolar** olan sermaye ihracı '93'te **160 milyar dolara** yükselmiş. Bildiğimiz gibi, emperyalizmin sonraki (üçüncü bunalım dönemi dediğimiz) döneminde, sermaye ihracının bileşenleri değişime uğramıştır. Ama bu haliyle bile, yani sermaye ihracının **isim, patent hakkı, yedek parça, teknik bilgi, teknik eleman** gibi elemanları ön plana çıkmış olmasına karşın, nakit sermaye ihracındaki bu artış, emperyalizmin hakimiyetinin yaygınlaşmakta ve derinleşmekte oluşunun, başka bir deyişle emperyalizmin sömürgeciliğinin sürmekte oluşunun bir göstergesidir.

Kemal: Tekelleşmenin kaçınılmaz bir diğer aşaması ise, yayılmadır. Tekeller büyüyüp palazlandıkça mevcut ülke içi pazarla yetinemeyeceklerine göre, dünyanın diğer ülkelerini kendi pazarları haline getirmeye çalışırlar. Bunun için de ekonomik, siyasi, askeri her yöntem kullanılır. Tekeller, dünya çapında karteller, tröstler, –tekelleşmede bunların da bir üst aşaması olan– **konsorsiyumlar** oluşturarak, dünya pazarlarına hakim olmuşlardır.

Tekelleşmenin nasıl yüzyıldan fazla bir süredir sürüp gelen bir olgu olduğunu göstermek açısından şu örnek sanınız çarpıcı olacaktır. Şimdi **AEG** markasını hemen herkes bilir, duymuştur en azından. AEG bir Alman tröstüydü ve daha **1904** yılında AEG tröstü bünyesinde 200 şirket vardı. Bunların 16'sı kablo, yalıtkan malzeme, elektronik eşya, dayanıklı tüketim eşyaları, otomobil üreten imalat şirketleriydi.

Elektrik sanayiinde dünya pazarının aşağı yukarı yarısı da onun elindeydi. Öteki yarısı ise, Amerikan tröstü **General Elektrik**'indi. Aralarında belli bir rekabet olsa da, esas olarak pazarları anlaşarak paylaşmış durumdaydılar. (ABD ve Kanada pazarı General Elektrik'in, Almanya, Avusturya, Rusya, Hollanda, Danimarka, İsviçre, Türkiye ve Balkan ülkeleri de AEG'nindi.) Bu ikisi o kadar güçlüydü ki, aynı alanda bir başkasının varlık gösterebilmesi imkansızdı yakındı.

Petrol sektöründe, ulaşımda, demir çelikte de benzer konumda tekeller daha o zamandan ortaya çıkmıştı ve onların birçoğu yüzyıldır konumlarını aşağı yukarı sürdürmektedirler. Yani özetlersek, emperyalizmle birlikte, tekeller dünya pazarlarını paylaşmaya başlamıştır. Emperyalistler arasındaki eşitsiz gelişim nedeniyle kimi tekeller geride kalıp, kimileri daha güçlenmiş olsa da, dünya pazarındaki tekel hakimiyeti olgusunda nitelik bir değişiklik olmamıştır. Sosyalizmle kapitalist pazarın dışına çıkan ülkeler dışında, tüm ülkeler, bir biçimiyle tekellerin ve emperyalist devletlerin pazarı durumunda olmuştur.

Sevgili okurlarımız, sohbetimizi şimdilik burada noktalıyoruz. Haftaya devam edeceğiz. Bu bölümde emperyalizmin ağırlıkla ekonomik yanı üzerinde durduk. Önümüzdeki bölüm, emperyalizmin “sömürgecilik” özelliğini ve ardından da siyasal alandaki yansımalarını ele alacağız. Haftaya görüşmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Emperyalizm -2

Güçlü görünümüne rağmen o, asalak ve çürümüş bir sistemdir!

Yürüyüş okurlarına sevgi ve selamlarımızı sunarak başlıyoruz sohbetimize.

İlk bölümde “**emperyalizmi emperyalizm yapan unsurlar**” diyerek şunları saymıştık: **Sermayenin yoğunlaşması, tekelleşme, mali oligarşinin oluşumu, sermaye ihracı...** ve de **dünya pazarının tekeller, dünya topraklarının da büyük kapitalist devletler arasında paylaşılmasının tamamlanması.**

Bunların ilk dördünü, önceki bölümde ele almıştık. Şimdi dünyanın tekeller ve kapitalist devletler tarafından paylaşılmasını ele alarak devam edelim.

Özlem: Ben devam edeyim. Sermayenin yoğunlaşması, tekelleşme ve mali oligarşilerin oluşumu, emperyalistleşen ülkelerin dünyayı adım adım ele geçirmelerinin de koşullarını olgunlaştırdı. “*Mali sermayenin, sermayenin öteki çeşitlerinin tümü üzerindeki üstünlüğü... mali açıdan güçlü bir kaç devletin*” dünya çapındaki hakimiyetini de beraberinde getirdi.

1900’lerin başlarında en eski kapitalist ülkeler olan **İngiltere** ve **Fransa**, en fazla sömürgeye sahip iki ülke durumundaydılar. **ABD** ve **Almanya** ise, “*gelişme hızı ve kapitalist tekellerin üretimde yaygınlık derecesi itibariyle*” en ileri durumdaki iki kapitalist ülkeydi.

Bu dört ülke; o zamanki rakamlarla, toplam 479 milyar frank, yani **dünya mali sermayesinin yüzde 80’ine** sahiptiler. Bu durumun fiili sonucunu şöyle anlatıyor Lenin: “*Dünyanın diğer ülkelerinin neredeyse tümü, bu uluslararası banker ülkelere, dünya sermayesinin bu dört ‘direği’ne şu ya da bu biçimde borçlu durumdadır ya da haraç vermektedir.*”

Bu dört ülkeye eklenen başka emperyalistler de vardı, ama emperyalizmin asıl gücünü bunlar oluşturuyordu. Bunların içinde de ABD gücünü sürekli artıran emperyalist konumundaydı. ABD’nin gücünü gittikçe artırmasının en önemli ayaklarından biri de dünya mali sermayesini kontrol edebile-

cek konuma yükselmiş olmasıydı.

Kapitalizmin emperyalizme dönüştüğü yaklaşık yarım asır, aynı zamanda **dünyanın paylaşılması** sürecidir. Eski sömürgecilik bu süreçte yerini emperyalist sömürgeciliğe bıraktı. Tekelleşme aşamasında geçildiğinde artık dünyanın hemen tüm bölgeleri, şu veya bu biçimde kapitalist devletler tarafından sömürgeleştirilmiştir: *“İlk kez olarak dünya **paylaşılmış durumdadır**, öyle ki, bundan sonra ancak yeni paylaşımlar söz konusu olabilir, yani sahipsiz toprakların ‘ele geçirilmesi’ değil, toprakların bir ‘sahip’ten ötekine geçmesi.”* (Lenin)

Evet, işte bu nesnel durum, daha sonraki emperyalistler arası paylaşım savaşlarının nedenlerini de açıklamaktadır. Peki bu niçin böyle olmaktadır? Bu ülkeler neden “pazarsız” yapamamaktadır?

Önceki bölümde kısaca vurgulamıştık; kapitalist devletler, biriken sermaye fazlasını ve keza üretim fazlasını diğer az gelişmiş kapitalist ülkelere ve sömürgelere aktarmak zorundadırlar. İşte bu açıdan sermayeyi yatıracak, ürettiğini satacak pazar bulmak kapitalist ülkeler için hayati bir ihtiyaçtır. Bu nedenle kapitalist devletler **1850’**lerden itibaren hızlanan bir biçimde sömürge fetihlerine giriştiler. Sömürgeleştirme süreci 1870’lerde daha da yoğunlaştı.

Mazlum: Şimdi, sömürgeler meselesinden hareketle, Lenin’den, özellikle *“emperyalizm değişti”* tezleri açısından da son derece dikkate değer bir bölüm aktaracağım.

*“Tekellere, rakipleriyle giriştikleri mücadelede (...) başarı olanağını, ancak ve yalnız sömürgelere sahip olmak sağlar. **Kapitalizm ne kadar gelişmişse, hammadde eksikliği kendini ne kadar hissettirirse, rekabet ve dünyada hammadde kaynakları için mücadele ne kadar şiddetliyse, sömürge elde etme mücadelesi o kadar amansızdır. (...) Sermaye ihracının çıkarları da sömürgelerin fethedilmesini dayatmaktadır; çünkü tekeller kurarak bir rakibi saf dışı bırakmak, bir siparişi üstlenmek... sömürge pazarında daha kolay...dır (hatta **ancak böyle mümkündür.**)”***

Kapitalizmin gelişmesi, görüldüğü gibi, öyle mutlak bir çağdaşlık, uygarlık anlamına gelmiyor. Tersine, gelişme sömürge elde etme mücadelesini keskinleştiriyor. Bu anlamda ekliyor Lenin: *“**Mali sermaye özgürlük değil, egemenlik ister’** diyor Hilferding, çok doğru olarak.”*

Kapitalizm geliştikçe, sömürge elde etme ihtiyacı o kadar büyük olur ve pazar için kavga şiddetlenir! Ekonominin yasaları bu kadar açık. Bunun dışındaki teoriler, işte bu yüzden emperyalizm gerçeğini açıklayamıyor ve sık sık bu noktada yanılıyor.

Kemal: Bu konuya şunu da ekleyelim isterseniz. 1900’lerin başlarında gelişmiş kapitalist ülkeleri, sömürgelerini hızla artırmaya sevkeden etkenler-

den biri de, hızla bilinçlenmekte olan işçi sınıfının burjuvazinin iktidarı için bir tehdit oluşturmaya başlamasıdır. Sömürgelerden ne kadar çok kazanç elde edilirse, içeride emekçilere o kadar çok **“sus payı”** verilebilirdi. Burjuva iktidarlar, işçi sınıfının iktidar hedefli mücadelesini bu yolla düzen içine çekebilirlerdi. Nitekim de böyle oldu. Ki bunu sağlayabilmek de, o kapitalist ülkeye, öteki kapitalist ülkeler karşısında bir avantaj sağlıyordu; Sömürgesi olmayan veya az olan kapitalist ülkeler, işçi mücadelesini geriletememeleri nedeniyle üretim sürecinin istikrarını koruyamıyor, diğer kapitalistler karşısında dezavantajlı duruma düşüyordu. Dolayısıyla bu etken de kapitalistlerin sömürge elde etme savaşını daha zorunlu kılmıştır.

Özlem: 1900’lerin başında, yani dünyanın tekeller ve büyük kapitalist devletler tarafından paylaşılmasının büyük ölçüde tamamlandığı dönemde dünya tablosu şuydu:

Kapitalist devletlerin feodal yönetimden devraldıkları daha önce işgal edilmiş ülkeler, emperyalizmin sömürgeleri haline geldi önce. Ama emperyalistler bunlarla yetinemezdi. 1800’lerin ikinci yarısında bilim ve teknikteki ilerlemeler sonucunda kapitalist gelişmenin hızlanması, üretimin iç tüketim boyutlarını kat kat aşması ve keza sermaye birikiminin büyümesi, **dünya topraklarının kapitalist ülkeler tarafından talan edilmesini de** hızlandırdı. O güne kadar ayak basılmamış neresi varsa, gidildi.

Okurlarımızın bir çoğu, **İngiltere’den “üzerinde güneş batmayan imparatorluk”** diye söz edildiğini duymuştur. İşte bu söz, o dönemlerden kalmandır. İngiltere o dönem, **Amerika’dan Afrika’ya, Ortadoğu’dan Hindistan’a** kadar geniş bir alanda sömürgelere sahipti. İkinci büyük sömürgeci **Fransa’ydi**. Onun da **Ortadoğu’da, Akdeniz’de, Afrika’da, Asya’da** birçok sömürgesi vardı. Keza, **Hollanda, Danimarka, Belçika** gibi emperyalistlerin, **Japonya’nın, Rusya’nın** da sömürgeleri vardı.

O dönemde sömürgeleştirmenin temel biçimi, askeri güç kullanmaktı. Genellikle katliamlarla işgal edilen ülkenin toprakları “yasal” olarak da işgalci kapitalist ülkenin toprağı sayılırdı. Sömürgeleştirilen ülkenin yönetimi de işgalci emperyalistler tarafından atanan **hükümet** ya da **valiler** tarafından üstleniliyordu. Sömürgeleştirilen ülkelerde el konulan ham maddeler, kapitalist gelişme açısından önemliydi. Ucuz hammadde, maliyetlerin düşürülmesi demektik; bu da rekabet gücü demektik. Öte yandan sömürgeleştirilen ülkeler aynı zamanda meta ihracı için de bir **pazar** durumundaydı ve pazarları ne kadar genişse, kapitalist de o kadar güçleniyordu. 1870-80’lerden itibaren **sermaye ihracı** da sömürünün ön plana çıkan biçimlerinden biri oldu. Sömürge yönetimlerine borç para verme biçiminde veya sömürge ülkeye doğrudan yatırımlar şeklinde gerçekleşen sermaye ihracına bağlı olarak kapitalist pazarı genişletecek demiryolları yapıyor, bankalar açılıyor ve sömürgecilik mekanizması daha çok yönlü hale getiriliyordu.

Kemal: Emperyalist smrgencilik sanırım az çok kafamızda Şekillenmiştir. Emperyalizm, sadece sömürgelerdeki yönetimi değil, gelişip pekiştikçe, kendi içinde de devleti, ekonomiyi, sosyal yapıyı yeniden kendine göre Şekillendirir. Yani, dünyayı kendine tabi kılmak isterken, üst yapıyı da kendine göre biçimlendirir. Bunu da kısaca somutlayalım. Bunun ilk önemli sonuçlarından biri **devletin** yapısındaki deĐiŐikliklerdir. Sanayi sermayesi ile banka sermayesinin bütünleŐmesiyle ortaya çıkan **mali oligarşi**, ülke ekonomisini kontrol eden bir güç haline gelirken, **devlete de** hakim olur.

Doğal olan da budur zaten; kapitalizm gelişip tekeller belirleyici unsur oldukça, tekellerin devlet üzerindeki belirleyiciliği de pekiŐecektir. Bu pekiŐmenin belli bir noktasında devlet, **tekelci devlete** dönüşür. Devletin işlevi de buna göre, yani tekellerin çıkarlarına hizmet edecek Şekilde yeniden Şekillenir.

Devletin vergi, borç gibi ekonomik işlevleri, tekellerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesini beraberinde getirirken, bu aynı zamanda halkın daha çok sömürülmesi de demektir. Sömürünün yoğunlaşması ve devletin daha açık biçimde tekellerin hizmetine girmesi, sınıf eliŐiklerinin de derinleşmesine yol açar.

Emperyalizm aşamasının bir başka sonucu, ekonominin dünya çapında bir sisteme dönüşmesidir. Emperyalizm tekelleşme ve smrgeleŐtirmeyle birlikte, tüm ülke ekonomilerini emperyalist ekonominin bir halkası durumuna getirmiştir. Dolayısıyla emperyalizm çağında **tek tek ulusal ekonomilerden ve ulusal pazarlardan** söz etmek mümkün değildir. Bu zincirin dışına çıkmanın tek bir yolu vardır, o da ulusal kurtuluş savaşlarıdır.

Evet, bu yönünü de ortaya koyduktan sonra, emperyalizmin “ekonomik özü”nn dışındaki özelliklerine geçelim. Buyur Mazlum.

Mazlum: Emperyalizmin “ekonomik özünü” ortaya koyarken emperyalizm salt ekonomik bir olgu da değildir demiştik. Lenin, Şöyle diyor: **“Emperyalizm, kapitalizmin özel bir tarihsel aşamasıdır. Bu zellik ldr: Emperyalizm: 1) tekelci kapitalizmdir; 2) asalak ve çürüyen kapitalizmdir; 3) can çekişen kapitalizmdir.”**

Bu tanım, emperyalizmin tarihsel gelişim içindeki yerini işaret eden önemli bir tanımdır. Emperyalizm, dönemsel olarak güçlü görünse de, tarihsel olarak bu çürümüŐlük onun karakteridir. Emperyalizm neden **“asalak ve çürüyen kapitalizm”**dir? Bunu bir kaç boyutuyla cevaplayabiliriz.

Birincisi, sınıf olarak çok yaygın bir asalak sınıf oluşur emperyalizmle birlikte.

Burjuvazi retim sürecinden tümüyle koparak tamamen asalak bir sınıfa dönüşür. Şirketlerin, işletmelerin yönetimini bile çoğu durumda ücretli profesyonellere devrederler. Ama esas olarak “kazanç” biçimleri de yeniden Şe-

killenir. Burjuvalar, üretimin yanısıra ekonomide “**değerli kağıt**” olara adlandırılan hisse senetleri, bono, tahvil ve faizden büyük ölçüde gelir elde etmeye başlarlar. Buna rant gelirleri de denir. Bu gelir, burjuvazinin tüm gelirleri içinde önemli bir yer tutmaya başlar. İkincisi, burjuvazinin tamamen asalaklaşmasına bağlı olarak, tüketimleri, hem miktar, hem muhtevası bakımından önceki dönemlerle kıyaslanamayacak ölçüde artar.

Lenin, rantiyе sınıfın “değerli kağıtlar”la büyük kazançlar elde etmesi konusunda şunları vurguluyor:

*“Emperyalizm, az sayıda ülkede... büyük bir nakdi-sermaye birikimidir. **Rantiye sınıfın** ya da, daha doğrusu rantiyе tabakanın, yani ‘kırtıkları kuponlarla’ yaşayan insanların, herhangi bir işletmenin çalışmasına hiçbir biçimde katılmayan insanların, meslekleri işsizlik olan insanların olağanüstü bir biçimde çoğalması bundandır. Emperyalizmin başta gelen ekonomik temellerinden biri olan **sermaye ihracı, rantiyе tabakasının üretimden kopuşunu daha da artırır** ve denizaşırı bazı ülkelerin ve sömürgelerin emeğinin sömürsüyle yaşayan **ülkenin topuna asalaklık damgasını vurur.**”*

Özlem: Geçtiğimiz yıllarda Koç Holding’in, Sabancılar’ın kazançları içinde faiz gelirlerinin tüm üretim gelirlerinden daha fazla olduğuna dair bilançolar yayınlanmıştı hatırlarsınız. Devletlerin tamamen tekellerin hizmetinde bir şekil almasıyla birlikte, bu tüm dünya çapında geçerli bir durum sanırım.

Burjuvazinin tüketim kalıplarına ilişkin de bir şey ekleyim. Bu rantiyе kazançla bağlı olarak biraz önce belirtildiği gibi tüketimde çok özel biçimler çıkmıştır. Rantiye kesimler, akıllara durgunluk veren ölçülerde tüketim harcamaları yapıyorlar. Dikkatinizi çekmiştir, bu kesimlerin tüketimlerini adlandırmak üzere “**ultra lüks**” diye bir kavram bile çıktı ortaya. Bir ülkenin ekonomisini düzeltecek ölçüde para, mesela bir tekelcinin sadece yatına veya yazlığına harcanabiliyor.

Mazlum: Ancak burada esas olarak tek tek burjuvalardan sözetmenin de ötesine geçen bir durum var. Lenin’in “*ülkenin topuna asalaklık damgasını vurur*” sözlerinin anlamı budur. Rantiye bir sınıfın ötesinde “**rantiye devlet**”ler oluşuyor emperyalizmle birlikte.

İhraç edilen sermayeden ve yatırımlardan elde edilen gelirler, emperyalist ülkelerdeki asalak sınıfın varoluşunu mümkün kılarken, bunun da ötesinde, gelirlerinin büyük bir bölümünü meta ve sermaye ihraç ettiği diğer ülkelerden, sömürgelerinden elde ettiği kazançlarla sağlayan emperyalist devletlerin bizzat kendisi bir **rantiye devleti** haline gelmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri, rantiyе devletin en çarpıcı örneklerinden biridir. Bir tarafa ABD’nin diğer ülkelere verdiği borçları, bir tarafa da bu borç-

lar karşılığında ABD'ye ödenen faizleri yan yana koyun... İkincisi, birincisinin **yüzlerce katını** oluşturur... Öyle bir mekanizma var ki, sömürgeler, ABD'ye borçlarını ödemek için ABD'den yeni borçlar alıyorlar ve bu çark yüzyıldır Amerika'ya para akıtan bir çark olarak dönüyor. Emperyalist tekeller, hiç zahmetsiz, hiç üretimsiz böyle bir kazanç kaynağı sahibidirler.

Bu noktada **“Rantiye-devlet, asalak, çürüyen kapitalizmin devletidir”** der Lenin. Ve dünya ülkelerini ikiye ayırır: **tefeci devletler ve borçlu devletler...**

“Rantiyelerin elde ettiği gelir, dış ticaret gelirinden... beş kat daha fazladır! Emperyalizmin ve emperyalist asalaklığın esası budur işte.

*Bunun için, ‘rantiye-devlet’ ya da tefeci-devlet kavramı, emperyalizmi işleyen iktisat yazınında, sık sık kullanılan bir deyim olmuştur. Dünya, **bir avuç tefeci devlete ve bir borçlu devletler çoğunluğuna** bölünmüş bulunmaktadır.”*

Aslında sosyalist ülkeler hariç, kalan ülkeler açısından hala bölünmüşlük geçerlidir.

Kemal: Emperyalizmin asalaklığının bir diğer boyutunu bilim teknoloji alanında görürüz. Bunu da sen aç Özlem.

Özlem: Başlangıçta, yani serbest rekabetçi kapitalizm döneminde burjuvazi bilim ve tekniğin gelişmesini teşvik eden, bu gelişmeyi üretime yansıtan bir konumdadır. Serbest rekabet, kapitalisti buna mecbur kılmaktadır zaten. Kapitalist, üretimi azami ölçüde artırabilmek için her bilimsel gelişmeyi hemen üretim sürecinde kullanır. Ama tekelleşmeyle birlikte bu değişir. Tekeller, bilimsel, teknolojik gelişmeler üzerinde istedikleri gibi tasarrufta bulunmaya başlarlar. Bu “tasarruf” ise özünde bilim ve tekniğin önünde **engel olma** yönünde gerçekleşir. Bilim ve teknolojideki muazzam gelişmeler gözönüne alındığında bu bir çelişki gibi görünür veya tekeller bilimi geliştiriyor gibi görünür. Evet, geliştirmektedirler. (Ar-Ge) adını verdikleri araştırma geliştirme çalışmalarına büyük yatırımlar da yapmaktadırlar.

Fakat bilimsel araştırmaların ne için, **hangi yönde** yapılacağını belirleyen de, bilimsel buluşların, yeni teknolojik gelişmelerin **ne zaman, nasıl** kullanılacağını belirleyen de sadece ve sadece tekellerin kâr-zarar hesaplarıdır. Herhangi bir bilimsel keşif veya yeni geliştirilen bir teknoloji, geniş kitlelerin yararına olsa bile, eğer tekeller için uygun değilse, **piyasaya** çıkarılmaz. Bilim ve teknoloji üzerinde de **tek el denetimi** söz konusudur. Mesela, çeşitli sektörlerde yeni teknolojiler geliştirmiş olmalarına karşın, başka ülkelere, elleindeki eski teknolojiyi satmaya devam edebilirler.

Tekellerin bilim ve teknolojinin gelişmesinin önünde engel olduklarının en açık kanıtı ise, dünyada milyarlarca insanın açlıktan, hastalıklardan ölmesi-

dir. Bilimin ve tekniğin bugün ulaştığı aşamada, bilim ve teknolojinin insanlığın bu temel sorununu çözmeye yöneltilmesi halinde bunun çözülememesi mümkün mü?.. Lenin, henüz 1900'lerin başında yazdığı bir makalede diyor- du ki; *"İnsan nereye bakarsa baksın adım başında, insanlığın derhal tamamen çözebilecek durumda olduğu görevlerle karşılaşılıyor. Kapitalizm bunu engelliyor. O, dağ gibi zenginlikler biriktirdi -ve insanı bu zenginliğin kölesi durumuna getirdi. Tekniğin en karmaşık sorunlarını çözdü- ve nüfusun milyonlarca kitlesinin yoksulluğu ve cehaleti karşısında ve bir avuç milyonerin dar kafalı hırsı karşısında teknik iyileştirmelerin kullanılmasını engelledi."*

Kemal: Bir ek yapayım. Tekellerin denetimindeki bilim ve teknoloji, insanlığın sorunlarını nasıl çözeriz sorusuna değil de, tekellerin kârını nasıl artırırız, tarımı, sanayiye emperyalist tekellere nasıl daha bağımlı hale getiririz sorusuna cevap arıyor. Sorun burada.

Bilim, yine son derece çarpıcı bir noktadır, esas ve öncelikli olarak **askeri** teknolojinin hizmetindedir. Bugün tüketim unsuru haline gelen birçok buluş, ya askeri araştırmalar, ya da uzay araştırmaları kapsamındaki buluşlardır. **Ekonominin askerileştirilmesi** ve **askerileştirilmiş ekonominin** emperyalizmin en temel sektörü halinde olması, militarizmin dünya çapında körüklenmesi, emperyalizmin asalak karakterinin göstergelerinden biridir. Devletlerin, üretken, sorunları çözücü alanlara değil de, silahlanmaya yönlendirilmesi emperyalizmin ortaya çıkardığı bir sonuçtur.

Mazlum: Sohbetimizin bugünkü bölümünü bitirmeden asalaklaşmanın bir boyutuna daha değinelim istersiniz. Burjuvazi tamamen asalaklaşırken, toplumun bazı kesimlerini de kendine benzetir. Bunların başında da işçi sınıfı içindeki bir kesim gelir. Daha 1902'de "Emperyalizm" adlı bir kitap yazan İngiliz yazar Hobson, bu noktadaki gözlemlerini şöyle aktarır: *"Tam anlamıyla asalak nitelikteki bu siyaseti yürütenler kapitalistlerdir; ancak, aynı itici nedenler, bazı özel işçi gruplarını da etkilemektedir."*

Hobson, emperyalist ülkelerin karakteristik davranışlarına ilişkin şunu belirtiyor: *"Bunlardan birincisi ekonomik asalaklık geleneğidir; egemen devlet, bununla, kendi yöneten sınıfını zenginleştirmek ve **sakin dursunlar diye alt sınıflarına rüşvet vermek** için, eyaletlerini, sömürgelerini ve bağımlı ülkeleri sömürmektedir."*

Dünyayı paylaşmış bir avuç çok zengin ülkeye, çok yüksek tekel kârları sağlamak demek olan emperyalizm, *"proletaryanın üst tabakalarına ekonomik bakımdan rüşvet verme olanağı yaratmıştır"*. Alttaki bu asalaklaştırmanın sonucu **işçi aristokrasisinin** oluşumudur.

Emperyalizmin bu kadar büyük servetler ve rüşvetler dağıtabilmesi için elbette yüksek tekel kârları gereklidir. İngiltere'nin **ulusal geliri** 1865-1898 yılları arasında, hemen hemen **iki katına** yükselmmişti; oysa "yurtdışından

sağlanan" yani **sömürgelerden sağlanan** geliri aynı süre içinde **dokuz kat** artmıştı. İşte buna paralel olarak da asalaklık pekişti, asalak kesim genişledi. Sömürgelerden akan gelir o kadar büyüktü ki, 1990'lerin başlarında İngiltere'deki **rantiye insan** sayısı, yaklaşık **1 milyona** yükselmişti.

Asalaklık bugün de sürüyor. Dünyanın en zengin **10 milyon kişisi**, dünyadaki toplam servetin **üçte birini** elinde bulunduruyor. Bunların 37.2 trilyon dolar serveti olduğu belirtiliyor ve *bu servetin de yüzde 64'ü ABD, Japonya, Almanya, İngiltere ve Fransa kaynaklı.*

Düşünün, dünyanın nüfusu **6 milyar**. Ve onlar –o 10 milyonluk azınlık–, 5 milyar 990 milyon kişinin elindekiyle kıyaslanamayacak büyüklükte bir servetin sahibi durumundalar. Onların içinde de en zengin **10 tekelci** burjuvanın serveti 133 milyar dolar. Bu rakam, en yoksul **48 ülkenin** yıllık gelirinin 1,5 katı ediyor... Ve dünyanın en zengin 225 kişisinin serveti 2.5 milyar yoksulun giderlerine eşit... Emperyalizm değişmiş mi, yoksa asalaklığı büyüterek sürdüren bir sistem olmaya devam mı ediyor? Cevap, ortada.

Kemal: Evet arkadaşlar, emperyalizme önümüzdeki hafta da devam edeceğiz. **Emperyalizmin** neden **can çekişen kapitalizm** olduğunu, emperyalist dönemin aynı zamanda **devrimler çağı** olmasını, aralarındaki ilişkileri ele alacağız. Şimdilik hoşçakalın.

Konu: Emperyalizm -3

Emperyalizm can çekişiyor ve hiçbir şey bunu değiştiremez

Sevgili okurlarımız merhaba. Emperyalizm başlıklı sohbetimize 3. bölümüyle devam ediyoruz.

Emperyalizm demiştik; “1) **tekelci kapitalizmdir; 2) asalak ve çürüyen kapitalizmdir; 3) can çekişen kapitalizmdir**”... İlk ikisini, çalışmamızın ilk iki bölümünde görmüş olduk. Bu bölümü, “can çekişme” olayına ayırılım bu anlamda. Emperyalizmin çürümesi ve can çekişmesi, bir anlamda da kapitalizmin ve burjuvazinin **gericileşmesiyle** özdeştir. Emperyalizme ilişkin yanlışların bir çoğu da kaynağını bu gericiliğin doğru tesbit edilememesinden veya görülmek istenmemesinden alır. Bu anlamda da konuya bu noktadan devam edelim diyorum.

Özlem: Peki, ben oradan başlayayım. Burjuva demokrasisi tüm burjuva kesimler için uygulanan, onların eşit söz ve temsil haklarının olduğu bir demokrasidir. Emperyalizm öncesi böyle bir demokrasi söz konusuydu. Ama tekellerin ortaya çıkmasıyla burjuva sınıfı içinde **tekelci burjuvazinin, mali oligarşinin diktatörlüğü** ortaya çıkınca, her şey, ekonomide de, siyasette de onların talepleri, çıkarları doğrultusunda belirlenmeye başladı. Bu, elbette aynı zamanda kitlelerin taleplerinin de demokrasi üzerindeki etkilerinin iyice sınırlanması demektir. Burjuvazi için bile daralan demokrasi, kitlelere karşı baskıya, yasağa daha fazla başvuran bir demokrasiye dönüşecekti. Bu anlamda emperyalizmle birlikte, serbest rekabetçi döneme göre, burjuva demokrasisi daraldı, **burjuvazi siyasal olarak gericileşti**.

Fakat Kemal arkadaşın belirttiği gibi, burjuvazinin bu dönemde **gericileşmiş** olduğunu kabul etmeyenler de vardır; bunlar, 20. yüzyıl boyunca haklar ve özgürlükler alanında “uluslararası” düzeyde sağlanan gelişmeleri örnek göstererek, 20. yüzyılda demokrasinin geliştiğini ileri sürerler.

Evet, görünüm olarak bu görüşün dayandığı bazı somut gelişmeler var gerçekten de. Mesela, serbest rekabetçi dönemde kapitalist ülkelerin bazıla-

rında genel oy hakkı yoktu henüz. Genel oy hakkı, esas olarak 20. yüzyıl içinde tüm ülkeleri kapsar hale gelmiştir.

Fakat bu bizim yukarıda ortaya koyduğumuz tesbiti değiştirmez.

Emperyalizm bunları gönüllü olarak, demokrasiyi geliştirmek için, vermemiştir. Hak ve özgürlükleri bu dönemde genişleten esas olarak **iki temel unsur** vardır: **Bir**; emperyalizme bu tavizleri verdiren ilk etken devrim korkusudur. Devrimci gelişmeyi engellemek, sınıf mücadelesini iktidarını tehdit eder hale getiren çelişkileri yumuşatmak için bir takım haklar tanınmış ve işçilerin mücadelesi “parlamentar zemine” çekilmek istenmiştir. **İkinci** neden ise, sosyalist sistemin ekonomide ve demokraside sağladığı büyük gelişmeler de, emperyalizmi bu alanda birçok hakkı tanımak zorunda bırakmıştır.

Kemal: Emperyalizm dönemi, burjuvazinin siyasi olarak gericileştiği dönemdir. Tanınan bazı haklar, ister genel oy hakkı gibi siyasi muhtevalı haklar olsun, ister sosyal haklar olsun, burjuvazinin gerici niteliğini ortadan kaldırmaz. Zaten emperyalizm dönemine çok yönlü olarak baktığımızda burjuvazinin niteliğini belirlemek açısından bunların tali kaldığı görülür.

Mesela, genel oy hakkını tanıyan emperyalizm, sömürgelere karşı tarihin en büyük saldırılarını, en amansız sömürsünü, talanını uygulamıştır. O hakları veren emperyalizm, dünyanın dört bir yanında faşist, gerici diktatörlükleri işbaşına getiren, destekleyendir. Bunlar da bir yana, iki büyük savaşta, on milyonlarca insanın katledilmesine neden olan da onlardan başkası değildir. Burjuvazinin bu dönemdeki gericileşmesinin hangi boyutlara varabileceğinin ve hangi biçimleri alabileceğinin en somut göstergesi kuşkusuz, Almanya’da, İtalya’da, İspanya’da kurulan faşizmlerdir. Faşizm, şu veya bu kesimin değil, **tekelci burjuvazinin** iktidarıydı.

Tekelci burjuvazinin siyasal niteliğinin aslolan özü en çıplak biçimde faşizmde görülür.

“Kopenhag kriterlerini” yapan tekelci burjuvazinin bugün de ihtiyaç duyduğunda faşizme başvurmakta bir an bile tereddüt etmeyeceği bilinmelidir. Onun sınıfsal özelliğine uygun olan budur. Fakat bugün emperyalist ülkelerde tekellerin iktidarını tehdit eden bir gelişme söz konusu değildir.

Bugün emperyalizm açısından böyle bir ihtiyaç olmaması, onun demokrasiyi içselleştirmiş olmasının kanıtı gibi sunulamaz. Kaldı ki, iktidara yönelik bir sınıf mücadelesinin olmadığı koşullarda bile, emperyalistler, anti-demokratik yüzlerini gösteriyorlar yer yer. Yasal, yasadışı, ekonomik, siyasi zora başvuruyorlar. Mesela, yine şu son 6-7 yıl içinde çok somut gördüğümüz gibi, onyıllardır övündükleri bazı “temel haklar”ı, vazgeçilmez ilan ettikleri bazı “*kişi hak ve özgürlüklerini*”, bir çırpıda rafa kaldırmakta tereddüt etmediler.

Bunun dışında mesela Almanya’da olduğu gibi komünist partilerin yasak-

lanması, İspanya’da olduğu gibi ulusalcı partilerin kapatılması, ABD’de olduğu gibi **“komünist olduğu bilinen veya tahmin edilen”** kişilerin kamu kuruluşlarında çalışmasının yasaklanması, son dönemde yine gerek AB ülkelerinde, gerek ABD’de, yabancılara yönelik aleni ayrımcılık içeren yasaların çıkarılması... gibi klasik anlamda burjuva demokrasisiyle pek de bağdaştırılmayacak yasaklara, burjuvazi çok kolay ve sık sık başvurabilmektedir. Yine son dönemde infazların meşrulaştırıldığına, işkencenin bile “teorisinin” yapıldığına tanık oluyoruz İngiltere, Almanya gibi ülkelerde.

Şimdi esasında iktidarını doğrudan tehdit eden bir gelişme söz konusu değilken bile, terör demagojisini öne çıkarıp bu kadar hak gaspı yapan tekelci burjuvazinin, “çoğunluk” karşısında boynunun kıldan ince olacağı düşünülebilir mi?

Misal; halkın çoğunluğunun sosyalizme geçmek istediğini düşünelim; tekelci burjuvazi bu durumda iktidarı proletaryaya mı bırakacak?

Burjuva demokrasisi kitlelerin taleplerini dikkate alır mı, alırsa ne kadar alır, hangi konularda alır? Emperyalizmin sınıfsal niteliğini, yani tekellerin her şeyi kendi çıkarlarına göre belirlediğini görmezden gelerek bu sorular cevaplanabilir mi?

Yine bir örnek; Irak’ın işgaline karşı meydanlara çıkanlar, anketlerde hayır diyenler, nüfusun ezici çoğunluğunu oluşturuyordu değil mi. Peki ne oldu? Emperyalist hükümetler, politikalarını halkın çoğunluğunun isteklerine göre değil, tekellerin çıkarlarına göre belirledi... Hali hazırda uygulanan ekonomik politikalar açısından da aynı şey geçerlidir.

Mazlum: Şunu daha net olarak ortaya koymak gerek. Genel oy hakkı, seçimler, çok parti olması, bunlar tek başına demokrasinin belirleyeni değildir. Genel oy hakkının olması, veya yeni sömürgelere göre emperyalist ülkelerde haklar ve özgürlüklerin daha geniş ve kullanılabilir olması, bu ülkelerde demokrasinin çoğunluk yani halkın iradesi doğrultusunda işlediği anlamına gelmez.

Bildiğimiz gibi, emperyalist ülkelerdeki yönetim de esas olarak **burjuva diktatörlüğü**’dür. Burjuva demokrasisi **burjuva diktatörlüğü**’nün bir biçimi, **faşizm** de bir başka biçimdir.

O halde, önceki bölümdeki tanımlarımızla birleştirerek şunu belirtmeliyiz: **burjuva demokrasisi, emperyalizmle birlikte**, bu ülkelerdeki **tekellerin, mali oligarşinin diktatörlüğüne** dönüşmüştür. Kapitalizmin ve burjuvazinin tarihsel olarak ilerici konumlarını kaybedip gericileşmelerinde işte bu da en önemli nedenlerden biridir.

Kemal: Lenin emperyalizmi neden can çekişen kapitalizm olarak tanımlıyor? İstersen şimdi bunu somutlayarak devam et.

Mazlum: Tarihsel olarak bir sistemin gelişmesi, sonra duraklaması ve gerilemeye, başka deyişle can çekişmeye başlamasının temel olarak bir tek ölçüsü vardır: o da **üretim ilişkilerinin üretici güçleri geliştirip geliştirmedir.**

Üretim ilişkileri, üretici güçleri geliştirdiği sürece, o sistemin kendisi de gelişmekte olan bir sistemdir. Fakat tersi durumda, sistem de artık gericileşmeye ve can çekişmeye başlamış demektir. Emperyalizmle birlikte kapitalizm işte bu aşamaya geçmiştir. Bunun en önemli göstergeleri nedir peki?

İlk önemli gösterge, üretimin niteliğiyle mülkiyetin niteliği arasındaki farklılaşmadır: Üretim çok büyük ölçülerde **toplumsallaşırken**, üretim araçlarının özel mülkiyetinin çok çok **küçük bir azınlık elinde toplanması**, göstergelerden biridir. Bu olgu, belli ölçülerde serbest rekabetçi dönem kapitalizminde de geçerlidir fakat emperyalizmle birlikte en uç düzeylere varır. Önceki bölümde tekellere ilişkin aktardığımız rakamları hatırlayalım. Bu paradoksun, yani üretimin toplumsallaşmasına karşı mülkiyetin küçük bir azınlık elinde toplanması, aynı zamanda mevcut sistemin artık üretici güçlerin gelişmesinin önünde engel oluşturmaya başlaması demektir.

“Can çekişme”nin diğer bir **önemli göstergesi**, serbest rekabetçi dönem kapitalizminde rastlanan **“devrevi bunalımlar”**ın, emperyalizmle birlikte sürekli genel bunalıma dönüşmesidir.

Bunalımın süreklileşmesiyle birlikte de, kapitalizmin yapısal olarak içerdiği çelişkiler daha da keskinleşir, ve dünya çapında yeni çelişkiler eklenecek derinleşir.

Bu çelişkiler, bir kaç alanda birden gelişir; birincisi, **emek ve sermaye** arasındaki çelişki, ikincisi **emperyalizm** ile **sömürge ülkelerin** halkları arasındaki çelişki, üçüncüsü, **emperyalist güçler** arasındaki çelişki, bunların en önemlileridir.

Kemal: Özlem, sen de bu çelişkilerin herbirini ayrı ayrı açarsan, emperyalizmin neden can çekişen kapitalizm olduğunu daha da somutlamış olacağız.

Özlem: Emperyalizm, emekçi sınıfların daha yoğun bir şekilde sömürülmesine ve yoksullaşmasına yol açar. Bu sömürge ve yeni-sömürgelerde mutlak olarak böyle olurken, emperyalist ülkelerde ise dönemlere göre biçimsel değişiklikler gösterse de sonuçta bu ülkelerde de aynı sömürü yoğunlaşması kaçınılmazdır. Bu da burjuvaziyle sömürülen sınıflar arasındaki **çelişkileri keskinleştirir**. Burjuvazi, bu durumda, sömürde hiçbir azaltma yapmadan ideolojik, kültürel araçlarla bu çelişkileri yumuşatmaya, farklı yönlere kanalize etmeye çalışır. Bunda dönem dönem belli başarılar da elde edebilir. Çelişkilerde nesnel anlamda bir yumuşama ve yumuşamayı gerektire-

cek bir ekonomik-siyasi süreç olmamasına karşın, burjuvazinin bu tür manevraları başarılı olduğu ölçüde, geçici olarak çelişkilerin yumuşadığı gibi görünüşler ortaya çıkabilir. Bu dönemler kısa da sürebilir, uzun da. Ne kadar etkili olacağını esas olarak devrimci hareketin dünya çapındaki durumu belirleyecektir.

Çelişkilerin keskinleştiği ikinci alan, emperyalizmin sömürge, yeni-sömürge ülkelerle ilişkisidir. Emperyalizm, sömürge, yeni-sömürge ülkelerde sömürsünü derinlemesine yaygınlaştırabilmek için yukarıdan aşağıya kapitalizmi geliştirmekte, bu da buralarda ulusal bilincin şu veya bu biçimde gelişmesine yolaçmaktadır. Bunun doğal sonucu da emperyalizme karşı kurtuluş hareketlerinin güçlenmesidir. Bu da emperyalizmi nesnel ve tarihsel olarak zayıflatan bir başka unsurdur.

Mazlum: Bu noktada yaşadığımız dönem açısından bir kaç noktaya vurgu yapmakta yarar var sanırım. Ulusal kurtuluş savaşlarında bilindiği gibi, özellikle 80'li yılların sonlarından itibaren bir gerilemiş vardır. Fakat bu biraz önce sözünü ettiğimiz emperyalizmle sömürgeleri arasındaki çelişkilerin keskinleşmesinde objektif anlamda bir değişiklik olduğu anlamına gelmiyor. Sorun daha çok subjektif faktörlerdeki gelişim ve değişimlerle ilgilidir, konumuz şimdilik bu olmadığı için işin bu yanına girmeyeceğiz.

Ama şu kadarı açık ki; bugün emperyalizmin sömürsünün, yağma ve talanının önceki dönemlerle kıyaslanamayacak kadar yoğunlaşması ve emperyalistlerin yeni-sömürgelere müdahalesinin ve aşağılamasının yine önceki dönemlerle kıyaslanamayacak kadar artması, beraberinde çelişkilerin derinleşmesini de getirmektedir. Bunun sonucudur ki, dünya çapında halkların emperyalizme karşı hoşnutsuzluğunun büyüdüğü bir süreç yaşanmaktadır. Çelişkilerin bu biçimde keskinleşmesi, hoşnutsuzluğu, er geç anti-emperyalist bir mücadeleye dönüştürecektir. Buyur, sen devam et.

Özlem: Çelişkilerin keskinleştiği üçüncü alan da emperyalistlerin kendi aralarındaki ilişki ve çelişkilerdir. Tekeller her koşulda "azami kâr" a ulaşmak isterler. Bunun için de gerektiğinde birbirlerinin pazarlarını ele geçirmeye çalışmaktan, yeni hammadde kaynaklarına el koymaktan geri durmazlar. Bu, çatışmalı ve aralarındaki çelişkileri kaçınılmaz olarak keskinleştiren bir rekabettir. Emperyalizm dönemi boyunca bu çelişkiler keskinleşmiş ve bilindiği gibi emperyalistler arası savaflara kadar varmıştır. Bu savaflar emperyalistler arası ilişki ve dengelerde değişikliklere yolaçmış ancak aralarındaki çelişkileri ortadan kaldırmamıştır. Çelişki ikinci paylaşım savaşından sonra "entegrasyon" koşullarında yani emperyalistlerin zorunlu işbirliği içine girdikleri dönemde de bitmemiştir. Bugün de emperyalistler arası çelişki kendini çeşitli biçim ve alanlarda sürdürmektedir.

Başta sıraladığımız üç çelişki olmak üzere, bu çatışma ve çelişkiler, so-

nuçta emperyalizmin gücünü zayıflatmaktadırlar. Emperyalizm bugün için sorunlarına çözümler üretebiliyor olsa da, tüm bu çelişkiler, gittikçe derinleşir ve emperyalizmin tarihsel sonunu getirir.

Kemal: Şimdi burada farklı bir konuya da değinmek gerekiyor. Ki, bu da emperyalizmin can çekişmesinin nasıl ölümüne dönüşeceği meselesidir.

Sıraladığımız bu belli başlı çelişkilerin emperyalizm dönemi boyunca derinleştiği kesin bir olgudur. Fakat öncelikli olarak şunu belirtmek gerekiyor; bu çelişkilerin derinleşmesi sonucunda emperyalizm kendi kendine yıkılmaz, yok olmaz. İşte burada tarihi evrimi sağlayan subjektif faktörler, başka bir deyişle tarihte **volantirizmin (iradeciliğin) rolü** gündeme gelir. Dolayısıyla, yukarıda sözünü ettiğimiz çelişkiler ne kadar derinleşirse derinleşsin, bu kendiliğinden sonuçlara yolaçmaz. Bu çelişkilerin emperyalizmi çöküşe götürmesi, ulusal ve sosyal kurtuluş mücadeleleriyle, devrimlerle mümkün olmaktadır. Nitekim bugüne kadar emperyalizme vurulan darbeler de bu şekilde olmuştur.

Lenin, işte bütün bu nedenlerden dolayı, emperyalizm “*can çekişen kapitalizmdir*” tesbitini yaparken, emperyalizm çağının aynı zamanda “**proleter devrimler çağı**” olduğu tesbitini de yapar. Nitekim, geçen yüzyıl, emperyalizmin ve proleter devrimlerin her yönüyle dünyaya damgasını vurduğu bir yüzyıldır. Hiçbir kavram, yüzyılı Lenin’in bu adlandırması kadar iyi tanımlayamazdı. Peki bu adlandırma bugün hala geçerli değil mi?

Elbette geçerli. Bugün bu çelişkilerin devrimlere yol açmadığına bakılıp, bundan da çelişkilerin artık derinleşmediği, keskinleşmediği gibi sonuçlara varmak yanıltıcıdır. Emperyalizmin bulduğu geçici çözüm ve rahatlamalara karşın, çelişkiler keskinleşmeye devam etmekte, toplumlar, objektif ve subjektif olarak devrimlerin koşullarını kendi içinde biriktirmektedirler.

Lenin, daha yüzyılın başında devrimlerin sadece gelişmiş emperyalist ülkelerde değil, sömürge ülkeler için de geçerli olduğunu söylemişti. O bunu söylediğinde daha devrimler yoktu ortada.

Aslında, emperyalizmin bu niteliklerini formüle eden Lenin olmakla birlikte, kapitalizmin bu yönde gelişeceğini Marks ve Engels de öngörmüşlerdi. Marks ve Engels, kapitalist gelişimin bir noktadan itibaren tekelleşmeye dönüşeceğini, tekelleşmeyle birlikte de **burjuvazinin ilerici misyonunun sona ereceğini**, serbest rekabetçi dönem kapitalizminin **devrevi** krizlerinin **sürekli** krize dönüşeceğini tesbit etmişlerdi. Marks ve Engels’e göre, bu gelişmeden de iki önemli sonuç çıkacaktı: Birincisi, **mevcut üretim ilişkilerinin üretici güçlerin gelişiminin önünde engel olmaya başlayacağı** ve ikincisi, bu sürekli bunalım döneminin, işçi sınıfının iktidarıyla sonuçlanacağı... Nitekim, Marks ve Engels, bu öngörülerinde de yanıldılar.

Mazlum: Yalnız ben burada bir ek yapmak istiyorum. Marks ve Engels'in genel gidişata ilişkin öngörülerini doğrulanmış olmasına doğrulanmıştır ama bir yanılğı da vardır. Onu da belirtelim arada. Marks ve Engels, kapitalizmin bunalımının süreklileşmesinin işçi sınıfı iktidarına, yani devrime yolaçacağını söylerken, bunun *“kapitalizmin en gelişmiş olduğu Avrupa ülkelerinde”* olacağını öngörmüşlerdi. Ama asıl yanıldıkları nokta, o dönemde kapitalizmin *“sürekli bunalım dönemine girdiği”* tesbiti yapmış olmalarıdır. Ki daha sonra bu konuda yanıldıklarını belirtmişler, hatta buna bağlı olarak da *“devrimin kapitalizmin daha az gelişmiş olduğu ama bunalımların daha derin yaşandığı Avrupa'nın doğusundaki ülkelere kayabileceğini”* de söylemişlerdir. Kapitalizm onların geldiğini sandıkları **sürekli bunalım dönemine** ancak emperyalizmle birlikte girecektir.

Emperyalizmin gelişimi, Marks ve Engels'in ilk beklentisinde olduğu gibi, en gelişmiş kapitalist ülkelerde devrime yolaçmadı. Çünkü, emperyalistleşme, bunalımı süreklileştirerek, sistemin çöküşünün objektif koşullarını yaratıyordu ama; aynı zamanda emperyalist sömürgecilik sayesinde, birçok ülkeyi kapitalist üretim ve sömürü çarklarına bağlayarak, kapitalizmin bunalımını hafifletmesini de sağlıyordu.

Bugün de aslında benzer bir durum söz konusudur. Emperyalizmin bunalımı açısından, bu bunalımın ortadan kalkması, veya çelişkilerin çözülmesi gibi bir gelişme söz konusu değildir. Sosyalist sistemin yıkılmasıyla ele geçirdikleri **yeni pazarlar**, emperyalizm için bu dönem açısından bir nefes borusu olmuştur. Fakat sonraki gelişmelerle birlikte herkesin gördüğü gibi, bu da emperyalizmin sürekli bunalımını oluşturan sorunlarına çözüm oluşturmamaktadır. Emperyalizmin Afganistan'da, Irak'ta sergilediği **saldırganlığın büyüklüğü ve pervasızlığı, aynı zamanda sorunlarının büyüklüğünün de** bir göstergesidir. Tekeller, bugün daha geniş pazarları ele geçirmek, denetlemek, mevcut pazarları derinleştirmek için alabildiğine saldırgan bir politika içindedirler.

Özlem: Sohbetimizin ilk bölümünde emperyalizmle birlikte kapitalist ekonominin bir **“dünya sistemi”** haline geldiğini, bu anlamda sömürge ve yeni sömürge ülkelerin de bu sistemin birer halkası durumuna geldiğini özellikle vurgulamıştık. Bu, sadece ekonomik ilişkiler bakımından değil, ülkelerin devrim durumu açısından önemli bir tesbittir. Çünkü, emperyalist üretim ilişkilerinin tüm ülkeleri içine almasıyla birlikte, bu tek sistem içerisinde yer alan ülkelerin tümünde **devrimin objektif koşulları** oluşur.

Bu noktada, mesela, kapitalizmin az gelişmiş olması, devrimin önünde bir engel oluşturmaz artık. İşçi köylü ittifakı temelinde bu ülkelerde de devrimler gelişebilir. Emperyalizmin vahşi talan ve yağması, sömürge ve yeni-sömürgelerde çok daha açık ve keskin biçimlerde hissedilir, bu ise bu ülkelerin sözünü ettiğimiz objektif koşullarını, başka deyişle **“devrime gebe”** olma

durumlarını daha da güçlendirir. Bu lkeler aynı zamanda dünya çapındaki emperyalist sistemin **yumuşak karnını** oluştururlar. Bu durum, **emperyalist zincirin en zayıf halkaları** olarak da adlandırılır. Bu niteliklerinden dolayı da, devrime, emperyalist ülkelerin kendisinden daha yakındırlar.

Lenin'in emperyalizm dönemine ilişkin tahlil ve tesbitlerini, işte bu düşünce-ler tamamliyordu. Ve Lenin'in "emperyalizm ve devrimler ağı" olarak adlandırdığı 20. yüzyıl, yukarıdaki tahlil ve tesbitlerin de doğrulandığı bir yüz-yıl oldu. Rusya'da başlayan devrimler, Doğu Avrupa lkeleriyle, Çin, Viet-nam, Kore devrimleriyle, Küba, Nikaragua ve çeşitli Afrika lkelerindeki ulu-sal ve sosyal kurtuluş mücadelelerinin zaferleriyle devam etti.

Kemal: Emperyalizm, kuşku yok ki, tarihsel sonunu mümkün olduğu-
ca geciktirmeye alışıyor. Yeni sömürü ve sömürgecilik yöntemleriyle krizle-
rine, yapısal sorunlarına geçici çözümler buluyor. Önümüzdeki bölüm, em-
peryalizmin bu yeni yöntemlerini de işleyerek emperyalizm konusundaki
sohbetimizi tamamlamış olacağız. Sevgili okurlarımız, şimdilik hoşçakalın.

Konu: Emperyalizm -4

Can çekişen kapitalizm önünde sonunda ölmeye de mahkum!

Sevgili okurlarımız merhaba. Sohbetimiz yine emperyalizm üzerine sürecek. Bu, dördüncü bölümü oluyor emperyalizm sohbetimizin. Kuşku yok ki çok geniş bir konu emperyalizm. Genişliğinin ötesinde, sohbetimizin en başında da söylediğimiz gibi, yaşadığımız dünyayı anlamak için en belirleyici konulardan biri. Buna paralel olarak en ciddi siyasi savrulmalar da bu konudaki yani emperyalizm konusundaki yanlış, çarpık bakış açılarından kaynaklanıyor. Konumuzu bu çerçevede uzun ele aldık. Değınılebilecek daha birçok yönü olmakla birlikte “Hayatın İçindeki Teori” bölümümüzün klasik biçimlenişine uygun olarak bu bölümde sonuçlandırmaya çalışalım. Emperyalizm döneminin şekillenmesinde ve emperyalizmin dönemlere göre farklı özelliklere sahip olmasında paylaşım savaşları son derece önemli etkiler yapmıştır. Bu anlamda konuya bu savaşlarla devam edelim. İlk söz senin Özlem, buyur.

Özlem: Kapitalizm her ülkede eşit düzeyde gelişmemiştir. Dolayısıyla kapitalist ülkelerin emperyalizme geçişleri de aynı hızda, aynı zamanda gerçekleşmedi. Emperyalistler arasındaki çelişkileri artıran en önemli etkenlerden biri de bu oldu. Çünkü, emperyalist aşamaya daha geç ulaşan ülkelerin pazar alanları az ve dardır, geliştikçe yeni pazarlara ihtiyaçları artar, bu da pazarları ele geçirme mücadelesini kızıştırır ve sonuçta emperyalistler arasında savaşlara yol açar.

Avrupa'da hızla gelişen ilk emperyalist devletler İngiltere ve Fransa olmuştu. Fakat kapitalist gelişmenin daha geç başladığı Almanya, daha hızlı ve sıçramalı bir gelişme göstererek 1900'lü yılların başında İngiltere ve Fransa'yı her alanda geride bıraktı. **Avrupa'nın birinci**, dünyanın ikinci büyük gücü haline geldi. Buna paralel olarak da İngiltere ve Fransa'nın sömürgelerinin bir bölümünü ele geçirirken, daha ileri gidip İngiltere'nin denizlerdeki, Ortadoğu'daki egemenliğine son vermek, Çarlık Rusya'sının elindeki bazı bölgeleri ele geçirmek istiyordu. Diğer emperyalistler de şu ya da bu ölçüde bu kavganın parçasıydılar. Sonuçta belli bir süre ekonomik, diplomatik kavgalar ola-

rak süren bu çatışmanın sonunda, Almanya'yla İngiltere ve Fransa arasında **dünyanın yeniden paylaşımı** amacıyla büyük savaş patlak verdi. Pazar kavgasına ABD, Japonya gibi büyük emperyalist devletlerin de katılımıyla savaş, bir dünya savaşına, emperyalistler arası bir paylaşım savaşına dönüştü.

Savaş süresince birçok ülke işgal edildi, toprakları yağmalandı. 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nda tam **70 milyon** kişi silah altına alındı. Savaşta **10 milyon** kişi öldü. Savaşın yarattığı açlık ve salgın hastalıklardan ölenler bu rakama dahil değildir. **20 milyondan** fazla insan sakat kaldı. Sonuçta onmilyonlarca insan ölür, sakat kalır, yüzmilyonlarca insan tam bir yıkım ve yoksulluk içine sürüklenirken, ilginçtir ki, bu yıkım ortamında emperyalist tekeller, alabildiğine büyüyüp güçlendiler, bu dönem boyunca **karlarına kar kattılar**. Burada şunu da ekleyelim ki, tekeller bu büyük karları sadece işgal ettikleri yerlerden sağlamadılar. "**Savaş hali**" gerekçesiyle kendi halklarını da daha azgınca sömürdüler. Savaş hali gerekçesiyle grevler yasaklanırken, çalışma saatleri uzatıldı, ücretler ise ya donduruldu, ya düşürüldü.

Kemal: Emperyalizmin insanlık dışı bir sistem olduğunu bundan daha açık gösteren bir örnek olabilir mi?

Öyle bir sistem ki, bir avuç tekelin daha çok kar etmesi için, milyonların ölümüne yol açabiliyor.

Kuşku yok ki, Özlem'in anlattığı bu süreç sonunda en çok büyüyen tekeller, doğrudan savaşın ihtiyaçlarına hitap eden tekeller oldular. Savaşa giren emperyalist devletler, halkı azgınca soyup sömürerek oluşturdukları bütçenin büyük bölümünü askeri malzeme ve ordunun diğer ihtiyaçlarını karşılayan malzemeleri üreten tekellere aktardılar. Bu ortamda küçük ve orta işletmelerin büyük bir bölümü de iflas etti, tekelleşme de hız kazandı.

Savaştan en karlı çıkan ise, kendi topraklarında doğrudan savaş yaşamayan Amerikan emperyalizmi oldu. Beş yılın sonunda, ABD'nin büyük tekelleri karlarını **10-20 kat** artırmışlardı.

Özlem: Peki bu savaşla emperyalist ülkeler sorunlarını çözmüş oldular mı? Tekeller güçlendi ama ne pazar sorunu, ne kapitalizmin öteki yapısal sorunları çözülmüş olmadı.

Dahası, bu savaş içinde emperyalistler, Rusya'daki Sovyet devrimiyle birlikte, büyük bir pazarı da kaybetmiş oldular.

Sonraki Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın tekrar göstereceği gibi, paylaşım savaşlarının emperyalizmi zayıflatan sonuçları da oldu. Çünkü emperyalist ülkelerin deyim yerindeyse birbirine düştüğü bu dönemler, ulusal, sosyal kurtuluş hareketleri için koşulların daha uygun hale gelmesi demektir.

Emperyalizmin 1. Paylaşım savaşına kadar ki dönemi, **1. Bunalım Dönemi** olarak adlandırıyoruz. Yukarıda belirtildiği gibi, savaş bu bunalımı sona

erdiremedi. Tersine, bunalım, pazar sorunu ve işsizlik kronikleşti. Buna ek olarak; Sovyet devrimiyle büyük bir pazarın kaybedilmesi, Rusya'daki devrimin dünya çapında yarattığı etki sonucu emperyalist ülkelerde ve sömürgelerde mücadelenin yükselmesi, bunalımı daha da derinleştirdi.

Emekçilerin yoksullaştırılması, tüketimin kısıtlanması demekti ve bu da tekellerin **iç pazarda** da sorun yaşaması demektir. Bu kapitalizm için hiçbir zaman çözemediği ve çözemeyeceği bir kısır döngüdür. Yüksek kar oranları için ücretleri düşürmek zorundadır, ama ücretleri düşürdüğünde tüketim de sınırlanır, tüketimin artması için ücretleri belli bir düzeyde tutmak zorundadır...

Mazlum: Bugünlerde ABD'de yaşanan ekonomik krizin en önemli nedeni tüketimin azalması olarak gösteriliyor ve Bush yönetimi, tüketimi artıracak şekilde piyasaya para sürdü geçen hafta.

Kemal: Neyse, bu ayrı bir konu. Kaldığımız yerden devam edelim biz. Serbest rekabetçi kapitalizm döneminde ve 1. bunalım döneminde 8-12 yılda bir görülen krizler, artık daha sık aralıklarla, daha şiddetli ve adeta kesintisiz yaşanmaya başladı.

Mesela, 1920-21 yıllarında böyle şiddetli bir kriz yaşanır. 1924'te kriz hafifler. Ama 1929'da bu kez daha şiddetli bir kriz çıktı. Ardından 1937-38 krizi geldi. Ki bu kriz süreci de ikinci paylaşım savaşına kadar uzayacaktır zaten. *"Krizler genel bunalımın bir sonucu olarak ortaya çıkar ama ortaya çıktıktan sonra da kapitalizmin genel bunalımını daha da ağırlaştıran bir etki de bulunur."*

Şimdi burada kısaca da olsa, bu bunalım döneminin sonucu olan 2. paylaşım savaşına da değinmiş olalım. Buyur Mazlum.

Mazlum: 1. bunalım döneminin en hızlı gelişen emperyalisti Almanya, bilindiği gibi bu dönemin sonundaki 1. emperyalist paylaşım savaşından yenilgiyle çıktı. Ama Almanya hemen savaşın ardından hızlı bir sanayileşme atağıyla kısa sürede eski gücüne tekrar kavuştu ve o güce ulaşır ulaşmaz da doğal olarak pazar ihtiyacı gündeme geldi ve Almanya yine dünya pazarlarına göz dikti.

Emperyalist bunalımın bir sonucu olan durgunluk ortamında sömürsünü artırmak, dünya pazarındaki paylarını büyütme isteyen ve sınıf çelişkilerinin keskinleştiği koşullarda iktidarlarını kaybetmekten korkan tekeller, **Almanya, İtalya ve Japonya**'da **faşizmi** iktidar yaptılar.

Bu ülkelerde faşist iktidarlar, ekonomik krizin halkta yarattığı bıkkınlığı kendi lehlerine değerlendirip, milliyetçiliği de kullanıp faşizme belli bir kitle tabanı yaratırken, silahlanmaya hız vererek **tekeller adına** savaş hazırlıklarına giriştiler. Almanya pazardan daha büyük dilim istiyor, İtalya bazı sömürgeler

üzerinde hak iddia ediyordu ve Japon emperyalizmi de Çin'e saldırmıştı. Bunlara paralel olarak da 2. emperyalistler arası paylaşım savaşı başlatıldı.

Savaşa ilişkin gelişmelerle konuyu uzatmak istemiyorum. Burada emperyalizm açısından esas önemli olan savaş sonrası emperyalizmin nasıl şekillendiğidir. Savaşın sonucuna ilişkin kısa bir belirtme yapmak gerekirse, şunlar söylenebilir.

Savaş bilindiği gibi faşizmin yenilgisiyle sona erdi. Fakat halklar çok büyük bir bedel ödemişlerdi.

Ödenen bedel 1. Paylaşım savaşından çok daha büyük oldu. Sadece Sovyet halkının savaşta verdiği ölü sayısı **20 milyonu** buldu. SBKP **2 milyona** yakın **komünist parti üyesini** Hitler faşizmine karşı savaşta şehit verdi. Faşizmin toplama kamplarında milyonlarca insan katledildi. Toplam bilanço, **30 milyon** ölü, 35 milyon sakattı.

Kemal: Olayın tekeller cephesindeki bilançosuna da bakmak gerekir elbette. Değilse eksik kalır. Bu kadar, onmilyonlarca insan ölürken, onlara ne olmuş?!

Mazlum: Tekeller cephesinde durum özetle şudur: Savaş sonrasında onlar “kazanımlar” safındaydılar. Almanya, İtalya ve Japonya, bu savaşta yenilgiye uğramışlar, askeri olarak tamamen çökertilmişlerdi. Ama çok ilginçtir ki, **yenilen ülkelerin tekelleri de** dönemi büyük karlar ederek kapattılar. Ve elbette, en karlı çıkan da Amerikan tekelleriydi. Amerikan tekellerinin **1938** yılında **3,3** milyar dolar olan karları, **1942**'te **21 milyara**, **1944**'te **24 milyar** dolara yükseldi. Bakın kaç kat. Evet, durum kelimenin tam anlamıyla “*bir avuç tekelin karları için milyonlarca insanın katledilmesi*”dir.

Yalnız 1. Paylaşım savaşında olan bu paylaşım savaşında da oldu. İlkinde Rusya'daki devrimle büyük bir pazar alanını kaybetmişlerdi. Bu defa da Avrupa'nın doğusunda Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan ve Arnavutluk'ta faşist iktidarlar yıkıldı. Buralarda kurulan halk iktidarlarıyla emperyalizm buradaki pazar alanlarını kaybetti. Tekeller karlarını büyütmüş ama sömürgelerinin bir bölümünü de kaybetmişlerdi. Bu arada dünyanın en kalabalık ülkesi Çin'de de devrim geliyordu.

Bütün bunlar emperyalistler için tehlike çanlarının da çalması demektir. Bunun karşısında emperyalist ülkeler arasında **zorunlu bir entegrasyon** gündeme geldi.

Kemal: Bu noktada, emperyalizmin 3. bunalım dönemindeki karakteristik özelliklerine gelmiş bulunuyoruz. Ben devam edeyim.

Entegrasyon bu özelliklerden biridir. Emperyalistlerin entegrasyona yönelmelerinin bir **nedenini** yukarıda ortaya koymuş olduk; bu neden, emper-

yalistler arası savaşların ulusal ve sosyal kurtuluş savaşlarını geliştiren bir zemin yaratmasıydı.

Bir diğer önemli neden ise, **nükleer silahların** ve diğer imha silahlarının “birbirleriyle savaşmaları halinde kendilerinin de tümünden yok olmalarına yol açacak kadar” gelişmiş olmasıdır. Nükleer silahların varlığı, her emperyalist için yok olma riskini beraberinde getiriyordu. Sonuçta emperyalistler bu nedenlerden dolayı, kendi aralarındaki çelişkileri birbirleriyle savaşmadan çözmeye yöneldiler. Aralarındaki çelişkiler ve rekabet elbette sona ermedi entegrasyonla birlikte. Ama **çelişkileri çözme yöntemi değişmiş** oldu. Emperyalistler arasındaki bu entegrasyon, halkların ulusal ve sosyal kurtuluş savaşları karşısında, emperyalistlerin aralarındaki tüm çelişkileri erteleyerek halkın karşısına **blok olarak** çıkmalarını da açıklamaktadır.

Entegrasyon zaman içinde emperyalistlerin askeri, ekonomik, siyasi çeşitli ortak örgütlenmeler oluşturmalarını da getirdi. **NATO** bu süreçte kuruldu. Yine bu dönemde kurulan **IMF, Dünya Bankası** gibi kuruluşlar, hem emperyalistlerin yeni-sömürgeleri birlikte sömürme aracı oldular, hem emperyalist rekabetin zemini.

Emperyalizmin 3. bunalım dönemi olarak da adlandıracağımız ikinci paylaşım savaşından sonraki bu süreç, ulusal ve sosyal kurtuluş savaşlarına ve sosyalist sisteme karşı emperyalist blokun pekiştirildiği bir süreç oldu.

Emperyalistler arası entegrasyonun dışında 3. bunalım döneminin iki önemli karakteristik özelliği daha var: Birincisi, sömürgecilik ilişkilerinde **yeni yöntemler** geliştirilmesi, ikincisi, emperyalist ekonomilerin **askerileştirilmesi**.

2. emperyalist paylaşım savaşı sonucunda tekeller ekonomik krizlerini bir ölçüde atlattılar. Ancak savaştan sonra pazar alanları, gerek emperyalist ülkelerin kendi içlerinde, gerekse de dünya ölçeğinde daraldı, sanayi üretimi azaldı. Bunun kaçınılmaz sonucu olarak yine ağır bir kriz gündeme geldi. **1948-49'**da yaşanan bu kriz döneminde ABD ve NATO ülkelerinin devrimci bir iktidarın kurulduğu **Kore'ye saldırımları**, bu yeni ekonomik yapının tipik bir sonucuydu aslında.

Bu tür bir savaş, emperyalistlerin birbiriyle savaşmayıp, birlikte başka halklara karşı savaşması, öte yandan yine farklı ülkeler arasında savaşların kışkırtılması, yeni pazarlar ve silah sektöründe aç tüketiciler yaratılması demektir. Bu da emperyalizmin bunalımını hafifletecek **ilaçtı** işte.

Silah sanayiine ve silahlanmaya ağırlık verilmesi, kaçınılmaz olarak halkın yoksullaştırılmasını beraberinde getirecekti. Gerek emperyalist devletler, gerekse de yeni sömürgeler, artık silahlanma için bütçelerinden eskiye göre çok daha büyük paylar ayırıyor, bu da “sosyal” hizmetleri alabildiğine kısmayı getirirken, “savaş” bahanesi de emekçilerin ekonomik, demokratik haklarını gasbetmenin yeni gerekçeleri oluyordu.

Emperyalizmin bu dönemki politikaları, mutlaka duymuşsunuzdur, "**Soğuk savaş stratejisi**" olarak adlandırılıyordu. Bu strateji, ekonominin askerileştirilmesiyle bütünlük arzeden bir stratejiydi. Bir yandan "**komünizm tehlikesi**" propagandasıyla özellikle sosyalist ülkelerle komşu ülkelerin silahlanması teşvik edilirken, bölgesel savaşlar çıkarılarak, Afrika'da, Asya'da bölge için savaş gerginliği yaratılarak **büyük bir silahlanma yarışı başlatıldı**. Ülkeler silahlandıkça, tekeller büyük karlar sağladılar ve kriz "aşıldı!"

Özlem: Burada şunu da ekleyelim. **Ekonominin askerileştirilmesi** genel ve soyut bir tespit değildir. Sadece birkaç rakam bile ekonominin askerileştirilmesinin boyutlarını bize gösterecektir. Amerika'dan verelim ilk rakamı.

ABD, 2. Paylaşım savaşından önceki son üç yıl içinde silahlanma için **953 milyon dolar** harcamıştı. Ki bu rakam, ABD bütçesinin **% 12'sini** oluşturuyordu. Fakat, 2. paylaşım savaşından sonra **1952-1954** arasında **silahlanmaya her yıl ortalama 50 milyar dolar** harcamaya başladı. Bu rakam ise **ABD bütçesinin % 70'ini** aşıyor. Evet, yanlış duymadınız; bütçesinin yüzde yetmiş...

İngiltere'de de durum aynı mesela; o da 2. paylaşım savaşı öncesinde silahlanma için bütçesinin **% 18'ini** ayırıyormuş. 1950'lerin başında bu, **% 36'ya** çıktı.

Bu durumun sadece o döneme özgü olduğu sanılmasın. İşte size yakın yılların askeri harcama rakamı: Günümüzde 200'ü aşkın devlet var. Bu devletlerin askeri harcamaları toplam olarak **1.2 trilyon** dolardır. Bu rakamın **yüzde 53'ü** ABD'ye ait.

Dolayısıyla, emperyalizm değişti diyenlerin önce bunu kanıtlamak için "**ekonominin askerileştirilmesi**" olgusuna dair de bir değişiklik olduğunu göstermeleri gerekir.

Şimdi şöyle bir düşünün, neredeyse yarım asırdır, emperyalist ülkelerin ekonomisi ve sanayisi öylesine silah sanayiine dayalı hale geldi ki, varsayalım ki, silah üretimi durdu veya varsayalım ki silah tüketimi durdu, en başta Amerika olmak üzere büyük silah satıcısı durumundaki emperyalist ülkelerin, peşpeşe iflas etmeleri kaçınılmazdır.

Hal böyle olunca, emperyalizmin silah üretimi ve satışını sürekli kılmak için dünyanın dört bir yanında askeri güçler yerleştirmesi, askeri üsler kurması, savaş kışkırtıcılığı yapması, bölgesel savaşlar çıkartması, bizzat kendilerinin dev askeri operasyonlar düzenlemesi, doğal ve kaçınılmazdır.

Bu arada şunu da unutmamak gerekir ki, bugün birçok sektör silah sanayiine bağlı durumdadır. Birçok teknolojik gelişme, esas olarak bu alanın ihtiyaçlarına cevap veren araştırmaların ürünüdür.

Mazlum: Emperyalizmin bu dönemdeki bir diğer sözü edilmesi gereken

özelliği de şudur:

Emperyalizm, açık askeri müdahalelerinin **ulusal kurtuluş hareketlerini** güçlendirici etkisini görüyordu. Bu etki sonucuydu ki, emperyalist ülkeler sömürgelerinin bir çoğunda kendi atadıkları sömürgeci yönetimleri, oradaki askeri varlıklarını geri çekmek, bu ülkelerin yönetimini **yerli egemen sınıflara** bırakmak zorunda kalıyordu. Bunların en büyük örneklerinden bazıları Fransa'nın **Cezayir**'den, İngiltere'nin **Hindistan**'dan, Hollanda'nın **Endonezya**'dan çekilmek zorunda kalmasıydı.

İşte bu durumda, yukarıda sözü edilen nedenlerin de etkisiyle, emperyalizm, sömürgelerini bu şekilde kaybetmektense, yeni bir sömürgecilik türüyle elde tutmaya yönelik bir yöntem geliştirdi. 1945-46'lardan itibaren geliştirilen bu yöntemin esası; emperyalizmin açık işgallerinin yerini **gizli işgal**'in almasıdır. Bu nasıl oluyor? **Yeni-sömürgeleştirme** yönteminin bir parçası olarak gündeme getirilen işgalin bu türüsünde, ülke görünürde bağımsızlığına sahiptir, "milli" kurumlarına sahiptir, kendi parlamentosuna sahiptir, fakat emperyalizm bu ülkelerdeki ekonomiyi, siyasi yapıyı ve orduyu ele geçirerek, ülkeyi bunlar aracılığıyla işgal etmektedir.

Görünürde bağımsız, gerçekte işgal edilmiş olan bu ülkelerin durumunu en iyi ifade eden kavram "gizli işgal"dir.

Gizli işgal de beraberinde şunu getiriyor: Yeni-sömürgecilik ilişkileri içinde bağımlılaştırılan, işgal edilen ülkenin ekonomisi üzerinde tam denetim kurran, siyasal yönetim mekanizması üzerinde adeta belirleyici bir konuma sahip olan, orduyu da kendi çıkarlarını koruyan bir **işgal ordusuna** dönüştüren emperyalizm, artık bu noktada, eski dönemlerden farklı olarak, o ülke için sadece **dış** bir güç olmayıp, **içsel** bir olgu haline gelmiştir.

Kemal: Emperyalizmin bu dönemdeki özelliklerini açmaya devam ediyoruz. Gizli işgal ve emperyalizmin içsel olgu haline gelmesinin yanında bu dönemin bir başka değişikliği, **sermaye ihracında**, daha doğrusu ihraç edilen sermayenin bileşimindeki değişikliği de Özlem açsın.

Özlem: Sermaye ihracı, sohbetimizin ilk bölümünden de hatırlayacağınız gibi, kapitalizmin tekelleşmeye başlamasının en önemli sonuçlarından, göstergelerinden biriydi. Sermaye ihracı, sömürünün ve sömürgeciliğin bir biçimi olarak 3. bunalım dönemine kadar sürüp geldi. Bu dönemde ise, sermaye ihracında bazı değişiklikler oldu. Bu değişikliği Mahir Çayan'ın sözlerinden aktarayım önce:

*"Bu politikanın esası, daha az masrafla daha geniş pazar imkanı sağlayan, daha sistemli ve **ulusal savaflara yol açmayacak**, daha üst seviyeye çıkmış emperyalizmin problemlerini daha fazla tatmin etmeye dayanmaktadır. En temel metodu, sermaye ihraç ve transferinin terki bindeki değişiklik-*

tir. Sermayenin 5-6 elemanı arasında yeni bir oran yaratılmıştır. Şöyle ki, savaş öncesi nakit sermaye ihracı, sermayenin isim, patent hakkı, yedek parça, teknik bilgi, teknik eleman vs. gibi diğer elemanlarına kıyasla çok fazla yer tutarken, savaş sonrası dönemde özellikle 1960'dan sonra bu işleyiş tersine dönmüş, nakit sermaye dışındaki sermayenin yukarıda özetlediğimiz elemanları ağırlık kazanmıştır.”

Bu nakit sermaye ihracının tamamen terk edilmesi anlamına gelmiyor elbette. Kaldı ki günümüz açısından şunu da söyleyelim. 1990 başlarından itibaren tam bir saldırganlık politikası izleyen emperyalizmin saldırganlığı, sadece askeri değil, ekonomik, kültürel her anlamda ve her alandadır. Yöntemler konusunda da onu amaca götürecektir her yönetime başvuracaktır.

3. Bunalım dönemi, açık işgallerin nisbeten geride kaldığı bir dönem olmakla birlikte, bu yöntemin emperyalizm açısından tümden terk edilmediğini Afganistan'da, Irak'ta bir kez daha görmüş olduk. Aynı şey, sermayenin bileşiminde de geçerlidir. Nakit sermaye ihracını da kullanmaktadır emperyalistler bugün. Bazen markasıyla, bazen nakitiyle, bazen uzmanlarıyla yeni-sömürgelere yerleşmektedirler.

Kemal: Şimdi emperyalizmin 20. yüzyılın ikinci yarısından bugüne kadar gelen temel özelliklerini tekrarlırsak;

- emperyalistler arası entegrasyona gidilmiştir.
- ekonomi askerleştirilmiştir.
- yeni-sömürgecilik yöntemi geliştirilmiştir.
- açık işgallerin yerini gizli işgal ler almıştır
- emperyalizm içsel bir olgu haline gelmiştir.

Evet, emperyalizm değişti teorilerinin kanıtlanması için, birincisi, Lenin'in emperyalizmin temel özellikleri olarak saydığı özelliklerinin değiştiğinin, ikincisi de işte burada saydığımız özelliklerinin değiştiğinin gösterilmesi gerekir. Bunun dışında emperyalizmin şu veya bu konuda tekil tavır ve politiklardan emperyalizmin değişip değişmediği anlaşılabilir.

Ben son olarak, emperyalizm hakkında genel bir şey daha eklemek istiyorum.

Emperyalizmi bize kabul ettirmek için her zaman ileri sürülen tez, emperyalizmin ekonomisiyle, teknolojisiyle, kültürüyle tüm dünyayı geliştirmekte oluşudur. Bakalım.

Herhangi bir olgu, tek başına, bütün bağlarından kopararak, onun nasıl bir sistem içinde olduğu yok sayılarak, iyi ya da kötü, yararlı veya zararlı diye nitelendirilemez. Emperyalizm konusunda, “uygarlık” konusunda, onları doğru değerlendirebilmek açısından kaçınılması gereken en önemli yanlışlardan biri budur.

Dediğim gibi, Mandacılar'dan AB'cilere kadar emperyalizm işbirlikçilerinin her dönemki değişmeyen gerekçesi, "batı"nın bizim gibi ülkelere medeniyet taşıması, uygarlaştırmasıdır. Öyle mi? Mesela demiryolları çarpıcı bir örnektir.

Ki, demiryolları, 1800'lerin sonlarında, burjuva demokratik uygarlığında ki gelişmenin en çarpıcı göstergelerinden biriydi. Sonra da bu anlamda gösterge olmaya devam etti. Fakat, buna rağmen Lenin demiryolları konusunda şuna dikkat çeker, ki bence Lenin'in emperyalizm konusundaki en çarpıcı vurgularından biri bu örnektir:

*"Demiryolları yapımı, basit, doğal, demokratik, kültürel, uygarlaştırıcı bir girişim gibi görünür: Bu, **darkafalı küçük-burjuvaların** gözlerine böyle görüldüğü gibi, kapitalist köleliğin iğrençliğini maskelemeleri için cepleri doldurulan burjuva profesörlerinin gözlerine de böyle görünür. Aslında bu girişimleri binlerce noktadan üretim araçlarının özel mülkiyetine bağlayan kapitalist bağlar, demiryolu yapımını, (sömürgelerin ve yarı-sömürgelerin) bir milyar insan için, yani dünya nüfusunun yarıdan fazlasını oluşturan bağımlı ülkelerdeki insanlar için, ve 'uygarlaşmış' ülkelerde sermayenin ücretli köleleri için bir baskı aracı haline getirmiştir."* (Emperyalizm)

Şimdi bu alıntıdaki "demiryolları" yerine mesela telekomünikasyonu koyun, mesela, hava ulaşımını koyun, hatta mesela güncel bir örnek olarak interneti koyun. Lenin'in sözlerinin anlamının pek değişmediğini göreceksiniz. "**Darkafalı küçük-burjuvaların**" da, "*kapitalist köleliği maskelemeleri için cepleri doldurulan burjuva profesörlerin*" de internet üzerine yazıp çizdiklerini bir hatırlayın, internetin nasıl da tüm dünya ülkelerini geliştirdiğinden, eşitlik yarattığından, hatta tüm dünyayı demokratikleştirdiğinden söz ettiğini biliyoruz. Kapitalizmi ve emperyalizmi atlayarak söylenen sözlerin dünyayı ve gelişmeleri doğru açıklama şansı yoktur. Kapitalizmi ve emperyalizmi kavramadan, dünyadaki gelişmelere doğru müdahale etme şansı yoktur.

Evet sevgili okurlarımız, emperyalizm sohbetimizi burada noktalıyoruz. Şunu da ekleyeyim pratiğimiz açısından: Emperyalizmi herkese bıkmadan anlatmalıyız. Bu konudaki yanlış, çarpık düşünceleri düzeltmeliyiz. Halkta varolan tepkiyi, şovenizmden arındırıp anti-emperyalist bir zemine oturtmaya çalışmalıyız. Ne demişti Lenin, emperyalizm can çekişen kapitalizmdir. Emperyalistler ve bu düzene boyun eğenler, can çekişen bir hastayı ayağa kaldırmaya çalışıyorlar yüzyıldır. Hayır, yaşamını uzatabilirler ama ayağa kaldıramayacaklar. Can çekişen bu hasta sistem, er geç ölecek. Can çekişen kapitalizm adlı hastanın **azraili** ise, **devrim** olacak... Yeni bir sohbette buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

**Konu: Bağımsızlık ve
Milliyetçilik**

Bağımsızlık bir 'moda' değil; halkların kurtuluşu için vazgeçilmez bir hedefdir!

Sevgili okurlarımız, merhaba. Bildiğiniz gibi geçen hafta yeni bir “devlet” katıldı dünya devletlerinin arasına: Kosova. Bu devlet, ne kadar ve nasıl bir devlet, ne kadar bağımsız bir devlet, bunlar tartışma konusu. Ki bu sohbetimizde bir yanıyla da bunu ele alacağız. Asıl konumuz ise şu; yeni bir milliyetçilik anlayışı geçerli kılınmaya ve yeni bir “bağımsızlık” tanımı kabul ettirmeye çalışılıyor. Bu milliyetçiliğin milliyetçiliğin tarihsel anlamı ve rolüyle, bu bağımsızlığın ise gerçek anlamda bağımsızlıkla ilgisi yok elbette.

Bir ülkenin bağımsız olması gerçek anlamda ne demektir? En başta bu soruyu cevaplamak gerekiyor. Denilebilir ki, böyle bir soruyu sormak bile gereksizdir; fakat bağımsızlığın alabildiğine içinin boşaltıldığı günümüzde, onun bir **bayraktan ibaret olmadığını** ortaya koymak, aydınlardan halka kadar her kesime anlatmak devrimciler açısından zorunlu olmuştur. Anlatılabilmek için donanımımızı tamamlamalıyız ve bu sohbetimiz de buna hizmet edecek elbette. Şimdi önce sömürgeciliğin tarihsel geçmişini kısaca görelim, ondan sonra günümüzle devam edelim. Buyur Özlem.

Özlem: Bağımsızlık, emperyalizmle birlikte, tüm dünya halklarının öncelikli sorunlarından biri olmuştur. Çünkü, emperyalizm, tüm diğer özelliklerinin yanısıra, sömürgeciliktir. Sömürgecilik emperyalizmle birlikte varolmuş ve bugüne kadar da süregelmiştir. Ancak sömürgecilik bu tarihi süreç boyunca birçok biçim almıştır. Sömürge, yarı-sömürge, manda, yeni-sömürge gibi kavramlar da işte bu farklı biçimleri ifade ederler.

Tam sömürgeler, ya açık olarak askeri anlamda işgal edilmiş ya da daha fazlası gerekmediği için sembolik bir askeri işgal gücüyle yetinilmekle birlikte, tamamen işgalcilerin atadığı kişilerce yönetilen ülkelerdi. **Yarı-sömürgelerin** birçoğu, görünüşte siyasal bağımsızlığı olan, ama **mali** ve **diplomatik**

anlamda (başka deyişle ekonomide ve dış politikada) bağımlı durumdaydılar. Yarı sömürgelerde askeri işgal ülkenin özellikle sınır ve liman bölgelerinde olurken, zaman zaman -emperyalizme karşı ciddi bir mücadelenin olmadığı koşullarda- bu işgal sembolik biçimlere de dönüşebiliyordu.

Yeni-sömürgecilikle birlikte, bağımsızlık görünürde güçlendirilmiş, söz konusu ülkelerde milli bir marş, bir bayrak, milli sınırlar yanında, ülkenin yönetiminin kendisi tarafından belirlendiği görünümü yaratan bir sistem kurumsallaştırılmıştır. Fakat yeni-sömürgecilik, tüm bu görünümüne rağmen, ülkelerin ekonomik, siyasal ve askeri anlamda emperyalizmin egemenliği altında tutulması demektir.

Sömürgeciliğin hangi biçimleri ve hangi dönem olursa olsun, bütün bu süreçlerde emperyalizme karşı ulusal kurtuluş savaşları hiç eksik olmadı. Çünkü, bağımsızlık, halkların kurtuluşunun olmazsa olmaz koşullarından biriydi. Bu dün de böyleydi, bugün de. Bugün biz de halklarımızın kurtuluşunu “bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm” olarak formüle ediyoruz. Bu anlamda şunu da söyleyebiliriz ki; bağımsızlık savunulmadan, bağımsızlık için anti-emperyalist bir tutum ve mücadele içinde olmadan sosyalist olunamaz.

Kemal: Aslında Özlem bence ele aldığımız bu konunun en önemli yanını vurgulamış oldu. Evet, Özlem’in dediği gibi, ulusal kurtuluş savaşları hemen hiç eksik olmadı geçen yüzyıl boyunca. Bu savaşlar karşısında emperyalizm ise tüm ulusalcı talepleri mücadeleleri bastırmaya çalıştı.

Fakat 1980’lerin sonlarından itibaren karşımıza farklı bir tablo çıktı. Yüzyıldır ulusal talepleri bastırmaya çalışan emperyalizm, birçok bölgede milliyetçiliği kışkırtan, çeşitli ülkeler içinde bir arada yaşayan ulusların ayrılmasını savunan bir politika izlemeye başladı.

Şimdi burada şunu soralım; bu değişimin nedeni neydi, daha doğrusu bu, emperyalizm açısından gerçek bir değişim miydi?

Mazlum: Bu değişimin nedenini, değişimin gündeme geldiği sürecin özelliklerine bakarsak daha iyi anlarız. Bu dönem, emperyalizmin sosyalist sistemi yıktığı ve yıkıntılardan arta kalan tüm ülkeleri ele geçirmeye soyunduğu dönemdir. Emperyalizm, bir yandan geçmişte sosyalist sistem içinde yer alan ülkeleri kendi pazarı haline dönüştürmek, diğer yandan sosyalist sistemin varlığı koşullarında o güne kadar emperyalizme boyun eğmemiş ülkelere boyun eğdirmek için politikalar geliştirdi.

Emperyalizm, “yeni dünya düzeni” adı altında, ardından “küreselleşme” dayatmasıyla, tüm ülkeleri kendi düzenine boyun eğmeye zorladı. Bu dayatmadan sonuç almanın en “kestirme” yollarından biri, ülkeleri emperyalist dayatmaya direnemeyecek ölçüde zayıflatmaktır.

Balkanlar’da, Orta Asya’da bunun öncelikli yolu, **milliyetçilik temelinde**

çatışmaları körüklemekten geçiyordu. Emperyalizm bu amaçla çok açık ve çok yoğun bir şekilde milliyetçiliği, etnik ve dinsel ayrılıkları kışkırttı. Halklar arasında çözülmüş veya çözüm yoluna girmiş eski çelişki ve çatışmalar adeta hortlatıldı. Belli bölgelerde ortalığı milliyetçi çatışmalar kapladı.

Emperyalizm, bu dönemde “ulusal kurtuluş savaşları”nı devrimci, ilerici muhtevasından uzaklaştırarak, **işbirlikçi milliyetçiliği** öne çıkararak kullandığı bir araca dönüştürdü. Milliyetçilik artık bu bölgelerde “**emperyalizmin yedek gücü**” rolünü oynamaya başladı.

Bu kışkırtmalar sonucunda eski SSCB içindeki ülkeler ve Yugoslavya, kelimenin gerçek anlamıyla “rahat yutulabilecek” lokmalara bölündü ve emperyalizm bu lokmaları birer birer yuttu. Emperyalistler bu lokmaları yutar-ken, sanki o güne kadar “etnik baskı” altında tutulan ulusların haklarını, bağımsızlıklarını savunuyormuş gibi de bir görünüm verdi kendisine.

Kemal: Emperyalizmin “ulusal haklara” sahip çıkan bu görünümü, çeşitli kesimlerin “*emperyalizmin değiştiği*” düşüncesinin de kanıtlarından biriydi. Emperyalizmin değiştiği düşüncesini kabul ederek olaylara bakarsanız, milliyetçiliğin kışkırtılmasında da “olumlu” bir yan görebilirsiniz. Ama kısa sürede görülen şu oldu; emperyalizmin “*etnik temizliği önleme*”, “*ulusal baskıyı önleme*” gibi politikaları, çeşitli ulusların ayrı devlet olmasını savunması, hep söz konusu bölgelere müdahalelerde bulunmasını meşrulaştırmaya yöneliktir.

Gerçi emperyalizmin “böl-yönet” politikası çok eskidir. 1990’lı yıllardaki bu politikasının esası da “***halkların birleşmesi yerine parçalanmasını, dayanışma içinde olması yerine düşmanlaşmasını isteyen***” klasik emperyalist yöntemdi. Fakat emperyalizmin bu eski böl-parçala-yönet politikası, şimdi geçmişte eşi pek görülmemiş bir milliyetçilik kışkırtıcılığıyla sürdürülüyordu.

Bu dönemin en önemli özelliklerinden biri de, emperyalizmin yeryüzünün her köşesini kendi “***müdahale alanı***” olarak görmeye başlamasıdır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreter Kofi Annan’ın ağzından dile getirilen “***ulusal sınırların artık insani müdahalenin önünde engel olamayacağı***” tezi, bu yeni politikanın özlü bir ifadesiydi. Belli kesimlerin “*emperyalizmin değiştiği, artık ülkelere insan hakları temelinde müdahale ettiği*” teorisi, en başta emperyalizmin bu pervasız tahakküm politikasını görememektir.

Oysa emperyalizm, 1800’lerin sonlarından bugüne kadarki tarihinde hiç olmadığı kadar saldırgan bir politikayı uyguluyordu. Her ülkeye müdahale edilmesi dünyaya meşru gösteriliyordu.

Emperyalizm hangi ülkelere müdahale edebilirdi diye sorulacak olursa, cevabı “***tüm ülkelere***” diye verilebilirdi ancak. Mesela “***suça eğilimli devletler***”e müdahale edilebilir diyordu “uluslararası kurum”lar. Peki kimdi bu

“suça eğilimli devletler”? Bu da, emperyalizme boyun eğmeyen her devlet olabilirdi. “*Terörist ülkeler*”e, “*teröre destek veren ülkeler*”e, “*şer eksenli*” olan ülkelere, “insani müdahale” yapılabilirdi. Kısacası, emperyalizmle çatışan her ülke, emperyalist müdahalenin hedefiydi.

Emperyalist müdahaleler, askeri açık işgaller dahi, sürekli olarak “*dünya barışı, insan hakları, etnik temizliğin önlenmesi, özgürlük, demokrasi getirmek*” gibi ulvi amaçlarla gerekçelendirildi.

Hatta “**dinsel özgürlüğün**” sağlanması bile emperyalist müdahalenin gerekçelerinden biri olarak ilan edildi. Mesela, 1999’da ABD Dışişleri Bakanlığı yine çeşitli “ülkeler”i ard arda sıralayan bir liste yayınlarken bunları dinsel özgürlükleri ihlal etmekle suçlamış ve “ekonomik yaptırım” uygulamakla tehdit etmişti. ABD’nin yaptırımla tehdit ettiği ülkeler listesinde “**Çin, Afganistan, Burma, İran, Irak, Sırbistan ve Sudan**” vardı.

Emperyalizmin önünde diz çökmeyenlere karşı bombalamalara, işgallere, ambargolara başvurmak, emperyalist dünya nezdinde meşrudur ve tüm güçleriyle, halklara da bunu dayatmak ve kabul ettirmek istiyorlardı. İşte milliyetçiliğin içeriğinde en küçük bir “millilik” bırakılmaması, bağımsızlığın içinin tamamen boşaltılması, bu amaca paralel geliştiriliyordu.

Özlem: Emperyalizmin hangi “ulusal” talebi destekleyip, hangisini desteklemeyeceği tamamen kendi çıkarlarına göre belirlenir. İster Kosova’ya bakalım, ister Doğu Timor’a, isterse de Kuzey Irak’a; hepsinde göreceğimiz budur.

Emperyalizmin işine yaramayacaksa, kimsenin bağımsızlık ve devlet kurma hakkı yoktur. Eski SSCB üyesi ülkeler söz konusu olduğunda ve yine son olarak Kosova’da “**bağımsızlık düşkünü**” kesilen emperyalistlerin liderlerinden Clinton, 1999’da ülkemizi ziyareti sırasında aynen şöyle demişti: “*Her isteyene bağımsız devlet hakkı verirsek, ulus devletler küçülür, bu küçülme ekonomik gelişmeye zarar verir.*” (1 Ekim 1999, Milliyet)

Bu sözler, emperyalizmin ulusal talepler konusundaki bakış açısını gayet net yansıtıyor. Öyle her isteyene bağımsız devlet hakkı yok! Burada emperyalizme dair bilinenlerin değiştiğine dair de bir emare yoktur. Clinton’un sözünü ettiği emperyalist ölçüler net; bağımsızlık meselesine, **emperyalist ekonomiye yararı veya zararı açısından**, emperyalist tahakkümü zayıflatıp zayıflatmadığı açısından bakıyor. Dünyayı kendi pazar alanı olarak gören emperyal zihniyet, pazarlarının “bağımsız” olup olmayacağını, hatta hangi ülkenin kimin tarafından ve nasıl bir rejimle yönetileceğini belirleme hakkını da kendinde görüyor. Yıllarca “*Saddam’ı değiştirin*” diye Irak halkına çağrılar yaptılar, Irak halkı onları dinlemeyince(!), o değişikliği bizzat gerçekleştirmek için Irak’ı işgal ettiler. Aynı çağrıyı **Yugoslavya’dan İran’a Venezuela’ya** kadar birçok ülke için de yapmadılar mı? Hala da yapmaya devam etmiyor-

lar mı?

Kuşku yok ki bağımsızlık ve ayrı devlet kurma konusunda tüm halkların kendi kaderini belirleme hakkı vardır. Kimse emperyalizme böyle bir hakkı vermemiştir ama bugünkü dünya düzeni içinde emperyalizm Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkını adeta gasbetmiş ve kendi kullanım alanına almıştır. Ulusların kaderlerini de ben tayin ederim, ayrı devlet kurup kurmamalarına ben karar veririm diyor emperyalizm.

Mazlum: Kimilerinin birçok “hikmet” keşfettikleri emperyalizmin “küreselleşme” politikaları da bunu gerektirir zaten. Küreselleşme, aslında dünya çapında bir kuşatma ve dayatmadır.

Amerikan emperyalizminin “küreselleşme”den ne anladığının en açık belgelerinden birisi 1992 Şubatı’nda açıklanan **“1994-1999 Yılları İçin Savunma Planlama Rehberi”**dir. Pentagon, Ulusal Güvenlik Konseyi, ABD başkan danışmanları tarafından hazırlandığı belirtilen bu “rehber”de şöyle deniyordu:

*“İlk amacımız... Sovyetler Birliği [gibi] yeni bir rakibin ortaya çıkmasını engellemektir. Bu ... kaynakları küresel bir güç oluşumuna yeterli bir düşman gücün bir bölgeyi egemenliği altına almasını engellemeye çalışmamızı gerektirir. Bu bölgeler **Batı Avrupa, Doğu Asya, eski Sovyetler Birliği toprakları ve Güneybatı Asya’dır...** Potansiyel rakiplerimizi daha geniş bir bölgesel ve küresel role soyundurmaktan **çaydırmak için kurduğumuz mekanizmaları korumalıyız...**”*

Dünya artık “global bir köy” diye pazarlanan politika, bu “köy”de mutlak bir emperyalist egemenliği de meşrulaştıran politikadır. Emperyalistler arasındaki egemenlik de tartışmasız Amerikan emperyalizminde olmalıdır. ABD’nin kavramlaştırdığı yeni dünya düzeninin, küreselleşmenin, globalizmin, kısacası, ortaya attıkları hangi kavramı ele alırsanız alın, özü budur.

2002’de ABD tarafından açıklanan **“Ulusal Güvenlik Stratejisi”**yle bu emperyalist politika daha kesin ve resmi hale getirildi.

ABD’nin “Savunma planlama rehberi”ndeki şu sözlere tekrar dönmekte yarar var: Deniliyor ki, *“amacımız... daha önce Sovyetler Birliği tarafından ileri sürülen bir tarzda yeni bir rakibin ortaya çıkmasını engellemektir...”*

Bu sözlerde emperyalizmin ulusal ve sosyal kurtuluş savaşlarının yeniden yükselişinden, yeniden SSCB gibi ülkelerin, sosyalist bir sistemin oluşmasından duyulan korku görülüyor. Bu korku, ideolojik mekanizmalarıyla *“elveda proletarya”* sözünü yaygınlaştıran, *“sınıflar mücadelesi dönemi, devrimler dönemi kapandı”* propagandası yapan emperyalizmin, proletaryanın ölmediğinin, devrimler döneminin kapanmadığının pekala farkında olduğunu da gösterir. Ki, bu da 21. yüzyılın da *“emperyalizm ve devrimler çağı olmaya”* devam edeceğinin bir başka göstergesidir.

Özlem: İşte bu da bağımsızlığın da yine halkların gündeminde ve hedefinde olmaya devam edeceğini gösterir. Zaten olması da gerekir. Ama elbette içi boşaltılmış haliyle değil. Küreselleşme konusundaki saçmalıklardan ikisi şuydu mesela:

“Küreselleşme, din, dil, ırk, güç tanımıyor... aksine bunları sentez yapıp, bunlarla güçleniyor”...

“Küresel dünyayı kimse yönetmiyor... sanıldığı gibi aksine Amerika gücünü ekonomisinden değil çok kültürlülüğünden alıyor”...

Bunlar *“internet geldi her şey değişti”* düşüncesinin cazibesine kendini fazla kaptırmış, artık dünyanın internet üzerinden yönetildiğini veya yönetilebileceğini düşünmeye başlamış, internetin gücüyle emperyalizmin aşılacağı hayalleri kuran sığılıkların eseri olan düşüncelerdir. *“Dünyayı kimse yönetmiyor”* demek, yaşadığın dünyadan habersiz olmaktan başka bir anlama gelmez.

Dünyayı doğru tanımlamaktan ve değerlendirmekten uzak olanlar, doğal olarak da “emperyalizm, sömürgecilik ve bağımsızlık” konusunda da yanlışlara, sapmalara en açık kesimi oluşturdular. “Günümüzde bağımsızlığın modası geçti, artık bağımsızlık yok, karşılıklı bağımlılık var” türünden teoriler en çok bu kesimler üzerinde etkisini gösterdi ve bunlar, gerçekten de artık bağımsızlığın mümkün ve gerekli olmadığını düşünmeye başladılar.

Oysa bağımsızlık, hem gerekli ve zorunlu, hem de mümkündü. Çünkü, emperyalist yeni sömürgecilik, kendini daha da pekiştirerek, daha da acımasız biçimde sürüyor.

Kemal: Evet, daha önceki bir sohbetimizde de vurguladığımız gibi, emperyalizmin kendini daha güçlü hissettiği, dolayısıyla da daha pervasız davrandığı günümüzde, emperyalizm yeni-sömürgeciliğin o klasik özerk yanlarını buduyor, görünürdeki bağımsızlığı da alabildiğine daraltıyor.

Bugün emperyalizme bağımlılık, adeta Amerikan ve Avrupa emperyalizminin bir **‘eyaleti’** olma durumuna dönüştürülmektedir. Amerika’nın mı, Avrupa’nın mı eyaleti olduğu, duruma, ülkeye göre değişse de, neticede emperyalistlerin yeni-sömürge ülkeye açıkça “eyalet” muamelesi yaptıkları, karışmadık, müdahale etmedik hemen hiçbir şeyin kalmadığı açıkça görülen bir gerçektir. Amerikan büyükelçileri ve AB temsilcileri, özellikle 2000’li yıllarda “kapı arkasındaki” rollerini daha göz önüne taşıyarak **sömürge valisi** gibi faaliyet yürütmeye başladılar.

Yönetimler, emperyalistlerin bir şekilde işin içinde olduğu mekanizmalarla belirlenmektedir. Bu nedenle, iktidara aday olan düzen güçleri, meydanlara çıkıp kendilerini halka onaylatmadan önce, Amerika’ya gidip oraya kendilerini beğendirmeye çalışıyorlar.

Elbette, bu noktada Őu yanılıya dűŐmemek gerekir; vatanın satılması, sadece, özelleŐtirmelerle çeŐitli kuruluŐların emperyalist tekellere satılması, emperyalistlere toprak satılması demek deęildir. Evet, bu da sűmürgecilięin yaęma ve talanında yeni bir boyuttur; fakat bundan önce de bu sanayi kuruluŐları üzerinde, topraklarımız üzerinde emperyalist denetim ve yönetim yine sűz konusuydu. Keza, emperyalizmin tahakkűműnű sadece bugűn ale-nileŐen yönlerden ibaret görmemek gerek. Bu da emperyalizmin bugűnkű pervasızlıęının sonucudur, ama baęımsızlıęımızı yok eden sadece IMF me-muru Cotarelliler'in veya Ross Wilson gibi Amerikan bűyűkelilerinin açık műdahaleleri deęildir. Műdahale, ister açık, ister kapalı kapılar ardında ol-sun, baęımlılık baęımlılıktır.

Özlem: Aslında bu noktada birkaç örnek vermek de iyi olur diye dűŐűnűyorum. Bugűn ortalıkta "ulusalçı" diye gezinenlerin itirazları hep bu tűr bi-imsel baęımlılık iliŐkilerinedir. Oysa bir ikili anlaŐmadaki, halka pek açık-lanmayan bir tek madde bile baęımsızlıęı yok etmeye yeter. Nitekim űlkemizde böyle olmuŐtur.

Bugűne kadarki sistemi baęımsızlık olarak görenler, gerçek anlamda ba-ęımsızlıęı tahayyűl bile edemez, dolayısıyla tutarlı, kendi iç bűtűnlűęű olan bir baęımsızlık anlayıŐını savunamazlar. Bu anlamda, űlkemizin baęımlılıęı-nın yeni olmadıęını, ta 1940'lara uzandıęını birkaç örnekle gösterelim.

BaŐta Amerikan emperyalizmi olmak űzere, emperyalistlerle yapılan yűz-lerce anlaŐmanın hemen her maddesi, baęımsızlıęı ortadan kaldıran bir muhtevaya sahiptir. Emperyalist devletlerle, tekellerle kurulan ortaklıklar da, baęımsızlıęı ortadan kaldıran bir muhtevaya sahiptir. űnkű emperya-listler, sűműrge ve yeni-sűműrgelerle **eŐit** bir iliŐkiye asla yanaŐmazlar.

IMF'nin dayatmalarıyla ıkarılan "Uluslararası Tahkim" gibi yasalar, ba-ęımsızlıęı resmen de **rafa kaldıran** yasalardır.

Mesela, daha 1940'ların ikinci yarısında Amerika'yla yapılan ilk anlaŐma-larda Amerikan emperyalizminin Tűrkiye'ye dayatıp kabul ettirdikleri koŐul-lardan bazıları Őunlardı:

- 1- *Tűrkiye'nin ABD savaŐ sanayine műŐteri olması.*
- 2- *Ağır sanayiye bırakıp, tarım sanayine öncelik verilmesi.*
- 3- *Tűrkiye'nin yabancı mallara kapısını açması.*

Bu maddeler űlkemizin sűműrgeleŐtirilmesi döneminde yapılan ilk anlaŐ-malardır. Buna baęlı olarak mesela Amerikan borç ve baęıŐının bűyűk bűlű-műnű daęıtın **"İmport-Export Bank"**ın kredi verirken ne sűrdűęű resmi ko-Őullar arasında da Őunlar yer alabiliyordu:

1- Verilen borç űlkedeki Amerikan sermayesi ile rekabete yol açabilecek alanlarda kullanılmayacak.

... 3- Borcun geri ülkelerde yarattığı gelir, **Amerikan mallarının ithalinde kullanılacak!**

Bir örnek daha aktarayım son olarak: ABD ile 22 Mayıs 1947 yılında yapılan askeri bir ikili anlaşmanın maddelerinden biri şöyledir:

“Türkiye’ye verilen ABD silah, araç ve gereçleri, Birleşik Amerika Başkanı’nın bilgi ve onayı olmaksızın hiçbir biçimde amaç dışı kullanılamayacaktır.”

Şimdi, **bu maddelerden bir tekine bile** imza atan bir ülkenin artık bağımsızlıktan söz edemeyeceği bellidir. Bu anlaşmaları yapıp, bu yasaları çıkarılanların hala ülkemizin bağımsız olduğunu iddia etmeleri, bir riyakarlıktan başka bir şey değildir. Bu noktada *“günümüzde bağımsızlığın modası geçti, artık bağımsızlık yok, karşılıklı bağımlılık var”* diyenler, emperyalist sistem açısından daha tutarlıdır. Evet, emperyalist sistem içinde gerçekten de hiçbir ülke bağımsız olamaz.

Mazlum: Şimdi şunu belirtelim: **Bağımsızlık, vatan toprakları üzerinde, halkın kaderi üzerinde, emperyalist devletlerin söz ve karar hakkının olması, olamamasıdır.** Sömürge bir ülke için bağımsızlığını kazanmak, sadece ulusal bayrak ve ulusal bir marş sahibi olmak değil; **ekonomik, siyasi, askeri, kültürel, sosyal, her alanda** emperyalizmin egemenliğine son vermektedir.

Ülkemizin **bağımsız** olduğu, halkın emperyalizme karşı tepkilerini yumuşatmak için en sık başvurulan yalanlardan biridir. Diyelim ki, bir işkence, infaz davası olur, emperyalistler bunlara ilişkin bir kaç söz söylediler mi, ülkemizi yönetenler hemen *“iç işlerimize karışılıyor”* söylemine sarılırlar. Bağımsız bir ülke olduğumuzu(!) hatırlarlar. Ama IMF ekonomiye müdahale ettiğinde, NATO orduya müdahale ettiğinde *“iç işlerimiz”* diye bir şey söz konusu değildir. Bu bile, *“bağımsızlık”, “iç işlerimiz”* konusunda bu kavramları istismar etmenin dışında, böyle bir değere sahip olmadıklarını gösterir.

Oligarşi, hala 1920’lerin başında emperyalist işgale karşı verilen Kurtuluş Savaşı’nı istismar etmekte, onun sonucunda kurulan bağımsız devletin hala sürdüğü imajını yaratarak mevcut durumu gizlemektedir. Ne özüyle, ne biçimiyle pek bir ilgileri kalmadığı halde, **“Atatürkçülüğü”** dillerinden düşürmelerinin de nedenlerinden biri budur. **“Atatürkçü”** görünmek, hem ülkemizin emperyalizme bağımlılığını, hem kendilerinin emperyalizm işbirlikçisi olduğunu gizlemenin en kolay ve garantili yoludur.

Ülkemizi emperyalizme bağımlı hale getirenlerin istisnasız hepsi **“Atatürkçü”** geçinenlerdir. Yukarıda da belirtildiği gibi, bu süreç eskilere uzanır; o kadar ki, 1930’ların sonlarından itibaren emperyalizme tavizler verilmeye başlanmıştır. Yani yeniden bağımlılaştırma süreci, sanıldığı gibi Menderesler’le başlamadı. İnönü liderliğindeki CHP iktidarı o yola girmişti fakat ne emper-

yalizm, ne İnönü iktidarı bu noktada cüretli değildi, olamıyorlardı. Menderesler’le birlikte, ki bu aynı zamanda bir karşı-devrimdi, emperyalizme bağımlılık, ülkemizin yeni statüsü olarak belirlenmiş oldu. Ülkemiz emperyalist paktlara üye yapıldı. Topraklarımızda emperyalist üsler kuruldu.

Emperyalizme bağımlılık derinleşip pekiştikçe, “millilik” hamaseti de o kadar arttı. Mesela, uluslararası tahkim gibi, mahkemelerin yargılama yetkisini bile emperyalistlere bırakan bir anlaşma, iktidarda milliyetçiliği kimseye ve birbirlerine bile bırakmayan MHP ve DSP gibi iki parti varken imzalandı. Bu yalnız ülkemize özgü bir durum olmayıp, emperyalizme bağımlı hemen tüm yeni-sömürgelerde gözlenen karakteristik bir durumdur. Bağımlılık derinleşince, vatan millet söylemi daha yüksek sesle bağırlır olur.

Kemal: Sohbetimizi yavaş yavaş toparlayıp noktalayalım isterseniz. 1990’ların ve 2000’li yılların örnekleri bize gösterdi ki, çarpıtılmış, emperyalizm işbirlikçiliğine dönüştürülmüş bir milliyetçilik, halkların çıkarlarına uygun değildir. Böyle bir milliyetçilik, ulusların ulusal taleplerini de karşılayacak bir milliyetçilik değildir. Buna bağılı olarak, işbirlikçi milliyetçiliğin sözünü ettiği bağımsızlığın gerçek anlamda bir bağımsızlıkla ilgisi yoktur. Bağımsızlığın bu türü, tamamen emperyalizmin şemsiyesi altındadır. İşbirlikçilik, bağımsızlık olmayan bir durumu kendi halkına bağımsızlık diye yutturma politikasıdır. Emperyalizme karşı savaşılmadan bağımsızlık kazanılmaz. Bağımsızlığı isteyen ve salt istemekle kalmayıp bunun için savaşan, sadece devrimcilerdir. Bizim başında da sonunda da ortaya koyacağımız siyasal sonuç şudur: Bağımsızlık, emperyalizmin icazetiyle kazanılabilecek bir şey değildir; tam tersine, bağımlılık olgusu zaten **emperyalizme bağımlılık** şeklinde gerçekleştiğinden, bağımsızlık da ancak emperyalizme karşı savaşlarla kazanılabilir.

Sevgili Yürüyüş okurları, şunu hiç unutmayalım ki, sömürücü egemen sınıflar, çıkarlarını, niyetlerini çoğu zaman kavramları çarpıtarak onların arkasına gizlerler. Bu anlamda mesela “Kosova artık bağımsız” diye bir haber duyduğumuzda, “falan ülke artık özgür” diye okuduğumuzda, bunları sorgulayacağız. Değilse, emperyalist medyanın etki alanına girilir, onların kavramlarıyla düşünölmeye başlanır... Evet Sevgili Yürüyüş okurları, bu konularda inanıyoruz ki, dikkatli, duyarlısınız, bir sonraki sohbetimizde buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Sanat -1

Mücadelenin dışındaki sanat, ölü sanattır!

Sevgili okurlarımız, merhaba! Hayatın İçindeki Teori köşemizde bu hafta, sanat konusunu ele alacağız. Sanat hayatın içinde, mesela “Ortak Düşman Amerika’dır” şiarının ülke çapında yaygınlaştırılmasında önemli bir işlev yükleniyor. Ve yine sanat, halkın gerçek düşmanlarını görmesini engelleyen bir rol de oynuyor. İşte bu sohbetimizde hangi sanatın, hangi sanatçının hangi rolü neden ve nasıl üstlendiğini ele alacağız. Bu konudaki sohbetimize İdilcan Kültür Merkezi’nden Ayşe arkadaş da katılıyor.

Ülkemizin gündemine hangi konu gelirse gelsin, o konuda aydınlara, sanatçılara yönelik bir değerlendirme de yapılır doğal olarak. Büyük Direniş sürecinde de çok tartışıldı sanatın ve sanatçıların rolü. Bütün bu süreci değerlendirmek veya genel olarak sanatçıların pratiğini ele almak, kuşkusuz daha kapsamlı bir sohbeti gerektirir. Fakat sanat nedir sorusuna vereceğimiz cevap, sanatçının tavrı ne olmalıdır sorusuna cevabı da bir yanıyla içermiş olacaktır... İlk sözü konuğumuza, Ayşe arkadaşaya verelim. Buyur Ayşe...

Ayşe: Yürüyüş okurlarını selamlıyorum öncelikle. Son zamanlarda sanat alanında en dikkat çekici olgulardan biriyle başlayalım konumuza. Hepimizin gördüğü, bildiği gibi epey bir zamandır tekeller, "**sanatsal**" faaliyetlere **sponsor** olmakta yarış halindedir. Koçlar, Sabancılar, Doğan Holdingler, Eczacıbaşılar, Zorlular... hepsi. Kimi ünlü ressamların, sanat akımlarının eserlerini ülkemize taşıyıp görkemli sergiler açıyor, kimileri müzeler inşa ediyor, kimileri “sanat” yarışmaları düzenliyorlar... Sponsor olup, kasabalara, köylere "sanat!" taşıyorlar. Kimileri, ünlü yazarlarımızın, şairlerimizin eserlerinin **yayın hakkını satın alıyor**, kimileri, ünlü sanatçıların yeni eserlerini, onların hayalinden bile geçemeyecek büyük çapta reklam kampanyalarıyla yayınlıyor. Tekelci burjuvaların en kodamanları, gazetelerde sık sık bu “sanatsal” faaliyetleriyle boy gösteriyorlar. O zaman şu soruyu sormak şart oluyor elbette: Tekelci burjuvazinin bu sanat aşkı, nereden geliyor? Neden durduk yerde böyle bir aşk depreşti? Veya “durduk yerde” mi o da tartışılır elbet...

Bu arada sanırım henüz konunun başındayken, kısa bir tanım yapmakta

yarar var: Sanat, bir bakıma, insanın nesnel gerçekliği estetiksel biçimde yeniden yaratmasıdır. Yani, sanatta, nesnel gerçeklik estetiksel imgeler halinde yeniden üretilmiş olur. Ancak sanatta bütün kavga da bu “nesnel gerçekliğin” nasıl algılandığı ve nasıl yansıtıldığı üzerine kopar.

Rus Sanatçı, Edebiyatçı **Lunaçarski**, burjuvazinin “sanat aşkı”na ilişkin yaklaşık yüz yıl öncesinden şu açıklamayı getiriyor:

*"Bugünün burjuvazisi, sadece **içeriksiz biçimsiz sanatı** sever [aynı bugünkü gibi!]... bunu [bu içeriksiz biçimsiz sanatı] tüm halk katmanlarına enjekte etmek istemektedir. Biçimci sanat egemen olduğunda, suratsız maskeler taşıyan bu çapulcu takımı, edebiyat dahil olmak üzere sanatın bütün alanlarına girdiğinde, o zaman çok değişik bir rol oynamaya başlayacak... genel olarak insanları eğlendirecek, daha açık ifade etmek gerekirse, onları yanıtacaktır."*

İnsanları salt eğlendiren, ama özünde eğlendirir görünürken de, onları düzen hakkında yanıtlan, onları düzene karşı çıkamaz bir hala sürükleyen bir sanattan söz ediliyor burada. **Eğlendirmek** ve **yanıtmak** arasında kurulan ilişki son derece önemli ve öğreticidir.

Burjuvazinin sanata ilgisinin temelinde de kendi düzeninin devamını sağlamaya hizmet eden bir sanatın geliştirilmesi, bu tür bir sanatçılığın teşvik edilmesi vardır. Burjuvazi en elit kesimlere hitap eden sergiler açarken de, televizyonlardaki en pespaye eğlenceliklere sponsor olurken de amacı temelde aynıdır.

Egemen sınıflar, zamanında sanatı yasaklayarak, hatta bizzat sanatçının kendisini de asıp keserek veya yakarak, hapsilere atarak, aç bilaç yaşamaya mahkum ederek, düzene muhalif sanatı ve sanatçıyı yok etmeye çalışmıştır. Şimdi burjuvazi daha incelikli çalışıyor. Dün darağaçlarıyla, hapishanelerle yaptığını, şimdi **sponsorlukla** yapıyor.

Özlem: Evet, sponsorluk ekonomik gibi görünüyor ama resmen politik bir mekanizma. Dünya halklarına, ezilenlere yüzünü dönmüş sanatçılar, her türlü kısıtlama ve baskıyla karşı karşıya bırakılırken, sırtını AB'ye, tekellere yaslamış, burjuvazinin ve onun düzeninin alkışçılığını yapan, halka, emeğe sırtını dönmüş sanatçılar, düzenin her türlü teşvikinden ve nimetlerinden yararlanıyorlar.

Kemal: Zaten bu yüzden, Taksim'in göbeğinde pankart açıp “Kahrolsun Amerikan Emperyalizmi” diye haykırmak, her sanatçının harcı değildir. Direnenlerle yan yana olmak, her sanatçının harcı değildir. Onların sanat aşkıyla, burjuvazinin “sanat aşkı” arasında dağlar kadar fark vardır. Biz şimdi burjuvazinin aşık olduğu sanatı, küçük-burjuvazinin aşık olduğu sanatı ve sohbetimizin son bölümünde de devrimci sanatçının aşık olduğu sanatı orta-

ya koyacağız.

Ayşe: Evet, baştaki tanımımızda vurguladığımız gibi, sanat nesnel gerçekliğin insan zihninde estetiksel olarak yeniden üretimi olduğu için, burada “**gerçekçilik**” kavramı kilit önemdedir. Sanatın ne olup olmadığını da, sanatın kültürel, siyasi, toplumsal işlevini de gerçekçiliğin çeşitli biçimleri belirler.

Sanatta bizim esas üzerinde durmamız gereken akımlardan biri **gerçekçilik** akımıdır. Gerçekçilik, idealist felsefenin, metafiziğin etkisinin büyük ölçüde aşıldığı, tarihsel ve toplumsal gelişmelerin doğa üstü güçlerle değil, nesnel yasalarla açıklanmaya başlandığı bir döneme denk düşer.

Bu dönemin özelliği, kişilerin feodal ideolojinin köleliğine başkaldırdığı, feodal egemenliğe karşı ‘*bireyin özgürlüğü*’ anlayışının uç verdiği bir dönem olmasıydı. Bu özellikler de tahmin edileceği gibi, esas olarak **burjuvazinin** tarih sahnesine çıkmasının ve **kapitalizmin** giderek belirleyici hale gelmesinin ifadesidir. Yani, **gerçekçilik**, daha gerilere uzanan bir geçmişi olsa da, esas olarak burjuvazi ile birlikte güçlü bir akım olarak gündeme geldi. Burjuvazinin hayatın her alanındaki ideolojik, kültürel gelişimi ve hakimiyeti, sanat alanında da **burjuva gerçekçiliğinde** somutlandı. Rönesansla tohumları atılan gelişme, burjuvazinin bu ilk hakimiyet döneminde tüm hızıyla sürdü. Burjuvazinin “eşitlik, özgürlük, kardeşlik” sloganlarını ön planda tuttuğu bu dönemde, burjuva gerçekçilik akımı, burjuvazinin doğuşunu, yükselişini anlattığı eserleriyle en görkemli dönemini yaşadı.

Fakat bir süre sonra, iktidara iyice yerleşen burjuvazinin politik tutumunun farklılaşmasına bağlı olarak sanatta da kaçınılmaz bir farklılaşma oldu. Burjuvazi, artık “eşitlik, özgürlük” sözlerini bir yana bırakmış, hemen her alanda **ikiyüzlülüğü** esas almış bulunuyordu. Politikada ikiyüzlü olan bir sınıfın sanat alanında “gerçekçi” kalabilmesi mümkün değildi elbette. Gerçekçilik burjuvazinin sınıf çıkarlarıyla uyuşmazlık içine girdikçe, burjuva sanatçılar, bu akımdan uzaklaştılar ve sanatın salt bir “**ticari meta**” haline dönüşen biçimleri öne çıkmaya başladı.

Gerçekçiliğin özü, toplumdaki gerçek olgu ve olayları esas almasıydı. Birey ile toplum arasındaki ilişkinin ve toplumun yapısının incelenmesi, olaylar ve olgular arasındaki somut güncel bağların, toplumsal ilişkilerin nesnel olarak açıklanmaya çalışılması ve toplumun bu yanlarıyla tasvir edilmesiydi. Bu tasvir, bir noktadan sonra, burjuvaziyi rahatsız etmeye başladı. Çünkü gerçekçilik, kaçınılmaz olarak burjuva toplumunun olumsuzluklarının, adaletsizliklerinin, pisliklerinin ortaya serilmesi anlamına da geliyordu. Bu anlamda, iktidarını pekiştirmesine paralel olarak burjuvazi gerçekçiliği reddetti. Bu reddedişe karşı sanatın ve sanatçıların ilk tepkisi ise, burjuva toplumun eleştirisini daha yoğun biçimde yapmak oldu. İşte bu dönemde gelişen bu sanat da “**eleştirel gerçekçilik**” olarak adlandırıldı.

Gerçekçilik ve **eleştirici gerçekçilik** akımı, bir bakıma **sosyalist gerçekçiliğin** de öncüsüdürler. Elbette bu, onların burjuva içeriğini ortadan kaldırmış olmuyor.

Mazlum: İsterseniz ben de sözünü ettiğiniz bu akıma ilişkin bir- kaç ek yapayım: Eleştirel gerçekçi akımın temel eksiği ve yanığı, toplumsal gelişimi, tarihselliği içinde, olguların birbirleriyle tarihsel bağlarını yerli yerine oturtturarak ele almamasıdır.

Eleştirel gerçekçi akım içinde eserler veren sanatçılar, egemen sınıflarla keskin bir dille alay ederler; eleştirilerinde oldukça acımasızdırlar, fakat, eleştirdikleri burjuvazinin tarihsel olarak nasıl ortaya çıktığını da ve nasıl yok olacağını da görmezler pek; burjuvazinin ve kapitalizmin alternatifi olacak sınıflara –yani proletaryaya– ve sisteme –yani sosyalizme– kapalıdır eserleri.

Dolayısıyla, eleştirel gerçekçilik, mevcut sistemin adaletsizliklerine, bozukluklarına karşı, burjuva idealizminin başka biçimlerine sarılmaya çalışır, çözümü bireyde, bireysel yöntemlerde aramaktan vazgeçmeyen bir sanat akımı olarak şekillenmiştir.

Özlem: Hayatın İçindeki Teori’de birkaç hafta boyunca emperyalizm konusunu işlemiştik. Oradan hatırlayacağınız gibi, emperyalizm, çürüyen, asalak kapitalizmdi. Bu noktadan hemen bugünkü konumuza bağlantı kurabiliriz; emperyalizm dönemi, kültürel alanda ve sanatta da çürümenin, asalaklığın kendini gösterdiği bir dönemdir. Ekonomide, siyasette, hayatın her alanında çürüyen, asalaklaşan bir sistemin, kültür ve sanat alanında farklı olması da düşünülemez zaten.

Veya şöyle diyelim: Sanattaki akımlar, anlayışlar da, aynen siyasal ideolojiler, anlayışlar gibi, tarihsel süreçlere bağlı olarak ortaya çıkarlar.

Ayşe: Tekeller geliştikçe, piyasaya tam anlamıyla hükmetmeye başladılar ve kültür sanat alanını da “**piyasa**”nın bir parçası haline getirdiler. Kültür sanat alanı “piyasa” haline gelince, doğal olarak üretilen ürünler de, basit birer “**mal**” olma derecesine, “**kar amacı**” taşıyan eserler olmak derecesine düşürülüyordu.

Peki bu değişim beraberinde hangi değişimleri getirdi: Örneğin küçük burjuva sanatçınının romanlarındaki, öykülerindeki, tiyatrolarındaki, müziklerindeki “iradeli”, “özgün”, “güçlü” insan, tekeller karşısında ezildi. Kendine güvensizleşen, geleceğe dair umutları tükenen küçük burjuvazi, bireyi “yeni-den” keşfetti. Fakat artık bu bireyin karakteri de oldukça değişti. Tekel öncesi dönemin “*özgür, güçlü, yaratıcı, demokrat bireyi*”, yerini “*geleceğinden korkan, güçsüz, edilgen bireye*” bıraktı.

Burjuva anlamda gerçekçilik anlayışı, büyük ölçüde zamanını tamamladı-

mıştı ve “*dışavurumculuk, gerçeküstücülük, varoluşçuluk, yapısalcılık*” gibi bunalım akımları ortalığa saçılacaktı.

Bu akımlarla birlikte de, sanat, adeta kendine yabancılaştı, çürüme, yozlaşma içinde sanatın ortaya çıkışıyla, tarihsel anlamıyla hiç ilgisi kalmayan eserler verilmeye başlandı.

Mazlum: Biraz önce denildiği gibi, sanat akımları da tarihsel süreçlere bağlı olarak ortaya çıkıyorlar. Mesela, kapitalizmin gelişmesinin belli bir aşamasında, faşizmin ortaya çıkmasıyla beraber, sanat alanında da faşist bir anlayış oluştu.

Faşizm, otoriteye, iktidara itirazsız boyun eğen kitleler istiyordu. Faşizme gereken, robotlaşmış işçi, robotlaşmış gençlerdi. Faşizm altında sanat ve edebiyat da bunu gerçekleştirmeye yönlendirildi. Buna hizmet etmeyen sanat eserleri yasaklandı, yok edilmeye çalışıldı. Deyim yerindeyse, “*hayvanlaştırılmış insan tipi*”, faşizmin sanatının -resminin, edebiyatının, müziğinin-baş kahraman tipiydi. **Nietzsche** gibi dönemin ünlü “düşünür”leri, yeteneklerini faşizmin istediği insan tipini şekillendirmek için seferber etmişlerdi.

Faşizmin “sanatı”nda, erkeğin asker olarak, kadının çocuk doğuran makinalar olarak düzene itirazsız hizmet ettiği, kitlelerin iradesi yerine Führer'in iradesini koyan, düzeni kutsayan, düşünmeye düşman olan karakterler hakimdir.

Avrupa kapitalizminin bağrında ortaya çıkan faşizm yenildi, fakat faşizmin sanat üzerindeki etkileri varlığını sürdürdü. Dahası, burjuvazi, artık insanlığı ileriye taşıyacak, onu ruhen besleyecek, geliştirecek yeni sanat akımları üretebilecek durumda da değildi. Bu nedendir ki, son yarım asırdır, burjuvazi cephesinden sanat alanında ne bir yenilik, ne bir ilerleme vardır. Olanlar, biraz önce sayılan *dışavurumculuk, gerçeküstücülük, varoluşçuluk* gibi akımların binbir türlü versiyonları olmayı aşamayan güdük, kısır anlayışlardır. Ki onların ürünleri de aynı şekilde kısır, etkisiz ürünler olmuşlardır.

Özlem: Burada oldukça ilgi çekici olan bir nokta da şudur sanırım. **Eleştirel gerçekçilik** gibi, temelde “burjuva” olan akımlar bile, bugün emperyalist ülkelerde değil, mücadelenin belli boyutlarda sürdüğü, sınıf çelişkilerinin daha açık ve keskin olduğu yeni-sömürge ülkelerde devam etmektedir. Emperyalist ülkelerde yaşam şansı bulamayan burjuva demokrat sanat, bu şansı ancak mücadelenin bir şekilde sürdüğü sömürge ülkelerde bulabilmektedir.

Burjuvazi az çok güçlenir güçlenmez gerçekçilik akımını reddedince, gerçekçilik akımının taşıyıcısı, sürdürücüsü de burjuvazinin alt kesimleri ve özellikle de küçük burjuva aydınları olmuştur.

Faşizme karşı direnişler, sanatın hemen her alanında, romanda, müzikte, resimde, heykelde çok görkemli eserlerin yaratılmasına kaynaklık ederken, sı-

nıflar mücadelesinin sonraki süreçlerdeki durgunluğu, böyle bir dinamizmin yeniden görülmemesine neden olmuştur. Bu durum da elbette kendine uygun bir felsefeyi, sanatı geliştirmiştir. Avrupa'da bu dönemi tarif eden daha çok **statükocu** felsefi akımlardır, statükocu sanat anlayışıdır. Avrupa ülkelerinin aydınları, sanatçıları, bu dönemde büyük ölçüde sisteme uyum sağlamışlardır.

Statüko, burjuva demokrasisinin savunulmasını gerektiriyordu. Yani küçük-burjuva aydın "*yeni bir Hitler'e karşı*" idi, ama "*toplumsal barış ve huzur'u bozacak bir proletarya eylemine, devrimci bir girişime de*" karşıydı. Böyle düşünen sanatçı, kaçınılmaz olarak mevcut burjuva düzenin adaletsizliklerini, çürümüşlüğünü, haksızlıklarını sanatın konusu olarak ele almaya-
cak, bunları görmezden gelecek ya da bizzat ürettiği ürünlerle bunların göz-
lerden gizlenmesine, unutturulmasına hizmet edecektir.

Ayşe: Elbette bu sanatta düz bir şekilde yapılmıyor. Kimileri, "muhalif" gözükmek için bunu. Güya eseriyle düzeni eleştirir gibi gözükmek, düzeni kutsar; bir taraftan eleştirirken, başka bir yanıyla ona güç verir. Sanatsal ustalık, bu kez, "**cellatla asılanı**" birbirine karıştırır, burjuvazinin ideolojisiyle proletaryanın ideolojisi, devrimle karşı devrimin söylemi arasındaki farklar silinir. "**Sanatın gücü**", işte burada düzenin hizmetine girer. Gerçeklikten **kaçış, güçsüzlük, inançsızlık, cinsellik, korku(tu)culuk, mistisizm, nihilizm** gibi biçimlerle kendini gösteren çöküş sanatı işte bu zeminde ve bu şekilde ortaya çıkmıştır.

Aslında şu bir gerçektir ki, tüm tarih boyunca, sanat alanındaki en görkemli ürünler, sınıf mücadelelerinin en üst düzeyde seyrettiği, en büyük alt-üst oluşlarının yaşandığı, bazı sınıfların çürüyüp yok olurken yeni sınıfların yükseldiği, yeni toplumsal yapıların şekillendiği dönemlerin ürünleridir. Bu anlamda denilebilir ki, en görkemli sanat ürünleri, sınıflar mücadelesinin yükseliş dönemlerinin ürünleridir. Mücadelenin dışındaki sanat, ölü sanattır.

Uzun dönemler bilimde, teknikte ve kültür, sanat alanında sayısız gelişmenin yaşandığı, bilimin ve sanatın adeta yuvası olarak adlandırılan Avrupa emperyalist ülkelerinde, günümüzde ciddi anlamda bir sanatsal üretimden söz edilememesi, işte sözünü ettiğimiz bu olguyla doğrudan bağlantılıdır.

Mücadelenin dışında, tarihselliğin ve toplumsallığın, gerçekçiliğin dışında bunalımdan, bireycilikten, gerçeküstücülükten başka ne üretilebilir ki?! Brecht şöyle diyor: "*Genelde, yaşamda gerçekçi olmayanlar, sanatta da gerçekçi olamazlar.*"

Kemal: Sanat gerçekçilikten uzaklaştıkça, sanat ürünlerine de **karamsarlık, korku, ahlaki yozluk, felsefi idealizm, gericilik** damgasını vurmaya başlar. Düzenin bunalımı, kendini burjuva aydında ve düzenle statükosu vasıtasıyla kopmaz bir bağ içindeki küçük-burjuva aydında farklı biçimlerde yeniden üretir. **Bunalım** ve **bireycilik** birbirleriyle ayrılmaz kardeşler gibidir-

ler. Bunalımın sanatı da doğal olarak yaratıcılıktan yoksun olacak, çare olarak taklitçiliğe; hatta aşırı macılığa başvuracaktır.

Sanat, insanı insan yapan özelliklerin geliştirilmesine hizmet etmeli, insanın manevi dünyasını beslemeli.

Oysa, insanın ruhunu karartan, yaşama, mücadele etme azmini körelten “eser”ler, insanı alçaltan, insanı emeğine ve kendine, tarihine, kültürüne yabancılaştıran garip ürünler, çok çeşitli şekillerde düzen tarafından empoze edilmektedir. Bu sanatta, insanı aşağılayan, alçaltan davranışlar, en özgürlükçü, en ilerici davranışlar olarak ilan edilirken, devrimcilik, fedakarlık, paylaşmak, küçümsenir.

Özlem: Bir örnek; devrimciler, bu sanatta hep karikatürize edilmiş, kabalaştırılmış, mekanikleştirilmiş, şematikleştirilmiş şekillerde yer alır. Devrimcilerin hep böyle kaba, mekanik, aslında korkak, aslında kişisel komplekslerinden başka bir hareket noktası olmayan karakterler olarak gösterilmesine karşın, bireyciler, yozlaşmış tipler, güya topluma kafa tutan en güçlü bireyler olarak gösterilir.

Devrimciyi olduğu gibi gösteremezler. Çünkü bu da bir cesaret işidir ve olduğu gibi gösterilen bir devrimci, aynı zamanda onları vuran bir devrimci olacağı için, romanlarında, şiirlerinde o gerçek devrimciye yer verme cesaretini gösteremezler.

Ahmet Altanlar'ın kitaplarının liste başı yapılmasıyla (dikkatinizi çekiyorum, liste başı olması değil, liste başı yapılması diyorum ki bu da meselenin bir başka yanıdır), ahlaki, sosyal çöküşün aynı dönemlerde yaşanması hiç kuşkusuz rastlantı değil. Bunlar birbirini besliyorlar.

Diyelim ki, **Harry Potter** gibi filmler veya ülkemiz televizyonlarındaki “sihirli” diziler, bunlar bir sanat ürünü mü sizce?

Hayır, sanatla hiç ilgisi yok bunların. Bunlar işte en başta değinildiği gibi, alınıp satılan birer “mal”dır. Alınıp satılmak için üretilmişlerdir. Bunlarda ne biçimiyle, ne muhtevasıyla sanatsal, toplumsal hiçbir kaygı yoktur. O tür filmlerde, dizilerde yer alanların sanatçılığı da tartışmalıdır elbette.

Ayşe: Bu noktada Pablo Picasso'nun şu sözünü hatırlamakta yarar var:

“Sanatı para kazanma aracı durumuna getirenlerin çoğu sahtekardır. ... Hayır, resim evlere, saraylara süs olsun diye icat edilmedi. Siz sanatçının ne olduğunu sanıyorsunuz? Ressamsa yalnızca gözleri, müzisyense yalnızca kulakları olan, ya da şairse yüreğinin her kıpırtısında harp çalan, boksörse yalnızca kasları olan bir geri zekalı mı? Tam tersine! Sanatçı aynı zamanda politik bir kişidir ve dünyada olup biten iyi, kötü, korkunç, olaylara tüm varlığıyla tepki gösterir.”

Elbette burjuvazinin ideolojik hegemonyası altına girenler, Picasso'nun söylediği gibi düşünmekten ve davranmaktan çok uzaktılar artık. Yeni bir sanat türü ve yeni bir sanatçı tipi vardı şimdi meydana: Bu tür akımlar, uzun bir süre "**yeni sanat, yeni edebiyat**" olarak adlandırıldılar. Bir yenilik yoktu. Yenilik dedikleri, sanatsal bir çöküştür. Gerek dünyada, gerekse de ülkemizde 1980'lerden bu yana çok satan kitaplara, çok izlenen filmlere yani burjuvazinin en çok reklamını yaptığı sanatsal ürünlere bakıldığında, onlarda ya cinselliğin, ya felsefi idealizmin, ya metafiziğin damgaları vardır. Bu sanatın "karakterleri", ya doğa üstü güçlere sahiptir, ya cinsellik içinde boğulup hayvanlaşmış, ya "bireyciliği" içinde bunalmışlardır. Burjuvazinin bol bol reklamını yaptığı ünlülerin, mesela Henry Miller, George Orwell veya Kafka'nın romanlarında bu tiplerden bol bol vardır. Altan ve benzerlerinin romanları da veya Da Vinci'nin şifresi gibileri de aynı çizginin günümüzdeki devamıdır. Burjuvazi dönmüş, dolaşmış, geldiği yerde, insanı geliştiren değil, düzeninin devamı için insanı etkisizleştirmeyi, pasifleştirmeyi amaçlayan bir sanatı moda haline getirmiştir. İlginç değil mi; dine, metafiziğe karşı savaş içinde gelişen burjuvazi ve onun sanatı, kültürü, bugün metafizikten medet umar, onun propagandasını yapar durumdadır.

Kemal: Ve fakat, şunu da ekleyelim; bu modayı asıl izleyenler, küçük-burjuvalardır. Burjuvazinin "sanat ordusu" esas olarak onlardan oluşur.

Solun, halk hareketlerinin gerilediği, yenildiği dönemler, sosyalist sistemde büyük gerileişlerin yaşandığı dönemler, sanatın da dibe vurduğu dönemlerdir. Burjuva gerçekçiliğin sürdürücüsü olan, bu yanıyla da muhtevası en genel anlamda demokrat olan küçük burjuva sanat, böylesi dönemlerde gerçekçilikten hızla uzaklaşır, gerçeklikten kaçış aynı zamanda eleştiriden, demokratik bir muhtevadan, halkın değerlerinden, tarihsel değerlerden de uzaklaşmaktır; işte bu uzaklaşmanın sonucunda bu tür dönemlerin sanatını, **yozaşma, soysuzlaşma** doldurur. Emperyalist merkezlerde üretilen ve yenisömürgelere ya doğrudan ihraç edilen, ya da empoze edilerek yaygınlaştırılan pespaye sanat anlayışı ve ürünleri, "piyasaya" hakim olur. 12 Eylül'den bugüne sanat alanında yaşananlar bir yanıyla da budur.

Sevgili arkadaşlar, izninizle sohbetimizi burada noktalıyoruz. Haftaya devam edeceğiz konumuza. Ve o bölümde de esas olarak devrimci sanat ve devrimci sanatçıyı ele alacağız. Fakat en genel anlamda şunu sonuç olarak belirtelim ki, sanat ve sanatçılar, olan bitenin dışında değillerdir. Düzeni kutlayan, halka sanat adına "eğlencelik" sunup onu yaşadığı dünyaya ilişkin yanıtlan bir sanatçı da, yoksulların üstünden elbiselerine çekip alan, onları aç bırakan burjuvazi kadar, suçlu, sorumludurlar.

Şimdilik hoşçakalın, haftaya görüşmek üzere.

Devrimci Sanat ve Asalak Sanat

Konu: Sanat -2

Okurlarımıza sevgi ve selamlarımızı sunarak başlıyoruz sohbetimize. Sanat konusuna kaldığımız yerden devam edelim. Nerede kaldığımızı dair de kısa bir hatırlatma yapacak olursak; sanat nedir, sanatın içindeki bir akım, tarz olarak gerçekçilik, eleştirel gerçekçilik nedir, burjuvazi sanattan, sanatçıdan ne ister, onları nasıl şekillendirir, bunlara değinmiştik ilk bölümde. Bu bölümde de devrimci sanat ve devrimci sanatçıyı ele alacağız. İdilcan Kültür Merkezi'nden Ayşe arkadaşımız sohbetimizin bu bölümünde de bizimle.

Ayşe: Sohbetimizin başında politik bir tutumu netleştirmek açısından şu soruyla başlayalım: Devrimci bir sanatçı, eserleriyle ve toplumsal yaşamın bütünündeki yeriyle devrime nasıl hizmet edebilir? Bunun için sanatçının kendini devrimci, sosyalist olarak adlandırması yetmez. Sanatçının devrimci bir rol oynayabilmesi birkaç boyutu içerir.

Birincisi, ürettiği eser, **içeriğiyle ve biçimiyle** devrimci olmalıdır elbette. **İkincisi**, sanatçı, politik tutumuyla, örgütlülüğüyle devrimci olmalıdır; “*ben ürünümü veririm, benim mücadelem de bu*” tavrı, kaçış içindeki sanatçının tavrıdır. **Üçüncüsü**, sanatçı hem ürünüyle, hem politik tavrıyla, ülkesinin ve halkının somut sorunlarına müdahil olmalıdır. Sanatsal faaliyette, devrimci, demokrat, ilerici her sanatçının bir öncelikler sırası olmak durumundadır.

Bugün eğer kendine devrimci, sosyalist diyen yüzlerce, belki binlerce sanatçı olmasına karşın, ne sanatsal ürünlerde, ne sosyalist sanatçıların politik tavrında buna denk düşen sonuçlar ortaya çıkmıyorsa, bilinmelidir ki, sorun bu noktadaki eksikliklerden kaynaklanmaktadır.

Avrupa'dan veya Amerika'dan empoze edilen, oralarda “moda” yapılan konuları gündemlerine alıp, o “konular” etrafında sanat yapanlar, en başta kendi gerçeklerinden uzaklaşmış olurlar ki kendi gerçeklerinden uzaklaşmak, bir sanatçı için bindiği dalı kesmekten farksızdır.

Gerçeklerinden uzaklaşmak, esas olarak bir sonuçtur; mücadeleden uzak durmanın bir sonucu. Bu tavrı çeşitli dönemlerde yaygın bir tavır olduğu içindir ki, Türkiye solunun tarihinin çok çok önemli aşamaları, olayları, devrimci muhtevasıyla romanların, filmlerin, müziklerin konusu olmamıştır yeterin-

ce. Bu konular ne yazık ki, sanatın ‘‘tüccarlarının’’ eline kalmıştır.

Gerçekte dünya sanatını her biçimiyle beslemiş olan büyük direnişler, büyük acılar, büyük yenilgiler, büyük zaferler ve büyük mücadeleler, insanlığın hafızasına mutlaka nakşedilmesi gereken büyük fedakarlıklar, kahramanlıklar ve kahramanlıkları sıradanlaştıranlar bir yana bırakılmış, bunların yerini bunalım, bireycilik, döneklik, cinsellik, inançsızlık, metafizik almıştır.

Zaman zaman tanık olmuşsunuzdur, ‘‘Türkiye’de roman yok’’, ‘‘Türkiye’de şiir yok’’ şeklinde düşünceler dile getirilir, bunun üzerinde tartışmalar olur. Oysa sorun çok karmaşık değildir; roman, şiir, kısacası sanat varsa, bu zeminde vardır, yoksa bu nedenle yoktur. Senin ele alacak bir ‘‘konu’’, ‘‘tema’’n yoksa, söyleyecek bir şeyin yoksa, aydınlatacak bir karanlığı hedeflememişsen, oradan şiir de çıkmaz, roman da, başka bir sanat türü de.

Kemal: Devrimci sanatın konusu hiç kuşku yok ki, çok çeşitli olabilir. Marks’ın sözüyle söylersek, insana dair her şey, devrimci sanatın konusu olabilir. Bu noktada esas olan, sınırsız çeşitlilikteki o konuların nasıl bir bakış açısıyla, hangi temelde ele alındığıdır.

Halkın tarihsel mücadele ve direniş geleneği, bu mücadele ve direniş içinde oluşturduğu değerler, kuşku yok ki, sanatın en temel kaynakları arasındadır. Halkımızın Bedreddinler’den Pir Sultanlar’dan getirdiği dayanışma ve direnme mirası, 1920’lerde emperyalizme karşı sürdürdükleri kurtuluş savaşı, Kürtler’in, Türkmenler’in tarihindeki ilerici ve ulusal muhtevalı isyanlar, 1960’lardan bu yana bu topraklarda sürdürülen mücadeleler, gerçekleşen büyük direnişler ve kahramanlıklar, tüm bunlar sanat için g r l g r l akan kaynaklardır. Sosyalist sanat, bu kültürel mirası araştırmalı, bu mirastaki mistik, idealist öğelerin eleştirisini yaparak, tüm olumlu değerleri yeni bir estetik içinde bugüne taşımalıdır. Sosyalist sanat bunu yapabildiği ölçüde, hem zengin bir kaynağa kavuşmuş, hem de halkın kültürel mirasındaki dinamik, devrimci özü zenginleştirenerek geliştirmiş olacaktır.

Özlem: Bu noktada devrimci sanatı ilkeler açısından ele alalım, yani bir anlamda tanımlayalım.

Mücadelenin içinde bulunduğu aşama, mücadelenin ihtiyaçları, halkların tarihsel-toplumsal özellikleri, halkların kültürel mirası gibi birçok etken sanatın biçimlenmesinde rol oynar.

Fakat sanatın bu etkenler içinde kendi biçimini bulması, saptırıcı etkenlerle kendi arasına bir sınır çekebilmesi için sanatın **hedefi** ve sanatçının **bakış açısı** sağlam bir temele oturmalıdır.

Bu temel, ezilen ve sömürülen halkın kurtuluşu olmalıdır. Lenin’in edebiyat için belirttiğini tüm sanat dalları için geçerli olarak görebiliriz: **‘‘Edebiyat, genel proletarya davasının bir parçası olmalıdır.’’**

Bu anlamda devrimci sanat, her şeyden önce, **emekçi halkın** sanatıdır. **Amaçta, muhtevada ve biçimde**, diğer sanat anlayışlarından ayrılır. Devrimci sanat, sanatla mücadeleyi bütünleştirmektir.

Ayşe: Sohbetimizin ilk bölümünde gerçekçilik akımının çeşitli dönemlerdeki şekillerinden söz etmiştik. Gerçekçilik, eleştirel gerçekçilik ve sosyalist gerçekçilik. Sanat, sosyalist gerçekçilikle, tarihinin **en işlevsel** anlamına kavuşmuştur.

Sosyalist gerçekçilikten, proletarya davasına hizmet eden, onun mücadelesinin bir parçası olan proletarya sanatını anlamak gerekir.

Şunu da belirtmek gerekir ki, bu tanımlamalar, bir **bakış açısını** ifade eder, bir **sınırı** değil. Sanat, bu bakış açısı içinde, tarihsel, toplumsal dinamiklere, ülkenin, halkın özgünlüklerine ve zenginliklerine göre, kendisini onlarla besleyerek şekillenir.

Hep söylendiği gibi, sanat muhalif olmalı, eleştirmeli, fakat bu yeterli değildir. Biz, devrimci, demokrat, ilerici sanatçının işlevinin eleştirmek, muhalefet etmek olduğunu söyleyenlere katılmıyoruz. Devrimci, sosyalist bir sanatçı, sadece eleştirmekle kendi ayrımını koymuş olmaz, eserleri, onun düşüncesiyle paralel bir misyonu yerine getiremez. Peki nasıl olmalı?

*"Sosyalist gerçekçiliğin belirgin özelliği de, **yeni bir toplum düzenini kurmak için gerekli olan insan niteliklerini** bulup çıkarma amacını gütmesidir. Eski düzene başkaldırış –eleştirici gerçeklikle toplumcu perspektifin birbirine yakıştığı nokta– bu çok daha köklü yönetim içinde ikinci dereceden bir önem taşır."* (G. Lucacs, Çağdaş Gerçekliğin Anlamı)

Burada özellikle iki nokta öne çıkıyor: Birincisi, **"yeni bir toplum düzeni"**nden, yani bir **alternatif**ten söz ediyor. İkincisi, o alternatif düzeni yaratacak insanların ortaya çıkarılmasında sanatın rolünden söz ediyor. Yani devrimci sanatçının en önemli ayırım noktalarından biri mevcut sömür düzenine karşı bir alternatifi olmasıdır.

Lucacs'ın sözlerindeki **"yeni bir toplum için gerekli olan insan niteliklerini bulup çıkarma"** işlevi, sanat açısından en önemli sorunlardan biridir. Bu, bir başka deyişle, yeni toplum düzenini kuracak insanı yaratmak olarak da adlandırılabilir.

Mazlum: Elbette, burası çok önemli; nasıl ki, burjuvazi mevcut sömürü düzenini sürdürmek için bireyci, dinamiklerini kaybetmiş, ruhsuz, irade gücünden yoksun, doğaüstü, gerçek üstü güçlere inanan, cahil, fedakarlık, cüret gibi duygulardan uzak kitlelere ihtiyaç duyuyor ve sanatı da kitleleri bu kaliba dökmek için kullanıyorsa, ezilen sınıflar da, *kendi gücüne güvenen, kararlı, inançlı, edilgen değil inisiyatifli, boyun eğen değil isyan eden, çöşkulu ve bilinçli insanlara* ihtiyaç duyar ve hangi dalında olursa olsun, sosya-

list sanat da bu nitelikteki insanları yaratma, şekillendirme işlevini üstlenir.

İnsanların duygularını, düşüncelerini geliştiren, onlara hayata ve kavgaya dair bir dinamizm taşıyan, onların iradesini, azmini güçlendiren, kavgada yetkinleştiren bir misyon üstlenebilmek, sanatın görevleri arasındadır ve elbette sanat, bu işlevini, her alanda yetkin ürünlerle sağlayabilir.

Gerçekten de devrimci sanat, devrim mücadelesini yürütecek insanların yaratılmasında çok önemli bir misyon üstlenebilir.

Devrimci sanat, hayatın ve mücadelenin karmaşıklığı içinde, bazen tek bir ayrıntıyı ileyerek, bir ayrıntıyı öne çıkararak, bazen ise gereksiz ayrıntıların eleyip somut gerçekliği kitlelere bütünsel ve çarpıcı biçimlerde yansıtarak, insanlara kavgaya ve geleceğe dair perspektifler sunar.

Özlem: Evet işlevlerinden biri de bu sanatın. Şimdi buradan devam edersek: Sosyalist sanat; ilerici, demokrat, sosyalist sanatçı, haklı olanın yanında saf tutar ve haksız olana, gerici olana, çürüylene karşı sanatıyla savaşır. Çelişkileri ve bu çelişkilerin kaynaklarını sanatın diliyle yoğurup ortaya koyar. Sosyalist gerçekçi sanat, savaşçı sanattır. Bunun nesnel zorunluluğu her şeyden önce, sanatın zaten savaşın –istenilse de, istenilirse de– sürdüğü bir toplumda yapılmakta oluşudur. Başka deyişle sanat ve sanatçı içinde olsa da olmasa da zaten bir savaş vardır o toplumda. Dolayısıyla sanatçı bu noktada o savaşın içinde olmak veya dışında kalmak noktasında bir kararla yüzyüzedir; onun sanatı, vereceği ürünler de bu karara göre biçimlenecektir. Sınıflı bir toplumda ezenle ezilen arasında, sömürenle sömürülen, meşru olanla gayri-meşru olan, haklıyla haksız, çirkinle güzel, yanlışla doğru arasında bitmeyen bir savaş vardır ve sanatçı bunlar arasındaki çelişkileri, çatışmaları estetik biçimler içinde ortaya koyandır. Bunların dışındaki bir sanat, soyut, gerçek üstücü, metafizik, içi boşaltılmış **biçimci** sanat akımlarından öteye geçemez.

Örgütsüz mücadele, beyhude bir mücadeledir. Sonuç almak için örgütlülüğün şart olduğu açıktır ve bunu açıkça görenlerin, görmesi gerekenlerin başında da aydın sanatçılar gelir. Bu noktada devrimci sanatçılığın en önemli gereklerinden biri de, emekçileri, tüm halkı, aydınları, örgütlü mücadeleye yöneltmektir; sanatçının sözü de, eseri de, pratiğı de halka bunun bilincini taşımalıdır. Sanat, devrim mücadelesi etrafında ortak bir ruh birliğini yaratmayı, mücadelenin moral ve ahlaki değerlerinin şekillendirilmesi görevlerini üstlenir. Bu anlamda sanatçı, insanların yalnız düşüncelerini etkilemeyi değil; duygularının, moral değerlerinin de değıştirilmesini, bunların güçlendirilmesini amaçlar.

Keza, sanat açısından bir başka görev daha: Halkın mücadeleye katılımını engelleyen, sınırlayan sayısız gelenekler, önyargılar vardır. "*Devletin güçlülüğü, yıkılmazlığı*" gibi kökleşmiş düşüncelerden tutun da kültürel yozlaş-

maya kadar birçok etken, halk üzerinde değişik düzeylerde etkilerde bulunur. Bunlara karşı savaşın en önemli mevzilerinden biri de sanat alanı olacaktır. Bu gelenekleri, önyargıları yıkmayı kendi görevi olarak gören bir sanat gelişir, mücadelenin bir parçası olur.

Bu tarihin bir kısmında feodal önderlikler, şeyhler, ağalar vardır direnişlerin başında. Fakat bütün bu şekillenme, kendi tarihi koşulları içinde oluşmuştur ve halkın isyanının adalet, eşitlik, özgürlük talebiyle dolu bir özü vardır. Sanat işte o özü alıp çıkararak güçtür.

Halkın isyan ve direniş geleneği, sanatsal düzeyde yeniden yaratılmalı, yeniden üretilmeli, halkın kendine güven duymasını sağlayacak tarihi gerçekler, sanatın tüm biçimleri aracılığıyla halkın önüne konulmalıdır. Okullarda çocuklarımıza, gençlerimize öğretilen tarihin eksik, yanlış olduğu hep söylenilir. Burjuvazinin böyle yapması da son derece doğaldır. Sosyalist sanat, işte bu çarpıtılmış, içi boşaltılmış tarihe karşı büyük bir mücadele vermek zorundadır.

Ayşe: Peki sosyalist sanat bu işlevi üstlenirken, eserlerinin muhtevasını böyle belirlerken, biçimde nasıl olacak? Bu noktadaki bazı yaklaşımlara da değinmekte yarar var. Sosyalist sanat, “kuru, soyut bir dogmatizmle” üretmez eserlerini, böyle bir üretimin de yukarıdaki işlevleri yerine getirmesi beklenemez zaten. Sosyalist sanatın en yetkin ürünleri, diyalektik materyalizmin bilimsel bakışına sahip sanatçıların elinden, beyninden çıkmıştır.

Soyut bir biçimde sosyalizmden, işçi sınıfından söz etmekle, işçi sınıfı ve sosyalizm savunuculuğunu pratikten koparmakla sosyalist sanat yapılamayacağı açıktır.

Bu konudaki tartışmaların bir çoğunda **iki uç, iki ayrı sapma** karşı karşıya getirilmektedir.

Hitap ettiği emekçi kitlelerin kültürel düzeyini yadsıyan bir elitizm savunulamayacağı gibi, hiçbir estetik niteliği olmayan ürünlerle halkın sanatsal algısını körelten bir basitlik ve kabalık da savunulamaz.

“Slogancı sanat” denilerek sanatın devrimci işlevi yadsınamayacağı gibi, sanatın kendi özgünlüğünü yok sayarak onu siyasal bir metine indirgemek de kabul edilemez.

Yani burada görüleceği gibi, sorun uçlaştırılarak ele alındığında, o tartışma içinden çıkılmaz bir hal alır. Sanatçı kendi çizgisini iki “uç”tan biriyle ifade etmek zorunda kaldığında, aslında sınıflar mücadelesinde, devrim mücadelesinde üstlenebileceği rolden de uzaklaşır. Çünkü bu uç yaklaşımlarla sanat devrimci bir rol oynayamaz.

Kemal: Şimdi aslında bu tür tartışmalar, sanatı sınıflar mücadelesinin dışında ele alanların tartışmasıdır bir yerde de. Sanatı, sınıf mücadelesinin

içinde bir unsur olarak görenler için zaten bu tür tartışmalar, gereksiz, aşılmış tartışmalardır. Devrimci-demokrat sanat, ifadesini en geniş anlamda **anti-emperyalist, anti-oligarşik kültürde** bulur.

Sanatın hep tartışılan **evrenselliği** de veya **ulusallığı** da bu mücadelenin dışında değildir. Sosyalist gerçekçi sanat; emperyalizme ve oligarşiye karşı ülkemiz toprakları üzerinde gelişen mücadeleyi ifade etmesi yanı sıra **ulusaldır**. Proletarya sanatına ve kültürüne damgasını vuran sınıflar mücadelesinin **enternasyonalist** niteliğinden dolayı da devrimci sanat **evrenseldir**.

Sosyalist sanat, proletaryanın ve onun bu mücadeledeki ittifaklarının, Cephe'deki bileşenlerinin kültürüne, sanatına, emperyalizme ve faşizme karşı olan yanlarıyla sahip çıkar, destekler. Sosyalist sanat, "ulusal kültür"ün içinde yer alan "egemen sınıflara karşı olan emekçi sınıfların kültürü"ne sahip çıkar; o kültürü sahiplenerek geliştirir ve dönüştürür. Fakat sosyalist aydınlar, sanatçılar için esas olan, devrimci mücadelenin ve sosyalizmin kültürü ve sanatını (veya buna genel anlamda proletaryanın sanatı da diyebiliriz), geliştirmektir. Çünkü proletarya, "en başta kendi bağımsız sınıf kültür ve sanatını geliştirmeden, ulusal demokratik kültürü de geliştiremez, onu toplumsal gelişmeye bağlı olarak tedricen özümleyemez."

Bunları belirlemek, sanatın "kimliğini" belirlemek açısından önemlidir. Ki, bu kimliği de şöyle özetleyebiliriz: Anti-emperyalist, anti-oligarşik devrim sürecinde gelişen kültür ve sanat, hem **demokratik** ve **devrimci**, hem **ulusal** ve **sınıfsal** ve hem de **yerel** ve **enternasyonal** nitelikler taşır.

Ayşe: Burada, bu kavramlardan söz ederken gözden kaçırılmaması gereken bir noktayı da belirtiyim. Sanatın bütün bu ulusal, enternasyonal, yerel evrensel niteliklerinden söz ederken, hep mücadelenin, sınıflar mücadelesinin içindeki bir sanattan söz ediyoruz. Bu mücadelenin içinde olmayan bir sanatın zaten bu tür nitelikleri de yoktur, olsa da önemi yoktur.

Sanat, ancak sınıfsal niteliğiyle birlikte bütün bu özel ve genel anlamlarına kavuşuyor. Bunun dışında düşündüğünüzde işte bayatlamış "sanat sanat içindir" burjuva nakaratına geliriz.

Mao, "kültürsüz bir ordu ruhsuz bir ordudur, ruhsuz bir ordu ise düşmanı altedemez" diyor. Evet, biz halk cephesinden bakan, emperyalizmi, oligarşiyi altetmeyi düşünen bir sanattan söz ediyoruz.

Burjuvaziye karşı savaşta en önemli silahlarımızdan biri hiç kuşku yok ki, ideolojimizdir. Fakat her devrimci, proletarya ideolojisi ile olduğu kadar, **proletarya kültürü** ile de donanmalıdır.

Daha önce de yapılmış bir benzetmeyle söylessek; "cephe, halk savaşçılarının atış gücünü, kaslarını besler; politik eğitim beyinlerini besler; devrimci sanat ise savaşçıların yüreğini besler." Bu benzetmeye, sanatın sadece yüreğe değil, aynı zamanda beyine de seslenen bir yanı olduğunu da ekleyebi-

liriz.

Sanatın *slogancılıp olmaması*, sanatın *kim için, ne için* olduğu gibi tartışmalar veya *“örgütlülüğün sanatı öldürüp öldürmediği!”* gibi tartışmalar, aslında ülkemiz sanatçılarının artık aşmış olmaları gereken bir yandır diye düşünüyoruz. Çünkü gerek ülkemizde, gerek dünyada çok çeşitli biçimlerde çözülmüş bir tartışmadır. Biz belki de aslında aşmış tartışmanın da oldukça gerisindeyiz. Mesela, kendisi bir şair olan Sandinist devrim önderlerinden Thomas Borge ne diyordu:

“Sanatçıların sanatlarına silahmışçasına, silahlarına da sanatmışçasına sarılmaları gerekir”.

Veya Lorca'nın şu tanımına ne denilmeli: O kendisini *“Her gerçek şair gibi ben de devrimciyim”* diye tanımlar.

Ve bir sanatçı tavrı örneği daha: Sosyalist gerçekçi sanatçı Mayakovski şöyle diyordu: *“Diyorlar ki Mayakovski bir ozandır. Viz gelir bana ozanlık!.. Ozan değilim ben, kalemime, yaşadığımız çağın, şimdi varolan gerçekliğin ve onun kılavuzu olan Sovyet Yönetimi'nin ve **partinin** hizmetine koymuş bir adamım, her şeyden önce...”* (Aktaran Anverziss, Estetik)

Bu tanım ve tutumları, özellikle insancılıkla devrimciliği, örgütlü olmakla sanatçılığı karşı karşıya getirenlere ithaf etmek gerekir... Örgütlülüğün ve mücadelenin, sanatı, sanatçıyı nasıl etkilediğini çok somut görmek için Tecrite Karşı Sanatçılar'a bakmak gerekir, Ortak Düşman Amerika'dır kampanyasında yer alan sanatçıların duygularına, düşüncelerine kulak vermek gerekir. Örgütlülükleriyle, pratik içindeki varoluşlarıyla ve eserleriyle yıllardır örnek olan sanatçılara bakmak gerekir. Aslında hayatın kendisi her zaman olduğu gibi, sanatçılara da yolu gösteriyor. Gördüğümüz şudur ki; mücadele ve örgütlülük, sanatçıyı besleyen, sanatı en görkemli örneklerine ulaştıran en güçlü kaynaklardır.

Diyelim ki bir sanatçı, insanlıktan, sevgiden, kardeşlikten söz eder; ama mesela Kürt sorununda tam bir şovenist tavır gösterir. Düzenin “riskli” alanları söz konusu olduğunda kardeşliği, sevgiyi aklına bile getirmez. Böyleleri ne yazık ki çokçadır. Ve bu da bir kez daha gösterir ki, hem düzenden yana olup hem hümanist olmak mümkün değildir. İnsancıl olabilmek için de devrimci olmak gerekir.

Kemal: Evet sevgili okurlarımız, “sanat” konusundaki sohbetimizi, Ayşe arkadaşına katılımı için teşekkürlerimizi ileterek burada yavaş yavaş noktalıyoruz. Kısa bir toparlama yapıp bir iki noktayı vurgulayayım. Aslında sanat ve sanatçılık konusunda bireyci, statükocu, popülist yaklaşımlar, burjuvazinin sanat konusundaki yönlendirmeleri tamamen terkedildiğinde, düzen içi kaygılar bir yana bırakıldığında, devrimci sanatçıların bugünkünden daha güçlü ve etkili olacakları ve daha güçlü eserler verecekleri muhakkaktır.

Devrimci sanatçı, halkın ve mücadelenin içinde olan sanatçıdır. Eleştiren ama bununla yetinmeyip çözüm gösteren, yol gösterendir. Halkın, mücadelenin dışında olan bir sanatçı en fazla, iyi bir tasvir yapabilir. Ama onun ötesine de geçemez. retkenliği er geç kısırlaşmaya mahkumdur, çünkü en zengin kaynaktan beslenmemektedir. Sanatçı da tüm tarihin gerçek motoru olan sınıflar mücadelesi içinde üretir, anlar, yeni tarzlar bulur, yetkinleşir... Bu tarihin dışında kalanlar, en fazla çürümenin sanatını, asalak düzenin **asalak** sanatını yapabilirler. Sanatın bu türü burjuvaziye ve kk-burjuvaziye sah-te zevkler, suni hazlar verebilir. Hatta bu sanatın çok yüksek miktarların döndüğü bir “pazarı” da oluşabilir; sanatın bu türlüsünü yapanlar, belki çok para da kazanabilirler ama bir sanatçı değil, eserleri yalnızca dolarla llebi-len birer “sanat taciri” olarak geçerler tarihe..

Sevgili okurlarımız, burada noktalıyoruz konumuzu; bir sonraki sohbetimizde buluşmak üzere, şimdilik hoşçakalın.

Devrimci çizginin oluşumu ve gelişimi

Konu: Türkiye Devriminin Yolu -1

Sevgili okurlarımız merhaba. 30 Mart'ın yıldönümüne yaklaşıyoruz. 30 Mart Kızıldere demek, Mahirler demek, şehitlerimiz demek, umudun kuruluşu demek. Fakat bunların da ötesinde 30 Mart aynı zamanda **Türkiye devriminin yolu** demektir. Biz de burada, Hayatın İçindeki Teori bölümümüzde sürecin bu yanını ele alalım istedik. Teorinin gelişimini ve geçirdiği aşamaları ele alarak, THKP-C teorisinin, stratejisinin oluşum sürecini; bu süreçte savunulan temel teorik görüşleri, dönemin tartışma ve ayrışmalarını netleşen teorinin ana çizgilerini ele alalım dedik. Hepinizin tecrübeleriyle bildiği gibi, devrimci kitle faaliyetinin en sık karşılaşılan sorularından biri "*devrim nasıl gerçekleşecek?*" sorusudur. Devrimin stratejisi işte bir anlamda da buna cevaptır... Fakat isterseniz en başta Marksist-Leninistler'in, yani Mahirler'in teoriye bakışı neydi, bu sürecin başında teorik açıdan nasıl bir ortam vardı, onları kısaca ortaya koyalım.

Özlem: 1970 öncesi dönem, "**devrimin yolunun netleştirilmesi**" dönemidir. Bu anlamda sürecin en belirleyici yönünü de ideolojik mücadele oluşturur. Bilindiği gibi, revizyonist reformist anlayışlar solda uzun yıllar etkili olmuş ve Türkiye solu bu yüzden kitleselleşen, iktidara yürüyen bir mücadele hattı ortaya koyamamıştır. Uzlaşmacılık, pasifizm bu durumun doğal sonucu olurken, teorik açıdan da kısır bir ortam söz konusudur.

1960'ların ikinci yarısında, mücadelenin hızla gelişmeye başlaması, geleneksel reformist revizyonist kalıpları, hem pratikte, hem teoride zorlamaya başladı. Yükselen mücadeleye önderlik etme iradesi gösteremeyen pasifist gelenek, tam tersine "*faşizm gelir*" teorileriyle meşguldü... Mücadele geliyordu fakat bu örgütlenme, bu potansiyel nereye yönelecekti? Eğer bu soruya teorik olarak doğru cevap verilemezse, pratikte de bu potansiyelin akaçağı devrimci bir kanal oluşturulamazsa, bu akışın düzen içi kanallarda boğulacağı açıktı.

Mahirler'in teoriye, stratejiye yaklaşımında belli başlı ayırım noktaları vardır. Bunlardan **birincisi**, "*Marksizmi, Leninizmi bir dogma, bir şablon olarak ele almayıp, bir eylem kılavuzu olarak*" ele almış olmalarıdır. Bunu genel bir

doğru olarak herkes söyleyebilir, ama Mahirler bunu pratikte uygulayan olmuşlardır. Ki, bu anlayış sonrasında da devrimci hareketin temel yaklaşımını oluşturmaya devam edecektir.

İkincisi, Mahirler, salt “eski” olmalarından dolayı adeta solda “otorite” olarak kabul edilenlerin temelsiz otoritesine boyun eğmemiş, eskilerin karşısına Marksizm-Leninizm’le çıkma cüretini göstermişlerdir.

Üçüncüsü; şablonculuğa düşmemiş, bu veya bu ülkenin devrim yolunu taklit etmeye kalkışmamış, şu veya bu ülkenin komünist partisine tabi olma kolaylığına girişmemişlerdir. Bunun yerine, tüm dünya ülkelerinin devrimci mücadelelerinden yararlanırken, kendi koşullarımıza uygun bir yol bulmayı esas almışlardır. Çünkü onlar, Mahir’in deyimiyle “dünyanın Türkiyesinde devrim yapmak için yola çıkmışlardı.”

Devrimci stratejinin özgünlüğü de aslında bir yerde işte saydığımız bu üç yaklaşımın ürünü olsa gerek.

Kemal: Evet, bu üç yan, devrimci teorinin sağlıklı bir zeminde gelişmesinin koşullarını da sağlamıştır. Mahirler, gerek kıran kırana sürdürdükleri ideolojik mücadeleyle, gerekse de ideolojik, politik anlamda netleşmelerine paralel olarak geliştirdikleri pratikle, revizyonizmin, reformizmin o güne kadarki belirleyiciliğinin ve etkisini yerle bir etmiştir. Ülkemizdeki teorinin ve pratiğin sorunlarını çözen bir tarzda, iktidar hedefli devrimci bir stratejiyi oluşturmuştur. THKP-C ideolojisinin o zamandan bu yana bu kadar tartışılıyor olmasının da, hala yaşayan bir strateji olmasının da nedeni budur. O gün bu gelişmeleri küçümsemek isteyen “eski tüfekler” Mahirler’in gençlik önderleri olduğunu, başında oldukları örgütlerin de “*altı üstü gençlik örgütleri*” olduğunu ileri sürüyorlardı.

Fakat, o dönemde gerek ideolojik planda, gerekse de oligarşinin resmi ve sivil faşist güçlerinin saldırıları anlamında çatışmanın en yoğun yaşandığı alan, gençlikti. Toplumsal muhalefetin bu dinamik gücü, bir bakıma mücadelenin o günkü koşullarında ideolojik, pratik öncülüğünü de üstlenmiş gibiydi.

Bunun dışında, 1960’ların ikinci yarısı, TİP’in, Türkiye İşçi Partisi’nin de popüler olduğu bir dönemdir. Önce gençlik hareketinin sonra ise devrimci hareketin önderliğini yapacak olan kadroların Mahir Çayan başta olmak üzere, büyük bir çoğunluğu, TİP üyesidirler. Farklı bir devrimci çizginin gerekliliğini somut olarak ilk gördükleri yer de TİP’tir zaten. TİP’in dışında daha sonra söz edeceğimiz gibi YÖN, MDD gibi oluşumlar vardı, ama onların bile varlığı çoğu kez gençlik hareketi üzerindeki etkileriyle somutlanıyordu.

1960’ların ikinci yarısı, mücadelenin geliştiği bir dönemdi. Bu ortam, TİP reformizmini veya ona “alternatif”miş gibi ortaya çıkan MDD’cileri hem güçlendiren, ama aynı zamanda onların açmazlarını da ortaya çıkaran bir or-

tamdır. FKF'nin kuruluşu, ardından devrimcilerin inisiyatifi ele geçirmesiyle birlikte FKF'nin Dev-Genç'e dönüşmesi, bu sürecin önemli dönüm noktalarından biridir ve aslında FKF'nin Dev-Genç'e dönüşmesinin arkasında yoğun bir ideolojik mücadele ve geliştirilen yeni teorik tespitler vardır.

Mazlum: Bizim arkadaşlarımız teorik bir konuşma yapmaları gerektiğinde söze sık sık emperyalizmin III. Bunalım Dönemi veya yeni-sömürgecilikle başlarlar. Propaganda yöntemi ve kitlelere meseleleri anlatma açısından her ne kadar çok yerinde olmasa da, böyle olması boşuna da değildir. Çünkü, devrimci hareketin ortaya koyduğu politik hattın en önemli, hatta temel kavramlarıdır bunlar. 3. Bunalım Dönemi, yeni-sömürgecilik, çarpık kapitalizm, gizli işgal, sömürge tipi faşizm kavramları, sosyo-ekonomik tahlilimizin ana kavramlarıdır.

Bu tahlilin üzerinde ise, devrimin yolu şekillenir. Halk savaşı, Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi, Öncü Savaşı, Silahlı Propaganda, Parti ve Cephe anlayışı da bu stratejinin ana kavramlarıdır. Yeri geldikçe bunlara ayrıca da değineceğiz. Ama temel kavramlardan başlayarak devrimin yolunu adım adım örelim, böylesi daha uygun olur sanırım.

Özlem: Devrim iktidarın zor yoluyla ele geçirilmesi ve yukarıdan aşağıya daha ileri bir üretim biçiminin inşasıdır. Proletarya partisi, ezilen sınıflar içerisinde örgütlenip onları belli bir plan dahilinde egemen sınıflara karşı seferber ederek iktidarı ele geçirir. Bunu takiben de toplumsal yapıda gerekli dönüşümleri yaparak sınıfsız topluma kadar devrimi sürekli kılar.

Çok kısaca çizdiğimiz bu gelişim tablosundan da anlaşılacağı gibi, iktidarı hedefleyen Marksist-Leninist bir parti, kitleleri nereye ve nasıl seferber edeceğini ortaya koyacak, devrimi zafere taşıyacak bir hareket planına, yani başka bir deyişle bir stratejiye sahip olmak durumundadır.

Partinin herhangi bir stratejiye sahip olması, bu işlevi yerine getirmeye yetmez. En başta, strateji, **somut durumun somut tahlili** üzerine oturmak zorundadır. Eğer benimsenen strateji, dünyanın ve o ülkenin somut koşullarına uygun düşmüyorsa, o stratejinin o ülkede devrimi başarıya götürmesi mümkün değildir. Dünya ve ülke gerçeklerine uymayan, kopya edilmiş, taktik stratejiler başarısız kalmaya mahkumdur. THKP-C ideolojisinin ayırım noktalarından biri, işte bu anlamda somut koşulların somut tahliline denk düşmesidir.

Marksizm-Leninizm'in bir ülkeye doğru bir biçimde uyarlanmasının olmazsa olmaz koşulu da işaret ettiğimiz bu noktadır. Bir ülkenin somut koşullarına uyan bir devrim teorisi, başka bir dönemde, başka bir ülkeye uymayabilir.

Devrim teorileri söz konusu olduğunda akla ilk gelen üç karakteristik ör-

nek, Sovyet, Çin ve Küba devrimleridir. Rusya'da 1917 Ekim Devrimi, bir genel grev ve ayaklanma stratejisiyle başarıya ulaşmıştır. Ki bu genel olarak "Sovyetik ayaklanma" olarak adlandırılır. İkinci örnek ise Çin Devrimi'dir. Dönem farklıdır; emperyalizmin İkinci Bunalım Dönemi yaşanmaktadır. Çin'de Sovyetik ayaklanma girişiminde bulunulur, ancak sonuca ulaşamaz. Yarı-sömürge-yarı-feodal bir ülke olan Çin'de devrim **Halk Savaşı Stratejisi** ile gerçekleşir. Bu da halklar için öğretici yeni bir devrim teorisi olarak gündeme gelir.

Küba devrim sürecinde ise; dönem yine değişmiştir, emperyalizmin 3. Bunalım Dönemi yaşanmaktadır. Halk savaşı fikri genel kabul görmektedir fakat Küba'nın kendi koşullarında bu savaşın daha farklı biçimlenmesi gerekmektedir. Nitekim böyle olur. Çin'deki halk savaşının içermediği bir aşamayı, öncü savaşı aşamasını, silahlı propagandanın temel olduğu bir dönem içerir Küba devrimi; bu da 3. Bunalım Dönemi'ne özgü Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi olarak adlandırılır... Peki bizim devrimimiz hangisindeki gibi olacaktır, başka hangi biçimleri, aşamaları içerecektir... Mahirler'in cevabını bulmakla karşı karşıya oldukları soru buydu işte.

Mazlum: İsterseniz bu noktada, soldaki ayrışmaların ve Türkiye Devriminin Yolu'nun ortaya çıktığı bu sürecin belli başlı akımlarını da kısaca aktaralım. Sanırım o zaman devrimin yolunun anlamı daha iyi kavranacaktır.

Solun giderek kitleleştiği 1960'larda başlangıçta iki akım çıktı ortaya: Birincisi **Türkiye İşçi Partisi (TİP)** ve ikincisi de küçük-burjuva milliyetçisi **YÖN** Hareketi. Devrimin yolunu ortaya çıkaran ideolojik tartışmaların ve ayrışmaların başlangıcında da işte bu iki ana akım vardır.

YÖN, sosyalizmden söz eden ama devrimci anlamıyla sosyalizmden uzak, batıcı ve sınıf işbirlikçisi bir hareketti. Bilimsel sosyalizmi değil, "**sosyal adaletçilik**" kavramı içinde kendine özgü bir "sosyalizm"i savunuyordu. Sosyalizmi savunuyor görünmesi o dönem sosyalizmin en üst düzeyde olan prestijinden yararlanma amaçlıydı, temelde ise, küçük-burjuva milliyetçi bir hareketti.

TİP ise, 1960 sonrasının nispi demokratik ortamında sosyalizm vurgusuyla emekçi ve aydın kesimler ve gençlik için önemli bir çekim merkezi olan bir örgütlenmeydi. İçinde sosyal demokratlardan sosyalistlere uzanan çeşitli kesimler vardı. Sosyalizme ulaşma konusunda, şimdi burada ayrıntılandırmaya gerek olmayan "üç aşamalı" bir strateji savunuyordu. Ancak 1965 seçimlerindeki "parlamentar başarı" üzerine parlamentarizm batağına iyice saplandı ve "direk sosyalizme geçiş" olarak özetlenebilecek bir strateji savunmaya başladı; elbette parlamenter yoldan!

Fakat bu parlamenter başarı dönemi, aynı zamanda TİP'in güçsüzleşme dönemi de. Mücadele gelişirken, faşist saldırılar artarken, TİP, kitlelere

önderlik edecek, onları mücadeleye sevk edecek politikalar geliştiremiyor, “barışçıl”, “parlamentarist” yöntemlere saplanıp kalıyordu. Bunun ötesine geçmesi de zordu; çünkü TİP önder kadroları, Marksist-Leninist devlet ve devrim teorisini çoktan inkar etmişlerdi. Devrimci bir arayış içindeki insanların yeri TİP olamazdı.

Bu dönemin üçüncü kayda değer akımı **Milli Demokratik Devrim** (MDD) hareketidir. YÖN ve TİP içindeki ayrışmaların sonucunda siyasi arenaya çıktı MDD.

1965 seçimleriyle gündeme gelen “sosyalist devrim” tartışmalarında, ülkemizdeki devrimci adımın sosyalist devrim olduğu tezine karşı çıkıp, gündemdeki devrimin “milli demokratik devrim” olduğunu, ittifakların ve adımların buna göre belirlenmesini savunan unsurlar tarafından oluşturuldu.

MDD hareketi; ülkemizin yarı-feodal, yarı-sömürge olduğu tespitinden hareketle, burjuva demokratik aşamanın atlanılarak sosyalizme geçilemeyeceğini, bu nedenle önündeki devrimci adımın MDD olduğu düşüncesine dayanıyordu. Yani emperyalizmi kovarak ulusal bağımsızlığın sağlanması ve prekapitalist unsurların tasfiyesiyle, demokratik devrimin tamamlanmasını öngören stratejik bir çizgi savunuyorlardı.

Hem ülkemizin sosyo-ekonomik yapısına ilişkin bazı açılardan doğru tespitler yapması, hem militan ve ihtilalci bir söylemi olması nedeniyle, Türkiye solunda belli bir dönem için olumlu bir işlev görse de, MDD hareketi de küçük-burjuva devrimciliğinin sınırlarını aşamamıştır. Çünkü MDD hareketi, sömürge ve yarı-sömürgelerde Marksist-Leninist kesintisiz devrim esprisiyle hareket etmiyordu, “millici” güçler konusunda büyük yanılgılar içindeydi.

MDD içindeki ilk ayrışma, MDD'deki klasik sağcı kitle çizgisinin savunucusu Doğu Perinçek grubuyla Mihri Belli ve Mahir Çayan'ın başını çektiği diğer kesim arasında yaşandı. Perinçek çevresi Mahirler'de kalan **Aydınlık Sosyalist Dergisi**'nin karşısında “Proleter Devrimci Aydınlık” dergisini çıkartmaya başladı.

1970'in Ekim'inde yapılan Dev-Genç Kongresi de, **ideolojik netleşme** doğrultusunda katedilen mesafenin önemli göstergelerinden biriydi.

Kemal: Oldukça ünlüdür bu kongre. Mahir Çayan bu kongrede 6 saat kadar süren uzun bir konuşma yapmıştır. Peki teorik açıdan neler vardı bu konuşmada?

Mahir bu konuşmasında, *“devrimi gerçekleştirecek iki unsurun profesyonel devrimciler ve geniş işçi ve köylü kitlesi olduğunu, kitlelerle bağ kuruldukları örgütün sınıfsal önem kazanacağını, kurulacak örgütün düzen örgütü olmayıp bir savaş örgütü olacağını, Dev-Genç'ten üstün Marksist-Leninist bir savaş partisi kurulması gerektiğini, bu örgütlenmenin başta parti adını almayabileceğini, fakat aslında bu bir parti olduğunu”* söylemiş, ayrı-

ca, konuşmasında, 'Milli Demokratik Devrim Stratejisinin nasıl kavranması gerektiğini, Milli Demokratik Devrim Stratejisinin bir savaş stratejisi olduğunu, bu devrimci savaşın görevlerinin bir gençlik örgütü (Dev-Genç) tarafından asla yerine getirilemeyeceğini; bunun bir parti örgütlenmesi içerisinde çözümlenmesi gerektiğini... devrimin işçi-köylü ittifakı temelinde emperyalizmin etkisinin en zayıf olduğu kırlardan kentlere doğru bir rota izleyerek gerçekleşeceğini" anlatmıştır.

Bunlar, kendi içinde eksikliklerinden, yanlışlıklarından arınarak, daha sonraki devrim stratejisinin de temel noktalarını oluşturacak tespitlerdi.

Özlem: Burada örgütsel bakımdan şunu da eklersek yerinde olur sanırım. Bu ideolojik mücadelelerin ve ayrışmaların o günkü koşullarda pratik olarak doğrudan yansıdığı yerlerin başında FKF geliyordu. Fikir Kulüpleri Federasyonu bu ayrışmalara bağlı olarak TİP'in, MDD'cilerin, MDD içindeki değişik kesimlerin yönetimine geçti. Nihayetinde FKF'nin Dev-Genç'e dönüşümü ideolojik anlamda da bir dönüşümdü.

Dev-Genç, kuşkusuz iktidar alternatifi bir parti örgütlenmesi değildi; ama yine de şu söylenebilir: Bu örgütlenme içindeki ideolojik gelişmeyle "Türkiye Solu'nun tarihinde iktidar perspektifine sahip, uzlaşmaz ve devrimci şiddete dayalı mücadele anlayışının ilk tohumları" atılmıştır.

Türkiye Solu'nun tarihinde ilk kez, bu çizgide, mücadeleyi **düzen sınırlarına hapsedmeyen** ve **kendi gücüne güvenen** bir anlayış hayat bulmuştur. Bunlar, devrim teorisinin kendisi kadar önemli özelliklerdi ve bunlara sahip olmadan bir örgütlenmenin, yukarıda değindiğimiz gibi, mükemmel planları veya mükemmel teorileri olsa da pek bir işe yaramaz. Zaten işin özü şudur ki, sınıflar mücadelesinde bu tür niteliklerle teori, pratik hep birbirine bağlıdır, birbirini etkiler, birbirini şekillendirir.

Mazlum: Şimdi burada, "ASD'ye Açık Mektup" üzerinde biraz daha duralım. Neden dersenez, bu belge, devrimin yolunun netleşmesi açısından en temel siyasal tarihsel belgelerden biridir. ASD'ye Açık Mektup, MDD içinde birlikte olunan Mihri Belli'yle de yolların ayrılması demektir ve bir anlamda son ayrışmaydı.

MDD savunucuları, pasifizmin aşılması ve radikalizmin geliştirilmesinde, gençliğin radikal anti-emperyalist eylemliliğinde olumlu bir role sahip olsalar da, MDD teorisi giderek etkisini yitirdi. "Nesnel gerçekliğe cevap vermeyen her teori gibi o da çökmekten kurtulamadı."

Bu teorinin yenilgiye uğratılmasında ASD'ye açık mektup, adeta bir "son darbe" işlevini görmüştür. ASD'den ideolojik-politik olarak kopuş, 50 yıllık revizyonist, oportünist gelenekten tam anlamıyla kopuş demektir; Türkiye sol hareketinde yeni bir anlayışın biçimlenmesi demektir.

ASD'ye açık mektup'u yayınlayan devrimci anlayışın, sağcı MDD'den ideolojik-politik örgütsel farklılıkları nelerdi?.. Bunu cevapladığımızda, "devrimin yolu"nun netleştirilmesi doğrultusunda büyük bir adım daha atmış olacağız. Evet, şimdi ASD'ye Açık Mektup'un politik muhtevasına bakıyoruz:

Birinci ayırım noktası; DEVRİM ANLAYIŞI konusundaki ayrılıktır. Haklı-yız Kazanacağız'da belirtildiği gibi: Genç proleter devrimci kadrolar, M. Bel-li'nin başını çektiği MDD'ci anlayışın, **işçi sınıfı önderliğini reddeden**, kendi sağındaki küçük-burjuva milliyetçi-devrimcilerine önderlik payesi verecek kadar **sınıf zemininden çıktığını**, yeni-sömürge ülke koşullarının analizinden yoksunluğunu, halk savaşını ve kırların temel çarpışma alanı olması gerektiği Marksist-Leninist anlayışını dıştlayan oportünist bir çizgi olduğunu, ortaya koydular. Ve yeni-sömürge ülkelerin özelliklerinden hareketle **halk sa-vaşını** formüle ettiler.

İkinci ayırım noktası; ÇALIŞMA TARZINDAKİ farklılıktır. MDD'ciler **kü-çük-burjuva milliyetçilerine bel bağlamanın** bir sonucu olarak; hareketin ör-gütlenmesini **kendiliğindenciliğe** bırakmışlardı ve daha da vahimi, **legalleş-meyi** hedefliyorlardı. Bütün çalışma biçimlerini de hareketin **burjuvazi nez-dinde meşrulaştırılması** temelinde şekillendirmekteydiler. Proleter devrimci-ler Marksist-Leninist anlayışı ortaya koyarak, yeni reformizmi tüm çıplaklı-ğıyla açığa çıkarıp deşifre ettiler.

Üçüncü ayırım noktası; ÖRGÜT ANLAYIŞI konusuydu. Devrimci kadrolar; MDD oportünizminin aşağıdan yukarıya en demokratik tarzda örgütlenme ve daha başlangıçta parti içinde mutlaka işçilerin çoğunlukta olmasını savunan **Menşevik, oportünist anlayışını** reddettiler. Leninist örgüt anlayışını savun-dular. *"Türkiye Solu'nun tarihinde ilk kez burjuva reformlar peşinde koşma-yan, savaşçı çekirdek etrafında biçimlenen Marksist-Leninist örgütlenme perspektifinin yaratıcısı oldular."* Türkiye Sol Hareketinin **düzen örgütü** an-layışı karşısında; ilk etapta hangi sınıftan geldiğine bakılmaksızın, proleter devrimcilerden oluşmuş ve illegaliteyi temel alan bir savaş örgütü anlayışını savundular. Menşevik aşağıdan yukarıya örgütlenme anlayışı karşısına, Le-ninist yukarıdan aşağıya örgütlenme anlayışıyla çıktılar.

Dördüncüsü: Bu üç temel ayırım dışında, devrimci kadrolar, ulusal sorun konusunda da proletarya enternasyonalizmi anlayışını savundular. O güne kadar, 50 yıldır hemen tüm sol hareketlerin üstündeki **kirli sosyal-şoven gömleği** hiç tereddüt etmeden yırtıp atıldılar. Ve ulusal sorunun "Misak-ı Milli" sınırları içinde çözüleceğini savunan sosyal-şoven anlayışa karşı, bunun mutlaklaştırılmayacağını ortaya koydular ve Marksist-Leninist Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı (UKKTH) ilkesinin tavizsiz savunucusu oldu-lar.

Toparlırsak, "ASD'ye Açık Mektup"ta, yeni-sömürge Türkiye'de, devri-min yolunun Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi olduğunu, şehirlerde klasik kitle çalışması ve barışçıl politik mücadeleyi temel alan bir anlayışın devrim-

ci olamayacağını ortaya koyan devrimci kadrolar, aslında sadece MDD oportünizmine değil, o güne kadar solda hakimiyetini sürdüren tüm geleneksel revizyonist, reformist anlayışlarla kopuşu ilan etmiş oluyorlardı. Türkiye devrimi artık ASD'ye Açık Mektup'ta ortaya konulan bu hatta gelişecekti.

Kemal: Sevgili Yürüyüş okurları, sohbetimizi burada kesmek durumundayız. Haftaya aynı konuya devam edeceğiz. Toparlarken şunu belirteyim. Mahir, devrimci teoriyi polemik yapma vasıtası olarak görmeyi eleştirir; teorinin amacı, **devrim yolunu aydınlatmaktır**. Biz de böyle bakmalıyız diyerek sohbetimizi sonlandırıyorum. Haftaya buluşmak üzere şimdilik hoşçakalın.

Devrimci Çizginin Ana Hatları

**Konu: Türkiye Devriminin
Yolu -2**

Tüm okurlarımızı selamlayarak başlıyoruz sohbetimize. İlk bölümün sonunda Mahir Çayan ve yoldaşlarının açıkladığı **Aydınlık Sosyalist Dergi'ye Açık Mektup**'tan söz etmiştik. Söz konusu mektup, devrimin yolunun netleşmesi sürecinde temel ayırım noktalarını özetliyordu. **Devrim anlayışı, çalışma tarzı, örgüt anlayışında** somutlanan farklılıklar, kaynağını ülkemizin sosyo-ekonomik yapısına ilişkin tahlillerden alıyordu. Bu tartışma, devrimci bir stratejinin şekillendirilmesiyle tamamlanmıştır. Şimdi bu stratejiyi ele alalım.

Mazlum: İktidarı hedefleyen her siyasal hareketin belirlenmiş bir **stratejisi** olmak durumundadır. Bir strateji asıl olarak iki şeyi içerir: **NEREYE gideceğiz, NASIL gideceğiz?** Böyle bir strateji olmaksızın iktidara hangi biçimde, hangi yollardan ve kimlerle ittifak içinde yürüneceği belirsiz kalacaktır.

Devrimin yolunun netleştirilmesi sürecinin en temel tartışma konularından biri önümüzdeki devrim aşamasının ne olduğudur. Sosyalist Devrim mi? Milli Demokratik Devrim mi? Demokratik Halk Devrimi mi?. Yoksa başka bir şey mi?.. Yani NEREYE gideceğiz.

Stratejinin diğer yanı, bizi bu hedefe götürecek olan yolun, yöntemin, araçların tanımıdır. Bu anlamda öncelikle içinde bulunduğumuz devrim aşamasını, **önümüzdeki hedefi** somutlayalım.

Bizim önümüzdeki hedef, **anti-emperyalist, anti-oligarşik devrim**'dir. Neden böyledir? Çünkü:

Bir; ülkemiz burjuva demokratik devrimini yapamamış bir ülkedir. Dolayısıyla "demokratik devrim"in görevleri önümüzdedir. Fakat bu tek görev değildir.

İki; ülkemiz emperyalizme bağımlı bir ülkedir. Bu anlamda ulusal kurtuluş görevi önümüzdedir. Fakat bu da tek görev değildir.

Üç; emperyalizm ve devrimler çağında, burjuvazi devrimci, ilerici barutunu tümünden yitirmiş olduğu için bu görevler, proletarya ve diğer ezilen, sömü-

rülen sınıflar tarafından üstlenilecektir ve bu anlamda da sömürücülerin iktidarını alaşağı edip halkın iktidarını kurmak görevi bu sürecin doğal bir sonucudur.

Dört; bağımsızlığın, demokrasinin ve halkın iktidarının önündeki engel ise, tam bir işbirliği içinde ve aslında içiçe geçmiş olan emperyalizm-oligarşi blokudur.

İşte kısaca özetlediğimiz bu nedenlerden dolayı, önümüzdeki devrim aşaması, anti-emperyalist, anti-oligarşik devrimdir.

Bu devrim, demokratik muhtevalı bir devrimdir. Ve fakat demokratik devrimden farklı olarak sosyalizme **kesintisiz bir geçişi** içerir. Başka bir deyişle, demokratik devrimin ve sosyalist devrimin görevleri, **tek bir devrim sürecinde** birleşmiştir.

Kemal: Peki bu hedefe nasıl ulaşacağız? Kuşku yok ki, önceki bölümde de değindiğimiz gibi, dünyanın çeşitli ülkelerinde bu hedefe ulaşmış olan halkların deneyimleri önemlidir, yol göstericidir. Fakat aynı yolu ülkemize kopya etmeye kalkışırsak, mesela Rusya'da, Çin'de, Küba'da halkı iktidara götüren yolların dünyanın Türkiyesi'nde bizi iktidara götürebileceği şüphelidir. Haklıyız Kazanacağız'da şöyle denilmiştir bu yüzden:

"... her devrimin bir stratejisi olmak zorundadır. Ve bu strateji ülke özgünlüden kaynaklanmalıdır. Ülkenin ekonomik, politik ve sosyal çelişkilerinin tahlilinden kaynaklanmayan, bu çelişkilerin çözüm yollarını göstermeyen stratejiler, başka yerlerden alınmış şablonlardır. Ve ülke pratiğinde iflas etmeye mahkumdurlar. Bunlar, her şey için benzer çözüm yolları öneren, hayatın kopuk ütopyalardır. Oysa hiçbir devrim bir diğerinin kopyası değildir ve olmayacaktır." (Haklıyız Kazanacağız, Cilt 2, sayfa 753)

Şimdi bunu da gözönünde bulundurarak, devrimi nasıl gerçekleştireceğimize sorusuna geçelim.

Özlem: Mahirler, devrimler tarihi açısından bakıldığında oldukça kısa sayılabilecek bir süreye sığdırdıkları ideolojik mücadelenin ve buna paralel olarak cüretle gerçekleştirdikleri kopuşların sonucunda şu sonuca ulaşmışlardır:

*"Partimiz Marksizm-Leninizmin kılavuzluğu altında emperyalizmin III. Bunalım döneminin çelişki ve ilişkileri ile, bu çelişki ve ilişkilerin Türkiye'ye yansımalarının (ülkemizin tarihi, sosyal, politik, ekonomik, psikolojik niteliklerinin) devrimci tespitinden hareketle **politikleşmiş askeri savaş stratejisi**ni, **devrim stratejisi** olarak saptamıştır.*

Bu stratejik çizgi, kır ve şehiri, silahlı propaganda ve öteki politik kitlevi mücadele biçimlerini diyalektik bir bütün olarak ele alan çizgidir." (Bütün Yazılar)

Ayaklanma yoluyla gerçekleşen Rusya devriminin ardından devrimlerin merkezi “doğu”ya kayarken, dünyanın sömürge ve yeni-sömürgelerinde güçlü bir işçi sınıfı, oturmuş bir burjuva demokrasisi, kendi iç dinamiğiyle gelişmiş bir kapitalizm gibi koşullar olmadığı için, ve birçoğunda emperyalizmin açık işgalleri söz konusu olduğu için, devrimler de ancak farklı bir yoldan gerçekleşebilirdi. Bu yol, **halk savaşı** olarak şekillendi. Ve ilk olarak da en görkemli bir şekilde Çin’de uygulandı.

Bu yoldan devrimi gerçekleştirmenin iki örneği olan Çin, Vietnam devrimleri, halk savaşı teorisinin pratikte somutlandığı iki ülkedir. İlk bölümde de kısaca söz etmiştik. İkisi de emperyalizmin açık işgali altındaydılar. Emperyalist işgale ve onlarla işbirliği içindeki feodal yönetimlere -işgale, toprak ağalarına, savaş ağalarına- karşı yer yer kendiliğinden ayaklanmalar söz konusudur. Açık işgalin yapısı gereği, emperyalizmin denetimi şehirlerde yoğunlaşmıştır. Hem bu neden, hem de işçi sınıfının zayıflığı şehirleri tali bırakmış, ulusal ve toplumsal kurtuluş savaşı, esas olarak kırsal alanda, nüfusun büyük bölümünü oluşturan köylülüğe dayanarak gelişmiştir.

Çin Vietnam devrimlerini izleyen Küba ve Nikaragua’da da ulusal ve toplumsal kurtuluş, halk savaşı stratejisiyle gerçekleşti. Ancak buradaki savaş, Çin, Vietnam halk savaşlarından farklılıklar içeren bir stratejisiydi. İşte Mahir’den yukarıda aktardığımız **Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi (PASS)** tanımı, bu ülkelerde de görülen, halk savaşlarının 3. bunalım dönemlerine özgü biçimdir.

3. bunalım dönemine özgü bu biçimi tam olarak kavramak için **suni denge, milli kriz, evrim ve devrim aşamalarının içiçe geçmesi, halk savaşı, öncü savaşı, PASS** gibi tanımları belli bir sistematik içinde ortaya koymalıyız... diyerek sözü size bırakayım ben.

Mazlum: En başta şunu vurgulayalım. Emperyalizmle birlikte tüm dünyada devrimlerin nesnel (objektif) koşulları oluşmuştur. Sorun **subjektif** koşulların yaratılması sorunudur. Kitle hareketlerinde, ülkelerin devrimci durumlarında, ilerlemeler, gerilemeler olabilir her dönem, fakat bu, sözünü ettiğimiz nesnellığı değiştirmez. Devrimin **subjektif koşulları** dediğimiz ise, kısaca **halkın bilinç ve örgütlenme düzeyidir**. Bu da kendini iktidar alternatifi bir öncü örgütte ve her düzeyde kitesellikte ifade eder.

O halde bu noktada, stratejinin çözeceği ikinci sorun ortaya çıkıyor: Devrim kitlelerin eseri olacağına, devrimin subjektif koşullarını yaratmak demek, kitleleri bilinçlendirmek, örgütlemek ve devrime seferber etmek demek olduğuna göre, bu nasıl sağlanacaktır?

Her farklı ülkede, her devrim, bu sorunun çözümü için değişik yol ve yöntemler geliştirmiştir.

Sovyet devriminde ve genel olarak burjuva demokratik devrimini yapmış

ülkelerdeki devrimci faaliyette, kitleleri devrim safına çekmek, esas olarak çeşitli barışçıl mücadele yöntemleriyle sağlanır. Bu ülkelerde devrim öncesi, uzun bir **evrim süreci**, başka bir deyişle hazırlık süreci yaşanır. Evrim döneminde temel mücadele biçimi, barışçıl (Mahir'in deyimiyle "ama uzlaşıcı olmayan") mücadeledir.

Çin ve Vietnam gibi ülkelerde ise, kitlelerin emperyalizmin açık işgaline ve feodal zulme karşı tepkileri vardır. Başka deyişle, bu ülkelerde düşman açıktır ve bu düşmana karşı kitlelerin kendiliğinden tepkileri, ayaklanmaları söz konusudur. Dolayısıyla, bu ülkelerde de devrimci çalışma, kitlelerin varolan tepkilerini örgütleyip silahlı savaşa sokmak ve ulusal, toplumsal kuruluş hedefine yönelmektir.

Ülkemizde ve bizim gibi ülkelerde ise, bu sorunun daha farklı ve özgün yanları vardır. Ülkemizde emperyalizmin işgali gizlidir. Başka deyişle, geniş kitleler düşmanı açıkça görmemektedir.

İkincisi, *"halk kitlelerinin düzene karşı tepkisi ile oligarşi arasında suni bir denge kurulmuştur."*

PASS (Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi) işte bu koşulların söz konusu olduğu ülkelerde kitlelerin devrim safına nasıl çekileceğine cevap veren bir stratejidir.

Bu strateji, silahlı propaganda temelinde şekillenen **Öncü Savaşı** ile emekçi kitleleri devrim safına çekmeyi hedefleyen bir stratejidir. Mahir Çayan, PASS'yi en özlü biçimiyle şöyle tanımlamaktadır;

"... silahlı propagandayı temel, öteki politik, ekonomik ve demokratik mücadele biçimlerini, bu temel mücadele biçimine tabi olarak ele alan devrimci stratejiye, politikleşmiş askeri savaş stratejisi denir." (Bütün Yazılar)

Stratejinin bu şekillenışı, emperyalizmin II. bunalım dönemindeki halk savaşlarıyla III. bunalım döneminde yeni-sömürge ülkelerdeki halk savaşları arasındaki farklılığı ortaya koyar. Yani bizim gibi ülkelerde halk savaşı, Silahlı Propaganda'nın temel olduğu bir Öncü Savaşı'nı içerir.

Neden böyle bir farklılık ortaya çıkıyor; bunun en temel ayırddedici nedenlerinden biri, biraz önce sözünü ettiğimiz **"suni denge"** kavramındadır.

Mazlum: Suni dengeyi de ben anlatayım isterseniz. Önce bir alıntıyla söz edeceğimiz olguyu tanımlamış olalım.

"[toplumsal üretim ve nispi refahın artmasının] sonucu olarak, geri bırakılmış ülke içindeki çelişkiler görünüşte yumuşamış (feodal döneme kıyasla) halk kitlelerinin düzene karşı tepkisi ile oligarşi arasında suni bir denge kurulmuştur." (Bütün Yazılar)

Suni denge "nesnel" bir olgudur. Yeni-sömürge ülkelerde **sürekli milli krizin** varlığına rağmen, halk kitlelerinin içinde bulunduğu politik pasifliğin iza-

hını yapabilmek için bu durumu doğru tespit etmek gerekir. Sürekli milli kriz var, kitlelerin hemen her dönem büyük ölçüde memnuniyetsizliği var ve fakat buna denk düşen büyük tepkiler, ayaklanmalar yok; bu ilk bakışta kuşku yok ki çelişkili bir durumdur. *"... Milli krizin varlığı koşullarında halk, memnuniyetsizliğini şu veya bu biçimde dile getirir ve mevcut siyasal yapı üzerinde etkide bulunur. Ancak gerçekte bu kıpırdanışlar halkın içinde bulunduğu memnuniyetsizliğe ve yeni-sömürge ülkelerde yaşanan milli krize denk düşen düzeyde değildir. Yani gerçekte olması gereken düzeyde değildir ve devlete karşı yönelmemektedir..."* (Haklıyız Kazanacağız)

Bu çelişki kendini güncel olarak da birçok durumda somutlar; genel konuşmalarda halkın bu kadar "şeye" (siyasi veya ekonomik) karşı tepkisizliğine hayret edilir... Aslında hayret edilecek bir şey yoktur. Suni denge bu bakımdan kitlelerin düzenden memnuniyetsizliğiyle bu memnuniyetsizliğine denk düşen bir pratik içinde olmamasının izahıdır. Bu durum esas olarak emperyalizmin 3. bunalım dönemine ve yeni-sömürge ülkelere özgüdür.

Mazlum: Arada bir ek yapayım; elbette Kemal arkadaşımızın sözünü ettiği bu durum tespiti, halkın tamamen tepkisiz, eylemsiz olduğu anlamına gelmiyor. Nitekim ülkemiz de 12 Eylül öncesinin kitlesel eylemlerinden 3 Ocak genel grevine, Gazi ayaklanmasına, Susurluk eylemlerine kadar çok önemli kitlesellikler ortaya çıkabilmektedir. Suni denge kitlelerin bu tür tepkilerini, hareketlerini yadsımaz. Veya tersinden ifade edersek, bunların olması, suni dengenin olmadığı, ortadan kalktığı anlamına gelmez. Burada esas olan memnuniyetsizliğin, tepkilerin düzen değişikliği talebine denk düşen bir eyleme dönüşmemesidir. Suni denge bu durumu dile getirir.

Kemal: Evet, devam edelim. Suni dengeyi şekillendiren ekonomik, sosyal ve siyasal etkenleri şöyle sıralayabiliriz:

İlk etken, emperyalizmin 3. bunalım döneminde geliştirdiği işgal biçimidir (gizli işgal). 2. bunalım döneminde emperyalizmin açık işgali özellikle kırlarda halkın emperyalizme, işbirlikçilerine karşı silaha sarılmasını kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır. Açık işgalin yarattığı bu sonuç nedeniyle, emperyalistler, sömürgeleri "açık olarak işgal etmek" yerine, bu ülkelerin egemen sınıflarını işbirlikçileştirerek, onların ordularını "kendi" işgal ordusu haline getirerek, ülkeyi ekonomik, siyasal ve askeri açıdan tamamen kendine bağımlı kılarak sömürsünü sürdürme metodunu geliştirdiler. Bu, Mahir Çayan'ın "gizli işgal" olarak adlandırdığı politikadır ki; bunun sonucu olarak geniş halk kitleleri düşmanı açık biçimde görememekte, emperyalizm işbirlikçisi ve millilikle ilgisi kalmamış kurumları (ordu da içinde olmak üzere) kendi "milli" kurumları ve "milli" ordusu gibi görme yanılgısına düşmektedir. Yani bu durumun sonucudur ki; kitleler, emperyalistlerin açık işgaline aldığı tavrı, emperyalizmin gizli işgalini gerçekleştiren ordu ve devlete karşı alama-

maktadır. İşgalin gizlenmesi, yeni-sömürge yönetiminin “ulusal” görünümü, halkın emperyalizme karşı tepkisini nötralize etmekte, yumuşatmaktadır.

İkinci etken; 2. bunalım dönemindeki sömürge ve yarı-sömürge ülkelere kıyasla, merkezi devlet otoritesinin güçlenmiş olmasıdır. Kapitalizmin gelişmesine paralel olarak devlet yapısının güçlenmesi, ülkenin en ücra köşelerine kadar devlet denetiminin uzanabilmesi demektir. Gerek bu olgu, gerekse de iç savaş koşullarına göre örgütlenmiş ve olağanüstü büyütülmüş –NATO’nun ikinci büyük ordusu!– ordu, halkın gözünde devletin "güçlü" ve "yenilmez" olduğu imajını pekiştirmiştir. (Bu şekillenmede Osmanlı’dan gelen “kerim devlet” düşüncesinin, “devlete karşı gelinmez” yargısının da etkisi vardır.)

Üçüncü etken; kapitalizmin çarpık da olsa gelişmesi sonucu yaşanan **nispi refah** olayıdır. Nispi refah, iktidarın sömürücü niteliğinde, kitlelerin toplumsal gelirden aldığı payda gerçek bir değişiklik olmamasına karşın, sanki daha ileri bir refah düzeyine geçilmiş gibi bir durumun ortaya çıkmasıdır. Nispi refah, tanımdan da anlaşılacağı üzere görece bir refahtır. Nispi refahı belirleyen başlıca iki nokta vardır; birincisi, pazarın genişlemesi ve toplumsal üretimin artması, ikincisi, eski dönemle yeni koşulların kıyaslanmasıdır.

'50'li yıllardan itibaren kapitalizmin hızla gelişmesi sonucunda geniş kitleler kapitalizmin "nimetleriyle" tanışmışlardır. Kara sabandan traktöre, çarıktan ayakkabıya geçiş, nispi refahın en sık kullanılan anlatımıdır. Halkın gerçek gelirinde bir farklılık olmaksızın, geçim sıkıntısında bir değişiklik olmaksızın, daha öncesinde lüks sayılan radyo, TV, buzdolabı gibi tüketim maddelerine zor da olsa sahip olabilmeye başlaması, bu nispi refahın somut görünümüdür. Aslında olan şudur; Kapitalizmin üretimi ve dolayısıyla kârını arttırabilmesi, ürettiklerini satabilmesi için pazarını genişletebilmesi gerekir. Bunu sağlamak için elektrik, yol gibi alt yapı hizmetlerini köylere doğru yaygınlaştırır. Ve bunun sonucunda kandilden, gazyağıyla aydınlanmadan kapitalizmin sanayi ürünlerine geçiş yaşanır. Bu değişimle birlikte halk yine geçim sıkıntısı içinde olmakla birlikte “geçmiş yaşamlarına baktıklarında durumlarının şimdi daha iyi olduğu” düşüncesini taşır. İşte, halkın düzene karşı tepkilerinde göreceli bir yumuşama yaratan bu durum da suni dengenin bir ayağını oluşturur.

Suni dengeyi şekillendiren **dördüncü bir etken** olarak da, emperyalizmin ve oligarşinin güçlü kültürel, sosyal yönlendirme araçlarını ve politikalarını sayabiliriz. Emperyalizm ve işbirlikçileri, iletişim araçları üzerindeki tekelsel konumlarıyla, kültürel alandaki hakimiyetleriyle, eğitimden dini kurumlara kadar sınırsız kullandıkları propaganda ve yönlendirme araçlarıyla, kitleleri burjuva kültürün bombardımanı altında etkiler, şekillendirirler. Burjuvazi, insanları kendine ve topluma yabancılaştırma, yozlaştırma, dejenerasyonu yayma ve kitleleri pasifize etmede sahip oldukları geniş tecrübeyle ve imkanlarla, halkın zihnini bulandırabilmekte, gerçek düşmanını görmesini en-

gelledebilmekte ve başka kanallara yönlendirebilmekte ve bütün bunlar da suni dengeyi güçlendiren başka bir etken olmaktadır.

Özlem: Peki bu kadar güçlü dayanakları olan suni denge karşısında ne yapılacak? Bu denge nasıl kırılacak?.

Mazlum: Dediğimiz gibi, PASS, daha özel olarak da Öncü Savaşı, bunun cevabıdır. Mahir oldukça özlü bir biçimde, silahlı propagandanın ne olup olmadığı tartışmasına da girerek, bu soruyu şöyle cevaplıyor:

"Oligarşi ile halkın düzene karşı memnuniyetsizlik ve genellikle bilinçsiz tepkileri arasında kurulmuş olan suni dengeyi bozmanın, kitleleri devrim saflarına çekmenin temel mücadele metodu silahlı propagandadır.

*Emekçi kitlelerin ekonomik ve demokratik mücadelelerinin, oligarşik diktatörlük -isterse temsili görünüm içinde olsun- tarafından terörle bastırıldığı, merkezi otoritenin ordusu, polisi vs. ile 'dev' gibi güçlü olarak halk kitlelerine gözüktüğü, gizli işgalin var olduğu bu ülkelerde, kitlelerle temas kurmanın; onları geniş bir siyasi gerçekleri açıklama kampanyası ile **devrim saflarına kazanmanın temel mücadele metodu silahlı propagandadır.***

*Silahlı propaganda, **askeri değil politik mücadeledir. Ferdi değil kitlevi** mücadele biçimidir. Yani silahlı propaganda, pasifistlerin iddia ettiği gibi kesin olarak terörizm değildir. Bireysel terörizmden amaç ve biçim olarak farklıdır."* (Bütün Yazılar)

Bu noktada biraz daha somutlarsak; silahlı propagandanın temel olduğu öncü savaşı,

- kitleleri oligarşinin ideolojik, siyasi etki alanından çekip alarak,
- oligarşiyi doğrudan hedefleyip düzenin tüm gücünün demagoji ve yaygaradan ibaret olduğunu ortaya koyarak,
- kitleleri günlük geçim derdinin dar sınırlarından kurtarıp, köklü çözümler aramaya yönelterek
- oligarşinin karşısında güçlü bir devrimci alternatifin varlığını göstererek, kitlelere hedef gösterip bilinçlendirerek" suni dengeyi kırma işlevini yerine getirir.

Klasik reformist kitle çalışmasıyla, başka deyişle "evrimci çalışma tarzıyla", bu sonuçların yaratılamayacağı açıktır. Halkın düzenden memnuniyetsizliğini açığa çıkaracak, düzen değişikliği talebine cevap verecek ve bu değişikliğin mümkün olduğunu gösterecek bir mücadele çizgisi olmaksızın halkın kitlesel olarak mücadeleye katılımını sağlamak ve giderek bir halk ordusunu yaratmak mümkün olmaz.

Kemal: Sohbetimizin önümüzdeki haftaki bölümünde evrim devrim

aşamalarını, silahlı mücadele, silahlı propaganda üzerine çeşitli görüşleri ele alarak devam edeceğiz. Ancak bu bölümü toparlarken, bir noktanın altını çizmek isterim. Bütün bunlar, temel stratejik bir hat olmakla birlikte, kendi içinde kuşku yok ki, koşullardaki değişimlere bağlı olarak yeniden biçimlenirler.

Marksizm-Leninizm'in "***bir dogma değil eylem kılavuzu***" olması, elbette Mahir ayan'ın Bütün Yazılar'ında ortaya konulan görüşler için de geçerlidir. Mahir ayan'ın ortaya koyduğu görüşler de dogmalaştırılmaz elbette. Bu, ideolojik mücadelesinin her aşamasında şablonculuğa, dogmatizme karşı mücadele etmiş Mahir'i de hiç anlamamak olur. 1983'te yayınlanan "Hareketimizin Gelişimi ve Devrimci Mücadele" başlıklı broşürde de çok açık belirtildiği gibi, devrimci hareket, sorunlara, Türkiye devriminin ihtiyaçlarına, genel olarak teori ve politikaya, "*bu Mahir'de var mı, yok mu*" gibi bilimsel olmayan bir dar görüşlülük içinde bakmamıştır. Bakmadığı içindir ki, gerek 1980 öncesi, gerekse de sonrasında sürecin ihtiyaçlarına cevap veren politikalar retilibilmiştir.

Keza, 12 Eylül Cuntası'nın mahkemelerinde devrimi savunmak için hazırlanan "Haklıyız Kazanacağız" başlıklı savunmada, Mahirler'den o güne kadar ki gelişmeleri de içerecek şekilde, ülkemizin mevcut durumu ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Bu ideolojik olarak kendine güvenin de sonucudur. İdeolojik olarak kendine gvenmeyenler, ideolojiyi bir noktada dondururlar. Mahirler'in ortaya koyduğu Türkiye devriminin yolu ise, onlarca yıldır Türkiye'nin her dönüm noktasında kanıtlanmış, yaşayan ve kendini geliştiren bir teoridir.

Sevgili Yürüyüş okurları, önümüzdeki hafta buluşmak üzere, şimdilik hoşçakalın.

Zafere giden yol

Konu: Türkiye Devriminin Yolu -3

Sevgili Yürüyüş okurları, merhaba! Zorunlu olarak ara verdik sohbetimize. Ara verdik ama yarım bırakmıyoruz yine de başladığımız işi; devam ediyoruz. Aradan biraz uzun bir zaman geçtiği için kısa bir hatırlatma yapmakta yarar var sanırım. Bir özet yapalım Özlem.

Özlem: Sohbetimizin ilk iki bölümünde neleri işledik? Birinci bölümün başlığı “**devrimci çizginin oluşumu ve gelişimi**” idi. İkinci bölümün başlığı ise “**devrimci çizginin ana hatları**”ydı. Konuya, Mahirler’in teoriye bakış açısını ortaya koyarak başladık. Devrimin yolunun netleştirilmesi süreci, bu bakış açısıyla şekillenmişti çünkü.

Devrim teorisi konusundaki şabloncu anlayışlara değinmiştik sonra. Karakteristik üç devrim yolunu, Sovyet, Çin ve Küba devrimlerini kısaca özetlemiştik.

Sonra, Türkiye Devriminin Yolu’nun ortaya çıktığı süreçteki TİP, YÖN, MDD gibi belli başlı akımları ele aldık. Buna bağlı olarak bu sürecin bir noktasında **-ASD’ye Açık Mektup** çerçevesinde- devrim anlayışı, çalışma tarzı, örgüt anlayışında meydana gelen ayrışma ve netleşmeyi ele aldık.

Sohbetimizin ikinci bölümüne, anti-emperyalist, anti-oligarşik devrim stratejisini ele alarak başladık. Ardından bu devrimi gerçekleştirebilmek için izleyeceğimiz yolu, Halk Savaşı’nı, ve Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi’ni ortaya koyduk. PASS’nin tanımını yaptık.

Bu stratejinin bir parçası olarak **Öncü Savaşı**’nı ve onu zorunlu hale getiren **Suni Denge**’yi genişçe işledik. Silahlı propagandanın özelliklerini ve amaçlarını maddeler halinde sıraladık...

Kemal: Sağol Özlem. Umarım bu özet, en genel hatlarıyla da olsa, sohbetimizi hafızalarımızda canlandırmaya yetmiştir. Geçen çalışmamızı “*Sohbetimize evrim devrim aşamalarını, silahlı mücadele, silahlı propaganda üzerine çeşitli görüşleri ele alarak devam edeceğiz.*” diye sonuçlandırmıştık. Kal-

dığımız yerden devam ediyoruz.

Bu bölüme başlarken bir şeyi daha belirtmek istiyorum: 1970'lere kadar ideolojik mücadelenin esası “*Türkiye devriminin yolunun netleştirilmesi*” mücadelesiydi. 1970'li yıllarda ise ideolojik mücadele cephesinde (burjuvaziye karşı verilen ideolojik mücadelenin yanısıra) Mahirler'in teorisinin yanlış yorumlanmasıyla ortaya çıkan sağ ve sol sapmalara karşı ideolojik mücadele yoğunluk kazandı.

'80'li, '90'lı yıllar ise, ideolojik mücadelenin görevlerinin daha karmaşıklaştığı yıllar oldu. 12 Eylül koşullarında ortaya çıkan yenilgi ruh hali, önce pratikteki teslimiyetçiliği, ardından da düzen içleşmeyi, reformist çizgiyi, parlamentarizmi, yasalılığı hortlattı. Sosyalist sistemin yıkılışı da **inkarcılığı** ve Marksizm-Leninizm'den **uzaklaşmayı** güçlendirdi. Bu koşullarda da devrim stratejilerini değil, sosyalizmin alfabetini yeniden tartışmak gerekti. Solun belli kesimleri, artık, devlet gibi, devrim gibi, Marksizm-Leninizm'in en temel kavramlarını yadsıyor veya çarpıtıyorlardı. Gerilla savaşı, halk savaşı, silahlı mücadele ise bu kesimlerin gündeminden tamamen çıktığı için zaten bu konular üzerinde bir tartışma da yoktu. Devrim diye derdi olmayanların devrimin hangi yolla gerçekleştirileceği diye bir derdi olmaz elbette. Ve elbette burada hemen şunu da eklemek gerekir ki, **devrimin yolu** üzerine bir tartışması, düşüncesi ve stratejisi olmayanların, devrimciyiz, sosyalistiz iddiaları boştur.

Devrimin yolu kavramı, konusu işte bunun için son derece önemlidir. Devrimcinin devrimciliğini ete kemiğe büründüren bir konudur tabiri caizse... Şimdi biz bu yolun güzergahını ve o güzergahta nasıl ilerleneceğini belirleyen konulardan biriyle, **evrim-devrim** dönemi meselesiyle devam edelim.

Mazlum: Ben devam edeyim. Evrim dönemini, **devrime hazırlık dönemi** olarak, devrim dönemini ise, **iktidarın devralınması** süreci olarak tanımlayabiliriz. Devrimin yolunun “Sovyetik ayaklanma” olarak biçimlendiği - Rusya'daki gibi- ülkelerde, **evrim** dönemiyle, **devrim** süreci birbirlerinden büyük ölçüde ayrıdır. Bizim gibi ülkelerde ise bu iki süreç **iç içe** geçmiştir.

Evrime-devrim döneminin iç içeliği tartışmasının önemi, devrim faaliyetini nasıl şekillendireceğimizi göstermesindedir. Yani konu, sadece “akademik” bir tespit konusu değildir. İki dönemin ayrı ele alınmasıyla, iç içe ele alınması arasında çok şey fark eder. Evrim ve devrim dönemlerinin iç içe veya ayrı olması, **çalışma tarzından** devrimin aşamalarına kadar birçok şeyi belirleyen bir öneme sahiptir. Bu konunun doğru tespiti, bize reformist, revizyonist çalışma tarzının yanlışlığını apaçık gösterir.

Her iki dönemi biraz daha somutlarsak: **Evrime dönemi**; devrimin şartlarının adım adım hazırlandığı bir dönemdir. Bu aşamada devrimci örgütün temel taktiği, **kitleleri bilinçlendirme** ve **örgütlemeye**dir. Bu barışçıl (ama uzlaş-

cı değil) mücadele biçimleriyle yerine getirilir. Bu dönem oldukça uzun bir süreci kapsar ve devrim mücadelesinin gelişimi çoğu kez oldukça yavaştır. Evrim döneminde toplumda az çok istikrarlı bir ortam söz konusudur. Sınıflar arasındaki ilişkilere belli yasa ve kurallar hakimdir. Başka bir açıdan ifade edersek, “*keskin sınıf çatışmaları*” yaşanmamakta olup, barışçıl bir hava söz konusudur.

Devrim dönemi ise; yukarıda sıralanan hemen tüm özellikler açısından tam tersidir. Toplumdaki sakin ve istikrarlı durum sona erer, irili ufaklı altüst oluşlar yaşanmaya başlar. Sınıflar arasındaki çelişkiler alabildiğine keskinleşir ve şiddetli çatışmalara dönüşür. Evrim dönemindeki “*sınıflar arası ilişkilerde geçerli kurallar ve dengeler*” kaybolur; her sınıf kendi iradesini ve kurallarını diğerlerine kabul ettirmeye çalışır. **Zor ve şiddet**, devrim döneminin temel özelliğidir.

Uzun evrim dönemi boyunca belli bir örgütlenme yaratılmıştır. Sorun “en uygun an”da ayaklanıp iktidarı almaktır. İktidarı devralmanın yolu “ayaklanma” olduğundan devrim dönemi oldukça kısa bir dönemdir.

Bizde, bizim gibi ülkelerde ise, bu iki süreç iç içedir; bunu salt teorik olarak söylemiyoruz, süreç zaten pratik olarak da böyle yaşanmaktadır. Mahir, bu iç içeliği Bütün Yazılar’da şöyle ortaya koyar:

“... Emperyalist hegemonya altındaki ülkelerde, evrim ve devrim aşamaları içsel dinamiklerle kapitalizmin geliştiği ülkelerdeki gibi kesin çizgilerle ayrılmaz. Bu tip ülkelerde devrim aşaması kısa bir aşama değil, oldukça uzun bir aşamadır. Evrim aşamasının nerede bittiğini, devrim aşamasının ise nerede başladığını tespit etmek fiilen imkansızdır. Her iki aşama iç içe girmiştir.”

Özlem: İlk bölümün sonunda Kemal arkadaşın belirttiği gibi, biz teoriyi devrimin yolunu aydınlatmak için, başka deyişle dünyanın Türkiye’sinde devrim yapmak için öğreniyoruz. Mahirler’in 1960’ların sonunda verdiği kıyasıya mücadelenin amacı da buydu. Evrim devrim tartışmasının anlamı da budur. Yine Kemal arkadaşın biraz önce de dediği gibi, çok **ayrıştırıcı** bir konu bu. Kapitalizmin kendi iç dinamiğiyle geliştiği, burjuva demokrasisinin olduğu bir ülkede yaşadığımızı varsayar, buna bağlı olarak devrim ve evrim döneminin **aynı** olduğunu iddia ederseniz, farklı bir yerdesiniz demektir. İşte o yeri, Mahir şöyle tarif ediyor:

*“Ülkemizdeki **pasifistler** evrim aşamasında olduğumuzu, bu yüzden içinde bulunduğumuz evrede silahlı savaşın objektif şartlarının mevcut olmadığını iddia etmektedirler. Bu iddialar temelden sakat ve yanlıştır. Bu şekildeki tahlillerin tek amacı **teslimiyetçiliğe ideolojik kılıf** giydirmektir. Emperyalizmin işgali altındaki ülkelerde evrim ve devrim aşamaları bu şekilde bıçak gibi birbirinden ayrılmazlar. ... emperyalizmin işgali karşı tarafın bizzat zora, şiddete, silaha başvurması demektir. Bu ise silahlı savaşın objektif*

şartlarının mevcudiyeti demektir."

Yani buradan evrim devrim tartışmasının şu pratik sonucu da çıkıyor; devrim dönemi zora, devrimci şiddete, silahlı mücadeleye başvurmanın objektif koşullarının var olması demektir. Evrim-devrim dönemi iç içeliğini reddetmek, bunu reddetmektir. Kendilerini burjuva demokrasisinin olduğu bir ülkede yaşıyor sayıp, evrim döneminde olduğumuzu söyleyen veya söylemeseler de öyle bir çalışma tarzını benimseyenler, silahlı mücadeleyi reddetmelerini böylelikle teorileştirmiş oluyorlar.

Kemal: Burada şunu da somutlamalıyız elbette. Bizim gibi ülkelerde süreklili millî krizde ifadesini bulan sürekli devrimci durumun varlığı nedeniyle, süreç esas olarak **devrim süreci** olarak şekillenir. Ancak millî krizin kısa sürede bir alt üst oluşa yol açacak biçimde olgunlaşmayarak sürece yayılması, sürecin aynı zamanda evrim dönemi özelliklerini taşımasını da beraberinde getirir.

Şematik olarak ifade edecek olursam; emperyalist hegemonya altındaki ülkelerde millî krizin mevcut olması, devrim durumunun sürekli olarak varolması demektir; bu da silahlı eylemin objektif şartlarının mevcudiyeti demektir; bu da neticede evrim ve devrim aşamalarının iç içe girmesi anlamına gelir. Süreç esas olarak devrim süreci olmakla beraber, uzun bir aşamaya yayılması yanı sıra evrim döneminin özelliklerini de içerisinde taşır.

Mazlum: Yeri gelmişken, **millî krize** de kısaca değinelim. Emperyalizme bağımlı tüm ülkelerde, ekonomik ve siyasal sistem, emperyalizmin çıkarlarına göre düzenlenmiştir. Kendi kendine yeterli olamayan çarpık kapitalist ekonomik yapı içinde, teknoloji geri, verimlilik yetersiz, birbirini tamamlayacak şekilde organize olmuş sanayi yerine emperyalizmin ihtiyaçlarına göre şekillenmiş bölük pörçük bir dağılım sözkonusudur. Sanayi, ağırlıklı olarak montaj ve tüketim sanayi olup, her biçimde emperyalizme bağımlıdır. Bunun sonucunda karın büyük bir kısmı emperyalizme akmakta ve mevcut kapitalist yapı kendini yeniden üretecek, büyütecek sermaye birikiminden yoksun kalmaktadır.

Fakat bağımlılığın daha önemli sonucu, bizim gibi bağımlı ülkelerin, bağımlı oldukları emperyalist ülkelerin dayattığı programlarla onun **ekonomik krizini yüklenmek** zorunda kalmalarıdır.

Bunun sonucu olarak: emperyalizmin kendi bunalımı bizim gibi sömürge ülkelere çok daha fazlasıyla yansır. Bu durum, sürekli bir **ekonomik krizin** temelini oluşturur. (Ki bu, sürekli ekonomik kriz durumu, günümüzde emperyalizmin ekonominin her alanına daha fazla nüfuz ettiği koşullarda daha da pekişmiş, emperyalizmin istediği zaman derinleştirip üzerinde manevralar yapabileceği bir hal almıştır.) Krizi aşma veya başka ülkelere aktarma koşullarının olmaması, bu gibi ülkeleri mevcut ekonomik krizle yaşamaya mah-

kum der.

Kriz yalnızca ekonomik yapıda kalmaz; halka yansır ve **sosyal krizi** geliştirir. Kitleler düzenden kopamasalar dahi, sınıf çelişkileri alabildiğine derinleşir. Bu durum, bir bütün olarak halkın yaşam şartlarının günden güne zorlaşmasında, yoksullaşmada, yozlaşmada kendini gösteren **sosyal kriz**'dir.

Ekonomik ve sosyal krizin birlikte var olduğu yerde, bu zincir, **siyasal krizle** tamamlanır. Siyasal krizin bir boyutu, kitlelerin muhalefeti, bir diğer boyutu zaten *“zorunlu, zayıf ve istikrarsız bir ittifak”* olan oligarşi içi çatışmalardır. Her iktidar değişikliği beraberinde yeni çatışmaları ve saflaşmaları getirmektedir. Ki bu da siyasal krizin bir başka yansımasıdır.

Bir bütün olarak **ekonomik, sosyal** ve **siyasal** krizde somutlaşan ve ezileni de ezileni de –yöneteni de yönetileni de– etkileyen bir özellik gösteren milli krizin varlığı, o ülkede devrimci bir durumun varlığı anlamına gelir. **Devrimci durumun** varlığı elbette hemen devrim oldu olacak şeklinde bir durum tespiti değildir. Bu koşulların devrimle sonuçlanması, milli krizin toplumsal bir alt üst oluşa yol açacak şekilde **olgunlaşmasıyla** mümkündür. Ki, bizim gibi ülkelerde milli krizi derinleştirmek, olgunlaştırmak, ancak uzun süreli bir devrimci mücadeleyle, sürece iradi müdahalelerle mümkündür. Bu da kuşkusuz, devrimci bir örgütün önderliği altında devrimci bir savaşın geliştirilmesi demektir. Değilse, kriz kendiliğinden olgunlaşmaz, krizin kendiliğinden derinleştiği ve fakat iradi bir müdahalenin olmadığı konjonktürler ise bir devrime yol açmaz.

II. Bunalım Dönemi'nin yarı-sömürgelerindeki milli krizlerle III. Bunalım Dönemi'nin yeni-sömürgelerinde krizin olgunluk derecesi farklılıklar gösterir. Ancak her iki durumda da, milli krizin olgunlaşmasında (derinleştirilmesinde), subjektif ögenin (devrimci hareketin) iradi müdahalesinin, yani devrimci savaşın geliştirilmesinin oynayacağı rol temeldir. Bu müdahale “barışçıl” değil, silahlı mücadele temelinde olmak zorundadır. Nesnel olarak var olan devrimci durumun devrime yol açması, bir yandan anlatıldığı şekliyle milli krizin olgunlaşmasına, diğer yandan ise bütün olarak halk hareketinin subjektif düzeyinin bir iktidar değişikliğini mümkün kılacak düzeyde olmasına bağlıdır.

Özlem: Şimdi bizim ülkemizdeki reformistler, revizyonistler ne yapıyor; ya evrim-devrim iç içeliğini görmedikleri için, silahlı mücadeleyi, şiddetin zorunluluğunu reddediyor; ya da silahlı mücadeleyi çeşitli kaygılarla reddettikleri için evrim-devrim iç içeliğini görmezden geliyor. Her iki durumda sonuç olarak devrim sürecindeki volantarizmin (**iradeciliğin**) rolünü reddediyorlar. O zaman ne yapıyorlar? Evrim döneminin taktik ve mücadele biçimlerini uyguluyorlar. Fakat bu da sadece biçimsel bir benzerliktir.

Neden diyeceksiniz; çünkü, kapitalizmin iç dinamiğiyle geliştiği ülkeler-

deki proletarya partileri, evrim sürecinde barışçıl bir mücadeleyi temel alırken **devrim sürecinin toplu ve silahlı ayaklanmasına hazırlık yapar**. Ülkemizdeki reformistlerin, revizyonistlerin ise, zaten böyle bir derdi yok.

Solun bazı kesimleri, pasifizmelerini, bazı kesimleri ise, kendilerinin devrimden yan çizdiklerini perdelemek için evrim-devrim aşamalarının i içe geçmesi ve silahlı mücadelenin zorunluluğu ve öncü savaşı gibi, Türkiye devrim stratejisinin özgün yanlarını, sürekli olarak arpıtırlar. Kimileri, her ne kadar sosyal pratik onları sürekli tekzip ediyor olsa da, devrimci çizgiyi kitleden, kitle çizgisinden kopuk olarak tasvir etmeye çalışmışlardır. Oysa teorik olarak daha baştan devrimci çizgi, arpıtılamaz bir açıklıkla ortaya konulmuştur:

"Klasik politik kitle mücadelesi ile silahlı propaganda birbirini izler ve birbirinin içinde, birbirine bağımlıdırlar, her biri diğerini karşılıklı etkiler." (Bütün Yazılar)

Öncü savaşının teorik tanımı de keza bu tür çarpıtmaları ve kopukluğu baştan reddeder. Ülkemiz halk savaşının ilk aşaması olarak öncü savaşı, *silahlı propagandanın temel, diğer politik, ekonomik, demokratik mücadele biçimlerinin bununla diyalektik bütünlük içinde ele alındığı, yani birlikte sürdürüldüğü bir mücadele biçimidir*.

O zamandan bu yanaki devrimci pratik de bunun ifadesidir zaten. Devrimci çizgiye *"goşizm", "maceracılık", "fokoculuk"* gibi eleştiri getirenler, esas olarak bu çizgiden bir şey anlamamışlardır.

Mazlum: şunu da ekleyelim: Silahlı propaganda biçim olarak elbette bir gerilla savaşıdır. Emperyalizmin gizli işgali altında bir yeni-sömürge olan ülkemizde de, kırlarda ve şehirlerde sürdürülecek devrimci mücadelenin temel yöntemi, silahlı propaganda olarak daha özgün bir biçim alan gerilla savaşıdır. Ancak burada şu ayrımı iyi kavramak gerekir: Ülkemizde gerilla savaşının temel alınmasının nedeni emperyalist açık işgalin söz konusu olduğu Çin'de, Vietnam'da olduğu gibi, gerilla savaşının salt **askeri** amaçla, askeri bir taktik olarak kullanılması değildir. Bu yanını da dışlamamakla birlikte, belirleyici olan, gerillanın siyasal propaganda ve halkı örgütlemenin bir aracı olmasıdır. Başka bir ifadeyle, gerilla savaşı ülkemizde **halka siyasi gerçekleri açıklama kampanyasının, politik kitle mcadesinin** bir aracı olarak ele alınmaktadır.

Silahlı propaganda, politik mücadelenin en üst biçimidir. Silahlı propaganda, faşizmin hüküm sürdüğü bir ülkede bağımlılığı, gizli işgali ve faşizmi ortaya sermenin, halka siyasi gerçekleri açıklamanın, halkı asıl düşmanına karşı yöneltmenin, bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm etrafında örgütlemenin temel yoludur. Bu mücadele ekonomik, demokratik, ideolojik ve diğer barışçıl (uzlaşıcı olmayan) politik mücadele biçimleriyle **birlikte** ele alınır.

Bütün Yazılar'daki deyişle "klasik politik kitle mücadelesi ile silahlı propaganda birbirini izler ve birbirinin içinde, birbirine bağımlıdırlar, her biri diğeri karşılıklı etkiler." Ancak böyle ele alındığında, temel mücadele olma işlevini yerine getirebilir; aksi takdirde, bunlardan soyutlanarak ele alındığında, sadece "silahlı" eylem olarak kalır, politik anlamda istenen sonuçları yaratmaz.

PAS'nin (Politikleşmiş Askeri Savaş) ülkemizdeki şekillenışı olan PASS'yi tanımlarken Mahir Çayan da mücadelenin **politik** niteliğine ve bu "**bütünlük-lü**" ele alışa dikkat çeker: "... halk savaşı politikleşmiş bir savaştır. (...) Bu savaş klasik savaş metoduyla değil, politikleşmiş askeri savaş metoduyla yürütülür. Bu savaşta bütün demokratik ve ekonomik amaçlı hareketler, kitle gösterileri vs. bu politikleşmiş askeri mücadeleye tabidir."

Konumuzu artık yavaş yavaş toparlamak durumunda olduğumuz için PASS'ye ilişkin şu özeti sunmak da iyi olur sanırım.

Denildiği gibi, bütün halk savaşları politikleşmiş askeri savaştır (PAS). Ülkemiz özgülünde Silahlı Propagandanın temel olmasından dolayı bu strateji PASS, yani Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi olarak formüle ediliyor.

PASS'nin ayırdedici özellikleri de şunlardır:

1- Ülkemiz halk savaşı, silahlı propagandanın temel mücadele biçimi olduğu bir öncü savaşı aşamasından geçecektir.

2- Ülkemiz halk savaşı kır ve şehir diyalektik bütünlüğünü ön gören **Birleşik Devrimci Savaş** ilkesine göre sürdürülecektir.

3- Ülkemizde halk savaşının başından itibaren kurtarılmış bölgeler oluşması mümkün değildir.

4- Ülkemiz halk savaşının örgütsel ilkesi Politik Askeri Liderliğin Birliği ilkesidir.

5- Ülkemizdeki halk savaşında temel güçler işçi sınıfı, köylülük ve küçük burjuvazidir. İşçi sınıfı ve küçük burjuvazinin devrimde oynayacağı rol II. Bunalım Dönemi halk savaşlarına kıyasla artmıştır.

Kemal: Evet sevgili okurlarımız, sevgili arkadaşlarımız, "zafer yolu"nu şematik olarak tekrarlırsak; devrim mücadelesi, politik bir savaştır ve her politik savaşın önceden belirlenmiş politik hedefleri, askeri stratejisi olur. Türkiye halklarının sömürü ve baskıdan kurtuluşunu sağlayacak olan, **anti-emperyalist, anti-oligarşik** halk devrimidir. Stratejik hedef budur. Bizi bu hedefe ulaştıracak olan yol da **Politikleşmiş Askeri Savaş Stratejisi**dir. Öncü savaşını içeren, şehirlerde ve kırlarda birlikte gelişen, birleşik devrimci savaş perspektifiyle yürütülen, işçilerin ve köylülerin temel sınıflarını oluşturduğu bir halk savaşıdır bu. Bu savaşın sonucunda **bağımsızlık ve demokrasiyi** kazanacak, **devrimci bir halk iktidarını** kuracağız. Oradan da kesintisiz bir şe-

kilde sosyalizmin inşası gelişecek. Toplumsal kurtuluşumuzun rotası işte bu şekildedir.

Her ülkede devrimin zaferinin yolu, doğru bir devrimci stratejiden geçer. Ama strateji tek başına her şey demek de değildir. Kendi halkına, kendine, ideolojisine güven, kayıplardan korkmadan o stratejide ısrar ve kararlılık gibi unsurlar da zafer yolunun olmazsa olmazlarıdır. Mesela, kendi gücüne, halkların gücüne güvenmek yerine sosyalist sisteme yaslanarak devrim yapılabileceğini düşünenler, sosyalist sistemin yıkılması karşısında devrimden vazgeçip düzene savruldular. Bu anlamdadır ki zafere giden yolu, ideolojik, politik, stratejik, taktik, kültürel, bütün yönleriyle birlikte düşünmemiz gerekir. Zafere giden yol, bir ideolojiyi, stratejiyi, ona uygun düşen örgüt, çalışma anlayışını, ona denk düşen bir kültürel ve ruhi şekillenmeyi içerir.

Zafere giden yol diyoruz; Zafer, halkımızın ulusal ve toplumsal kurtuluşudur. Bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizmdir. Türkiye devrimci hareketi, 38 yıl önce netleştirdiği bu zafer yolunda ilerlemeye devam ediyor. Stratejik hedefin böyle belirlendiği ülkemizde, devrimcilerin görevi, tüm halkı örgütleyerek bu hedefe seferber etmek, bu hedefe ulaştıracak stratejinin uygulanmasının araçlarını yaratmaktır.

Sevgili okurlarımız, “Türkiye Devriminin Yolu” başlıklı sohbetimizi burada noktalıyoruz, başka bir konuda devam etmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Birlik -1

Halkı ve solu birleştirmek; iktidar iddiasıdır

Sevgili okurlarımız, hepinizi selamlayarak başlıyoruz sohbetimize. Ve bu hafta yeni bir konuyla devam edeceğiz: **Birlik**.

Halen devam etmekte olan emperyalizm ve proleter devrimler çağının başından itibaren halklar kendi **iktidarları** için çok büyük savaşlar verdiler. Lenin her devrimin temel meselesinin iktidar olduğunu belirtirken, mücadelenin hedefini de netleştirmiş oluyordu.

Bu hedefe ulaşabilmek, emperyalizmin ve işbirlikçilerinin devlet aygıtını parçalayabilmeyi, onun askeri gücünü altedebilmeyi gerektiriyor. Dünya halkları ve devrimcileri, bunu başarabilmek için dönemin ve kendi ülkelerinin koşullarına göre, birçok strateji ve taktik geliştirdiler. Bütün bu strateji ve taktikler, birbirlerinden ne kadar farklı olurlarsa olsunlar, bir noktada aynı amaca yöneltiler: Kitleleri kazanmak. Kitleleri devrim safalarına çekmeden, birleştirmeden iktidar mücadelesini başarıya ulaştırmak mümkün değildi çünkü.

Kitleleri birleştirmenin araçlarından ve yollarından biri olarak **Birlik** sorunu işte bu noktada, her devrimin önemli sorunlarından biri olagelmıştır.

Sorunun birçok boyutu var kuşkusuz; **önce** birlik ve cepheden ne anlamalıyız, onu ele alacağız. **Ardından** birlik konusunda özellikle pratikte ortaya çıkan yanlış ve çarpık anlayışlara değineceğiz. Sohbetimizin **bir bölümünü de** çeşitli ülkelerdeki birliklerin, cephelerin şekillenişlerine ayıracağız. Böylelikle kabaca üç ana başlık belirtmiş oldum, bu sistematik çerçevesinde devam edelim.

Mazlum: Ben başlarken, biraz güncel duruma değinmek istiyorum. Birlik ihtiyacı ve zorunluluğu konusunda diyebiliriz ki bugün solun tüm kesimleri, hemfikir. Solda, başka hiçbir konuda bu kadar yaygın bir hemfikirliğe rastlanamaz. Ama hemfikirlik “birliğin zorunluluğu” noktasında başlayıp, orada da bitiyor. Birliğin muhtevasında, biçiminde ise, maalesef bir hemfikirlik, en azından şimdilik gözüküyor.

Kürt milliyetçiliğinin merkezinde yer aldığı reformist blok, birliğı, bir “**atı partisi**” şeklinde düşünüyorlar. Bu çatı, altına solun tüm kesimlerini alabilecek kadar geniş ve yüksek bir çatı değıl. Çünkü çatının politik muhtevası, seçime endeksli olmakla sınırlı. Görüldüğü kadarıyla pratikte çeşitli kesimlerle görüşmeler yapsalar da, ufukları, politik anlamda “seçim” düşüncesinin ötesine pek de geçemiyor. Oysa solun birlik ihtiyacı, hem politik hem örgütsel açıdan daha kapsamlı ve yaygın bir birlik ihtiyacıdır. Sohbetimiz içinde birlik ve cephe sorununa nasıl bakıyoruz, birliklerin **farklı biçimleri** nelerdir, bunların **ilkeleri** neler olmalıdır, sorularını tartışırken, güncel ihtiyaçlara hangi birlik anlayışının denk düşebileceğini de somutlamış olacağız.

İktidar mücadelesinin bir parçası olarak **birlik sorununun muhtevası** nedir? Bunu ortaya koyalım.

Birlik, çeşitli ezilen sınıf ve katmanları birleştirmektir.

Çeşitli ulus ve milliyetlerden halkı birleştirmektir.

Farklı inançlardan olan kesimleri birleştirmektir.

Örgütlü halk güçlerini, demokratik kitle örgütlerini birleştirmektir.

Sol siyasi hareketleri birleştirmektir.

Görüleceğı gibi, birlik görevi çok yönlü ve boyutludur. Bunların herbiri ayrı ayrı birlikler içinde gerçekleşebileceğı gibi, tek bir birlik yapısı altında da gerçekleşebilir.

Kemal: Mazlum arkadaşın başta birliğin muhtevasına ilişkin bu boyutları belirtmesi iyi oldu. Benim daha sonra gündeme getirmeyi düşündüğüm bir konuyu burada ele almış oluruz.

Hatırlanacağı gibi birlik sorunu ele alınırken sık sık “halkın birliğı” mi, “örgütlerin birliğı” mi gibi bir soru da gündeme gelir.

“**Halkın birliğı**” veya “**örgütlerin birliğı**”, birbirinin karşısına konulacak birlik anlayışları değıldir. İkisi de yerine zamanına göre doğru ve gereklidir ve ikisi aynı zamanda da olabilir. Biri diğerine hizmet edebilir, birbirini tamamlar ve birbirini geliştirebilirler. Bu ikisini birbirine alternatif olarak görmek veya göstermek, çoğu zaman birliklerden yan çizmenin bir aracı olmuştur. “Biz birlikten solun birliğini değıl, sınıfın -veya kitlelerin- birliğini anlıyoruz” diyerek solun birliğine karşı çıkmanın bir tutarlılığı yoktur. Hiçbir birlik, herhangi bir siyasi hareketin sınıfın, kitlelerin birliğini sağlamaya yönelik çalışmasına ne karşı çıkar, ne karışır. Nitekim devrimci hareketin cephe anlayışının bir yanı, birazdan açacağımız gibi, doğrudan Marksist-Leninist önderlik altında halkın çeşitli kesimlerinin bir araya getirilmesini amaçlar. Siyasi hareketlerin veya demokratik kurumların oluşturacakları birlikler buna engel olmaz. Tersine, devrimi, halkın mücadelesini geliştirmeye hizmet edeceği için, sınıfı, kitleleri birleştirmeye hizmet edeceği de açıktır. Daha sonra somutlayacağı-

mız gibi, birlik meselesinde bu tür yaklaşımlar, şabloncu ve subjektiftir.

Merkezi birlikler, yerel birlikler veya tüm demokratik alanı kapsayacak birliklerle alanlar özelindeki birlikler, hepsinin gerçekleşme zemini, koşulları ve her birinin üstleneceği işlevler farklıdır. **Subjektif olunmadıkça**, bunları birbirinin karşısına çıkarmak, anlamsızdır.

Devrimci Demokratik Cephe gibi bir birlik, düzene karşı bütün muhalif kesimleri birleştirmeyi hedefleyecektir örneğin. Ama aynı dönemde mesela, sadece işçi kesiminde veya sadece gençlik kesiminde de benzeri Gençlik Cephesi, İşçi Cephesi gibi birlikler oluşturulabilir. Bunun yanısıra, devrimci hareketler arasında merkezi düzeyde çeşitli güç birlikleri de ayrıca olabilir. Devrimci hareketin bu çerçevede de yakın dönemde önerileri olmuştur. Burada önemli olan, bunların **“amaç, kapsam ve işleyiş olarak”** birbirinden farklı olduğunu ama birbirlerine alternatif olmadığını görmektir. Doğru politikalar temelinde, bunlar birbirini bütünleyen birlikler halini de alabilir.

Birliğin biçimi konusunda şunu da ekleyelim: Ülkemizdeki birlikler, cephe-ler, şu ya da bu modelin taklidi değil kendine özgü biçimlerde gerçekleşecektir. Sorun, ortaya konulan birliğin, biçimi ve muhtevasıyla güçleri birleştirip birleştirmede, kitleleri mücadeleye **çekip çekmediği**, onları **örgütleyip örgütlenmediği**, devrimi **güçlendirip güçlendirmede**’dir. Yani dememiz odur ki; gerek solun birliği, gerekse de örgütlü halk güçlerinin en geniş kesimlerinin birliğini sağlamak için pek çok biçim bulunabilir.

Birliğin nasıl bir birlik olacağı üzerine soyut kalıplar üzerinden bir tartışma yürütmek yerine çıkış noktası şu olmalıdır: *“Solun ihtiyacı nedir? Halkın mücadelesinin ihtiyacı nedir? Bu ihtiyaca cevap verecek bir birlik biçimi nasıl olmalıdır?”*

Evet, şimdi birliğin en önemli ve temel biçimi olarak cepheden ne anladığımızı biraz daha tanımsal olarak ortaya koyalım. Buyur Özlem.

Özlem: Cephe’yi en özlü şekilde şöyle tanımlayabiliriz: Cephe; **proletarya partisi önderliğinde halk sınıf ve tabakalarının iktidara yönelik birliği ve ittifakıdır.**

Biraz daha genişletirsek; Cephe, en genel anlamıyla çıkarları devrimden yana olan, bir avuç sömürücü asalak dışında, ezilen, sömürülen, horlanan, aşağılanan, asimilasyona uğratılan bütün halk sınıf ve katmanlarının Devrimci Halk İktidarı’nı hedefleyen birliğidir. Anlaşılacağı üzere kitlesel bir örgütlenmedir.

Cephe, halk kitlelerinin hem politik, hem askeri örgütlenmesidir. Marksist-Leninist partinin devrim için harekete geçirip seferber ettiği, emekçi halk kitlelerinin içinde örgütlendiği ve savaştığı yerdir.

Burada sözünü ettiğimiz cephe, Devrimci Halk İktidarı’nı hedefleyen bir örgütlenme olarak Marksist-Leninist bir partinin öncülüğünde gerçekleşir.

Söz konusu olan, emperyalizmin üçüncü bunalım dönemine göre şekillenen devrim stratejisinin bir parçası olarak düşünülen cepheci.

Bu cephe, Çin, Vietnam gibi ülkelerde, emperyalizmin 2. Bunalım döneminde farklıdır. Şöyle ki; bu ülkelerdeki cephe, *halk kitlelerinin kendiliğinden ayaklanmasının ve kurtarılmış bölgelerin başlangıçta yaşayabilmesinin doğal sonucu olarak başlangıçta iki özellik gösterir: 1- Cephe kitlesel katılımdır. 2- Parti ve cephe birbirinden ayrıdır. Bu iki özellik birbiriyle diyalektik ilişki içindedir, birbirlerinin nedenidir.*

3. Bunalım dönemiyle birlikte bu şekillenme de değişir. “Günümüz yeni sömürge ülkelerinde ise, başlangıçta politik gerçekleri halka açıklamanın bir aracı olarak silahlı propagandanın verilmesinden ötürü (öncü savaşı aşaması) bu iki özelliği aramak gerçeklere gözlerimizi kapamaktır. Öncü savaşı aşamasında parti elemanları doğrudan savaşçı olduğu için, parti ve cepheyi fiilen ayırmak mümkün değildir. Parti silahlı propagandayı yürütürken, aynı zamanda **tüm sınıf ve tabakaların birliğini**, emperyalizme ve oligarşiye karşı olan cephe içinde sağlar. Silahlı mücadele safalarına çeşitli sınıf ve tabakalardan emekçilerin katılımıyla cephe genişler, gelişir. Cephe örgütlenmesi, halkın örgütlenmesi, yani devrim safına çekilmesiyle birlikte, giderek partiden ayrı bir yapıya sahip olur..

Cephenin bu ikinci biçimi alması, kitlesel katılım arttığı ölçüde gerçekleşecek bir süreçtir. Halkın devrimci cephesi, halkın *çeşitli sınıf ve tabakalarıyla proletaryanın **sınıfsal birliğini*** ifade eden bir örgütlenmedir. Bu örgütlenme, *geniş halk kitlelerinin doğrudan birliğini veya **sınıfsal örgütlerin ittifağını*** içerir. Bu ülkedeki devrim sürecinin gelişim özelliklerine göre şekillenir. Bu cephe, emperyalizm ve oligarşiyi yıkararak parti kumandası altında iktidara geçer.

Mazlum: Dünya devrim tarihinde farklı örnekler de yok değildir; çeşitli ulusal veya uluslararası nedenlerden dolayı, ülkenin özgünlüklerinden dolayı, Marksist-Leninistlerin değil de küçük burjuvazinin önderlik ettiği cephe örgütlenmeleri de olmuştur. Sonuçta en geniş anlamdaki cephesel örgütlenmelerde öncülük sorunu da devrimdeki öncülük misyonunun bir parçasıdır ve bu noktada örgütler, çeşitli kesimler arasında bir mücadele olması da doğaldır.

Yukarıda tanımladığımız cephe, devrime giden yoldaki tek kitlevi birlik örgütlenmesi de olmayacaktır. Mücadelenin ihtiyaçlarına, sınıf ve katmanların özgün konumlarına, solun çeşitli kesimlerinin güç ve politikalarına göre, çok farklı biçimlerde cephesel örgütlenmeler de gündeme gelebilir. Daha dar işlevler yüklenmiş birlikler gündeme gelebilir. Bu biçimleri, modelleri, bugünden mutlaklaştıracak, donduracak bir yaklaşımdan kaçınmak gerekir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, esas olan halkın devrim ve iktidar mücadelesinin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olmasıdır.

Nitekim son yıllarda Irak'ta Savaşa Hayır Koordinasyonu, Devrimci ve Demokratik Yapılar Arası Diyaloğ ve özüm Platformu, Devrimci 1 Mayıs Platformu gibi çeşitli örgütlenmeler oluşturulsa da, esas olarak **sürekliği ve kapsayıcılığı** olan bir birlik de oluşturulamamıştır. Oysa yıllardır, gerek ülkeyimizdeki koşullar, gerekse de solun subjektif koşulları itibarıyla böyle bir birliğe olan ihtiyaç tartışılmazdır. Birliğin acilliği, zorunluluğu üzerine hemen herkes hemfikir görünmesine rağmen, böyle bir birlik gerçekleştirilemedi... Yukarıda örnek verdiklerimiz de belli ihtiyaçlara denk düşmektedir, ama daha temel ihtiyaçlar açısından da bunlar yetersiz ve dardır. Devrimci Demokratik Cephe işte bu anlamda daha kapsamlı, daha sürekliliği ve yaygınlığı olacak bir öneri olarak önemlidir.

Kemal: Birlik konusunda mesele, “en sol” olanı, “en ileri” olanı, mutlaka “iktidarı hedefleyeni”ni önermekte değildir. Bu tür öneriler, çoğu kere şablonculuğuun veya dar görüşlülüğuün ürünüdürler. Mesela, bizim Demokratik Muhalefet Meclisi gibi bazı önerilerimiz, solun belli kesimleri tarafından “reformist”, “geri” bulunmuştu. Örnek olsun, denilebiliyordu ki; “*Demokratik Muhalefet Meclisi ile, devrim yoluyla iktidarı fethetmenin yerini haklar için mücadele almıştır... Oportünizme verilmiş büyük bir tavizdir.*” Birlik sorununa böyle yaklaşmak, mücadelenin ve ittifaklar meselesinin karmaşık ve çok yönlü karakterini gözardı etmek, devrimi dümdüz bir çizgi olarak düşündürmektedir.

Bugün de devrimci bir hareket, solu, halkı birleştirme, mücadeleyi her alanda geliştirme sorumluluğuyla davranan bir hareket, hem devrimci grupların birliğini sağlamaya çalışmak, hem de tüm ilerici, demokratik kurumların birliğini hedeflemek zorundadır. Tersine ne Türkiye solunun gerçeğine uygundur, ne de mücadelenin bugünkü düzeyine ve ihtiyaçlarına.

Siyasi hareketlerin örgütlü güçlerini biraraya getirebilmek yukarıda da belirttiğimiz gibi birlik biçimlerinden biridir. Ama birliği bunlarla sınırlayan bir anlayış doğru değildir. Birlikler aynı zamanda, devrimci, demokrat, yurtsever, ilerici güçleri birleştirmenin yanısıra, örgütsüz, sendikasıız, hatta düzen partilerinin, dinciliğin, milliyetçiliğin etkisi altındaki kesimler için bile çekim merkezi olabilecek bir anlayışla düşünülmelidir. Sol güçlerin birliği, bugün için devrimci demokratik bir cephe, böyle bir çekim merkezi olabilmelidir.

Kuşkusuz bu salt istemekle olabilecek bir şey değildir. Bunu sağlamanın ilk koşullarından biri, çeşitli kesimlerin, kitlelerin kendilerini ifade edebilecekleri örgütlülükler oluşturmaaktır. Bu ise, ülkemiz solunda oluşturulan birliklerin denilebilir ki en zayıf yanlarından biri olagelmıştır. Öyle ki, çeşitli konularda merkezi olarak oluşturulan birlikler, Anadolu'ya yaygınlaştırılmamış, onların “yerel” uzantıları örgütlenememiştir. Bu da herhangi bir birliğin geniş kitlelere ulaşmasını sınırlayan etkenlerden biri olmaktadır.

Özlem: Aslında bu konuda sadece bizim ortaya koyduğumuz öneriler bile konuya şabloncu bakmamak gerektiğini göstermektedir. Burada şuna da değinmek gerekir sanırım. Birçok öneri yapılmış olmasına rağmen, bugüne kadar bunlar gerçekleşmemiştir. Bu noktada ne yapacağız, vaz mı geçeceğiz bu önerilerden?

Birlik konusunda iki yanlış ve çarpık yaklaşıma düşmemek gerekir: Bunlardan biri **birlikleri küçümsemek**, bir diğeri ise, **birlikleri abartmak**, kendi özgücüne güveni ortadan kaldıracak şekilde birliklere yaslanmaktır. İki sapmaya da düşmemek için şunun gözönünde bulundurulması gerekir:

“Sol dediğimiz öncelikle savundukları stratejiden, taktiklerden, ve yarın “son tahlilde” ne olacaklarından bir anlamda bağımsız olarak halk güçleri safında değerlendirdiğimiz kesimlerdir. Bu anlamda da onlarla birlikte mücadeleye etmek gibi bir isteğimiz, politikamız vardır.

Öte yandan, oportünist, reformist, icazetçi vb. olarak değerlendirdiğimiz sol güçler, halk güçleri içinde olmakla birlikte aynı zamanda halkın mücadelesinin önünde engel olma özelliği ve potansiyeli taşıyan gruplardır. Dolayısıyla bu noktada onlara karşı ideolojik mücadele, pratik olarak etkilerini sınırlama gibi bir görev de vardır.”

Sola ve dolayısıyla solla oluşturulacak her türlü birlik içinde bu iki yanı göz önünde bulunduran bir bakış açısıyla hareket etmek durumundayız.

Birlik sorununa iktidar perspektifiyle, dolayısıyla halka ve devrime karşı sorumluluk içinde bakmak durumundayız. Dolayısıyla bu konuda yersiz **iyimserlikler** de, **karamsarlıklar** da, birlikler içinde yer alabilecek güçlere karşı **liberallikler** de, **sekterlikler** de doğru olmayan tutumlardır. Nasıl ki, şu veya bu konuyla sınırlı, lokal birliktelikler oluşmasıyla solun birlik konusundaki zaafalarını aştığı düşünülemezse, her zaman karşı karşıya kalacağımız sol çocukluk hastalıkları, grupçuluklar karşısında da birlik ısrarından ve politikalarımızdan vazgeçilemez.

Mazlum: Şunu da ekleyeyim ben. Birlikleri idealize etmek, doğru bir yaklaşım değildir. Birliğin, birbirinden tamamen farklı stratejileri olan, birbirinden farklı taktik ve politikaları savunan, farklı örgüt yapısına ve işleyişine, farklı kültür ve geleneklere sahip ve nihayetinde farklı sınıf ve tabakaların çıkarları arasında bir işbirliği sağlanmaya çalışılmaktadır; bu kadar farklılığı yan yana getiren bir birliğin kolay olması, sorunsuz olması düşünülemez. Mesele farklılıklara rağmen birlikte mücadeleyi sürdürebilmektir.

Özlem: Birlik, subjektif bir tercih ve dönemsel bir görev değil, devrim mücadelesini iktidar hedefine yönlerecek sürecin bir gereğidir.

Birliklerin amacı da elbette esas olarak halkı mücadeleye sevk etmek ve örgütlemektir. Birliklerin örgütleyici niteliğinin hangi boyutlarda olacağı, bir-

liğin biçimine bağlı olarak değişir elbette. Bir birliğin politik işlevi, halkı oluşturan farklı sınıf ve katmanları, ortak paydalarda birleştirip aynı hedefe yöneltmek, halkın gücünü açığa çıkartmak, halka kendi gücüne güven duygu-sunu kazandırmaktır.

Subjektif yakıştırmalarla herkes kendini aldatabilir ama kimse bu subjektif değerlendirme ve adlandırmaları, nesnel birlik ihtiyacının yerine koyamaz. Mesela, DP, kendi çatısı altında “solun birliğini” sağladığını iddia ediyordu kurulduğu dönem. Veya işte seçimlerde bir iki partinin yaptığı ittifak “*Türk ve Kürt halklarının birliği sağlanmıştır*” diye sunulabiliyordu. Veyahut da, bir konuda çok sayıda grubun, kurumun yan yana gelmesiyle hemen o birliğe olmadık misyonlar yüklenmeye başlanıyor. Bunlar boş ve dolayısıyla **birlik sorununu ortadan kaldırmayan** iddialar ve beklentilerdir. Birlik konusundaki en yanlış yaklaşımlardan biri, salt biraraya gelmeye yüklenen büyük misyonlardır. Halbuki yle olmamaktadır.

Bazen 50, 60 hatta 70 demokratik kurum biraraya gelmekte, ortak açık-lamalar, çağrılar yapmaktadır. Ama bilindiği gibi bu tür çağrılarının etkisi de fazla değildir. O kadar kurumun ağrı yaptığı mücadeleyi örgütlemek için ciddi bir birlik oluşturamadığı yerde, o çağrılarının kitleler üzerinde ne kadar sarsıcı bir etki yapacağı tartışmalıdır.

Emek harcanmayan, sorumluluk ve risk üstlenilmeyen, icazet sınırları dışına çıkmayan, direniş rgtlemeyen bir birlik, kitleler üzerinde o büyük etkiyi yaratamaz.

Birlikler için, hem karşılıklı emek, hem sorumluluk, hem karşılıklı fedakarlık gerekir. Bir iddia ve hedef gerekir. Bunlar olmaksızın herhangi bir birliği kurmak da yaşatmak da zordur. Değilse, hem kendini daha kapsamlı programlar konusunda yükümlülük altına sokmayacaksın, hem o birlikleri ülke çapına yayma sorumluluğunun altına girmeyeceksin, ama o birliğe büyük büyük misyonlar ykleyeceksin. Böyle bir misyonun sözde kalacağı baştan bellidir.

Mazlum: “*Ne olursa olsun, nasıl olursa olsun birlik*” anlayışı, sadece birlik özlemine ve talebini istismar etmeye yönelik bir anlayıştır. Bu anlayışta birliği iktidar perspektifiyle ele almak yoktur. Böyle birlikler kurulmaz mı, kurulur. Kurulur ve “işte biz de birlik yaptık” denilir. Fakat o birlikten, mücadeleyi geliştiren bir sonuç çıkılmaz. O birlikler, dergilerinde, gazetelerinde “*büyük ve önemli işler yapılıyor*” havasında lanse edilir ve edildiğiyle de kalır.

Bu ciddiyetin gösterilmemesi nedeniyledir ki, solun tarihinde bir de “**birlik mezarlığı**” vardır. Evet, birçoğunu içinde yer alanların bile bir çırpıda sayamayacağı kadar çok birlik, cephe, platformlardan oluşan bir mezarlıktır bu.

Dönemsel veya belli bir olay özgülünde bir birlik oluşturulur ve o dönem geçtiğinde, o olay ortadan kalktığında o birlik de ömrünü doldurmuş olur. Bu, bir yerde normaldir de. “Birlik mezarlığı” diye sözettiklerimiz bunlar değildir. Tam tersine, çok büyük iddialarla, iktidarı devralma hedefiyle ve elbette o aşamaya kadar sürdürme iddiasıyla nice birlikler kuruldu solda. Fakat hiçbiri yaşamadı, kalıcılaşamadı.

Neden böyle olduğu kuşkusuz, önemli bir tartışma ve değerlendirme konusudur. Bunların birçoğunun geride kayda değer olumlu bir miras da bırakmadıklarını biliyoruz. Çünkü aslında solun ve halkın mücadelesinin **nesnel ihtiyaçlarına** değil, subjektif bazı ihtiyaçlara cevap veriyor veya somut ihtiyaçlardan yolu çıkmış olsa da, subjektif hesaplar, bunların önüne geçiyordu. Bu subjektif hesaplara göre de mücadeleyi geliştirecek, büyütecek birlikler oluşturulması bir yana bırakılıp farklı tercihlerde bulunabiliyor. Bunun birçok örneği var.

Kemal: Ben sohbetimizin bu bölümünü, önümüzde nasıl bir birliği oluşturma görevi var sorusunu cevaplayarak toparlamaya çalışayım. Kendini “**protesto**”yla sınırlamayan, gasbedilenleri ve yeni hak ve özgürlükleri **kazanmayı** hedefleyen, kendini “**muhalefet**”le değil, **iktidar** hedefiyle tanımlayan, oligarşinin halkı bölüp parçalama, solu tecrit ve tasfiye planını bozan bir birlik olmalıdır.

Dolayısıyla böyle bir birlik, anti-emperyalist, anti-faşist bir birlik olmalı, bu birlikte icazetçiliğe, benmerkezciliğe, ve pragmatizme yer olmamalı, hak ve özgürlük isteyen tüm kesimlerin taleplerini kendi talebi yapacak bir birlik olmalıdır. Bir birlik, bunları gerçekleştirebildiği ölçüde kapsayıcılığı artacaktır.

Bir birlik neden anti-emperyalist, anti-faşist olmalı; çünkü ülkemizde anti-emperyalist, anti-faşist olunmadan bağımsızlık, demokrasi savunulamaz, bu niteliği taşımayan bir birlik, halkın ekonomik, demokratik mücadelesini geliştiremez!

Seçime yönelik birlikler oluşturulamaz mı? Elbette olabilir. Ama bütün birlik meselesini oraya sıkıştırmak, reformist bir dayatma ve birlik konusundaki diğer görev ve sorumluluklardan kaçmak olur.

Parlamente mücadeleyi esas alanların görmediği şudur ki, o alanda bir sonuç alabilmek için bile, **toplumsal muhalefetin geliştirilmesi** gerekir. Birlik de işte bu yüzden öncelikle buna yönelik olmalıdır. Ülkedeki mücadeleyi büyütmeden, kitleselleşmeyi yaygınlaştırmadan, toplum üzerindeki sol etkiyi artırmadan kimse şu veya bu alandaki mücadeleden sonuç alamaz.

Sol adına seçim sandıklarından çıkan sonuçları hatırlayın. Aslında “sandık” da bir sonuçtur. Bu sonuç, **hayatın tüm alanlarındaki mücadelenin geriliğinden**, etkisizliğinden, yetersizliğinden **aynı değildir**. Reformizmin göre-

mediği veya gözlerini ısrarla kapattığı gerçek budur. Oligarşinin faşist terörüne karşı, IMF'nin, AKP'nin yoksullaştırma politikalarına karşı, emperyalizmin hergün aleni ve ulusal onuru ayaklar altında çiğneyen tahakkümüne karşı, Kürt halkına uygulanan baskılara karşı, devrimci, yurtsever basının susturulmasına karşı, kısacası, her alanda, her biçimle mücadele edemeyen bir sol, bir çekim merkezi de yaratamaz. Birlik, iŖte bu çekim merkezini yaratmak için gerekli unsurlardan biridir.

Devrimci Demokratik Cephe, en baŖta **“haklar ve özgürlükler mücadelesini”** rgtleyecektir. Bu, aynı zamanda bugün solun en kolay birleŖebileceđi zemindir. Daha ileri birlikteliklerin koŖulları da böyle bir birlik gerekleŖtirilebildiđi ölçüde mümkün olacaktır.

Halkın silahlı savaŖını geliŖtirmeye alıŖmak da veya bir sonraki seçimlere hazırlanmak da, farklı strateji ve politikalara sahip her siyasi hareketin hakkıdır ve birlikler bunların önünde engel değildir, olmazlar. Kimse, birbiri ni stratejisini uygulamaktan alıkoyamaz. Ama mesele Ŗudur ki, bugün hayatın eŖitli alanlarında faşist teröre, iktidarın baskı ve yasaklarına karşı durmak, SSGSS'ye veya tersanelerdeki ölümlere veya zamlara karşı mücadeleyi örgütlemek, anti-emperyalist mücadeleyi geliŖtirmek, bu farklı stratejilere sahip olanların pekala ortaklaŖabileceđi konulardır. Zaten hemen herkesin güncel siyasi faaliyetleri aynı veya benzer konular etrafında dönmektedir.

Dolayısıyla, iŖte bu zemin, birliğin en mümkün ve Ŗu an için de en gerekli ve en geniŖ zeminidir.

Sohbetimize önümüzdeki hafta devam etmek üzere, burada noktayı koyalım. Haftaya buluŖmak üzere Ŗimdilik hoŖakalın.

Konu: Birlik -2

Birliğe yaklaşımındaki yanlışlıklar, çarpıklıklar

Sevgili Yürüyüş okurları merhaba. Geçen hafta başladığımız “birlik” konusundaki sohbetimize devam ediyoruz. Bu hafta ağırlıklı olarak birlik konusundaki yanlış, çarpık anlayışları ele alalım diyoruz. Bu yanlışlık ve çarpıklıkları ele alırken, birliklerin nasıl olması gerektiğini de ortaya koymuş oluyoruz. İlk sözü Özlem’e veriyoruz.

Özlem: Birlik konusundaki temel sapmalardan biri, birliği, **legalizm ve yasalılığa hapsedmektir**. Bu dar görüşlülük, kendini hem birliklerin kimlerden oluşacağı sorununda, hem de o birliklerin mücadele anlayışlarında kendini göstermektedir.

Burada kastedilen elbette yasal bir partinin, sendikanın illegal bir örgütle bir birlik içinde biraraya gelmesi değildir. Kastettiğimiz, oligarşinin terör demagojisinin, hatta bizzat oligarşinin yaptığı sınıflandırmaların, şunlar terör örgütlerinin yan örgütleridir denilerek oluşturulan kategorilerin etkisi altında kalarak birlik sorununda adeta karşısındaki meşru, legal kurumlardan “resmi belge”, “tüzel kişilik” arar hale gelinmesidir.

Bu kendini mesela **“biz taş atanlarla birlik olmayız”** şeklinde de gösterebilmektedir. Burada yapılan ayırım, tam da yukarıda sözünü ettiğimiz oligarşinin sınıflandırmalarının etkisi altında yapılan bir ayırımdır.

Reformist çevreler, birliği esas olarak yasal partiler ve yine reformizmin yönetimindeki odalar, sendikalar çerçevesinde düşünmekte, solun diğer kesimleriyle ise, ancak tek tek eylemlerde yan yana gelebilen bir anlayış sergilemektedirler.

Reformizmin ittifakının belirleyici karakteristiği parlamenter hayallerdir. Siyasi arenada legal parti olarak yer alanların parlamenter hayaller kurmaları elbette “hakları”dır. Ama eğer kendilerini devrimci, demokrat, sosyalist, komünist olarak adlandırıyorlarsa, hem solla ilişkiler, hem mücadele gündemleri açısından bazı zorunlulukları ve sorumlulukları var demektir. Mesela,

zaman zaman ön plana çıkan “**devrimcilerden uzak durma**” taktiğinin, bu sıfatlara, bu zorunluluk ve sorumluluklara denk düşmediği, tam tersine oligarşinin manevra alanını genişlettiği açıktır.

Bu noktadaki bir diğer çarpıklık ise, “yasal partiler, odalar, sendikalar” çerçevesinde oluşturulan birliklerin, kendini “tüm sol” adına konuşabilen bir güç gibi sunmasıdır. Dahası solun diğer kesimlerine de bu “tüzel kişiliği” olan birliklere tabi olmanın dayatılmasıdır.

Oligarşinin sola karşı uyguladığı tecrit politikasının en önemli yanlarından biri, devrimci, demokrat, ilerici güçleri birbirinden uzaklaştırmaktır. “Terör” demagojisiyle, çeşitli baskı ve yasak manevralarıyla, neye icazet verip neye vermeyeceğini gösterdiği saldırılarla bu konuda çeşitli kesimleri yönlendirmeye çalışır.

Mazlum: Ben biraz daha solun geneline dair yanlarla devam edeyim. Birlik konusundaki çarpık anlayışların başta gelen kaynakları arasında **şablonculuk ve subjektivizm** vardır. Kimi gruplar, erime, sürüklenme gibi kaygılarla veya gündemdeki birliklerin klasik cephe şablonlarına uymaması –“*Cephe ancak Kızıl Siyasi İktidarlar koşullarında örgütlenebilir*”– gibi gerekçelerle birliklerin dışında kalmayı tercih edebilmektedirler. Subjektif yaklaşımların bir diğer biçimi de, birliklere siyasal, tarihsel bir misyonla değil, propagandif bir araç olarak bakmak, dolayısıyla **emek harcamadan, sorumluluk yüklenmeden** birlikleri basit bir reklam aracı gibi kullanmak istemektir. Daha baştan hem içinde yer alıp, hem de onu önemsememe şeklindeki yaklaşımlarla sık karşılaşmıştır. Nasıl olsa fazla bir hükmü olmayacağı düşünülerek, programına, işleyişine önem verilmez, bir an önce olup bitsin denilir; sözkonusu birlikte, örgüt olarak ne kadar “önemli” olduğunu kanıtlamış, ne kadar “birlikçi” olduğunu göstermiş olacaktır. Gerisi de önemli değildir.

Solda hemen her dönem güçlü bir birlik özlemi olmuş, bu anlamda da “**birlikten yana**” görünmek de hemen her dönem en önemli **istismar** konularından biri olmuştur. Birçok kesim, sürekli birlik istiyor görünmeyi bir politika haline getirmiştir. Fakat birlik somut bir öneri olarak önlerine geldiğinde asıl niyetler açığa çıkar; emek gerektiren, ilkeli, kurallı, risk ve sorumluluk üstlenmeyi gerektiren birliklerden hep uzak dururlar.

Nitekim bu anlayışların, birlikleri deyim yerindeyse “**reklam**” yanını öne çıkararak ele almanın sonucunda, bugüne kadar birlik, cephe konusunda halka yanlış umutlar veren birçok açıklama yapılmış ve bunların gereği de yerine getirilmemiştir. “*Direnış cephesi gündemde*”, “*Halk cephesi kuruluyor*”, “*halkların birliğı sağlandı*”... gibi duyurular, ne yazık ki solun “*sözünü tutmama*” hanesinde kalmıştır.

Subjektivizm kendini zaman zaman **rekabetçilik** şeklinde de gösterir. Bunun sonucudur ki, süreç açısından doğruluğu yerindediği tartışılmaz kimi bir-

lik önerileri de rekabetçiliğin, altı boş öncülük komplekslerinin kurbanı olmakta, yaşam şansı bulamamaktadır.

Birliklerden kaçışın bir gerekçesi de, “diğerlerinin” etkili olacağından duyulan korkudur. “*Diğerleri*” nereden bakıldığına bağlı olarak değişebilmektedir. Ama kabaca reformistler devrimcilerin etkin olmasından korkarken, bazı siyasi hareketler de tersinden “reformistler”in bu tür birliklerde çoğunluk olacağından hareketle, birliklere karşı çıkabilmektedirler.

Bu kaygı ve korkular, ideolojik anlamda kendine güvensizliğin tezahürleridir.

Özlem: Birlik konusunda bir başka zaafly bakış açısı, birliklerin ancak **güçsüzlük** durumlarında akla gelmesidir. Kuşkusuz bunun da anlaşılabilir bir nedeni vardır, ama bu, güçsüzleştiğinde birlik yanlısı, biraz gelişince birlikleri dağıtan bir tarza dönüştüğünde, burada halkın mücadelesini geliştirme sorumluluğuyla birlikleri savunma değil, tersine, sadece birlikleri **kullanma** vardır.

Elbette birliklerde, ittifaklarda her siyasi hareket, kendini güçlendirmeye de çalışacaktır. Bunda anormal bir şey yoktur. Bu, mücadelenin ve bir siyasi hareket olmanın doğasına uygun olandır. Ama bu, emek harcamadan başkasının emeğinin üstünde bir şey elde etmeye dönüştürse, orada **birlik istismarcılığı** diyebileceğimiz bir anlayış vardır. Birliği, başkalarının gücü üzerinden politika yapmanın bir aracı olarak gören bir anlayış, birlikleri geliştirmez elbette. Bu anlayış, kendini “ortak” yapılan eylemlere “en alt düzeyde” katılım göstermek, birliğin işleri için emek harcamamak gibi şekillerde gösterir.

Böyle bir istismarcılık ise, karşılıklı güveni yok ederek, birliğin temellerini çürütür.

Çeşitli siyasi hareketlerin –ki bunların başında Kürt milliyetçiliği gelir– sol-la ilişkilerini “kullanma” mantığıyla şekillendirmesi, keza öz olarak bundan hiç farklı olmayacak şekilde bazı sol kesimlerin de Kürt milliyetçiliği ile birlikleri, “**bir güce yaslanmak**” zihniyetiyle ele alması, birlik pratiklerinde sık sık karşımıza çıkan bir olgudur. Kullanma-kullanılma zihniyeti, solun ilişkilerinden, birlik pratiğinden tamamen silinmelidir. Bu, halk güçlerinin karakterine uygun olmayan bir yaklaşımdır. Ve zaten bugüne kadar ne Kürt milliyetçiliği solu kullanmaktan bir güç kazanmış, ne de Kürt milliyetçiliğine yaslanma hesabı yapanlar, bu ilişki içinde güçlenmişlerdir. Sınıflar mücadelesinde kullanarak, kendini kullanarak kimse gerçek anlamda siyasal güç kazanmaz. Bazen güç kazanmış gibi görünebilir ama bu da geçicidir ve politik olarak getirdiğinden daha fazlasını götürür.

Bu zihniyet mahkum edilmediğinde, kendini en sıradan güç, eylem birliklerinde bile gösterebilmektedir. Şu şu kadar kitle getirir diye, politik taleplere konuyla ilgisiz ekler-yamalar yapılmaya kalkılır, veya gerekli eleştiriler ya-

pılmaz... Birlik adına bu kadar sığ ve ucuz yaklaşımlar kabul edilemez. Böylesine bir pragmatizmle de zaten ne mücadele geliştirilebilir, ne birlikler büyütülebilir.

Pragmatizm, birlik adına, Türkiye solunun ideolojik zemininin tahrif edilmesine bile göz yummayı beraberinde getirmiştir. Sosyalizme saldırılara, burjuva demokrasisine ve emperyalizme övgülere, böyle bir pragmatizmle dolaylı biçimde ortak olunabilmiştir... Şimdi pragmatizmle bu kadar zedelenmiş, bozulmuş bir birlikten mücadeleye ve sol güçlere nasıl bir yarar gelebilir ki?

Kemal: Mesela, bir birlik içinde dahi, birliği değil, kendi imzasını öne çıkartmaya çalışan yaklaşımlar, solun yabancıları değildir. Veya birlik çatısı altında yapılan eylemlere katılımda gönülsüzlük ve sınırlılık yaygın davranışlardan biridir. Solda birlik konusundaki çarpık yanlış yaklaşımları ele alacağız dedik ama hepsini sıralamak da mümkün değil sanırım. Şimdi bu noktada denilecektir ki, bu kesimlerin hem bu kadar eksik, yanlış bakış açıları var, hem bunlarla birlikler yapılıyor. Gerek legal partiler, gerekse de birlik sorununda şablonculuk ve subjektivizmi aşamayan kesimler, zaman zaman çeşitli birlikler içinde yer de alıyorlar; ama bunlar ya çok gelip geçici, ya çok dar bir konuya veya tekil bir eyleme ilişkin olan biraraya gelişlerdir ve solun ihtiyacı olan birliklere denk düşmekten uzaktır. Bizim bu noktadaki eleştirilerimiz, mevcut zayıflıkların ve zaafaların aşılarak dahi ileri birliklerin yolunu açabilmektir.

Birlik anlayışı ve pratiğinde bu kadar çok çarpıklık ve zaaf olduğu içindir ki, ülkemizde birlikler kurmak gerçekten büyük bir emek ve sabır gerektiren bir iştir. Bu emek ve sabrı göstermekten geri durmayacağız elbette. Bu bizim devrimci sorumluluğumuzun, önderlik misyonumuzun gereğidir. Biz, daha önce de çeşitli vesilelerle üzerinde durduğumuz gibi, birlik yapmayı birbirini eleştirmeme şeklinde anlamıyoruz. İttifak içinde de eleştiri ve özeleştiri olmalıdır, ki, o birlik daha ileri götürülebilir. Halkın denetimine kapalı, kendi içinde de “eleştirisiz” birlikler, hem doğru değildir, hem de uzun süre yaşayamazlar zaten.

Birlikler, siyasal amaçları olan oluşumlardır. Madem birlik yapıyoruz, o halde birbirimizi eleştirmemeliyiz yaklaşımı ise özünde feodal bir yaklaşımdan başka bir şey değildir ve birlikle hedeflediğimiz siyasal amaçlarımıza ulaşmamıza engel olan bir yaklaşım tarzıdır.

Özlem: Sanırım birlikleri tamamlayan bir konuya daha değinsek iyi olacak. Kuşku yok ki, bir cepheyi, gerçek anlamda tüm ezilen sınıf ve katmanların birliği olarak örgütlemek, sadece “solun birliği” anlayışıyla değil, gerçek anlamda **taban örgütlenmeleri** üzerinde başarılabilir.

Sohbetimizin ilk bölümünde Kemal arkadaş demişti ki, “*Birlikler devrim-*

ci, demokrat, yurtsever, ilerici güçleri birleştirmenin yanısıra, örgütsüz, sendikasızs, hatta düzen partilerinin, dinciliğın, milliyetiliğın etkisi altındaki kesimler için bile çekim merkezi olabilecek bir anlayışla düşünülmelidir.”

Bunun için gerekli olan araçlar çerçevesinde birliklerin Anadolu’ya yaygınlaştırılmasından, yerel birimlerinin oluşturulmasından söz edilmişti. Fakat bunu en güçlü bir biçimde gerçekleştirebilecek olan kuşkusuz taban örgütlenmeleridir. Ve halkın en geniş kesimlerinin mücadele içindeki birliğinin sağlanacağı yerler de bu tarz örgütlenmelerdir.

Bu örgütlenmeler nasıl örgütlenmelerdir, denilecek olursa, ülkemizde verilebilecek en uygun rnek, Meclisler tarzındaki örgütlenmelerdir. Halk meclisleri, işçi meclisleri, ğrenci meclisleri gibi... Bu tip örgütlenmede, her kesimden insanlar, kendi ekonomik, siyasi, kültürel, yaşamsal sorunlarının çözümü için biraraya gelir, birlikte mücadele ederler. Bu örgütlenme geliştiği, kalıcılaştığı ölçüde, siyasi bilinçlendirmenin bir okulu olduğu kadar, halkın tüm yaşamsal sorunlarının çözüm merkezi, halkın dayanışmasının, sorunları paylaşmasının aracı haline gelirler.

Bu tür örgütlenmeler, aynı zamanda halkın söz ve karar hakkını kendi koşulları içinde kullanmasını, iradesini ortaya çıkarmasını mümkün kılarlar. Çok çeşitli kesimleri de işte bu zeminde birleştirirler.

Ne yazık ki bu tür taban örgütlenmeleri, ülkemiz solunun yabancı ve uzak durduğu örgütlenmelerdir. Solun meclisler karşısındaki tavrı da bunun bir tezahürüydü. Üstelik bu “kitleler”den çok szedilirken yapılmaktadır. Kitlelerden bu kaçış, kitle iradesinden bu korku aşıldığı ölçüde, taban örgütlenmeleri geleneği ve pratiği geliştiği ölçüde, mücadele içinde en geniş kesimlerin birliğini somutlayan bir örnek olarak solun her kesiminin birlik anlayışını da etkileyecek, değiştirecektir.

Mazlum: Birlikte mücadeleyi geliştirmenin asgari koşullarından biri de **benmerkezciliğın** terk edilmesidir. Çünkü, bu anlayış nesnel olarak birlik zeminini ortadan kaldıran veya iyice daraltan bir anlayıştır. Faşizmin halka ve sola karşı saldırılarını bütünlüğü içinde ele almaz.

Faşizmin saldırılarını kendisini hedefleyip hedeflememesine göre değerlendiren. Saldırıları “*bu silahlı mücadeleyi savunan sola yönelik*”, “*bu devlette falan siyasi hareketin delloosu*”, “*bu islamcılara karşı...*” diye ayrıştırarak, buna bağlı olarak da benmerkezci bir mücadele hattı geliştirilir. Son olarak hapishaneler katliamları ve tecrit, bunun tipik bir örneğiydi. Faşizmin bu kapsamlı saldırısını solun çeşitli kesimleri **kendi dışlarında** görebildiler.

Öte yandan benmerkezciliğın bir başka biçimi olarak “Kürt sorununu” her şeyin merkezine koyup diğerlerini yok saymak veya demokratik talepleri başa alıp bağımsızlığı yok saymak veya tersi, bütün bu ve benzeri yaklaşımlar nesnel olarak birlik zeminlerini daraltıcıdır.

Halkın sorunlarına, mücadele gündemlerine böyle bir dar görüşlülükle yaklaşılmasının sonucunda, hak ve özgürlükler sorunu, mesela sadece “**Kürtlerin hak ve özgürlükleri**” veya “**reformistlerin hak ve özgürlükleri**” veya sadece “**aydınların hak ve özgürlükleri**” şeklinde daralmaya uğrar.

Bu daraltma içinde, sol, “kendi” sorunlarını ön plana koyan bir muhalefet imajı verirken, kitlelerin sorunlarını da en geniş anlamda sahiplenememiş olmaktadır. “*Kürt sorunu başta olmak üzere*” diye ifade edilen politikaların, talep olarak “barış”ı başa koyan yaklaşımların birlik açısından solu da, halkın tüm kesimlerini de kapsayıcısı bir özelliğinin olmadığı, tam tersine baştan daraltan bir işlevi gördüğü politik olarak açıktır. Talepler ve sorunlar böyle ele alındığında, orada geniş bir cephe yaratılamayacağı, bir halk hareketi geliştirilemeyeceği açıktır. Eğer solun ve halkın tüm kesimlerini kapsayacak bir birlik hedeflenecekse, sorunlarda, taleplerde, mücadele gündemlerinde de buna denk düşecek şekilde geniş ve kapsayıcı davranmak gerektiği açıktır.

Oligarşinin solu “en tehlikeliler”den başlayarak kategorilere ayırıp ona göre saldırısını öncelikle “en tehlikeliler”e yönelttiği ve onları tecrit etmek istediği bir sır değildir. Ama bu solun diğer kesimlerinin “saldırı bize yönelik değil” diye düşünmesini haklı ve doğru göstermez. Bu, kesinlikle yanlış bir düşüncedir. Oligarşi, solun öteki kesimlerine de mutlaka saldıracaktır. Nitekim öyle olmaktadır. Sorun esas olarak bir “**sıralama ve zamanlama**” meselesidir. Solun çeşitli kesimlerinin onca tarihsel tecrübeye rağmen bunu görmemesi, sadece bir siyasi körlüktür.

Düzenin çizdiği icazet sınırlarını aşmamak için, oligarşinin saldırı ihtimali olan durumlarda saldırının hedefi olmamak için, oligarşinin şu veya bu kesimleri tecrit politikasına doğrudan veya dolaylı verilen destekler, düzenin terörizm, marjinalite, olay çıkarmak istemek gibi demagojilerini güçlendirirken, mücadeleyi ve birlikleri zayıflatır. Bu yaklaşım pekiştikçe, hak ve özgürlükler bile, oligarşinin çizdiği sınırlar içinde ele alınmaya başlanıp, mesela devrimcilerin hakları ve özgürlükleri, o “insan hakları” kavramının içinde görülmemeye başlanır. Elbette mücadelenin ve politikanın zemini bu kadar subjektifleştikçe, zemin bu kadar oligarşi tarafından belirlenir oldukça, orada haklar ve özgürlükler için birlikte mücadele zemini de ortadan kalkar. Faşizme karşı birliğin zemini ortadan kalkar.

Düzeniçi düşünmenin sonucunda, aman şu grup platformda olmasın, bunlarla meydanlarda yan yana gelmeyelim, aman şu konuyu gündemimize almayalım şeklinde ortaya çıkan tutumlar, birliğe, mücadeleye zarar vermektedir. Halk güçleri bir yanıyla da işte bu anlayışlar sonucunda bölünüp parçalanmaktadır.

Özlem: Bugün somut durum açısından gözönünde bulunduracağımız sudur; oligarşi, halka karşı en geniş anlamda birlik içindedir. Kendi aralarındaki tüm ayrılık ve çelişkilere rağmen, bunu yapabilmektedirler. Bunu yapa-

bildikleri ölçüde de halkı politik, ideolojik olarak kuşatmakta, yönlendirebilmekte daha etkilidirler. Halk güçlerinin dağınıklığı nedeniyle ise, bu oyun bozulmamaktadır. Şunda hemen herkes hemfikirdir: Oligarşinin saldırganlığında, pervasızlığında, halk güçlerinin dağınık yapısının da önemli bir rolü vardır. Bu aynı zamanda, birlik ihtiyacını güncel bir ihtiyaç haline getiren nedenlerden de biridir.

Sürecin ihtiyacı olarak, en azından ve başlangıç olarak halkın örgütlü kesimlerini faşizmin karşısında birleşik bir güç haline getirmek istiyorsak, buna uygun biçimler bulunur.

Kemal: Bugün birlik olamıyorsak, birliğin biçiminde anlayamadığımız için birlik olmuyor değiliz. Birliğin muhtevasında anlayamamak da değil biraraya gelmemizi engelleyen. Hayır, en başta birçok kesimde **“birlik yapma iradesi”** yoktur.

Oportünizm cephesinde bu “karar vermeme” halinin nedeni ağırlıklı olarak rekabetçilik ve subjektivizm iken, reformizm cephesinde ise bunun nedeni, birlik konusunda kiminle ne yapılacağı konusundaki politik yalpalamalardır.

Öyle ki Kürt milliyetçi hareketinden ÖDP’ye kadar bu çevrelerde, *“solla mı ittifak, çeşitli burjuva güçlerle mi ittifak?”* sorusu gündemdedir; bu soru esas olarak seçime endeksli düşünmenin sonucudur. Değilse, mücadelenin her alanında, her anında yanlarında bulabilecekleri elbette sadece sol güçlerdir. Ülkemizde ne “Güneydoğu’ya operasyonlar”a, ne IMF’nin ekonomik paketlerine karşı mücadelede, ne anti-emperyalist mücadelede yer alan veya alabilecek burjuva güçler yoktur.

Solu, kendi deyimleriyle **“ikincil ittifakların ikincil halkası”** olarak tanımlayan Kürt milliyetçi anlayışın yaklaşımı, aslında hemen tüm reformistleri de ifade etmektedir. Bir yandan düzen içinde bir yer edinebilmek için farklı arayışları sürdüreceksin, bir yandan da solla *“dirsek temasını”*... Reformizm esas olarak bu konumdadır. Solla bağlarını tamamen de kesmemekte, (çünkü o zaman kelimenin tam anlamıyla ortada kalmaktalar), ama gerçek anlamda bir birlik oluşturmaya da yanaşmamaktadırlar. (Reformist solun bir yandan icazetçi hesaplarıyla devrimcilerden uzak durma, ama aynı zamanda dirsek temasını da kesememe yalpalamasının en somut örneklerinden biri 1 Mayıs pratikleridir. Reformizm zaman olmuş, MGK’nın, polisin yönlendirmeleriyle devrimcileri 1 Mayıslar’dan dışlamaya yönelik politikaların doğrudan dolaylı ortağı olmuş, başka zamanlarda da devrimcilerle birlikte davranabilmiştir. İksinin sonuçları, aslında birlik ve mücadele politikasının nasıl olması gerektiğine dair de tüm sola tarihsel dersler vermektedir.)

Birlik oluşturma şeklinde bir irade ortaya konulduğunda biçime ve muhtevaya ilişkin ayrılıkları, farklılıkları aşmak; aşamıyorsak bile, asgari müşte-

rekte nerede birleŖebiliyorsak, o noktada birlik oluŖturmak mümkündür.

Katılan tüm güçlerin sorunlarını, taleplerini asgari düzeyde içeren, tüm güçlerin dinamiklerini harekete geçirebilecek, herkesin kendisini ve iradesini asgari düzeyde görebileceği yapılanmalar olmalıdır cephe türü birlikler. Ortaya bir birlik iradesi konulduğunda, bu birliklerin nasıl adlandırılacağı, nasıl kurumlaŖtırılacaėı en kolay halledilebilecek sorunlardır. Bunun için ya-sallığın ve meŖruluėun çok eŖitli biçimleri kullanılabilir; ne yazık ki sol aı-sından Ŗu gerçek henüz deėiŖmek değildir: **“Zor olan biraraya gelmenin bi-imini bulmak değil, biraraya gelmeye karar vermektir.”**

Birlik konusuna devam edeceğimiz sohbetimizin önümüzdeki haftaki b-
lmnde de dünyadan ve ülkemizden birlik konusundaki eŖitli örnekler
zerinde duracağız. Haftaya buluŖmak üzere Ŗimdilik hoŖakalın.

Konu: Birlik -3

Olumsuz Örneklerden Olumluluğu Çıkarabilmeliyiz

Sevgili okurlarımız merhaba. Mao, devrimi zafere götürececek üç temel ilke olduğunu belirtir: *"Silahlı mücadele... Devrimci bir partinin yönlendirmesi... Birleşik cephe stratejisi..."*

Mao'nun literatüründe bu üç temel ilke, "**Üç değerli varlık**", "**Üç tılsımlı silah**" olarak adlandırılır. Gerçekten bunların üçü de tarih yazan, toplumları değiştiren bir "**tılsım**" sahiptirler. Birlik de işte bu üç tılsımlı silahtan biridir. **Tüm halkı birleştirmeyi** hedeflemeyen ve bunu başaramayan bir devrim, zafere ulaşamaz. "Birleşik cephe stratejisi", her ülkede, döneme, koşullara göre farklı biçimler alabilir; fakat temelindeki mantık, temelindeki amaç değişmez.

Geçen bölümün sonunda dünyadan ve ülkemizden çeşitli birlik örnekleri üzerinde duracağımızı belirtmiştik. Bu haftaki bölümü, Türkiye solunun birlik veya daha doğru bir deyişle "**birlik olamayış**" örneklerine ayıralım. Tahmin edileceği gibi ülkemiz solunun birlik tarihindeki örneklerin çoğu "olumsuz örnekler"dir. Olumsuz örnekleri incelemek de yararlı ve gereklidir. Çünkü bunlar, solda birliğin NASIL OLMAYACAĞINI gösterir bize. Bu anlamda kuşkusuz solun birlik tarihi, tecrübeleri de her yönüyle üzerinde durulmayı gerektirir. Teorik olarak ortaya koyduğumuz bakış açısı, bunların nezdinde somutlanmaktadır. Buyur Mazlum arkadaş.

Mazlum: Ülkemiz solundaki birlikleri üç ayrı dönem içinde inceleyebiliriz. 1980 öncesi, cunta yılları ve 1980 sonlarından itibaren gelişen süreç... Bu dönemlerin herbirinde birlik sorununda farklı amaçlar, kaygılar öne çıkmış, oluşturulan birlikler de bunlara göre şekillenmiştir.

O dönemi pek geniş bilmeyen arkadaşlar, burada aktarılan örneklerde görecekler ki, aslında dönemler, koşullar farklı olsa da, solun birlik sorununa yaklaşımdaki mantığında, bu konudaki çarpıklıklarda çok da fazla bir değişiklik yoktur.

Türkiye solunun 1980 öncesinde üzerinde durulabilecek kapsamlı bir birlik örneği yoktur aslında. Devrimci mücadelenin ve halk hareketinin o za-

manki gelişkinliğine karşın, birlik anlamında böyle bir tecrübe olmamıştır. Gerçekleştirilmiş kapsamlı bir birlik olmamasına karşın, bununla tam bir **zıtlık** oluşturacak şekilde bol miktarda öneri ve çağrı vardır.

Sözünü edeceğimiz önerilerden biri TKP'nin Temmuz 1977'de gündeme getirdiği "**Ulusal Demokratik Cephe**" önerisidir. Sözü edilen öneri çerçevesinde "*görüş ayrılıklarının ikinci plana itilerek, bütün ilerici, ulusal, demokratik güçlerin biraraya gelmesi, güç ve eylem birliği yapması*" çağrısında bulunuluyordu.

TKP'nin o süreçte anti-faşist mücadelede solun birçok kesimiyle yan yana gelebilecek bir durumu yoktu (çünkü devrimciler faşistlerle dışı dışı bir çatışma yürütürken, onlar bir yandan faşistler yerine "Maocu bozkurt"larla çatışıyor, bir yandan da devrimci şiddete başvuran devrimcileri goşistlikle, maceracılıkla suçluyor, ayrı kulvarlarda dolaşıyorlardı.) Bu önerinin esas olarak iki anlamı vardı. Birincisi, solun başka bazı kesimleri gibi, TKP de "*birlikten yana*" görünerek halkın birlik talebini sömürmek istiyordu. Solu böylesine bölen, dünya çapında solun ve halkların saflaşmasına alabildiğine çarpık bir gözle bakan bir anlayışın birleştirici olması mümkün olamazdı. Zaten Ulusal Demokratik Cephe de, "*burjuva ideolojilerine, sağ, 'sol' oportünizme, likidatörlere, Maoculara, Troçkistlere, bölücü akımlara karşı amansız savaşmak*" için öneriliyordu.

Yani ÜDC de solda, halk saflarında birliği sağlamayı bir yana bırakın, solu ve halkı bölmeyi sürdürecekti.

Ama ÜDC'nin pratikteki esas anlamı, TKP'nin bu "geniş" görünümlü yaklaşımıyla CHP'yle ittifakın zeminini olgunlaştırmak istemesiydi. ÜDC dedikleri, TKP ile CHP arasında bir "Cephe" hedefinin formülasyonuuydu. Çağrıda "tüm örgüt ve güçler" denilmesinin pratikte bir anlamı yoktu.

O dönemde mesela yine Devrimci Yol'un Direniş Komiteleri'ni Direniş Cephesi adıyla bir "birlik zemini" olarak sunması vardı ki bu da esas olarak "**DY'nin benmerkezciliği**"nin ifadesi olan bir yaklaşımdı, o da birlik adına kendine tabi olacak kesimler arıyordu. Doğal olarak söz konusu komiteler, içinde DY'den başkasının olmadığı bir "birlik" olarak kaldı.

1970'lerin ikinci yarısında "İhtilalciler Cephesi", "Proleter Devrimcilerin Birliği", "Birlik Yolu" gibi çok çeşitli öneriler de vardı. Hepsi sonuçsuz kaldı. Eğer 12 Eylül öncesine dair solun neden birlik olamadığı noktasında bir muhasebe yapılacak olursa, söylenecek ilk söz; "*birliğin başkalarını kendisine tabi kılmak olmadığının görülmemesi, görülmek istenmemesidir*" diyebiliriz. İkincisi, sürece, koşullara uygun olmayan birlik modelleri önerilmesi, her önerinin güdük kalmasının bir başka nedenidir.

Kemal: O günün koşullarında bütün devrimci, demokrat, ilerici, anti-faşist siyasal grupların ortak birleşme platformu; sınırları, fonksiyonları belir-

lenmiş güç ve eylem birlikleriydi. Devrimci hareket, o süreçte güç-eylem birliğinin platform ilkelerini şöyle ortaya koymuştu:

"- *Anti-emperyalist, anti-faşist hedeflere yönelmek.*

- *Güç-eylem birliği platformu, TİKP dışındaki tüm grupları bağrında toplayacak bir esnekliğe sahip olmalıdır.*

- *Güç-eylem birliğinin sınırları, eylem biçimleri platformda tespit edilmelidir.*

- *Güç-eylem birliği, sınırları belirlenmiş, sloganları saptanmış bir platformda, kendi örgütlülüğüne de sahip olmalıdır."* (8) (Birlik Sorunu Üzerine, syf. 38)

Fakat bu anlayışta hemfikir olunamadığı için, biraz önce Mazlum'un belirttiği gibi öneriler sonuçsuz kaldı. Kayda değer bir birlik oluşturulamadı o dönemde. 12 Eylül sonrası ise, artık her şey değişecekti. Bu dönemdeki birlikleri de Özlem arkadaş anlatsın.

Özlem: 12 Eylül 1980'deki faşist cuntayla birlikte, sürecin niteliği değişti. Hemen tüm siyasi hareketler, şu veya bu ölçüde örgütsel darbeler yediler. Kitle örgütleri dağıtıldı, kapatıldı. Bu koşullarda solun ve halkın birliklere daha fazla ihtiyacı vardı. Ama bu ihtiyacı karşılayacak hiçbir gelişme yaşanmadı. Çünkü, solun çok büyük bölümü, mücadele arenasını daha cuntanın başında terk etmişti. Mücadele arenasında olmayanlar, birlik de yapamazlardı. İşte bu yüzden, halkın ve solun birliğe en çok ihtiyacının olduğu bu dönem, solda tek bir birlik tartışmasının bile olmadığı, yapılamadığı bir dönem olarak geçti tarihimize. Cuntayı izleyen 6-7 ay boyunca mücadeleyi gücüne paralel olarak üst düzeyde sürdürmeye çalışan devrimci hareketin kadroları, birlikleri zorlamak için farklı gruplardan muhatap bile bulamıyorlardı.

Fakat cuntanın üzerinden bir süre geçtikten sonra, ülke içinde hiçbir direniş gerçekleştirilmeyenler, ülke dışında kimi birlikler gündeme getirdiler. Bu birlikler hem "**ülke dışı**" idi, hem "**mücadele dışı**."

Elbette özel çeşitli dönemlerde birlikler ülke dışında da oluşturulabilirdi, ama onların da yönü yine ülkeye dönük olurdu. Cuntadan sonra yurtdışında gündeme gelen birliklerin çoğunda ise bu özellik görülmedi.

Bir kere çıkış noktası yanlıştı. Çünkü dün, -1980 öncesini kastediyorum- burnundan kıl aldırmaıyıp birlik önerilerine dönüp bakmayanlar, birlikleri önemsemeyenler, şimdi tam tersi bir noktaya savrularak, birlik meselesini en temel mesele haline getirmişlerdi.

Sol, "**12 Eylül öncesi, birlik olamadığı için yenilmişti**". Bu yaklaşım sağlıklıydı elbette; çünkü **birincisi** birliğe önem verir gözükürken, hepsi 12 Eylül öncesine dair stratejik, politik, örgütsel zaaflarının üstünü de örtmüş oluyorlardı.

İkincisi, 12 Eylül sonrasına dair de birincil görevin birlik oluşturmak olduğu düşüncesindeydiler ki, bu da eksik bir yaklaşımdı.

İşte bu eksikli yaklaşımların ilk ürünü yurtdışında oluşturulan Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi (FKBDC) oldu. **1982'de** kurulan **FKBDC** büyük iddialarla ilan edildi. Birliğin üyeleri, bugün çoğu olmayan, çoğunun adını kimsenin hatırlamadığı PKK, DY, Acil, Dev-Savaş, Sosyalist Vatan Partisi (SVP), İşçinin Sesi, TKEP, TKP-B ve Türkiye Emekçi Partisi (TEP) idi. Birliğin başını çeken **DY ve PKK** idi ve ilginç olan her ikisi de 12 Eylül öncesinde birliklerin önündeki en çok engel durumunda olan siyasi hareketlerdi.

İlan edilişi çok iddialı olan bu birlik, adındaki kavramların, “faşizme karşı direniş”i örgütlemenin gereğini yerine getiremedi. Çünkü siyasal zemini de, örgütsel zemini de çürüktü, yanlıştı. Ülke içinde direnme kararı ve kararlılığı yoktu bir kere çoğunda. Dahası, çoğunun adı var kendisi yoktu. Neticede, FKBDC tarih içinde **kendi kendine yok olan** birliklerden biri oldu. FKBDC'den geriye yüzlerce sayfa yazı, karşılığı olmayan bildiriler ve **“nasıl olmamalı”** sorusu için değerli bir tecrübe kaldı.

Yine aynı yıllarda (1984), yine yurtdışında TKP, TKEP, TİP, TSİP, TKSP, PKK tarafından **“Sol Birlik”**, adı verilen bir birlik oluşturuldu. Ama ne yurtdışında ne ülke içinde hiçbir varlığı ve pratiği olmadı bu birliğin de. 1988 sonlarında da PKK, Acilciler, DKP, TKP(B), SVP ve 16 Haziran Hareketi imzalarıyla “Devrimci Birlik” adında bir birlik kuruldu... Ve daha benzeri başka birlikler...

Adı var kendi yok çeşitli gruplar, belli bir kitleliliği temsil eden PKK, DY ve TKP'nin etrafında dönüp duruyorlardı. Devrim için birlik oluşturmaktan çok, onlar için mesele varolma kaygısıydı. Diğerleri de “anti-birlikçi” geçmişlerini unutturmak için peşpeşe bu tür birlikler kuruyorlardı. Bu kadar pragmatizmin bir araya geldiği birliklerden de dolayısıyla devrim için bir sonuç çıkmıyordu.

Kemal: Burada şunu belirtelim. 1980 sonrası birlik konusundaki en karakteristik özelliklerden biri, birlik tartışmaları ve projelerinin **“pratiğin dışında”** bir hal almasıdır. Hem cunta sonrasında örnek verdiğimiz FKBDC gibi birliklerde, hem de 1980'lerin sonunda solun büyük bölümünü çok uzun süre meşgul eden birlik tartışmalarında en karakteristik olan budur.

12 Eylül öncesi “birlik olamadığı için yenildiği” tespitini yapan sol kesimler, bu tespitin yanlışlığı bir yana, tespiti doğru kabul etsek bile, bunun mantıksal sonucu olan *“peki öyleyse neden birlik olunamadı?”* sorusunu sormaya, bunu tartışmaya cüret edemedi hiç. Hala da bunun cevabını verememiştir bu kesimler.

1980'lerin ilk yarısında esas olarak yurtdışında bu tartışmalar sürerken, elbette ülke içinde gücü oranında direnişi sürdürenler vardı. 1980'lerin ikinci yarısında bu direniş kararlılığının somut sonuçları ortaya çıkmaya başladı ve gençlikte, memur kesiminde, işçilerde mücadele yavaş yavaş yükselmeye başladı. Cuntanın yarattığı pasifikasyon adım adım kırılıp cunta sonrası

oluşan statüko aşılırken, siyasi arenada esas olarak devrimci hareketin inisiyatifi ve belirleyiciliği vardı. Diğer kesimlerin varolan güçleri ise, bu devrimci gelişmenin karşısındaydılar; gençliğin **statüleri kıran** yürüyüşlerinde, memurların sendikalaşma mücadelesinde, işçi direnişlerinde, kısacası hemen her alanda devrimcilerin karşısına **“olmaz”, “yapılamaz”, “zamanı değil”, “kitleler hazır değil”** düşünceleriyle çıkıyorlardı. Mücadele bu pasifist engellemeler aşılarak sürdürüldü.

1980'lerin sonlarında mücadele artık hemen her alanı içine alacak kapsamdaydı. Uzun direniş yıllarında ve statükoları kırmak için bedeller ödenirken ortada olmayanlar da siyasi arenada boy göstermeye başlıyordu yavaş yavaş. Her alanda çeşitli grupların varlığı, birlik sorununu da gündeme taşıyordu doğal olarak. Ama işte bu gündeme geliş de alabildiğine çarpık bir gündeme geliş olacaktı.

Mazlum: Evet, bence solda birlik konusunun gündeme gelişindeki en çarpık süreçlerden biri budur denilebilir.

Biraz önce anlatıldığı gibi mücadele geliyor, statükolar adım adım aşılyordu. Böyle bir süreçte solun yan yana gelmesi gerekli ve doğaldı ama “birlik tartışmaları” diye başlayan tartışmaların bu ihtiyaçla bir alakası yoktu. Uzatmayalım. Esas olarak mücadeleyle ilgisi olmayan geçmişin kalıntısı birçok grup, bir birlik oluşturmak üzere biraraya geldiler. O zaman bu biraraya geliş, İstanbul'da tartışmaların sürdürüldüğü yerden hareketle **“Kuruçeşme tartışmaları”** diye adlandırıldı.

Temmuz 1989'da 18 küçük-burjuva aydın “Sosyalistlere” bir çağrı yaptı. Bu çağrıyla Ağustos'ta *“Sosyalistler arası birliğin teorik ve tarihsel arka planı, imkan ve şartlarını”* tartışmak üzere toplandı. Ardından “Birlik Tartışmalarını Düzenleme Kurulu” (BTDK) adı verilen 35 kişilik bir kurul oluşturuldu.

Legalizmin başını **Devrimci Yol, KSD, TKEP, Troçkistler** çekiyorlardı. Aslında yukarıda sözünü ettiğimiz FKBDC'den Kuruçeşme'ye, oradan ÖDP'ye kadar tüm tasfiyeciler adımların içinde aynı kesimler vardır... Neyse, Kuruçeşme tartışmalarındaki **birinci garabet**; tartışma içindekilerin çoğu mücadelenin dışındaydı. Dolayısıyla mücadelenin değil, en fazla “kendi grupsal, kişisel ihtiyaçları” gündemde olacaktı.

İkinci garabet ise, kendi örgütüne güvenmeyen veya örgütü zaten bir biçimde lağvetmiş, Leninist örgüt anlayışından da uzaklaşmış kesimlerin Kuruçeşme'de **örgütsüzleri, bireyleri** keşfetmiş olmasıydı. Gerçekten de 12 Eylül'ün sonuçlarından biri olarak ortada dolaşan çok geniş bir örgütsüz kesim vardı. Bir çok kesim de bunları kafalama hayali kuruyor, "birlik projeleri"nde bunlara özel yer veriliyordu. Bu kesimleri örgütlemeye çalışmak gerekirdi elbette ama, esas olarak 12 Eylül'ün yığınlarından oluşan böyle bir kesimi temel olarak oluşturulacak hiçbir örgütlenmenin, birliğin mücadelenin ihtiyaç-

larına cevap vermeyeceği de baştan belliydi. Kuruçeşme'dekilerin çoğu **örgütsüzleri örgütlemiyor, kendileri onlara ayak uyduruyorlardı.**

Tartışmada yer alan örgüt ve "birey"ler, iddialarına göre, devrimci, sosyalist, komünisttiler. Keza hemen hepsi, yakın bir geçmişte halk savaşını, ayaklanmayı, iktidarın zor yoluyla alınmasını savunan anlayışlara sahiptiler, fakat Kuruçeşme'de sadece bir tartışma vardı: **Yasallaşma.** Hepsi nasıl legal platforma çıkılacağı hesabı ve kaygısındaydılar. Ülkemiz solunda **yasalılık,** Kuruçeşme'de pekiştirilmiş ve kutsanmıştır dersek, yanlış olmaz.

Yurtdışındaki ayakları havada birliklerde, iktidarlar devralınıyor, demokratik devrimin programları açıklanıyordu. Kuruçeşme'de ise, silahlı mücadeleden, iktidardan söz bile edilmiyordu. İki farklı uç veya soldaki çarpıklığın bir başka tezahürü.

Özlem: 7 ay süren bu tartışmalara ilişkin devrimci hareketin o dönem yayınlanan ve muhteva olarak son derece tarihsel bir açıklamasından da burada kısaca sözetmeden geçmeyelim.

Devrimci hareket, Kuruçeşme'de somutlanan ama farklı biçimlerde de tekrarlanan bu tür birlik girişimi ve çağrılarına karşı 1992 Temmuz'unda **"Sahte Birlik Çağrılarını Değil, Mücadeleyi Yükseltelim"** başlıklı bir açıklama yaptı. Açıklamada şunlar vurgulanıyordu:

"Bugün Türkiye devrimci-yurtsever hareketini esas olarak üç gruba ayırabiliriz:

1- ... doğru veya yanlış düzene karşı ileri veya geri boyutlarda mücadele edenler.

2- Bir türlü kendi düşüncelerini hayata uygulamayan ama yok da olmayan, sürekli bir çevreyi etrafında bulunduran klasik çalışma tarzını aşamayanlar.

3- ... bir dergi çıkarma dışında hemen hemen hiçbir şey yapmayan, sağa sola akıl veren, eleştiren, ahkam kesenler...

*Bugün Türkiye'de **birinciler olmadan** diğerlerinin yaşama şansı yoktur. Mücadele, doğru temelde birlikler ve devrim, **birincilerin zemininde** gelişecektir... Birlik bu zeminde ele alınmak zorundadır."*

Mazlum: Evet, sanırım bu son paragrafta söylenenler o gün için olduğu kadar bugün için de geçerli olsa gerek. O gün Kuruçeşme'den bir su akmadı. O günden bu yana da aynı anlayışın birlik konusunda başarabildiği hiçbir şey olmamıştır.

Kemal: Bu yıllar içinde solda birçok birlik önerisi gündeme geldi, birçok birlik kuruldu. Hepsini saymak, hem bu çalışmanın kapsamını aşar, hem de

gerek yok. Birlik anlayışındaki şekillenmeleri görmek açısından gerektiği kadarıyla bazılarını hatırlatalım.

1993'te PKK, TKEP, MLSPB, TKP-Kıvılcım, TKP/ML Hareketi, TDP ve Devrimci Partizan örgütleri arasında Devrimci Demokratik Güç Birliği adı verilen bir birlik kuruldu. Bu birlik, esas olarak PKK'nın 1992'de ilan ettiği "tek taraflı ateşkes" politikaları paralelinde bir oluşum olarak süreç içinde bir iz bırakmadan kayboldu.

4 Haziran 1998'de yapılan bir açıklamayla "**Devrimci Birleşik Güçler**" adı verilen bir birliğin Kuruluş Bildirgesi açıklandı. Bildirinin altında "PKK, TKP(ML), TKP/ML, MLKP, TDP, DHP, Darbeciler, TKP (Kıvılcım)..." imzaları vardı. Bunun üzerinde kısaca duralım ama.

Solu, devrimcileri birleştirme iddiasındaki bu birlikte devrimci hareket yoktu ve devrimci harekete yapılmış bir çağrı da yoktu. Darbeciliği meşrulaştıran bu birlik, Türkiye solunun birlik tarihinin en kirli, en utanç verici sayfasını oluşturmaktadır diyebiliriz. Böyle diyebiliriz, çünkü bu birliğin somut bir programının, pratiğin içinde bir karşılığının olmamasının ötesinde, birliğin siyasi ahlak açısından da bir temeli yoktu. Tamamen subjektif ihtiyaçlar ve subjektif hesaplarla oluşturulmuştu birlik. Kürt milliyetçi hareketin hesaplarına tabi olmuştu diğer gruplar da. Darbecilerin tabutunu omuzlamışlardı bu hesaplarla. Daha fazla üzerinde durmayacağım, ama şu kadarını ekleyelim; yıllardır muhasebesi yapılmamış, hesabı verilmemiş birliklerden biridir bu da. O zaman Kurtuluş'ta şöyle yazılmıştı: *"Bu birlik, Türkiye devrimini geliştirmemez ama, bu tabutu taşıyanları yorar. İlkelerin, siyasi ahlakın dejenerasyonunu hızlandırır."*

Özlem: Ben devam edeyim. 90'lı ve 2000'li yıllardaki birliklerin bir kısmını kategorik olarak "**Seçimlik Birlikler**" diye adlandırılabilir. Bu süreç 1990'daki seçimlerle başladı bir anlamda. 1 Kasım 1992'de devam etti bu eğilim. '**Devrimci Seçim Bloku**' kuruldu. Esas olarak bu blok seçimlere katılma hakkı bulunan HEP çatısı altında seçime girecekti. Sonraki yıllarda katılımcılar yer yer değişse de, hemen hemen aynı model yürürlükte oldu. "**Emek Barış Özgürlük Bloku**", "**Demokrasi ve Barış Bloku**" gibi adlar verilen birlikler oluşturuldu. Bunlar "seçimlik" birliklerdi. Bizim bu nitelendirmemize bu blokların bazı üyeleri karşı çıksalar da, pratikte görülen bu oldu.

Reformizm, seçim süreçlerinde yüzünü daha çok sosyal demokratlara dönerken veya legal partiler esas olarak birbirleriyle ittifak dışında solun diğer kesimlerini yok sayarken, seçim gündemi geçince yine devrimci, sol güçlerle çeşitli zeminlerde biraraya gelirler. Bu mevcut politikalarındaki tutarsızlığın, istikrarsızlığın da bir yansımasıdır.

Mazlum: Son derece basit, açık, yalın zeminlerde birleşilebilir. Bugünkü ihtiyaç da budur bir bakıma. Oligarşinin solu etkisizleştirmeye yönelik po-

litikaları karşısında ortak politikalar geliştirmek, yoksulluğa itilen halkı örgütlemek ve mücadelesini büyütmek asgari zemindir. Bu zeminde halkı yoksullaştıran ekonomik programların ve halkı sindirmeyi amaçlayan faşist terörün karşısına “halk alternatifini” çıkartmak için işe örgütlü güçlerin birliğinden başlamak, aklın ve sınıflar mücadelesinin gereğidir.

Mesela, gerek 90’lı yıllarda gerekse de bugün, **çok şaşaalı, çok iddialı** birlikler geride hiçbir iz bırakmadan kaybolurken, bu anlamda iş yapan, mücadeleyi geliştiren daha mütevazı birlikler de oldu solda.

1992’de kurulan **“Baskı ve Katliamlara Karşı Birlik”**, 1994’te, 5 Nisan ekonomik paketine karşı mücadele çerçevesinde “Sömürü ve Zulme Karşı Güç Birliği”, 1 Mayıs 96’ya yönelik devrimcilerin birliği, tutsak ailelerini biraraya getiren DETUTAP, devrimci tutsakların ülke çapında merkeziliğini sağlayan **Cezaevleri Merkezi Koordinasyonu**, 96 Ölüm Orucu’nda hapishanelerde sağlanan birlik, 2000’lerdeki **Irak’ta Savaşa (İşgale) Hayır Koordinasyonu**, Devrimci 1 Mayıs Platformu, bunların ilk akla gelen örneklerindedir. Kuşkusuz bunlar eksik, yetersizdir ama belli bir işlev de görmüşlerdir. Çünkü bunlarda devrimcilerin mütevazı ve fedakar emekleri, birlik konusundaki samimiyetleri vardı.

ÖDP ve benzeri reformist çevreler tarafından zaman zaman gündeme getirilen "Gökkuşuğu Projesi", "Zeytin Dalı" gibi birlik önerileri de fikir cimnasitiği olmanın ötesine geçememiştir. Çünkü bunların hemen tamamı zaten taklitçidir. İkincisi, solun ve halkın ihtiyaçlarına değil, en fazla yasalıcı, parlamenterist çevrelerin ihtiyaçlarına cevap vermektedir.

Bu süreçte birlik adına başka zaafarla da uğraşıldı elbette. Hala da uğraşılıyor. Birliklere, *“biz şunlarla birlikte oluruz, bunlarla olmayız”* diye oligarşinin tecrit politikasına paralel sınırlar çekildi mesela. Kimileri, birlik sorununu sadece legal parti çevreleri ve onların yönetimindeki demokratik kurumlarla sınırladı. Bir başka yan ise, KESK, DİSK, TMMOB, TTB’den oluşan kurumların, kendilerini hemen tüm sola birliklerin “merkezi” olarak dayatmasıydı... Birlikleri böylece imkansızlaştırıyor, zorlaştırıyorlardı. Ama yine de en *“birlikçi”* onlardı.

Bu noktada Engels’ten biraz uzun bir alıntı aktarmak istiyorum. Alıntıyı aktarma nedenim de şu; solda birlik istismarcılığı yaygın ve eski bir hastalıktır. Diyelim bir grup, birliği o dönemde savunmamaktadır, ama bunu söyleyemez, illa ki birlik yanlısı görünmek ister. Bu da solda birlik yanlısı görünme konusunda adeta bir rekabete ve yarışa yol açmıştır ki, birlik konusundaki samimiyetsizliği de beraberinde getirmiştir. Evet böylesi durumlar için şöyle diyor Engels:

'Birlik' çığıllıkları insanı yanıltmamalı. Bu sözcüğü dillerinden düşürmeyenler (...) çoğu kez ayrılık tohumlarını en çok ekenlerdir. Bu birlik fanatikleri ya her şeyi belirsiz bir bulamaç haline getirmeye çalışan kaz kafalılardır

-ki bunun gerçekleşmesine bir kez izin verildi mi ayrılıkları çok daha katı zıtlıklar halinde tekrar ortaya atarlar, çünkü o zaman hepsi aynı kefeye gireceklerdir- (...) ya da bunlar bilmeden ya da bilerek hareketi çarpıtmak isteyenlerdir. İşte bundan ötürü en büyük sekterler ve en büyük kavgacılar ve sahtekarlar, belirli alanlarda, birlik için en fazla bağıırıp ağıranlardır. Yaşamımız boyunca kimse bize birlik ığırtkanları kadar yük olmamış ve oyun oynamamıştır.' (F. Engels, Seçme Eserler, Cilt-II, syf. 515)

Kemal: Kısa bir toparlama yaparsam; farklı ulus ve milliyetleri, farklı sınıf ve katmanları, farklı inançlara sahip kesimleri, farklı yaş kuşaklarını, kadın ve erkekleri, mücadelenin tüm biçimlerini, halkın içinden olmayan ama halkı savunan kesimleri ve devrimde çıkarı olan tüm kesimleri birleştirmek, birlik sorununun muhtevasını oluşturur. Böyle bir birlik anlayışının ise hedefinde **iktidar** olgusu vardır.

Her birliğin güncel anlamdaki işlevi dolayısıyla bileşimi elbette farklı olacaktır fakat, Marksist-Leninistler, oluşturulan her türlü birlikte, bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesini, yani devrimi geliştirme perspektifiyle hareket ederler doğ olarak.

İktidar perspektifi ve iddiası gerilediği ölçüde, bunun yerine **"küçük olsun, benim olsun"** anlayışı geçer. Bu anlayış hakim olduğunda ise, tüm devrimci, ilerici, demokrat, anti-faşist, vatansever güçleri, bağımsızlık ve demokrasi için birleştirmek politikası yerine, sekterlik, dar görüşlülük, benmerkezcilik öne çıkar.

Türkiye solu, SBKP'nin pragmatizmi, AEP'in sekterizmi, KP'nin benmerkezciliği, sosyalist sistemin yıkılışından doğ inançsızlık, legalizmle birlikte yerleşen icazetçilik, kültürel dejenerasyonla birlikte ilkelerin yerini ıkarıcılığın ve bencilliğin alması, bütün bunlar, birlik meselesine bakıştaki çarpıklıkların tarihsel ve güncel kaynaklarını oluşturuyor.

Bu zaafardan arınmayan, bunları sürdüren bir birlik anlayışı, halkın birliğini ve dolayısıyla mücadeleyi büyütmez. Birlik ve ittifaklara, dostluklara, devrimi geliştirip geliştirmeyeceği, mücadeleyi büyütüp büyütmeyeceği ölçüsüyle değil, "kendisine tabi olup olmayacağı", kendi işine yarayıp yaramayacağı ölçüleriyle bakılır. Bu durumda devrimin genel çıkarları gibi kavramlar, modası geçmiş ilan edilir ve pragmatizm geçer akçe haline gelir.

Birlikler ancak bunlar aşılabilirdiği ölçüde mücadelenin ihtiyaçlarına cevap veren, devrimin önünü açan bir hala dönüşebilirler diyerek noktayı koyuyorum. Haftaya, dünya devrim mücadelelerinden çeşitli birlik örnekleriyle komuza devam edeceğiz. Şimdilik hoşçakalın.

Konu: Birlik -4

Doğru ittifaklar devrimi yakınlaştırır; bölünmüşlük, uzaklaştırır

Susmayan, susturulamayan ve her biri gerçeği halka taşıyan birer Ferhat olan sevgili Yürüyüş okurlarına merhaba. Birlik konusundaki sohbetimizin bu sonuncu bölümünde, geçen hafta da belirttiğimiz gibi birlik ve cephelere ilişkin dünyadaki çeşitli örnekleri ele alacağız.

Elbette bu örneklerin her birini tek bir sohbet içinde ayrıntılandırma imkânımız olmayacak, çünkü esasında her biri bir sohbet konusudur bunların. Çin'den Nikaragua'ya, Sovyetler'den Filistin'e, Bulgaristan'a kadar her birinde son derece öğretici süreçler yaşanmış, devrimin mirasına eklenmesi gereken örnekler yaratılmıştır. Biz bunlardan birkaçını ele almakla yetineceğiz.

Sömürücülere, baskıcı iktidarlara karşı mücadele eden güçler, tarihin hemen her döneminde çeşitli biçimlerde ittifak yapma ihtiyacı duymuş, bu doğrultuda çeşitli birlikler gündeme gelmiştir. Fakat bugünkü muhtevasıyla, Cephe, dünya devrimci hareketinin gündemine esas olarak 1920'li yıllarda girdi. Bu giriş esas olarak, Sovyet devrimiyle birlikte devrimci hareketin **iktidar hedef ve perspektifinin** güçlenmesinin sonucuydu. Bu dönemde sosyalist ve komünist partilerde, cepheler oluşturmak gerektiğine dair düşünceler oluşurken, cephe düşüncesinin geniş anlamda uygulama alanı bulması, 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı döneminde gerçekleşti.

Birçok ülkede iktidara gelen veya gelmekte olan faşist hareketlere karşı, **tüm anti-faşist** kesimleri birleştirme düşüncesi, hayatın dayattığı bir görev olarak gündeme geldi. Ardından faşist işgallere karşı, İspanya'dan Bulgaristan'a, Fransa'dan, İtalya'ya kadar hemen her ülkede Cepheler, halkın mücadelesini yürütmenin temel araçlarından biri oldu. Bunların bazıları **Anti-Faşist Cephe**, bazıları **Halk Cephesi**, veya **Faşizme Karşı Birleşik Cephe**, **Anti-Emperyalist Birleşik Cephe** gibi adlar aldılar. Bu isim farklılıkları, onların oluşumu, bileşimi veya hedefindeki bazı farklılıklara denk düşüyordu. Şimdi bu örneklerden biriyle, Bulgaristan örneğiyle devam edelim. Özlem anlatacak bi-

ze Bulgaristan'ı.

Özlem: Bulgaristan örneği öylesine seçtiğimiz bir örnek değil. O dönem **Cephe** düşüncesinin geliştirilmesinde ve pratik örneklerinin yaratılmasında Bulgar devrimci önder **Dimitrov'un** önemli bir yeri vardır. Dimitrov önderliğinde şekillenen Bulgaristan'daki Cephe örgütlenmeleri, birlik düşüncesinin teorisi ve pratiği açısından önemlidir.

1923'te Bulgaristan'da işbaşındaki Çiftçi Birliği hükümeti askeri-faşist bir darbe ile devrildi. Aynı yıl Komünist Parti, **Birleşik Cephe** fikrini açıkladı. Yani, görüldüğü gibi 1920'lere uzanan bir düşünce bu. Komünist Parti, **Birleşik Emek Cephesi** için emekçi halkın partileri olarak nitelediği **Çiftçi Birliği, Sosyal Demokrat Parti ve Radikal Parti** başta olmak üzere çeşitli dernek, kuruluş ve hatta tek tek kişilere çağrı yaptı.

Çağrı yapılanların amaçları, taktikleri, politikaları, birçok açıdan birbirinden farklıydı. Ancak Dimitrov *"bu ayrılıkların birliğin önünde engel olmadığını, ayrılıkların ortak mücadeleyi engellediği noktada faşizmin işine yarayacağını"* belirtiyordu. Birleşik Cephe, **emekçi halk ile burjuvazinin çıkarlarının zıtlığı temelinde** oluşturulacaktı.

Birleşik Emek Cephesi'yle "arada" duran çeşitli güçler de mevcut iktidardan koparılmış olacaktı; ki bu, çekim merkezi olabilen hemen tüm birlik ve cephelerin üstlendiği bir misyondur.

Bu çabalar sonucunda ilk olarak Komünist Parti ve Çiftçi Birliği arasında bir **Birleşik Cephe** kuruldu. Birleşik Cephe öncülüğünde Eylül 1923'te **işçi-köylü hükümetinin** kurulmasını hedefleyen bir ayaklanma gerçekleştirildi. Ayaklanma bastırıldı.

1935'de bu kez, Komünist Partinin legal alandaki partisi olan İşçi Partisi, ulus çapında bir **Anti-faşist Cephe** kurulması için Sosyal Demokrat Parti'ye, Çiftçi Birliği'ne, Zanaatçılar Birliği'ne, işçi sendikalarına, kooperatiflere, **faşizme karşı savaşmaktan yana tüm kişi ve örgütlere** çağrıda bulundu.

Dimitrov aynı süreçte Komünist Enternasyonal'in 7. Kongresi'nde anti-faşist mücadele üzerine sunduğu raporda da, geniş anti-faşist cepheler kurulması gerektiğini savunuyordu. Oluşturulacak bu cephelerin kuracakları hükümetler *"bazı ülkelerde proletarya devrimine ve sosyalizme doğru geçişin en önemli biçimlerinden birisi olabilecekti."*

Dimitrov Cephe'nin kalıplara hapsedilmesine de karşıydı; *"Birleşik Cephe'nin gerçekleşmesinin değişik ülkelerde değişik biçimler göstereceğini söylemeye gerek yok, bu da, işçi örgütlerinin koşul ve karakterlerine, politik düzeylerine, belli bir ülkedeki durum, uluslararası işçi hareketindeki ilerlemelerin durumuna vb. bağlıdır."* (Faşizm ve Savaş Üzerine, Dimitrov, syf. 35)

Cephe'nin yalnızca partilerin üst kademesinde örgütlenmesini de yeterli

bulmaz Dimitrov. Cephe örgütlenmesi **tabana yayılan bir örgütlenme** olmalıdır: *"Birleşik Cephe, parti dışı sınıf örgütlerinin -fabrikalarda, işsizler arasında, işçi sınıfı bölgelerinde, küçük kasabaların halkı arasında ve köylerde kurulması için çaba göstermelidir. Ancak böyle organlar, örgütlenmemiş geniş emekçi yığınlarını Birleşik Cephe içine alabilir..."* (Agk, syf. 36-37)

Bulgaristan Komünist Partisi'nin yoğun ısrar ve çabalarıyla, 1936 yılı sonlarında **Halk Cephesi** örgütleri kurulmaya başladı. Seçimler dahil geniş bir çalışma gerçekleştiren Halk Cephesi'nde, **İşçi Partisi**, Sosyal Demokrat Parti, **Çiftçi Birliği'nin sağ ve sol kanatları**, Radikal Parti, **Demokrat Parti** ve bunların yanısıra, **aydınlar**, Makedonya, Trakya, Dobruca mülteci örgütleri, **askeri birliklerdeki cumhuriyetçiler** de yer alıyordu.

Halk Cephesi bu yıllarda mücadeleyi yönlendiren yegane örgüt oldu. 1941'de Balkanlar'ın ve Bulgaristan'ın Naziler tarafından işgali üzerine bu kez Nazi işgaline karşı olan tüm kesimleri birleştirmek üzere **Vatan Cephesi'nin** oluşturulması gündeme geldi. 1942 Temmuz'unda oluşturulan Vatan Cephesi'nin ana gövdesini **işçi ve köylüler** oluştururken, **zanaatkarlar, aydınlar ve öteki demokratik unsurlar** da yer aldılar. Cephede örgütlü güçler olarak **Bulgar Komünist Partisi, Bulgar Çiftçi Birliği, Zvano siyasi çevresi, Bulgar Sosyal Demokrat temsilcileri** ve partisiz çeşitli çevreler vardı. Vatan Cephesi'nin kurulmasında da Komünist Parti'nin öncülüğü belirleyiciydi.

Bulgar halkının faşizme karşı zorlu mücadelesi 9 Eylül 1944'de Vatan Cephesi tarafından gerçekleştirilen silahlı halk ayaklanmasıyla zafere ulaştı. Zaferi takiben **Vatan Cephesi iktidarı** kuruldu. Bu iktidar da, Dimitrov'un dediği gibi *"Proletarya devriminin, sosyalizme geçişin en önemli biçim"lerinden biri* olarak Halk Demokrasisi'ne ve sosyalizme yöneldi.

Kemal: Bakın, arkadaşımızın kısaca özetlediği süreçte, sırasıyla Birleşik Cephe, Anti-faşist cephe, Halk cephesi ve nihayet Vatan Cephesi kuruluyor. Dördünün de bileşimleri, hedefleri farklı ve ancak, dördü de kuruldukları dönemde, mücadelenin temel gücü durumuna geliyorlar. Birlik politikasındaki başarı bu olsa gerek...

Mazlum: Yine Bulgaristan gibi bir zenginlik gösteren **Nikaragua** örneğiyle devam edelim.

Nikaragua, 1909'da, 1921'de, 1926'da ABD tarafından işgal edilen bir ülkedir. 1927'den itibaren ABD egemenliğine karşı **Sandino** önderliğinde bir direniş gerçekleştirildi. Sandino önderliğindeki bu hareket, özellikle, maden **işçilerini**, plantasyonlarda ve orman tesislerinde çalıştırılan **topraksız köylüleri**, işinden atılan **işçileri** birleştirmişti. Hem işçileri, hem köylülerin ihtiyaçlarına cevap veren kooperatifler örgütlemişti Sandino ve onu güçlü yapan olguların en önemlilerinden biri **işçi ve köylüleri birleştirmiş** olmasıydı. Bildiğiniz gibi Sandino katledildi, hareket geriletildi. Ama mücadele bitmedi.

1950'lerin ortalarında ülkenin çeşitli bölgelerinde Somoza iktidarına karşı savaşılan silahlı gruplar oluştu tekrar. Somoza'ya karşı mücadele eden **19 silahlı hareket** vardı. Aynı ayrı güçsüzdüler. Diktatörlüğe karşı savaşmakta ve demokratik bir iktidar hedefinde hemfikir olan bu grupların büyük çoğunluğunun birleşmesiyle **Sandinist Ulusal Kurtuluş Cephesi** yani kısa adıyla **FSLN** doğdu.

FSLN'nin kuruluş amacı, **Somoza'yı kovmaktı**. FSLN Programında şöyle deniyordu:

“FSLN, stratejik hedefi diktatörlüğün askeri ve bürokratik aygıtını parçalayarak siyasal iktidarı ele geçirmek ve işçi köylü ittifakına ve ülkedeki tüm yurtsever, anti-emperyalist, anti-oligarşik güçlerin birliğine dayanan devrimci bir hükümet kurmak olan askeri siyasal bir örgüttür.”

Bu kısa ve açık hedef hepsini birleştirmişti. FSLN önce 1963'de ilk gerilla gruplarını oluşturarak eylemlere başladı. Keza öğrenci gençlik içerisinde **Devrimci Öğrenci Cephesi**'ni, şehirlerde **Halk Şehir Komiteleri**'ni oluşturdu. Bunlar da cephesel örgütlenmelerdi.

1975'de gerilla mücadelesi nedeniyle sıkıyönetim ilan edildi. Bu dönemde FSLN içinde **“Ya dağlar ya kentler”** şeklinde bir iç tartışma ve bunun sonucunda iki eğilim ortaya çıktı: Biri uzun süreli halk savaşı stratejisi, diğeri de **Proleterios** denilen işçici-kentçi eğilim.

İkinci eğilim FSLN içinden ihraç edildi. Ayrı bir örgüt olarak fakat yine FSLN adı altında mücadeleyi sürdürdü. Bir süre sonra da **3. Yol** (Tercaristas) adında yeni bir eğilim daha çıktı. **Üçüncü Yolcular** da hemen ayaklanma olabileceği düşüncesindeydiler.

1970'lerin ikinci yarısında iktidarın siyasi krizi artarken mücadele de gelişti. Bu dönemde ülkede çok çeşitli birlikler, partiler ve ittifaklar oluştu. Bunlardan biri Geniş Muhalefet Cephesi (FAO) idi. 1978'de kurulan FAO'da onikiler adı verilen aydınlar, Nikaragua Demokratik Partisi, Demokratik Kurtuluş Birliği (UDEL), İşçi Konfederasyonları, geleneksel muhalefet partilerinin hemen hepsi, Sosyalist Parti'nin küçük bir grubu yer almaktaydı.

FAO, Somoza'nın iktidardan çekilmesini istiyordu. Ancak **FSLN'siz çözüm** politikaları nedeniyle bir süre sonra pekçok kesim FAO'dan ayrıldı.

Ayrılanların gittiği yer MPU idi. Birleşik Halk Hareketi (MPU) (Halk Bloku), FSLN'nin önderliğinde **22 halk örgütünün** biraraya gelmesiyle oluştu. Blok'ta **FSLN'nin üç eğilimi, Bağımsız Liberal Parti, Sosyalist Parti'nin bir kesimi, diğer sol partiler, sendikalar, meslek örgütleri, kadın ve öğrenci örgütleri** yer aldılar.

Halk Bloku'na Bağımsız Liberal Parti, Sosyal Hristiyan Partisi gibi küçük burjuva nitelikli partilerin katılımıyla da **Ulusal Yurtsever Cephe** (FPN) oluşturuldu.

Ulusal Yurtsever Cephe, FSLN'nin ideolojik-politik, pratik önderliğinde oluşturulmuş en geniş birlikti. Ve işte bu geniş birlik temelinde dağlarda ve şehirlerdeki mücadelenin son darbesiyle 17 Temmuz 1979'da diktatör Anas-tasio Somoza ülkeden kaçtı. Devrimin zaferiyle birlikte, iktidarı da **Yurtsever Cephe**'yi oluşturan güçler devraldı.

Kemal: Bu örnekte de **halka halka genişleyen bir ittifaklar zincirini** gö-rüyoruz. **Önce**, ihtilalci grupları biraraya getiren FSLN, **sonra** daha geniş bir birlik olarak Halk Bloku, **sonra** daha da geniş kesimleri kapsayan **Ulusal Yurtsever Cephe...** Dar anlamda solun birliğini sağlayan biçimler olduğu gi-bi, diktatörlükle çelişkileri olan farklı kesimleri de kapsayan birlikler de mev-cut. Sohbetimizin önceki bölümlerinde tartıştığımız örgütlerin birliği mi, hal-kın birliği mi sorusuna cevap oluşturan tarzda hem örgütler arasındaki bir-likler, hem çeşitli taban örgütlülükleri arasındaki birlikler görülmektedir. Bu anlamda Nikaragua birçok açıdan zengin örnekleri barındırıyor.

Mazlum: Ben burada şunu da ekleyeyim; Nikaragua örneği zengin ol-duğu kadar, olumluluğu ve olumsuzluğu da birlikte içerir. Şöyle ki; başta FSLN olmak üzere Nikaragua'daki cephesel örgütlenmelerin en temel zayıf-lığı, bu sürece önderlik edecek devrimci bir parti önderliğinin olmayışıdır. FSLN, bir anlamda "**partisiz cephe**" örneğidir. Ve bu da bir cephe için ciddi bir zayıflıktır. Bu zayıflık, sosyalizme geçişi sağlayacak devrimci önderlik zaafı doğurmuş, bir süre sonra da devrimle ele geçirilen iktidar seçim yarışı içinde yeniden burjuvaziye teslim edilecektir.

Kemal: Evet, bu da dikkate alınması gereken bir yan. Mozambik örne-ğiyle devam edelim.

Özlem: Bu örnek de benim hazırladıklarımın. Mozambik, 1880'lerden itibaren Portekiz'in sömürgesi olan bir ülkedir. 1940'lara doğru tüm etnik gruplar, çeşitli sosyal kesimler, sınıf ve katmanlar işgale karşı direniş için kendi örgütlerini yaratmaya başladılar. 1947'de işçiler, 1949'da öğrenciler örgütlülükleri ve eylemleriyle siyasi sahneye çıktılar. Neticede birçok örgüt kurulmuştu ama merkezi, birleşik bir direniş yoktu. Birlik zorunluluktur.

Önce üç örgüt birleşme kararı aldılar. Üç örgüt; Mozambik Demokratik Ulusal Birliği, Mozambik Afrikası Ulusal Birliği ve Mozambik Afrikası Ulusal Bağımsızlığı, 1963' de **Mozambik Kurtuluş Cephesi**'ni (**FRELİMO**) kurdular.

FRELİMO, ilk yıllarda gevşek bir birlikti. İç sorunlar çoktu. Cephe içinde yer alanların birleştiği tek nokta "*Mozambik'in Portekiz sömürgesi olmaktan kurtarılarak bağımsızlığını kazanması*" idi.

Bağımsızlıktan sonra Mozambik'te nasıl bir toplumsal düzen kurulacağı konusunda hakim bir görüş yoktu. Daha çok zorunluluğun dayattığı kaba bir

birlik olarak Şekillenmişti. Ama yine de FRELİMO'nun kuruluşu, m¼cadele- nin seyrini değiştirdi. FRELİMO önderliğinde 1964'te silahlı m¼cadele başla- tıldı. Cephe, ¼lkede yaygınlaŐmaya başladı. 1964'te 250 militanıyla silahlı savaşı başlatan FRELİMO, 1967'de 8 bin kişilik bir ordu d¼zeyine ulaştı.

1968-69'da FRELİMO içinde ayrılıklar ıktı. Sistemi deĐiŐtirmeyi redde- den burjuva sağ kanat tasfiye edildi. Devrimci kanadın örg¼te hakim olma- sı karşısında bu kez uzlaŐmacılar ve kabile Şefleri FRELİMO'dan ayrıldılar. Ama bu gelişme bağımsızlık hareketini zayıflatmadı, tersi oldu. Dini farklılıklar, kabile yapısı ve diğer ekonomik, siyasi farklılıklar halkı çok derin bir bi- çimde b¼lm¼Ő olmasına karşın, FRELİMO, halkı ulusal kurtuluş hedefi etra- fında ve silahlı savaş çizgisinde birleştirmeyi başardı. Mozambik'e 1975'de ulusal kurtuluşu getiren de Cephe'nin bu başarısı oldu. Bir Cephe olarak yo- la çıkan FRELİMO, 1977'deki kongresinde Marksizm-Leninizm'i kabul ede- rek işçi-köyl¼ partisine d¼nüŐtü.

Devrimci bir partinin önderliğinden yoksun oluŐu bu cephenin de zaafıy- dı. Bu, zaman zaman savrulmalara neden oldu. Fakat aynı zamanda Cephe bir **ideolojik kavga alanıydı**. İktidar hedefini netleştirdiği noktadan itibaren, halkı birleştirmede ve savaŐtırmada gösterdiği başarı FRELİMO'nun olumlu yanıdır. FRELİMO'nun önderlerinden Mondlane Şöyle diyordu: "*İlk görev, ey- lemin ve halkın içinde birliği sağlamaktır.*"

Kemal: Halkı birleŐtirmekle, iŐgalcileri kovmak, faşist iktidarları yık- mak, birbirine doğrudan bağlı. Başta dediğimiz gibi, aslında ¼zerinde duru- lacak birçok örnek var ama bazılarını sadece değinerek geçmek durumun- dayız. Arnavutluk'ta faşist işgale karşı 1942'de kom¼nistlerin önderliğinde kurulan **Milli Kurtuluş Konseyleri** ve ardından kurulan **Milli Kurtuluş Cephe- si** de değinilmesi gerekenlerden biri. Milli Kurtuluş Cephesi, "**Sınıf, siyasi inanç, din ya da b¼lge farkı g¼zetmeksizin b¼t¼n Arnavutları**" içinde topla- mayı hedefliyordu.

Arnavutluk'ta özellikle Troçkistlerin arpık g¼r¼Őleri, taktikleri nedeniyle solun kitleden uzaklaştığı, b¼l¼nd¼Đ¼, çeşitli halk g¼lerinin birliğinin sağla- namadığı s¼re, Arnavutluk devrimcilerinin en etkisiz olduğu s¼retir. Ne za- man ki birlikler sağlanmış, ne zaman ki halk g¼lerinin birliği için Konseyler, Cepheler örg¼tlenmiŐ, Arnavutluk devriminin yolu da o zaman aılmıŐtır.

Bu doğrudan bağlantı, **Filistin** örneğinde de çok açıktır. Filistin Kurtuluş Örg¼tü, Yurtsever Birleşik Önderlik gibi ortak örg¼tlenmelere sahip olan Fi- listin m¼cadelesi, bu birlikler pekiştiği ölç¼de g¼lenmiŐ, tersi durumda za- yıflamıŐtır.

Birlik, cephe, ittifak meselesinde en önemli noktalardan biri ideolojik g¼- vendir. Çin örneği bu açıdan özellikle önemlidir.

Mazlum: Çin'i de ben anlatayım. **Çin**, uzun süreli halk savaşının ilk uygulandığı ülkedir. Ve bu anlamda Cephe örgütlenmeleriyle halk savaşı arasındaki bağ, ilk olarak burada somutlaşmış, sınamadan geçmiştir. Çin devrimi onyıllarca gerilla savaşı temelinde gelişti; dolayısıyla birlikler de savaşın içindeki birlikler oldu.

Devrimin Japon açık işgaline karşı mücadele biçiminde geliştiği dönem boyunca, oluşturulan Cephe **Ulusal Cephe** karakterinde olmuştur.

Çin hanedanlığına karşı 1900'lerin başlarında kurulan ve cumhuriyetçi bir programı savunan **Guomintang** Çin'in güçlü ve temel örgütlenmelerinden biriydi. Guomintang içinde burjuvazinin, küçük burjuvazinin ve toprak sahibi orta sınıfın yer aldığı bir birliktir. Çin'deki ittifak süreçleri de esas olarak 1921'de kurulan Çin Komünist Partisi (**ÇKP**) ile Guomintang arasında şekillenmiştir denilebilir.

ÇKP ve Guomintang arasında 1920'lerin ortalarında ilk "**ulusal cephe**" oluşturuldu. Cepenin hedefleri; savaş ağalarına karşı mücadele, emperyalizmden kurtuluşu sağlamak ve Çin'i birleştirmektir.

Cephenin birleşik savaşıyla emperyalist güçlere karşı ciddi darbeler vuruldu, savaş ağaları zayıflatıldı. Fakat 1927'de Şanghay'da ÇKP önderliğinde işçilerin ayaklanıp yönetimi ele geçirmesi, bu ittifakın sonu oldu. Guomintang emperyalist güçler ve komprador burjuvaziyle anlaşarak karşı-devrim saflarında yer aldı.

1927-1936 arasında yoğun bir iç savaş yaşandı. Emperyalistlerin desteğindeki Guomintang'la ÇKP güçleri arasında büyük savaşlar yaşandı. Fakat 18 Eylül 1931'de Japonlar'ın Çin'in kuzeydoğusunu ele geçirmesi bu durumu değiştirdi. Guomintang ilk önce işgale sessiz kaldı. Japonya Çin'in içlerine ilerlerken, işçiler, köylüler ve küçük burjuvazi direnmekten yanaydı. Bu koşullarda ÇKP'nin öne sürdüğü "**Kahrolsun Japon Emperyalizmi**", "**İç Savaş Durdurulsun**" ve "**Yabancı Saldırlara Karşı Koymak İçin Birleşelim**" sloganları, geniş bir halk desteği buldu. ÇKP'nin önerdiği **Milli Birleşik Cephe**, bütün yurtseverlerin desteklediği bir siyaset haline geldi.

ÇKP'nin ısrarlı çağrıları ve halkın baskısı sonucu, Guomintang'ın bir kısmı, ÇKP'nin iç savaşı durdurup Japonya'ya karşı **Birleşik Cephe** kurma önerisini kabul ederek, öneriyi reddeden Guomintang lideri Çan Kay-Şek'i de tutukladılar. Çan Kay-Şek cephe önerisini kabul etmek zorunda kaldı. Birleşik Cephe 1937'de kuruldu.

Birbiriyle kıyasıya çarpışan iki güç, tekrar ittifak yapar duruma gelmişti ve bu hiç kuşkusuz, doğru bir politikaydı. Bu örnek de, birlik, ittifak meselesinde **geçici ve kalıcı** olanı, halkların **kısa ve uzun** vadeli çıkarlarını ayırtırmayı bilmek açısından önemlidir.

Birlik ve cephe sorununda Çin devriminin üç özelliği gözönünde bulundu-

rulmalıdır: Birincisi, Cepheleler, ittifaklar çoğunlukla **ulusal** niteliklidir. İkincisi, ittifakların muhtevası ve biçiminin dönemlere göre değişebilirliği Çin'de çok somut görülür. Üçüncüsü, ittifaklar içinde "**hem mücadele, hem birlik**" ilkesi burada ete kemiğe bürünmüştür.

Bu sonuncu ilke de birlik konusunda en az anlaşılan yanlardan biridir. İttifaklar konusunda ortaya çıkan sağ ve sol eğilimleri şöyle tanımlıyordu Mao: "**Hep savaşım dostluk yok**" diyen sol oportünizm, ve "**hep dostluk, savaşım yok**" diyen sağ oportünizm...

Kemal: Doğrusu, bizim sık sık vurguladığımız gibi, bir yandan birlik yapmak, bir yandan da ideolojik mücadeleyi sürdürmektir.

Dört haftadır sürdürdüğümüz konumuzu artık toparlayalım. Verdiğimiz örneklerde dikkat çekici yanlardan biri de nedir? Tüm bu birliklerin, cephelelerin temelde **iktidar** perspektifiyle ele alınmış olmasıdır. Dolayısıyla bir genelleme olarak söyleyebiliriz ki, **iktidar hedefinden uzak olanlar, cephelelere, birliklere de uzak durmuşlardır.**

Dimitrov, tüm halkı faşizme karşı mücadeleye katabilmek için **bir proleter birleşik cephe** ve bunun üzerinde **geniş bir anti-faşist halk cephesi** kurulması görevini formüle eder. Bu formül de, bize, perspektif olarak, hem örgütlü, sol güçlerin birliğini, hem en geniş kitlelerin birliğini sağlamanın birlik sorununun iki temel yanı olduğunu gösterir.

Cephe içerisinde, çok farklı nitelikte ve düşüncede olan, mesela silahlı mücadeleye farklı bakan ama cephenin programında hemfikir olan örgütlülükler yer alabilmelidir. Bu noktadaki kucaklayıcılığı, cephenin başarısını da gösterir.

Mücadelenin gelişmesiyle, farklı görüşleri olan, Devrimci Halk İktidarı'na giden yolda farklı düşünen tüm kesimleri birleştirecek tarzda örgütlenmeler ihtiyacı da ortaya çıkacaktır. Burada temel nokta şudur: Birlikler, cepheleler, **stratejik hedefe varmamızı kolaylaştıracak, düşman cephesini küçültüp, ittifaklar cephesini büyütecek** bir muhtevaya ve misyona sahip olmalıdır.

Dimitrov, Halk Cephesi'nin kurulması ve başarısı için şu temel koşullardan söz eder:

1- Halk Cephesi'nin kurulması, ancak faşizme karşı **eylemli mücadele sürecinde** mümkündür. Kısacası, birlikler mücadele içinde kurulur. Kongre Raporunda "*Türkiye solunun cepheleler kurup hayata geçirememesi, savaşımındanandır*" tespiti yapılması boşuna değildi.

2- Örgütlü ilerici güçler, ne kadar çabuk güç birliğine yönelirlerse, Halk Cephesi o kadar çabuk gerçekleşir, yayılır, güçlenir.

3- Halk Cephesi, programını **gerçekleştirdiği oranda** güven verip, yayılacak ve güçlenecektir.

4- Halk Cephesi'nin başarısı tamamen saflarındaki birliğe, **kitlelerin politik ve örgütsel eğitimine**, faşizmin en ufak hareketine karşı koymaya hazır olmaya... bağlıdır.

Burada bakış açısı olarak bir birliğin taşıması gereken özellikler ortaya konulmuş oluyor. Yazımızı, Dimitrov'un şu sözleriyle bitirelim yine: *"Halk Cephesi biçim ve oluşumunu, eleştirisiz bir sınırlamaya sokmak, bir ülkeden ötekine aynı biçimde transfer etmek, Halk Cephesi'nin kurulmasını, gelişmesini ve güçlenmesini aksatmaktan başka şeye yaramayacaktır."* (Faşizme Karşı Birleşik Cephe, Dimitrov syf. 291)

Sevgili okurlarımız, umuyoruz ki, bu tecrübeler, ülkemiz solunu birlik konusunda daha olumlu bir noktaya getirir; başka bir konuda buluşmak üzere, şimdilik hoşçakalın.

Konu: Halkın İktidarı -1

Ezilenlere demokrasi Ezenlere diktatörlük!

Merhaba sevgili okurlarımız.

Yürüyüş'ün önceki sayısının kapağında “*Oligarşi iktidarda. Halkın egemenliğini kuralım!*” çağrısı vardı. Nasıl kurulacak bu egemenlik? Halkın egemenliğinin politik anlamı nedir ve pratikte nasıl gerçekleşir? Hayatın İçindeki Teori'nin bu bölümünde, bu soruları ele alacağız.

Che'nin bu konuda şöyle bir sözü var: “*Halkın çıkar ve özlemlerine cevap veren bir iktidar olmaksızın **egemenlik** hayal bile edilemez.*”

Yani, halkın egemenliğinde kilit nokta, **iktidardır**. Halkın egemen olmasının yolu, halkın özlemlerine cevap veren bir iktidardan geçiyor. Ve biz bu çalışmamızda esas olarak bu iktidarı ele almış olacağız.

Mazlum: Egemenlik sorununun çözümü için, **önce** iktidarın el değiştirmesi, **ardından** mevcut mekanizmanın yerine yeni bir devlet mekanizmasının oluşturulması ve **bu egemenlik aracılığıyla** da yepyeni bir toplumun inşası gelir. Neden böyle olmak zorundadır? Önce bunu açalım. Çünkü, egemenlik sorununun çözümü, oligarşinin egemenliğinin yerine halkın egemen olması, **parlamerter seçimler içinde** hallolabilecek bir şey değildir. Zorun kullanıldığı bir devrimle ancak iktidar olunabilir. Ama iktidar olmak da yeterli değildir; iktidar olup mevcut devlet mekanizmasını korursanız, yine tam bir egemenlik kurmuş olmazsınız.

Marks, Fransa'dan söz ederken, burjuva devleti, askeri ve bürokratik muazzam yapısı, yapay mekanizması, anormal genişlemiş memurlar ordusu ile, “*toplumun bütün bedenini bir zar gibi saran ve bütün deliklerini tıkayan korkunç bir asalak yapı*” olarak tasvir eder. Etkili bir tasvir ve burjuva devleti de çok iyi anlatır.

Burjuva ve faşist devletler, böyle bir yapıya sahip olduğu içindir ki, bir devrim, aslında bu devlet yapısını sadece **devr almış olmakla**, sosyal bir devrim olmaz. Düşünün, bir yapı, toplumun bütün deliklerini tıkamışsa, bedenini kuşatmışsa, orada o yapı, yani o devlet mekanizması artık gelişmenin önünde apaçık bir engeldir. Marks yukarıdaki tasvirin devamında buna bağ-

lı olarak şunu söyler: “Bütün siyasal devrimler, bu makineyi kıracakları yerde, yetkinleştirmekten başka bir şey yapmadılar.” (Louis Bonaparte’nin 18. Brumaire, Sol Yayınları, syf.129-139)

Buradan çıkaracağımız sonuç belli: Proletarya mevcut devlet iktidarını parçalamadan **egemen** duruma gelemez ve dolayısıyla da hem sınıf olarak kendisinin, hem tüm ezilenlerin kurtuluşunu gerçekleştiremez.

Bu zorunluluğu açıkça gösteren ilk tarihsel tecrübe, 1871’deki Paris Komünü’dür. Bu tecrübe şöyle özetlenmişti Marks tarafından: “Paris Komünü, özellikle bir şeyi, ‘işçi sınıfının hazır bir devlet mekanizmasını ele geçirip onu kendi hesabına kullanmakla **yetinmeyeceğini**’ tanıtlamıştır.”

Kısacası, bütün bu tarihsel teorik ve pratik mirasın ışığında, proletarya ve emekçi halkın kurtuluşu için, oligarşi ve emperyalizmin iktidarının **yıkılması gerektiğini** söylüyoruz. Bu bir zorunluluk ve Marksist-Leninist devrim anlayışının, devrimci stratejinin de bir parçasıdır.

Halkın devrimci güçleri, **oligarşinin egemenliğine** son vermek için mevcut devlet aygıtını parçalamalı, yıkmalıdır ve yerine kendi egemenliğini sağlayacak bir devlet mekanizması koymalıdır. Bu, yine ustaların deyimıyla “**her gerçek halk devriminin ön koşulu**”dur.

Kemal: Anti-emperyalist, anti-oligarşik devrimle mevcut sömürü düzeyine son verilecek, devrimci demokratik dönüşümleri gerçekleştirecek bir **halk iktidarı** kurulacaktır. Bunun yöntemi, stratejisi, özel olarak bu sohbetimizin konusu değildir, ancak şunu belirtelim yine de; devrim ne parlamenter yolla, ne de darbeci, yukarıdan aşağıya yollarla olmayacaktır. Devrim, halkın mücadelesiyle gelişecek, devrimci halk iktidarı, **halkın devrimci girişimiyle** kurulacaktır.

Şuna da açıklık getirelim; bu zorunluluk, sadece içinde yaşadığımız düzeyin, oligarşik diktatörlüğün faşizmi uygulayan, insanlık dışı bir sistem olmasından dolayı değildir. Bu zorunluluk, “*proletaryanın kurtuluşunun, ancak ve ancak, oligarşinin militarizmi, bürokrasi ve parlamentosuyla parçalanması ve yıkılmasıyla gerçekleşebileceği bilimsel gerçeğinden kaynaklanıyor.*”

Yani, burjuva demokrasisinin olduğu ülkelerin Marksist-Leninistleri de, emekçilerin kurtuluşu için mevcut devlet mekanizmasını parçalamak zorundadırlar. Bunun yolu, biçimi farklı olur belki, ama gerçek bir devrimin mevcut devlet mekanizmasını ele geçirmekle yetinmeyip onu parçalaması gerektiği değişmez.

Mazlum: Burada denilebilir ki, burjuva devlet mekanizmasının **parçalanmasını** savunmak, Marksist-Leninist olmanın temel ölçülerinden biridir. Dolayısıyla Marksist-Leninistlerle reformizm arasındaki ayırım noktalarındandır. Lenin bunun önemini vurgulamak için sınıfların, sınıf mücadelesinin varlığını,

nesnellliğini belirtmenin Marksist olmak için yeterli olmadığını, sınıflar mücadelesi anlayışını *şiddete dayanan devrim ve proletarya diktatörlüğüne kadar* götürmenin Marksist olabilmenin vazgeçilmez önkoşulu olduğunu belirtir. Çünkü zaten bunlar yapılmaksızın **egemenlik** el değiştirmiş olmaz.

Oligarşik düzenin savunucuları ve savcıları, devrimcileri “*devletin temelinde dinamit koymakla*” suçlarlar ya bazen. Belki de demagojik olmayan, doğruya biraz yaklaşan tek “suç”lamalarıdır. Evet, devrimciler, oligarşinin mevcut devletine karşıdır ve onu “*temelleriyle birlikte*” yıkmayı amaçlamaktadırlar. Fakat oligarşinin bunun devamı olarak diline doladığı “devlet düşmanlığı” suçlaması yanlış, temelsizdir. Devrimciler, mevcut devletin yıkılmasını savunuyorlar, ancak halkın yeni bir devlete ihtiyacı olduğunu da söylüyorlar. Yani “devletsizliği” savunmak gibi bir şey, en azından uzun bir tarihsel dönem boyunca- söz konusu değildir.

Amaçlanan toplumsal yapıyı kurabilmek için, burjuvalardan toprak ağalarına, tefeci tüccarlara, üst bürokrasinin kalıntılarına kadar, tüm sömürücü sınıf ve katmanları etkisizleştirmek, adaleti ve eşitliği sağlamak, sömürünün olmadığı bir toplumsal düzen kurmak için **bir devlete** ihtiyaç olduğu açıktır. Peki bu devlet nasıl bir devlettir?

Özlem: Bu devlet esas olarak bir proletarya diktatörlüğüdür. Niye “esas olarak” diyorum, çünkü, bazı ara şekillenişler söz konusu olacaktır bu noktada. Bizim devrim anlayışımız, bilindiği gibi, sadece demokratik muhtevalı olmayıp, sınıfsız topluma kadar varacak bir kesintisiz devrimdir. Bu anlamda da, sınıfsız topluma geçişin temellerini oluşturmak için proletarya diktatörlüğü şart olmakla birlikte, ülkemiz koşullarında devrimin yaratacağı ilk devlet biçimi **Devrimci Halk İktidarı** olacaktır.

Devrimci Halk İktidarı, gerek sınıfların iktidar oluş biçimi açısından, gerek sınıflar arasındaki ilişkiler açısından, gerekse de ekonomik-siyasal-sosyal temelleri açısından proletarya diktatörlüğünden farklılıklar taşımakla birlikte, tarihsel anlamda muhtevası itibarıyla **proletarya diktatörlüğünün bir biçimidir**.

Bu farklılıkların da daha açık görülmesi için biraz daha somutlayacak olursak; Devrimci Halk İktidarı, ağırlıklı olarak proletaryanın hegemonyasında olmasına karşın, yalnız proletaryanın değil, diğer halk sınıf ve tabakalarının da iktidarındır. Bu anlamda, iktidarın içinde devrimi sosyalizme-komünizme götürmek isteyenler olduğu gibi, mevcut durumu yeterli gören kesimler de olacaktır. Dolayısıyla bu iki kesim arasında bir sınıf mücadelesi de kaçınılmazdır. Bu mücadele iç ve dış koşullara, sınıflar arası dengelere göre farklı biçimlerde gelişebilir. Bunu bir yana bırakıp, Devrimci Halk İktidarı’nı somutlamaya devam edeyim.

Devrimci Halk İktidarının, proletarya diktatörlüğünden farklılığı devrimin gelişim sürecine paralel olarak **anti-oligarşik, anti-emperyalist tüm güçlerin**

ortak iktidarı olmasından kaynaklanır. Proletaryanın hegemonyasını içermesi yönüyle proletarya diktatörlüğünün bir biçimi olmakla birlikte, onunla özdeş değildir. Devrimci Halk İktidarının proletarya diktatörlüğüne evrilmesi, proletarya partisinin diğer sınıflar üstündeki etkisine, onları sosyalizmin inşası sürecine katmasına bağlıdır. Bu da demokratik devrimin görevlerinin yerine getirilmesine paralel bir seyir izler.

Biraz önce Mazlum ve Kemal arkadaşlarımızın özetledikleri nedenlerle, Devrimci Halk İktidarı'nın ilk yapacağı iş, emperyalizm ve oligarşinin baskı aygıtı olan faşist devleti, ordusu, polisi, bürokrasisi, ideolojik ve kültürel bütün kurumlarıyla yıkmak olacaktır.

Buna paralel olarak da yeni tipte bir devlet kuracaktır. Yeniliğinin en temel göstergesi elbette sınıfsal niteliğindedir. Bu devlet burjuvazinin değil, proletarya hegemonyasında bir devlettir. **Halk demokrasisi** olarak da adlandırabileceğimiz böyle bir devlet, halk güçleri için demokrasi; oligarşi ve emperyalist güçler üzerinde bir **diktatörlüktür**. Bu devlet giderek proletarya diktatörlüğüne, ve sonrasında sınıfları ortadan kaldırdığı, sosyalizmden komünizme geçişi örgütlediği oranda sönmülmeye, yok oluşa gidecektir. (Asıl konumuz olmamakla birlikte geçerken belirtmiş olayım, bu devlet, toplum üzerinde giderek kurumlaşan ve kalıcılaşan bir devlet değil, iç ve dış şartlar olgunlaştığı oranda dönüşüme uğrayacak ve giderek yok olacak tipte bir devlet olma özelliğiyle de tarihteki diğer devletlerden ayrılır.)

Kemal: Evet, Özlem'in dediği gibi, devletin yok olması, sönmülmemesi olarak da adlandırılan bu durum biraz konumuz dışı. Biz esas olarak halk iktidarını işlemeye devam edelim. Yine Özlem'in son belirttiği noktadan devam edelim. Dedi ki, Devrimci halk iktidarı da bir diktatörlüktür aynı zamanda. Devlet, devrim konusunda belki de en çok tartışılan konulardan biri de şudur. Devrimciler neden proletarya diktatörlüğünü savunuyorlar? Başka türlü olamaz mı?.. Nitekim solun bir kesimi, 80 sonrası gelişen süreçte bunu reddettiler.... Evet neden?

Mazlum: Birincisi şu ki: bu konuda bir keyfiyet, bir subjektif tercih hakkı söz konusu olamaz. Proletarya diktatörlüğü meselesi toplumsal gelişim yasalarının ve bizzat devlet denilen olgunun kendi niteliğinin ortaya koyduğu bir zorunluluktur.

Biliyoruz ki, devlet, bir baskı örgütüdür. Peki diyeceksiniz ki, proletarya neden bir **baskı aygıtına** ihtiyaç duyuyor? Bunun tek bir cevabı var: burjuvazinin direncini ezmek için... Biraz önce Paris Komünü örneğinden hareketle de belirttiğimiz gibi, burjuva devlet mekanizmasının yıkılması ve burjuvazinin mülklerine el konulması, burjuvaziyi tamamen ortadan kaldırmaya yetmiyor. Çünkü burjuvazi, yenildikten sonra da, iktidarı yeniden ele alabilmek için *"gizleyebildiği servetiyle, küçük meta üretiminden aldığı güçle, küçük-*

*burjuvazinin alışkanlıklarıyla, binlerce yıllık devlet yönetme ve savaşım tecrübeleriyle” saldırmaya, gücü yeterse devrimi sabote etmeye çalışır. Buna meydan vermemek için, proletaryanın kesin zaferi ve sosyalizm yolunda kesintisiz ilerleyebilmesi için, proletaryanın “**örgütlenmiş sınıf olarak egemen durumuna gelmiş**” olması şarttır.*

Gerektiğinde ve gereken sınıflara karşı zor uygulayabilecek bir devlet aygıtına sahip olmak işte bu anlamda tarihsel bir zorunluluktur. Marksist-Leninistler hayallere göre değil, sınıflar mücadelesinin nesnel gerçeklerine göre hareket etmek, ona göre araçlar ve politikalara sahip olmak zorundadırlar.

Eski toplumun yok edilmesi ve yeni toplumun yaratılması için bir devlet aygıtına ihtiyaç vardır ve o aygıt, kaçınılmaz olarak bir sınıfın öteki sınıflar üzerinde baskı ve tahakküm aracıdır. Yani şunun altını çizmek gerekir; hem devrimci halk iktidarı ve hem de proletarya diktatörlüğü, bir “diktatörlük”tür ama bu sömürücü, işbirlikçi kesimler üzerinde bir diktatörlüktür. Değilse, sohbetimizin ilerleyen bölümlerinde göreceğimiz gibi, devrimci halk iktidarı da, proletarya diktatörlüğü de aynı zamanda en demokratik yönetim biçimleridir.

Özlem: Yalnız şunu da ekleyelim isterseniz. Zora başvurabilecek, diktatörlük uygulayabilecek bir devlet yapısına, sadece burjuvazinin direncini kırmak için de değil, bir bütün olarak **halkın ihtiyaçlarının karşılanması**, ekonomik anlamda da yeni bir toplumsal temelin inşası için de ihtiyaç vardır: Lenin’in dediği gibi: “*Proletaryanın, sömürücülerin direncini bastırmak için olduğu kadar, nüfusun büyük yığını -köylülük, küçük-burjuvazi, yarı proleterler- sosyalist ekonominin ‘kurulması’ işinde yönetmek için de devlet iktidarına, merkezi bir güç örgütüne, bir zor örgütüne gereksinimi vardır.*” (Devlet ve İhtilal, syf. 39)

Che de aynı konuda şunu belirtir: “*Halk iktidarı, yalnızca bakanlar kurulu, polis örgütü, mahkemeler ve tüm hükümet organlarının halkın elinde bulunması anlamına gelmez, ekonomik kuruluşlar da halkın eline geçmelidir. Devrimci iktidar ya da **politik egemenlik**, ulusal egemenliğin tam anlamıyla gerçekleşmesi için **ekonominin fethedilmesini** sağlayacak araçtır.*” (Che, Politik Yazılar, syf. 25)

Ve elbette, bunların hepsini birlikte ifade edecek olursak; burjuvazinin direnişini ezecek, tüm emekçileri birleştirip örgütleyerek, yeni bir ekonominin inşasını sağlayacak tek mekanizma budur.

Mazlum: Evet, neden bir devlete, neden gerektiğinde baskı uygulayacak bir mekanizmaya ihtiyacımız olduğunu ekonomik boyutuyla da Özlem tamamlamış oldu. Halk iktidarının uygulayacağı demokrasinin bazı özellikleriyle devam edelim:

Halk demokrasisi, toplumun en küçük biriminden, en üst düzeydeki siyasal sosyal birimlere kadar, bütün örgütlenmelerde, halkın kendi yönetim bi-

rimlerini **seçmesi, denetlemesi** ve **görevden alması** temeli üzerine yükselir. Bu, anlayış olarak da, fiilen de, üç-beş yılda bir yapılan seçimlerle burjuva partilerinden birini hükümete getirme sistemine dayalı burjuva demokrasisinden tamamen farklıdır.

Halk demokrasisi, en özlü haliyle halkın kendi kendini yönetmesidir. Halkın yaşadığı ülkede **egemen olması** da bu demektir zaten. Anti-emperyalist, anti-oligarşik devrime önderlik eden proletarya partisi, bu yönetim içinde önder ve yönetici bir rol oynar. Ancak devrimi gerçekleştiren cephe içinde yer almış başka halk güçlerini temsil eden partiler varsa, bunlar da güçleri oranında halk demokrasisi içinde yerlerini alırlar.

Halkın egemenliği kavramı özellikle önemli ve kuşku yok ki bilinçli, sınıfsal bir tercihin ifadesidir. Bakın mesela "*Anayasa hukuku*" tartışmalarında iki kavram kullanılır çoğunlukla: **Halk egemenliği** ve **ulus egemenliği**. Bunlar birbirlerinden farklı tercihlerdir. O sistemde, veya sistemin anayasasında hangisinin belirleyici olduğu, o sistemin ve anayasanın niteliğine ilişkin önemli bir ölçüdür. Burjuvazi bu noktada elbette "**halk egemenliği**" fikrine karşı hep "**ulus egemenliği**" fikrini savunur.

Sadece anayasada değil, Parlamentoda da bunlar karşı karşıya gelir. Mesela TBMM duvarında "egemenlik Kayıtsız Şartsız Milletindir" yazar, halkındır diye değil. Düzen partileri söylemlerinde **millet iradesi**'nden söz eder, **halk iradesi**'nden değil. Biz halkın egemenliğini savunuyoruz.

Burjuvazi, egemenliğin "halk adına" değil, **ondan daha yüksek ve "kutsal" olan** ulusa ait olması gerektiğini söyler. Ülstan ne anladıkları da aynı elbette. Ama mesele şudur; burjuvazi, halkı aşağı gördüğü için, egemenliğin de halkta olmasına itiraz eder. Parlamenter sistemin oluşum dönemlerinde geniş halk kitlelerinin tamamına oy hakkı tanınmaması da aynı anlayışın ürünüydü. Sömürücü egemenlere göre, egemenlik, nihayetinde kutsal, tanrısal bir olgu olagelmisti yüzyıllardır; bu nedenle de egemenliğin kullanılışı **halka, yani rastgele insanlara, sokaklardaki kalabalıklara** verilmezdi. Burjuvazi bunun yerine "*yatırdıkları vergilerle ulusa bağlılık borçlarını ödeyenler oy hakkına sahip olursa, bu yüce egemenliğin kullanılması için gereken saygı ve ciddilik sağlanır.*" tezini savunmuştur uzun dönemler.

Sonraki gelişmeler içinde **genel oy** hakkını tanımak zorunda kalmış olsalar da, burjuva ideolojisinin özü ve burjuvazinin asıl düşüncesi budur. Ellerden gelse, emin olun ki, sadece burjuvazinin ve ittifaklarının oy hakkına sahip olduğu bir sistem isterler. Örnek; 1789 Fransız burjuva devriminin hemen sonrasında yapılan 1791 Anayasası'nda "genel oy" hakkı yoktu. Seçimler iki dereceliydi ve "ikinci" yani asıl seçime katılabilmek için **belli bir mal-mülk sahibi olma koşulu** aranacaktı. Yani açık olarak "*demokrasi parası olan için var*"dı. Mücadeleler, ayaklanmalar sonucunda emekçiler genel oy hakkını kazandılar fakat bu burjuva sisteminin genel sınıfsal niteliğini değiştirmede elbette. Egemenlik yine burjuvazide kaldı. Ve rejimde "ulusun egemenliği" olduğu-

nu iddia ederek de kendi egemenliklerini hep gizleme yoluna gittiler.

Kemal: Devrimci halk iktidarında, biçimi, yöntemi, şekli ne olursa olsun aslolan, yönetime **halkın egemen** olmasıdır. Devlet mekanizmasını oluşturan, yönetimi temsil eden tüm organlar ve kurumlar, bu ilkeyi temel alarak oluşturulacak, buna hizmet ettiği, bunu sağladığı ölçüde varlığını sürdürecektir, işlevsizleştiği noktada da varlığına son verilecektir.

Özlem: Bu nokta önemli gerçekten de. Burjuva demokrasilerinde “çok partililiğin” varlığı ve genel oy hakkı sonucunda herkesin seçime katılabilmesini “*gerçek demokrasi*” diye adlandıranlar, sistemde bir **egemen sınıf** olduğunu unutuyorlar. Burjuvazinin devleti “*sınıflar üstü*” gösterme safsatalarına teslim oluyorlar bu anlamda da. Oysa, devlette bir sınıfın egemenliği vardır. Bu anlamda burjuvazinin veya bizim gibi ülkelerde oligarşinin, iktidarı zaman zaman bir elden öteki eline aktararak kendi düzenini sürdürdüğünü görmemek, siyasi körlüktür.

Mevcut sistem içinde hangi parti seçimleri kazanırsa kazansın, **egemenlik** değişmez. Parlamenteristler bunu görmek istemez. Keza, bugün yine “*devleti ele geçirme mücadelesi verilmemeli*” şeklinde teoriler de var hatırlanacağı gibi. Özellikle Kürt milliyetçi hareketinde revaçta bu tür teoriler. Bu teori, devletin zaman içinde ortadan kaldırılacağı gibi yan tezlerle de destekleniyor. Devleti ele geçirmeyince devlet ve ona egemen olan sınıf aynı kalacak yani. Bu teoriler, bir yanıyla anarşistlerden alıntıdır.

Proletarya diktatörlüğü, tarih içindeki tüm devletlerden farklı olarak bir “*yarı devlet*”tir, veya başka bir ifadeyle “*devlet olmayan devlet*”tir. Çünkü, bu devlet, sınıfları ortadan kaldırdığı oranda **kendisini de** ortadan kaldıracaktır. Fakat Marksist-Leninist anlayış, sınıflar mücadelesinin nesnel özelliklerini yok sayarak devletsizliği savunan **anarşizmden** de farklıdır. Anarşizm, “*her türden otoriteye, dolayısıyla proletaryanın silahlı bir güç olarak, devlet biçiminde örgütlenmesine de karşı*”dır. Anarşizm, proletaryanın **egemen sınıf olarak örgütlenmesine** karşıdır. Halbuki, baştan da ortaya koyduğumuz gibi, bunu yapmayan bir proletaryanın iktidarı elinde tutması da, sosyalizmi inşa etmesi de mümkün değildir. Bu anlamda küçük-burjuva bir akım olarak anarşistlerin teorisi, nesnel bir temele sahip olmayan boş bir hayalcilikten öteye geçmez. Ki nitekim Engels de anarşistleri şu sözlerle mahkum ediyor; halkın, proletaryanın devrimden sonra neden bir otoriteye ihtiyaç duyduğunu biraz uzun bir alıntıyla netleştirerek bu konuya nokta koyalım:

“... özerklikçiler ... otoriteyi zorunlu kılan bütün olgulara gözlerini kapamışlar, hırsla sözcüğün kendisine saldırıyorlar. ... Anti-otoriteciler ... toplumsal devrimin **ilk işinin**; otoritenin ortadan kaldırılması olmasını istiyorlar. Bu baylar hiç, bir devrim görmüşler midir? **Devrim, elbette ki, en otoriter olan şeydir**; bu, nüfusun bir bölümünün kendi iradesini, nüfusun öteki bölümü-

ne tüfeklerle, süngülerle ve toplarla -akla gelebilecek bütün otoriter araçlarla dayattığı bir eylemdir; ve eğer muzaffer olan taraf yok yere yenik düşmek istemiyorsa, bu egemenliğini, silahlarının gericiler üzerinde yarattığı terör ile sürdürmelidir. Paris Komünü, silahlı halkın otoritesini burjuvaziye karşı kullanmamış olsaydı, bir gün olsun dayanabilir miydi? Tersine, Paris Komünü bundan yeterince serbest bir biçimde yararlanmamış olmakla suçlamamız gerekmiyor mu?” (Engels, Otorite Üzerine, Seçme Yapıtlar, Cilt II, syf. 451)

Kemal: Sohbetimizin bu ilk bölümünü bitirirken, tartıştığımız sorunun somut önemi üzerine birkaç noktayı daha belirtmek istiyorum.

Bugün dünyamızda milyarlarca, ülkemizde onmilyonlarca insan aç. Bir o kadarı evsiz. O kadarı temiz susuz. Dahası, sağlık, eğitim, bunların hepsi sorun. Haklar ve özgürlükler sorun. Ama tüm bilimsel araştırmalar gösteriyor ki, dünyanın kaynakları, özgürlükler bir yana, insanlığın maddi ihtiyaçlarını karşılamaya yetiyor. Ama olmuyor işte.

Eğer bu sorunlar dünyada ya da ülkemizde çözülebileceği halde çözülmüyorsa, sorun **“iktidarın niteliği”**ndedir. Sorun, egemenliğin kimde olduğundadır. İktidarın niteliğinde değişme sağlandıktan, yani egemen sınıf değiştikten sonra, sömürücüler değil, emekçilerin egemen olduğunda, ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, askeri tüm sorunların çözüm yolu açılmış olur. Çünkü artık her şey, te-kellerin isteklerine göre değil, halkın ihtiyaçlarına göre şekillendirilecektir.

İşte bu şekillendirmeyi yapabilmemiz için halkın egemenliği ve halkın sömürücülere karşı zor'u zorunludur. Proletarya demokrasisi sömürülen çoğunluğun, sömüren azınlık üzerindeki diktatörlüğüdür. Bu noktada Lenin'in şu sözlerini aktarayım: **“Proletarya diktatörlüğü, ‘tam’ demokrasi, zengin olsun, yoksul olsun herkes için demokrasi olamaz; proletarya diktatörlüğü, yeni bir biçimde -proleterler ve genel olarak yoksullar için- demokratik, yeni bir biçimde -burjuvaziye karşı- diktatörce bir devlet olmalıdır.”** (Aktaran Stalin, Leninizmin İlkeleri, syf.48)

“Saf veya mükemmel” bir demokrasi yoktur; böyle tanım ve hayaller, demokrasinin sınıfsallığının yadsınması veya unutulmasıdır. Demokrasi bir yanıla diktatörlüktür ve egemen sınıfların elinde, sınıf düşmanlarının direncini ezmede kullandığı bir aygıttır; demokrasi ya azınlık durumdaki burjuvazi içindir ya da çoğunluk olan proletarya ve emekçi sınıflar için. **İlki** burjuva demokrasisidir, burjuvazinin iktidarında uygulanır; **ikincisi** halk demokrasisidir; devrimci halk iktidarında uygulanır; iki uzlaşmaz sınıfı birden içine alacak bir demokrasiye tarih hiç tanık olmadı ve olmayacaktır da.

Sevgili Yürüyüş okurları, haftaya proletarya diktatörlüğü ve halkın egemenliğindeki demokrasinin şekli üzerine sohbetimize devam etmek üzere şimdilik hoşçakalın.

Konu: Halkın İktidarı -2

Halk iktidarına burjuva kalıplarla bakılamaz

Okurlarımızı selamlayarak başlıyoruz sohbetimize.

Sohbetimizin geçen haftaki bölümünün başlığı, “ezilenlere demokrasi, ezenlere diktatörlük” idi. Bu noktaya kadar daha çok otoriteden, devletin baskı aracı olmasından söz etmemizden hareketle, proletarya diktatörlüğü hakkında yanlış bir düşünceye kapılmamalıdır. Şunu söyleyelim ki, proletarya diktatörlüğü geçmiş tüm devletler içinde **en demokratik devlettir**. Bu, ilk anda kimilerine sanki böyle olamazmış gibi gelir. Öyle düşünülür. Peki niye öyle olur?

Özlem: Proletarya diktatörlüğünün geçmiş tüm devletler içinde **en demokratik devlet** olduğunu görmek, bu sistem içinde farkında olunarak veya olunmaksızın öğrenilen burjuva kalıpların da dışına çıkmaktır.

Devrimci Halk İktidarı ve proletarya diktatörlüğü, burjuva demokrasisinin **biçimsel** ölçüleri temel alınarak veya başka deyişle **burjuva gözlüğüyle** bakılarak değerlendirilemez. Proletarya diktatörlüğünün demokrasiyi dıştaladığı, soruna burjuva kalıplarla bakmanın sonucu olan bir önyargıdır. Bu önyargı, hem burjuvazinin demagogileriyle, hem reformizmin düzeniçi teorileriyle beslenerek güçlendirilmiş bir önyargıdır.

Teorik gıdasını burjuvaziden alan veya sistem içine kabul edilmenin ön koşulu olarak devrimci zora ve “proletarya diktatörlüğüne” karşı çıkanların halkın egemen olduğu bir sistemi doğru tanımlamaları beklenemez.

Proletarya diktatörlüğü, ezilen ve sömürülen çoğunluğun, demokrasi düşmanı sömürücü azınlığın üzerindeki baskı aracıdır. Burjuvaziye örgütlenme hakkı tanımazken diğer taraftan halka en geniş özgürlükleri tanır.

Biraz önce söylediğimiz gibi, proletarya diktatörlüğü, tarihin kaydettiği en demokratik devlettir. Niye? Çünkü, **birincisi**, proletarya diktatörlüğü, bugüne kadarki devlet biçimlerinin tersine **çoğunluğun iktidarı** olduğu için en demokratik devlettir. Önceki devletler, toplum içindeki bir azınlığın devletleriydiler. İlk kez, işçiler, yoksul köylüler, emekçiler, yani çoğunluk iktidardır.

İkincisi; yönetime katılmanın yolları ve mekanizmaları, biçimsel değil, gerçekten bunu sağlayacak bir muhtevadadır. Yani şöyle diyeyim: Bu devlet biçimi, halkın her kesiminin kendi öz (taban) örgütleriyle iktidara katıldığı, politikaların belirlenmesinde ve uygulanması süreçlerinde doğrudan söz ve karar sahibi olduğu için en demokratik devlettir. **Üçüncüsü,** proletarya diktatörlüğü, yine kendinden önceki devletlerden temel bir farklılık olarak, hiçbir sınıf, kesim ya da kişiye **ayrıcalık** tanımayan, yöneticilerin **ayrıcalıklarını da yok eden** ve eşitliği tüm toplum çapında ekonomik, siyasi, sosyal **temellerine** kavuşturan bir devlet biçimi olduğu için demokratik devlettir. **Dördüncüsü,** proletarya diktatörlüğü, emekçilerin temsilcilerini, yöneticilerini özgürce seçme hakkına sahip olmanın ötesinde, onları **görevden alma** hakkına da sahip olmasıyla en demokratik devlettir. **Beşincisi,** proletarya diktatörlüğü, bugüne kadarki devletlerin tersine kendi kendini **yokoluşa** götüren bir devlettir.

Sonuçta bu özelliklere sahip bir devletin demokrasiyi dışladığı iddiası bilimsel, tarihsel ve somut gerçeklere aykırıdır.

Mazlum: Evet, Özlem arkadaşın sıraladığı maddeler özlü bir anlatım oldu. Fakat bütün bunlar karşısında yine de denilebilir ki, ama proletarya diktatörlüğü burjuvaziye örgütlenme hakkı vermiyor.

Doğrudur; fakat, bu onu demokratik olmaktan çıkarmaz. Proletarya diktatörlüğünün, burjuvazinin çeşitli kesimlerine örgütlenme hakkı tanımamasını; yani başka ve açık bir deyişle **düşmanlarına** örgütlenme izni vermemesini, demokrasiyi dışlamak olarak adlandıranlar, demokrasiyi “soyut”, “sınıflar üstü” görenlerdir. Ki ilk bölümde gördüğümüz gibi böyle bir demokrasi yoktur, tarih içinde hiç olmamıştır. Sömürücülere, kapitalistlere baskı uygulamak bir tarihsel zorunluluktur. Egemenliği ve özgürlüğü kazanmanın başka yolu yoktur. “*Halkın engin çoğunluğu için demokrasi ve sömürücüler için zora dayanan bastırma, yani demokrasiden dışlama; kapitalizmden komünizme geçiş sırasında demokrasinin uğradığı değişiklik, işte böyle bir değişiklikler.*” (Lenin, Devlet ve İhtilal, syf.118)

Proletarya diktatörlüğünde eski sömürücü azınlık kesimin örgütlenmesinin engellenmesine karşılık, tüm halk kesimleri, yönetime örgütlü olarak katılır, Stalin bu katılımı ve mekanizmayı şöyle anlatır: “... üretim alanında, partiyi sınıfa bağlayan proletaryanın kitle örgütleri olarak **sendikalar...** devlet yönetimi alanında partiyi emekçilere bağlayan emekçi kitle örgütü olarak **sovyetler...** iktisadi alanda köylülüğün sosyalist kuruluşa katılmasını sağlayarak, partiyi köylü kitlelerine bağlayan, özellikle köylülüğün kitle örgütü olarak **kooperatifler...** yeni kuşağın sosyalistçe eğitimini ve genç yedeklerin yetiştirilmesini proletaryanın öncüsünün başarmasını kolaylaştıran işçi ve köylü gençliğin kitle örgütü olarak **gençlik federasyonu;** ve son olarak bu kitle örgütlerini yönetmekle görevli olan, proletarya diktatörlüğü siste-

*minde temel yönetici güç olarak **parti**. Genel olarak diktatörlüğün ‘mekanizmasının’ tablosu, proletarya diktatörlüğü sisteminin tablosu işte böyledir.” (Leninizmin İlkeleri, syf.137-138)*

Emekçilerin **komün, konsey, sovyet, meclis, şura** gibi örgütlenmeleri, kurumları, keza toplumdaki bütün kesimlerin, mesleki grupların sendikaları, köylü birlikleri, gençlik örgütleri aracılığıyla yönetime doğrudan katılıyor olması, toplumsal güçlerin en geniş şekilde siyasal anlamda temsil ediliyor olması, halk demokrasisinin burjuva demokrasısından fersah fersah ileride bir demokrasiyi temsil ettiğini göstermeye yeter.

Kemal: Kapitalist toplumda burjuva partilerin yanısıra, vitrini tamamlamak üzere değişik kesimlere, **“egemenlik yolu kapalı olmak üzere”** parti kurma izni verilmesini, bunların seçime katılabiliyor olmalarını hâlâ “demokrasi” diye adlandırmak, burjuvazinin partileri “sınıflar üstü” gösterme safsatalarına inanmak demek olduğu gibi, pratik, somut gerçeklere de gözlerini kapatmak demektir.

Şimdi o somut gerçeğe bakalım mesela. Diyelim ki ABD... **İki partili** bir sistem kurmuşlar. İki parti de **tekellerin** partisi. Onun dışında onlarca parti kurulabiliyor, güya seçimlere katılabiliyor, ama göstermelik... Hatta göstermelik kelimesi bile fazla... Alın “burjuva demokrasisi”nin en gelişkin olduğu ülkeler olarak kabul edilen Avrupa ülkelerini... Orada da aslında ABD’den çok farklı değil, Hristiyan Demokratlar, Sosyal Demokrat partiler, yıllardır iktidarı aralarında değişip duruyorlar. Arada bir Yeşiller gibi bazı hareketlerin, bazı sosyalist, komünist sıfatlı partilerin hükümetlere ortak edilebilmesi, sistemin niteliği açısından bir şey değiştirmiyor. Çünkü bu partiler sistemi kendilerine, kendi programlarına uydurmuyorlar, tersi oluyor, bunlar sisteme uyuyorlar. Sistem içinde varolma ve iktidara ortak olmanın koşulu da bu zaten... Şimdi bunun neresi demokrasi? Onlarca, yüzlerce parti olması ne ifade ediyor?

Mazlum: Partilerden söz etmişken; devrimci halk iktidarında siyasal partiler olacak mı? sorusuna da kısaca değinelim. Parti kurma hakkı kimlere tanınacak, kimlere tanınmayacak? Bu partilerin fonksiyonları ne olacak? gibi Halk Demokrasisi’nin biçimsel anlamda nasıl şekilleneceğine dair her şeyi bugünden kesin çizgilerle belirlemek mümkün olmadığı gibi, gerekli de değildir. Bunu belirleyecek olan devrim sürecinin gelişimi ve şekillenişidir. Bu noktada bugünden ancak genel bir çerçeveye çizebilir.

O çerçevenin **birinci kuralı** şudur: Karşı-devrimcilerin örgütlenmesine izin verilemez. Halk İktidarına karşı mücadele edenlere böyle bir hak tanımak, devrim sürecini yok saymak, halkın büyük bedeller ödeyerek kazandıklarını **tehlikeye atmak** anlamına gelir.

Çerçevenin **ikinci kuralı** da şudur: Devrimci Halk İktidarı’nda siyasal anlamda varoluş ve örgütlenme hakkına Halk İktidarı’nı kabul eden ve halkın

çıkarları doğrultusunda mücadele eden güçler sahip olacaktır. Sürecin her aşamasında gözetilen temel nokta bu olacaktır. Başlangıçta Halk İktidarı'ndan yana tavır alıp da sonradan karşı-devrimle, emperyalist güçlerle işbirliği ve ittifak yapanlar, gericileşenler de bu haklarını kaybedeceklerdir.

Kemal: Bu soruna bir de şu açıdan bakmak gerekir. Ülkemizde, sosyo-ekonomik yapının bir sonucu olarak işçi sınıfı ya da köylülük gibi **tek bir sınıfa** dayanarak devrimi gerçekleştirebilmek mümkün değildir. Yine bu ve buna bağlı bir dizi nedenin sonucunda, önümüzdeki adım **milli demokratik devrim** veya **sosyalist devrim** değil, anti-emperyalist, anti-oligarşik devrimdir. Devrim ancak halkın emperyalizmle ve oligarşiyle çelişkisi olan tüm kesimlerinin örgütlenmesi ve birleştirilmesiyle gelişecektir. Dolayısıyla **hem devrim sürecinin ittifakları, hem de devrim sonrasında oluşturulacak iktidarın niteliği** de bütün bunlara paralel olarak şekillenir. Kurulacak halk iktidarı halkın bu değişik kesimlerinin kendini ifade edebildiği ve taleplerine cevap bulabileceği bir nitelik taşıyacaktır. Bu aşama yaşanmadan “direk” sosyalist devrim yapmak, iktidarı alır almaz sosyalizme geçmek gibi düşünceler, iktidarda işçi sınıfından başka kimseye yer vermeyen, özel mülkiyeti **hemen ve tümünden** ortadan kaldırmayı öngören programlar, ülke gerçekleriyle, Marksist-Leninist devrim teorisine bağdaşmaz.

Özlem: Önceki bölümde proletarya diktatörlüğü için “*yarı-devlet*”, “*devlet olmayan devlet*” kavramlarını kullanmıştık hatırlayacağınız gibi. Bunun nedenlerinden biri olarak da bu devletin kendini yokedecek olmasını belirtmiştik. Yukarıdaki özelliklerini de gördükten sonra, neden yarı devlet diye nitelendirildiği daha da somutlaşmış olur. Yarı devlettir, çünkü, tüm sömürücü devletlerdeki sömürücülerin temsilcisi olan politikacıların, ordu yönetimi, bürokrasi gibi özel azınlıkların ayrıcalıklarına son verilip, çoğunluğun bütün işleri ve yönetimi doğrudan doğruya yerine getirebilir olmasına zemin hazırlar. Keza bu devlet, **devlet iktidarının işlevini halkın bütününe devredebilme yeteneğine** sahiptir ve belli bir evrim içinde bunu gerçekleştirerek kendini adım adım gereksizleştirir ve yok eder.

Burjuva politikacılar ve demokrasiyi burjuvazinin gözlükleriyle değerlendiren küçük-burjuvalar, proletarya demokrasisinin “*görevlilerin ücretlerini ortalama işçi ücreti düzeyine indirme*”, “*yöneticileri istenildiği an görevden alma ve göreve çağırma*” gibi ilkelerini, “ilkel” demokrasi olarak alırlar; oysa bunlar, her düzeyde doğrudan demokrasiyi uygulamayı, eşitsizlikleri, ayrıcalıkları ortadan kaldırmayı hedefleyen bir yönetimin göstergesidirler. Bunlar, halkın, emekçilerin **egemenliği ele almasının** göstergeleridirler. Bunların uygulanma düzeyi ise, proletaryanın burjuvazinin direncini ezmesine paralel olarak yaygınlaşıp gelişecektir.

Bürokrasinin tasfiyesi konusunda Lenin'in şu sözlerini de hatırlatalım:

“Memurculuğu birdenbire, her yerde ve büsbütün ortadan kaldırmak sözkonusu edilemez. Bu bir ütopyadır. Ama, giderek tüm memurculuğun ortadan kalkmasını sağlayacak yeni bir yönetim makinesinin vakit geçirmeksizin kurulmasına başlamak için, eski yönetim makinesini hemen parçalamak bir ütopya değil, komün deneyinin ta kendisi, devrimci proletaryanın geciktirilmez, ivedi görevinin ta kendisidir.” (Devlet ve İhtilal, syf. 67)

Dediğim gibi, bürokrasisiz, ayrıcalıksız bir sistemin işleyişini kavrayabilmek için, “Devrimci Halk İktidarı”nı, burjuva ölçülerin, burjuvazinin bugüne kadar kafalarda yarattığı koşullanmışlıkların, sistemin şu ya da bu “gelişmiş” ülke modeline uyup-uymama ölçülerinin dışında düşünebilmeliyiz.

Kemal: Devrimci Halk İktidarında burjuva düzendeki anlamı ve biçimiyle “*profesyonel politikacılık*” da olmayacaktır. Politika yapmak, politika üretmek ayrıcalıklı sınırlı bir kesimin imtiyazlı bir işi olmaktan çıkarak, hayatın her alanında kurulu meclislerde ve diğer halk örgütlülüklerinin içinde yapılan bir sosyal görev ve sorumluluk haline gelecektir.

Mazlum: Biraz önce Özlem’in de dikkat çektiği gibi, bugünkü ölçülerle, bugünkü kavrayışımızla, devletin yok olmasını, sönümlenmesini, yani devletsiz nasıl olabileceğini gözlerimizin önünde canlandırmak zor elbette. Bu zorluğu biraz daha arttırmak üzere şunu da ekleyelim; devletin yok olduğu süreçte, demokrasi de yok olacaktır. Evet, yanlış duymadınız. İlk anda şöyle düşünülebilir; yani burjuvazi tamamen etkisiz hale getirilince, devlet de büyük ölçüde sönümlenince, sınırsız bir demokrasi olur. Hayır, o zaman demokrasi olmaz, daha doğrusu ona **gerek kalmaz**.

Niye denilirse; çünkü demokrasi, özünde sınıfların varlığında sözkonusudur. Evet, devlet ortadan kalktığında, burjuvazi ortadan kaldırıldığında tam, geniş bir demokrasi mümkün hale gelir, ama dediğim gibi bu aynı zamanda demokrasinin de tarihsel olarak hükmünü doldurmuş olmasına denk düşer. Marksist-Leninist literatürde bu süreç şöyle anlatılır:

“Ancak komünist toplumda, kapitalistlerin direnci kesin olarak kırıldığı, kapitalistler ortadan kalktığı ve sınıflar yok olduğu (...) zaman, ancak o zamandır ki, devlet ortadan kalkar ve özgürlükten söz etmek olanaklı duruma gelir!. Ancak ve ancak o zaman gerçekten tam, gerçekten hiçbir istisna tanımayan bir demokrasi olanaklı duruma gelecek ve uygulanacaktır. Ancak ve ancak o zaman demokrasi sönmeye başlayacaktır.” (Lenin, Devlet ve İhtilal, syf.118)

Canlandırması zordur belki ama bunun en genel anlamda bilinmesi, demokrasinin her zaman, her yerde **sınıfsal** bir nitelik taşıdığını hiç akıldan çıkarmamak, gözardı etmemek açısından önemli ve gereklidir.

Ve yine bu anlamdadır ki, Marksist-Leninistler açısından demokrasi, **sınıf için demokrasidir**. Bir yerde, demokrasiden söz ediliyorsa, o mutlaka şu ve-

ya bu sınıf içindir. Herkes için değildir. Bir yerde devlet denen baskı aygıtı yoksa, yani baskı altında tutulan, tutulması gereken birileri kalmamışsa, devlet de, demokrasi de artık gereksizleşmiş ve yok demektir. Ve insanlar hiçbir baskı ve zor olmadan toplumsal olarak kendi oluşturdukları kurullarla yaşayacaklardır.

Kemal: İsterseniz şimdi biraz da halk iktidarının hem ekonomik, hem siyasi planda daha ileri bir sistemi “**inşa**” sürecini ele alalım.

Devrimci Halk İktidarı ve proletarya diktatörlüğü, karmaşık, çelişkili, uzun bir mücadeleyi içeren bir süreçtir. Sınıf mücadelesinin değişik biçimlerde sürdüğü sosyalist inşa sürecini kavrayamayanlar, bu süreçteki demokrasiyi de kavrayamamaktadır.

Şunu bilmeliyiz ki; kendinden önceki toplum biçimlerinden tamamen farklı bir toplum biçimi kurmak demek olan sosyalizmin inşasında, işçi sınıfının tecrübesi ve birikimi, tarihsel anlamda henüz yenidir. Ve buna ek olarak da bu yeni inşayı engellemek isteyen bir güçle karşı karşıyadır. Komünist Enternasyonal, bunları gözönüne alarak proletarya diktatörlüğünün görevlerini ve bu süreci şöyle tanımlamıştır:

“Proletarya diktatörlüğü, onun sınıf mücadelesinin yeni koşullar altında devamıdır. Proletarya diktatörlüğü, eski toplumun güçlerine ve kalıntılarına karşı, dıştaki kapitalist düşmanlara, ülke içindeki sömürücü sınıfların kalıntılarına karşı ve henüz aşılmamış bulunan meta üretimi toprağında gelişen yeni bir burjuvazinin filizlerine karşı sert, kanlı ve kansız, zorla ve barışçıl biçimde sürdürülen, askeri ve ekonomik, eğitsel ve yönetsel bir mücadeledir.” (III. Enternasyonal Belgeler, Komünist Enternasyonal Programı, syf.163, Belge Yayınları)

Özlem: Sözkonusu olan **nitelik** bir değişikliktir. Önceki büyük toplumsal devrim ve dönüşümlerde, sömürü değil **sömürünün biçimi** değiştirilmiştir; ilk kez sosyalizm, sömürünün kendisini ortadan kaldırmaya yönelir. Ve burada toplumların şekillenışı ve evrimi açısından son derece ayırtedici bir nokta vardır. Diğer toplumsal yapılar, bir **önceki toplumsal yapı içinde** oluşmuşlardır hep. Yeni yeni oluşan toplum, altyapısını önceki toplumsal süreçten devralmıştır. Kölecilik ilkel toplumun, feodalizm köleciliğin, kapitalizm de feodalizmin içinde gelişmiştir. Fakat sömürüye dayalı toplumlarda, sömürüyü yok edecek bir alt yapı, kendisine örgütlenecek nesnel zemin bulamaz. Bu anlamdadır ki, sosyalist üretim ilişkileri, kapitalizm içinde uç verip, yeşerip gelişemez.

İşte bu özellik, **alt yapı ve üst yapı arasındaki ilişkilere**, sosyalizmin inşası sürecinde farklı bir görünüm verir.

Yeni toplumda sömürüyü kaldıracak üretim ilişkileri, zorunlu olarak **yukarıdan aşağıya** bir gelişim ve dönüşümle geliştirilir. Bu dönüşümü, **proletarya**

diktatörlüğünün kurum ve organları, emekçilerin örgütlenmeleri ve devrimin ve sosyalist inşa sürecinin motor gücü olan **proletarya partisi** gerçekleştirmeye çalışır.

Durumu şöyle de tanımlayabiliriz: Sömürücü toplumların tersine, proletarya diktatörlüğü koşullarında sosyalist inşa tamamlanana kadar, **politika ekonomiyi, üstyapı altyapıyı, üretim ilişkileri üretim güçlerini** belirler ve yönlendirir.

Politikanın ve üstyapının kazandığı bu özel ağırlık, bu belirleyicilik ve yönlendiricilik, sosyalist inşa geliştikçe, eski üretim ilişkilerinin yerini sosyalist üretim ilişkileri aldıkça azalır. Sosyalist inşanın tamamlanmasıyla, geçiş toplumunun; genel evrensel ve toplumsal yasaya (ekonominin son çözümlemesinde politikayı belirlemesi) ters düşen **istisnalığı** sona erer.

Kemal: İnşa sürecinin bu özelliğinden, üst yapının kazandığı bu özgün durumdan dolayı, insan ve bilinç unsuru, belki de tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar önem kazanır. Sözü edilen sosyalist inşa süreci, bir bakıma, alt yapının değil, sosyalist bilinçle donanmış insanların omuzlarında yükseilir. Bu nedenledir ki, yeni bir toplumu örgütlemek için, **yeni insanların** yaratılması, proletaryanın kültürel bakımdan gelişmesi ve olgunlaşması adeta olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Öncülüğünü bu yeni insanların yapacağı sosyalist inşa içinde, toplum kendisini kolektif bir ruhla yeniden biçimlendirecek, bilimdeki, teknolojiadaki ve yönetmedeki yeni gelişmeleri özümseyerek, bunları gelenekleriyle harmanlayarak yeni bir sosyalist kültür yaratacak, yeni toplum bir yanıyla da işte böyle oluşacaktır. Bilinç, insan ve kültür, bu süreçte işte böyle büyük bir önem taşır.

Özlem: Yalnız burada alt yapı-üst yapı açısından bir yanlış anlama olmaması açısından şunu da ekleyeyim. Tüm toplumlar, tüm tarih için geçerli olan altyapı-üstyapı diyalektiği sosyalizm için de geçerlidir elbette. Sosyalizmin inşa sürecinin çeşitli aşamalarında, ekonomi-politika, altyapı-üstyapı, üretim ilişkileri-üretim güçleri; parti-proletarya diktatörlüğü arasındaki ilişkiler, toplumsal gelişmenin nesnel yasaları çerçevesinde olmak zorundadır yine de. Bu ilişkilerde toplumsal yasalara denk düşen dengeler kurulamazsa, ona uygun politikalar üretilemezse, ya da biri diğerine kurban edilirse, sonuçta, sosyalizmin kuruluşunda sağ ya da sol sapmalar ortaya çıkar. Bu da sosyalist inşayı sekteye uğratmaktan, yanlış şekillenmelerden başka sonuçlara yol açmaz. (Nitekim, kimi sosyalist ülkelerde, halk demokrasilerinde, karşı-devrimlerin adeta sorunsuz, direnişsiz gerçekleşmesinde, inşa sürecinde bu konuda yapılan hatalar veya daha sonra bu uyumun ve dengenin bozulmasının payı vardır.)

Mazlum: Üretici güçler, tarihin en dinamik ve devrimci gücüdür. Gelişi-

minin önünü tıkayan üretim ilişkilerini, subjektif koşullar oluştuğunda devrim yoluyla süpürüp atar. Ve bunu takiben de, sosyalizmde, kapitalist bağlardan, engelleyici etkenlerden kurtulan üretici güçler, özgür emeğin yaratıcı gücüyle gelişme yoluna girer. Üretici güçlerle üretim ilişkilerinin dengeli, uyumlu, ekonomide, siyasette, kültürel anlamda toplumun yaşam düzeyini yükselten gelişimi, sosyalist inşanın odağını oluşturur.

Sosyalizmde sorun; zorunlu uygunluğu sürekli kılabilmek, üretici güçlerin sınırsız ve hızlı gelişiminin yolunu tıkayıp, çatışmaya dönüşmeyecek şekilde sosyalist üretim ilişkilerini geliştirebilme sorunudur. Devrimci Halk İktidarı'nın olsun, proletarya diktatörlüğünün olsun, asıl misyonu da bunu sağlamaktır. Sosyalizmin altyapı ve üstyapıda örgütlenmesi sürecinde, doğru bir politika yön verdiği sürece, üretim ilişkileri ile üretim güçleri arasındaki çelişki, uzlaşmazlık kazanmaz. Stalin'in belirttiği gibi; *“Eğer yönetici kurumlar doğru bir siyaset uygularlarsa, bu çelişkiler uzlaşmaz çelişkiler halinde sossuzlaşmazlar ve üretim ilişkileri ve toplumun üretici güçleri arasında bir çatışmaya varamazlar.”* (Son Yazılar, syf.126)

Toplumsal yapıda sosyalizmin hakim kılınması ve tüm toplumun kapitalizmin kirinden-pasından arındırılıp sosyalistleştirilmesi, uzun ve zorlu bir sürece yayılacaktır. Bu süreçte, insanlığın bu yeni gelişme biçiminde elbette hatalar, geriye dönüşler, başarılı ve başarısız deneyler olacaktır. Bunu reddetmek, tarihsel materyalizmi reddetmektir. Bu inşa sürecinde ülkeler, partiler ve örgütler arası ideolojik, politik ayrılıklar olacaktır. Kapitalizmin yüzlerce yıla yayılan gelişme sürecine bakıldığında, onlarca ülkede onlarca farklı gelişme yolu katedildiği ve onlarca farklı şekillenmenin söz konusu olduğu görülür. Sosyalizm sürecini de, bu nesnelliği, tarihselliği ve zenginliği içinde kavrayamayanlar sosyalist ülkelerdeki karşı-devrimlerin ardından *“Marksizmin artık çağı açıklayamadığı ve toplumun sorunlarını çözümlenemediği”* söylemini yarattılar. Yepyeni bir toplum yaratıyorsunuz, üstelik bunu kuşatma ve saldırılar altında yapıyorsunuz. Bunu, eski toplumun tortuları arasında yapmak zorundasınız. Sosyalizmin zorluklarına ve sorunlarına çözüm bulma inancı ve kararlılığıyla hareket edemeyenleri böyle bir zorlu süreci zafere götüremez elbette.

Lenin'e *“Proletaryanın partisinin demir disiplinini (özellikle diktatörlüğü sırasında) azıcık da olsa zayıflatan kimse, gerçekte, proletaryaya karşı, burjuvaziye yardım etmektedir.”* (Sol Komünizm Bir Çocukluk Hastalığı, syf.41, Sol Yayınları) dedirten, sosyalist inşa sürecinin bu zorluğudur.

Kemal: Evet, bu haftalık da burada noktalayacağız. Sohbetimizin üçüncü ve son bölümünde ise, Devrimci Halk İktidarı'na ilişkin, halk iktidarında ordu nasıl bir ordu olacak, emperyalist ülkelerle ilişki olacak mı, yargı nasıl olacak gibi çeşitli yanlarını ele alarak devam edeceğiz.

Konu: Halkın İktidarı -3

Meclis, ordu, yargı... her şey halk için her şey halkın elinde!

Geçen haftaki sohbetimizi, sonraki bölümde devrimci halk iktidarında ordu nasıl bir ordu olacak, emperyalist ülkelerle ilişki olacak mı, olacakssa nasıl olacak, yargı nasıl olacak... gibi sorularla devam edeceğimizi belirtmiştik.

Bu bölümle, Halkın İktidarı konusunu tamamlamış olacağız. Ve bu arada belirtelim ki, sadece bir konuyu değil, üç yılı aşkın bir süredir devam ettirdiğimiz Hayatın İçindeki Teori köşemizi de bu sohbetimizle sonlandırmış olacağız.

Evet, Halkın İktidarı konusunu, hatırlayacağınız gibi, **halkın egemenliği** noktasından ele almaya başlamıştık. Ülkemizde devrim, anti-emperyalist, anti-oligarşik bir devrim olacaktır. Bu, emperyalizmin tüm kurum ve ilişkileriyle ülkeden kovulması, onun işbirlikçisi olan oligarşik egemenliğe ve yönetime son verilmesi demektir. Buna bağlı olarak da, halkın ve proletaryanın egemen durumuna gelmesi için mevcut **devlet mekanizmasının parçalanmasının** şart olduğunu vurgulamıştık. Dolayısıyla, bunları parçaladığımızda yeni baştan ve yepyeni bir anlayışla bir yönetim mekanizması oluşturmak gerektiği de açıktır. Bu mekanizmanın adı, devrimci halk iktidarı ve daha genel anlamda proletarya diktatörlüğü olacaktır.

Bu devletin nasıl şekilleneceği konusunda birinci nokta: Burjuva devletteki bütün kurumların halkın iktidarında olması gerekmez. Tam tersine, bürokrasiyi azami düzeyde azaltmış olmalı halkın iktidarı. Ama diyelim ki bunun dışında **ordu, yargı** gibi kurumlar elbette halkın iktidarında da olacak. Fakat tamamen **farklı** bir nitelikte.

İktidarın **sınıfsal niteliğinin değişmesi**, doğal olarak tüm toplumsal kurumlaşmaların, devlet mekanizmasını oluşturan parçaların da **sınıfsal niteliklerinin değişmesi** demektir. Ordu, yargı, polis, istihbarat, belki bunlar “is-men” aynı olacak, ama niteliksel olarak farklı; bunların şekillenişini ortaya koyduğumuzda, halkın, iktidar gücünü, nasıl ve hangi organlarla kullandığı-

nı da somutlamış olacağız bir bakıma. İşe, en temel kurumlardan biri olan **ordu**'yla, silahlı güçle başlayalım. Buyur Özlem arkadaş.

Özlem: Devrimci Halk İktidarı, daha en başından itibaren **kendi gücüne** güvenmek zorundadır. Kendi gücü demek ise, doğrudan doğruya emekçi kitlelerin **örgütlü ve silahlı** gücü demektir. Bu anlamda halkın silahlandırılması, bir **halk ordusunun oluşturulması**, özellikle emperyalist kuşatma altındaki halk iktidarları için uzunca bir dönem en temel ihtiyaçlardan biri olmaya devam edecektir.

İşe, eski düzenin ordusunu **dağıtarak** başlamak en doğrusudur. Oligarşinin eski ordusuyla uzlaşmak, o orduyu yeni iktidarın ordusu haline getirmeye çalışmak gibi yöntemler, uzlaşmacı ve reformist siyasetlerin ürünüdür. Devrimle gelenler, bu alanda da yani ordu konusunda da gerçek bir devrimden geri duramazlar. Çünkü bu aynı zamanda her halk iktidarı için “hayat memet” meselesidir. *“Kölecı bir disiplin üzerine kurulu ve emperyalizm ve oligarşinin çıkarları için şartlandırılmış, gerici ideolojilerle donatılmış, eski faşist ordu”*, hem politik, hem pratik olarak **dönüştürülemeyecek kadar** halka karşı bir yapıya sahiptir. (Aynı şey elbette oligarşinin diğer özel güvenlik örgütleri, MİT, polis, jandarma gibi kurumları için de geçerlidir).

Peki yerine koyacağımız ordu nasıl olacak?

Halk Anayasası Taslağı'nı hatırlayacaksınız; orada bu konuda şu formülasyon yapılıyordu:

“Ordu ve savunma, kurumsal olarak, bütün ülkeyi kapsayan bir milis örgütlenmesinden ve bunu tamamlayan mümkün olduğunca dar tutulmuş, donanım ve teknoloji gücü yüksek profesyonel silahlı birliklerden oluşur.”

Başka bir deyişle, halk iktidarını ve vatani savunma, esas olarak **silahlandırılmış halka** dayanacaktır. Emperyalizm varolduğu, karşı-devrim, işgal gibi tehditler halk iktidarı için devam ettiği sürece, “devletin sönümlenmesi” düşünülemez gibi, ordusuz bir halk iktidarı da düşünülemez. Bu noktada **“anti-militarist”** boş hayaller, projeler kurmak, hele ki bunu hayata geçirmeye kalkışmak, halkın iktidarını, sömürücülere yem olarak atmaktan başka anlama gelmez.

Kemal: Öyledir, çünkü, emperyalistler ve işbirlikçileri, ulusal ve sınıfsal kurtuluş savaşlarını boğmak, onların zaferini engellemek için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Tüm bu engeller aşıp devrim gerçekleştirildiğinde de halkın iradesini ve iktidarını kabul ederler mi? Hayır, biliyoruz ki, emperyalistler ve işbirlikçileri, deyim yerindeyse **“yenilgiyi kabul etmezler”**. Bu da halkın iktidarının sürekli olarak tehdit ve tehlike altında olması demektir. Emperyalistler, o ülkede yenilen ve yıkılan işbirlikçilere eski düzenlerini kurabilmeleri için her türlü desteği verecek, her türlü ekonomik ambargoya,

hatta sabotajlara başvurabilecek ve nihayetinde gözü keserse, halk iktidarını yıkmak için doğrudan askeri müdahaleler de gerçekleştirebilecektir. Şimdi böyle bir tehlike söz konusuysen, elbette bir ordusu olacak halkın. Elbette bu tehlikelere karşı özel güvenlik, istihbarat örgütlenmeleri olacak.

Mazlum: Sırf Castro'ya CIA tarafından düzenlenen suikastları hatırlayın, 50 küsurdu sayısı hatırladığım kadarıyla. “Soğuk savaş” denilen dönem boyunca sosyalist ülkelere karşı geliştirilen ekonomik, psikolojik, askeri savaş yöntemlerini düşünün...

Özlem: Evet, sizin de belirttiğiniz, örneklediğiniz bütün bu nedenlerden dolayı halkın iktidarını koruyacak askeri, güvenlik kuruluşları gereklidir. Ama başta dediğim gibi, bütün bunlarda esas olan **niteliksel farklılıktır**. Eğer ki bir halk iktidarı, bütün bu kurumlaşmalarda sömürücü egemen sınıfların basit bir **taklitçisi** olursa, o daha baştan politik anlamda kendini çürümeye mahkum etmiş olur.

Devrimci Halk İktidarı ve proletarya diktatörlüğünde ordu, politik olarak “*silahlanmış halkın özel bir örgütleniş şekli*” olarak da tanımlanabilir. Dolayısıyla bu ordunun düzen içindeki yeri, kendi içindeki işleyişi, disiplin anlayışı, komutanlık tarzı, hepsi, yeni bir anlayışla şekillenecektir.

Oligarşik diktatörlüğün ordusuyla halkın iktidarının ordusu arasındaki fark, “**halka düşman**” bir orduyla “**halka dost**” bir ordu değil, “**halkın bizzat kendisinden oluşan bir ordu**” arasındaki fark kadardır.

Kemal: İki noktaya daha ekleyim. Birincisi, bu ordunun çekirdeğini de, emperyalizme ve oligarşiye karşı savaş içinde askeri ve politik anlamda tecrübe kazanan, bu savaş içinde pişen Cephe askeri güçleri veya başka bir deyişle devrimci halk ordusu oluşturacaktır.

Halkın ordusuyla ilgili şunu da belirtmeliyiz; “*Devrimci Halk Ordusu, tüketici değil, üretici olacak; ülkedeki üretim faaliyetlerine, asli görevi olan askerlik hizmetlerini engellemeyecek şekilde katılacak ve her zaman halkla iç içe olacaktır.*”

Kuşku yok ki, onun asli görevi, halkı, halkın iktidarını, emperyalistlere ve işbirlikçilerine karşı savunmak olacaktır. Hiçbir şey bu askeri görevinin önüne geçemez. Fakat bunun ötesinde, onu hayattan ve halktan kopuk bir güç olarak tutmak, burjuvazinin ordu anlayışının bir ifadesidir. Oysa, ordunun böyle tutulması için hiçbir neden yoktur. Ordunun gerek üretimin, gerekse de hayatın diğer sosyal boyutlarının içinde yer alması konusunda sosyalist ülkelerin oldukça zengin deneyleri vardır.

Evet, ordu meselesi sanırım az çok şekillenmiştir hepimizin kafasında. Şimdi, yasama, yargı, basın yayın gibi çeşitli kurumlaşmaların temel halk ik-

tidarındaki temel özellik ve nitelikleriyle devam edelim.

Mazlum: Meclisten, daha doğrusu halkın yönetime katılımından başlayayım. Tüm yönetim aygıtları en özgür ve en demokratik koşullarda gerçekleştirilecek seçimlerle oluşturulur. Eğer bu katılım koşulları yoksa, seçimler göstermeliktir. Ama bu koşullar olsa bile, eğer halkın yönetime katılımı sadece bununla sınırlı kalıyorsa, yine gerçek anlamda halkın yönetiminden söz edilemez. Seçimler, **bir**, geri çağırma hakkı, **iki**, doğrudan katılım bakış açısıyla tamamlanmalıdır.

Devrimci Halk İktidarı'nda oluşturulacak yerel veya merkezi tüm meclislerin ortak özelliği, seçilenlerin, seçenler tarafından istenildiği zaman geri çağrılabilmesi, başka deyişle görevden alınabilmesidir. Buralara gönderilen temsilciler, seçmenleri tarafından **sürekli denetlenecek, ortak karar ve politika üretimi** içinde olacak; değilse temsil ettikleri kesimlerin istek, talep ve çıkarlarını yansıtmaktan uzaklaştıkları noktada, geri çağrılacaklardır. Bu “doğrudan yönetime” katılımın bir biçimidir ve **hiçbir sömürücü sistem, bunu yapmaya cesaret edemez.**

“Temsil” sistemi, burjuva demokrasilerinde olsun, demokrasicilik oyununun olduğu faşist ülkelerde olsun, **seçilenin seçen üzerinde egemenlik kurduğu** bir sistemdir. Bizim gibi ülkelerdeki seçimleri bu nedenle “*halkın kendisini yönetecek diktatörleri seçmesi*” veya “*kendini kimin sömürüp ezeceğini belirleme seçimi*”, olarak adlandırmak hiç yanlış değildir. Seçim mekanizması, bu kadar çarpıktır sömürücü sistemlerde. Halk iktidarı, **tersine çevrilmiş, amacından uzaklaştırılmış seçim mekanizmasını** asıl anlamına kavuşturur.

Demokrasi, halkın ülkeyi yönetecek vekilleri seçip, söz ve karar hakkını onlara devretmesi değildir. Bu, burjuva demokrasisinin çerçevesidir. Halk demokrasisinde ise, asıl yönetici halktır ve doğal olarak **halk bu yetkisini, görevini her aşamada kullanabilmelidir.** Tüm devlet yönetimi, yasama mekanizması da buna imkan verecek şekilde oluşturulacaktır. Halkın egemenliği, “*halkın her aşamada tartışan, her aşamada söz söyleyen ve karara katılan bir işleyiş içine sokulmasıyla*” mümkündür. Yasama ve yönetim, ancak böyle şekillenirse, o zaman halkın yönetime katılımı gerçekleşmiş olur. Ki Devrimci Halk İktidarında bu olacaktır.

Kemal: Keza halkın yönetime katılımı, sadece seçimle, meclislerle sınırlı olmayacaktır. Devrimci Halk İktidarı, halk güçlerinin örgütlenmesi önündeki her türlü ekonomik, siyasi, sosyal engel kaldırılır. İşçiler, köylüler, memurlar, küçük esnaf, kadınlar, gençlik, aydınlar, tüm halk kesimlerine **mesleki, kültürel, sosyal, siyasal** her alanda örgütlenme özgürlüğü tanınır. Bu sadece kağıt üzerinde bir hak tanıma değil, o hakkın kullanımını mümkün kılacak koşulları da hazırlama ve halkın her kesimini örgütlenmeye bizzat tev-

şik etmeyi de içerir.

Yargının temel özellikleriyle devam edelim istersen **Özlem**.

Özlem: Yargı konusunda kısaca şunları belirtebiliriz.

Devrimci Halk İktidarı'nda da elbette çeşitli ihtiyaçlara denk düşmek üzere çeşitli yargı organları olacaktır. Bunların en temel ve yaygın olanı, Halk Mahkemeleri'dir ve bunların temel özelliği ise, **halkın seçimiyle oluşturulmaları olacaktır**. Evet, yargıya da burjuva sistemin ölçüleri içinde bakıldığında, halk mahkemeyi nasıl seçecek diye düşünülebilir ama soruna bu çerçevenin dışında bakıldığında, halkın seçimle oluşturduğu mahkemelerde gerekli teknik desteğin sağlanarak adaletin yerine getirilebileceği düşünülebilir. Bunları sadece "profesyonel"lerin işi olarak düşünmek, burjuva sistemin kriterleridir.

Bu anlayışa bağlı olarak, Devrimci Halk İktidarı'nda yargı, **halkın yargıya katılımını** esas alan bir adalet anlayışı üzerinde yükselir.

İşin tekniği, biçimi elbette birçok farklı yanları içerebilir, bunlar üzerinde durmamıza gerek yok burada. Mesele, yine başta belirttiğimiz gibi, **nitelik** meselesidir.

Zenginin yoksulu, **güçlünün** güçsüzü ezdiği, büyüğün küçüğünü yuttuğu, vicdanların ve adaletin parayla satın alınabildiği bir yargı sisteminden halkın karar verdiği, adaletin kelimenin gerçek anlamda herkese eşit davrandığı bir sisteme geçiştir olacak olan. Adaletin gerçek adalet olması için halkın yargıya ortak edilmesi ve mutlak bir eşitliğin sağlanması şarttır. Adalet halkın, haklının, insanlığın, ahlakın yanında olursa adalettir, halkın katılımı da işte bu nedenle esastır.

Mazlum: Devrimci Halkın İktidarı'nda elbette **kilit kelime**, "halk"tır. Bu yargıda da böyledir, başka alanlarda da. Mesela, basın, radyo-TV gibi iletişim araçları da, **halkın örgütlü güçlerinin denetim ve yönetiminde** olacaktır. Çünkü bu da halkı egemenliğinin bir parçasıdır. Ve burada şunu da belirtelim ki, "basın özgürlüğü", hiçbir biçimde faşist propaganda için, ırkçılığın, şovenizmin, gericiliğin propagandası için, ama daha önemlisi, karşı-devrimin örgütlenmesi için kullanılamaz.

Nasıl ki burjuvaziye örgütlenme hakkı verilmiyorsa, aynı anlayışın devamı olarak basın yayın alanında da kurumlaşma hakkı verilemez.

Fakat bunun dışında, halk güçleri, bu hakka sahip olacaktır. Devrimci Halk İktidarı'nı savunan farklı örgütlenmeler ve aydınlar, bu hakka sahip olacaktır.

Tüm iletişim araçları, devrimin ve halkın çıkarları için değerlendirilir, politikanın özü budur. Basın, yayın, eğitim, kültür, hepsinde, temel aynıdır.

Kemal: Önceki bölümün sonunda emperyalizmle ilişki olacak mı diye bir soru da sormuştuk, onu da atlamış olmayalım, söz almışken ona da değin istersen.

Mazlum: Birincisi, şurası açık ve kesin: Emperyalizmin ülkemizden kovulması demek, aynı zamanda emperyalizmin NATO gibi askeri, IMF, Dünya Bankası gibi ekonomik kuruluşlarından, AB gibi siyasi yapılarından, ve tüm diğer kültürel sosyal görünümlü örgütlerinden çıkmak demektir. Tavrın özü –Halk Anayasası’ndan aktarırsak– şudur: *“Emperyalizmle her türlü siyasi, ekonomik, kültürel bağımlılık ilişkisine son verilecek, ülkenin bağımsızlığı her şeyin üzerinde tutulacaktır.”*

Bu noktada şu soru gündeme geliyor; peki dünyanın öteki ülkeleriyle, özellikle de emperyalist ülkelerle, emperyalizme bağımlı çeşitli ülkelerle hiç mi ilişki olmayacak?

Elbette bu tür ilişkilerin kurulmasını gerektiren, zorunlu kılan ekonomik, siyasi çok çeşitli etkenler söz konusudur. Burada önemli olan bu ilişkilerin niteliği ve ilkeleridir. Nedir ilkeler?

Yine Halk Anayasası’ndan aktarıyorum: *“Uluslararası alandaki ekonomik ilişkiler ülkenin kalkınmasına hizmet eder. Bu doğrultuda bağımsızlığa zarar verecek hiçbir uluslararası anlaşma yapılamaz.”*

Birincisi bu. Şunu ekleyelim ayrıca. Devrimci bir halk iktidarında, dış politikada açıklık da temel ilkelerden biri olmalıdır. İmzalanan tüm ekonomik, siyasi, askeri anlaşmalar halka açık olarak yapılmak durumundadır.

Sorun elbette bir yanıla ülkelerin kendi ekonomik imkanları, bir yanıla güçler dengesinin dayattığı zorunluluklarla belirlenir. Burada önemli olan her koşulda ama her koşulda, **devrimin ve dünya halklarının çıkarlarını** koruyan bir çizgiyi uygulayabilmektir. Geçici bazı çıkarlar ve rahatlamalar için pragmatik ilişkilere yönelinmesi, uluslararası düzeyde emperyalizmi güçlendiren sonuçlara yol açıyorsa eğer orada politik bir yanlış vardır. Mesela, Sovyetler Birliği’nin sadece SSCB’yi esas alan, “sosyalizmin kazanımlarını” korumak adına, dünya halklarının mücadelesini zayıflatmak pahasına emperyalizmle uzlaşması, emperyalizmi güçlendiren en önemli nedenlerden biridir.

Bu tür pragmatist politikalar, sonuçta SSCB’nin “kendi sosyalist kazanımlarını koruyamaması”nda da açıkça görüldüğü gibi, dar, lokal amaçlarına bile ulaşamaz, uzun vadede de kaybederler. Bu nedenle, devrimci bir halk iktidarı, “gerçekçi olmak”, “reel politika” ve benzeri adına, dünya halklarının çıkarlarına aykırı uluslararası ilişkiler ve politikalar içinde olamaz.

Kemal: Ben halk iktidarının genel niteliği üzerine bazı noktaları açarak tamamlamak istiyorum yukarıda ele aldıklarımızı. Devrimci Halk İktidarı’nda kurumlaşmaların, devlet, yönetim organlarının taşınması gereken **ana özellik**,

insanlığın komünizme yönelen tarihsel evrimini hedefler. Ancak bu hedef doğrultusunda ilerlenebildiği sürece **proletarya diktatörlüğü**, bir “yarı-devlet”, veya başka deyişle “devlet olmayan devlet” olma özelliğini taşır. Bu noktada üç temel özelliği belirtelim:

Bunlar birincisi, **doğrudan demokrasi** uygulaması, **ikincisi**, ordu, bürokrasi vb. özel azınlığın yerine çoğunluğun yönetimi yerine getirebilir olması ve **üçüncüsü** de, bütün olarak devlet iktidarının işlevini **halka devredebilme** yeteneğine sahip olmasıdır. Beyni burjuva demokrasisinin ufkunu aşamayan küçük-burjuvalar, halkın gerçek anlamda yönetebileceğine inanmayıp, yönetim olgusunun her koşulda “*seçkinlerin, eğitilmiş elitlerin*” elinde olması gerektiğini düşünenler, yukarıda saydıklarımızı gerçekçi bulmazlar elbette.

Bu mantığın özü, devlet de iktidar da **halk için** olduğuna göre yönetim aygıtında esas olan, halkın iradesini en açık, çıplak ve kolay yoldan ortaya koyabilmesini sağlamaktır. Bunun hangi araç ve yöntemlerle gerçekleştirilebileceği koşullara, halk iktidarını oluşturan güçler arasındaki dengelere ve geleneklere göre değişebilir, fakat bu amaç değişmemelidir.

Bu noktada, hatırladığım kadarıyla Hayatın İçindeki Teori'nin çok önceki bir bölümünde de üzerinde durduğumuz temel bir özelliği de burada tekrar vurgulamakta yarar var. “Saf demokrasi”, “*tam demokrasi*”, veya “*sınıf tahakkümünün olmaması*” gibi kavramlar, tarihsel ve pratik karşılığı olmayan kavramlardır. Lenin bu ve benzeri beklentilere dair şunları belirtir:

“Sağduyuyla ve tarihle alay edilmek istenmiyorsa, çeşitli sınıflar var oldukça ‘saf demokrasi’den değil, ancak sınıf demokrasisinden söz edilebileceği açıktır. ... ‘Saf demokrasi’ sadece gerek sınıf mücadelesi, gerekse de devletin niteliğinden bihaber olmayı açığa vuran bilgisizliği gösteren bir safsata değil, aynı zamanda bomboş bir safsatadır: çünkü komünist toplumda dönüşen ve alışkanlık haline gelen demokrasi sönüp gidecek, ama hiçbir zaman saf bir demokrasi olmayacaktır.

‘Saf demokrasi’, işçileri alaya alan bir liberalin uyduruk safsatasıdır. Tarih, feodalizmin yerini alan burjuva demokrasisini ve burjuva demokrasisinin yerini alacak proleter demokrasiyi bilir.” (Proletarya Devrimi ve Dönek Kautsky, syf. 26)

Özlem: Demokrasinin bu anlamda bir tanımı, Halk Anayasası Taslağı'nda da vardı. Zaten, bu bölümde konuştuklarımızın tamamı, kendini en özlü biçimde bir **anayasada** ifade eder. Yeri gelmişken bunu da belirtelim.

Somut olarak sayarsak, devletin kuruluşu, yapısı, devletin biçimi, yasa, yargı gibi görevleri üstlenecek organların kuruluşu, işleyişi, devletin halk karşısındaki yükümlülükleri, haklar ve özgürlükler, bir anayasada somutlanır. Bu anlamda, devrimciler tarafından hazırlanarak sunulan “Halk Anayasası Taslağı”, **halkın egemenliği** düşüncesini somutlamak, halka kendi ikti-

darımızın nasıl olacağını anlatmak açısından son derece önemli bir siyasal metindir. Elbette bu anayasalar da mutlak değişmez metinler değildir. Halk iktidarının gelişmesine, halkın ihtiyaçlarına göre o da değişir ve gelişir. Mesela, Sovyetler Birliği Anayasası veya Küba Anayasası da devrimden sonra çeşitli dönemler boyunca bir çok değişikliklere uğramıştır.

Mazlum: Evet, Sovyetler Birliği, Küba ve daha başkaları, bizim burada teorik olarak koyduklarımızı, değişik boyutlarda ve biçimlerde hayata geçiren ülkelerdir. Konuyu zaten biraz da bu yanını ele alarak bitirmek yerinde olacaktır. Baştan beri bir çok şey sıraladık. **Bütün bunlar nasıl hayata geçecek?** Bu soruya cevabımız, hiç kuşkusuz bazılarında karşı-devrimlerle halk iktidarları yıkılsa da, **70 yıllık sosyalizm deneyi** ve halen devam etmekte olan sosyalist iktidarlardır.

70 yıllık deney, proletarya diktatörlüğü sürecinin düz bir hat izlemeyeceğini, sosyalizmin sorunsuz, pürüzsüz bir toplum olmadığını göstermiştir. Bir çoğunda ekonomik veya siyasal zorluklar yaşandı, sağa veya sola savrulmalar oldu. Haklıyız Kazanacağız'da belirtildiği gibi, *"Marksist-Leninistler, burjuvazi gibi tarihi ve nesnel gerçekleri, hataları, halktan ve proletaryadan gizlemezler. ... Marksist-Leninistler, nesnel gerçeği kavramayı zafere giden yolda önşart kabul ettiklerinden; sapmaların ve hataların ortaya çıkardığı, ama sosyalizmde olmaması gereken sorunlar karşısında, reformistler ve revizyonistler gibi hayal kırıklığına uğramamışlardır. ... Sosyalizmin hatalarını, zafalarını ve tüm sorunlarını nesnelliği içinde kavrayamazsak bunlardan kurtulamayız."*

Sosyalizm, toplumların binlerce yıllık gelişimi gözönüne alındığında henüz genç bir sistemdir. Fakat yine de bu kısa süre içinde insanlığın sömürücü feodal ve kapitalist toplum koşullarında çözülmemiş, kangrenleşmiş, insanlığı yıkıma götüren sorunlarına sosyalizm neşter vurmuştur. *Kapitalizmin erozyona uğrattığı insani ve toplumsal değerleri kapitalist bataklıktan çekip çıkarmıştır. Sosyalizm, 70 yılda, geri, atalet içinde, karacahilliğin kol gezdiği, uyuyan nice toplumu ayağa kaldırmış, yüzlerce yılda sağlanabilecek ilerlemeleri on yıllara sığdırmıştır. Sosyalizm bilimi, teknolojiyi, eğitim ve öğretimi, insanca ve onurlu yaşamayı, Afrika'nın balta girmemiş ormanlarına, Asya'nın cangıllarına kadar sokmuştur.*

Marksist-Leninistler olarak, sosyalizmin 70 yıllık bu başarılarının yanında hataları ve henüz çözümleyemediği sorunlarının olduğunu da biliyoruz elbette. Ve ancak, yine teorik ve tarihsel bir kesinlikle biliyoruz ki, bu **sorunların çözümü de yine sosyalizm içindedir.**

Kemal: Evet sevgili arkadaşlar, sevgili Yürüyüş okurları, başta dediğimiz gibi, bu Hayatın İçindeki Teori'deki son sohbetimizdi. Bu bölüme başlıyalı üç yılı geçti.

Yürüyüş'ün ilk sayısında, 22 Mayıs 2005'de ilk bölümünü yayınladığımız Hayatın İçindeki Teori sohbetlerimizi, o günden bu yana, üç yılı aşkın bir süre devam ettirdik. Üç yıl kuşku yok ki, bir eğitim çalışması açısından kısa bir zaman değildir. Dergimizin yayınının durdurulması nedeniyle verdiğimiz zorunlu aralar dışında, 150 hafta, dünyadaki ve ülkemizdeki olayların çeşitli yanlarını ele aldık.

Bu bölüme verdiğimiz ad, aynı zamanda teoriye bakış açımızı da yansıtıyordu. Teori, ancak hayatın içinde olduğunda, ancak hayatın içinde yürüyeceğimiz yolu aydınlattığında, işlevseldir. Hayatın dışındaki teori, ancak lafazanların işidir. Bu anlamda bu çalışmamızı sonlandırırken, son olarak dikkat çekeceğimiz teoriyi ve pratiği birlikte ele almak olacaktır. Mahir'in dediği gibi, biz teoriyi devrim yapmak için öğrenmeliyiz.

Özlem, Mazlum, Kemal: Sevgili Yürüyüş okurları, sözümüzü noktalıyoruz artık; başka çalışmalarda buluşmak üzere, hoşçakalın.